Оссолінсъкі колекції.

CD – диск виконано в рамах угоди укладеної з квітня 2004 р. між Львівською науковою бібліотекою НАН України у Львові і Національним Закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві.

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów.
Zespół (fond) 4.
Zbiór rękopisów Biblioteki Baworowskich

Dział (opys) 1

202. Sroczyńskiego Xiędza L. Rękopis. T. I. Wypisy z dziejów powszechnych, Supplementy Rzeczy Ciekawych, Regestr Królestw Świata, rysunki herbów miast polskich

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

Львівська бібліотека
АН УРСР
ВІДДІЛ РУКОПИСІВ
Бав.-202

145

Nr. 202. II. e/13.

III e 19

ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH WE LWOWIE

Wielce szanowny Hrabio!

Kurator odsyła Panu z podziękowaniem dwutomowy rękopism Sroczyńskiego, a ja dołączam pożyczony mi łaskawie niegdyś rękopism miscellaneów, prosząc o zdarcie mego rewersu. Epigramata Wacława Potockiego z biblioteki Zakładu pożyczam, i proszę o podpisanie rewersu.

Z rzetelnem poważaniem zostaję

sługą pańskim

Bielowski

D. 11/3 64.

Jaśnie Wielmożnemu Wiktorowi hr. Baworowskiemu

w jego mieszkaniu

BIBLIOTEKA FUNDACYI W. HR. DAWOROWSKIEGO

a)

NAISWIĘTSZA

Okręgu Niebios y padołu płaczu

KROLOWA

Nad wszystkie Orszaki Niebieskie

NAICZYSTSZA

Wszystko plemie ludzkie przechodząca godnoscią

PANNO

Matko Boga y Człowieka

MARYA

Na Twoy Honor gdy te niektore ciekawosci Swiata poswięcam, nie innym koncem, tylko z obowiąsku przy=[illegible]zytosci iako Nayswiętszey Krolowy Nayczystszey Pannie MARYI. Wszystko bowiem cokolwiek wzglę dem Boga, od ktorego wszystek swoy początek wzie ło z innych przepisałem Autorow, to rzucam [illegible] te Nogi Twoie, iako Corce Oyca Przedwiecznego [illegible] kolwiek względem Narodzenia, Zycia, Prac, Męs Zmartwychwstania Wniebowstąpienia &c Syna Two iego Nayswiętszego, to Ci poswięcam iako Matce Je dynaka Boskiego. Cokolwiek względem obyczaiu roznosci Narodow, to oddaię iako Oblubienicy Du cha Przenayswiętszego. Cokolwiek względem zaszczy tu, początku y rządzenia w Krolestwach, to przypisuię iako Nayswiętszey Krolowy. Cokolwiek Swięci chwa lebnych dzieł Ducha, Męstwa, Prac, Cokolwiek chwa lebni Mężowie pieczołowitosci, starunki, zapędow odwagi, okazali, to wszystko mocy y pomocy Twoiey

iako nayczytszey, wszystko plemie ludzkie przechodzącey godnoscią przyczytuię Pannie. Bo ktozby naycelnieysze go dzieła, by naywiększey pracy na Twoy honor załował poswięcić MARYA? ile gdy cokolwiek iskierki szklnie się zaszczytu w ktoreykolwiek częsci Swiata, przez Ciebie towszystko odbieraią, a w Tobie te wszystkie zaszczyty widziec się nadprzyrodzonym daią sposobem, y czego kolwiek uczestnikami staią się niezwyciężoni, nayiasnieysi y wiele mogący Panowie w cząstce nayszczupleyszey, w Tobie iako w zwierciedle sprawiedliwosci, zupełnie widziec iest. Pod Nogi albowiem Twoie godnosc Papieska, niezwyciężonosc Cesarska, wspaniałosc Krolewska, moc Sędzioska sciele głowy swoie, na znak niewolnictwa swego iako Krolowey Swiata, pod Twoią potęgą, mocą, powagą, y obroną wszyscy zostaią, a gdy się zapatruiemy na Ciebie, widziemy Cie bydz Matką Błogosławioną ze wszystkich wybraną, oraz y Panną Matką Słowa Przedwiecznego, za zacmieniem Ducha Swiętego, oraz Panną, łaskawą y wierną, bo Opiekunką naszą, w czym nikt Ci podobney ani z będących przed Tobą, ani po Tobie dotąd urodzonych, lub rodzic się maiących niewynaydzie. Ty iestes iedna Oblubienica Boska, Pani niewysławiona, wyzsza nad Nieba, swiętnieysza nad Cherubinow, swiętsza nad Serafinow y nad wszystkie Woyska Niebieskie. Ty iestes ozdoba y uweselenie Niebios, ludzkiego rodzaiu chwała, y wszystkich Wybranych uwienczeniem. Ty iestes obrona nasza, Ty wszystkich ucieczka, smętnych pociecha, więzniow uwolnienie, słabych umocnienie, wszystkich zbawienie. Więc y ia nayniegodnieyszy garnąc się pod Obronę Twoię na Twoy Honor poswięcam tę szczupłą pracą, chciy ią przyiąc oraz y z duszą moią, o co Cie proszę przez Twoię godnosc Macierzynską, proszę iako nayniegodnieyszy Łaski y Obrony Twoiey.

Xiądz Libory Sroczynski Franciszkan.

AUTHOROWIE

Z ktorych ta cała Xiązka wypisana.

Historia du Japon Charlevoix. 1736. a Paris.
Atlas Dziecinny Dominika Szybienskiego Scholarum Piarum wydany w Warszawie. 1772.
Relacya Chronologiczna wydana w Warszawie. 1735
Ilias Oratoria. R.P Thomæ Seligmagher Societatis Jesu wydana w Warszawie. 1718.
Cosmografia Sebastiani Munsteri wydana w Bazylij. 1550
Geografia X. Pawła Fischera Scholarum Piarum, wydana w Warszawie. 1769.
Gemmæ Coronis meritorum inserta Gabrielis Rzączynski Societatis Jesu. wydane w Poznaniu. 1702.
[illegible]ty rozne pisane od Missyonarzow Societatis Jesu, z Azyi, Afryki y Ameryki do Europy, wydana w Warszawie. 1767.
Sandini Custos Bibliotecæ Patavensis
Cassianus Korczynski
Atlas Jodoci
Pomerius
Mappa Mundi
Lubinski
Biblia Sacra
Baroniusza roczne dzieie
Breviarium Romanum
Flores Regnorum
Mathias Faber
Okolski
Niesiecki
Dunczewski
Bartłomij Paprocki
Szwach
Nowe Ateny X. Chmielowskiego

Do Czytelnika.

Nie chlubię się z tym, abym cokolwiek w tey znayduiącey się Książce, był tego wynalazcą, lecz com w szczególności zgodnych wiary Autorow wyczytał lub przekopiował w iedno zgromadził. Daruymi łaskawy Czytelniku ieżeli co widzieć będziesz, albo nie w porządku ułożone, albo nie tak opisane iak twoie oglądały oczy, albo w innych Autorach czytały, lub od kogo wiary godnego słyszały uszy twoie, gdyż ia za Klauzurą siedząc, nie mogłem lustrować świata, gruntować morza, badać obyczaiow, rozmierzać Państw y Krolestw. Więc co zdrożnego postrzeżesz, wybacz nieudolności moiey y pokryi łaskawą rostropnością twoią.

Erratum fuerit si quid, non sponte patratum
Corrige, non culpes, Lector amice precor
Ne /: cave :/ dente legas, nam mus, non doctior inde
Nam mordentem, Elephas sit licet, inde timet.

Na początku Marca nawałnos morską uskromił, opętanego Ktoremu Imię było Legio uwolnił. Paralizem rusznonego przez dach spuszczonego uzdrowił. Mateusza powołał. Corkę Xia zcia Iairi wskrzesił, z Kafarnaum przechodząc dwoch slepych oswiecił. Czarta niemego wygnał.

Dnia 10. Kwietnia przyszedł przed Paschą do kościoła Jerozolimy

Dnia 16. Kwietnia. przy sadzawce uzdrowił 38 lat chorującego o Janie powiedział: on był pochodnią swiecącą y goreiącą

Dnia 23. Kwietnia: Uczniowie Chrystusa kłosy zrywali.

Na początku Maia Faryzeuszowie z Herodyanami zmawiaią się na Chrystusa. Złym duchom zakazał aby go nie ogłaszali. W posrodku Maia wyszedł Chrystus modlic się na gore, y tam nocował na modlitwie. Wybrał dwunastu Apostołow z szedłszy z gory, trędowatego, y sługę Kotmistrza uzdrowił umieraiącego. Syna wdowy Naim wskrzesił.

W posrodku Czerwca. Jan z więzienia dwoch Uczniow posłał do Chrystusa pytaiąc się: Ty iestes ktory masz przyisc. Magdalena wchodzi w dom Symona y łzami polewa Nogi Jezusa y włosami obciera.

Na początku Lipca. Opętanego slepego y głuchego uliczy8 Zadawali mu ze w Beelzebuba wyrzuca czarty. Znaku od niego proszą z Nieba, z łodki naucza rzesze w podobienstwach nasienia, kąkolu, przenicy, kwasu, skarbu, perły y nie wodu. Idzie do Nazareth, tam się Jego Mądrości dziwuią mowiąc: czyli nie ten iest Syn Cieśli.

Dnia 29. Sierpnia. Jan Chrzciciel sciety w więzieniu dla Herodyady.

Rok 3. przepowiadania Chrystusowego.

W posrodku Marca. usłyszawszy Herod o Jezusie mowił, ze: Jan Chrzciciel z martwych wstał.

Dnia 31. Marca w Piątek 5000 ludzi pięciorgiem chleba nakarmił.

Dnia 5. kwietnia. Gdy go chcieli krolem uczynic uciekł na gore Tejze nocy Piotrowi kazał poysc po wodzie do siebie. O Ciele swoim, czyli chlebie Niebieskim mowił.

W srodku kwietnia. Chodził po Galilei nie chcąc isc do Żydowskiey ziemi, bo go tam Żydzi szukali zabic. Jego Uczniom przyganiali ze iedzą chleb nie umywszy rąk.

Na początku Maia. Poszedł z Galilei do Tyru y Sydonu. z tamtąd do morza Galileyskiego, potym 4000 ludzi nasycił siedmiorgiem chleba. w Betanij slepego uzdrawia.

Na koncu Lipca. Piotr wyznał Chrystusa: Tyś iest Syn Boga Żywego.
Dnia 6. Sierpnia. Przemienia się na Gorze Tabor. Po trzech dniach uzdrawia opętanego, ktorego Uczniowie uwolnic nie mogli, naucza odpuszczac bratu 77 razy podobienstwo daiąc na krotu rachunek czyniącym z sługami
W posrodku Września. zaszli mu drogę 10 Mężow trędowatych
Dnia 29 Września w Piątek przyszedł Jezus skrycie do Jerozolimy. gdzie Go Żydzi szukali w Poswięcanie Kościoła.
Dnia 2 Października. Człowieka uzdrowił y chcieli Go zydzi zabic
Dnia 6 Października. Wołał Jezus: Jeżeli kto pragnie niech do mnie przyidzie. Niewiastę złapaną na cudzołostwie uwolnił. Slepego od urodzenia uzdrowił.
Dnia 7. Października. Wybrał 72 Uczniow innych y przed sobą posłał gdzie miał bydz.
W Listopadzie. od Marty przyięty w Zamku. Powiedział bogaczowi: głupcze tey nocy od ciebie odbierą duszę twoię. Do pokuty nakłaniał daiąc podobienstwo na drzewie figi. Niewiastę połomaną od lat 18 uzdrowił w sobotę.
Na początku Grudnia. Mowili mu niektory z Faryzeuszow Wynidz y idz z tąd bo cie chce Herod zabic. Opuchłego w Sobotę uzdrowił. Przypowiesc powiedział o ostatnim mieyscu na weselu, o wielkiey wieczerzy, o woynie, owierzy.
Dnia 7. Grudnia. Pytali się Go Żydzi w kościele: czy on iest Chrystus, chcieli Go ukamienowac, y poszedł za Jordan zapowiedziawszy wprzod zburzenie Jerozolimy. Faryzeuszowie mruczeli ze przyimował grzesniki, powiedział przypowiesc o zgubioney owcy, drachmy, marnotrawnego syna. Do Uczniow zaś de Villico iniquitatis, o bogaczu, o nierozłączeniu Małzenstwa.

Rok czwarty przepowiadania Chrystusowego.

Na początku Stycznia. Upomina Uczniow aby się chronili zgorszenia. Mowił o ziarnie gorczycznym.
w Lutym. Mowił: potrzeba się zawsze modlic. powiedział o Faryzeuszu y Publikanie przypowiesc. Przyszedł do Niego pytaiący się ~~nauczyciela drogi~~ mowiąc: Nauczycielu co mam dobrego czynic abym otrzymał Żywot wieczny. Piotr powiedział: Otosmy zostawili wszystko y poszlismy za Tobą co nam będzie zato. Mowił o Gospodarzu sprowadzaiącym robotnikow do winnicy swoiey.
w Marcu. Łazarza czterey dni leżącego w grobie wskrzesił. Faryzeuszowie z Starszyzną weszli w radę aby Jezusa

zabic. Jezus poszedł za puszczą do Miasta Efrem. potym przyszedł skrycie do Jerozolimy y opowiedział Uczniom o swoiey smierci. Matka Synow Zebedeuszowych przyszła do Jezusa prosząc za niemi aby ieden po prawey drugi po lewey siedział stronie w Krolestwie. Wyszedłszy z Jerycho uzdrowił slepego imieniem Bartimeus. Powiedział przypowiesc o dziesiąciu grzywnach.

Dnia 17 Marca w Sobotę, iadł w Betanij wieczerzą. Magdalena Nogi Jezusa namaściła Oleykiem

Dnia 18 Marca w Niedzielę. wiezdział na osiołku do Jerozoliny.

Dnia 19 Marca w Poniedziałek, takząc Jezus przeklął Figowe drzewo ze niemiało owocu. Nauczał w Kosciele w przypowiesciach: o zabiciu Syna Gospodarza od Sług, o Kamieniu węgielnym, o godach ktore sprawił Krol Synowi swemu

Dnia 20 Marca w Wtorek. Figowe drzewo uschło. W Kosciele rozmawiał z nayważszemi Kapłanami o Chrzcie Jana. O czynszu mianym dać Cesarzowi. Saduceuszow przekonał o Zmartwychwstaniu. mowił o nayważszym przykazaniu, o Chrystusie Synu Dawida. O Faryzeuszach że ich trzeba słuchać a nie naśladować. Wdowę chwali z dwoch pieniązkow danych na ofiarę. Powiedział przypowiesc o dziesiąciu Pannach. O rozdanych talentach. Nakoniec mowił o Sądzie ostatecznym iaki będzie.

Dnia 21 Marca w Srodę. Judasz przedał Jezusa Zydom za 30 srebrnikow.

Dnia 22 Marca w Czwartek siedział z Uczniami przy ostatniey wieczerzy.

Dnia 23 Marca. według Starego kalendarza, a według poprawnego Dnia 25 Marca. Dokończył dzieła Zbawienia naszego. Jak: czytay niżey o tym pod Arką Fol: 320.

A potym Zmartwychwstawszy y wstąpiwszy w Niebo zostawił po sobie następcow ktorzy opisani są niżey Fol: 1.

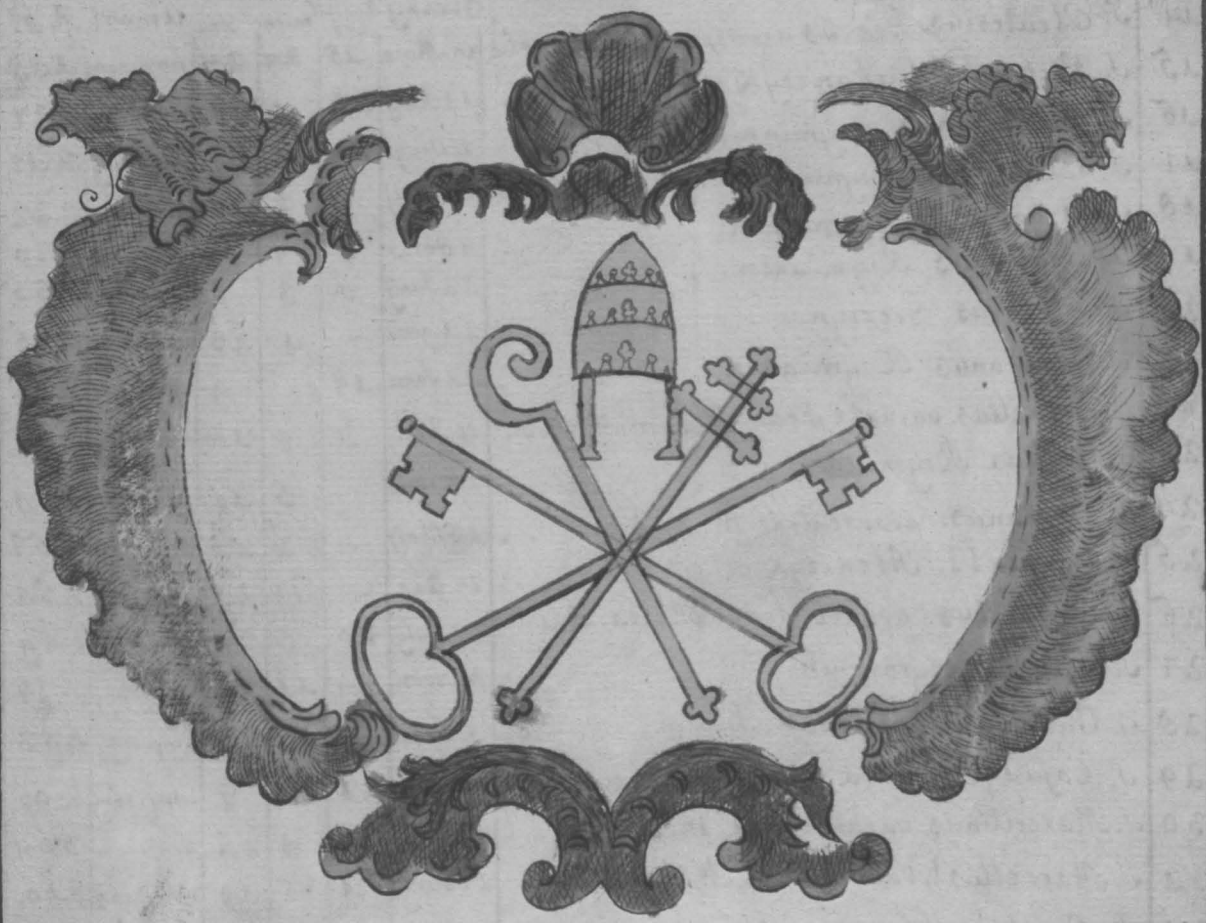

Niechciał Nayś. Pasterz Jezus aby Trzoda Jego bez Pasterza, Kościoł Jego bez Głowy, członki tego kościoła bez rządcy zostawałypo odeyściu z świata do Chwały, wybrał przeto z 12 Apostołow iednego ktorego nazwał opoką, moc mu daiąc, iż co zwiąże związane będzie, co rozwiąże rozwiązane zostanie, do wszystkich tę moc rozciągaiąc Następcow po sobie Prawych, Liczemy tedy wszystkich Wikariuszow Chrystusowych dotąd 253, z ktorych od R P 33. ktorego Chrystus Pan zostawił Następce posobie iest =

		Obrany	Rządził lat	miesię:	Dni	Umarł	R P.
1	S. Petrus a Betsaida od Xtusa	Wikary	32	1	--	umęczony	65
2	S. Linus Volateranus S. Petri Succ	esor -	1	-	-	umęczony	67
3	S. Clemens I. Romanus - - - - - - - -		9	11	12	złożywszy Papiestwo umęczony	100
4	S. Cletus Romanus - - - - - - - - -		6	2	7	umęczony	83
5	S. Anacletus Græcus Atheniensis - - - -		12	10	3	umęczony	95
6	S. Evaristus Græcus - - - - - - - -		13	7	2	26. 8bris	108
7	S. Alexander I. Romanus - - - - - - -		8	2	1	umęczony	116
8	S. Sixtus I. Romanus - - - - - - - -		10	2	1	umęczony	126
9	S. Thelesphorus Græcus Pustelnik - - -		11	3	3	umęczony	137
10	S. Higinus Atheniensis - - - - - - -		4	-	-	umęczony	141
11	S. Pius I. Aquileiensis - - - - - - -		10	4	3	umęczony	151
12	S. Anicetus Syrus - - - - - - - -		10	-	-	umęczony	161
13	S. Soter. Fundis in Campania - - - -		9	-	-	umęczony	170.

		Obrany	Rządził	lat	miesiąc:	Dni	Umarł	A. P.
14	S. Eleuterius. Grecus urodzony w Nikopolu	in Maio	15	2	4	24	umęczony	185
15	S. Victor. Afrykanczyk	12 Junij	12	1	10		umęczony	197
16	S. Zephirinus Rzymianin	7. Aug.	19	11	7		umęczony	217
17	S. Calistus I. Rzymianin Syn Domicyusza	14 Julij	5	2	10		umęczony	222
18	S. Urbanus I. Rzymianin	4 Obris	6	7	4		umęczony	230
19	S. Pontianus Rzymianin.	22 Junij	5	3	6		umęczony	235
20	S. Anterus Greczyn	21. gbris	-	1	13		umęczony	236
21	S. Fabianus Rzymianin	11 Janu	14	-	9		umęczony	250
22	S. Cornelius. vacante Sede. Ao 1. m. 4. d. 1.	4. Junij	1	3	10		umęczony	252
23	S. Lucius. Rzymianin	25. 7bris	-	5	10		umęczony	253
24	S. Stephanus. vacante Sede m. 2. D. 9.	13 Maij	4	2	21		umęczony	257
25	S. Sixtus II. Atenczyk	24 Aug.	-	11	13		umęczony	258
26	S. Dionisius vacante Sede. M. 11. D 16	22 Julij	10	5	4		umęczony	269
27	S. Felix I. Rzymianin	29. 10bris	4	11	24		umęczony	274
28	S. Eutichianus. rodem z Tuscyi	5. Janu	8	11	3		umęczony	283
29	S. Cajus Dalmata, krewny Dyoklecyana	15. 10bris	12	4	7		umęczony	296
30	S. Marcellinus. vacante Sede. M. 2. D. 8.	30 Junij	8	3	25		umęczony	304
31	S. Marcellus I. Vacant: Sede. Ao 3. M. 8. D. 4.	27 Junij	1	6	19		umęczony	310.
32	S. Eusebius Greczyn	5. Febr.	-	4	14		21 Junij	310
33	S. Melchiades Afrykanczyk	2 Julij	3	5	9		10 Janq	314
34	S. Silvester I. Rzymianin	31 Janq	21	11	-		31. 10bris	335
35	S. Marcus Rzymianin	18 Janq	-	8	20		7. Obris.	336
36	S. Julius I. Vacante Sede Mens: 4.	6. Febrq	15	2	4		12 April.	352
37	S. Liberius. Vacante Sede. Mens. 2. D. 9.	22 Junij	14	3	2		23. 7bris.	366
38	S. Felix II. Sedit Legitime		1	3	-	-	29. Julij.	360
39	S. Damasus Lizytanczyk	1. Obris.	18	2	9		10. 10bris	384.
40	S. Siricius Rzymianin	22. 10bris	13	10	25		26. gbris.	398
41	S. Anastasius Rzymianin	5. 10bris	3	-	10		14. 10bris.	410
42	S. Innocentius I. Albanenczyk	21. 10bris	15	2	22		12 Martij	417
43	S. Zozimus. Greczyn	18. Martij	1	9	9		26. 10bris	418
44	S. Bonifacius I. Rzymianin	29. 10bris	3	8	6		4. 7bris.	422
45	S. Celestinus I.	10. 7bris.	9	10	8		18 Julij	432
46	S. Sixtus III. Rzymianin	24 Julij	8	-	10		11. Aug.	440
47	S. Leo I. Vacante Sede Mense. 1. D. 12.	22. 7bris	21	1	12		4. gbris.	461.
48	S. Hilarius. Sardynczyk	12. gbris	6	3	9		21. Febrq	468
49	S. Simplicius.	25. Febr	15	4	5		2. Martij	483
50	S. Felix III.	6 Martij	8	11	19.		24. Febrq.	492
51	S. Gelasius Afrykanczyk	1. Martij	4	8	10		19. gbris	496
52	S. Anastasius II.	24. gbris	1	11	23		17. gbris.	498
53	S. Symmachus Sardynczyk	22 gbris	15	7	27		19 Julij	514
54	S. Formisdas a Frusinone	27 Julij	9	-	9.		6 Augu	523
55	S. Joannes I. Etruscus.	13. Aug.	2	9	6		umęczony	526
56	S. Felix IV. Vacante Sede Men: 1. D 25	12 Julij	4	2	7		18. 7bris	530
57	Bonifacius II. Rzymianin	21. 7bris	2	-	25		16. 8bris	532

		Obrany	Rządu lat	mies.	Dni	Umarł	R. P.
58	Ioannes II. Vacante Sede M. 2. D 16	31. 10bris	2	4	26	27. Maij	535.
59	S. Agapetus. Benedyktyn	3 Junij	-	10	19	22 April	536
60	S. Silverius Benedyktyn	8 Junij	2	-	12	uwięziony	505
61	Vigilius. intrusg vivente S. Silverio legitime tamen sedit	15	circ	iter.		w Sycylii	554
62	Pelagius.	11 April	4	10	20	4. Marty	560
63	Ioannes III.	18 Julij	12	II	26	13 Julij	573
64	Benedictus I.	3 Junij	4	1	27	30 Julij	578
65	Pelagius II	30. 9bris.	11	2	8	8 Febru	590.
66	S. Gregorius Magnus Benedyktyn	3. 7bris	13	6	9	12 Mar	604
67	Sabinianus.	13. 7bris	1	5	9	22. Febr.	606
68	Bonifacius III.	19 Febr.		8	19	10. 9bris	607
69	Bonifacius IV. Benedyktyn	21. 7bris	6	7	16	7. Maij	615
70	S. Deus dedit.	19. 8bris	3	-	21	8. 9bris	618
71	Bonifacius V.	23. 10bris	5	10	-	22. 8bris	625
72	Honorius I	27. 8bris	12	11	16	12. 8bris	638
73	Severinus vacante Sede Ao 1. m. 7. D 16	28 Maij	-	2	4	1. Aug.	640
74	Ioannes IV. Vacan: Sede Men: 4. D 23.	24. 10bris	1	9	18	11. 8bris	642
75	Theodorus I. Vacante Sede M. 1. D 13.	24. 9bris	6	5	19	13. Maij	649
76	S. Martinus I. Vacan: Sede M. 1. D 23.	5 Julij	6	2	6	in exilio	655
77	S. Eugenius I.		2	8	23	1. Junij	657
78	S. Vitalianus Vacan: Sede M. 1. D 29.	30. Julij	14	5	27.	27. Jan	672
79	Adeodatus Benedyktyn	22 April	4	2	4	26 Junij	676
80	Donus I. Vacante Sede M. 4. D 5.	1. 9bris	1	5	10	11 April	678
81	S. Agatho Benedyktyn.	27. Junij	3	6	13	10 Jan	682.
82	S. Leo II Benedyktyn	17. Aug.	-	10	17	3 Julij	683
83	S. Benedictus II. Benedyktyn	26 Junij	-	10	11	7. Maij	685
84	Ioannes V.	23 Julij	1	-	9	1 Aug:	686
85	Conon Thrax	21. 8bris	-	11	-	21. 7bris	687.
86	S. Sergius Benedyktyn	15. 10bris	13	8	23	8. 7bris	701
87	Ioannes VI.	28 8bris	3	2	12	9 Janu	705
88	Ioannes VII.	1. Mar	2	7	17	17. 8bri	707.
89	Sisinnius.	18 Jan	-	-	20	6 Febr.	708
90	Constantinus	25 Mar	7	-	14	8 April	715
91	S. Gregorius II Benedyktyn	19 Maij	15	8	23	10. Febr.	731
92	Gregorius III. Benedyktyn	18 Marty	10	8	11	27. 9bris	741.
93	S. Zacharias Benedyktyn	30. 9bris	10	3	14	14 Mart	752
94	Stephanus II.	26. Mar	5	-	29	24 April	757
95	S. Paulus I.	29. Maij	10	1	-	28 Junij	767
96	Stephanus III.	1. Aug:	3	5	26	2 Febru	772
97	Adrianus I.	9 Febr.	23	10	14	25. 10bris	795
98	Leo III. Benedyktyn	27. 10br	20	5	15	11. Junij	816
99	Stephanus IV.	22 Junij	-	7	2	24 Jan	817
100	Paschalis I Benedyktyn	25 Janu	7	-	16	10 Febr	824
101	Eugenius II.	14 Febr	3	6	-	in Augu	827
102	Valentinus	in Augu	-	1	10	- -	827
103	Gregorius IV. Benedyktyn	in 7bri.	16	5	-	25 Janu	844
104	Sergius II	10 Febr.	2	11	15	27. Janua	847

4

		Obrany	Rządził			Umarł	R.P.
			Lat	mies:	Dni		
ло5	S. Leo IV. Benedyktyn	11 April	8	3	6	17 Julij	855
ло6	Benedictus III.	29. 7bris	2	6	9	8. Aprilis.	858
ло7	Nicolaus I	24 April	9	6	19	13. 9bris.	867
ло8	Adrianus II.	1. Iobris	4	11	25	26. 9bris.	872
ло9	Ioannes VIII.	14. Iobri	10	–	2	15. Iobris	882
ло10	Martinus II.	27. Iobri	1	5	–	in Maio	884
ло11	Adrianus III.	in Majo	1	4	–	in 7bri	885
ло12	Stephanus V.	in 7bri	6	–	–	in 7bri	891
ло13	Formosus	in 7bri	4	6	–	4. Aprilis	896
ло14	Bonifacius VI. a populo in Sedē evectg	- - -			15	- - -	896
ло15	Stephanus VI. per vim intrusus.	20. Aug:	1	2	- -	in carcere	897
ло16	Romanus. occupavit Sedem	- - -	-	4	-	in Ianua.	898
ло17	Theodorus II.				20	in Junio	898
ло18	Ioannes IX.	in Julio	2	–	15	in Augu:	900
ло19	Benedictus IV.	in aug:	3	2	- -	in 8bri	903
ло20	Leo V.			2	- -	in carcere	903
ло21	Christophorus. invasor cum sedisset	circiter	- -	7	- -	in vinculij	904
ло22	Sergius III.	in Junio	7	3	- -	in augusto	911
ло23	Anastasius III.	in aug.	2	2	- -	15. 8bris	913
ло24	Lando Sabiensis.	16. 8bris		6	11	26 April:	914
ло25	Ioannes X.	28 April	14	-	- -	in carcere	928
ло26	Leo VI.	in Junio	- -	7	5	in Febru:	929
ло27	Stephanus VII	3 Febr.	2	1	12	15 Martij	931
ло28	Ioannes XI	in Mart.	4	10	- -	in Ianua	936
ло29	Leo VII.	in Ianua	3	6	10	18 Julij	939
ло30	Stephanus VIII. Germanus.	in Julio	3	4	5	in 10bri	942
ло31	Martinus III.	in 10bri	3	6	13	12 Junij	946
ло32	Agapetus II.	in Junio	10	3	- -	in Augu.	956
ло33	Ioannes XII. potig intrusus quā electus	in Aug.	ex authoratg.			14 Maij	964
ло34	Benedictus V.	in Majo	ablegatus in Germaniā				965
ло35	Ioannes XIII.	1. 8bris.	6	11	5.	6. 7bris.	972
ло36	Benedictus VI.	in 10bri	ne	fa	rie	occisus	974
ло37	Donus II	- - - -		3	- -	- - -	- - -
ло38	Benedictus VII.	20 Mart.	9	- -	- -	10 Julij	984
ло39	Ioannes XIV. detrusus in Castro S. Angeli	ab Anti	papa	in 3	ibi	venenope rijt	985
ло40	Ioannes XV.	in 10bri	10	- -	- -	- - -	996
ло41	Gregorius V.	in Majo	2	8	- -	18. Febr.	999
ло42	Silvester II	2 Aprili	4	1	9	11 Maij	1003
ло43	Ioannes XVII.	13. Julij					
ло44	Ioannes XVIII.	26. Iobris		5	24	in 7bri Majo	1003
ло45	Sergius IV.	26. Iobris	5	5	- -	in Majo	1009.
ло46	Benedictus VIII	31. Aug.	3	- -	- -	- - -	1012
ло47	Ioannes XIX. frater Benedicti VIII	- - -	12	- -	- -	in 7bri	1024
ло48	Benedictus IX. hic turbavit Ecclesiā	usq; ad	mor	tem	plurie	s pulsus	a Sede
ло49	Gregorius VI. Dignitatem deposuit	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	1046
ло50	Clemens II	25. Iobris		9	15	9. 8bris.	1047

		Obrany.	Rządził lat.	miesiąc.	Dni.	Umarł	R.P.
151	Damasus II.	17. Julij	-	-	12	8. Augu:	1048
152	Leo IX Benedyktyn.	2. Febru.	5	2	15	19 April.	1054
153	Victor II.	13 Aprilis	2	3	15	28 Julij	1057
154	Stephanus IX.	2. August	-	7	28	29. Mart.	1058
155	Nicolaus II.	28. 10bris	2	6	25	22. Julij	1061
156	Alexander II.	1. 8bris	11	6	20	21. April	1073.
157	S. Gregorius VII. Benedyktyn	22. April	12	1	3	25 Maij	1085
158	Victor II. post 4. Antipapas. A° 1086	21. April	-	-	-	16. 7bris	1087
159	Urbanus II. Kartuzyan	12 Martij	11	4	18	29. Julij	1099
160	Paschalis II.	12 augu	18	5	10	21 Janu	1118
161	Gelasius II. Benedyktyn	25 Janua	1	-	5	29 Janu	1119
162	Calistus II. Benedyktyn	1 Febru.	5	10	12	13. 10bris	1124
163	Honorius II.	21. 10bris	5	1	24	14 Febr	1130
164	Innocentius II	15. Febr.	13	7	7	24. 7bris	1143
165	Celestinus II. post 2. Antipapas.	26. 7bris.	-	5	13	9. Martij	1144
166	Lucius II.	12 Martij	-	11	14	25. Febr	1145
167	Eugenius III.	27. Febr.	8	4	8	7 Julij	1153
168	Anastasius IV.	9. Julij	1	4	24	2. 10bris	1154
169	Adrianus IV.	3. 10bris.	4	8	29	1. 7bris.	1159.
170	Alexander III.	7bris.	21	11	24	30. Aug	1181
171	Lucius III.	1. 7bris.	4	2	25	24. 9bris	1185
172	Urbanus III.	25. 9bris.	1	10	24.	19. 8bris	1187
173	Gregorius VIII	20. 8bris	-	1	28	17. 10bris	1187
174	Clemens III.	19. 10bris	3	3	9	27. Mart	1191
175	Celestinus III	30. Martij	6	9	8	8. Janu.	1198
176	Innocentius III Dominikan	8. Janua	18	6	9	16. Julij	1216
177	Honorius III.	18. Julij.	10	8	1	18 Mart	1227
178	Gregorius IX.	19 Martij	14	5	3	21. Aug	1241
179	Celestinus IV. Cysters	in. 8bri.	-	-	17	in 9bri.	1241
180	Innocentius IV. Benedyktyn	24 Junij	11	5	13	7. 10bris	1254
181	Alexander IV.	12 10bris	6	5	13	25. Maij	1261.
182	Urbanus IV.	29. Aug.	3	1	4	2. 8bris	1264.
183	Clemens IV.	3. Febru.	3	9	24	29. 9bris	1268.
184	Gregorius X vacante sede A. 2 m. 9. D 3.	1. 7bris	4	4	9	10. Janu	1276.
185	Innocentius V. Dominikan	21. Janua	-	5	1	22 Junij	1276.
186	Adrianus V.	10. Julij.	-	1	8	18 Aug	1276.
187	Joannes XX.	13 7bris.	-	8	-	16 Maij	1277.
188	Nicolaus III.	25. 9bris	2	8	27.	22 Aug	1280.
189	Martinus IV.	22. Febr.	4	1	4	28 Mart	1285
190	Honorius IV.	2. April:	2	-	1	3. April	1287
191	Nicolaus IV. Franciszkan	2 Febru	4	2	-	4 April	1292
192	S. Celestinus V. Pustelnik. vac. Sede A. 2. m. 3.	5 Julij	wrócił na pusz.	2	5	6	19 Maj	1296
193	Bonifacius VIII.	24. 10bris	8	9	18	11 8bri	1303
194	Benedictus XI quia X fuit Antipapa qui recessit	21. 8bris	Dominikan	8	16	6. Julij	1304
195	Clemens V. vacante Sede Men: 11.	5. Junij	8	10	15	20 April	1314
196	Joannes XXI. vacante Sede A° 2. M. 3 D 11	7. August	18	3	20	4. 10bris	1334
197	Benedictus XII. Cysters	20. 10bris	7	4	6	25. April	1342

190	Clemens VI Benedyktyn	7. Maij	10	7		6. Jobris	1352
199	Innocentius VI.	18. Jobri	9	8	25	12. 7bris	1362
200	Urbanus V. Benedyktyn	28. 8bris	8	1	22	19. Jobri.	1370
201	Gregorius XI.	30. 8bris	7	2	28	27 Mart.	1378
202	Urbanus VI.	9 Aprilis	11	6	6	15. 8bris	1389
203	Bonifacius IX	2. 9bris	14	10	29	1. 8bris	1404
204	Innocentius VII	17 8bris	2	-	20	6. 9bris.	1406
205	Gregorius XII	2. Jobris	exacto	ratu	3	renunciavit	
206	Alexander V. Franciszkan	26 Junij.	-	10	8	4 Maij	1410.
207	Joannes XXII. Depositus propter aliquas rationes.						
208	Martinus V. in Concilio Constantien	11. 9bris	13	3	9	20 Febru	1431
209	Eugenius IV.	6. Martij	15	11	20	23 Febru	1447
210	Nicolaus V.	5. Martij	8	-	10	24 Martij	1455
211	Calistus III.	8. Aprilis	3	4	-	8 Augu:	1458
212	Pius II.	19. Aug.	5	11	26	14 Augu	1464
213	Paulus II	31. Aug.	6	10	16	16. Julij	1471
214	Sixtus IV. Franciszkan	9. Aug:	13	-	4	12. Aug.	1484
215	Innocentius VIII.	29 Aug:	7	10	27.	25. Julij	1492
216	Alexander VI.	11 Aug.	11	-	8	18. Aug.	1503
217	Pius III.	22. 7bris	-	-	26	18. 8bris	1503
218	Julius II.	1. 9bris	9	3	20	21 Febr	1513
219	Leo. X.	15. Mart	8	8	16	1. Jobris	1521
220	Adrianus VI.	9. Janua	1	8	6	14. 7bris.	1523
221	Clemens VII.	25. 7bris	11	-	-	25. 7bris	1534
222	Paulus III	13. 8bris	15	-	20	10. 9bris	1549
223	Julius III	8. Febr.	5	1	13	23 Martij	1555.
224	Marcellus II.	9. April.	-	-	21	30 April	1555.
225	Paulus IV.	23 Maij	4	2	26	18 Aug.	1559
226	Pius IV. Jeatyn.	23. Jobr.	5	11	18	9. Jobris	1565
227	S. Pius V. Dominikan	7. Janua	6	3	25	1. Maij	1572
228	Gregorius XIII.	13 Maij	12	11	-	10 April	1585
229	Sixtus V. Franciszkan	24. Apri	5	4	3	27. aug.	1590
230	Urbanus VII.	15. 7bris	-	-	12	27. 7bris	1590
231	Gregorius XIV.	13. Jobr.	-	10	3	15. 8bris	1591
232	Innocentius IX.	30. 8bris	-	2	-	30. Jobri	1591
233	Clemens VIII.	30. Janu	13	1	4	3 Martij	1605
234	Leo XI.	1. April	-	-	26	27. April	1605
235	Paulus V.	17 Maij	15	8	12	28. Janu	1621
236	Gregorius XV.	9. Febru	2	4	27	8. Julij	1623
237	Urbanus VIII	6. Aug.	20	11	19	29. Julij	1644
238	Innocentius X.	15. 7bris	10	3	22	7. Janua	1655
239	Alexander VII.	7 Aprilis	12	1	15	22 Maij	1667
240	Clemens IX	20 Junij	2	5	19	9. Jobris	1669.
241	Clemens X.	29. April	6	2	23	22 Julij	1676
242	Innocentius XI.	21. 7bris	12	10	9	31 Julij	1689
243	Alexander VIII	6. 8bris	1	3	26	1. Febr.	1691
244	Innocentius XII.	12. Julij	9	2	17	28. 7bris	1700
245	Clemens XI.	23. 9bris	20	3	26	19. Mart.	1721

		obrany	zrządz lat	Mie	Dni	umarł	R P.
246.	Innocentius XIII. - - - - - - -	8 Maij	2	10	-	7. Martij	1724
247	Benedictus XIII. Dominikan -	29 Maij	5	8	23	21. Febr.	1730
248	Clemens XII. - - - - - - - -	12 Julij	9	6	25	6. Febr.	1740
249	Benedictus XIV - - - - - -	17 Augu	19				
250	Clemens XIII - - - - - - -	6 Julij				2 Febr.	1769
251	Clemens XIV Franciszkan - -	19 Maji	.	.	.	22 9bris	1774
252	Pius VI Vischonty - - - - - -	15 Febru	.	.	.	29. Aug	1799
253	Pius VII Chiaramonti Benedykty	21 Marty					

SIBBOLA

De futuris Romanis Pontificibus.

A nonullis supposita S. Malachiæ Episc: Dunensis in Hibernia, qui obijt 2. 9bris 1140. a Clemente XII usq; ad finem mundi.

Clemens XII. Columna excelsa.	Lumen in Cœlo
Animal rurale	Ignis ardens
Rosa umbriæ	Religio depopulata
Ursus velox	Fides intrepida
Peregrinus Apostolicus	Pastor Angelicus
Aquila rapax	Pastor et Nauta
Canis & coluber	Flos florum
Vir Religiosus	De medietate Lunæ
De Balneis Etruriæ	De labore Solis
Crux de Cruce	Gloria olivæ

In persecutione extrema S. R. E. sedebit Petrus Romæ qui pascet oves in multis tribulationibus, quibus transactis Civitas septicollis diruetur, et Judex tremebundus judicabit populum suum.

ELEKCYA PAPIEZA.

Po smierci Papieza według konstytucyi Grzegorza XV. zjeżdżaią się Kardynali do Pałacu tego, gdzie Papież umarł, ale ordynaryinie do Watykańskiego, y tam iedenastego dnia zszedłszy się do S. Piotra bywa spiewana Msza o Duchu S. przez Kardynała Dziekana, na ktorey wszyscy znayduiący się kardynali natenczas, assystować powinni y kazanie się odprawuie. Po nabożeństwie krzyż Papieski niesie Magister Ceremoniarum za ktorym idą Kardynali Biskupi, po nich Presbyterowie Kardynali, po Presbyterach Diakonowie Kardynali, przed krzyżem zaś wszyscy sługy Kardynalscy, około krzyża Kantorowie, a po Kardynałach Prałaci, y tak wszyscy Procesyonalnie idą do Conclave, iuż nato przygotowanego, gdzie Kardynał Dziekan odprawiwszy zwyczayne modlitwy w kaplicy, ordynacyą czytać każe, y konstytucyą Grzegorza XV. o Elekcyi Papieskiey, na ktorą iako y na konstytucyą Piusa V. ; w ktorey zakazana iest alienacya Dobr Kościelnych Papiezom ; wszyscy kardynali przysięgaią; potym wszyscy kardynali do Cel swoich odchodzą, na to przygotowanych w Conclave y wyznaczonych kazdemu przez Kardynała Kamerlinga. W tym Conclave wszystkie drzwi y okna powierzchowne zamurowane bydź powinny y tylko w iednych drzwiach iest okienko przez ktore iedzenie y picie kardynałom podaią, na boku zaś w prawey stronie iest kaplica S. Mikołaia, gdzie Kardynali Mszę S. odpra

wuią y Elekcye. Tegoz dnia po skonczonym obiedzie schodzą się kardynali do kaplicy, gdzie słudzy kardynalscy, /ktorych wolno sobie kardynałom excypowac dwoch lub trzech, y Medyka dla potrzeby:/ przysięgaią na wiernosc. Po przysiędze tegoz dnia aż do nocy kardynali daią ieszcze audyencye, po ktorych w nocy Conclave zamykane bywa, y trzech kardynałow z Magistrem Ceremoniarum z zaswieconemi pochodniami lustruią wszystkie konty, zeby się kto nie potrzebny nie zatail. Przytym Conclave iest wyznaczonych Gubernatorow 2 maiących pilnosc powierzchowną, ieden Prałat Duchowny, drugi Xiąże swiecki, przytym warty wielkie ze wszystkich stron stoią, dla przestrogi y bespieczenstwa publicznego. wewnętrznie zas kardynali scrutynia Elekcyi odprawuią, suffragia iuz nato przygotowane, Imieniami swemi podpisuią y pieczęciami ztwierdzaiąc z wyrazeniem Elekta, y w kielich kładą, ale pierwey przed podpisaniem przy Ołtarzu przysięgaią temi słowy: Testor Dominum meum Iesum Christum qui me judicabit quod eligam eum quem Deo volente idoneum puto, intendamq; hoc sequi in accessu. Po zapisanych wszystkich Suffragiach kardynali trzey zwani Scrutatores, osobno kazde suffragium wyimuią z kielicha y publikuią, tak ze kazdy kardynał moze sobie notowac. Do zupełney zas Elekcyi Papieskiey, nie większa połowa wotow kardynalskich postanowiona, ale dwie z trzech częsci kardynałow znayduiących się w Conclave zgodzic się na iedno powinni, iako postanowił Alexander III. in Concilio Lateranę. Po zakonczoney szczęsliwie Elekcyi, trzech kardynałow naystarszych, Biskup Presbyter y Dyakon przychodzą do Elekta z ktorych pierwszy pyta się obranego Papieza: Intendisne electionem super Persona tua Canonice factam acceptare? obrany zas Papiez pomodliwszy się trochę odpowiada: Accepto. Potym pyta się kardynał Dyakon: Quomodovis nominari? y wtenczas Oyciec S. Imie sobie obrane publikuie, ale nie pierwey az kardynalski stroy z siebie zdeymie, a zaraz Papieskie na siebie kładzie, ktory ustroiony Pontyfikalnie, zaraz prowadzony bywa do Ołtarza w kaplicy Sixtusa V. przy spiewaney Antyfonie Ecce Sacerdos magnus, przed ktorym siedzącym przy Ołtarzu kardynałowie wszyscy klękaią y prawą rękę y nogę całuią, a Magister Ceremoniarum assystuie z krzyzem Kardynałowi pierwszemu, ktory kazawszy rozrucic scianę na Conclave wymurowaną, ogłasza zgromadzonemu Pospolstwu Rzymskiemu obranego Papieza w te słowa: Anuncio vobis gaudium magnum, habemus Pontificem Eminentissimum & Reverendissimum Dnum Dnum N. qui sibi elegit nomen N. w tym radosc publiczna w pospolstwie okrzykniona bywa y w wszystkie dzwony dzwonią y w Fortecy S. Anioła z armat odgłos daią. Potym Papiez Pontyfikalnie ubrany, Processyonalnie idzie do S. Piotra y tam przed wielkim Ołtarzem pomodliwszy się, naystarszy kardynał intonuie: Te Deum laudamus. po ktorym skonczonym kardynali siedziącemu na Tronie Papiezowi całuią nogę y rękę ktory potym pierwszą Benedykcyą daie zgromadzonemu ludowi. potym następuie

KORONACYA PAPIEZA.

Po Elekcyi w dzien naznaczony koronacyi Papiez przy Assystencyi kardynałow idzie do S. Piotra, gdzie przed Bramą koscielną zasiada na Tronie, ktoremu kanonicy S. Piotra całuią Nogi y klucze

oddaią. Wszedłszy do kościoła, przed wielkim Ołtarzem Modlitwy od prawiwszy, idzie do kaplicy S. Krzego, gdzie pod Baldachinem siedzą cemu na Tronie wszyscy Kardynali całuią Ręce, a Biskupi y Prała ci Nogi, iakoby posłuszeństwo mu obiecuiąc, a Papież Benedykcyą daie y zupełny Odpust. Po tey Ceremonij Papież wychodzi z kaplicy przed którym Magister Ceremoniarum uklęka y zapala stucznie z materyału nieiakiego zrobioną stuppę iakoby garztkę pakuł, która w momencie w ogniu z pełzgnie, y mowi te słowa: Sanctissime Pater sic transit gloria mundi. po trzy razy. Z tamtąd idzie Papież przed Ołtarz Apostolski, przed którym go witaią trzech Kardynałow Presbyterow naymłodszych, imieniem SS. Apostołow, całuiąc Twarz Papieską y piersi, a potym Papież z wielkiemi Ceremoniami przy assystencyi Kardynałow solennizuie Mszą S. Po tey zakończoney siedzącemu na Tronie Kardynał Archipresbyter Kościoła S. Piotra z dwiema Kanonikami Imieniem Kapituły ofiaruie z złota szytą y Kamieniami sadzoną Bursę albo worek, y w nim 25 dawnych Papieskich Numizmatow mowiąc te słowa: Sanctissime Pater Capitulum et Canonici ad S. Petrum offerunt Sanctitati vestrae consuetum ac debitum Sacerdotale stipendiu pro Missa bene cantata, ex humillimo animo, in contestationem subjectionis perpetuae. Po tey Ceremonii przy liczney assystencyi Papież idzie na ganek bramy Kościelney, gdzie siedzącemu na Tronie bogatym naystarszy Kardynał Triregnum, albo troistą Koronę kładzie na Głowę mowiąc te słowa: Accipe Tiram Papalem tribus coronis ornatam, ut scias quia tu es Regum et Principum Pater, Iudex mundi, et in terris Vicarius Salvatoris Nostri Jesu Christi, cui laus et gloria in saecula saeculorum Amen. Ta troista Korona ma bydź szacowana czerwonych złotych 1000000. po tych słowach skończonych, lud wszystek wykrzykuie potrzy razy: Kyrieeleyson. a potym Papież Benedykcyą y Odpust zupełny daie wszystkim, na koniec Kardynali dwoch, ieden po Łacinie, drugi po włosku te słowa mowią: Hodie mundo salus facta est, hodie vobis omnibus fidelibus a Sanctissimo Domino Nostro Papa N. plenaria indulgentia concepa est. In Nomine Dei Patris & Filij et Spiritus Sancti. Amen. a pospolstwo wykrzykuie: Vivat Papa N. po skończoney Ceremonij y rozebraniu się Papieskim w Kaplicy S. Syxta, wita ieden Kardynał Papieża temi słowy: Ad multos annos, a w tym z Fortecy S. Anioła z armat trzy razy biią iakoy Żołnierze na placu S. Piotra.

WIAZD PAPIEŻA.

Po Koronacyi w dzień naznaczony wiazdowi Papieskiemu do kościoła S. Jana Lateranskiego na Biskupstwo Rzymskie. Papież wyiezdza z Pałacu Watykanskiego, lub na koniu, lub w lektyccc niesiony, przy assystencyi wszystkich Kardynałow na mułach iadących, także wszystkich na ow czas znayduiących się, Patryarchow, Arcybiskupow, Biskupow Legatow, albo Posłow Cudzoziemskich Monarchow, Xiązą Swieckich

Prałatow Senatorow Trybunow y innych Ministrow y Officyalistow, iakoy przy kawaleryi y Infanteryi, pięknym porządkiem przez w poł Miasta y przez Kapitolium, gdzie od Senatu Rzymskiego odbiera prezentowane sobie klucze, potym przeiezdza przez Arki tryumfalne na Tryumf umyslnie wystawione, y przybywszy przed Kosciol S. Jana, całuie Krzyż od Kardynała Archiprezbitera tego Kościoła sobie podany, do ktorego tenże Kardynał ma mowę, a tym czasem Kardynali biało ubrani w mitrach, Papieża siedzącego w Katedrze porfirowey podnoszą mowiąc te słowa: Tu suscitas a terra inopem et de stercore erigis pauperem, ut colloces eum cum Principibus, cum Principibus populi tui. Potym Procesionalnie wchodzi pod baldachimem do Kościoła przed Ołtarz SS. Piotra y Pawła, gdzie tych Swiętych Głowy adoruie, potym idzie do Ołtarza Eucharystycznego, gdzie modlitwy odprawiwszy, idzie do Choru, tam na Tronie siedzącemu Kardynali całuią Nogę y posłuszeństwo oddaią, z ktorych każdemu z osobna Kardynałowi Papież daie Numizma swoie, a potym monetę miedzianą biorąc w rękę od Podskarbiego rzuca między Pospolstwo mowiąc: Aurum et argentum non habeo, quod autem habeo hoc tibi do. y obrociwszy się do Ołtarza zaczyna: Sit Nomen Domini Benedictum. y daie publicznie Błogosławieństwo. I tamtąd w troistey Koronie idzie Procesyonalnie do Pałacu, gdzie z zwyczaynego mieysca daie pospolstwu Benedykcyą, a dwoch Kardynałow Dyakonow, ieden po włosku, drugi po łacinie ogłaszaią Odpust zupełny, pospolstwo zaś wykrzykuie: Vivat. Vivat. a w tym monetę srebrną albo Numizmata rzucać każe między pospolstwo, potym wszyscy swoim porządkiem rozieżdżaią się do domow.

KARDYNALI.

R. P. 304. To Imię Kardynał wzięło swoy początek za Marcella Papieża, ktory postanowił w Rzymie Parochie, a rządzących niemi nazwał Prezbiterami Kardynałami, a ktorzy Dyakoniie znaczniejsze trzymali, nazwani Kardynali Dyakoni, Kardynali zaś Biskupi nazwani ci, ktorzy przyiezdzali na Elekcye Papiezow, albo na radę zobopolną z Oycem Swiętym w przytrudnieyszych materyach y było ich 6. Ostyenski, Portuenski, Sabinski, Prenestynski, Tusculanski y Albanski. Ten był stan pierwszy Kościoła S. podczas persekucyi. A Sylwester Papież na Conciliú Rzymskim, naypierwey kreował Kardynałow 7. Dyakonow, inni Papieże więcey kreowali y przyczyniali tey liczby aż do Sixtusa V. ktory postanowił liczbę 70. Kardynałow, z ktorych 50 Presbyterow. 14. Dyakonow, a 6. Biskupow, y ten Senat Hierarchiczny kościoła S. wraz z Papieżem złączony stanowi iakoby ciało, y gdzie Papież rezyduie tam y oni muszą y niegodzi im się wyiechać bez pozwolenia Papieskiego, gdzie zaś wysłani będą do Monarchiy od Papieża, nazwani są zaraz Legatia Latere. R. P. 1244. na Concilium Lugdunskim, Kardynałom pozwolony Kapelusz czerwony, y na sukniach kolor purpurowy od Innocentego IV. a od Pawła II potwierdzony, a to na pamiątkę rozlanej krwi Xtusa Pana, według formy słow ktore mowi Papież oddaiąc Kardynalski

kapelusz: Accipe galerum rubrum insigne singulare Dignitatis Cardinalatûs, per quod designatur quod usq; ad mortem & sanguinis effusionem inclusive pro Exaltatione S. Fidei, pace & quiete, populi Christiani augmento, & statu Sanctæ Romanæ Ecclesiæ te intrepidum exhibere debes In Nñe Patris & Filij et Spiritus S. Amen. Honor zaś Eminencyi Kardynałom nadany od Urbana VIII Papieża, ktorzy chocby byli Xiążętami tracą Xiążęcy tytuł, a Eminencyi iakoby większy y zrownany z krolewskim biorą na siebie, co potwierdził Innocencyusz X.

KONGREGACYE.

Konsystorz extraordynaryjny albo publiczny. Dystyngwuie się przez to, że na nim Oyciec S. czasem y Pontyfikalnie ubrany na Tronie zasiada Kardynali wszyscy po bokach, Biskupi, Prałaci, Xiążęta około Tronu assystuią, na nim odprawuią się kanonizacye Swiętych, audyencye publiczne od Monarchow, kapeluszow Kardynalskich oddawanie.

Konsystorz Ordynaryjny albo Sekretny z samych tylko z Papiezem kardynałow złączony, wydaie z siebie: Nominacye Kardynałow, Expedycye na Patryarchostwa, Prymasostwa, Arcybiskupstwa, Biskupstwa, y inne materye Beneficyalne są traktowane, ordynaryjnie bywa w Poniedziałek.

Signatura Gratiæ. na ktorey sam Oyciec S. zasiada, przybrawszy sobie do woli swoiey kardynałow, y na niey także 12 Prałatow zwanych Votantes zasiadaią, iako y Audytor kamery Apostolskiey y inni Officyaliſtowie Trybunałow Rzymskich y Referendarzow 3. ktorzy krotko samę rzecz zachodzących spraw y interessow z Supplik Papiezowi podanych donoszą dla decyzyi prędszey Papieskiey bez ktorey się nie może obeyść. Odprawia się w Wtorek.

Signatura Justitiæ. Iest sąd złozony pod Prezydencyą kardynała Prefekta z 12 Prałatow zwanych: Votantes. na ktorey się sądzą strony, sprawy swoie indukuiąc appellacyalne, lub Duchowne, lub swieckie, należące do tego sądu według konstytucyy osobnych. Odprawia się w Pałacu Apostolskim w kazdy Czwartek.

Sacra Rota Trybunał. Postanowiony iest od Papiezow w sprawach całego swiata przychodzących. Złozony z 12 Prałatow zwanych Audytorow Roty wybranych z rożnych Nacyi. z tych powinien bydź. 1. Niemiec. 1. Francuz. 2. Hiszpanow. 1. Wenet. 1. Medyolanczyk. 1. Bononczyk. 1. Ferrarczyk. Od woli Papieskiey 3. kreowani nayczęściey Rzymianie. Sądzi się dwarazy w tydzien w Pałacu Apostolskim, w Poniedziałek y w Piątek. Na nim zasiadaią 12 Audytorow koło okrągłego Stołu ztąd się Rota nazywa. Od tego Sądu zadna nie idzie appellacya po 3. zgadzaiących się Dekretach, zwanych: Tres Conformes.

Kongregatio S. Officij albo Vaticinalis Inquisitionis. Postanowiona gruntowniey od Pawła III. przeciw Hereryom Lutra

12.

y Kalwina, na niey zasiada sam Papiez y Kardynali do woli Papieskiey, y Komisarz S. Officyi w kazdy tydzien, na niey sądzą się sprawy herezyą trącą ce, dyspensy wychodzą na wolne iedzenie mięsa w post.

Congregatio Iudicis Librorum. od Sixtusa V. postanowiona, na ktorey cenzura Xiąg wydanych przeciwko Wierze lub Kosciołowi bywa rozsądzona. Na niey zasiada Magister Palatij z Wikarym Miasta, y maią władzą approbować Xięgi wychodzące do druku y pozwalać czytać zakazane. Congregatio S. Concilij Tridentini. Postanowiona od Sixtusa IV. y V. na ktorey Kardynali według woli Papieskiey zasiadaią y tłumaczą Reformacye tego Concilium, ale nie Artykuły Wiary, odprawuie się raz albo dwa w Miesiąc w Sobotę; z niey wychodzą dyspensy w materyach zakazanych od tego Concilium, iako to w Małzenstwach, Fundacyach niedochodzących &c. Na niey Synody Prowincyalne y Dyecezalne zatwierdzone bywaią, nato wszystko zawsze zachodzi deklaracya Papieska.

Congregatio Episcoporum & Regularium. Postanowiona od Sixtusa V. złozona z kardynałow, pod Prezydencyą kardynała Prefekta y iego Sekretarza. Odprawia się w Piątek co tydzien, y decyduie zachodzące kłotnie między Biskupami y klasztorami, to iest temi, ktore chcą exempcyi, albo są iuż wolne od władzy Biskupiey. Także rozwiązuie zachodzące trudności w Dyecezyach po smierci Biskupa Sede vacante, y inne kłutnie uspokaia między Zakonami, przychodzące z całego Świata.

Congregatio Rituum. Postanowiona od Sixtusa V. rozdzielona na dwie: Ordynaryinq y Extraordynaryinq.
Ordynaryina, iest złozona z kardynałow pod Prezydencyą kardynała Prefekta y Assessorow Zakonnikow Doktorow S. Theologia, Magistra Palatij y Zakrystyana Papieskiego, ktory zawsze iest Augustyanin. Na tey kongregacyi Ceremonie Kościelne rozeznawaią y kontrowersye rozsądzaią o Precedencye y Preeminencye, między Kapitułami Zakonami, zatwierdzaią Erekcye Zakonow. &c.
Extraordynaryina. złozona z kardynałow 3. Audytorow Roty, Promotora Wiary, Theologow &c y na niey decyduią Chwałę Boską w naznaczeniu Protektorow, Swiętych, Nacyom Miastom, Obchodzenia Oktaw, Beatyfikacyi y kanonizacyi Procesa, y inne Ceremonie kościelne.

Congregatio Iurisdictionis et immunitatis Ecclesia. Postanowiona od Urbana VIII. złozona z kardynała Prefekta y innych Kardynałow y Prałatow, odprawia się w Wtorek dwarazy w Miesiąc, decyduie w sprawach immunitatum.

Congregatio de propaganda Fide. Postanowiona od Grzegorza XV. złozona z kardynałow, Prałatow y Zakonnikow do tego wyznaczonych, odprawuie się w kolegium zwanym de Propaganda Fide wystawionym od Urbana VIII. raz w Miesiąc w Poniedziałek, na niey często sam Papiez prezyduie. Ta kongregacya wysyła na Missye do na

wracania na Wiarę S. y inne materye traktuie około zaszczepienia Wiary.

Congregatio Reformationis Regularium. Postanowiona od Innocentego X. uspokaiaiąc kłutnie między Zakonami.

Congregatio status. do ktorey Papież naznacza.

Congregacye Ceremonialne, ktore naznaczaią Odpusty, Reliquie Swięte rozdaią.

OFFICYALISTOWIE DWORU Papieskiego.

Kardynał Superintendent Generalny zwany Patronus, zawsze rezyduie w Pałacu przy Pokoiach Papieskich, y nayblizszy Sekretow Papieskich, w wszelkich rezolucyach, ma rząd nad Prowincyami kościelnemi, y iest Legatem Awenionskim.

Kardynał Secretarius Status, drugi Minister Papieski, pod swoią władzą ma wszystkich Sekretarzow do wszelakich expedycyi, y częścią rządowi iego podlegaią Państwa y Miasta kościelne.

Magister Sacri Palatij, iest zawsze Dominikan, ma Socyusza swego Wikarego ktory iest Karnodzieią.

Audytor Papieski, obligowany informowac Papieża w wszystkich sprawach zachodzących do rozsądzenia.

Prefekt, rządzi całym Dworem Papieskim, zwany, Mior Domo.

Minister Datarius podaie prezenty na Beneficia do podpisania Papiezowi, y sam one rozdaie, iako to mnieysze.

Kardynał Vicekanclerz ma pod swoią władzą Kancellaryą i iey Officyalistow.

Kardynał Penitentiarius. ma pod swoią władzą Penitencyarzow

Kardynał Kamerling, albo Camerarius. ma pod swoią władzą Kamerę Apostolską y skarb, y prezyduie na Kongregacyi Skarbowey, ktora się odprawuie w Poniedziałek w Sapiencyi, ma rząd całego miasta wewnętrznie, a naywięcey władza iego wydaie się podczas wakuiącego Papiestwa, po smierci Oyca Swiętego.

Audytor Kamery Apostolskiey. iest zawsze naypierwszy Prałat Dworu Papieskiego, iest Sędzią ordynaryinym wszystkich spraw zachodzących Dworskich Kardynałow, Xiązą Prałatow, bo ma swoy Sąd złożony z Tres locum tenentes zwanych, iednego Prałata, drugiego Swieckiego, trzeciego Togata albo kryminalnego Sędziego, ktory w kazdy Poniedziałek kryminalne akcye sądzi u siebie.

Podskarbi generalny iest Sędzia wszystkich prowentow Skarbu Papieskiego, ma swoich Officyalistow y Sędziow.

Kościoł Rzymski na Watykanie kosztuie. 40000000.

ARCY BISKUPSTWA y BISKUPSTWA

Prowincya Rzymska wieku

Arcybisk: Rzymskie . . I.

Biskupstwa.

Ostya. Cygowane wieku - I.
Porto - - - - - - - - II.
Sabina - - - - - - - V.
Preneste - - - - - - III
Frascati albo Tusculú VI.
Albano - - - - - - - V.
Tivoli albo Tibur - - - V.
Alatri - - - - - - - V.
Veroli - - - - - - - VI.
Tarentinum - - - - V.
Anagni - - - - - - V.
Segni - - - - - - - V.
Tarracina - - - - III.
Sutri - - - - - - IIII
Cornete - - - - - IV.
Viterbe - - - - XII.
Citta Castelane - - V.
Orvieto - - - - - V.
Aquapendente - XVII.
Bagnarea - - - - VI.
Riete - - - - - - V.
Narri - - - - - VI.
Amelia - - - - - - V.
Todi - - - - - - - V.
Spoletum - - - - V.
Citta di Pieve - - XVII
Perousa - - - - - V.
Tiberinum - - - - V.
Assisium - - - - - VI.
Folgino - - - - - V.
Nocere - - - - - - V.
Ancona - - - - - - III.
Lauretum - - - - XVI.
Auximum - - - - - VI.
Oesis - - - - - - V.
Camelinum - - - - V.
Ausculum Picenum. V.

Prowincya Fermo

Arcybisk:

Fermo - - - - - - XVI.

Biskupstwa.

Macerata - - - - XIV.
Rippa Trasonia - - XVI.
Montalto - - - - XVI.
Septempeda - - - - - VI.

Prowincya Urbinska.

Arcybisk:

Urbinum - - - - - XVI.

Biskupstwa.

Fosembruno - - - IV.
Senogalia - - - - IV.
Fano - - - - - - - V.
Pisaurum - - - - V.
Feretrum - - - - XII.
Urbanea - - - - XVII
Callium - - - - - IV.
Cugubium Exemptú - IV.

Prowincya Florencka

Arcybisk:

Florentinum - - - XV.

Biskupstwa

Fesula - - - - - V.
Biturgia - - - - XIV.
Pistorium - - - - - X
Aretium Exemptum III.
Cortone Exemptum VI.
Monte Polliciano - XVI.
S. Miniato - - - XVII
Colle Exemptum - XVI.
Volterra - - - - - V.

Prowincya Syenska

Arcybisk:

Syenna - - - - - XV.

Biskupstwa

Corsinium Exemptum XV.
Clusium - - - - - IV.
Mons Alcinoi - - - XV.
Massa Veternen
Rusella - - - - VI.
Soana - - - - - V.

Prowincya Pizanska

Arcybisk.

Pisa Exemptum - - IV.

Maswoich Biskupow y Sufraganow na Wyspie Korsyce.

w NEAPOLU.

Arcybisk:

Chieti - - - - - - XVI
Lanciano - - - - XVI
Capua - - - - - - X.
Neapolis - - - - - X
Sorento - - - - - XI.
Almasi - - - - XI.
Salernum - - - - - X
Beneventum - - - XI.
Consa - - - - - - XI.
Sipontú S. Michaelis in Gargano
Nazareth - - - - -
Tranum - - - - - X
Barium - - - - - X
Aheruntia - - - - XI
Tarentum - - - - XI
Brundisium - - XI
Hidruntum - - - - X
Rupsanum - - - XII
Cusentia - - - XI.
Siberina - - - - - X
Regium Iulij - - IX

Biskupstwa.

Ortona - - - - - XVI
Aprutium - - - - - V.
Civitas Caliensis - XVI
Aquila - - - - XIII
Sulmo - - - - - - V.
Marsi - - - - VII
Caserta - - - - - X
Calvium - - - - X.
Teanum - - - - - V.
Calatia - - - - - X.
Celenna - - - - XI.
Suessa - - - - - V.
Cajeta - - - - -
Fundi - - - - - - V.
Aquinum - - - - - V.
Venafrum - - - - V.
Oesernia - - - - V.
Sora - - - - - - - V.
Adversa - - - - - XI
Puteolis - - - - - III
Acerra - - - - - V.
Nola - - - - - - IV.
Oenaria Wyspa - - VI.
Massa Lobrensis - - XI

Vicus Arquensis - - - XIII
Castellum Sabiense. V.
Regina minor - - XI.
Scala - - - - - XI.
Litteranum - - - - XI.
Capea Wyspa - - - XI.
Cava - - - - - XIV.
Nuceria Paganica - X.
Sarnum - - - - - X.
Nuscum - - - - - X.
Acernum - - - - - X.
Campana - - - - - X.
Caput Aqueum - - - X.
Marsicum - - - - X.
Agatopolis - - - - X.
Mons Maranus - - X.
Arianum - - - - - X.
Vicus - - - - - - X.
Ausculum Satrianum X.
Bovinum - - - - - X.
Luceria - - - - - X.
Vulturaria - - - - X.
Fanum S. Severi - XVI.
Larina - - - - - - X
Fermula - - - - - X
Alferia - - - - - X.
Triventum - - - - X
Bovianum - - - - V.
Allipha - - - - - V.
Telese - - - - - X
Angelopolis - - - XI.
Murum - - - - - XI.
Aquilonia - - - - X
Troia - - - - - -
Bestia - - - - XII
Vigilia - - - - -
Andria - - - - - - X
Juvenatium - - - - X
Melfitum - - - - - X
Bitellum - - - - X.
Rubetum - - - - - V.
Minervinum - - - X.
Lavellum - - - - X.
Bituntum - - - - X.
Cupersanum - - - V.
Monopolis - - - - X.
Polianum - - - - X.
Venusia - - - - - V.
Melfitum - - - - V.
Mons Pelusius - XV.

Potentia - - - - - V.
Tursia - - - - XII.
Gravina - - - - XI.
Tricarium - - - - XI.
Castania - - - - XI.
Motuta - - - - XI.
Uria - - - - - VI
Ostanum - - - - XI.
Castrum - - - - - X
Alexanum - - -
Ugentum - - - - - X
Gallipolis - - - - VI.
Neritum - - - - XV.
Aletia - - - - III
Besidianum - - - XI.
Marturanum - - - XI.
Fanum S. Marci - XI.
Cassanum - - - - X.
Petelia - - - - - X.
Umbriaticum - - - X
Gerantia - - - - X.
Bellicastrum - - - X.
Insula - - - - VII.
Bova - - - - - IX
Hiracium - - - - IX.
Oppidum mamertú IX.
Miletum - - - - XI.
Nicotera - - - - X.
Trophea - - - - X.
Meocastrum - - IX.
Scillatium - - - V.
Cantusarum - - XII.
Croto - - - - - VI.

Wysp Włoskich.
Arcybisk.
Panormus - - - - XI.
Mons Regalis - - XII.
Massana - - - - XII.
Calaris - - - - XI.
Arborea - - - - XII
Turris Sibissonis - XI.
Liza - - - - - -
Genua - - - -
Biskupstwa.
Agrinentinum - - V.
Mazara - - - - XI.
Malta - - - - - V.
Catane - - - - - V.
Siracusa - - - IV.

Cefaledia - - - XII.
Pacta - - - - - XII.
Liparæ Insula - XIV.
Sulci - - - - - XIV.
Dolio - - - - - - VII.
Lesa - - - - - - XVI.
Castellú Aragonense XVI.
Algaria - - - - XVI.
Bosa - - - - - XII.
Alerya - - - - VI.
Sagona - - - XVI.
Acliatium - - - VI
Marianna - - - XVI.
Nebium - - - VII

w Czechach.
Arcybisk:
Praga - - - - - XIV.
Biskupstwa.
Letomericium - - XVII.
Regino Hradeciú XVII
Olomucium - - - XI.

w Szkocyi
Arcybisk:
Andreanopolis - IX.
Glaskovia - - - XV.
Biskupstwa
Edimburgum - - XVII
Dublanium - - - XII.
Dunkieldinum - VII.
Brehinum - - - XII.
Aberdonia - - XII
Moravia - - - - XI.
Rossia - - - - XII
Catania - - - - XI.
Wyspy Orkady - - V.
Candida Casa - - VI.
Lismoria - - - XIII
Wyspa Sodore - - VI.

w Irlandyi
Arcybisku:
Armaga - - - - XII.
Dublinium - - - XII
Joamum - - - XII
Cassilia - - - XII
Biskupstwa
Dunum - - - - - V.
Deria - - - - - XII.

Rafou - - - - - - VII.
Clogora - - - - - - V.
Ardacum - - - - - V.
Mitia - - - - - - V.
Ferna - - - - - VI.
Cella Canici - - - XII.
Cella Daria - - - VI
Clonferta - - - - VI.
Lugosium - - - - VI.
Clfinium - - - - V.
Cellumabrach - - VII.
Liminiacum - - VII.
Vaterfordia - - - XI.
Corcagia - - - - VII
Cella Molvani - VI.
Artferta - - - - VI.

w Danii.
Arcybisk:
Londen - - - - - XII.
Biskupstwa.
Roschildia - - - - X.
Othonium - - - - X.
Archusia - - - - X.
Alburgum - - - XII.
Viburgum - - - XI.
Ripa - - - - - - X
Slesvicum - - - - X.

w Norwegii.
Arcybisk:
Nodrisia - - - XII.
Biskupstwa
Berga - - - - - XI.
Anstoa - - - - XI.
Staffangria - - - XI.
Hola - - - - - X.
Scalholta - - - X.

w Inflandach.
Arcybisk:
Riga - - - - - XIII
Biskupstwa
Dorpatum - - - XIII
Revalia - - - XIII
Hapselia - - - XIII.

w Szwecyi
Arcybisku:
Upsalia - - - XII

Biskupstwa.
Archosia - - - - X
Strengesia - - - XI.
Lincopia - - - - IX.
Vexia - - - - - X
Aboa - - - - - XII.
Viburgum - - - XII.

w Moskwie.
Patryarchat.
Moscua - - - - XVI.
Metropolitowie.
Nowogrodzki - - XI.
Rostowski - - - XII.
Kassanski - - - XIV.
Sarskoirski - - XIV.
Arcybisk:
Wologela - - - - XIV.
Resania - - - - XII
Susdalia - - - - XII
Tuveria - - - - XIII
Tobolsca w Syberyi XIV.
Astracanum - - XVI.
Plescovia - - - XII
Archangelopolis. XVI.
Smolenscum - - XVI
Bisku:
Columna - - - XIV.

w WĘGRACH.
† Znak do Wenetow należących.
§ Znak do Cesarza należących.
* Znak Turkom cholduiq
Arcybisk:
§ Strigonium - - - XI.
§ Colosa - - - XI.
Biskupstwa.
§ Vactia - - - - XI.
§ Agria - - - - - XI.
§ Nitria - - - - XI.
§ Iuvarinum - - XI.
§ Vesprimium - - XI.
§ Quing Ecclesia - XI.
§ Zagrabia - - XII.
§ Sirmium - - XII.
* Bosnia - - - XI.

§ Conadium - - - XI.
§ Varadinum - - - XI.
* Bacovia Woloskie XVII

w Dalmacyi.
Arcybisk:
† Zara - - - - - XII.
† Spalatrum - - VII
Ragusium - - - XI
* Antibarium. - - XI.
Biskupstwa.
† Arba Wyspa - - - XI
† Velia - - - - - XI.
† Ausara - - - - XI
† Iragurium - - - XI.
† Sevenicum - - - XI
† Scardona - - - XII
† Cnona - - - - IX
§ Sinia - - - - XII
* Sinia Querca - - XI.
* Makarska - - - XI
† Pharos Wyspa - XII
Mordise Corbavia XII
Tribulium - - - - XI.
* Stagnum - - - - XI
* Stephanum - - IX
† Corcica Melana Wyspa.
† Rosonium - - - XI.
* Scodra - - - - VI
* Tulata - - - - X.
* Drivastum - - - X
* Dulcinium - - -
† Catarum - - - - XI
† Butua - - - - - XI.

w Państwie Niemieck:
* Znak. Holenderskich Katolikom odebranych
§ Znak. odebranych katolikom przez pokoy Munsterski
† Znak. do Cesarza należą:
Arcybisk:
* Utrecht. - - - - XVI
Biskupstwa.
* Deventria - - - XVI
* Groninga - - XVI
* Leovardia - - XVI
* Harlemon - - XVI
* Milderburgum XVI
Arcybisk:
Mechlinia - - - XVI

Biskupstwa.	Intraty Talerow
Ruremunda - - - - - XVI	
✱ Sylva Ducis - - - - XVI	
Antverpia - - - - XVI	
Brugæ - - - - - - XVI	
Gandavum - - - - XVI	
Ipræ - - - - - - XVI	25000
Arcybisk:	
✝ Colonia - - - - - - IV.	120000
Biskupstwa.	
✝ Monasterium - - - VIII	900000
✝ Minda - - - - - VIII	
✝ Osnabrucum - - - VIII	60000
✝ Leodium - - - - VIII	120000
w Saxonij.	
Arcybisk:	
✝ Brema - - - - - - IX	
Biskupstwa	
✝ Lubecum - - - - - XII.	
✝ Ratzeburgum - - - XI.	
✝ Sverinum - - - - - XII	
w Magdeburgij	
Arcybisk:	
✝ Magdeburgium - - - X.	
Biskupstwa	
✝ Havelsberga - - - - X.	
✝ Brandeburgum - - - X.	
✝ Mersoburgum - - - X.	
✝ Naumburgum - - - XI.	
✝ Misnia - - - - - - X.	
w Moguncyi.	
Arcybisk:	
✝ Moguncia - - - - - III	
Biskupstwa.	
✝ Vormatia - - - - IV.	
✝ Spira Nemetum - - IV.	60000
✝ Constantia - - - - VI	60000
✝ Curia - - - - - - IV.	35000
✝ Augusta Vindelicorum. IV	60000
✝ Quercetum - - - - VIII	120000
✝ Wirtzburg - - - - VIII	300000
✝ Bamberga - - - - XI	180000
✝ Paderborna - - - VIII	60000
✝ Hildeschemium - - - IX	
✝ Halberstadium - - - IX	
✝ Verda - - - - - VIII	
✝ Strasburg - - - - V	180000

w Prowincyi Salisburgskiey.	Intraty Talerow
Arcybisk:	
✝ Saltzburg - - - - VIII	
Biskupstwa	
✝ Vienna - - - - - XIV	
✝ Passavium - - - - - IX	120000
✝ Ratisbona - - - - VI	
✝ Frisinga - - - - - VIII	
✝ Brixino - - - - VIII	120000
✝ Lavantum - - - XIII	
✝ Gurcum - - - - XI	
✝ Secovium - - - - XIII	
✝ Neostadium - - - - XV.	
w HISZPANII Y PORTUGALII.	
Arcybisk:	
Toletum - - - - - V	200000
Walencya - - - - XV.	
Burgos - - - - - XVI	30000
Tarragona - - - - IV	
Sarragosa - - - XIV	
Hispalis - - - - - III	100000
Granata - - - - XV.	30000
Compostella - - - XII	
Lisbona - - - - XIV	18000
Braga - - - - - III	32500
Coora - - - - XVI	40000
Biskupstwa	
Corduba - - - - XIII	30000
Gienna - - - - XIII	30000
Carthago - - - - XIII	18000
Concha - - - - - XII	38000
Seguncia - - - - V	30000
Segobia - - - - - V	18000
Oxoma - - - - - V	19500
Vallisoletum - - - XVI	12000
Orcellis - - - - - XV.	4000
Majorica - - - - VI	
Placentia - - - - - V	18000
Calaguris - - - - VI	13500
Pompeiopolis - - - V.	21000
Dertosa - - - - - V	
Barcino - - - - - IV.	
Illerida - - - - - VI	
Gerunda - - - - - V	
Vicus Ausona - - - IX	
Solsona - - - - - XVI	
Urgellum - - - - - V	15000
Osca - - - - - V	9000
Jacca - - - - - XI	4500

Balbastrum	XII	5250
Lobetum	XII	9000
Segorbia	V.	
Terulum		
Tarassona Turiasso	V	10000
Cadis Gades.	VI	9000
Guadixium	V	6000
Malaca	XV	30000
Almeria Abdera	V	3000
Jude	V	7500
Orense Aurea	VI	7500
Luccus Augusti	VII	2000
Mindonia	VI	1000
Ovetum	X	9000
Leon Legio	IV.	9000
Asturica	IV	7500
Samora	XII	
Salmantica	VI	15000
Rodericopolis	XII	7500
Abula	V	15000
Cauria	VI	20000
Placentia		4500
Conimbrica	IV	22500
Leiria	XVI	16500
Miranda	XVI	12000
Porto Portucale	V	9000
Lamecum	V	13000
Viscum	VI	
La Guarda Gardia	XI	18000
Elvas alba	XVI	20000
Portus alacris	XVI	9000
Algarbia	V	5000

w FRANCYI. Arcybisk:		Intraty Talerow
Lion	XI	30000
Rouen	III	50000
Tours	III	18000
Sens	III	45000
Parys	XVI	100000
Besanson	III	15000
Augusta Trevirorum	III	
Remi	III	40000
Cambrai	XVI	60000
Biturges	III	30000
Albiga	XVII	90000
Burdigala	III	26000
Augusta Ausciorum	VIII	80000

Narbona	III	90000
Tolosana	XIV	35000
Aquæ Sectiæ	IV	3000
Arelata	III	30000
Aveniona	XV	
Vienna Allobrogum	III	22000
Ambrum	IV	18000
Tarentasia	VIII	
Biskupstwa.		
Matisco	V	
Cabillonum	IV	9000
Augustodunum	IV.	16000
Lingones	IV	26000
Bajocasses	IV	36000
Abrinet	IV	15000
Ebroicum	III	16000
Lexovium	V	36000
Constancia	IV	20000
Sagium	IV	10000
Cenomanum	III	24000
Andegavum	IV	13000
Nannetes	IV	20000
Dolum	XI	20000
Modovium	XII	36000
Venetiæ	VI	16000
Briocon	IX	10000
Leonia	VI	8000
Corisopitum	IX	40000
Trecorium	IX	14000
Trece	IV.	7000
Antisiodorum	IV	33000
Nivernæ	III	14000
Betleem	XIII	900
Meldæ	III	25000
Carmutes	III	20000
Blesæ	XVII	
Aureliæ	III	20000
Basilia	VI	45000
Lausanium	VI	7000
Bellicium	V	
Meta	III	60000
Tullum Leucorum	IV	12000
Verodunum	IV	40000
Svesiones	III	20000
Catalaunum	IV.	25000
Silva nectum	III	20000
Laudunum	V	12000
Noviodunum	VI	22000
Bellovacum	III	46000
Ambianum	III	22000

Bononia - - - - - -	XVI	12000
Atrebatum - - - - -	XI	20000
Tornacum - - - - -	XI	30000
Audomarum - - - -	XVI	30000
Namurcum - - - -	XVI	
Limovices - - - - -	III	21000
Tutella - - - - - -	XIV	9000
Claromons - - - -	III	13000
Floropolis - - - -	XIV	11000
Podium Anicium - - -	IV	22000
Cadurcum - - - - -	III	36000
Mimate - - - - - -	V	30000
Rutene - - - - - -	V	20000
Vabre - - - - - -	XIV	12000
Castrum - - - - -	XIV	33000
Agennum - - - - -	IV	26000
Petrocorium - - - -	IV	25000
Sarlatum - - - -	XIV	12000
Inculisma - - - -	IV	14000
Santones - - - - -	IV	15000
Pictavium - - - - -	IV	22000
Rupella - - - - -	XVII	30000
Lucionia - - - - -	XIV	18000
Condomum - - - -	XIV	33000
Lectoracum - - - -	VI	18000
Vasatum - - - - -	VI	90000
Aturum - - - - - -	VI	20000
Bajona - - - - -	IX	12000
Lascura - - - - - -	V	10000
Clonora - - - - -	VI	4000
Tarba - - - - - -	V	15000
Convena - - - - -	V	20000
Conseranum - - - -	V	18000
Carcasse - - - - -	IV	36000
Aletium - - - - -	XIV	16000
Helena - - - - -	IV	10000
Agatha - - - - -	V	30000
Bitelra - - - - -	IV	26000
Tomeria - - - -	XIV	33000
Luteva - - - - - -	V	18000
Mons Pesulanus - -	XIV	32000
Nemausus - - - -	V	24000
Alesia - - - - -	XVII	
Ucetia - - - - - -		22000
Apamia - - - - -	XIII	11000
S. Papulus - - -	XVI	16000
Rivi - - - - - -	XIV	18000
Lombaria - - - -	XIV	18000
Mons Albanus - -	XIV	

Vaurum - - - - -	XIV	26000
Mirapincum - - -	XIV	18000
Forojulium - - - -	IV	22000
Reij - - - - - -	V	15000
Apta - - - - - -	IV	10000
Segustero - - - - -	V	14000
Vapincum - - - - -	V	8000
Massilia - - - - -	III	24000
Tolonium - - - - -	IV	9000
Arausia - - - - -	IV	8000
Fanum S. Pauli Trigasinu.	V	12000
Cabellio - - - - -	VI	
Carpentoracta - - -	VI	
Vasio - - - - - -	VI	
Annecya - - - -	XVI	
Gratianopolis - - -	IV	24000
Valentia - - - -	IV	15000
Dea - - - - -	XVII	12000
Vivarium - - - -	V	30000
Mauriana - - - -	III	
Dinia - - - - -	V	9000
Sanitium - - - -	V	10000
Grassa - - - - -	XIII	7000
Ventia - - - - -	IV	5000
Nicea - - - - -	VIII	12000
Glandate - - - -	V	10000
Augusta Sallasiorum	V	2000
Sedunum - - - -	VI	

w Anglij	Intrata Talerow
Arcybisk:	
Cantuaria - - -	VII	50000
Eboracum - - -	III	30000
Biskupstwa.	
Londinium - - -	VII	25000
Vintonia - - -	VII	
Roja - - - - -	VII	
Elis - - - - -	XII	18000
Norvodicum - -	XI	12000
Petroburgum - -	XVI	6000
Lindocolnia - -	XI	12000
Lichveldia - - -	VII	12000
Vigornia - - -	VII	18000
Herefordia - - -	VII	10000
Glocestria - - -	XVI	5000
Oxonium - - -	XVI	6000
Cicestria - - -	XI	9000
Sarum - - - -	XI	

Exonium	XI	8000
Velsix fontes	X	
Bristolium	XVI	3000
Landavia	V	3000
Oenevia	X	20000
Bangerium	VI	4000
Asaphopolis	VI	5000
Dunelania	VII	5000
Carleolum	XII	10000
Cestria	XII	8000
Man Wyspa	V.	

Na Wyspach Arcypelagowych.

† Znak. do Wenetow należą.

* Znak. Turkom chołduią.

Arcybisk:

† Corcyra Wyspa - - - XIV

* Naxya Wyspa - - XIII

Biskupstwa

† Zacintus Wyspa. XIII

* Andros Wyspa - XIII

† Tynia Wyspa - - XIII

* Terasia Wyspa - XIII

* Melos Wyspa - - XIII

* Scyros Wyspa - - - XIII

Chium Wyspa - - XIII

w Ameryce

Znayduią się Arcybiskupstwa y Biskupstwa Portugalskie y Hiszpanskie.

Arcybisk: Portugal:

S. Salvator Soteropolis XVII

Biskup: Portugal:

Marachania	XVII	
Olinda	XVII	
Fanum S. Sebastiani	XVII	Intraty Czerwonych złotych

Arcybisk: Hiszp.

Argentea	XVI	80000
S. Fidei	XVI	42000
Lima	XVI	150000
Dominicopolis	XVI	90000
Mexicum	XVI	50000

Biskupst: Hiszpan.

Pax Chaguiaga	XVI	36000
Fanum S. Crucis	XVI	
Assumpcia	XVI	48000
Fanū S. Michaelis de Mat:	XVI	18000
Fanum S. Trinitatis	XVI	45000
Popayanum	XVI	15000
Carthago nova	XVI	18000
S. Matha	XVI	54000
Guamanga	XVI	24000
Cuscum	XVI	72000
Arequippa	XVI	48000
Truxillum	XVI	42000
Quitum	XVI	50000
Chilum	XVI	
Conceptio	XVI	12000
Panama	XVI	18000
Cuba	XVI	24000
Portus dives	XVI	
Venetiola	XVI	24000
Turris Iulia	XVI	9000
Angelopolis	XVI	10000
Antiquera de Guaxca	XVI	21000
Mechoacanum	XVI	42000
Iucatanum	XVI	24000
Chiappa	XVI	15000
Guatimala	XVI	24000
Legio	XVI	9000
Xaliscum	XVI	21000
Durangum	XVII	12000
Mexicum novum	XVII	
Quebecum Exemptū	XVII	18000

W POLSZCZE.

Arcybiskupstwa

Gnieznienski Primas y Legatus natus. Fundowany R.P. 956. Kosciołow w Archidyecezyi 863. Herb Kapituły. Lilie.

Lwowski. Fundow. R.P. 1361. Ma kosciołow 103. Herb Nayś. Panna na Xiężycu stoiąca a pod Xiężycem Lew lezy.

Biskupstwa.

Krakowski Fundow. R.P. 996. ma kosciołow 1018. Herb Kapituły trzy Korony.

Wrocławski. ma kosciołow w Dyecezyi. 656.

Kuiawski Interrex. ma kosciołow 292 Herb. Nayś. Panna z Pan Jezusem, pod nogami Xiężyc.

Wileński. Fund: R.P. 1387. ma Kosciołow 500. Herb Ś. Korony.

Poznański. Fund. R.P. 996 ma kosciołow 590. Herb S. Piotr.

Płocki. Fund: R.P. 966. ma kościołow 311 Herb N. Panna.

Łucki. Fund. R.P. 1375. ma koscio: 185. Herb. SSS. Troyca.

Żmudzki. Fund. od Władysława Jagieła. ma Kościołow 12

Chełmieński. Fund. R.P. 956. ma kościoł: 106. Herb. Krzyż prosty

Inflandzki. Fundowany od Krola Batorego R.P. 1583.

Smoleński. Fundowany od krola Zygmunta III. R.P. 1613.

Przemyski. Fund. Od Ludwika Krola. ma kosciołow 158. Herb. S. Jan Chrzciciel z Barankiem.

Chełmski. Fundowany od Ludwika krola R.P. 1375. ma kosciołow. 81 Herb. 12 Apostołow.

Kiiowski Fundowany od Władysława Jagieła R.P. 1400. ma Kosciołow 7. Herb. S. Zofia.

Kamieniecki. Fundowany R.P. 1375. ma kosciołow 40. Herb SS. Piotr y Paweł.

Warminski. niepodlega żadnemu Arcybiskupowi, ale tylko Oycu Swiętemu ma kościoł: 90. Herb. Brama żelazna y pułkrzyża, na Chełmie Mitra Papieska nad Mitrą Krzyżyk.

Kamienskie y Lubuskie. Fund: od Mieciława R.P. 966. teraz kamienskie iączy pod ciężarem Brandeburskim. Lubuski Biskup wygnany od Margrabiow Brandeburskich.

Sambinskie y Pomezanskie przez Alberta Margrabię zamienione w Xięstwa swieckie za dyspensą Lutra Marcina.

Arcybiskupstwo Ormianskie iest we Lwowie fundowane, ale bez Biskupa żadnego y R.P. 1630 iest złączone z kosciołem Rzymskim. na Rusi ma kosciołow 16.

Kosciołow wszystkich Parochialnych w Polszcze y na Rusi 5082.

Patryarchaty Kościoła Rzymskiego są 4.

Konstantynopolitanski. Antyochenski. Jerozolimski. Alexandryiski.

Patryarchat konstantynopolitanski zamy:	Cesarea. Fundo:	IV.	miał pod Jurysdykcyą swoią Biskup. 10
	Efes - - - -	III	miał pod Jurysdyk: Biskupow 34.
	Heraclea - -	XVI	miał pod Jurysdykcyą Biskupow 27

22.

Ka w sobie teraz Exarchatow dziewięc.	Tessalonica XII	miał Arcybiskiu: y Biskupow 21
	Pesch w Dardan. V	ma pod Iuryzdykcyą Biskupow 3.
	Acrida - - - VI	Bez Biskupow.
	Tornoba - - XII	ma pod Iuryzdykcyą Biskupow 13
	Szocowa - XIII	ma pod Iuryzdykcyą Biskupow 3
	Kiiow - - - XII	ma pod Iuryzdykcyą Biskupow 12
Patryarchat Antyochenski zamyka w sobie Metropoliy szesc.	Apame - - - V	miał pod Iuryzdykcyą Biskupow 6.
	Tars - - - IV	miał pod Iuryzdykcyą Biskupow 9.
	Tyr - - - - V.	miał pod Iuryzdykcyą Biskupow 19.
	Edessa - - - V.	miał pod Iuryzdykcyą Biskupow 10
	Amid - - - IV.	miał pod Iuryzdykcyą Biskupow 36
	Nicosia - XII	miał pod Iuryzdykcyą Biskupow 16.
Patryarchat Ierozolimski zamyka w sobie Metropoliy trzy.	Cesarea - III	miał pod Iuryzdykcyą Biskupow 34
	Nazareth. XII	miał pod Iuryzdykcyą Biskupow 16
	Crach - - - - V.	miał pod Iuryzdykcyą Biskupow 17
Patryarchat Alexandryiski.	miał Biskupow 21.	Teraz tylko w Prowincyi Trypolitanskiey znayduią się trzy Biskupstwa.

Exarchowie są iakoby Prymasowie ktorych Patryarchowie zazywaią za Wikaryuszow albo Nuncyuszow do wizytowania Prowincyi. Metropolitowie są ci, ktorzy maią Iuryzdykcyą nad Biskupami Prowincyalnemi.

ZAKONY FUNDOWANE

Pustelnikow Fundator S. Paweł Pustelnik, ktory pustelnicze zycie zaczął w Tebaidzie R.P. 253. Ten Zakon Paulitow wprowadzony do Węgier przez B. Cuzebiusza R.P. 1215. do Polski na Jasną Gorę przez Władysława Xiązęcia R.P. 1302.

Benedyktynski. Fundowany od S. Benedykta R.P. 330. Ten Zakon liczy Papiezow 46 Patryarchow 51 kardynałow 200. Arcybiskupow 1600. Biskupow 15000. Swiętych kanonizowanych 56600. Cesarzow złozywszy paludament, było w tym Zakonie 21. Cesarzowych 13 krolow y krolowych 20. z Benedyktynow dyspensowanych było krolow 14. z Benedyktynek było krolowych 46. Authorow tego Zakonu co rozne xięgi pisali. 15000.

Bazylianski. od S. Bazylego R.P. 360.

Augustyanski. od S. Augustyna R.P. 300. Ten Zakon liczy Swiętych kanonizowanych 126. Za Regułą S. Augustyna idzie Zakonow 43.

Canonici Regulares. fundowani od tegoż S. Augustyna R. 339
Sabaita Zakonnicy od S. Saby, fundowani R.P. 465.
Kluniacenski od S. Bernona Opata R.P. 900.
Kamedulski od S. Romualda R.P. 961.
Kartuzyanski. od S. Brunona R.P. 1084. z tego Zakonu był Papież Urban II. kardynałow 3. Arcybiskupow 14. Biskupow 43
Cystercyenski od S. Stefana Opata R.P. 1098. Ten Zakon ma Swiętych kanonizowanych opoicy ptci 125.
Kawalerowie Jerozolimscy Swiętego Jana. fundowani R.P. 1099
Klarawalenski. od S. Bernarda R.P. 1113.
Premonstratenski. od S. Norberta R.P. 1120.
Karmelicki od S. Eliasza. Reformowany po Narodzeniu Panskim a w Europie poznany R.P. 1120.
Trynitarski. od S. Jana de Matha y Felixa de Valois R.P. 1190.
do Polski wprowadzony od Jana III. krola Polskiego R.P. 1685.
Dominikanski. od S. Dominika. R.P. 1200. Ten Zakon miał Papiezow 4. kardynałow 46. Arcybiskupow 129. Biskupow 162. Magistros Palatij 15.
Franciszkanski od S. Franciszka R.P. 1209. Ten Zakon miał Papiezow 6. kardynałow 42. Patryarchow 19 Arcybiskupow 66. Biskupow więcey niż 400.
Celestynski. od S. Celestyna R.P. 1215
Brigittanow od S. Brygitty R.P. 1373
Hieronomitanow. od S. Hieronima. R.P. 1370.
Minimorum. od S. Franciszka de Paula. R.P. 1415
Kanonikow S. Laurentij Justiniani R.P. 1404.
Bernardynow. Minorum de observantia, reformowany przez S. Bernardyna Senenskiego R.P. 1415.
Bonifratrow. od S. Jana Bozego R.P. 1520.
Teatynow od S. Kaietana. R.P. 1524.
Kapucynski. reformowany od X. Mateusza R.P. 1525.
Societatis Jesu od S. Ignacego R.P. 1534. Ten Zakon miał Kardynałow 8. Zniesiony za klemensa XIV. R.P. 1776
Karmelitow Dyscalcyatow. od S. Teresy R.P. 1562.
Reformacki od S. Piotra z Alkantary R.P. 1562.
Congregatio Oratorij. od S. Filippa Neriusza R.P. 1564.
Piarow od S. Jozefa Kalasancyusza R.P. 1621.
Missionarzow od S. Wincentego a Paulo R.P. 1626
Komunistow. od Bartłomieia Holtzchauzer R.P. 1680.
Benedyktynek od S. Scholastyki R.P.
Franciszkanek od S. Klary R.P. 1223.
Brigitek od S. Brigitty R.P. 1373
Zakonnic od Niepokalenego Poczęcia N.M.P. od Beatryki de Sylva Luzytanki R.P. 1511.
Karmelitek od S. Teresy R.P. 1562

Wizytki od S. Salezyusza Biskupa R P. 1600
Zakonnice od Zwiastowania N.M.P. R P. 1604.
Sakramentki od Katarzyny Methildy de Bar R P. 1614.
Dominikanki
Augustyanki
Pokutuiących Trzeciego Zakonu S. Franciszka R P. 1221.
Ten Zakon wolno trzymac w Małzenstwie będącym.
I M C Panien kanoniczek. fundowany od Waltrudy Xiężny Lotaryn
skiey. Są swieckie Damy. z Fundacyi wypuszczone wolnoim poyso
za Mąż.

KLASZTORY W POLSZCZE FUNDOWANE

BENEDYKTYNI.

w Sieciechowie od Bolesława chrabre
go R. 1010.
U S. krzyża vulgo na Łysy gorze od
Bolesława Chrabrego R. 1006.
w kościelney wsi od Mieciława Xię
zcia kaliskiego R. 1209.
na Tyncu od krola kazmierza. 1044.
w Lubieniu od tegoż R. 1044.
w Mogilnie od Bolesława smiałe
go R. 1065.
w Płocku.
w Nieswierzu.

CANONICI de Saxia.

w Kaliszu od Przemysława. 1203.
w Krakowie
w Sandomierzu.

CYSTERSI.

w Jędrzeiowie od Gruffow. 1140.
w Wągrowcu od Mieciława. 1145.
w Lędzie od Mieciława. R. 1145.
w Lubuszku od Bolesława R. 1175.
w Sulejowie od Kazmierza II. 1176.
w Oliwie od Samboryusza. 1178.
w Wąchocku od Gedeona Biskupa
krakowskiego. R P. 1179.
w Pokrzywnicy od Kazmierza III. 1185
w Mogile od Iwona Biskupa Kra:
kowskiego R P. 1222. klasztora
kościoł od Kazmierza Wielkie: 1349.
w Paradyzu od Bronizyusza. 1234
w Ludzimierzu od Gryfa R 1234.
w Hendrychowie R P. 1222.
w Goszczykowie. R P. 1234.
w Bledzowie.
w Kamensie.
w Czarnowąsach.
w Jemielnicy.
w Koplinie

NORBERTANIE.

w Witowie. R P. 1179.
w Płocku- - - 1179.
w Nowym Sądczu. 1410.
w Wrocławiu od Piotra Dunina.
w Hebdowie.

KAMEDULI.

na Bielanach za Krakowem.
na Bielanach za Warszawą
za Kazmierzem.
za Sądomirzem.
w Pozaściu.
w Wygrach.

25.

KARTUZYANIC.

za Peplinem. R P. 1301.
w Legniczy R P. 1423.
w Gidlach.

BAZYLIANIC.

w Lublinie.
w Warszawie
w Stonimiu.
w Turczech na Gorze Athos iest klasztorow 24.
w Moskwie iest klasztorow 70.

BARTOSZKOWIC.

w kielcach R P. 1724.
w Warszawie.
w Wągrowie.

DOMINIKANIC.

w Krakowie R P. 1222.
w Gdansku - - 1227
w Poznaniu na Srodce. 1231.
w Płocku - - - 1234
w Haliczu - - - 1238
w Toruniu - - - 1263
w Poznaniu. - - - 1244.
w Opatowcu - - - 1202
w Tczczowie - - - 1209
w Sandomierzu - 1300.
w Warszawie od Zygmunta III.
w Piotrkowie od Kazmierza. W.
w Łęczycy od Tegoż
w Barze od krolowey Bony.
w Iniatyniu od Potockiego.
w Raciborzu - R. 1336.
w Lublinie.
w Srodzie.
w Wronkach.
w Sieradzu.
w Łucku.
w Bochni.
w Gidlach.
w Warce.
w Sochaczowie.
w Łowiczu.
w Klimontowie.
w Dzikowie.
w Lwowie.
w Bełzie.
w Przemyślu.
w Jarosławiu.
w Winnicy.
w Chełmnie.
w Wilnie.
w Osmianie.
w Trokach.
w Grodnie.
w Horoszczy.
w Mereczu
w Kownie
w Minsku
w Rzeczycy.
w Nowogrodku
w Opolu.
w Lublinie Obserwanci.

TRYNITARZC.

w krakowie.
w Lublinie.
w Gdansku.
w Lwowie
w Warszawie
w Mielcu.

CANONICI de Lanitery

w krakowie R P. 1251.
w Wilnie.

BIBLIOTEKA

FRANCISZKANIC.

w Krakowie R. P. 1237.
w Gnieznie. - - 1259
w Kaliszu - - - 1339.
w Poznaniu - - - 1455
w Lelowie
w Nowym Mieście.
w Radomsku
w Obornikach
w Smarzewicach
w Grabowie.
w Lublinie.
w Piotrkowie
w Warszawie.
w Starym Sądcu
w Nowym Sądcu.
w Radzieiowie
w Nieszawie.
w Inowrocławiu
w Dobrzyniu.
w Wiszogrodzie.
w Chełmnie.
w Chełmży.
w Warce.
w Stężycy.
w Bełchatowie
w Śremie
w Zawichoście
w Chęcinach
w Zagiewnikach
w Lwowie
w Sanoku
w Krośnie
w Haliczu
w Miedzerzycu
w Zamościu
w Wilnie
w Kownie
w Opolu
w Bigoraiu
w Wrocławiu - - R. P. 1240.
w Brzegu - - - 1335
w Gdańsku.
w Bytomiu.

CANONICI Regul: S. Augustini.

w Krakowie - - R. P. 1344.
w Czerwińsku - - - 1293.
w Błoniu - - - - 1293.
w Kaliszu - - - 1350
w Trzemesznie
w Mstowie
w Kłobucku.
w Krzepicach.
w Warszawie
w Kłodawie
w Olbromie
w Krasniku
w Lubrańcu
w Wysokiey
w Krasiniu
w Wilnie
w Wrocławiu
w Olesnie
w Saganie.

IEZUICI byli

w Kaliszu
w Bigdoszczy
w Warszawie koronni
w Rawie
w Mereczu
w Poznaniu
w Piotrkowie
w Łęczycy
w Krakowie u S. Piotra.
w Krakowie u S. Barbary.
w Krakowie u S. Macieia.
w Lublinie
w Labiszynie
w Płocku
w Warszawie Litewscy
w Łomży
w Toruniu
w Grudządzu.
w Malborku
w Wałczu
w Brunsbergu.

w Gdansku
w Choynicach
w Sandomierzu
w Droiczynie
w Lwowie
w Przemyslu
w Jarosławiu 1.
w Jarosławiu 2.
w Samborzu
w Krosnie
w Stanisławowie
w Łaszczowie
w Łucku
w Miedzerzycu
w Kamiencu Podolskim
w Winnicy
w Wilnie
w Grodnie
w Słonimiu
w Owruczu
w Nowogrodku
w Nieświerzu
w Opolu.

AUGUSTYANIC.

w krakowie - - - - R P 1347.
w Wieluniu
w Lublinie
w Warszawie
w Ciechanowie
w Rawie
w Olkuszu
w Xiązu
w Pilznie
w Radomyslu
w Krasnymstawie
w Białey Cerkwi
w Wilnie.

BERNARDYNI.

w Toruniu - - - R P. 1231
Ten Klasztor przedtymbył Franciszkanski.
w krakowie na Stradomiu. 1453.
w krakowie na Piasku
w Poznaniu - - - - 1659.
w Włocławie. - - - 1600
w Ostrzeszowie
w Kaliszu
w Kole
w Warcie
w Piotrkowie
w Przerowie
w Łęczycy
w Warszawie
w Ostrołędze
w Łowicza
na Alwerni
na Kalwaryi
w Radomiu.
w Borzęcinie
w Tarnowie
w Lublinie
w Widawie
w Korminie
w Łobzynicy
w Woli P. Jezusa.
w Sierakowie
w Grodzisku
w Kościanie
w Ichowie
w Kobylinie
w Wieluniu.
w Prasniszu
w Strzegocinie
w Ratowey
w Skąpym
w Bigdoszczy
w Golanczy
w Gorce
w Zamartym
w Swieciu
w Nowym
w Lubawie
w Kadynach
w Sprzengbornie
w Watemburgu
w Lwowie
w Jarosławiu
w Rzeszowie
w Leżansku
w Jokalu
w Łucku
w Wilnie
w Morzyze
w Hłusku
w Słonimiu
w Kazmierzu
w Czerniakowie
w Gdansku.
w Kadzanowie.
w Gorze
w Piotrkowicach

KARMELICI Antiquistæ
w krakowie na Piasku RP. 1399.
w Poznaniu - - - - 1399
w krakowie u S. Tomasza
w Warszawie
w Gdansku
w Bielsku
w Lwowie
w Trębowli.

KARMELICI Discalceati.
w Przemyślu
w Czerny
w Warszawie
w Lublinie koronni
w Lublinie Litewscy
w Wąsoszu
w krakowie na Wesołey
w krakowie u S. Michała
w Wiśniczu
w Kamiencu Podolskim
w Wilnie
w Lidzie
w Żołądku
w Grodnie.

MISSIONARZE.
w Warszawie
w Łowiczu
w Chełmnie
w Gnieźnie
w krakowie
w Lublinie
w Brzyściu kuiawskim
w Gdansku
w Władysławiu.
w Płocku
w Mławie
w Wilnie
w Smiłowie
w Siemiatyczu
w Samborzu
w Krasnostawie
w Lwowie
w Zasławiu
w Lipowcu
w Przemyślu
w Brzozowie
w Chorodynce.

PAULICI.
w Częstochowie na Jasney Gorze
w Wieluniu w Topolnie.
w Krakowie
w Wieruszowie
w Brdowie
w Warszawie
w Żarkach
w Leśnie
w Częstochowie u S. Barbary
w Pinczowie
w Beszowie.

PIARZY.
w Piotrkowie
w Lublinie
w krakowie
w Nowym Sądczu
w Podolencu
w Radzieiowie
w Wieluniu
w Warszawie
w Łowiczu
w Radomiu
w Łużowie
w Rzeszowie
w Chełmie
w Warężu.

BONIFRATRES.
w Kaliszu - - - RP. 1203.
w Łowiczu
w Warszawie
w Lublinie
w krakowie
w Lwowie
w Przemyślu
w Zamościu
w Łucku
w kamiencu Podolskim
w Nowogrodku.

CANONICI Sepulchri Dñi
w Miechowie - - - RP 1162
w Gnieźnie - - - - 1245
w Wąchowie
w krakowie
w Leżansku.

IGNATIANI.
w Warszawie
w Lwowie

REFORMACI.
w Kaliszu
w Choczu
w Kunie
w Lutomirsku
w Wieluniu
w Brzezinach
w Brzesciu kuiawskim
w Warszawie
w Wągrowie
w Miedniewicach
w Sąbrycu
w Toruniu
w Gdansku
w Krakowie
w Pilezy
w Łaklucrynie
w Biczu
w Wieliczce
w Kętach
w Jandomierzu
w Pinczowie
w Stobnicy
w Kazmierzu
w Jarosławiu
w Lublinie
w Rzeszowie
w Łamosciu
w Brodnicy
w Pakosci
w Boczkach
w Białey
w Woznikach
w Osiecznie
w Łabiszynie
w Ignilym Wrocławku
w Grudziądzu
w Łąkach.

KAPUCYNI.
w Krakowie
w Lublinie
w Warszawie
w Rozwadowie
w Lewartowie
w Nowym Miescie
w Rywałdzie
w Łakroczymiu.

FILIPINI.
w Studziannym - - - - R P 1664.
w Gostyniu
w Biechowie.

WIZYTKI.
w Krakowie
w Lublinie
w Warszawie
w Wilnie.

SAKRAMENTKI.
w Warszawie.

NORBERTANKI.
w Krakowie na Zwierzyncu. 1162
w Busku - - - - - 1179
w Zernowcu - - - - 1213
w Strzelnie
w Czarnowąsach
w Bolesławcu
w Krakowie u S. Norberta
w Łęczycy
w Płocku
w Ibramowicach.
w Żukowie

BENEDYKTYNKI.
w Staniątkach - - - - R P. 1253
w Toruniu - - - - 1345
w Poznaniu
w Grudziądzu
w Tarnowie
w Lwowie
w Jarosławiu
w Nieswierzu
w Krakowie
w Droiczynie
w Łomzie
w Chełmnie
w Bystawku

AUGUSTIANKI.
w Krakowie.

BRYGITKI.
w Lublinie
w Warszawie
w Gdansku
w Grodnie.

30.

CYSTERSKI.
w Ołoboku - - - - R. P. 1213
w Owinskach - - - - 1242
w Trzebnicy.

PRZENIATKI.
w Krakowie.

FRANCISZKANKI
w Gnieznie - - - - R. P. 1259
w Krakowie
w Starym Sądczu
w Iremie
w Chęcinach
w Kaliszu
w Wilnie
w Grodnie.

DOMINIKANKI.
w Poznaniu - - - R. P. 1203.
w Piotrkowie
w Krakowie na Grudku
w Krakowie 2. klasztory bez kościoła
w Płocku
w Sochaczowie
w Przemyślu
w Bełzie
w Kamieńcu Podolskim.
w Wilnie.

BERNARDYNKI.
w Kaliszu.
w Krakowie u S. Agnieszki
w Krakowie u S. Józefa
w Krakowie. Koletki nazwane.
w Warcie
w Widawie
w Wieluniu
w Warszawie
w Łowiczu
w Radomiu
w Lublinie
w Kownie
w Słonimiu.

PANNY Miłosierne.
w Krakowie
w Lublinie
w Górze pod Warszawą.
w Chełmnie
w Warszawie.

Pustelniczki S. Pawła
w Jamborzu.

MARYANI.
w Górze nad Wisłą.

w Całey Ameryce znayduie się Klasztorow Męskich y Panienskich 400.
pisze otym Noblot.

PANSTWO RZYMSKO NIEMIECKIE

Początek ma Rzymskie Panstwo od wnuka Noego Syna Jafeta Imieniem Gomer. Ten po podziale swiata tym mieyscem rządził lat 127 Po nim nastąpił Janus. Po nim było siedmiu innych których imion nie piszą Historycy. Ponim Libius Herkules nazwany, rządził lat 20. po nim Syn iego Tuscus, panował lat 35. po nim Alteus lat 20 rządził. Ponim Atlas seu Italus nazwany, ten dał Włochom Imię swoie Italia. Jego Corka była Imieniem Roma uczyniona od Oyca krolową Aborygenow, ta pierwsze fundamenta założyła Miasta Rzymu w tymże krolestwie, bo Italus rozdzielił Włochy na dwa krolestwa, iedno było Aborygenow, drugie Tuscyanow, które trwało do Roku od stworzenia swiata 3689. nazwane Hetruryą.

Krol pierwszy Aborygenow a potym Rzymianow, Saturnus. Zaczął panować Roku swiata 2122. ktorego potym Rzymianie za Boga mieli. Po nim było 5 krolow. Potym Janus 11 rządził lat 20. potym Saturnus 11. lat 13. po nim Picus lat 31. po nim Faunus lat 44. po nim Latinus, ostatni krol Aborygenow.

Zatego Latyna Eneasz bliski koligat Saturna, przywłaszczył sobie krolestwo Aborygenow y panował lat 3. po nim Syn iego Ascanius lat 37. potym Sylwius Syn naymłodszy Eneasza, za czasow Samuela Nayważszego kapłana w krolestwie Izraelskim, po nim 12 Sylwiuszow przez lat 356 aż do Numitora Sylwiusza. Numitor panował lat 9. po ktorego smierci rząd Panstwa spadł na Synowcow iego Remusa y Romulusa. Romulus urodził się Roku od stworzenia Swiata 3214. iako pisze Kircher. obydwoch zaś Braci wilczyca wykarmiła. Lecz Romulus Brata swego Remusa zabił, a sam się uczynił krolem Łacinskim. Ten Romulus rozszerzywszy mury y ufundowawszy Miasto Rzym, Roku po potopie 1730. a przed Narodzeniem Panskim 751. uczynił się pierwszym krolem Rzymskim. Widząc w Mieście ze Mężczyzny dosyć, bo 3300 rachowano bez Żon, iż im trudno było o Żony Romulus krol wymyślił bieg konny w polu, na ktory gdy wyszło przypatrywać się niewiast Sabinskich liczba nie mała, te wszystkie zabrali Rzymianie, y za Żony pobrali. Romulus krol na 3. części rozdzielił Miasto, każdey Części postanowił Trybuna, ktory by doglądał, aby się postanowionemi prawami rządzili. Panował lat 37. Rzymianie bojąc się większey iego potencyi, zabili go y Bozka sobie z niego uczynili. Po smierci iego przez Rok sami się Rzymianie rządzili, wybrawszy 10 rządcow, aby co 5 dni rządził ieden, gdy im się to naprzykrzyło, wybrali zgodnym głosem krola z między siebie iednego Numę Pompeliusza, Mieszczanina prostego, rodem Sabina, ktory panował lat 43. po nim Tillius Hostilius lat 32. Ponim Serwius Tullius. po nim Tarquiniusz ktory Antecessora swego Sewera, a Oyca Żony swoiey z iey namowy zabił, a sam się na Krolestwo wtrącił. Ten wiele złego narobiwszy zephnięty z Tronu.

32

Dotąd od Romulusa byli krolowie Rzymscy przez lat 244.
Potym sami się rządzili Rzymianie przez Kosulow y Trybunow Rzec pospolitą sobie uczyniwszy. aż na 48 lat przed Narodzeniem Pan: skim, Julius 1 Cesarzem obrany od Senatu Rzymskiego. Cesa= rzem nazwany od Włosow ktorych nigdy nie ucinał. a Cesarie Cesar. a ze się to wielom niepodobało, iz się musieli poddac pod rząd abso: lutny, Cassius y Brutus w Senacie zadali mu ran 23. zabiwszy w czwartym roku Cesarstwa swego na 44. lat przed Narodzeniem Pan:
2 Octavius Augustus potym nazwany. Siostrzeniec Juliusza. Ten 13 razy był Consulem, 37 lat Trybunem potym obrany Cesarzem. Za niego narodził się Chrystus Pan. Panował lat 57 miesięcy 6. po Narodzeniu Panskim lat 14. żył lat 75.
3. Tiberius Claudius Nero. testamentem od Augusta wyznacz: ony na Cesarstwo, za niego Chrystus Pan umęczony. Panował o: krutnik lat 22. miesięcy 8. żył lat 78 umarł R P. 38.
4. Kaliguła. Prawnuk z Corki Julij Augusta Cesarza, okrutnik zabi ty od kapitana Gwardyi swoiey, panował lat 3. miesię: 10.
5. Tiberius Claudius. wnuk Augusta Cesarza, wielki tyran, za co otruty od własney żony Agrypiny przez Xenofona medyka R P. 54. panował lat 14.
6. Neron. Syn Agrypiny Siostry kaliguły. Ten Matkę swoię za: bic kazał, wnętrznościami iey paszcę oczy swoie. Preceptora Se: nekę zgubic kazał, wielu Senatorow trucizną wygubił, Rzymu znaczną część zapalił, dla zabawki oczow smieiących się z płaczu y lamentu ludzi, y fortun ich palących się. Dekretem Senatu osądzony nieprzyiacielem Oyczyzny, z desperacyi, gdy usłyszał o tym, szpadę w garle swoim utopił R P 69. za niego S. Piotr u krzyzowany S. Paweł ścięty, y wielu innych SS. Męczennikow.
7. Galba. Ten przez tyrannią na Tron wszedł, lecz nie panował tylko miesięcy 7. y dni 6.
8. Otho. Ten nie miły był dla wszeteczenstwa Senatowi, witeliusz ktore mu był Otto przeciwny, woysko iego zniosł Legiami Panstw Niemiec: kich, z desperacyi Otto szpadą się przebił panował miesię: 3. dni 2.
9. Witeliusz. Ten był y pijanica y obżartuch y wszetecznik, czym ozpe cił Tron Cesarski. Woysko co było pod iego kommendą, przez We spazyana zniesione, on sam w Rzymie złapany, y nago na powro: zie prowadzony przez ulice Rzymskie, w tył ręce związane, potym od kata publicznie zmęczony y w Tyber wrzucony. Ten był naywię: kszy Tyran na Chrześciany, lubo tylko 8 miesię: y dni 5 panował.
10. Flavius Vespazyanus. Gubernator Zydowskiey ziemi. Ten Oycem Oyczyzny od Senatu y pospolstwa nazwany. panował lat 10 bez dni 6. umarł R P. 79.
11. Tytus. Syn Wespazyana. Delicye ludu Rzymskiego nazwany. Ten Miasto Jeruzalem obległ, głodem przycisnął tak, ze Matki własne swoie dzieci iadły, a korzec przenicy przedawano po 600

talerow

Perskiego w niewolą wzięty, y kazał go krolzywo ze skory odrzec y solą natrzyc w oczach wszystkich ludu. Panował lat 8. Galienus za zdradą klaudyusza w Medyolanie zabity, panował lat 14. zył lat 50.

35. Klaudyusz Dalmata. Przodek konstantyna Wielkiego, umarł po wietrzem R P. 271. panował Rok 1. mies: 9.

36 Aurelius Quintilius. panował dni 17. zabity. a iako inni piszą ze sobie kazał krew puscic z zył, dla tego ze Zołnierze obrali

37. Aureliana z Pannonij z podłych Rodzicow. ten od domowych zabity w drodze. panował lat 5.

38. Tacitus. panował miesięcy 6.

39. Florianus z Tarsu Brat iego. zabity. panował miesięcy 2.

40. Probus Syn Ogrodnika iednego z Pannonij z Miasta Syrminu, gdy iechał przez Iliryk od Zołnierzy zabity, ze ich ostro trzymał w trybie woiennym R P. 283. Nagrobek mu wystawili z takim napisem: Tu Probus Cesarz prawie probus, zwycięzca wszystkich narodow dzikich y Tyranow. krolował lat 5.

41. Carus Numeryanus Ociec z Synem. Carus wyiezdzaiąc na woynę umarł. Numeryanus w zalu po Oycu zostaiąc od Apra swego swiekra zabity. Panowali lat 2.

42. Dyoklecyan w Dalmacyi urodzony, przybrał sobie kolegę Maxymiana. Ten Cesarz chciał wszystkie Chrzesciany wygubic, w iednym miesiącu wygubiono ich 17000. w samym Egipcie umęczono Chrzescian 144 7000. w innych Panstwach niezliczone rzeczy, ze niemogł wszystkich wygubic, z desperacyi złożył koronę, panował lat 21. wkrotce się otruł. Maxyminian takze złożył purpurę panuiąc lat 18. potym w Marsylij obieszony.

43. Constantius Chlorus. Rząd Cesarskiey powagi y Tron osiadł wraz z Galezyuszem Maxyminem kolegą sobie przydanym od Dyoklecyana Constantius przyiazny był Chrzescianom, y ozenił się z Helenę Chrzescianką, z ktorey miał Syna konstantego, a po Maxyminie został Syn Maxencyusz, ktorzy po smierci Oycow swoich emulowali o koronę Cesarską. Konstancyusz umarł R P. 306.

44. Konstantyn Wielki wokowany od Senatu Rzymskiego z Galiji przeciw Maxencyuszowi z brodniami swemi szpecącemu Rzym, kiedy począł myslic o słabym swoim woysku, przeciw dwarazy większey potencyi Maxencyusza, obaczył na Niebie krzyż ognisty, y na nim Greckie litery: In hoc signo vinces. y w nadzieię profitowania w szczęściu, na wszystkich Horągwiach też same niebieskie znaki Krzyż y litery kazał podawac. Trzy batalie wygrał przeciw Maxencyuszowi, na ostatniey czwartey przy moście zwanym Milvio, Woysko iego zniosł, y sam Maxencyusz uchodząc w Tybrze utopiony. lubo tylko konstantyn miał 80000 piechoty a konnych 8000 a Maxencyusz 170000 piechoty, a kawaleryi 18000. Ale y po Maxyminie Licynianus usurpował sobie Cesarską koronę, y wielkim przesladownikiem uczynił się Chrzescian, a konstantyn Wiary S. iuz był przyiacielem dobrym, lubo ieszcze nie ochrzczony, na zem

stę tedy krzywdy Chrześciańskiey, z woyskiem poszedł przeciw Licyniuszowi
ktorego zniosł w Pannonij pod Adryanopolem na 100000. mu położył woy
ska. Martyniana kolegę iego zabic kazał, Licyniusza zaś odesłał do Tes
saloniki pod ścisły areszt. Wiele heroicznych akcyi uczyniwszy, uskromi
wszy y uspokoiwszy zupełnie Państwa Rzymskie R.P. 306 Cesarzem
ogłoszony, naypierwszy Chrześcianin Religią Pogańską zniosł, Kościoły
w Rzymie, S. Piotra. S. Pawła. S. krzyża y innych wiele po wszystkich
Państwach Rzymskich powystawiał poznosiwszy Pogańskie. R.P. 325.
Concilium Nicenskie I. pod Prezydencyą S. Sylwestra Papieża odpra
wiło się przy obecności Konstantyna samego przeciw Aryanom R.P.
330. rozdzielił Państwa Rzymskie na dwie władze Imperyalne, to iest
na Wschodnie Cesarstwo y na Zachodnie, y odtąd suponuią historye
że Cesarze Rzymscy poczęli za Herb zażywać Orła Rzymskiego z dwie
ma głowami. Tegoż roku drugi Rzym fundował w wschodnich Pań
stwach nazwany Konstantynopol od swego imienia, na tym miey=
scu gdzie przedtym Bizancyum było. Poszedł potym Konstantyn
z woyskiem przeciw Persom, w Nikomedyi zachorzawszy iako pisze
Rufinus l.1. c. 11. na przedmieściu Nikomedyi umarł R.P. 337. żył
lat 62 panował lat 31. zostawił po sobie 3 Synow Konstantego,
Konstansa, y Konstancyusza. Ci trzey Synowie podzielili między
sobą Państwa Rzymskie.

45 Konstantyn. Starszy miał Hiszpanią, Gallią, Anglią, Irlandyą
Orkady y Islandyą, y część Afryki, lecz pretendując Konstansa
zawoiować zabity pod Aquileią. panował 3 lata tylko.

46. Konstans. miał sobie wydzieloną Italią, Dalmacyą, Macedonią
Moreią, Grecyą y Afrykę, ktory po zabitym Konstantynie y iego
Państw dziedzicem się uczynił, ale y ten obmierzły w Woysku życiem
niepięknym od Magnencyusza Generała Woysk swoich zabity
13 lat panowawszy. Aryańską wiarę naśladował, katolickiey
prześladownik.

47 Konstancyusz. dostał w podział Azyą y Tracyą, ale dowiedzia
wszy się o zabiciu Brata swoiego, przez woynę odebrał wszystkie
Państwa Rzymskie, y sam panował, gdy poszedł przeciw Persom
Julianus w niebytności iego od Woyska okrzyknięty Cesarzem
wrocił przeciw sobie Konstancyusza, ktory w drodze na apoplexyą
umarł w Aryańskiey Religij. R.P. 361. panował lat 24.

47 Julianus nazwany Apostata, bo w Chrześciańskiey Religij wycwi
czony potym ią porzucił, stawszy się prześladownikiem głownym
Chrześcian, Kościoły Pogańskie otworzyć kazał, y w nich ofiary Bo
żkom czynił, przeciw Persom z woyskiem poszedł y na batalij za
bity, ktory w śmiertelnym ranieniu d. 26 Czerwca, wziąwszy krwi
z ran swoich rzucał przeciwko Niebu mowiąc: wygrałeś Galileyc
czyku. bo Chrześciany nazywał Galileyczykami iako y Chrystu
sa Pana Galileyczykiem. panował Rok 1. mie: 8. żył lat 29.

48 Jovinianus Pułkownik Woysk Juliana, z Pannonij rodem, obra
ny Cesarzem od Woyska, naypierwey pokoy uczynił z Persami, y za
raz skasował wszystkie wyroki Juliana przeciw Chrześcianom

wrociwszy im wszystkie koscioły, Dobra, Honory, Intraty y przywileie, panował miesięcy 4. umarł R P. 364. zył lat 33.

49. Valentinianus. I. od Woyska obrany Cesarzem, a le widząc popusto: szone Państwa od postronnych nieprzyiaciół, trybem Konstantyna Wielkiego, rozdielił Państwa Rzymskie na dwie Monarchie, kreowa wszy Cesarzem wschodnich Państw Brata swego Walensa, sam przy Zachodnim Imperium został. panował lat 12 zył lat 55.

Tego Roku zaczęli panować Cesarze wschodni to iest R P. 375 zaczęwszy od Walensa, iako niżey są opisani.

50. Gracyanus. Dobry katolik y Chrześcianin Swięty, Teodozyusza Żoł nierza y uczynił Cesarzem wschodnim, zabity od Maxyma Tyrana za zdradą Żołnierzow R P. 383. panował po smierci Oyca lat 8. zył. 28.

51. Valentinianus II. na zemstę Brata swego poszedł z Woyskiem przeciw Maxymowi, lecz uprzedzony od niego ledwie uszedł aż do Teodozyusza Wschodniego Cesarza, ktory zebrawszy Woysko z Wa: lentynianem poszedł, Maxyma w Aquilei dobywszy stracić kazał, a Andragat Ktory zabił Walentyniana, z desperacyi się utopił, Wa lentynianus II iadąc po owym zwycięstwie do Gallij y przeiezdza iąc przez Delfinacką Prowincyą w Wiedniu przez przekupionego Eunucha [: od Eugeniusza, Gola, y Arbogasta Gota kommendata Woysk:] zabity R P. 394 panował lat 9. zył lat 21.

52. Honoryusz wstąpił na Państwo lat maiąc 10. ten wielkiemi był Woynami zatrudniony, siostrę swoię Placydyą dał za Żonę kon: stancyuszowi y Cesarzem go po sobie uczynił, lecz tylko 7. mie: sięcy panował z Honoryuszem y umarł. Honoryusz umarł R P. 423. panował lat 29 zył lat 39. zył bez potomnie pogrzebiony w Rzymie przy Ciele S. Piotra.

53. Walentynianus III. Syn Konstancyusza po smierci Honoryusza R P. 425 na Cesarstwie osadzony, ożeniony z Corką Teodozyu: sza Eudoxyą. Gdy Attylla Włoskie Państwo bardzo pustoszył, zie mianie Włoscy pouchodzili na Wyspy morskie, gdzie założyli Mia sto teraz nazwane Wenecya. Walentynianus niewinnego Ecyusza iakoby pretendującego Tronu Cesarskiego przywoławszy z Galij ztracić kazał, za co od Żołnierzy iego nasadzonych przez Maxy ma Senatora Rzymskiego, zabity R P. 455. panował lat 30.

Ten Ostatni Cesarz Zachodni, bo po smierci iego Państwa Za chodnie zawoiowane od rożnych tyranow. Jednak po smierci Wa lentyniana, zaboyca iego

54. Maxymus. ożeniwszy się z Żoną iego Cesarzem się ogłosił, ale Żona dowiedziawszy się od niego że z iego okazyi Valentynian za bity, sprowadziła Genseryka Krola Wandalow z Afryki z poten cyą, za co Maxymus od Rzymian rozszarpany y w Tyber wrzucony a Genseryk Rzym odebrał, ale przez instancyą Leona Papieża wzrucony od spalenia Rzymu, tylko go zrabował, zabrawszy wszy stkie ozdoby z Pałacow z kosciołow, iako y wszelkie bogactwa prze Tytusa z kosciola Jerozolimskiego przeniesione do Rzymu. ytak Maxymus tego roku co y Walentynian zabity. Po nim było Cesa:

38.

rzow 8. ale bez zadney władzy Cesarzom Rzymskim zwyczayney.
55. Mecilius Avitus. w Rzymie obrany Cesarzem na pozor, ktory w zawoiowaney ziemi Włoskiey rządził.
56. Julius Majoranus. Ten R P 457. na Cesarstwo obrany, ale od Rycymirza zabity R P 461. panował lat 4. mies. 6.
57. Sewerus. pod ktorego rządem Rycymir wszystkich Alanow wygubił, ale na ostatku R P. 465 niemogąc cierpiec panowana Sewera otruł, panował lat blisko 5.
58. Antemius Cesarzem kreowany za konsensem Rycymirza z ktorego Corką ożenił się, ale ze przeciwko Oycu Żony swoiey powstał od niego w Rzymie zabity. panował lat 5.
59. Olibrius. obrany Cesarzem R P. 472. umarł tego roku panował miesięcy 7.
60. Gliceriusz. w Rawennie na Państwo podniesiony, ledwie Rok na nim był, bo go Leon Cesarz Wschodni nie acceptował, y posłał przeciw niemu Juliusza Nepos nazwanego, ktory go zrucił z Tronu y Biskupem Salonskim uczynił. a sam
61. Juliusz Nepos uczynił się Cesarzem, bardzo krotko panował.
62. Romulus Augustus. ktorego na wzgardę Augustulus nazwano Syn Nepoza od Odoakra wygnany. Rok tylko niezupełnie panował, y natym Augustulusa rządzie zastanowiła się Monarchia Zachodnich Państw od R P 476 przez lat 324 aż do R P 800 wakuiąca. Odoacer był to krol Herulow, narodu y Języka niewiedziec iakiego y zkąd się wziął, to tylko pewno iż z połnocnych y zimnych krajow wyszli Herulowie y przy Pannonij się tułali, patrząc iakiey pogody wtargnienia do włoch, przyzwali Odoakra oni Cesarzykowie, ktorzy się z Państwa Rzymskiego w Rawennie spychali, a zwłaszcza oni ktorzy się Juliusza Nepota trzymali. Odoacer wtargnął do włoch z ludem swym, pobił one wszystkie Carzyki y sam Włoską ziemię y Rzym y Rawennę opanował R P. 476. nieważ się Cesarzem, ani Cesarskiey Purpury nie nosił, krolował lat 17. aż go Teodorycus Gotg Aryanin naiechawszy, 3 lata z nim walcząc z Włoch wybił y ludiego pogubił y w Rawennie samego Odoakra zabił R P. 493. Za tym iaż Gotowie Aryani z krolem swym Teodorykiem, nie tylko włoską Ziemię, ale y inne bliskie Państwa mocno osiedli, aż do Longobardow, ktorzy ie też wygubili. Ten Teodorycus krolował we Włoszech lat 33. aż do R P. 526. Itak Państwo Rzymskie iako się od Augusta poczęło, tak na Auguscie ustało. Jako y w Carogrodzie, od Konstantyna się poczęło, na Konstantynie też upadło.

Zastanowiwszy się Monarchia Cesarzow Zachodnich na Auguscie ktora wakowała przez lat 324. Cesarzem koronowany od Leona III. Papieża, na ten czas Krol Francuski z wielkim applauzem
63. Karol Wielki R P. 800. Ten woysko zebrawszy Longobardow wygnał z Włoch, Państwa Niemieckie zawoiował, Sasow podbił przez 33 lat woynę z niemi maiąc, Brytannow przymusił do posłuszeństwa, Węgrow zniosł, Hiszpanią od Saracenow uwolnił, Heretykow wszędzie prześladował. w Niemieckich Państwach Apostołem nazwac się może. 11. Biskupstw fundowawszy

39.

y klasztorow wiele. Zyl lat 72 umarł R P. 814. Panował krolem lat 46. Cesarzem lat 14. Akademią Paryską fundował w Askwigranie pochowany. po nim Syn iego

64. Ludwik I. nazwany Pius koronowany R P. 816 od Stefana V Papieza. panował lat 26. mies: 6. umarł R P. 840.

65. Lotarius I. Syn naystarszy Ludwika, koronowany od Paschalisa II Papieza ieszcze za zycia Oyca R P. 823. został mnichem w Prumie, panowawszy po smierci oyca lat 15. umarł R P 856.

66. Ludwik II. Syn Lotaryusza, koronowany od Leona IV. Papieza R P. 850. panował lat 20. umarł R P. 875.

67. Karol II. Lysy Brat iego naymłodszy, koronowany od Jana VIII Papieza, otruty od Sedekiasza Doktora Zyda umarł R P. 877.

68. Ludwik III Balbus. otruty. panował lat 2. umarł R P. 879.

69. Karol III. nazwany Crassus. Ten z bolu głowy błądziwszy rozumem z Cesarstwa złożony y w 6 niedziel potym umarł R P. 888.

70. Arnolf. Od Niemcow obrany. koronowany od Formoza Papieza R P. 896. bo przez ten czas Gwido Xiąże Spoletanski, z Berengaryuszem Xiązęciem Frywolskim dobiiali się korony Cesarskiey.

71 Gwido Cesarzem koronowany od Formoza Papieza w 4 lata po smierci Karola III. ktory sobie przybrał Syna swego

72 Lamberta. po smierci Oyca koronowany R P 894. bo Arnolf obrany krolem Niemieckim. Lambert uciekaiąc przed potencyą Arnolfa, gębą y nosem krew mu ciekąc zamorzony umarł, aley Arnolf od Engeltrudy Matki Lamberta otruty umar R P. 899.

73. Ludwik III. dla tego się trzeci rachuie, bo Ludwik Balbus od wielu nie był przyznany za Cesarza. Koronowany od Benedykta IV. R P. 900 ale od Berengaryusza złapany y oslepiony

74. Berengariusz koronowany od Jana X Papieza R P. 916. panował lat 8. R P 924. zabity z wielką szkodą kościoła Rzymskiego, ktorego był zasłoną od wszelkich nieprzyiaciol.

Ponim wakowało Cesarstwo Rzymskie lat 38. az do Ottona I. bo lubo po nim Rudolf, Hugo, Lotarius y Berengarius II. byli Sukcessorami, iednak nie byli koronowani od Papiezow. Az

75. Otho I. koronowany od Jana XII. Papieza R P. 962 nazwany wielki. Bolesława krola Czeskiego Bratoborcę S. Wacława zniosł y podbił ich sobie. Fundował w Niemczech Biskupstwo sm. W polnocnych Panstwach Wiarę S. zaszczepił. Na koncu Tron swoy zeszpecił, niewinnie zruciwszy z Papiestwa Jana XII. koronatora swego, na mieysce iego Leona VIII. Antypapą kreowawszy. Panował w Niemczech lat 36 we Wloszech lat 11. umarł R P. 973

76. Otho II. koronowany od Jana XIII. R P. 978. panował lat 10 umarł R P. 983.

77. Otho III. koronowany od Grzegorza V. R P 996 ten nawiedził Grob S. Woyciecha y koronować kazał Bolesława krola Polskiego R P 1001. otruty od Joanny Zony Krescencyusza. Umarł w Rzymie R P 1002. panował lat 19.

78. Henryk II. koronowany od Benedykta VIII. R.P. 1014. Panował lat 23 umarł Roku P. 1024. swiątobliwie. kanonizowany potym od Innocentego III. y z Kunegundą Żoną swoią z ktorą w Panienstwie zył.

79. Konrad II. koronowany od Jana XX. R P 1027. Panował lat 14 umarł R.P. 1039.

80. Henryk III. nazwany czarny. koronowany R.P. 1046 w Rzymie od klemensa II. panował lat 17. umarł R.P. 1056. Za niego kościoł Grecki przez ambicyą Focyusza Patryarchy konstantynopolitanskiego oddalił się od kościoła Rzymskiego.

81. Henryk IV. Syn iego koronowany od Swiberta Biskupa Rawenskiego, dla czego wielu nie nazywa go Cesarzem, ktorego sobie Antypapą kreował, o 3 Papiezow exkomunikowany, potym R.P. 1075 przy-powazniy od Grzegorza VII. na Concilium Rzymskie, upokorzywszy się od Papieza odebrał absolucyą. przy ktorey obietnicy nie dotrzymał, wkrotce znowu excommunikowany, a na mieysce iego kreowany od Papieza Rudolf, korona od niego sobie przysłaną z takim napisem: Petra dedit Petro Petrus diadema Rudolpho. O co Henryk rozgniewany wydał batalią Rudolfowi, na ktorey go zniosł, y Rudolf rękę uciętą mając umarł, y tak Henryk w excommunice umarł R.P. 1106. panował lat 50.

82. Henryk V. Syn iego koronowany w Rzymie od Paschalego II R.P. 1111 panował lat 19. umarł R.P. 1125.

83 Lotarius II. Xiąże Saskie, od Xiąząt Niemieckich obrany krolem Niemieckim, po Henryku dopiero koronowany od Innocentego II. w Rzymie R.P. 1133. panował lat 13 umarł R.P. 1137.

84. Konrad III. panował lat 14. umarł R.P. 1152.

85. Fryderyk I. nazwany Barbossa od zołtey brody, w Rzymie koronowany od Adryana IV. ten po zwycięstwie nad Saracenami zbliżaiąc się ku Syryi, gdy się chciał wodą posilic, w rzece Cydnie utopił się, y lubowy ratowany z zimna iednak umarł. R P 1190.

86. Henryk VI koronowany od Celestyna III. gdy się chciał wybrac z potencyą do Ziemie S. w ten czas umarł w Mesynie. R.P. 1198. panował lat 7.

87. Filip Brat rodzony Henryka. przeciw woli Papieza obrany, wkrotce zabity od Ottona R.P. 1208.

88 Otto IV. koronowany od Innocentego III. po koronacyi począł się wdzierac w Panstwa Papieskie, za co kilkaraty wyklęty. Xiąząta Niemieckie niemogąc cierpiec wyklętego, rząd mu odebrali, a obrali

89. Fryderyka II Syna Henryka VI. koronowany od Honoryusza III w Rzymie R.P. 1220. Ten rebelią podniosszy przeciw Duchowienstwu, chciał zmnieyszyc powagę Stolicy Apostolskiey, za co 5 razy od Papiezow wyklęty, potym od własnego Syna Manfreda zadu szony R P 1250. panował lat 38. Po smierci iego Interregnum było lat 20. Igdy rozni Xiąząta rożnych obierali według swego upodobania R.P. 1273. za perswazyą Grzegorza X. Xiąząta Elektorowie. Trewirski, Kolonski, Bawarski, Saski, Brandeburski

ziechawszy się do Frankforta: obrany iest
90. Rudolf Graff Hazburski, koronowany w Askwigranie, zamiast Berła wziął Krucyfix w rękę, w nim pokładaiąc nadzieię ztwierdzenia Tronu Cesarskiego, dokonał szczęśliwie R P. 1291. panował 18.
91 Adolf. dla Iakomstwa ztrącony od Elektorow, od Alberta zabity.
92. Albertus koronowany od Bonifacego VIII. zabity od Iana Syna swego w domowych kłotniach R P 1308. panował lat 10.
93. Henryk VII. koronowany w Askwigranie, potym w Rzymie, według zdania wielu iakoby w Hostyi otruty umarł R P 1313. panował lat 5.
Ponim Elektorowie obrali, iedni Ludwika Xięzęcia Bawarskiego, drudzy Fryderyka Xięzęcia Austryackiego, wydawszy sobie batalią Fryderyk od Ludwika wzięty w niewolą, był w niey przez 3 lata, nareszcie wyzwolony z kondycyą kontentowania się Xięstwem Austryackim. Ludwik za nieposłuszeństwo Stolicy Apostolskiey wyklęty od Iana XXII. potym od Benedykta XII. zakłociwszy Tron w krotce umarł R P. 1347. te kłotnie trwały przez lat 33. Na rok przed śmiercią iego obrany
94. Karol IV. koronowany w Rzymie od Legata Innocentego VI. Tron y powagę Elektorow utwierdził przez złotą Bullę która się znayduie w Frankforcie, umarł w Pradze R P 1378. panował lat 31. Zuboził znacznie powagę Cesarską 16 miast przedawszy w Szwabij y wiele innych na utrzymanie się przy Cesarstwie. y od tąd bardzo ubogie są prowenta Cesarskie, ieżeli nie są obrani z bogatey Familij.
95. Wenceslaw Syn Karola. Całe życie w pijaństwiey tyrannij panował. Przychylny był Hussytom, Genuę przedał Krolowi Francuskiemu, y Medyolan Ianowi Galeacemu, za co odsądzony od Cesarstwa przez Elektorow. panował lat 22. umarł R P. 1418.
96. Robert Xięzę Bawarski, obrany za życia Wenceslawa R P. 1400 panował lat 10. umarł R P. 1410.
97. Zygmunt. od Eugeniusza miał sobie przysłaną Koronę Cesarską. panował lat 21. umarł R P. 1437.
98. Albertus II. przeciw Turkom woiuiąc umarł R P. 1439. panował lat 2.
99. Fryderyk III. koronowany od Mikołaia V. za niego Turcy Konstantynopol odebrali. umarł niewoienny y niebogaty R P. 1493. panował lat 53.
100. Maxymilian. Syn Fryderyka, za niego Sekta Luterska y Kalwinska zaraziła Niemieckie Państwa umarł R P. 1518. panował lat 25.
101. Karol V. koronowany w Bononij od klemensa VII. sprzykrzywszy sobie ustawiczne kłotnie, złożył Koronę y reyterował się do Klasztoru Hiszpanskiego, excypowawszy sobie pensyą 100000 talerow, gdzie w drugim roku umarł R P. 1558. panował Cesarzem lat 37.
102. Ferdynand I. koronowany w Węgrzech. panował lat 6. mies: 4.

103. Maxymilian II. Syn Ferdynanda, za niego naywięcey rozszerzyła się Herezya Lutra y Kalwina, w Państwach Niemieckich, Francyi, Anglij, Szkocyi, Holandyi, Węgrzech, w Polszcze. umarł R P. 1576. panował lat 12.

104. Rudolf II. z Turkami wielką woynę miał. umarł R P. 1612. panował lat 32.

105. Maciy Brat iego, ktory dla zagęszczoney Herezyi w Pradze, przeniosł rezydencyą swoią do Wiednia. umarł R P. 1619. panował lat 7.

106. Ferdynand II. umarł R P. 1657. panował lat 20.

107. Leopold Ignacy obrany w Frankforcie R P. 1658. umarł w Wiedniu R P. 1705. panował lat 48.

108. Jozef Syn iego. Dał ordynans woyskom swoim do niszczenia y kontrybucyi wybierania w Państwach Oyca S. z czego zgorszył się cały swiat. umarł R P 1711. panował lat 5. mies: 4.

109. Karol VI Brat Jozefa panował lat 30 umarł R P. 1741.

110 Kalor VII. obrany R P 1742. panował lat 22.

111. Jozef II. szczęśliwie panuiący. obrany R P. 1764.

CESARZE WSCHODNI.

Po rozdzieleniu Państwa Rzymskiego, nayprzod przez Konstantego, powtore przez Walentyniana na Wschodnie y Zachodnie pierwszy panowanie obiął wschodniego Cesarstwa

1. Walens. Aryanom sprzyiaiący, katolikom nieprzyiaciel, przeciw Gotom woiuiąc strałą porażony, y do iednego domu zaniesiony, od Gotow spalony. panował lat 15. żył lat 50.

2 Teodozyusz nazwany wielki, dla wielu zwycięstw nad nieprzyiaciołami. Wiary S. wielki Promotor y kościołow Fundator, zagniewany w Tessalonice z pierwszego impetu 7000 niewinnych ludzi stracić kazał, za co od S. Ambrozego nieprzypuszczony do kościoła Medyolanskiego, przez 8 miesięcy pokutować publicznie musiał y prawo odtąd postanowił na affektacyą S. Ambrozego, żeby dekreta Krymnalne w 30 dni dopiero exekwowane były, unikaiąc pierwszego impetu. Był rodem z Hiszpanij z ekrwi Traiana, obwołany Cesarzem R P. 379. d 16 Stycznia iako pisze Socrates l. 5. c. 2. umarł w Medyolanie R P. 395 panował lat 17. żył lat 50. Zostawił po sobie dwoch Synow. Arkadyusza Wschodnich Państw Cesarza, y Honoryusza Zachodnich. Iuż to ostatni raz rozdzielone Państwa Rzymskie na dwie Monarchie R P. 395.

3. Arkadyusz. miał sobie Opiekuna przydanego od Oyca. Rufina. ktory zdrayca w nadzieię podwyższenia się na koronę Cesarską, sekretnie wezwał Alaryka z woyskiem Gotow, ktory naiechał wschodnie Państwa, za co Rufin zdrayca zabity od woyska, na iego miesce Eutropius Ministrem uczyniony rowny Rufinowi zdrayca, za co głowy pozbył. Arkadyusz przez bezbożnych Ministrow lubo

43.

Monarcha swiątobliwy strasznemi woynami zawikłany, w tym zamięszaniu Państw swoich umarł R P 408. w 20 lat wstąpił na Państwo panował lat po śmierci Oyca 13. miesięcy 3. żył lat 31.

4 Teodozyusz II w 1 lat na Państwo wstąpiwszy, w Opiece Siostry swoiey Pulcheryi Krolował, potym ożenił się z Eudocyą Leonta Filozofa Ateńskiego Corką, urodą iey zniewolony, z Gotami pokoy uczynił, y sił ich zażył przeciw Hunnom y Persom, ale y z Persami prędko się uspokoił, potym Afrykę utracił y Hungaryą, y tak otoczony z swoich nieprzyiacielem umarł R P. 450 Panował lat 43. żył lat 49. bardziey swiątobliwy niżeli woienny.

5. Marcyanus od woyska obrany Cesarz z Siostrą Teodozyusza ożeniony z kondycyą zachowania czystości, swiątobliwie rządził Państwami Wschodniemi, z Persami y Wandalami pokoy uczynił, umarł R P. 456. panował lat 6 miesięcy 6.

6. Leon I. z Tracyi pobożny Cesarz. umarł R P. 474. panował lat 17. mies: 6. zszedł z tego świata bezpotomnie.

7. Leon II. Rok tylko panował.

8. Zeno heretyk Eutychian. ktorego Żona imieniem Aryadna piianstwem zniewolonego w grobie Antecessorow iego zamknęła y głodem umorzonego zakopała. Panował lat 17. mie: 5. umarł R P. 491.

9 Anastazyusz. nazwany Dyokorus. od oczow odmiennych, okrutny Eutychiańskiey Sekty przyiaciel, pierwszy Cesarz koronowany przez Patryarchę Konstantynopolitańskiego, deklarowawszy się bydź dobrym katolikiem y przysiągłszy, potym wrocił się do Aryańskiey Sekty. wywarł tyrannią swoię przeciw wiernym katolikom, potym zabity od pioruna R P. 518. panował lat 27. mies: 3.

10. Justynus I. z prostey kondycyi, ale wielkich cnot pobożności Katolickiey y mądrości do rządzenia Państwa pełny, Aryanow nienawidził. Starym będąc umarł R P. 527. panował lat 9. mies. 2

11. Justynianus nazwany wielki Siostrzeniec Justyna Cesarza, koronowany lat maiąc 45. Ten od 1400 lat przez godnych Sędziow na to wyzadzonych zebrał prawa nazwane Justiniana bardzo pobożny na przodku Katolik y szczęśliwy na woynach y około Rzeczypospolitey pilny y mądry, czytać y pisać nie umiał. panował lat 38. mies. 7. dni 13. umarł R P. 565.

12. Justynus II Syn iego. katolik dobry y nabożny, ale się prędko do rozkoszy y niesprawiedliwego łakomego zbierania udaiąc od rozumu odchodził. iednak miewał dobre czasy w ktorych do rozumu przychodził. umarł R P 582 panował lat 16.

13. Tyberius. rodem z Tracyi wielki iałmużnik, nad innych chwalebnieyszy Cesarz Cnotami katolickiemi, szczęściem woiennym y mądrym Rzeczypospolitey sprawowaniem. panował sam: oprocz tego co z Justynem: lat 4. umarł R P. 586.

14. Maurycyusz Wodz nayważszy Tyberyusza zabity od Fokasa z całą Familią za to, że: 12000 rebelizantow w Woysku przeciw sobie, zabranych w niewolą wykupić niechciał, Szachkan też wszystkich kazał porabiiać, zaco rozgniewane woysko Phokasa

okrzykneto Cesarzem, od ktorego Maurycyusz zabity R.P. 602 panował lat 17.

15. Phocas z prostego Rotmistrza Cesarz, ten okrucieństwem swoim sławę swoię zmazał, dla iego złego rządu, Persi Mezopotamią, Syryą, Fenicyą Palestynę y Miasto Ieruzalem wzięli, za co Priscus zprzysiągłszy się z woyskiem y Senatem, wokowali na Tron Herakliusza, ktory zostawszy koronowany, Phokasa kazał rozsiekać, iako y Braci y przyiaciół iego. panował lat 8. zabity R.P. 610.

16. Herakliusz. będąc najwyższym Starostą w Afryce, rodem z Kapadocyi od Sergiusza Patryarchy w kościele S. Stefana na Pałacu koronowany ale ze Hozroas król Perski rozszerzał granice swoie przywłaszczaniem sobie wielu Państw, odebrał Damaszek, Ieruzalem, Palestynę &c. gdzie Żydzi na 80000 Chrześcian zamęczyli za zezwoleniem iego krzyż Chrystusa Pana zabrał z kościoła Ierozolimskiego, łżąc Imię Chrześcian y samego Chrystusa Pana, Heraclius ztedy na zemstę tego bluźnierstwa zebrał woysko, Perskie Prowincye naszedł, splądrował, woyska pobił, tak że Hozroas Synowi swoiemu z nałoznicy oddawał Krolestwo, o co Brat iego Syn z prawego łoża rozgniewany Oyca y Brata zabił, Herakliuszowi wszystko przywłaszczone oddawszy pokoy znim zawarł. Umarł z żalu woyska przez powietrze zgubionego R.P. 641 panował lat 31.

17. Konstantyn. koronowany, ale od Macochy imieniem Martyny otruty.

18 Heradeonas. Cesarzem w 10 lat ogłoszony. za niego Saraceno-wie Cesarcq wzięli 7000 Chrześcian umęczywszy, że zaś tak młody Cesarz rządził Państwem, białogłowskim nathnieniem, od Senatu zrucony, z Konstantynopola z Matką wygnany, ktorey ięzyk ucięli, a Synowi nos. do Kapadocyi odesławszy.

19. Konstans. Syn konstantyna, heretyk, Monotelita, za podatki ktore wyciągał w Prowincyach Włoskich, w Syrakuzie zabity, konwią w wannie od pewnego Ięzrzeia R.P. 668 panował lat 27.

20. Konstantyn. nazwany Pogonatus dla noszenia wielkiey brody, Katolikom był przyiazniejszy, wyzwoliwszy wiarę od Heretykow, za niego Saraceni Sycylią zawoiowali y Syrakuzę, wzięli wnie wolą Chrześcian 80000. umarł R.P. 685. panował lat 17.

21. Iustynianus Syn iego. na początku nabożny katolik y szczęśli na woynie z Saracenami, bo przyniewoleni byli aby mu codzień dawali 2000 talerow, konia iednego y niewolnika 1. a potym gdy P. Boga odstąpił, z Tronu zephnięty, nos mu urznąwszy Leons, na wygnanie posłany od Tatarow do Cherzonesu R.P. 694 panował pierwszy raz lat 10. a tym czasem.

22. Leons lat 3. temu także Tyberius Absimar nos urznąc kazał y na wygnanie posłał do Dalmacyi, w klasztorze go osadziwszy.

23. Tiberius Absimarus. panował lat 7. podczas ktorego rządow Iustynian uszedł z Chersonezu do Szachkana, ktory mu dał siostrę swoię zazonę bez dania iednak pomocy do odebrania Państwa, y owszem Szachkan od Absymara pieniądzmi uwiedziony chciał go zabić, ale Iustynian przestrzeżony uszedł

y sposobem wszedłszy do Konstantynopola z woyskiem, naypierwey Patryarsze Kalenikowi, oczy wyłupic kazał, Herakliusza obiesic, Tyberyusza y Leonsa związanych po mieście wodzic kazał, y po głowach ich deptał mowiąc słowa Psl: Super aspidem & basiliscum ambulabis & conculcabis leonem et draconem, y potym ich zabic kazał. Mieszkancow z Chezronesu, za niedobre siebie traktowanie wymyslnemi mękami traktowac kazał, tym czasem Bardanes maiąc Kommendę nad woyskiem, wpadł do Konstantynopola, Justynianowi głowę uciąc kazał, Synowi iego Tyberiuszowi gardło przerznąc R P 712. y na nim Herakliusza Familia przez 100 lat panuiąca zatracona. Ten powtorny raz panował lat 8.

24. Bardanus. heretyk monotelita, na ktorego sprzysiągłszy się oczymu wyłupili, panował Rok 1. mies. 6.

25. Anastasius. Katolik dobry. Tego Teodosius głowęmu ogoliwszy do klasztoru wsadził, panował Rok 1. mies: 3.

26. Teodozyusz III. z Pisarstwa Celnego wzięty na Cesarstwo. R.P. 714 gdy widział ze mu Leo Wodz Woyska zazdrosci Panstwa, sam z niego ustąpił y z Synem do klasztoru wstąpił, y Kapłanem został, odpoczął w pokoiu w Effezie. Ten obrazy wszystkie kosciołom przywrocił. Panował rok niecały.

27 Leo III. zwany Isaurycus. z Izayryi rodem. nazwany potym Iconomachus, bo kazał obrazy z kosciola wyrzucac y palic, krawiecki Syn ale przez stopnie Żołnierskie w woysku zasłużony. panował lat 25. mies: 2 umarł R.P. 740.

28. konstantyn V. zwany Kopronimus. Syn Leona, dlatego zwany Copronimus, że: gdy go chrzcono feces wyrzucił z siebie w Chrzcielnicę a dotego że naywiększy iego gust był, konskie łayno wąchac y w ręku nosic, gorszy był heretyk niżeli Oyciec iego, więcey krwie rozlał Chrześciańskiey o obrazy niżeli Nero albo Saraceni. Patryarchę Anastazego wsadziwszy na osła twarzą do ogona, kazał wodzic po ulicach y godnosc mu odebrał, ale mu ią w krotce przywrocił, umarł szpetną smiercią R.P. 775. panował lat 35. u wszystkich historykow nagany pełen Cesarz.

29. Leo IV. konstantyna Syn. taki był Heretyk Obrazoborca iako y Oiec y Dziad iego. z Ireną się ożenił z ktorą miał Syna Konstantyna, y sukcessorem go za zycia po sobie uczynił. z Żoną swoią mieszkac nie chciał iak obaczył przy niey obrazek, kazał sobie przyniesc Koronę konsekrowaną Bogu od Heraklusza z kosciola S. Zofij, y włozywszy ią na głowę swoię począł się naśmiewac mowiąc: że tak bogata korona niemoże się podobac ubostwo kochaiącemu Bogu, y w tym momencie chrosty się rzuciły na iego głowę, y maligna gorączka y ledwie nagle nie umarł R.P. 780 panował lat 3.

30. Irene Żona iego z Konstantynem VI. Synem 10 lat dopiero maiącym rządziła Państwem. Sam potym Konstantyn chciał panowac, ale że się nieumiał rządzic, woysko Matki ordynansu słuchało, Niceforowi chcącemu Tronu Konstantyn oczy wy

Tupac kazał, iako y dwiema Stryiom swoim krzysztofowi y Nicetasowi
ięzyki im wywlokł szy. Przykryła się potym y Matce tyrannia Kon=
stantyna, ktorą wywarł y na niewinnych, za co mu oczy kazała wyłu
pac, Konstantyn w krotce umarł, nad ktorym swoię tyrannią pokry
ła płaczem, tym czasem woysko Iey, obrało sobie Cesarzem Nicefora
Stauracyusza Patrycego, ktory z woyskiem naszedłszy Pałac Ireny
wziął ią z tamtąd y do klasztoru wrzucił. a potym na wygnanie po
słał na wyspę Lesbos, ktora w krotce umarła R P. 802. po smierci
Syna panowała lat 5.

31. Niceforus Manicheyczyk wielki prześladownik Chrześcian, za
bity od Bułgarow RP 811 panował lat 10.

32. Michał Kuropalata. Zięć Nicefora, dobry katolik Mnichem zo
stał R P. 813. panował nie całe dwa roki.

33. Leo Armenus Heretyk obrazoborca, prześladownik katolikow,
w kościele zabity. R P. 820. panował lat 7.

34. Michał zwany Balbus zaboyca Leona, ani wiary, ani poćciwości
maiący, prześladownik katolikow y Obrazow. panował lat 9.

35. Teofilus Syn iego, nieprzyiaciel obrazow, od Saracenow zbity w
appreńsyą wpadł. umarł R P. 841. panował lat 12.

36. Michał III. z Matką Teodorą bo był młody rządził szczęśliwie
podrozszy Matkę do klasztoru oddał, y Sardanapala naśladow:
wał, w piiaństwie zabity od Bazyliusza R P. 867. panował lat 26

37. Bazyli z Macedonij dobry katolik, ale na końcu Phocyuszowi
odszczepieńcowi zwieść się dał. umarł R P. 886. panował lat 20

38 Leo VI Syn Bazyliusza nazwany Filozof. pobożny y mądry, u:
marł R P. 911. panował lat 26.

39. Alexander Brat iego, w kieliku lubiący się często kąpać, u:
marł w piiaństwie R P. 912. panował Rok 1.

40. Konstantyn VIII. krolował z Oycem lat 13. z Romanem Pa
trycyuszem lat 26. sam lat 15. żył lat 54. otruty od Syna swego
Romana R P. 960.

41. Romanus Porfirogenes Syn po nim panował, Sardanapala na
śladował w niecnotach, w ktorych wyniszczony, otruty R P. 963.
panował lat 3. żył lat 24.

42. Nicefor. zabity od Zimiski Żołnierza R P 969. panował lat 7.

43. Jan Zimiska. szczęśliwy bardzo na Saraceny. otruty R P. 975
panował lat 6.

44. Bazyli y Konstantyn Synowie Romana III. Bazyli miał lat
20. Konstantyn lat 17. Bazyli umarł R P. 1024. Konstantyn
po nim panował lat 3. obydwa panowali ze wszystkim lat 52.

45. Romanus. Żonę własną porzucił, a Corkę Konstantyna Ce
sarza wziął, ktora go otruła R P. 1034. panował lat 4.

46. Michał Paflago. z Żoną Romana Cesarzem wykrzyknięty,
ale Mnichem został. panował lat 7. mies: 8. umarł pobożnie
R P. 1041.

47. Michał Kalafatus, Synowiec iego, oślepiony y zrucony R P. 1042

47.

48. Konstantyn IX. nazwany Monomachus, ozeniony z Żoną Romana y Michała imieniem Zoa. Życzliwy był Kościołowi Rzymskiemu za niego Turcy Persyą zawoiowali. umarł R P. 1054.

49. Teodora Porfirogenita Siostra Zoy. panowała Rok 1. mies: 1 umarła R P. 1056.

50. Michał woienny Stratonicus. ustąpił Państwa dla Starości, panował nie cały Rok. umarł R P 1057.

51. Izaak Comenus niedługo panował tylko lat 2. Mnichem został R P. 1059.

52. Konstantyn X. Duka, rozumny ale nie woienny, osłabił Państwo wschodnie naiazdami Tatarow. umarł R P. 1067.

53. Romanus Diogenes. ozeniony z Żoną konstantyna, ale od Synow iego oślepiony. umarł R P. 1071.

54. Michał Duka Syn konstantyna, panował lat 6. do klasztoru oddany R P. 1077.

55. Nicephorus Batoniades, co Michałowi uczynił, to się też iemu stało, bo do klasztoru oddany dla starości R P. 1080. panował lat 3.

56 Alexius Komnenus Syn iego w pobożnym panowaniu, zwoiowawszy Tatarow, Hunnow, Serwow, y Turkow, sam się nieostrożnie na łowach przestrzelił R P. 1143 panował lat 24.

57. Manuel Komnenus. Syn iego, Konrada III. Cesarza Woysko chlebem trucizną zaprawnym otruł idąc na odebranie Ziemi S. potym Mnichem został, ale prędko umarł R P. 1180. panował lat 38.

59 Alexius Komnenus. Syn iego od Stryiecznego Brata Opiekuna sobie przydanego zabity. R P. 1183. panował lat 2.

60. Andronicus zaboyca Alexego, dla niepoczciwych akcyi zabity, po tyrańsku publicznie od pospolstwa. R P. 1185. panował lat 3.

61. Izaak Anioł. Kommenus. od Brata swego Alexego, ktorego wykupił z Tureckiey niewoli, oślepiony y do więzienia wtrącony R P. 1195. panował lat 10.

62. Alexius Angelus. Brat iego ale od Alexego Syna Izaaka przy pomocy Woysk Zachodnich idących do Ziemie S. wygnany R P. 1203.

63. Alexius Ducas. zwany Murzulphus. kazał zabić tak Oyca iako y Syna, lecz od Baldwina Wodza woysk Zachodnich, przy pomocy Wenetow z Tronu zrucony y wygnany. panował Rok 1.

64. Baldwin koronowany R P. 1204. od Jana krola Bulgarow, w niewolą wzięty y zabity. panował Rok 1. miesiąc 1.

65 Henryk Brat iego Graff Flandrski. umarł R P. 1216.

66. Piotr Cortiniacus. od Francuzow y Wenetow obrany Cesarzem koronowany w Rzymie od Honoryusza III. Papieża, ale niedoiechawszy do Konstantynopola, w Gorach Albańskich od Grekow zabity R P. 1221.

67. Robert Syn iego. umarł R P. 1228. panował lat 7.

68 Balwin II Syn Roberta. 10 lat maiący Cesarzem obrany. panował do Roku 1261. potym tylko pod proznym imieniem Cesarza żył przez lat 11 y umarł. Tak tylko przez 54 lat. mies. 3. dni 11

Cesarstwo Wschodnie było pod władzą Zachodnich Familij. Wtenczas kiedy Baldwin I. osiadł Tron Konstantynopolitanski Teodor Lascaris Greckim Cesarzem był obrany zatorzywszy Stolicę w Nicei Bityńijskiey panował lat 18. ponim Zięc iego Jan Ducas lat 33. Po nim Syn iego Teodor Lascaris lat 4. y Mnichem został. ponim Syn iego nastąpił ośmioletni pod opieką Michała Paleogola od którego oślepiony R P. 1261.

69. Michał Paleolog oślepiwszy Jana, woysko zebrał, Konstantynopol odebrał, y zupełną władzą pod rząd Grecki przywrocił, Łatynow wygnał. zjednoczył kościoł Grecki z Rzymskim na Concilium Lugdunskim II. za manudukcyą Grzegorza X. Papieza. umarł. 1282

70. Adronicus I. Syn iego. za niego Azyg Osman Cesarz Turecki zawoiował, ten Adronicus kościoł Grecki od Rzymskiego odłączył ktory Ociec iego złączył, do klasztoru wtrącony od wnuka swego umarł R P. 1321.

71. Adronicus II wnuk iego. umarł R P. 1341.

72 Jan Paleolog lat 9. maiący nastąpił pod opieką Jana kantakuzena. umarł R P. 1391.

73. Manuel Paleolog Syn. umarł R P. 1425.

74. Jan Paleolog Syn. Kościoł Grecki złączył z Łacinskim na Concilium Florenckim, z przyczyny wzięcia posiłkow od Zachodnich Monarchow, przeciw Turkom, ktorzy zbliżali się do zawoiowania zupełnie Cesarstwa wschodniego, ale bez skutku umarł R P. 1449.

75. Konstantyn XI. Syn iego, z początku przeciw Turkom szczęśliwie woiował, ze zaś obawiał się aby Braciaiego nie podszyli się pod protekcyą Turecką, wydzielił Demetryuszowi Morę Spartow a Tomaszowi Morę Koryntyiską; rozdzieliwszy to Państwo na 2 Prowincye, ale y tak nieuspokoił zazdrości między niemi, w ktorey obydwa udawszy się pod protekcyą Turecką, ztracili wraz Państwo odebrane od Turkow y życie. Zaś Machomet II na ten czas Cesarz Turecki, Konstantynopol odebrał, attakowawszy go od dnia 9. Kwietnia, aż do dnia 9. Maia. Konstantyn miał bydź w tym tumulcie zaduszony, bo przez 3 dni po odebraniu miasta Turcy kontentuiąc swoie pasyę, oprocz rabunkow w kościołach Pałacach y sklepach 40000 ludzi zabili. Kiedy Konstantyn Wielki wybudowawszy to Miasto dla Cesarzow Wschodnich, widział ogien ztępuiący, tenże sam ogien podczas attaku Tureckiego miał bydź widziany do Nieba wstępuiący; y tak miasto nieszczęśliwe od Konstantyna Wielkiego wystawione. za Konstantyna XI wpadło w ręce Pogańskie, iako y Cesarstwo wschodnie. Tak iako y w innych Monarchiach: Dariusz I fundował Monarchią Perską: Daryusz Kodomanus zgubił ią w ręce Greckie. Krolestwo Rzymskie fundowane od Brutusa, zagubione pod Brutusem zaboycą Juliusza Cesarza. August Cesarz ztwierdził Cesarstwo Rzymskie, pod Augustem od Gotow zawoiowane.

Dotąd Cesarstwo Wschodnie ięczy pod niewolą Turecką.

Dziesiątego wieku po Chrystusie, Rzymskie Państwo przyszło do Niemiec, dana iest korona Cesarska od Jana XII Papieza Ottonowi pierwszemu Niemieckiemu Krolowi z Familij Saskich Xiązą. Grzegorz zas V. Papież Ottona III. Cesarza Apostolską postanowił konstytucyą, zeby prawo obierania Cesarza, na potym u Xiązą Niemieckich było. azeby zas wielosc Elektorow, nie czyniła zamięszania, do siedmiu Mężow ta przyszła władza, to iest Mogąckiego, Kolońskiego y Trewirskiego Arcybiskupow, Krola Czeskiego, Xiązęcia Saskiego Margrabi Brandeburskiego, y Palatinum Reyni, do ktorych potym

50

przyłączony Xiąże Bawarski, a tych czasow Xiąże Hannowerski. Tych Xiąząt Elektorow są następuiące Herby.

MOGUNTIS KIEGO

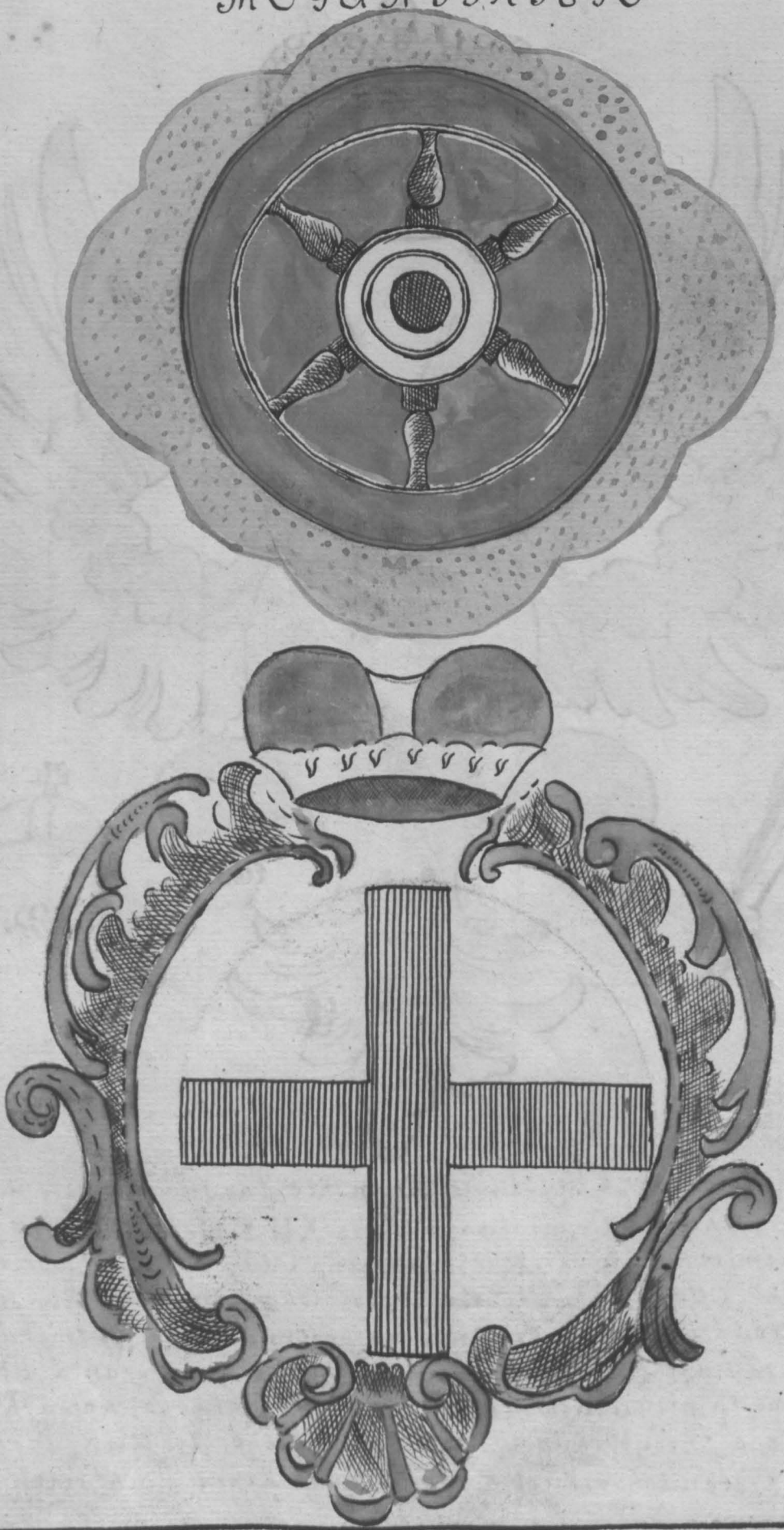

51.

52.

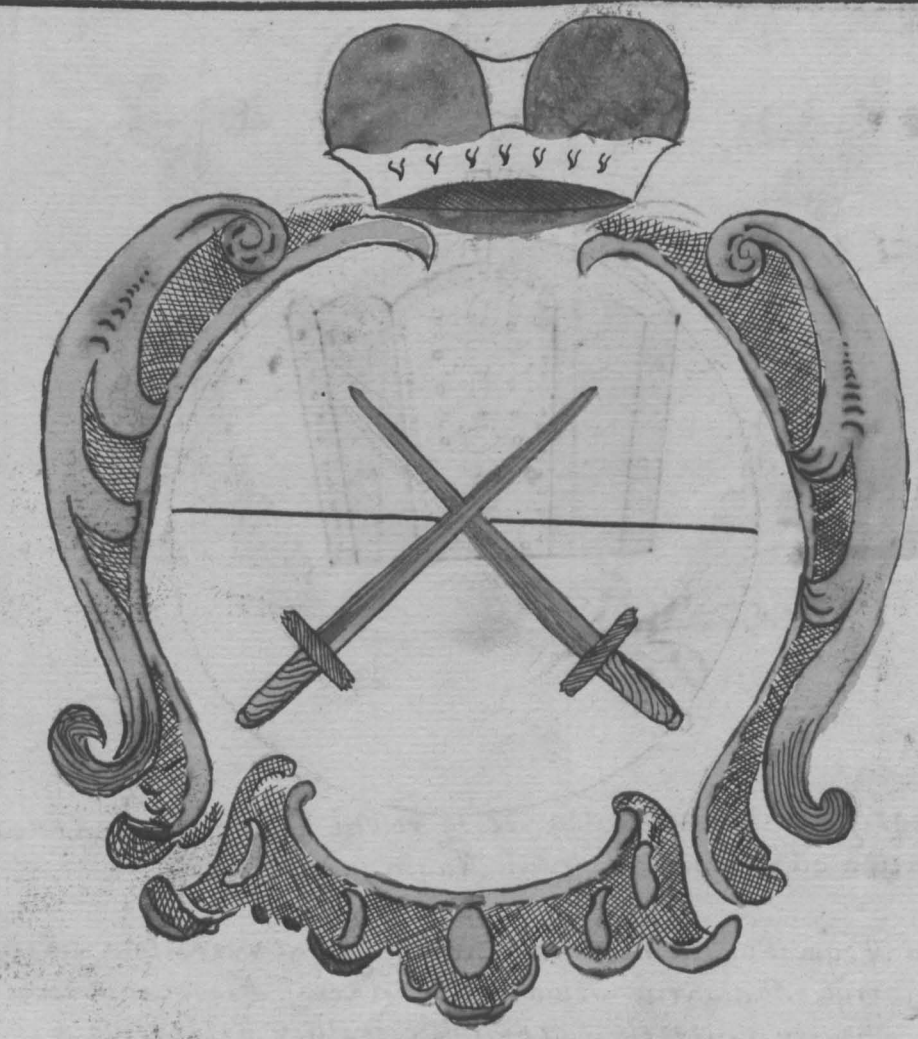

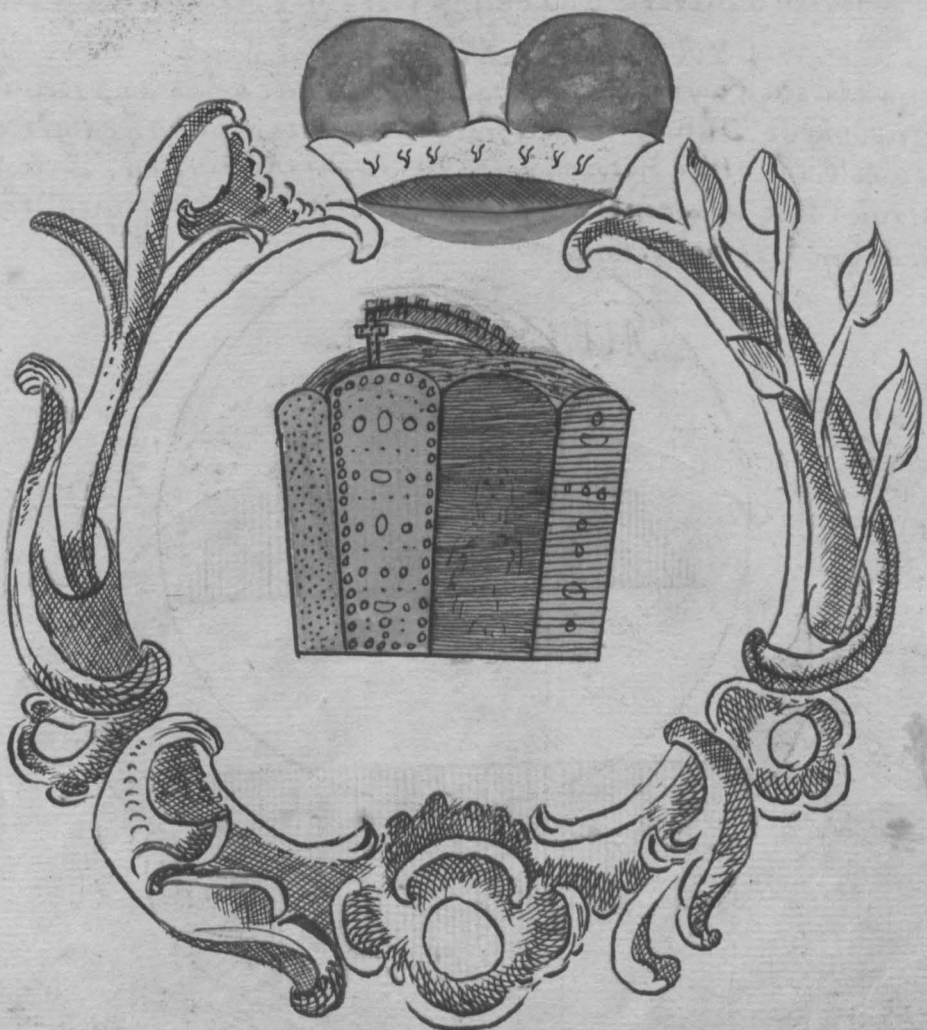

Tych Xiązą ieſt taka władza ze ſą rowni krolom, y od Krolow maią tytuł Braci, a od wszystkich tytuł Nayiaſnieyszych.

Państwo Rzymsko Niemieckie, Dzieli ſię na 9. Cyrkułow, y krolestwo iedno, Austryi. Bawaryi. Szwabij, Frankonij, Nizszego Renu. Wyzszego Renu. Wyższey y niższey Saxonij, Westfalij, y krolestwo Czeskie.

CYRKUŁ AUSTRYI.

Dzieli ſię na Austryą wyzszą y niższą. Przez środek tak wyzszey iako yniższey Austryi, płynie Dunay rzeka, rozgranicza zaś wyzszą od niższey rzeka Anazus. W Austryi niższey ſtolica Cesarſka Widen. Z Xiązą Niższey Austryi, idzie S. Leopold. Austrya pieczętuie ſię y zaſzczyca niżey wyrazonym Herbem.

AUSTRYA.

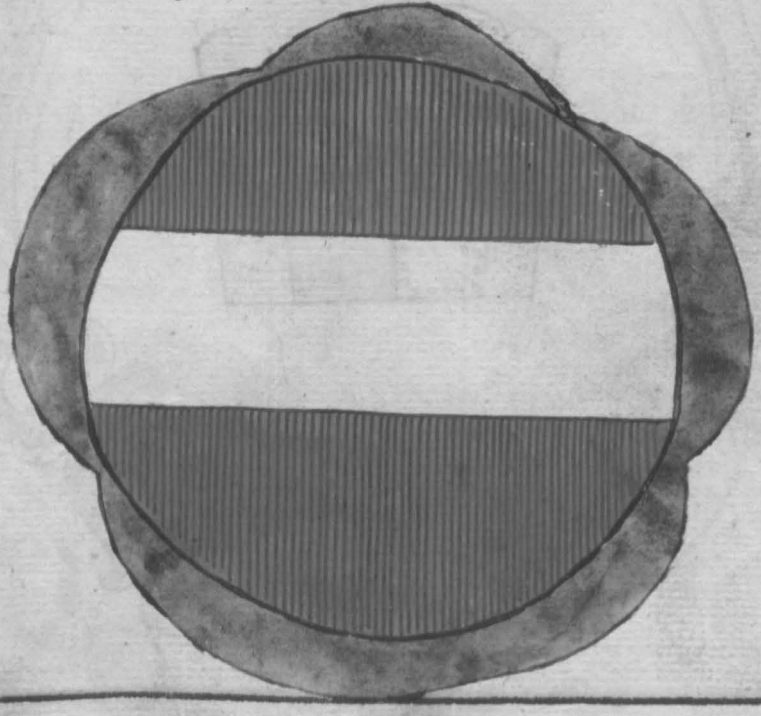

Imię swoie to Państwo zabiera, według zdania Volfanga Lazego, albo od wiatru południowego który po Łacinie Auster, albo od słowa Niemieckiego -- Oostreich, które imie dawni Frankowie granicom Wschodnim Państ swoich nadali, tak iako zachodnim Westreich. Jakoż: Oostenreich Frankow nad Renem było położone; Utraciwszy potym to imie nazwane było Pannonia. iako tenże Lazius pisze. lib: 1. cap. 2. Są tedy więc Austryacy Frankow y Saxonow potomstwo. Którzy sobie to mieysce zelazem: lubo przy wielkich prze szkodach a podaremnych Węgierskich: posiedli. Państwo to iedno tylko w całym swiecie tytułuie się Arcy-Xięstwem. Henryk I. Cesarz inwestyował nim Leopolda R.P. 928. z tempuiącego z Domu Xiązat Szwabskich, który zadosyć czyniąc woli Cesarskiey, dał dobry odpor Węgrom naiezdzaiącym ustawicznie Niemieckie kraie aż do Bawaryi. Otto I Cesarz podwyższył to Państwo na Margrabstwo, dla Brata swego Leopolda, Henryk II. potym ieden z niższych iego Sukcessorow, był Xiązęciem Austryackim, po podniesioney Austryi na Xięstwo przez Fryderyka Barborzę R.P. 1156, ale ta Familia potym wymarła R.P. 1246 y przywrociła naiazdy Węgierskie w Austryą. Stany Austryackie zgromadziwszy się chcieli sobie obrac za Pana, Henryka Miśnickiego, ale Ottokar II. Król Czeski przetomał ich intencye, maiąc pretensyą sukcessyi z Łony swoiey a Sukcessorki Fryderyka ostatniego Xiązęcia na co Fryderyk II Cesarz zezwolił. Ale Rudolf Graff Habsburgski zaczynaiący Dom Austryacki do dzisieyszego Jozefa panuiący zostawszy Cesarzem R.P. 1273 zabił Ottokara na batalij Widenskiey R.P. 1278. d. 26 Sierpnia. y Austryą w Possessyą swoią odebrał. Maxymilian I. R.P. 1495 przyozdobił Austryą tytułem Arcy-Xięstwa, przydawszy przywileie Arcy-Xiążętom, żeby zawsze byli urodzonemi Consiliarzami Cesarskiemi y żeby Arcy-Xiąże Austryacki odbierał inwestyturę Państw na koniu z szpadą y w płaszczu Krolewskim, maiąc w ręku laskę do Komendy należącą y na Głowie koronę o dwoch koncach, między niemi krzyżem przyozdobioną z wierzchu na kształt Cesarskiey korony; Wolno bydź y nie bydź na Seymach, sądzić bez appellacyi, Kreować Graffow, Baronow Szlachtę legitymować, y wiedzieć powinien o wszystkich dzieiach Imperyalnych, których nie można regulować bez bytności iego. Ten nayosobliwszy przywiley maią, że Cesarz, niemoże ich prywować Xięstwem ani zadnemi dobrami. Cyrkuł Austryacki graniczy. na północ z Czechami y częścią Bawaryi. na zachod z Szwaycarami, na południe z Wenecyą na zachod z Węgrami. Arcy Xięstwo Austrya dzieli się na wyższą y niższą. z których każda ma swego Gubernatora, Oficyalistow y Regencyą. Wyższa Austrya, iest położona w kraiu bardzo urodzaynym, chociaż w wielu mieyscach gorzystym. Niższa Austrya, ma kray bardzo obfity ciągnący się nad Dunaiem. Tu sama tylko Religia Katolicka iest.

Rzeki płynące w Austryi.

Dunay. Grossvischa. Pyesting. Weisnpach. Ulerspach.
Hirchpach. Schwarcza. Sichlpach. Tulna. In. Erlaph. Rott.
Gaminus. Ips. Sterr. Grasnicz. Ens. Darth. Salcza. Narn.
Golard. Gros Raminppach. Durrenpach. Dr[illegible]. Krems. Klon.
Klein: Muchel. Gros Muhl. Feld Aist. Wald[illegible] Aist. Uspen.
Sirmnig. Weyth. Kanaspach. Krems. Kam[illegible] &c &c &c.

56

Miasta znacznieysze.

Widen. Kornewburg. Gros Cucris. Aurstal. Mistelbach. Ebenfurt. Neu-
stat. Baden. Pottnstaien. Cell. Lintz. Lorch.

Neustad Miasto, w nim sie rodził Maxymilian Dziad karola V. Cesarza, tu w Zamku w sadzaią do więzienia kryminalistow Panow Radnych y tu Grafowie Piotr Sereni y Frangipani byli straceni R. P. 1671 dla uczynioney rebelij w Węgrzech.

LINTZ. Cesarz Leopold tu był uszedł R. P. 1683. przed Turkami ale y ztąd niedowierzaiąc szczęściu do Passawu. Iest tam wieza, gdzie inskrypcya explikuie karola W. przeiazd tym traktem przez Dunay, ktory dowiedziawszy się o przepasciach zwanych Syrty y Charybdy, że cokolwiek tam utonie, to się znaydowac ma na morzu czarnym gdzie wpada ta rzeka, kazał zrobic iedną baryłę y napełnic roznemi rzeczami y tam wrzucic, ktora w kilka czasow znaydowała się na morzu czarnym. Blisko Konstantynopola pływaiąca.

Do tego Cyrkułu należą Xięstwa. Styryi. Karyntyi. y Karnioli. Graffstwo Tyrolskie, z przyległosciami, y inne Państwa Austryackie w Szwabij.

STYRIA.

To Xięstwo zamykało się dawnemi czasy częścią w Pannonij, częścią w Noryku, było rządzone od Xiązat Bawarskich do R. P. 1030. Cesarz Konrad II wyniosł ie na Margrabstwo y dał go Ottokarowi Grafowi Mueertztalskiemu y Awelenskiemu na bronienie naiazdow Nieprzyiacielskich od tamtey strony. Cesarz Fryderyk I. Styryą wyniosł na Xięstwo dla Ottokara II. ktoremu ie potym wziął Ottokar Krol Czeski, ale Rudolf Cesarz odebrał, a Albrachta Syna swego Panem uczynił. y odtąd podlega Domowi Austryackiemu.

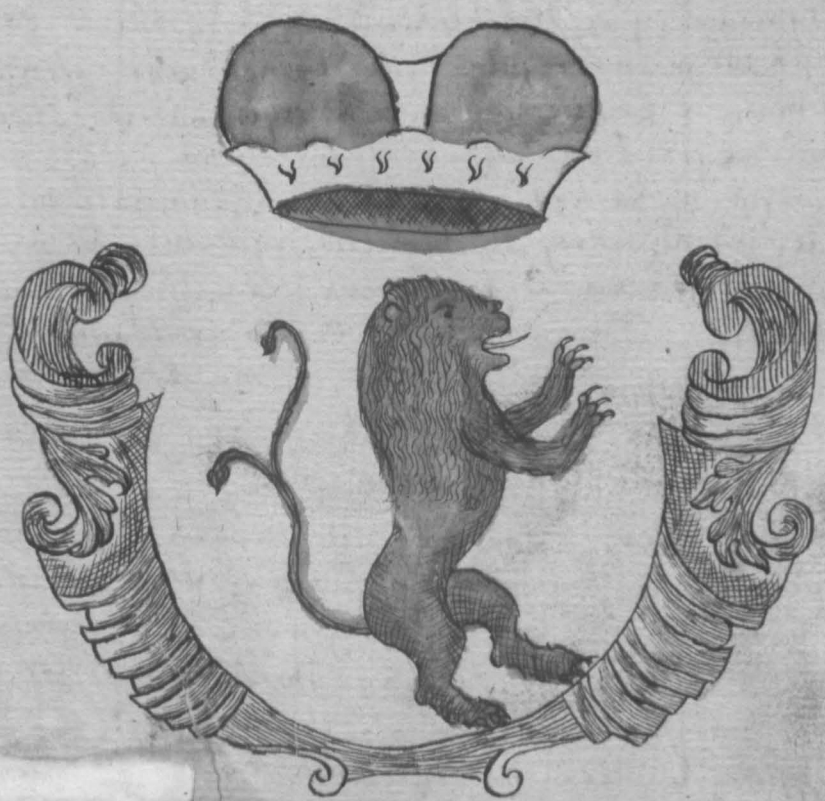

Dzieli się na wyzszy kray y nizszy. Wyzszy ma Miasta znacznieysze trzy. Gratz. Pruk. Leuben. Nizszy ma Miasta: Pettaw. Marburg. Rekelsburg y Murek.
Gratz Miasto Stołeczne mocne y obronione zamkiem gdzie się rodził Ferdynand II. Cesarz.
SEKAW ma swego Biskupa, Suffragana Saltzburskiego.
CYLLEY nad rzeką Saan Stołeczne, Grafstwa tegoz imienia.
CILLI. Stołeczne nad tąz rzeką Graffstwa tegoz imienia.
Kray ten napełniony gorami, iednakże obfity w wyzywienie ludzi tam mięszkaiących, ktorzy swoiemi strasznemi gardłami wielom Cudzoziemcom dziw czynią.

KARYNTYA.

Xięstwo to graniczy z Arcybiskupstwem Saltzburskim, na pułnoc. Na wschod z Styryą, na Południe z Frywolem y częscią Karnioli. Na Zachod z Frywolem y Tyrolem. Należy ta Prowincya do Domu Austryackiego od R. P. 1331. ktorą Cesarze dali w zawstaw Albrachtowi II. Xiążęciu Austryackiemu y z Karniolą po smierci Henryka ostatniego Xiążęcia Karyntyiskiego umarłego bezpotomnie. Nie całe iednak Xięstwo należy do tego Domu, bo Arcybiskup Saltzburski tam trzyma: Lawand-Mynd, a Biskup Bambergski iest Panem Willaku. Pontefelli. Wolspergu y S. Leonarda.

Kray ten iest gorzysty iednak obfituiący we wszystko, oblany ieziorami zwanemi: Milstetese. Ossiachse. Lawandse. y Werdse. Rzeki ma te. Drawa. Lizen. Lawant. Olcza. Glan. Walicz. Kurpach. Feystrycz. Miasta ma przyncypalnieysze. Klagenfurt. S. Wit. Gurk. Lawand-Mynd Wolkmark y Willach. Blisko tego Miasta iest iezioro wielkie nad nim Klasztor Benedyktynski, gdzie w kosciele iest grob z tym napisem: Tu lezy Krol Bolesław zaboyca S. Stanisława.

58

KARNIOLA.

To Xięstwo iest między Karyntyą y Kroacyą, Frywolem Istryą, &c oblane w podług rzekę Sawę, położone w Alpesach karnienskich, bardzo gorzyste ale dosyć obfituiące w pożywność, należało przedtym do Xiąząt Bawarskich, a potym do Margrabiow Krainburgskich, po których bezpotomnym zeyściu, dostało się w Dom Austryacki Fryderykowi Woiennemu Xiązęciu Austryackiemu. Do karnioli tu często przyłączaią 3. Grafstwa podległe Austryi toiest: Goryce. Karstyą. y Karniolę Suchą. Dzieli się na wyższą, średnią y niższą. Ma nayznaczniejsze Miasta: Laubach. Stein. Merspurg. Billigrad to w wyższey. w Niższey zaś: Igg y Laces. a w średniey: Metling. Rodol verde. y Seissemburg. Ta część ostatnia intytułuie się Margrabstwem Windymarskim.

TYROL.

Grafstwo Tyrolskie zamykało się w Części Recyi, ale R P. 1365. Domowi Austryackiemu zaczęło bydź podległe, y dotąd podlega. Graniczy z Bawaryą Karyntyą. Saltzburgiem. Wenecyą y Gryzonami.

Kray ma gorzysty iednak obfituiący w zboża y wina, iako y w kruszce srebrne. stalowe. żelazne. miedziane. wody zdrowe y fontanny solne. Dzieli się na Biskupstwo Trydentskie. Bryxenskie. Tyrol własny, y należące do niego ziemie, iakoto: Grafstwo Bregentskie, Plutenskie, Felkirkskie y Sonneberguskie.

Biskupstwo Bryxenskie fundowane od S. Kassyana R P 360. za Damaza I Papieża y postanowił Stolicę Biskupią w Sybionie Mieście Reckim ale potym S. Albin ie przeniosł do Bryxenu. Biskup tuteczny iest Panem y Xiązęciem Imperyalnym. kray ten iest bardzo gorzysty.

Biskupstwo Trydentskie. iest miedzy Tyrolem y weneckim Państwem położone między bardzo wysokiemi gorami. Ten kray po panowaniu Rzymskim podlegał Gotom. Lombardom. ale przyłączony do Cesarstwa od którego ie odłączył Cesarz Wenceslaw, y dał ie Grzegorzowi Papieżowi w R P.

1377. a teraz należy do własnego Biskupa. Biskup tuteczny iest Xięcia Imperyalnym y Sufraganem Aquileyskiego Patryarchy, kapituła iego powinna bydź napełniona Szlachtą kanonikami.

Ma stołeczne Miasto Trydent nad Adygą, nad którą Most ma długości 140 Krokow, wstawione Concilium ostatnim Generalnym, które zaczęło się roku 1545 a skończone R. P. 1569. pod trzema Papieżami odprawowane. bo Paweł III do Trydentu konwokował y zaczął to Concilium odprawowało się potym pod Juliuszem III. Marcellim II. Pawłem IV. dokończone pod Piusem IV. na którym potępieni są Heretycy y z swoiemi Sektami. Luter w Niemczech. kalwin w Francyi. Zwinglius w Helwecyi.

CYRKUŁ BAWARYI.

Bawarya Imie swoie zabiera od Hunnow takowych którzy wygnawszy z tey ziemi Norykow osiedli ią, nazwana przedtym Boiarya od Boiow Kasilpinskiey Gallij którzy niegdyś wtym kraiu mieszkali, na wschod graniczy z Austryą. na Zachod z Swewią. na południe ma gory Alpeyskie, na pułnoc Franconią. wzdłuż Bawarya ma mil Niemieckich 29 wszerz mil Niemieckich 25. Kray tego Cyrkułu obszerny należał zdawna do Windelicyi ale Karol W. wygnawszy Tassylona rozdzielił Bawaryą na wiele rządow partykularnych, z których Cesarz Ludwik Syn iego, uczynił krolestwo. Lecz po śmierci bezpotomney iego było rozdzielone na wiele Xięstw, nayznaczniey sze Xięstwo było Bawarskie rządzone od Arnolfa Syna Leopoldowego, którego dzieci były prywowane przez Ottona Cesarza zato że ie sobie przywłaszczyli bez pozwolenia iego, y osadził w nim Henryka Brata ożenionego z Arleidą Corką Arnolfa. potym przez wielu rządzących przyszło aż do Emanuela Syna Maxymiliana urodzonego Roku 1662 który zostawił po sobie z Sobieskiey krolewny Polskiey Sukcessorow dotąd panuiących. Cyrkuł ten zamyka w sobie Państwa rożne iakoto Xięstwo Bawarskie. Palatynat Bawarski. Landgrawiat Leuchtemberski. Graffstwa: Cham. Hanig. Ortemburg. y Sternsteyn. Xięstwo Neuburgskie. y Ziemie: Stauf. Heidek. Wolfstein. Machselerein. Bretnek. Miasto Ratisbone. Prefekturę Berchtolsgaden. Arcybiskupstwo Salisburgskie. Biskupstwa: Passawskie. Freysingenskie. y Ratisbonskie. Opactwa: Waldfarsen. S. Emmerana Nidermunster y Obermunster.

XIĘSTWO Y ELEKTORAT BAWARSKI.

Państwo to nayobszerniey sze iest w tym Cyrkule, oblane wielu Rzek osobliwie: Dunaiem. Innem. Iserem. y Lechem. Powietrze ma pomierne, grunta gorzyste y nierowne, lecz dosyć obfituiące w zboża y pastwiska, w niektorych mieyscach w wina y około Salisburga w wody solne. Dzieli się na Bawaryą Wyższą y Niższą.

Xiązęta Bawarscy są katolicy Rzymscy. Oprocz Xięstwa Bawarskiego, trzymaią Palatynat Bawarski. Graffstwo Kaub albo Harug y Landgraviat Leuchtenburgski.

Bawarya wyższa zamyka w sobie Miasta: Munich. Ingolstad. Donawert. Landsberg. Fridberg. Rein. Schongarf. Neustad. Abensberg. Fustenfeld. Pruk. Weilheim. Mesburg.

Bawarya Niższa zamyka w sobie na wschodzie, ziemie; nazywaiące się od swoich Miast Stołecznych: Straubing. Landshut. y Brughausen. Inne zaś Miasta ma: Landaw. Oster-Howen. Wilz-Howen. Branao. &

Palatynat Bawarski tytułuie się Xięstwem, iest między Frankonią, Czechami, Neuburgiem, Elektoratem Bawarskim y Passawem. iest ludny y urodzayny.

Neuburgskie Xięstwo, nie iest wielkie, położone między Bawaryą y Ulmem, blisko Ingolstatu, dzieli się na wschodnie y zachodnie. Tam są znaczniejsze Miasta: Neuburg y Laugingen. Xiązęta Neuburgskie są z Domu Palatynskiego y oprocz tych Państw maią Xięstwa: Julij y Bergu, Rawenstein, y część Kliwij, są Panami Elektoratu Palatynskiego z wszystkiemi przyległościami, przez substytucyą uczynioną między dworem Elektorskim Palatynskim R. 1684. y Domem Neuburgskim.

LEUCHTENBERG. Zamek daiący imie swoie Margrabstwu, należy do Cesarza od Roku 1688.

ARCYBISKUPSTWO SALISBURGSKIE.

To Państwo ciągnie się wzdłuż nad Rzeką Saltzą, między Bawaryą Austryą y Tyrolem. Kray iest gorzysty, ale obfituiący w wody solne, gory złote y wody zdrowe. Karol wielki fundował to Arcybiskupstwo R. P. 794 z konsensem Leona III Papieża, a Gregorius VII przydał mu Honor Legati Nati: a poprzemienieniu Wiary Arcybiskupstwa Ma-

gdeburskiego, tytułuie się Prymasem Niemieckim. Kapituła iest złożona z 24 Kanonikow ktorzy obieraią Arcybiskupa tuteyszego, tytułuiącego się Xiązęciem Imperyalnym.
Miasta znaczniejsze ma: Salisburg. Reichental. Lauffen. Rauris Hoff. Wersen. Kuftein. Rotenburg. y Zell.
Salisburg Miasto, zwane od dawnych Iuvania wystawione od Juliusza Cesarza w kraiu Alanow. Karol Wielki R. 803. w tym Mieście naznaczył był mieysce Posłom rozgraniczaiącym Cesarstwo Wschodnie od Zachodniego.

BISKUPSTWO FREYZYNGENSKIE.

Ten kray niewielki uznaie Biskupa za Pana swego obieranego od kanonikow y tytułuiącego się Xiązęciem Imperyalnym.
Ma Miasta: Ismaning. Burkrain. y Freyzyngen. Zamek y Graffstwo Wardenfeld.

BISKUPSTWO. PASSAWSKIE położone między Czechami, y Bawaryą. Fundowane od Teodona III Xiązęcia Bawarskiego. Kapituła z 24 kanonikow z Prałatami złożona.

BISKUPSTWO. RATYSBONSKIE. położone między Wyższym Palatynem y Bawaryą. Biskup iest Xiązęciem Imperyalnym, od samego Papieża dependuie, ma w kapitule 24 kanonikow.
BERCHOLSGADEN. położone w Arcybiskupstwie Salisburgskim gdzie Proboszcz Reguły S. Augustyna tytułuie się Xiązęciem Imperyalnym, od samego Papieża dependuie.

CYRKUŁ SZWABSKI.

Ten Cyrkuł od Łaciennikow zwany Svevia imie swoie zabiera od Swewow, ktorzy z tey części Tatarij ktora się dziś nazywa Liwonia y Prussya wyż niższey Saxonij wyszedłszy, osiedli tę część, ktora przedtym Alemania była nazwana, otoczona dwiema wielkiemi rzekami Renem y Dunaiem, z ktorych iedna płynie na zachod y wpada w morze Pułnocne, druga przez wiele kraiu płynąc wpada w morze Pontskie. Kray ten częścią gorzysty, częścią rowny. Swewowie byli to ludzie Wandalscy rozszerzyli sobie kray aż do Alpesow y byli rządzeni od krolow swoich. Klodoweusz z tamtąd wygnał Alaryka y Adalkieryka po batalij Zulpskiey, ale przez Posrednictwo Teodoryka Krola Włoskiego, byli przywroceni płacenia daniny. Tenże kray potym dostał się wpodział Teodorykowi synowi Klodoweusza y był rządzony pod władzą pierwszey linij krolow Francuskich, potym miał własnych Xiązat, z ktorych ostatnie mu Konradynowi Karol Graff Andegaweński w Neapolim Stowę uciąć kazał, poktorym to Xięstwo przyłączone było do Cesarstwa. Rudolf I. R. 1208. Cesarz dał to Xięstwo Synowi swemu Rudolfowi, ktorego Syn Jan ze zabił Cesarza Alberta I. Stryia swego odebrano mu Xięstwo, y odtąd należy Szwabia do Domu Austryackiego.
Szwabia następuiącym zaszczyca się kleynotem.

Szwabia graniczy na Wschod z Bawaryą, na południe z Tyrolem y Szwaycarami na Zachod z Alzacyą, na pułnoc z Palatynem Renskim y Frankonią. Oblana rzekami: Renem. Dunaiem. Nekrą. Isterem. Lekem &c. Powietrze ma zdrowe, ziemię napełnioną gorami y lasami, w Południowey iednak stronie obfituiącą w zboża pastwiska y wina, fontanny słone y zdrowiu ludzkiemu służące. Zamyka w sobie dwa Biskupstwa. Opactw 22 Xięstw. 5. Grafstw 17. Miast Imperyalnych 32.

Szwabia dzieli się na Austryacką y Imperyalną.

Szwabia Austryacka. zamyka w sobie Margrabstwo Burgawskie. Grafstwa: Bregentz. Sonneberg. Feldkirk. y Hohenberg. Prefekturę Horben. Landgrawiat Nellemburgski. y 4. Miasta pograniczne. Należy do rządu Austryackiego, y do Prowincyi Tyrolskiey inkorporowana.

Feldkirk Miasto, ma te przywileie: Obiera sobie swego Gubernatora, y Sędziow do Cywilnych y kryminalnych spraw. Banitow z Państw Imperyalnych może zacłonic. y ze niemoże ztąd nikt bydź pozwany do Sądow Imperyalnych.

Szwabia Imperyalna. Zamyka w sobie wszystkie stany do Władzy Imperyalney, y rozdzielone przez Dunay na wyższe południowe y niższe pułnocne. Te zaś stany zamyka w sobie: Biskupstwo Konstancyenskie y Augspurgskie. Opactwo: Kempt. y inne pomnieysze. Komendę Alshausen. Xięstwo Witembergskie. Margrabstwa: Bade-Baden. Bade-Durlach y Hochberg. Graffstwa. Hochenzollern. &c.

Dyrektorowie tego Cyrkułu: Biskup konstancyenski, y Xiąże Witembergski.

BISKUPSTWO KONSTANCYENSKIE

Kray tego Biskupstwa iest położony około ieziora Konstancyenskiego y Zelskiego, na pograniczu Szwaycarskim. Zamyka w sobie 2000. Parafiy 350 klasztorow. 49 Opactw. y 22 kolegiaty. Biskup iest absolutny. trzyma około 100 Miast, tytuł ma Xiązęcia Imperyalnego, y

Baron Rychenawski. Boderus pisze ze za Zygmunta Cesarza znaydowało się tu 2000 Xięży w 66. Dekanatach. W tym Biskupstwie iest Miasto Konstancya. Miasto zaszczycone Concylium tu zgromadzonym R.P. 1414 ktore iest szesnaste Generalne. y trwało az do Roku 1418. było złożone z 160 Biskupow. 47 Arcybiskupow. 29. kardynałow. y 4 Patryarchow. prezydował na nim Marcin V. Papiez. Potępione na nim Heresye: Wiklefa. Husa. y Hieronima z Pragi. Wiklef Angielczyk nauczał R. 1375 tego kosci dobyte były z ziemi y publicznie spalone. Jan Hus Rektor Akademij Pragskiey y Hieronim dyscypuł iego, nauczali R. 1408. y za ciężkie swoie bluźnierstwa byli potępieni, dekretowani y żywo paleni. Natym Concilium Zygmunt Cesarz w Bożenarodzenie na pułnocney Mszy, assystował za Dyakona Oycu S. celebruiącemu y spiewał Ewangelią: Exivit edictum a Cæsare &c.

Biskupstwo tego Miasta przeniesione z Windyniszy R.P. 591 przez Hildeberta krola Francuskiego. Kapituła złożona z 24 kanonikow 24. Prałatami. Ma inne Miasta znaczniejsze.
Arbon. Mersburg. Bischowzel. y Marchdorf.

Biskupstwo Auzspurgskie. Krayem położony między Lechą y Wertachem rzekami, należy do Biskupa y z Grafstwem Dillingen.

Auzspurg Miasto. fundowane od Likatow ludzi Reckich y nazwane Damazya. a Drusus ie odebrawszy nazwał Drusomagus. August zaś założywszy kolonią nazwac ie kazał Augusta Vindelicorum od swego Imienia Augusta a od rzek nazywaiących się po łacinie Vindus y Licus Vindelicorum. To Miasto iest między naypięknieyszemi y naybogatszemi w Niemczech. iest wolne y Imperyalne, rządzi się pod władzą 45 Patrycyuszow, z ktorych iest 31 Szlachty. Wiara katolicka y Sekta Luterska zarowno tam honory otrzymuią. Magistrat tuteczny ma wolny głos y mieysce na Seymach imperyalnych, tak iak Biskup tuteczny, y Opat S. Ulryka, y S. Afra. Sekta Luterska Konfessyą tu czyniła swoię, ktorą Xiązęta Luterscy prezentowali Karolowi V. Cesarzowi R.8. kwietnia. R.P. 1530. z kąd się Lutrzy nazywaią: konfessyi Auzspurgskiey. iakoby gardząc imieniem Lutra.

Kempten Opactwo. położone między Auzspurgiem y Walburgiem, zbogacone od Hildegardy Corki Mildebranda Xiązęcia Szwabskiego wielą dob. Opat ten tytuł ma Xiązęcia Imperyalnego. Klasztor iego iest za Miastem kemptenem gdzie iest 12 Zakonnikow pod Regułą S. Benedykta, probuiących Szlachectwo swoie kiedy wstępuią. Prawo maią obierac Opatow. Ma Miasta kempten y kaufburen. kempten wykupiło się z władzy Opata R. 1525. kaufburen należało do Baronow Hostow, lecz im się wykupiło za 50000 talerow.

XIĘSTWO WIRTEMBERG.

Należało przedtym do Xięstwa Szwabskiego, ale teraz odłączone y czyni z siebie obszerny kray. Henryk IV. Cesarz kreował konrada Grafem Wirtembergskim, za zasługi iego wielkie, ktorego Sukcessorowie trwali az do Edwarda pobożnego, ten swoię powagę zawsze pokazywał

przy assystencyi sobie 6. Xiąząt. 8. Gaffow. Baronow 5. y 70 kawalerow
Maximilian Cesarz temu Graffstwu dał tytuł Xięstwa podczas Seymu
Wormskiego R.P. 1495. dla Edwarda Brodatego Graffa Wirtemberskie
go. a Liga Szwabska Ulrykowi go odebrała, oddawszy Xięstwo Karolowi V
Cesarzowi, a Król Ferdynandowi Bratu, ale Ferdynand oddał go na
powrot Ulrykowi z tą kondycyą, zeby zawsze hołdowało Domowi Au
stryackiemu. Fryderyk zaś otrzymał od Rudolfa II Cesarza R.P. 159
zeby ta tranzakcya zwana Kadeńska była kassowana, a Dom austry
acki zeby dziedziczył ieżeliby niestało Sukcessora z Wirtembergskie
go Domu.

Kray ten napełniony gorami y lasami ale obfituie w zboża pastwiska
y wina przy granicach Reńskich, takze y w kruszcze, fontanny solne
zwierzynę &c Ma wsiow około 645 Miasteczek 88 Miast 26.
Dom ten dzieli się na 7. linij nazywaiących się: Stugard. Neustad.
Montbeliard. Oels. Bernstad. Juliusburg. Weitlingen. Xiąże Wirtem
bergski reprezentuie pierwszą linią, lecz naśladuie z swemi poddanemi
Sektę Lutra. Iest Dyrektorem Cyrkułu Szwabskiego y wielkim Łow
czym Imperyalnym, ma Prawo Chorągiew trzymać kiedy sam Cesarz
komenderuie Woysko, dla czego trzyma Graffstwo Gruningenskie inko
porowane do tego honoru.
Miasta to Xięstwo ma znaczniejsze Stugard. Tubingwe. Marbak.
Bulach. Altbulach. Laufen. Konstat. Aurach. Schondorf. Neustat
Hailbron. Estingen. Oeting. Nortlinga &c.
Oprocz tego ten Xiąże ma należące do siebie: Haidenhaim maiętność
między Ulmem y Ottingenem y Baling. Takze w Graffstwie Furstem
berg, miasto Duklinge, y w Langrawiacie Nelemburg Zamek Hohen
Twiel. iest takze Panem Graffstwa Montbelier między Alzacyą y Fran
chekontem.

XIĘSTWO BADENSKIE

Dom Badenski dzieli się na dwie linie Bade-Badenski iest katolik. a Bade-Dourlach Sekty Luterski.

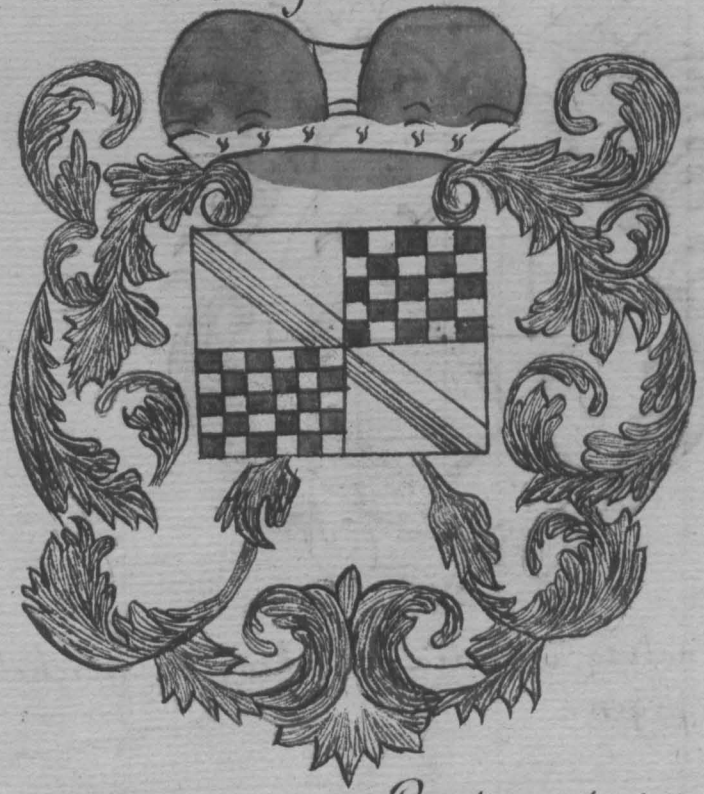

Ci obydwa rządzą się w swoim Państwie absolutnie y maią rozdzielone swoie Państwa, oprocz ktorych wewnętrznych trzymaią wiele dobr w innych Prowincyach. To Xięstwo graniczy na Pułnoc z Palatynem y Biskupstwem Spirskim. na Wschod z Wirtembergiem y Furstembergiem na Południe z Bryzgawem a na Zachod z Renem. Dzieli się na wyższe y niższe. Wyższe należy do linij Badebadenskiey, y ma Miasta: Bade. Stohoffen. Balnheim. Kuppenheim. y Garspach. Niższe zaś iest pod władzą Badedurlachskiey linij y ma Miasta Durlach. Hetlingen. y Pfortzheim.

Bade. Miasto blisko Renu wstawione łazniami przy wodach zdrowych ktorych iest 9. iedna dla Xięzęcia osobna. druga Białychgłow trzecia pod znakiem krzyża dla Duchowienstwa, inne dla innych Mężczyzn. osobne dla Żydow. Karda pod swoim zamkiem.

HOHENZOLLERN.

Mniemaią iż to Państwo swoy początek wzięło pod Henrykiem III. pierwsi Panowie tego Państwa byli Krzymianie z Domu Kolumnow, ktorzy wypędzeni z Włoch z łaski Cesarskiey to mieysce do pomieszkania osiedli. Uczynił tedy Cesarz Fertryda Graffem tego mieysca, y wyznaczył mu mieysce całego Grafstwa w ktorym był Zamek Zollern na wysokiey gorze y przy kraiu tey gory Miasto Hechingen.

Z tych Graffow pochodzi dom Brandeburski.

66.

To Panstwo tytułuie się Xięstwem, Imie swoie zabiera od Zamku na zwanego Zollern. Następuiącym zaszczyca się Herbem.

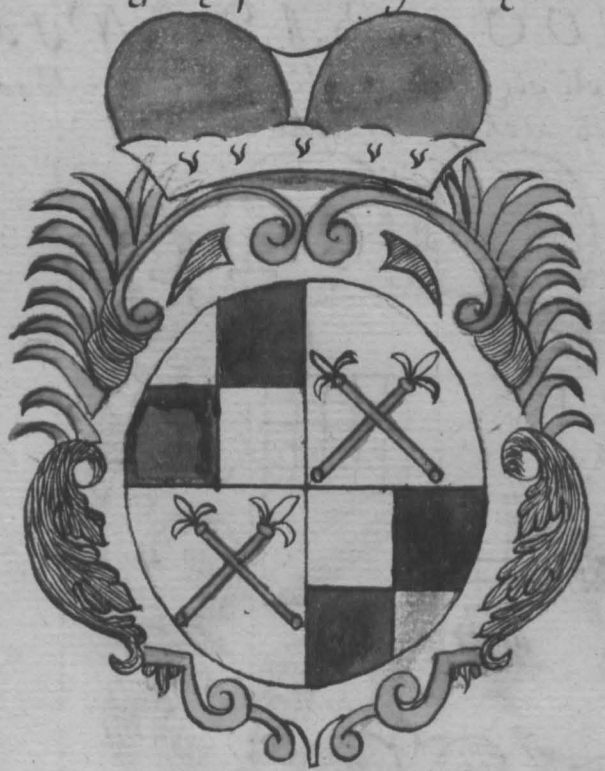

Do tego Xięstwa należą Miasta: Hechingen. Hercheloch. Sigmaringen. y Werpngen.

FURSTEMBERG.

Xięstwo y Graffstwo. Dzieli się na Wschodnie y Zachodnie. Zachodnie iest położone w czarnym lesie y zamyka w sobie Miasta: Haslak. Wolfach. Merin. Engen. Wesling.
Wschodnie między Biskupstwem Konstancyenskim y Graffstwem Hohenzollern. Ma Miasta. Mulcheim. Beyern. y Meskirk.
Dom Furstembergski dzieli się na dwie Linie: ieden się nazywa: Heylingenberg od Zamku w ktorym mieszka y tytułuie się Graffem. Drugi: Blomberg. tytułuie się Xiązęciem. od R. 1667
Znaczniejsze Miasta wtym Xięstwie: Furstemberg. Sultz. Montfort. Waldeburg. Konigsek. Ulm. Rotweil. Brizgaw. Bryzak Fryburg. w tym mieście wynaleziony proch do strzelania, od Konstantyna Anklitzena, Szewca. ktory będąc wsadzony do więzienia ten gdy raz widział iż iskra upadła w ieden moździerz, ktora zapaliła coś nakształt siarki, doskonalic się począł tak, że wynalazł sposob robienia prochu, ktorego poczęto zażywac w R. 1380. a nay pierwey Wenetowie zażywac go poczęli przeciw Genueńczykom.
Inni zaś twierdzą, iako y Petrarcha ze iuż przedtym był znaiomy.
ORTNAU. pułnocny kray Bryzgawu, ma Miasta znaczniejsze Auffemburg. Gegenbach. y Zell.

CYRKUŁ FRANKONII

Ta Prowincya dawnemi czasy mieszkana była od Sykambrow, a podczas dekadencyi Rzymskich Państw, wolną się uczyniła, y odtąd Franconia nazwana. Inni zaś trzymaią: że Faramont był Krolem Frankonskim y tu prawo Saliczne postanowił, dotąd od Francuzow zachowane. Pepin darował to Xięstwo Kurkardowi Biskupowi Wirtzburgskiemu, ale że mu tameczni niechcieli bydź posłuszni, honor Xiązęcia swieckiemu był oddany, z ktorych Xiąząt Konrad Frankonski był Cesarzem pierwszym po Francuzach Cesarzach, a Brat iego Edward zostawiony przy Xięstwie, ktore potym po roznych Sukcessyach przyłączone było do Cesarstwa pod władzą roznych Xiąząt y Panow.

Frankonia widzi się w srodku Niemieckich Państw, graniczy na Południe z Szwabią, na Wschod z Bawaryą y Czechami, na Północ z Saxonią, na zachod z Hassyą y Palatynem Renskim. Oblana rzekami; Mein. Tauber. Regnitz. y Salą.

Cyrkuł Frankonski zamyka w sobie Biskupstwa: Wirtzburgskie, Bambergskie y Aichsteckie. Xięstwo Magistra Orderu Teutonicznego. Margrabstwa Kutenbachskie y Anspachskie. Graffstwa: Henneberg, Hollach. Castel. Wertheim. Erpach. Reinech. Xięstwo Schwartzenbergskie. Baronie: Limburg. Sinscheym. Lowestey y 5 Miast Imperyalnych.

Dyrektorami Cyrkułu tego są Biskup Bambergski, y Hrabia Brandeburg kulembachski.

BISKUPSTWO BAMBERG.

To Biskupstwo y do niego należące Miasto Willak w Karyntyi było fundowane od Henryka II Cesarza R.P. 1006. y uprzywilowane naypierwszym Rangiem od Benedykta VIII. Papieża, y od tegoż Cesarza przed wszystkiemi Biskupami Niemieckiemi, y od samego tylko Papieża dependuie, z tą wymową żeby corocznie wypłacał 100 grzywien srebra y z koniem białym, ktorą obligacyą zamienił mu potym Henryk III. Cesarz, za pozwoleniem Leona IX. Papieża za Miasto Benewent. Ma to Biskupstwo y drugi przywilyi zwany Edykt S. Kunegundy, przez ktory Henryk II. Czterech naypierwszy Oficyerow Imperyalnych albo Elektorow, aby byli dziedzicznemi Oficyerami tegoż Biskupstwa, y iem Homagium oddawali z ich godnosci y z Państw porcyą iaką udzielali, iakoż krol Czeski iako iego Podczaszy Homagium mu oddaie z Miasta Pragi. Elektor Bawarski iako iego Marszałek wielki z Awersbachu, Elektor Saski iako wielki koniuszy iego, z Miast Witemberga y Trebnitza. Elektor zaś Brandeburski iako Podkomorzy

iego z kustrynu, ci iednak Elektorowie w Osobach swoich tego nie czynią, lecz przez Plenipotentow posyłaiąc Homagia swoie na wiazd y konsekracyą nowego Biskupa.

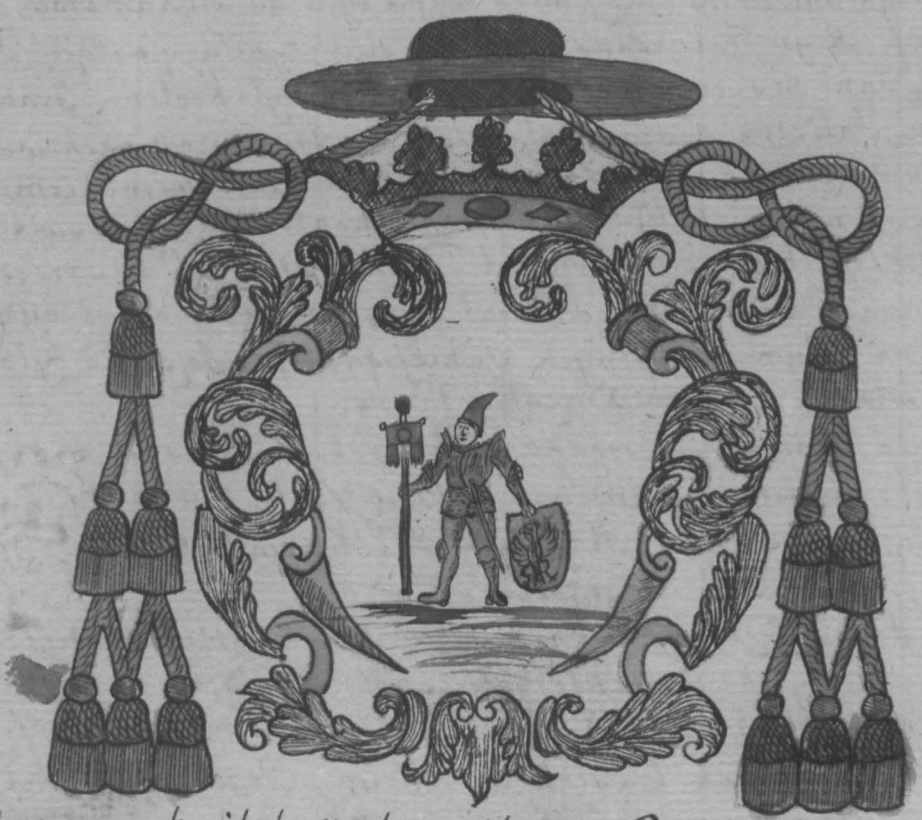

W katedrze ma w kapitule 40 kanonikow z Prałatami.
Kray ten iest gorzysty y lasami napełniony, iednakże w wielu mieyscach obfituie w zboża, wina, szafrany.
Miasta ma znaczniejsze: Bamberg. Kronach. Fortein. y Fortece Kupfferberg. y Bodenstein. Zamyka zas w sobie klucze zwane: Staffelstein. Scherlitz. Lichtenfels. Wiesman. Rokting. Stemach. Hokstelt. Niestein. Hertzogen Aurach. Wieschenfeld. y kupffersberg.
Biskupstwo Wirtzburgskie. Fundowane iest od S. Bonifacego Arcybiskupa Mogunckiego R.P. 741. Biskup ten iest naymocniejszy y naybogatszy w Frankonij, tytułuie się Xiążęciem Frankonskim, bo ma władzą Swiecką y Duchowną nad poddanemi. Należy takze do niego część Graffstwa Hennebergskiego kupiona R. 1583 y Prefektura Gosheimska kupiona R.P. 1516 y Państwo Reisgelsberg. Miasta ma znaczniejsze. Wirtzburg. kitzinge. karlstad. kiningshowen. Ochsenfurt. Gemund. y Imperyalne Schweinfurt.
Biskupstwo Aichstadckie. Ciągnie się nad Rzeką Altmuk. W Burgrabstwie Nurymbergskim. w Miescie Numberk, iest kosciol przedtym katedralny teraz Luterski, w ktorym ieszcze Lutrzy chowaią dawne Apparaty, w ktorych tu S. Benedykt miał celebrowac, y Oltarz ieden na boku, w ktorym ieszcze iest Obraz Cudowny N. M. P. iak był za katolikow przed nim się zawsze lampa musi palic, y kurs zawsze Predykanci musza odprawiac, Sami o tym Lutrzy twierdzą: ze gdyby się lampa nie paliła całyby kosciol w ogniu został. a gdyby kursu niespiewali albo Mszy Ceremonią Rzymską toby wiele plag odebrali Predykanci od niewidomych osob. iako po wiele razy doswiadczali się tego.

CYRKUŁ NIZSZEGO RENU.

Początek imienia swego zkądby zabierał rozni rożnie twierdzą, inni od Pałacu nazwanego Reni, inni od postanowienia Karola Wielkiego, inni od Pałacu Trewerenskiego, inni zaś twierdzą że wtenczas ten Palatynat ustalony kiedy Otto Wielki Cesarstwo przeniosł do Niemcow.

Cyrkuł ten graniczy na Wschod z Cyrkułem wyższego Renu. y Frankonskim na Zachod z Lotaryngią y Luxemburgiem, na Południe z Szwabskim. Zowie się Cyrkułem Elektorow, bo ich 4. w sobie zamyka: Mogunckie Trewirskie kolonskie y Palatynat Renu.

PALATYNAT RENU.

To Państwo dzieli się na 15 ziem. Heidelberg. Mosbach. Breten. Bochsberg. Usberg. Alsey. Gomersheym. Neustad. Lautern. Oppenheym. Baccarach. kreutzenach. Simmeren. kirchberg. y Stromberg. Dzieli się na Wschodnie y zachodnie. Wschodnie zamyka w sobie pięć ziem pierwszych. Zachodnie ziemie daley wyrażone.

Nassaw Graffstwo. zamyka w sobie Gafstwa: Wisbaden. Idenstein. Weyburg. y Diez należące do Domu Nassawskiego, ktorzy od samego tylko Cesarza dependuią, według przywileiow dawnych, y maią mieysce między naypierwszemi Graffami Niemieckiemi y wolno im bić monetę.

Arcybiskupstwo y Elektorat Trewirski. Ma Ziem 25.

Elektor Trewirski naypierwszy wotuie na Elekcyi Cesarzow y na Seymie ma mieysce przeciw Cesarzowi. Alternatę iednak zachowuie z Elektorem Kolonskim. Zastawy Cesarskie może spłacać y przyłączyć do swego Państwa, tychżas ktorych exkominikuie wolno mu banitować ieżeli się w rok nie poprawią, y z taką mocą iakby Seym banitował, od iego zaś Sq

dow idzie appellacya do Sądu Cesarskiego. Arcybiskupi Trewirscy obie rani bywaią od 40 Kanonikow katedralnych, ktorzy między siebie nie przyimuią tylko Szlachtę wywodzących się z 16 Domow. S. Eucharyusz Uczen Chrystusa Pana był tu naypierwszym Biskupem.

ARCYBISKUPSTWO y ELEKTORAT MOGUNCKI.

To Państwo iest między Grafstwem Spanheym y Xięstwem Wirtemberg skim. Arcybiskup iest pierwszy Elektor y Kanclerz Niemiecki, na Seymach Niemieckich prezyduie, obierany bywa od kapituły, ktora nieprzyimuie między siebie ani Xiąząt, ani Graffow, tylko Szlachtę wywodzącą się z 16 Domow. Tenże Elektor Mogunckí iest Dziekanem podczas Elekcyi y iako przy Kanclerzu iest pieczęc y Akta Imperyalne, iest Dyrektorem na Seymach Niemieckich y Posłowie Seymowi przed nim legitymowani bydz powinni przed zaczęciem Seymu. Ministrowie Cudzoziemscy do niego się adressuią y iemu komunikuią interessa swoich Pryncypałow; Memoryały, Suppliki iemu oddaią. Podkanclerzego sobie nominuie według swego zdania. Podczas wakuiącego Cesarstwa on rządzi y konwokuie Elektorow.

ELEKTORAT KOLONSKI. Dzieli się na wyższą y niższą Dyecezyą, Obie Dyecezye maią po 6 Miast.

Elektor kolonski iest Kanclerzem Włoskim, ucżyniony od Ottona Cesarza R.P. 964. Kiedy koronacya była Cesarzow w Akwisgranie on zawsze koronował, o co y teraz gdzieindziey dysputuie z Elektorem Mogunckim. Tenże Elektor obierany bywa od kapituły złożoney z 24 Kanonikow, z ktorych 8 iest Doktorow, a insi sami Xiąząta albo Grafowie.

KOLONIA Miasto, nazwane Kolonia Agripina, na honor Agrypiny Corki Germanika, Żony Klaudyusza Cesarza y Matki Nerona ktora się tu urodziła y to miasto rozprzestrzeniła. W tym mieście leżą Ciała SS. Trzech Krolow. Ciała SS. Machabeuszow siedmiu y Ciało Matki ich w wielkim Ołtarzu w Kościele Machabeuszowskim. U Dominikanow iest grob Alberta Wielkiego. U Franciszkanow iest w kościele Dziecię w koszuli swoiey zabite od Herodowych zaboycow. W kościele SS. 12 Apostołow iest znak gdzie była iedna białogłowa z pierścieniem pochowana na palcu, ktory postrzegłszy ci co ią grzebli przyszli wnocy y odwaliwszy grob wzięli pierścień y poszli a ta wstawszy poszła do Męża y z nim potym miała dzieci. Ta historya iest tam odmalowana RP. 1361. Iest y Dom S. Brunona, ktory w Kalabryi umarł R. 1101. Są także Ciała 11000 Panien. Kościołow tyle tam liczą ile dni w roku. Dyecezya Kolonska za czasow Zygmunta Cesarza miała Parafij 1760. Klasztorow 350. Xięży 17000. Kolonia Agrypina iest drugi Rzym Niemiecki dla murow 83 wieżami ufortyfikowanych. Kościołow wielkości y obfitości SS. Reliquij BONA. Miasto. puł trzeci mili od Kolonij. Są tam 3 Domy kanoniczek ktorym niewolno wyniść tylko za pozwoleniem Xieni. Wolno im iednak opuścić beneficya y poyść za Mąż.

CYRKUŁ WYŻSZEGO RENU.

Ten Cyrkuł dzieli się na wyższy y niższy bo w środku przedzielony Niższym Cyrkułem. Wyższy zamyka w sobie Landgrawiat Hesse kasselski &c. Niższy zamyka w sobie Biskupstwa Wormskie. Spirskie &c. Xięstwo Biponckie Grafstwa: Spanheym Sarburg &c.

Dyrektorami tego Cyrkułu są: Biskup Wormski y Graf Spanheymski.

HASSIA

Była przedtym Hassya tylko Grafstwo poddane Państwu Turyngiyi iako otym w Xiędzie Torneamentorum R. 1042 lecz potym z Langrafstwa Turyngij za wygasłą Familią obrocone w Langrafstwo Hassyi.

Hassya graniczy na Północ z Biskupstwem Paderbornskim y Brunswikiem, na Wschod z Turyngią na Południe z Frankonią y Westfalią, na Zachod.

Dzieli się na Landgrawiat wyższy y niższy. Wyższy zamyka w sobie 11 ziem. Niższy zaś zamyka w sobie ziem 10.

FULDENSKIE Opactwo fundowane od S. Bonifacego Arcybiskupa Mogunckiego pod Regułą S. Benedykta. Opat dependuie od zamego Papieża, któremu po Elekcyi powinien wypłacić Złotych Niemieckich 400 iest Arcykanclerzem Cesarzowey y Xięzeciem Imperyalnym, pierwszym przed innemi Opatami Xięztami, y podczas Seymu gdzie się Cesarz znayduie, zawsze assystuie przy Tronie. Zakonnicy tego Klasztoru wstępuiąc wywodzić się muszą z Szlachectwa.

Państwa tego Opata dzielą się na 13 Ziem.

72.

FRANKFORT. Miasto, zaszczycone Elekcyą Cesarzow y Krolow Rzymskich, gdzie w kosciele iednym P. Maryi, zachowuią Bullę Złotą postanowioną przez Karola IV. Cesarza ktora Xięga ma 24 kart in 4to z pieczęcią przywieszoną y z figurą na wierzchu Karola IV. trzymaiącego w iedney ręce Berło a w drugiey swiat. Zamyka w sobie Rok 1356 y konstytucye Imperyalne do obierania Cesarzow y Krolow Rzymskich, między innemi iest y to ze kiedy dwoch Pretendentow iest do Korony, tedy pod Frankfortem batalia powinna decydowac wygraną koronę Cesarską. Wtym kosciele iest kapliczka zwana Conclave bardzo szczupła, wąska a długa, gdzie się odprawuie Elekcya Cesarzow, przy Ołtarzu bardzo ubogim: Tu się zgromadzaią Elektorowie według konstytucyi Postni, y wychodzic niepowinni aż po obraniu Cesarza. W drugiey kaplicy odprawuie się Koronacya, ale y ta bardzo szczupła y uboga maiąca Crucifix w Ołtarzu. Gdy Cesarz idzie przez rynek z Elektorami, rzuca ludziom pieniądze. Wtym miescie od R. 1530. Sekta Luterska, wolno iednak mieszkac katolikom, ktorzy tu maią 14 Kosciołow.

WORMSKIE. Biskupstwo szczupłe dla Sąsiadow Lutrow, y Biskup niema do sustentacyi swoiey ledwie kilka wsi.

SPIRSKIE. Biskupstwo zbogacone iest od Henryka II. Konrada II. Henryka III y IV. Cesarzow siedmiuma miastami. Otto Cesarz Biskupow tuteczuych wielu przywileiami udarował.

SPIR Miasto ma Kosciół w ktorym iest Cudowny Obraz N. M. P. ktory do S. Bernarda modlącego się Salve Regina przemowił: Salve Bernarde.

ALZACYA

To Panstwo naypierwey mieszkane było od Trybocyenow graniczących ziedney strony z Rorakami a z drugiey z Nemetami y Mediomatrysami, tych iedni trzymaią za przychodnich z Niemieckich Kraiow inni z Belgicznych, ktorych Iuliusz Cesarz podbił, podczas zas dekadencyi Panstwa Rzymskiego Burgundowie sobie przywłaszczyli ten kray, Niemcom zostawiwszy część ktorey ich wygnał Klodoweusz. Nakoniec Cesarze ustąpili go Francyi przez pokoy Westfalski potwierdzony traktatem Pireneyskim z kondycyą, ze krol Francuski miał wypłacic 3000000. Frankow Ferdynandowi karolowi Synowi Leopolda Landgrafowi Alzackiemu.
Alzacya graniczy na Zachod z gorami Vogez dzielącemi ią od Lotaryngij. na Wschod z Renem dzielącym ią od Szwabij, na Połnoc z Palatynem Renskim, na Południe z Sundgawem.
Dzieli się na 2 Landgrawiaty albo wyższą y niższą.
Alzacya ma lasy z drzew kasztanow. Ten Landgrawiat należy teraz do Francyi. Miasto Strazburg, niebyło ustąpione Francuzom prze Pokoy Westfalski, lecz R.P. 1682 wpadło wręce ich, y przez Pokoy Ryswicki ustąpione.

Saxonia

Przed Narodzeniem Chrystusa Pana Narod Saski miewał własnych krolow, ze zas Sasi. niemogli wytrzymac bez woyny, wrozne udali się stronę

Saxonia Pod czas dekadencyi Panstwa Rzymskiego szerzyła się między Odrą. Salą. Iselem y Morzem Niemieckim.

Dzieliła się zas na 3 Nacye mieszkaiące w niey: Sasow Ostfalskich. Sasow Westfalskich y Sasow Angrywarskich. Te 3 Narody dzieliły się na wiele innych Xięstw pod iednym rządząc się prawem. Ze zas Narod Saski był na ten czas woienny y kochaiący wolnosci y swobody, zawsze się iednostaynie bronił przeciw Krolom Frankow chcącym ich zawoiowac y owszem często naiezdzali Prowincye Belgiczne, ktorych z trudnoscią Synowie Klodoweusza Krola Francuskiego odpierali od swoich Panstw. Naostatek karol Martel zwyciężył Dyeteryka Wodza ich R.P. 722 lat 20 z niemi woiuiąc. Pepin także 3 razy przez 10 lat z niemi woiował y z trudnoscią przyprowadził do corocznego trybutu wypłacenia mu toiest 300 koni y 500 krow. Karol Wielki po 32 latach wcale sobie ich podbił y do Wiary S. przywiodł.
WITTIGINT. tedy pierwszy chrzescianin Xiążęciem Saskim ztwierdzony od Karola W. po tego Sukcessorach, przeniosła się w Familią Supplinbergow R. 1106. na Osobę Lotaryusza ktory zostawszy Cesarzem, wydał Corkę swoię za Henryka pysznego Xiążęcia Bawarskiego y iemu dostała się w Posag Saxonia. Abert zas zwany Niedzwiedz wnuk Magnusa ostatniego Xiążęcia odebrał sobie mnieyszą Saxonią, y tak się stał Icy podział.

CYRKUŁ WYZSZEY SAXONII.

Ten Cyrkur graniczy na Zachod z Nizszą Saxonią, na Południe z Frankonią, na Wschod z Czechami, Sląskiem, y Polską, na Połnoc z Morzem Baltyckim. Zamyka w sobie Elektorstwo saskie, Misnią Turyngią, Luzacyą, Elektorstwo Brandeburskie y Pomeranią. &c. Elektorat Saski. zamyka pod swoią władzą. Xięstwo Saskie, Misnią, Turyngią, Luzacyą wyzszą &c.

XIESTWO SASKIE

To Panstwo iest między Luzacyą na wschod, między Brandeburgią na Pułnoc na Południe y Zachod graniczy z Misnią. Oblane rzekami Elbą y Elsterą. Tytułuie się godnoscią Elektorską. Karol W. Cesarz dałie Wittygindowi wielkiemu z ktorym 24 batalij odprawił Zygmund Cesarz R.P. 1422 dałie Fryderykowi woiennemu Turyngskiemu y Misninskiemu Panu ztępuiącemu z Domu Wittiginda y ta dotąd linia panuie, w osobie krolewica Polskiego Syna Augusta III. Xiążę Elektor Saski iest wielkim Marszałkiem Imperyalnym we wszystkich kraiach przyimuiących Prawo Saskie.
Dom Saski iest między naystarszemi Europeyskiemi, dzieli się na dwie linie, ERNESTYNSKĄ y Albertynską. Karol V. Cesarz, pierwszey linij odebrał Elektorat, a drugiey nadał.
Miasta ma znacznieysze Witemberg y Torgaw. w Witemberku, iest grob Lutra Marcina, to albowiem Xięstwo naypierwey dało Protekcyą fałszywey iego Sekcie. Urodził się ten Luter Marcin z Oyca Gurnika Matki Praczki. Roku zycia swego 20 czyli 22 Magister Artium uczyniony w Witembergskiey Akademij. Raz z Towarzyszem na rekrea

czyi gdy trochę bespieczniey o rzeczach S. dysputował Towarzysza iego Piorun zabił, y ten podobno przypadek a nie powołanie Ducha S. wpędziło go do Zakonu S. Augustyna w Erfordzie. Doktorował się R. P. 1505. y począł iuż rozsiewać kąkol Sekty swoiey, ożeniwszy się z Zakonnicą.

MISNIA

Margrabstwo mieszkane naypierwey od Hermundurow, a potym od Misnienow, ktorzy będąc turbowani od Sorabow, wzieli na sukkurs Frankow dla bronienia wolnosci swoich, y złączywszy się z Sasami uspokoili Sorabow, y tak spokoynie osiadszy kray nazwali go Misnią.

To Państwo odtąd iak było erygowane na Markizat, y przedtym zawsze było pod władzą Domu Saskiego z Witygindow pochodzącego. Dzieli się na 5. Cyrkułow. Pierwszy Cyrkuł Lipski z Xięstwami: Haltzkim Mersburgskim, y Naumburgskim. 2 Cyrkuł Misnienski z Misnią y Dreznem. 3 Cyrkuł Gorny zwany Erzgeburg. 4. Woigtland. 5 Osterland, albo Xięstwo Ottenburgskie.

TURINGIA

Mieszkana przedtym od Heruskow, Kattow, y Danducyenow, nazwana od nich Krolestwem. Hilderyk I. Krol Francuski, dla swoiey swawoli wygnany z krolestwa tam wszedł R. P. 451 do Bazyna Krola Turyngskiego, ale przywrocony do Korony, po smierci Bazyna ożenił się z Zoną iego y znią miał Klodoweusza ktory sobie przywłaszczył część Turyngii, a Teodoryk całą zdobył y osadził tam Gubernatorow pod Tytułem Xiązą, ktorzy się absolutami poczynili. Lotaryusz II Cesarz erygował tę Prowincyą na Landgrawiat, po smierci zaś Henryka podzielone to Państwo między Zofią Xiężniczkę Brabancką Wnuczkę Henryka Cesarza, y Henryka Xiązęcia Misninskiego

Wnuka takze Henryka zmarłego.

Miasta ma. Mansfeld. Weymar. Gota. Eisenach. Erfort.

LUŻACYA

Ta Prowincya graniczy na południe z Czechami, na Wschod z Ślą-skiem, na Północ z Brandeburgią, na Zachod z Saxonią y Misnią. Dzieli się na Łużacyą wyższą y niższą. Wyższa Miast ma 8. Niższa ma miast 5.

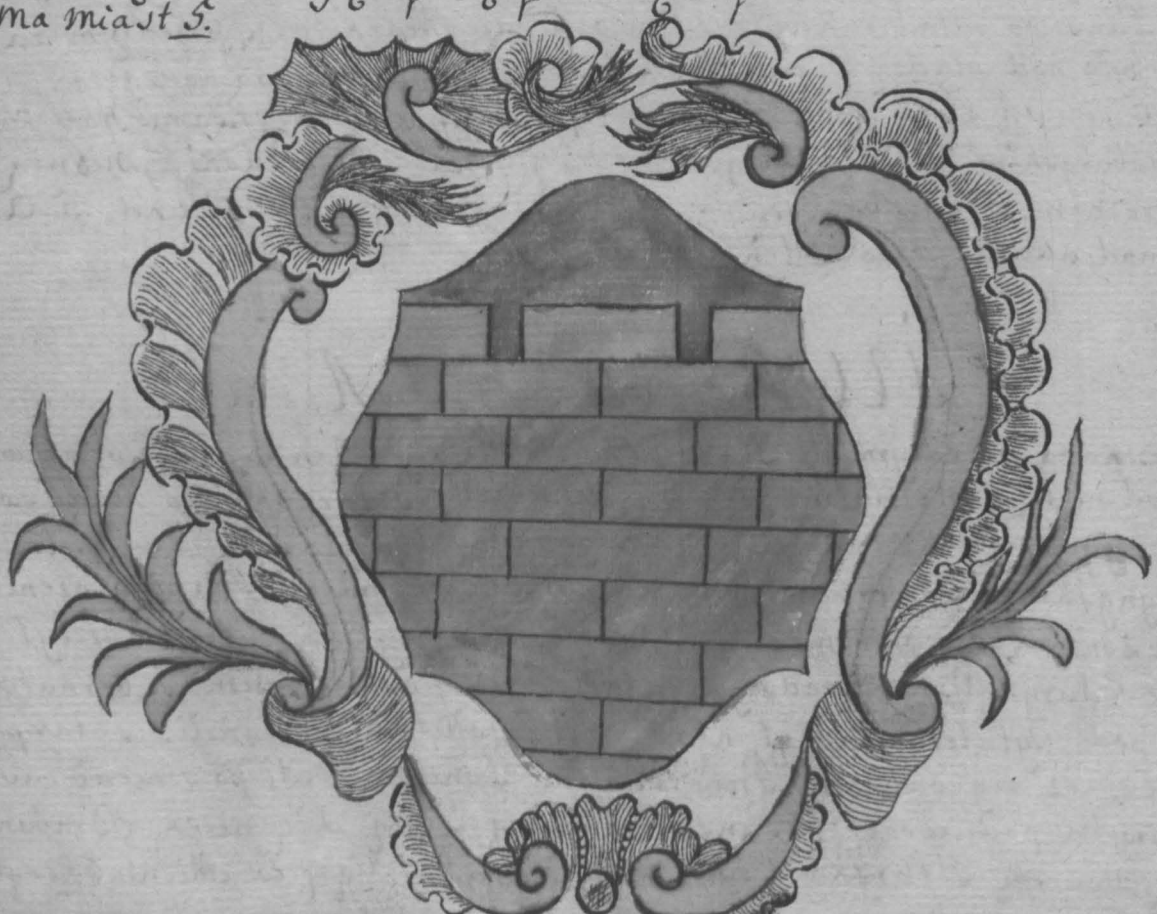

Luzacya przedtym nazwana Marką Oryentalną, postanowiona dla obrony przeciw Sarmatom. Potym ten kray miał własnych Panow, odtąd iak Otto Cesarz I. dał go Chrystyanowi wnukowi Wittyginda y wyniosł na Margrabstwo Luzackie. R. P. 1526 dostało się to Dom Austryacki przez Małzenstwo Ferdynanda I. Cesarza z Elżbietą Anną Siostrą Ludwika krola Węgierskiego y Czeskiego. Lecz R. P. 1620 Ferdynand II. dał ie Janowi Jerzemu Elektorowi Saskiemu w zastaw za 1000000 wydanych na Woyny Czeskie.

ELEKTORAT BRANDEBURGSKI

Państwo to długości ma na 40 mil Niemieckich, było mieszkane od Teutonow, Swewow, Sennonow, Wandalow y Sasow. tych ostatnich Karol W. sobie podbił, iednak ieszcze część się ich została była od Heneyenow mieszkana ktorych Henryk Cesarz R. 927 podbił y tam Gubernatora postanowił iakoby Margrabię Sygfryda Brata Cesarzowey, poktorym tam Sukcessorowie rządzili. y gdy ustali ci sukcessorowie Ludwik Bawarczyk R. P. 1099 dał go Synowi swemu Ludwikowi. Bawarczykowie R. P. 1383 przedali go Karolowi Cesarzowi Krolowi Czeskiemu, od Syna Karola, Jana, dostało się do Xiąząt Morawskich Judoka y Prokopa, Judok będąc obciążony długami, zastawił go Gwilelmowi Margrabiemu Misnyi, Az na Concilium Konstancyenskim R. P. 1418 Zygmunt Cesarz ktory tam także był Margrabią dał go Fryderykowi Burgrabiemu Nurymbergskiemu, uczyniwszy go Markizatem, od ktorego dotąd idą Elektorowie Brandeburscy.

Brandeburgia iest położona, na zachod między Luneburgiem, na Pułnoc granicży z Mekleburgiem y Pomeranią, na Wschod z Wielką Polską: na Południe z Sląskiem, Saxonią y Luracyą. Ma tytuł Markizata y Elektora Imperyalnego Siodmego w Rangu. Elektor Brandeburski iest Podkomorzym Imperyalnym, ktorą godnosc odprawuie przez Graffow Hohenzollern, dziedziczących iuz w tey godnosci Imieniem Pryncypata swego.
Dzieli się na 6 Części. Elektor Brandeburgski naywięcey nad innych ziem trzyma. iakoto Brandeburgią. Xięstwo Pomorskie w wyższey Saxonij, Xięstwo Magdeburskie y Halberstackie w niższey Saxonij. Xięstwo Mindenskie. Grafstwo Ravensberg. Markę z kliwią Westfalij. w Sląsku Xięstwo krosinskie y Jargendorf. w Polszcze Xięstwo Pruskie. Oprocz zas Domu Elektorskiego, Linia Brandeburskiego Domu trzyma Burgrabstwo Norembergskie.

POMERANIA

Cały kray nadmorski od Holzacyi aż do Liwonij nazywał się kray Wandalow, granice dawne ich były: Wisła. Warta. y Morze Baltyckie, aczkolwiek od roznych rządzeni byli Panow. Ten tedy cały kray Ci ktorzy go posiadali nazywali się Słowacy. Między tym kraiem była y Pomerania.

Naypierwey była mieszkana od Swewow, potym zawoiowana od Polakow, y nazwana od nich tym imieniem od swego położenia nad Morzem, potym była rozdzielona na rozne Xięstwa partykularne, dla Synow naturalnych Popiela pierwszego Xiązęcia Polskiego, ktorych Sukcessorowie oddaliwszy się od rządu Polskiego poddali się Cesarstwu Rzymskiemu. R. P. 1529 Jerzy I. Xiąże Pomorski

uczynił traktat wzaiemny z Elektorem Brandeburgskim do wzaiemey posobie sukcessyi, ktoryby z ich Domu bezpotomnie szedł, lecz R.P. 1637 Bogusław Xiążę Pomorski zaciągnął sukkursu u Gustawa Adolfa Krola Szwedzkiego przeciwko potencyi Cesarskiey, uczyniwszy testament z exkluzyą Domu Brandeburskiego po sobie z sukcessyi, a z przyznaniem y darowanie iey Krolowi Szwedzkiemu, ktory wygnał z tego kraiu wszystkich Cesarskich, iakoż umarł bezpotomnie, zostawiwszy klutnią po sobie między Szwedami y Brandeburczykiem, y dopiero pokoy Westfalski ich pogodził, przysądziwszy Krolowi Szwedzkiemu iedną część, a drugą Elektorowi z ta kondycyą, że ieżeli Domu Elektorskiego niestanie, Krol Szwedzki ma dziedziczyc Pomeranią całą. Elektorowi zaś Cesarz na to mieysce pozwolił za konsensem Stanow Biskupstw: kamienskiego, Halberstackiego. Mindenskiego y Arcybiskupstwa Magdeburskiego. Ztak teraz Pomerania rozdzielona na krolewską y Xiązęcą.

POMERANIA KROLEWSKA. czyli Szwedzka zamyka w sobie Wyspy; Wollin=Usedom. Rygę. Xięstwo Bartskie. Państwo Wolgast. Grafstwo Gutzkow. y Xięstwo Szczecanskie. Wyłącza się tu strona wschodnia nad Ordą ustąpiona Elektorowi przez pokoy S. Germana R.P. 1679. ktora ma miast 6. Szczecin &c.

WOLIN USEDOM następuiącym zaszczyca się Herbem.

RYGA

Ta Wyspa leżąca na Morzu Baltyckim, tak długosci iako y szerokosci ma mil siedm. Obywatele tey Wyspy przedtym zwani byli Ranowie czyli Rusinowie, tak narod srogi że się pobliskim Krolom albo Xiążętom ledwie dali poskomic, y tak zatopieni w swoim bałwochwalstwie że za wszystkiemi mieszkan

80.

cami na tym morzu dopiero wiarę S. przyieli. bo iako pisze Helmoldus: iż R. P. 1013 Zakonnicy ktory z Westfalij z Klasztoru Korfeyskiego przyszli Słowakow y Wandalow nawracac, y tę Wyspę Bogu pozyskali wystawiwszy tam Kościoł na honor S. Wita Patrona klasztoru Korfeyskiego. Lecz niedługo ci Obywatele porzuciwszy Wiarę S. resztę Xięży wygnali, a Wiarę katolicką, w fałszywą Boiarn Bożą y nie swięte nabożeństwo zamienili. Swięte go albowiem Wita Sługę Xtusowego za Boga mieli: wzgardziwszy Chrystusem Panem: Imie iego tylko zatrzymuiąc, y zepsutym imieniem narywaiąc Swantovit. Temu wystawili bożyszcza o czterech głowach w kościele wspaniale wymurowanym. Od tego bożyszcza wszyscy iakoby od wyroku, z pobliskich nawet mieysc, odpowiedzi słuchali. Kupcy ktory tam okrętami przypłyneli, co drozsze rzeczy z towarow swoich iemu ofiarowali. Ten posąg był wielkosci człowieka bez włosow na głowie y na brodzie, w sukni długiey, w prawey ręce trymał kubek z roznego metallu ulany na podobieństwo rogu, napełniony likworem, w lewey ręce trymał łuk z strzałą, dla tego posągu chowali 300 koni, między ktoremi ieden był biały, na ktorego niemogł nikt siadac tylko naywyższy kapłan, bo go zażywał iakoby Boskiego do opowiadania przyszłych rzeczy, tego konia często pokazywał rano błotem zbryzganego y zpoconego zmyślaiąc ze Swantovit na nim ieździł na woynę przeciw nieprzyiaciołom Rugianow. Ten

Poganski Posąg naywięcey woynami czcili, y cokolwiek na woynie zdobyli wszystkomu ofiarowali. Czesc zaś temu Swantowitowi taką oddawali. kapłan zaglądał w kubek bożyszcza ktory przed rokiem napełnił likworem, a to bez wypuszczenia oddechu aby nawet y oddechem swoim niedotykał się bożyszcza, zażrzawszy w kubek o powodzeniu przyszłego

roku wieszczył: ieżeli w kubku większa część napoiu wyschło to miał bydź nie urodzay, ieżeli był pełny to szczupłość żywności oznaczała. to uczyniwszy, napoy z kubka przed Borzyszczem wylewała, a świeżym napoiem napełniał y przytorzywszy do ust Posąga za iednym wypiciem wypróżniał, y znowu nalawszy w prawą rękę włożył Borzyszczowi. tę ceremonią odprawiwszy co zby wało dnia na lubościach y roskoszach trawili. Ten posąg był w Mieście Arkonie, ktorą był w naywiększym poważeniu u owych niewiernych ze y zodległych mieysc dary mu przysyłali, osobliwie Lubecenscy obywatele. W Harentenie były trzy kościoły w ktorych było wiele bałwanow. Pierwszy Rugewita, ten miał wiedney głowie 7. twarzy, siedm mieczow przypasanych w prawey ręce miecz goły trzymaiący borzyszcz długi gruby y straszny do widzenia, tego zwali Marsem Bogiem woyny. Drugi borzyszcz miał pięć twarzy wiedney głowie, żadnego nietrzymał miecza, y tego narzywali Bogiem pokoiu. Trzeci miał wiedney głowie cztery twarzy y iedną w piersiach, lewą rękę miał na czole a prawą na kolanie ktorego zwali Bogiem Państwa. To tak wielkie bałwochwalstwo R.P. 440 z tey wyspy wykorzenione było. Tych zaś czasow iaka może znaydować się wiara y obrządki wiadomo każdemu, gdyż teraz pod władzą y mocą zostaie Moskiewską. Natey wyspie Szlachty zaszczyconych starożytnością imienia bardzo wiele było, z ktorych, inny do nauk, inni do Dworow Krolewskich y Xiążęcych inni do Marsowego sposobili się placu ktorych tu zaszczyty wyrażam.

QUATRCN

RALECHCN

ROTERMUND.

OHE

IASMUNDE

GAGERN.

KETEL

SEGEBADEN

ZUH MEN

STEUENOUEN

SCLULTEN.

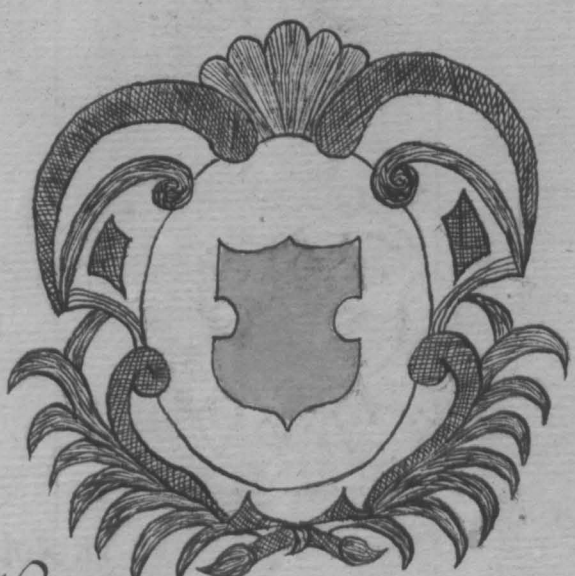

SCHELEN

D. PUTBUS

84

BEANCKOUCN

NORMANC

LANCKCN

KRACKIGUILL

BANCKER

PASCLICH.

Xięstwo Bartskie. Panstwo Wolgast. Grafstwo Gutzkow. y Xięstwo Szczecinskie temi zaszczycaią się następuiącemi Herbami.

WOLGAST

GUTZKOW

BART

SZCZECIN

POMERANIA BRANDCBURGSKA. Zamyka w sobie: w Zachodniey stronie. Xięstwo Pomorskie. Xięstwo Kaszubskie y Wandalskie. Powiaty: Boutow y Luwemburg, z częścią Xięstwa Szczecinskiego. Ma Miasta: kolberg. kamien. Stargard. koffin y Stolpe.

Xięstwo KASZUBSKIE następuiącym zaszczyca się Herbem.

CYRKUŁ NIZSZY SAXONII.

Ten Cyrkuł graniczy na Wschod z wyższą Saxonią, na Południe z Hassyą na Zachod z Westfalią y morzem Niemieckim a na Pułnoc z Jutlantem y morzem Baltyckim, oblany rzekami: Elbą Wezerem y Allerem.

To Panstwo zamyka w sobie wiele innych absolutnych, iakoto: Xięstwo Luneburg. Xięstwo Brunswickie. Magdeburgskie. Bremskie. Holsztynskie. Lawemburgskie. Mekelburskie. Ferdenskie. Halberstadckie. Biskupstwo Hildesheimskie katolickie. Lubeckie Protestanckie. Grafstwo Reinsteyskie y Blanburgskie.

Ten Cyrkuł ma trzech Dyrektorow, alternatę między sobą maiących, Xiązęcia Brunswickiego, Krola Szwedzkiego pod tytułem Xiązęcia Czeskiego y Elektora Brandeburgskiego

BRUNSWICKIEGO DOMU PANSTWA

Pryncypalnieysze są te: Xięstwo Luneburgskie z Grafstwem Dannebergskim. Xięstwo Brunswickie. Grafstwo Blakenburgskie. Dyefoltckie y Hoyskie. Probostwo Walkenrych. Powiat Tedinhausin &c

LUNCBURG.

Xięstwo. Oblane rzekami Elbą, Allerem y Illenowem, iest między Holsztynem, Brandeburgiem, Bremenem y Ferdenem.

BRUNSWICK.

Xięstwo Imie swoie bierze od Brunona Syna Adolfa Xięcia Saskiego

Dzieli się na trzy Xięstwa: Wolfembutel, Grubenhagven, y Kalemberg. takze zamyka w sobie Xięstwo Gottygenskie. Oblane rzekami: Wezerem, Okerem, y Leing. Miasta ma ludne.
Wolfembutel. Xięstwo, ma swoich własnych Xiąząt tegoż Imienia.
Grubenhagven. Xięstwo, należy do Xiązęcia Hannowerskiego.
Kalemberg. Xięstwo, należy do Xiąząt Hannowerskich.

MAGDEBURG

Xięstwo teraz swieckie naypierwey od Karola W. fundowane było Biskupstwo w Stydzie, z tamtąd przeniesione do Watersiewenu, z kąd Otto Cesarz przeniosł go do Magdeburgu y podniosł na Arcybiskupstwo wraz y na Prymasowstwo Niemieckie. Miał ten Arcybiskup w Prowincyi swoiey Biskupstw 5. Potym to Arcybiskupstwo przemienione na Xięstwo swieckie przez Traktat Osnabrucki y dane Elektorowi Brandeburskiemu, ktory iest iego Panem.
HILDESHEIMSKIE Biskupstwo. Kray iest niewielkim a należących do siebie 15 maiętnosci, iego Pan iest Biskup fundowany od Karola W. Cesarza. Oprocz tych maiętnosci ma Powiat ieden w południowey stronie.
BREM. Xięstwo przedtym bywało Arcybiskupie, ale przez pokoy Westfalski, przeniesione na swieckie Xięstwo, y dane Krolowi Szwedzkiemu dla ukontentowania aby był ustąpił z Niemiec ktore na ten czas ruynował.
HOLSTYNSKIE Xięstwo. Dom Holsztynski dzieli się na dwie linie, Pierwsza iest krolewska biorąca początek od Chrystyana V. Krola Dunskiego, ktora się rozdzieliła na inne Domy. Druga zwana Gottorb, maiąca początek od Chrystyana Alberta Xiązęcia Holsztynskiego Gottorpa. Ze zaś to Xięstwo iest rozdzielone na dwa domy, Stanow tamecznych zgroma

drenie odprawuie się alternatą, Kazdemu zas Panu swego działu wolne iest natozenie wszelkie na poddanych. Szlachta dependuie od dwoch Xiązat, honory są otaxowane, a pieniądze za nie idą na wspolną potrzebę oboch Prowincyi, sądy się sądzą alternatą według praw Lubeckich y według decyzyi Jurisconsulta Mewiusza.

To Państwo dzieli się na 4. części zwane Dyetmarse, Holsztyn. Stomaryg y Wagryg. następuiącemi zaszczycaią się Herbami:

STORMARZA.

WAGRZA.

LAWCMBURGSKIE. Xięstwo, miało własnych Xiązt, ze zaś Dom ich zaginął R P. 1689 teraz iest trzech pretendentow do tego Xięstwa: Xiąże Elektor Saski, Xiąże Zelski y Dom Anhaltski.

MCKLĈBURG

Xięstwo położone nad morzem Baltyckim. Dzieli się na 6. Prowincyi iakoto. Xięstwo Mekelburgskie, Grafstwo Swerynskie, Biskupstwo tegoż imienia, Wandalia, Państwa Stagardzkie y Rostokskie. Rostokskie należy do Krola Szwedzkiego przez pokoy Westfalski.
Xiązęta Mekelburgscy idą od Krolow Herulskich y Obotryckich. od Karola IV Cesarza kreowani Xiązętami Imperyalnemi, a naypewniey idą od Synow Popiela I. Xięcia Polskiego. Xięstwo Mekelburskie mieszkane było od Anolienow y Warynienow, ktorych Herulowie wygnali, między ktoremi krol był Mistewon pierwszy. Ten miał 3. Synow: Udona Katybora y Bogusława, od pierwszego idą Xiązęta Mekelburscy od innych zaś dwoch idą Xiązęta Pomorscy.
Swerynskie Biskupstwo. Fundowane R. 1062 przemienione na Xięstwo świeckie podczas pokoiu Westfalskiego, y dane Szwedowi.
Ferdenskie Biskupstwo fundowane od Karola W. Cesarza przemienione na Xięstwo świeckie y dane Krolowi Szwedzkiemu
Halberstadzkie Xięstwo podlegało przedtym własnemu Biskupowi postanowionemu od Karola W. lecz przez Traktat Osnabrucki należy do Elektora Brandeburgskiego.
Ratzburg Biskupstwo przemienione na Xięstwo, bo Krzysztof Mekelburgski Biskup trzydziesty wprowadził tam Lutrow R. P. 1566.

CYRKUŁ WESTFALSKI

Państwo to miało bydź nazwane Westalią od Bogini Westy, ale naypewniey od Południa, bo West znaczy Południe, Phalen zaś ma znaczyć zrebię dla tego że tameczni dawni obywatele mieli miec za Herb zrebię, iakoż ten kray wydaie z siebie naywięcey rosłych koni zwanych Fryzy.

Ta Prowincya zamyka w sobie Biskupstw 7. Arcybiskupstwo 1. Opactw 4 Państwa zaś swieckie, Xięstwo Westfalij. kliwiy. Julij. Berg. Embden. Grafstw 5. Miast Imperyalnych 5.

Cyrkułu tego są Dyrektorami: Arcybiskup kolonski y Xiąże Julij.

Graniczy na wschod z Niższą Saxonią, na Południe z Hessą, Wasterwaldem y Renem, na Zachod z Prowincyami Belgicznemi, na Północ z morzem Niemieckim.

WESTFALIA

Xięstwo. Cesarz Fryderyk Barberossa większą część tego Xięstwa darował Elektorowi Kolonskiemu odsądziwszy od niego Leona Xiąże cia Saskiego y Bawarskiego na Seymie Gelnhouzenskim R. P. 1180 potym Arcybiskupi Kolonscy nabyli drugiey części R. 1360 od Grafa Arensberskiego.

OSNABRUGSKIE Biskupstwo. fundowane od karola W. R. 775. Miasto ma Osnabrug tam zakończony traktat między Szwecyą y Xiąże tami Protestanckiemi Niemieckiemi R. 1648. gdzie na ten czas po stanowiono aby to Biskupstwo alternatą szło między Katolikami y Protestantami, ale w tenczas tylko kiedy Dom Brunswicki Sukcesso ra miec nie będzie, z którego kapituła powinna sobie obierać Biskupa

a caly dom iest Protestancki. Ta kapituła ma kanonikow 25 z ktorych iest trzech Protestantow a 4. Iezuitow. za co Collegium swoie powinni prowidowac y kaznodzieię do katedry. Katedra ieszcze chowa w skarbie Ornat y Dalmatyki darowane od Karola W. Cesarza Wichonowi pierwszemu tamecznemu Biskupowi.

MUNSTERSKIE BISKUPSTWO

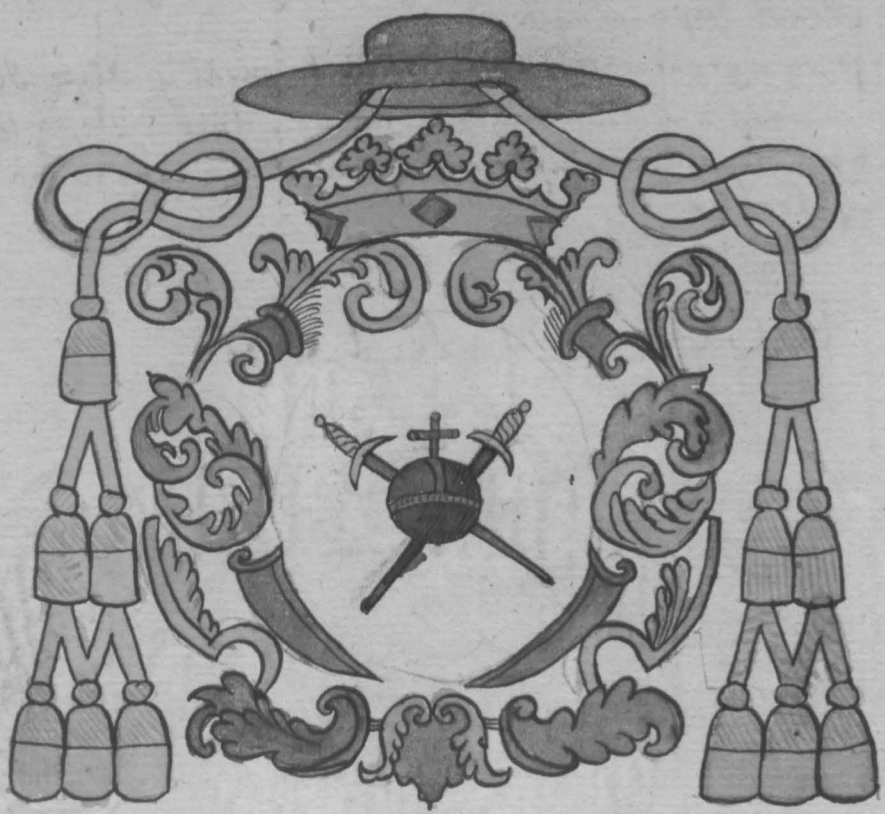

Fundowane od karola W. R.P. 794. Fryderyk II przyozdobił ie tytułem Xięstwa Imperyalnego R. 1246 y kapitułę uprzywileiował wolnym obieraniem Biskupow, ktora ma 40 kanonikow. Biskupstwo to nayznaczniey sze w Niemczech tak z swoiey obszernosci iako y z ziemi obfituiącey w wszystko. W czasie potrzeby moze wystawić Woyska 40000. Dzieli się na wyższe y niższe. Wyższe zamyka w sobie 9. Ziem. Niższe zamyka 4. Ziemie.

PADERBORNSKIE. Biskupstwo fundowane od karola W. kapituła ma 24 kanonikow, ktorzy niebywaią przyięci aż we 20 latach po skonczonych naukach w Akademij Francuskiey albo Włoskiey.

CORWEY Opactwo fundowane od Ludwika pobożnego Cesarza y Krola Francuskiego. Opat iest Xięzęciem Imperyalnym y ma mieysce między Xięzętami Imperyalnemi.

MINDEN Biskupstwo zamienione w Xięstwo swieckie, przez Pokoy Munsterski y dane Elektorowi Brandeburgskiemu.

OLDENBURG. Grafstwo, tego imienia Dom zaszczyca się naydawniey szym w Niemczech Szlachectwem y ze z tey Familij krolowie Dunscy maią początek. Od Chrystyana I. krola Dunskiego koronowanego. 1448

KLIWIA.

Kray ten iest podniesiony na Xięstwo przez Zygmunta Cesarza R. 1417 należy do Elektora Brandeburgskiego z 2a Grafstwami sukcessyonalnie, po Xiązętach Julij y Kliwij.

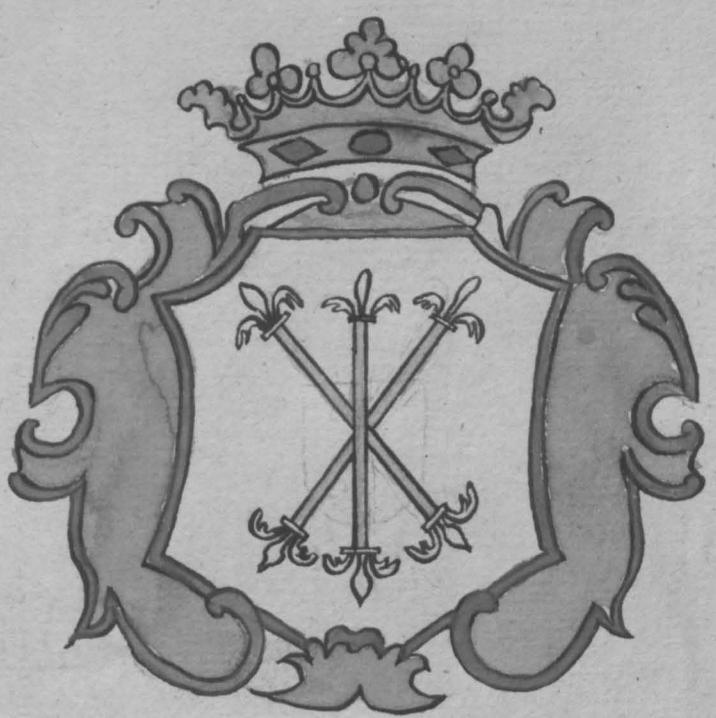

Inne zas potychcze Xiązętach iakoto Xięstwo Julierskie y Bergskie Domowi Neyburgskiemu. Te Sukcessyonalne podziały z twierdził Cesarz R. 1678.

Julia Xięstwo, należy do Xiązęcia Elektora Palatyna Renu tym ze sposobem sukcessyi iak y Kliwia do Brandeburczyka, podniesiony ten kray na Xięstwo przez Karola IV. R P 1350. pozwolone tu są 3. Religie: Wiara S. katolicka. Sekta Luterska y Kalwinska AKWISGRAN. Miasto. w tym mieście iest grob Karola W. ktory 4 Aniołow trzymaią, w tym mieście chowaią tu ieszcze pas Rycerski, Szpadę y Ewangelią złotem pisaną, ktore on przy koronacyi Cesarzow, ktorzy się tu powinni koronowac według konstytucyi Bulli złotey, ale ze tego nie zachowuią Cesarze, więc te insignia powinno Miasto przewozic na mieysce koronacyi naznaczoney. Miasto to iest całe katolickie, zaszczycone na całą Europę sławnemi wodami cieplemi y zimnemi dla zdrowia ludzkiego.

BERG.

Xięstwo uczynione od Wencesława Cesarza Syna Karola IV. ktory R P. 1336. z Grafstwa uczynił Margrabstwo a potym Syn iego Xięstwo. ktore następuiącym zaszczyca się Herbem.

LEODYNSKIE Biskupstwo. Biskup ten iest Xiązęciem Imperyalnym, ma pod swoią władzą wiele Państw z rządem absolutnym, należy do niego Xięstwo Buillon. Markizat 1. Grafstw 2 Baronij więcey niż 50. Opactw wiele bogatych. Miast w murze zamkniętych 24. kapituła tego Biskupstwa złożona z 60 ~~Biskupow~~ Kanenikow y 8 kolegiat.

Niemieckie Państwo zdobią Akademie: między ktoremi nayprzyncypalnieysze są: Widenska, Pragska, Kolonska, Lowanska, Mogunckа, Leodyiska, Lipska, Bazylienska, Trewirska, Ołomucka, Frybursка, Argentoracka, Dylinganska, Ingolstadyenska, Herbipolska, Frankwortska.

W Niemczech są dwa Rangi Szlacheckie, w pierwszym Rangu nazywaią się: Immediata Imperij Nobilitas, a ci rowne maią przywileie z komessami. w drugim Rangu nazywaią się mediate ktorzy od swoich Absolutow władzy polegaią.

Między Miastami wyższych Niemiec maią Widen nayobronnieysze, Ulmę naybogatszą, Auszpurg naypięknieyszy, Pragę nayważnieyszą. Frankwort handlem nayozdobnieyszy. Norembergie rzemieślnikow biegłoscią, Trewir Starożytnoscią znaczne.

Mosty sławnieysze w Niemczech są: Ratyzbonski na Dunaiu kosztowney roboty, Misnenski właśnie wiszący, Bazylienskie na Renie Marmurowy, Pragski na Moldawie w ktorey S. Jan Nepomucen utopiony, kamienny, ktorego iest łokci 872.

Wieże są te sławne Widenska przy kościele S. Szczepana na stop 4343 y puł. Hildeschemienska przy katedrze. szczerym złotem pokryta. Pragska znaczym przyozdobiona zegarem. Monasteryen

ska przy kosciele S. Lamberta na ktorey wisi w klatce krol Anabapty
stow w oblezeniu wzięty.

To krolestwo od kogo było mieszkane zacrym Czech przyszedł w te kra
ie wielorakie są mniemania, naypewnieysza iednak ze był mieszkany od
Niemcow, zwanych Boyenow, bo ten kray kiedy Czech założył sobie y
ufundował to Państwo iuż zwał się Böemia.
Czech tedy y Lech Bracia rodzeni z woyskiem naypierwey w te kraie
wtargnąwszy rządzić się trybem woiennym poczęli, podbiwszy sobie Bo:
emią y to miało bydz R.P. 540 czyli 550 Cir dway Bracia mieszka
li przedtym w kroacyi, ruszywszy z tamtych Państw z Łamku wła
snego nazwanego Psary poszli nad rzekę Albę y Wezerę, y tam so
bie podbiwszy kray y tamecznych Obywatelow nad Wezerą założy
li Miasto Breme. Ze zaś sobie młodszy Brat upodobał kray
gdzie teraz krolestwo Czeskie uprosił sobie u starszego Brata, że
mu tam pozwolił odziedziczyc ten kray dla Sukcessorow swoich.
wystawiwszy Miasto Pragę nad Moldawą a Wielograd nad Mo:
rawą. Osadził kray własnym słowackim Narodem, Kolonie założy
wszy nowe, kray na tenczas lasami zarosły wyczyściwszy, zostawił po
swoiey smierci Rząd Synowi swemu Krokusowi.
KROKUS. Państwo opatrzył prawami, panował lat 39 zostawił 3
Corki z ktorych naymłodszey zostawił rząd Państwa imieniem

Lubussa. Ta rządziła przez lat 9. ktorey Czechowie przydali 12 Radnych Panow dla assystowania wszelkim decyzyom. Czechowie iednak utęschnieni bez wodza pozwolili Lubusie obrac sobie męża, ta zezwoliła z tą kondycyą aby iey własny kon był wolno puszczony w pole bez uzdeczki y przed kim by się zastanowił maiącym tablicę żelazną ten miał bydź iey mężem; puszczony kon zastanowił się przed Przemysławem na ten czas orzącym y Libusa zaraz wzięła go sobie za męża y tak Przemysław osadzony na Tronie. Za panowania Lubusy niewiasty wiele władnęły wolą swoią, orężow zażywały, stroiu używały męskiego, mężow sobie obierały, a naostatek rebelizuiąc wypowiedziały Woynę Przemysławowi, ale ie zwyciężył y Pryncypatkę ich WLA JG czyli Wlastysławę poymał. Po śmierci iego nastąpił Syn Roku 616. odtąd panowali sukcessorowie az R. P. 1086 Władysław Krolem Czeskim pierwszym koronowany. ponim
Władysław II. ponim sukcessorowie Przemysława az obrany Wenceslaw V. ktory umarł R. 1301. ponim
Jan Luxemberski panował z Familią az do R. 1438. ponich Jerzy Podziebraski, ten był Protektorem Hussytow. po nim Władysław Syn Kazmierza IV Krola Polskiego Jagielonczyka, Ożeniwszy się z Corką Władysława Ferdynand I Cesarz wziął z nią w posagu Węgierskie y Czeskie Krolestwa. Odtąd te dwa Krolestwa dostały się w dziedzictwo Domowi Austryackiemu. Krol Czeski iest Podczasy wielki Imperyalny y ma pierwsze miysce y votum po Elektorach Duchownych. Na Elekcyi Cesarzow lub Krolow Rzymskich, przez siebie lub przez Barona Limburgskiego, dziedzicznego swego Wikarego prezentuie nowemu Elektorowi iabłko.
To krolestwo Dzieli się na Czechy własne, Slązk, Morawę y Luzacyą CZESKA Prowincya. Dzieli się na 18 Powiatow. Ma Miasta. Praga, Muldawa, Leytomeryc. Bolesław. Czaslaw. Glatz. Egra. Kenigratz &c.

SLASK

To Xięstwo rowno z Polską ufundowane y zawsze z nią złączone było ale po śmierci Bolesława Krzywoustego R 1140 Władysławowi Synowi iego starszemu pierwey Krolowi Polskiemu, potym od Braci detronizowanemu dla utrzymania iego honoru pozwolone. Po iego śmierci 3. Synowie Bolesław Miecisław y Konrad podzielili się Xięstwem, w tym zas podziale sprzysięgli się Rzeczypospolitey Polskiey, iako zawsze mieli bydź wierni Polskim Monarchom y assystowac radom y woynom z obowiązkiem nieoddalania żadnego kawałka ziemi od kraiow iey podległych y bydź zawsze Xiązętami Polskiemi, iakoż byli az do Roku 1242. Potym seyssye Polskich Xiązęt y Slązkich pokazały drogę Krolom Czeskim do nabycia Slązka a naypierwey za Bolesława Pudyka Ottocarus Krol Czeski wziął Opawę a potym Henryk zwany Probus Xiąże Wrocławski z Tączywszy się z Czechami przymusił Kazimierza Xiązęcia Opolskiego R. 1209 że musiał y siebie y Xięstwo

swoie poddac y przyłączyc do Krolestwa Czeskiego, Za Władysława zaś Łokietka Synowie Henryka kłocili się o podział, ale potym Henryk Syn Henryka Probusa ułagodzony od Jana Krola Czeskiego zamienił Xięstwo Wrocławskie za klosko, tymze sposobem Władysław y Bolesław Bracia rodzeni Henryka przyłączyli mu do Korony Czeskiey, Xięstwo Legnickie y Brzeskie y odtąd Slązk odpadł od Polski przyłączony do Czech Kazmierz krol Polski potwierdził te donacye lecz bez wiadomosci Rzeczypospolitey, aż na koniec Marya Corka Ludwika a wnuczka Władysława ktory był Synem kazmierza Krola Polskiego wniosła Dziedzictwo w Dom Ferdynanda I. Cesarza y odtąd ucichła pretensya, a Slązk przyłączony do krolestwa Czeskiego y z nim do domu Austryackiego.

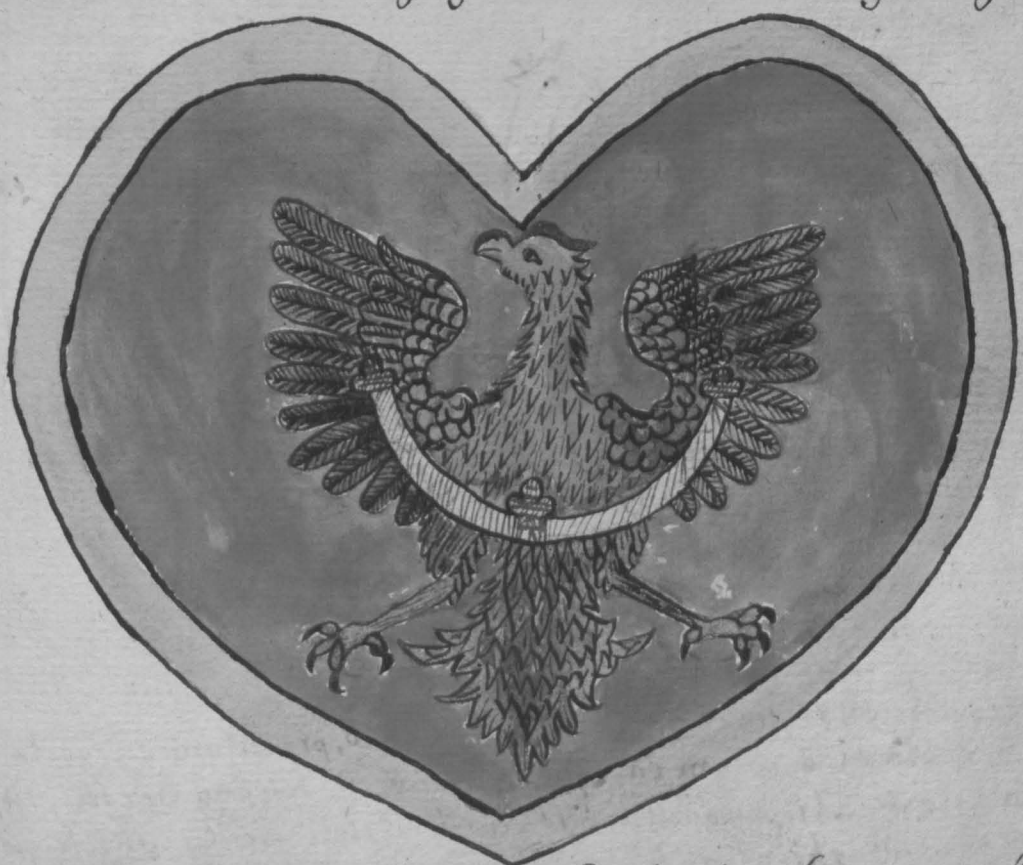

Ta Prowincya granicży na Zachod z Czechami y Luzacyą, na Pułnoc z Brandeburgią, na Wschod z Polską, na Południe z Morawą

Slązk dzieli się na 2 Części. Wyższy Slązk y Niższy.

Wyższy zamyka w sobie 9. Xięstw: Teszyn. Racibor. Opawa. Jegendorff. Opole. Nissa. Monsterbek. Brzeg. y Swidnica.

Niższy zamyka w sobie 8. Xięstw: Wrocław. Olesnica. Olawa. Lignica Jawer. Glogow. Sagan y Krosna. Baronij 3. Trachenberg. Milicz. y Sycow.

Wrocław Miasto. w kosciele S. Magdalany obligowani są Lutrzy zawsze wraz z Predykantami spiewac Salve Regina.

O milę od Wrocławia iest Miasteczko nazwane Psie Pole natym mieyscu gdzie Bolesław krzywousty Krol Polski wygrał znaczną batalią przeciw Henrykowi V. Cesarzowi, tak że ledwie sam Cesarz uszedł, y natym samym mieyscu po wygranej namnożyło się wiele psow ktore po zeraty trupow pozabijanych, y odtąd to mieysce psim polem nazwane.

Trzebnica Miasto. tam w kosciele fundowanym od Henryka Broda

tego Xiążęcia Wrocławskiego leży Ciało S. Jadwigi, ktora tu umarła iako wspoł Fundatorka. Kiedy się Henryk pytał pierwszey Xiężni czyli Kontenta z posagu, odpowiedziała Sląskim terminem Treba nic y od tąd Trzebnica mieysce nazwane.

MORAWA

Ta Prowincya trzymana od Markomanow, przedtym szczyciła się własnemi krolami, a potym iak przyłączona do korony Czeski, tak odmieniona była na Xięstwo dla tytułu krolewiczow Czeskich, potym odmieniona Markizat, dotych czas tym się tytułuie. Miasta ma znacznieysze: Ołomoniec. Bryn. Hradysz. Znaim. Iglaw.
Krolestwo Czeskie całe Hercynski las otacza.
Długosc y szerokosc ma iednakową, Kroków ~~[illegible]~~ 200000
Za panowania Ottona II Cesarza co się stało W Czechach czytay.
Udalrycus na ten czas panuiąc w Czechach miał Syna Bizetyslawa, ktory gdy dorosł. Juttę Ottona II. Cesarza Corkę ktora w Ratysbonie w klasztorze była /: lubo iey nigdy nie widział z samey tylko powiesci uniosłszy się affektem ku niey :/ przez moc wzioł y do Oyca swego z nią przyiechał. Niezganiuł mu tego Udalrykus, lecz zadziwiwszy się smiałosci ucieszył się ze takiego spłodził Syna, y rozkazał aby w Morawie slub z nią wzioł, za godnieyszego tym poczytuiąc syna iz daleko większa rozkochac się w Cesarskiey niz w innego Corce. Oyciec zas Panny za nieznosny poczytuiąc to występek ze mąz Cesarstwu poddany ważył się uczynic taką krzywdę Cesarzowi Panu swoiemu y przysięgaiąc obiecał ze do Czech woysko wprowadzi, tamtemu Kraiowi wiele złego uczyni y swoy Tron na srodku osadzi. Gdy tedy z woyskiem

wkraczał do Czech Udalrykus także y Syn iego ruszyli obozem, y gdy obydwa Woyska iuż stanęły do boiu, Iutta za ktorey uczynioną krzywdę wszczęła się woyna z rozczochranemi włosami z zdrapaną pazurami twarzą nieważaiąc na żadne niebespieczeństwa między woyska na pierwszy plac, prosi zagniewanego Oyca zaczym gniew iego woienny wybuchnie aby iey dał z sobą mowić, co otrzymawszy, zaczyna:

Wyznaię Oycze że sprawiedliwie zaczynasz woynę gdyż ci Corka porwana iest, y ten godzien kary ktory tobą wzgardził, tylko że go miłosc do tego zapędziła, ktorey slepe rady częstokroc zasługuią odpuszczenie. Lecz rozmysl się Oycze y weś przed oczy twoie z kim woynę toczysz. Zięc twoy, moy mąż na ktoregoś się tak srodze zagniewał, a podobno y wnuk twoy a iego Syn iuż w wnętrznościach moich poczęty iest. Daruy proszę Corce daruy wnukowi, temu Oyca, mnie męża wypusc, wszak moy mąż nie iest wyrodek, przodkow nienasladuiący, ani kosciół S. Rzymski pozwala aby tym sposobem małżenstwo rozerwane było, ani ty pewnego sobie zwycięstwa obiecywac nie możesz, bo z obydwoch stron są siły mocne, komu szczęscie postawyc może? proszę cię Oycze niewyday na zgubę smierci tyle woyska dla mnie, przepusc temu ktoremum ia pierwey ukrzywdzona przepuściła.

Słysząc Oyciec Corkę to mowiącą łzami się zalał y przyobiecał to wszystko uczynic czego Corka chciała, tylko że nastąpiła przysięga, ktorą przebęcy uczynił niewazną, dlatey więc przysięgi [: mowił :] niemogę uczynic tego. Aż Iutta mowi: y moy mąż obowiązał się przysięgą, że woyskiem uciskac będzie Teutoniczne kraie. lecz prozna w takowym wiara ktora mieysce daie występkom bo przysięga występkom niedodaie siły. Wynalazłam iedak drogę iezeli ci się Oycze podoba, ktorą y Ciebie Oycze y męża mego z tey przysięgi wyprowadzie, a to przez przyobiecanie. Upadnie zięc z Oycem swoim do Nog twoich Oycze moy, będzie prosił odpuszczenia popełnioney winy, Ciebie bydź Krolem y Panem wyzna, y nie niebędzie przeszkodą dla czego byś Stolicy twoiey wśrod Krolestwa Czeskiego niewystawił. Upodobała się Cesarzowi rada Corki y na iey perswazyą przymierze między sobą uczynili y Woyska się po przyiacielsku przywitały y w Bolesławcu Stolicę kamienną wymurowano. Odtąd Bizetysław Morawę osiadł y Polakow ktory tam byli przez woynę wypędził.

Niemieckie Państwa niezupełnie były od Rzymian zawoiowane, tylko nad Dunaiem y Renem gdzieby ły ustanowione Prowincye. Niemieckie, y dwie Rzecye Belgiczna y Norycza. W tych była zaszczepiona Wiara S. Wieku III y IV. lecz Attyla y inne Nacye Poganskie zruynowały to wszystko w wieku V. y VI. S. Bonifacyusz y Missionarze Francuscy y Angielscy w VIII wieku wskrzesili Wiarę S. przy Protekcyi Karola W. Cesarza ktory z swemi Sukcessorami był pobożny y pokorny Stolicy Apostolskiey, ale iak Korona Cesarska weszła w Dom Niemiecki tak y powaga Papieska zmnieyszona, bo iak Cesarze chcieli się mieszac do Elekcyi Papiezow tak y Papieże do Elekcyi Cesarzow co było przyczyną przez długi czas wielkiey kłotni. Aż Dom Austryacki dostawszy Korony Cesarskiey inszą dysporycyą uczynił, bo Elekcyi Papiezow zostawił wolney dysporycyi kardynałow w Conclave, a Elekcyą Cesarską wolną zostawił Elektorom.

Państwo Niemieckie Karol W. rozdzielił na Wyższe y Niższe Niemcy. do wyższych Niemiec naznaczył: Szwaycarską ziemię. Alzacyą. Szwabią Xięstwo Witembergskie. Bawaryą. Frankonią. Palatinum Reni. Czechy. Morawę. Austryą. Styryą. Karnicyą. Karniolę Tyrol.
Niższym Niemcom naznaczył: wszystkie 17. Niderlandzkich Prowincyi. Biskupstwo Leodyenskie. Lotaryngią. Julią. Kliwią. Westfalią. Hassyą. Turyngią. Saxonią. Misnią. Luzacyą. Slązk. Brandeburgią. Pomeranią. Xięstwo Mekleburgskie. Holzacyą. Oprocz 3. Arcybiskupstw: Mogunckiego. Trewirskiego y Kolonskiego.
Długosc kraiu Niemieckiego od wschodu do Zachodu Mil. 130
Szerokosc od Południa do Północy mil: 143.

Toiest BELGIUM katolickie albo Niższe NIEMCY.

To Państwo zwane Belgium od Belgow naymocnieyszych ludzi w Goli mocno stawaiących przeciw Rzymianom. Po rożnych tedy y wielu rządach panowaniach y sukcessyach, te Prowincye wszystkie złączyły się potym w iedno Państwo pod Rząd y władzą Austryacką.
Te Prowincye za Filipa II. Króla Hiszpańskiego a Syna Karola V. Cesarza rozdzieliły się na dwie części z przyczyny odmienney Religij, bo 7. Prowincyi zarażonych sektą Kalwina zkonfederowawszy się wybiły z Potencyi iego a 10 Prowincyi w południowey stronie zostały przy Wierze S. y Filipowi chołdowały, z tey tedy przyczyny rozdzielone są teraz te Prowincye na 2 części. Pierwsza Południowa nazywa się Prowincyami katolickiemi, Druga Prowincyami Protestanckiemi albo zkonfederowanemi.
Belgium katolickie dzieli się na 10 Prowincyi, iakie są: Brabancya. Grafstwo Flandrya. Grafstwo Hannonia. Grafstwo Arterya. Grafstwo Namur. Xięstwo Limburgskie. Xięstwo Luxemburgskie. Xięstwo Gieldryi klucz Mechlinski. Margrabstwo Antwerpskie. Te dwie ostatnie cząstki zamykaią się w Brabancyi
Granice Niderlandu Katolickiego. Na północ Stany zkonfederowane czyli Rzeczpospolita Hollenderska. Na południe Francya. na Wschod Niemcy. Na Zachod Ocean.
Ta Część Państwa należała przedtym do Korony Hiszpańskiey po Fillippie II. lecz ustąpiona Cesarzowi przez traktat Rastatcki AD. 1714. 26. Marca. y potwierdzona przez Pokoy Badenski tegoż roku, y ostatni Kambrayski.
Wszystkie te Prowincye własnemi zaszczycaią się Herbami które w dalszym porządku widziec będziesz.

BRABANCYA.

Dzieli się na Imperyalną y Holenderską. Przedtym ta Prowincya mianowana była od Rypuiarow maiących własnego xięzcia Brabanckiego.

Ktorey większa część należy do Domu Austryackiego. Druga część mnieysza należy do stanow skonfederowanych Holenderskich. Brabancya y Gieldrya niżey opisana ma Miast. 26. Wsi 1100. Długość Brabancyi mil tameczuych 22 Szerokość 20.

FLANDRYA.

Ktorey część należy do Domu Austryackiego. Część do Francyi. Do Stanow Skonfederowanych Część także iedna. Ma Miast 30. Wsi ma wszystkich: 1154. Opactw 40.

HANNONIA.

Ciągnie się od Południa do Północy mil 14. od Wschodu do Zachodu mil 16

Ktorey część należy do Domu Austryackiego. Część do Francyi. Jest wniey także Arcybiskupstwo Kameracenskie, ktore zawierać się powinno w Hannonij Francuskiey. Ma Miast 24. Wsi 950. Opactw 26

ARTOIS.

Jeszcze zachowuie imie Atrebatow dawnych ludzi Goli Belgicrney.

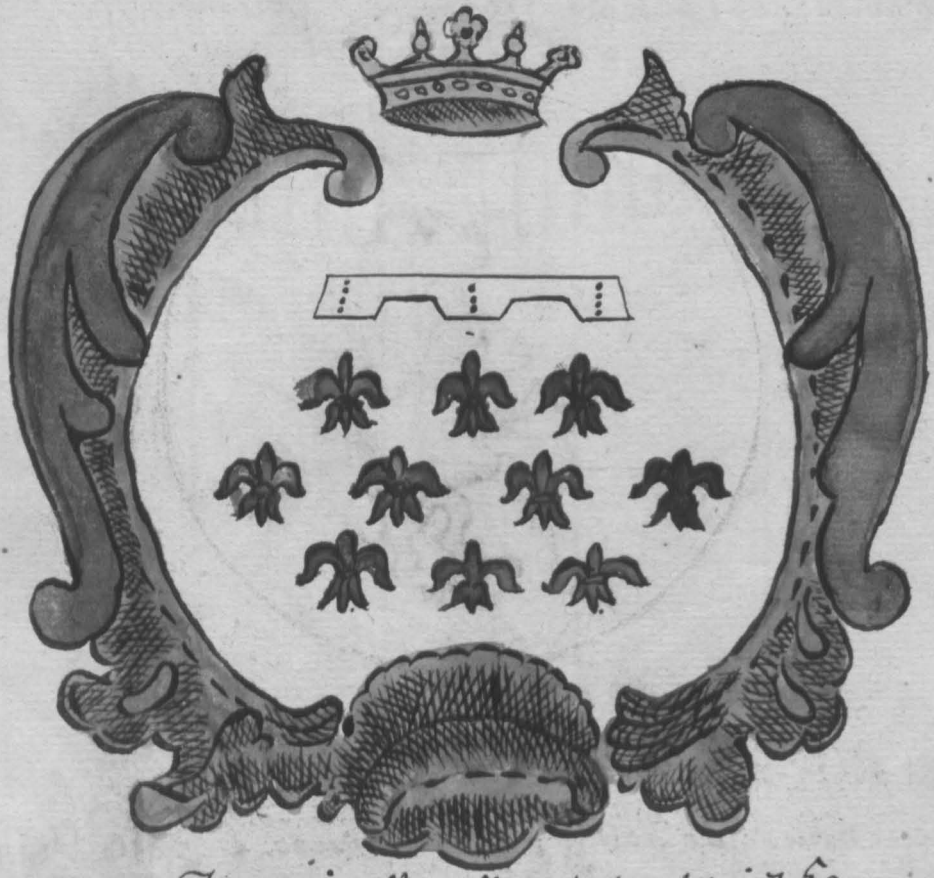

Cała należy do Francyi. Ma Miast 10. Wsi 750.

NAMUR.

kray bogaty w kruszcze ołowiane y żelazne, marmury czarne, iaspisze, węgle kamienne y kamienia do palenia zarywane, zwane Houles.

Cały należy do Austryi. Ma Miast 5. Wsi 101. Burgow 239. y wiele Opactw bogatych.

LIMBURG.

To Xięstwo mieszkane było od Hunnikow y Churonow.

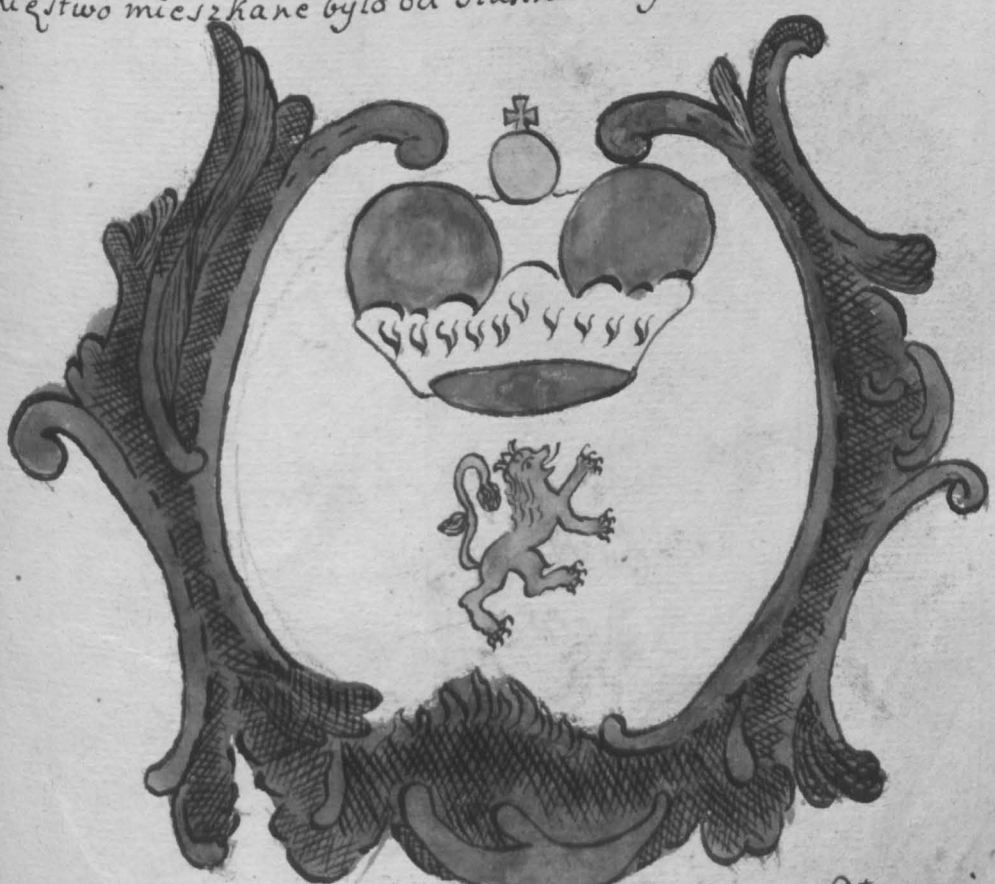

Należy do Austryi. Ma Miast 5. Wsi 129. Długości ma mil tamecznych 10 Szerokości 7.

Wyniesione na Xięstwo R. 1346 LUXCMBURG.

Należy z większey części do Austryi, reszta do Francyi. Ma Miast 23. Wsi 1168.

GICLDRYA.

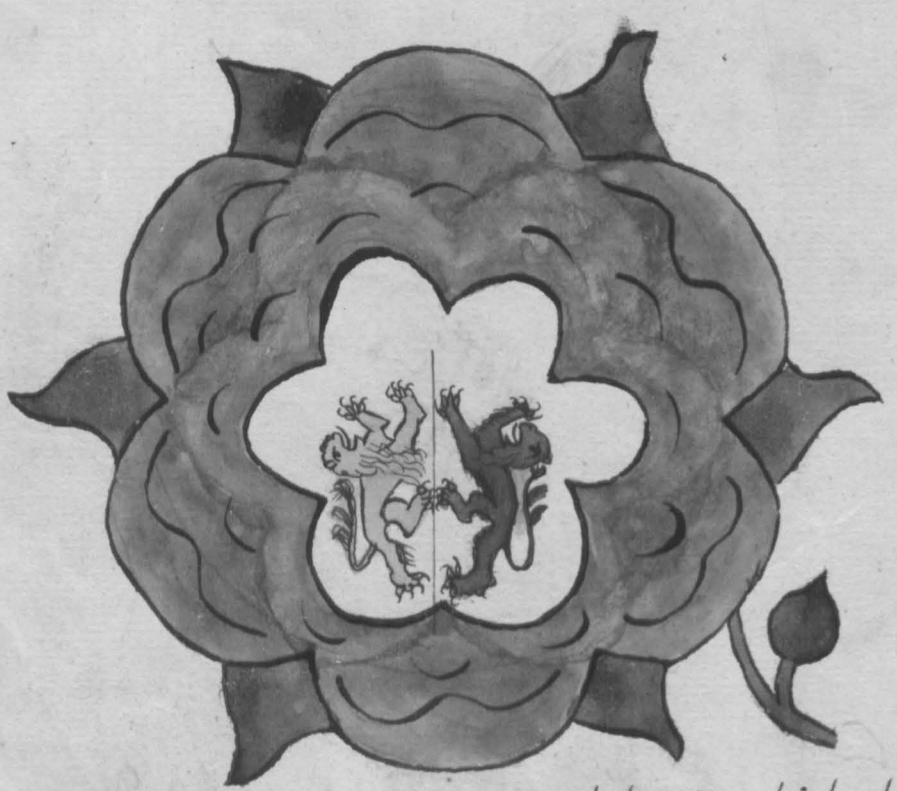

ktorey część iedna należy do Stanow Holenderskich Skonfederowanych. Ma Miasta y Wsi wyżey pod Brabancyą opisane.

MECHLIN

Zamyka się w Brabancyi. Ma Miasto 1. Wsi 9.

ANTWERPIA.

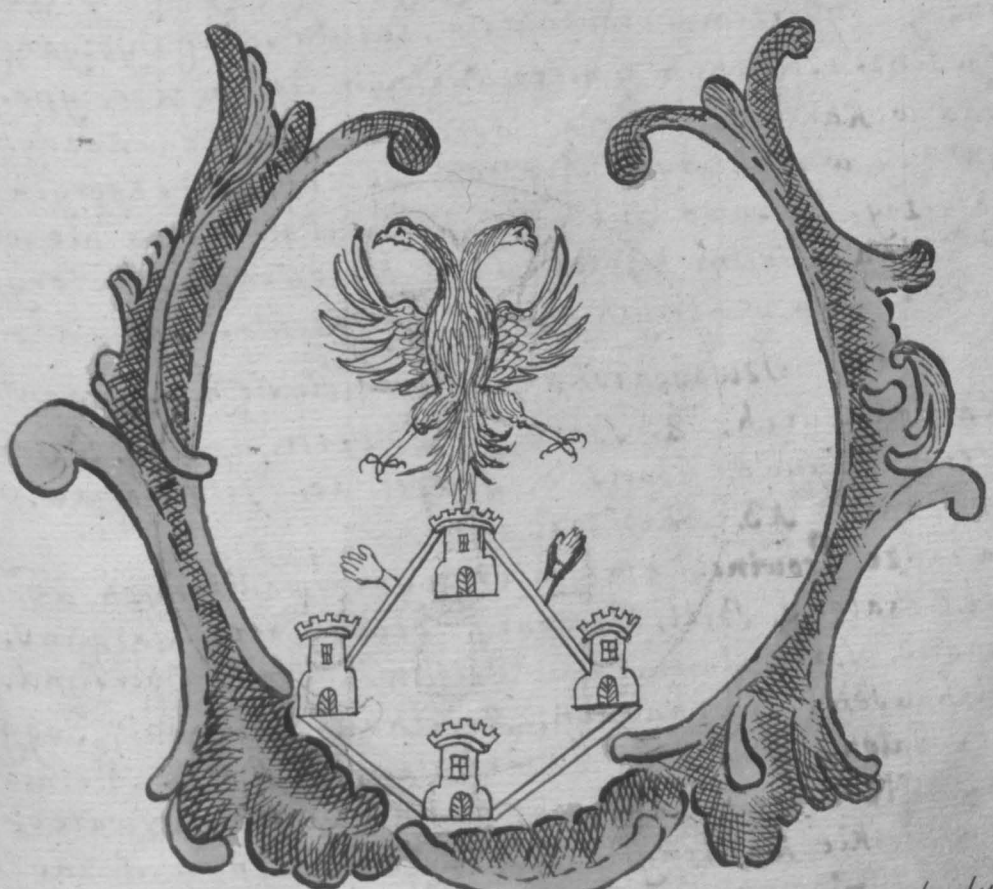

Zamyka się w Brabancyi. Długość Niderlandu od Wschodu do Zachodu mil 43. Od Południa do Północy mil 37.

SZWAYCARY.

Między wszystkiemi Niemieckiemi Państwy, naywyborniey sza szczęściem y wolnością udarowana, o ktorey przyiazn Naywię ksi Monarchowie y obszerne Rzeczypospolite ubiegaią się, lecz y złota obfitością wiele dokazuie. Ta Ziemia Szwaycarska sa ma podczas burzy y nawałności w Niemczech, iak na brzeguim się przypatruiąc naybespieczniey sza. Iey początek swoy powinien sam wybor Szlachty całych Niemiec, oni albowiem po wielkiey części z tamtąd wyszli, tam mieszkali, tak się zaś potym roz szerzyli, iż Szwaycarskie gory Rzymskiey Szlachty fortece y obrona. Szwaycarska Ziemia Niemiec pierwsze zrzodło nazy wa się. Szwaycarowie w swoim związku czynią Rzecz pospolitą potężną, rownaiącą się w siłach innym w Europie znaczniey szym Rzecz om pospolitym. Ta się zaś składa z 13 Powiatow na zwanych Kantony, ktore prawie tyle z są Rzeczami pospolitemi udzielnemi, w rządach iedna od drugiey nie dependuiącemi, ale gdzie zachodzi interes zciągaiący się do całości obrony y wolności wszystkich, w tedy wszyscy związawszy się za ręce, y podat kami y Żołnierzem y prowiantami, ratuią swoią Oyczyznę y staią się w tenczas iednym y nierozdzielnym ciałem Rzeczypospolitey. Rząd w Kantonach biorąc w szczegulności, nie w każdym iest te dnakowy, w niektorych Arystokratyczny, w niektorych Demo kratyczny. To samo dzieie się z ich Religią, ktora nie wszędzie iest iedna. Siedm kantonow iest katolickich. Cztery Dyssy denckie. Dwa w ktorych połowa Dyssydentow połowa Katolikow

Szwaycarska ziemia dzieli się na 13. kantonow.

1 Kanton Zurch. 2. Bern. 3. Lucern. 4. Ury. 5. Schwiz. 6. Unterw. 7. Zug. 8. Glaris. 9. Basel. 10. Friburg. 11. Solotur. 12. Schath. 13. Apenzel.

Ma także Prowincyi zprzymierzonych y poddanych 26. to iest. Orbe. Echalens. Biel. Freyburg. Werdeniberg. Sargans. Lugarus. Mendris. Lavis. Palensthal. Weltlin. Worms. Ober Rund. Murte Milchausen. Szafchausen. Reinthal. Gottshaus. Toggienburg. Abt S. Galen. Thurgou. Gaster. Fraien Amter. Meintal. Be lenz. Cleve. Grichten Rund. Genefe. Wallis. Szwarcburg.

Te wszystkie kantony y Prowincye następuiemi zaszczycaią się Herbami, iako zaszczytem.

Między te Prowincye należą te 3. Granson. Neuburg. Baden.

KANTON. ZURCH

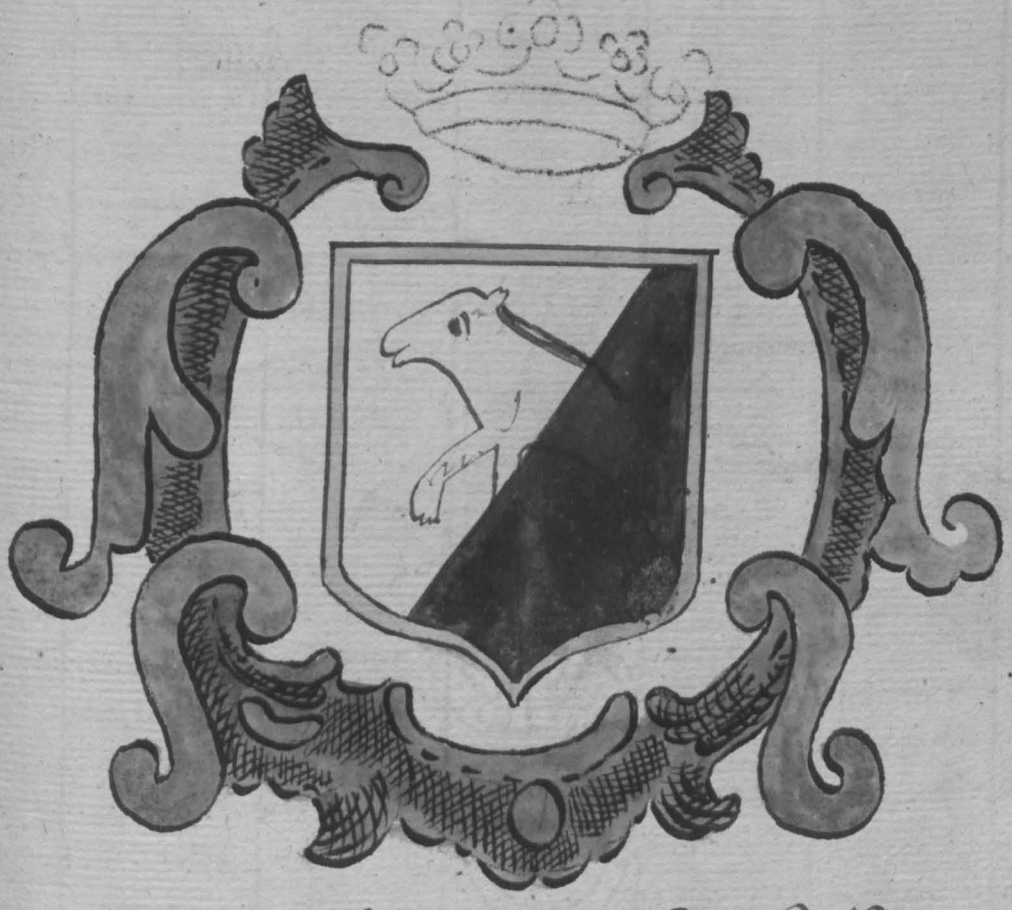

KANTON BERN.

KANTON LUCERN

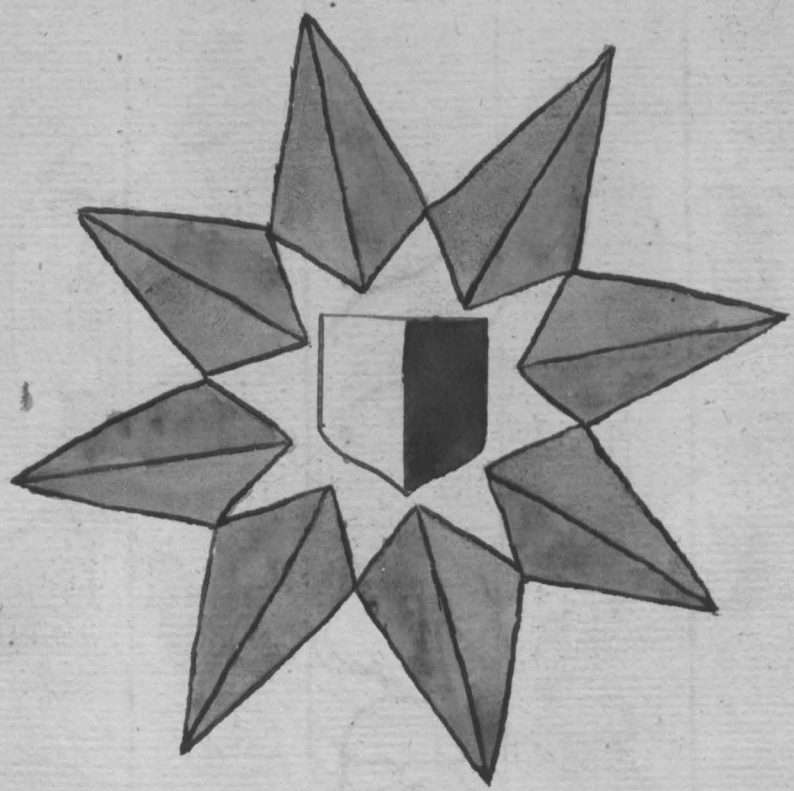

KANTON URI.

KANTON SCHWIZ

Ten kanton iest naypierwszy z 3. zkonfederowanych, rządzi się Demokratycznie. Ma Miasto 1. Wsi 5. Opactwo 1.

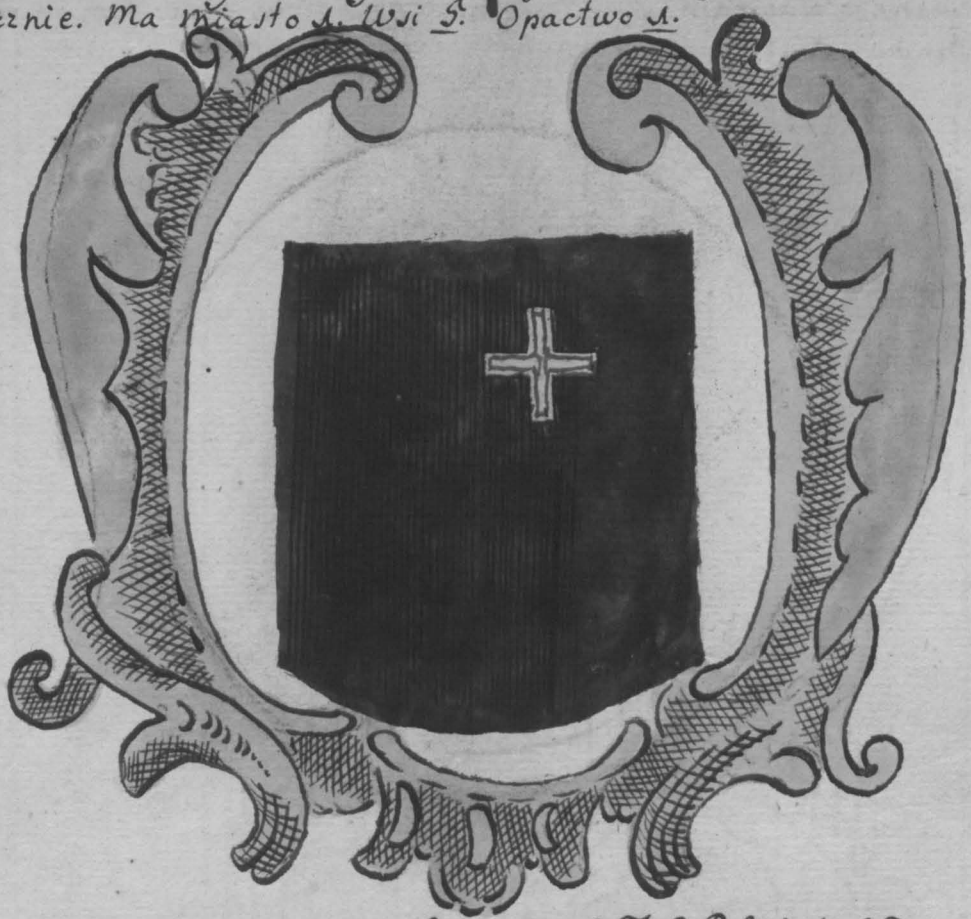

KANTON UNTERWALD.

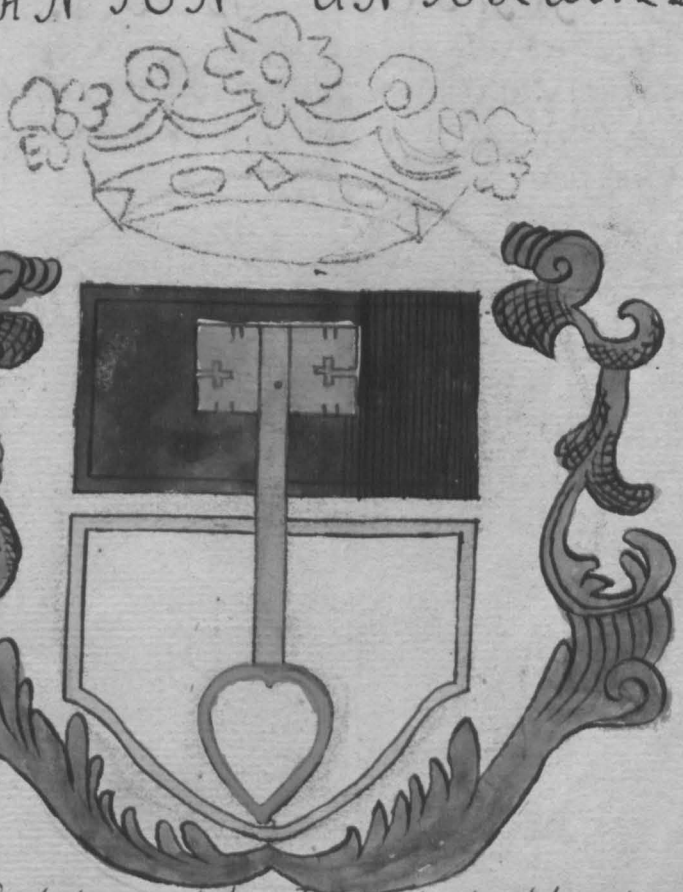

Zwany przedtym Grafstwem należał do intraty Klasztoru Lucernskiego, lecz z przyczyny Gubernatorow okrutnych zesłanych od Alberta Cesarza wziął ligę z kantonami: Ury y Schwiz.

KANTON ŻUG

Wszedł w ligę R P. 1352 iest rządzony przez 45 Radnych Panow y Prezydenta zwanego Landam. Dzieli się na 6. powiatow. przedtym miewał własnych Panow y Xiążęta Austryackie, teraz wolnosc.

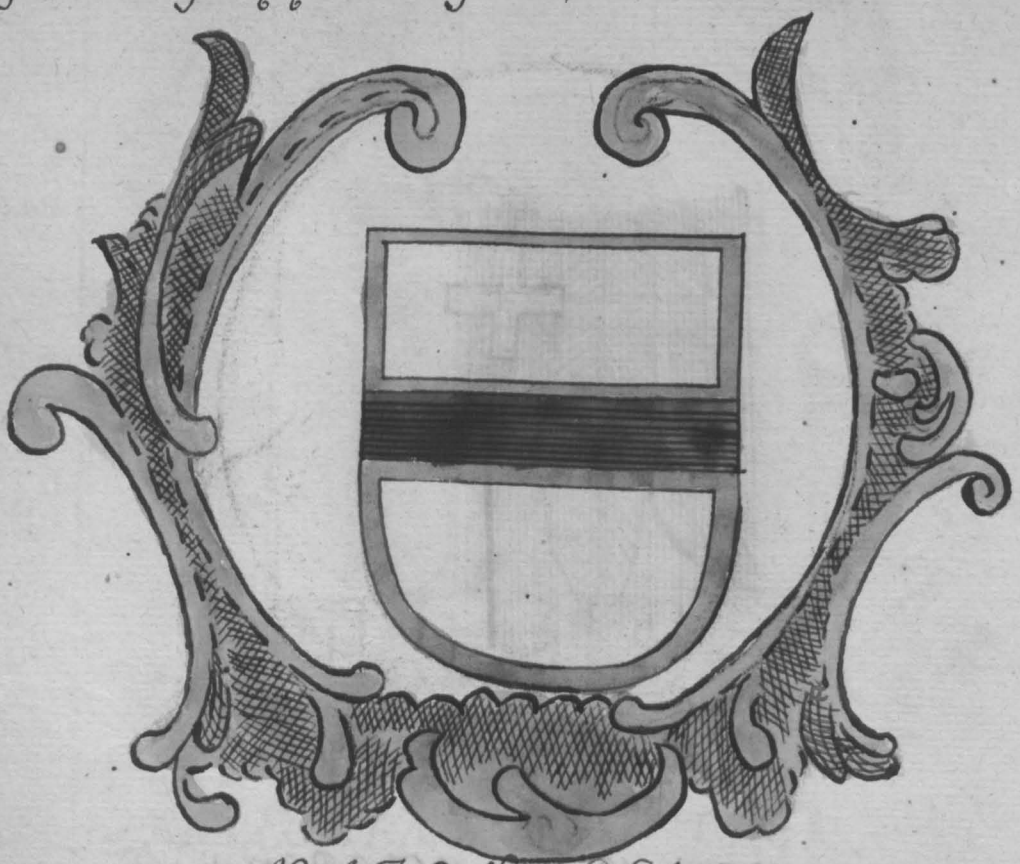

KANTON GLARIS

Przedtym należał do klasztoru Sekingenskiego, lecz Fryderyk Barberoza darował go Palatynom Burgonskim, z kąd się dostał w Dom Austryacki, a R P. 1352 do ligi 3. kantonow przyięty. Ma 5. Miast pryncypalnieyszych.

KANTON BASEL

Jest naymocnieyszy w tym Państwie. iest w 9. Rangu bo dopiero dziewiąty przyiął ligę. w Mieście Bazylea było Concilium R.P. 1431.

KANTON FRIBURG

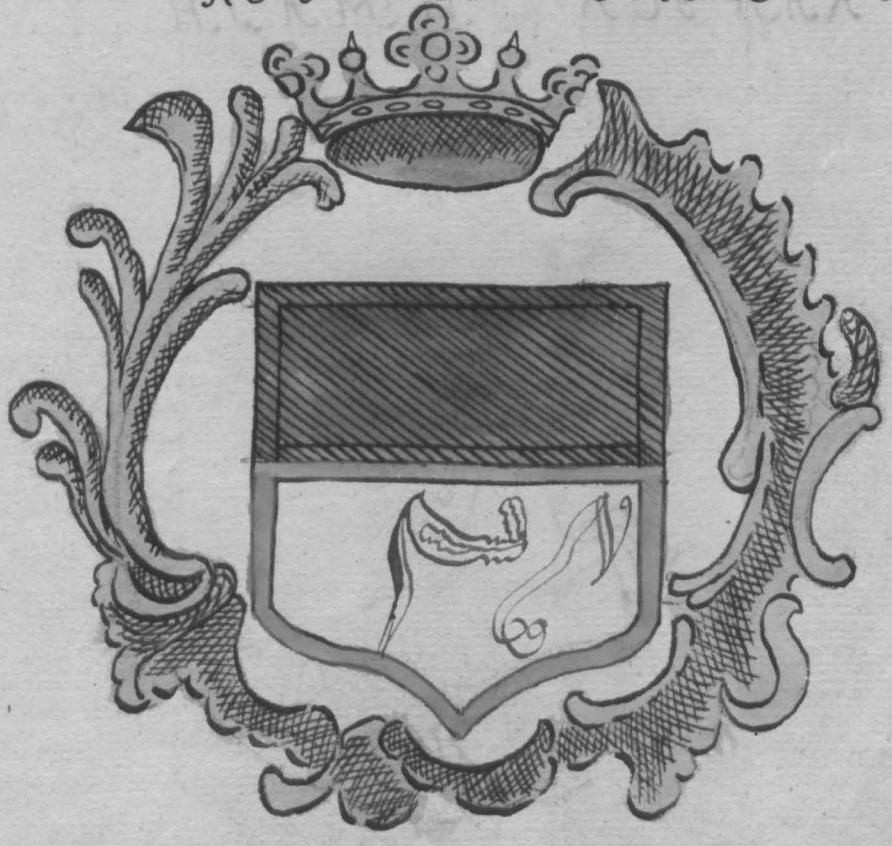

Wszedł w ligę Szwaycarską R.P. 1481. iest kray ludny. Dzieli się na 18 ziem y dwa Państwa zwane: Kugia y Prevaudan wystawić może woyska 18000. rządzi się Arystokratycznie.

KANTON SOLOTURN

Ten kanton, iest ludny y rozdzielony na 12 powiatow. Ma Miasto Soleure ktore ma bydz wystawione Roku 2030 od Stworzenia Swiata. wszedł w ligę z innemi R.P. 1401.

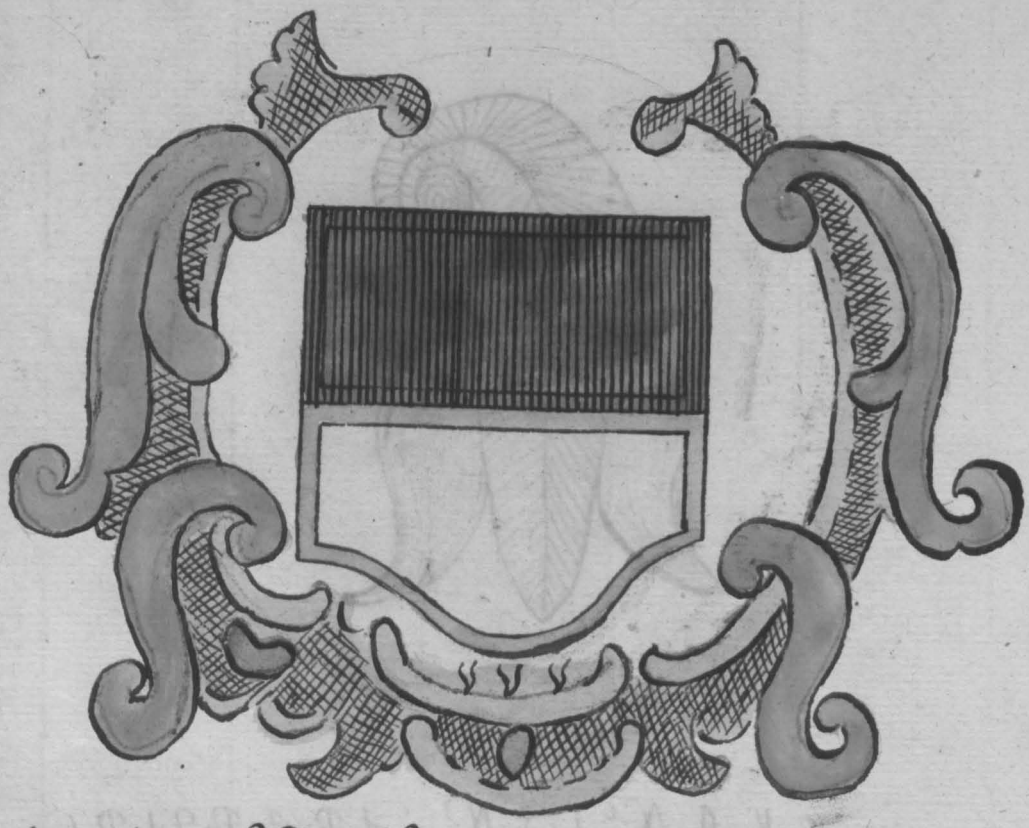

KANTON SCHAFH

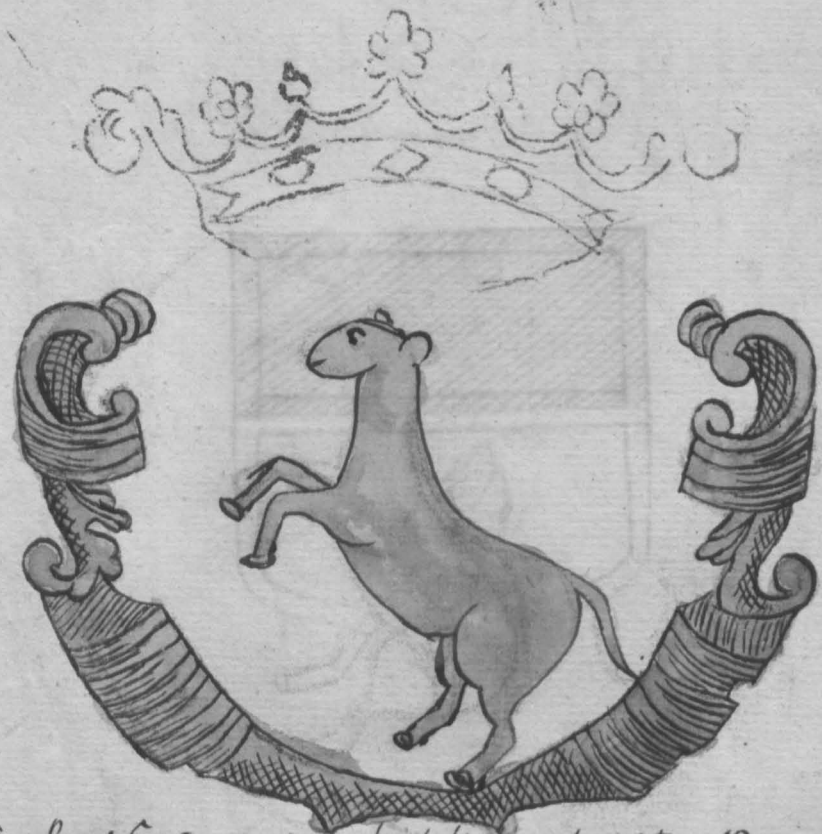

Wszedł w ligę R. 1501. a wiarę katolicką utracił 1529 popaliwszy wszystkie obrazy, nabożeństwami Rzymskiego Kościoła wzgardziwszy Kościelne dobra z konfiskowawszy, Xięży, Zakonnikow y Zakonnice powyganiawszy.

KANTON APENZEL

Ostatnie ma mieysce po innych, dopiero bowiem R P 1513 wszedł w ligę z Szwaycarami. na woyną może woyska wystawić 5000.

STEMMATA

Foederatarum et subjectarum Provinciarum

HELVETIÆ.

ORBE, ECHALENS

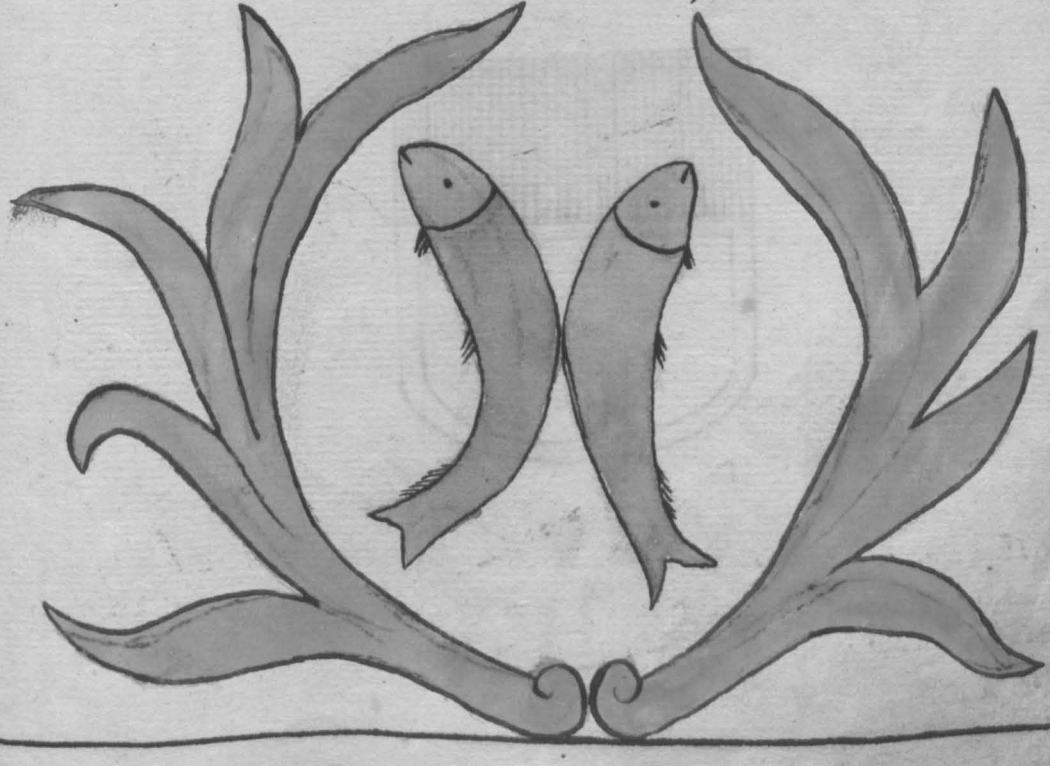

BIEL

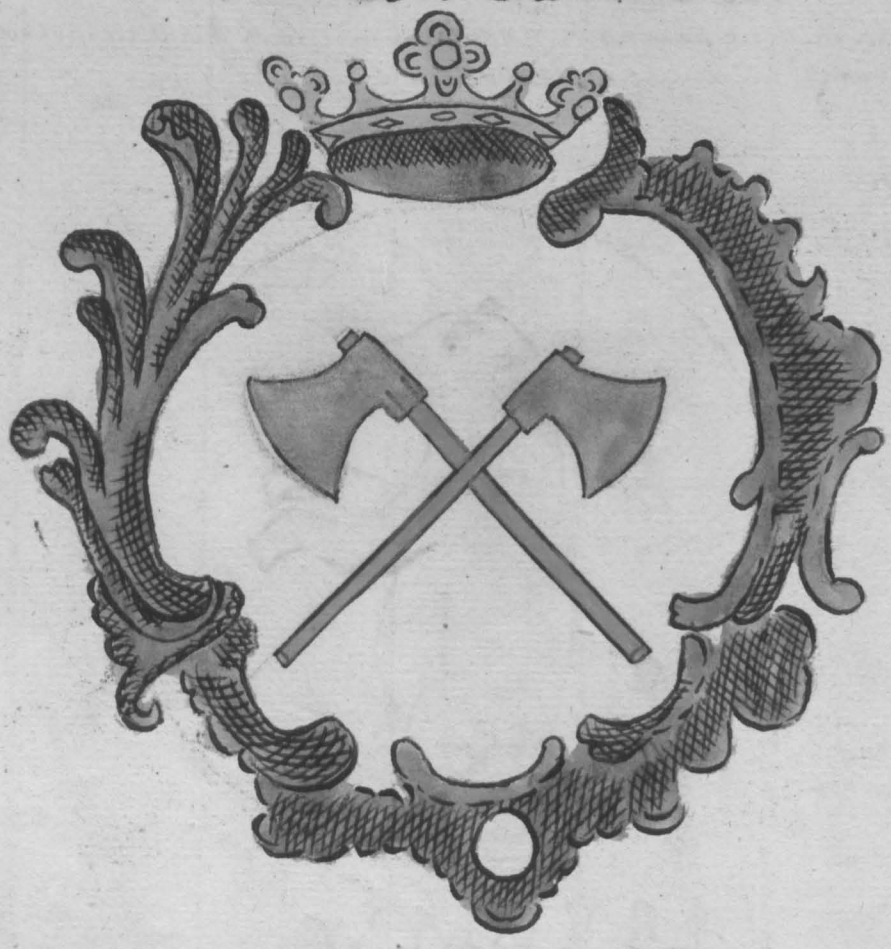

FREYBURG

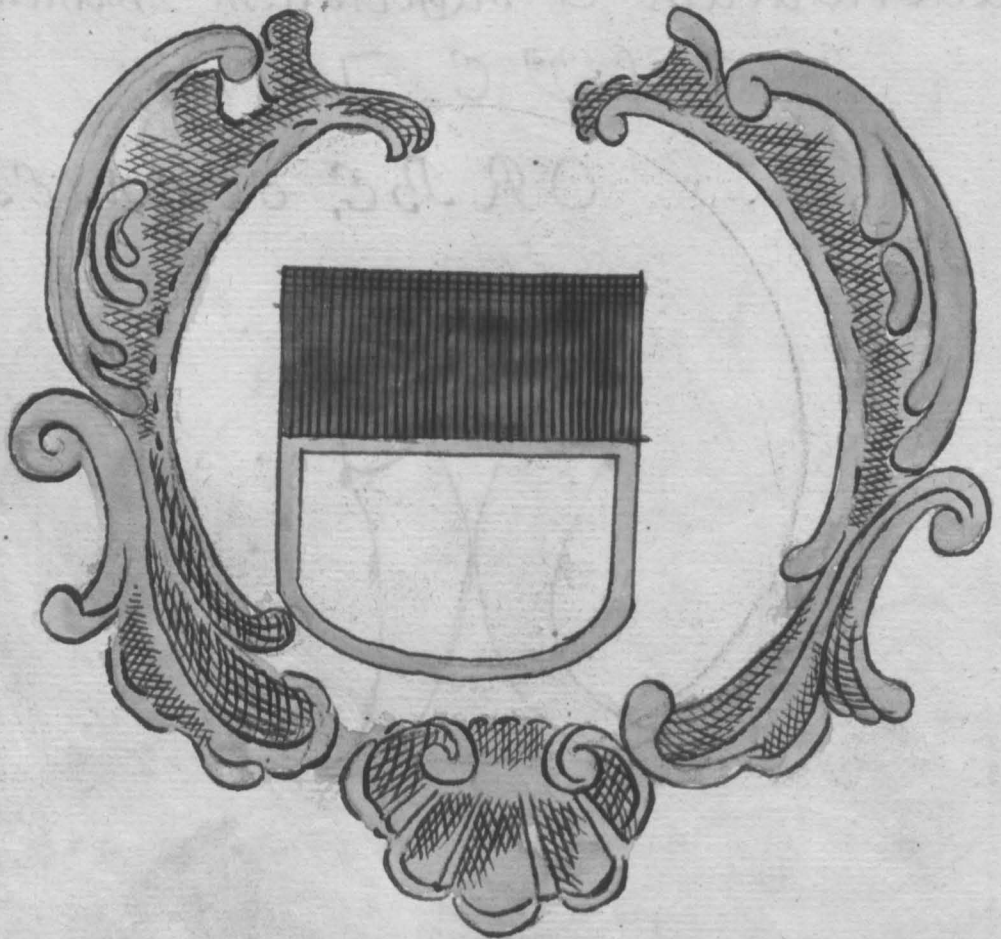

WERDENIBERG

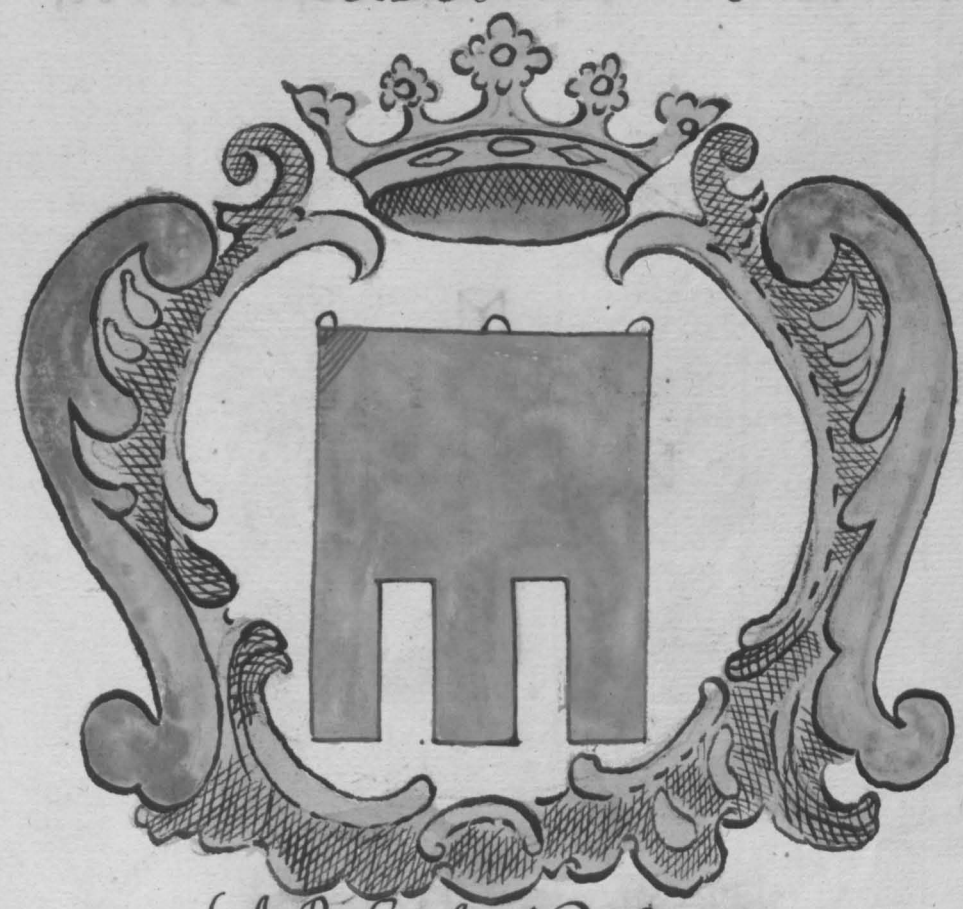

SARGANS

Przedtym Grafstwo teraz Kray poddany Szwaycarom przez ktorych kupione od Graffa Werdemberga. R. P. 1483.

LUSARUS, MENDRIS, LAVIS,

PALENSTHAL

WELTLIN, WORMS,

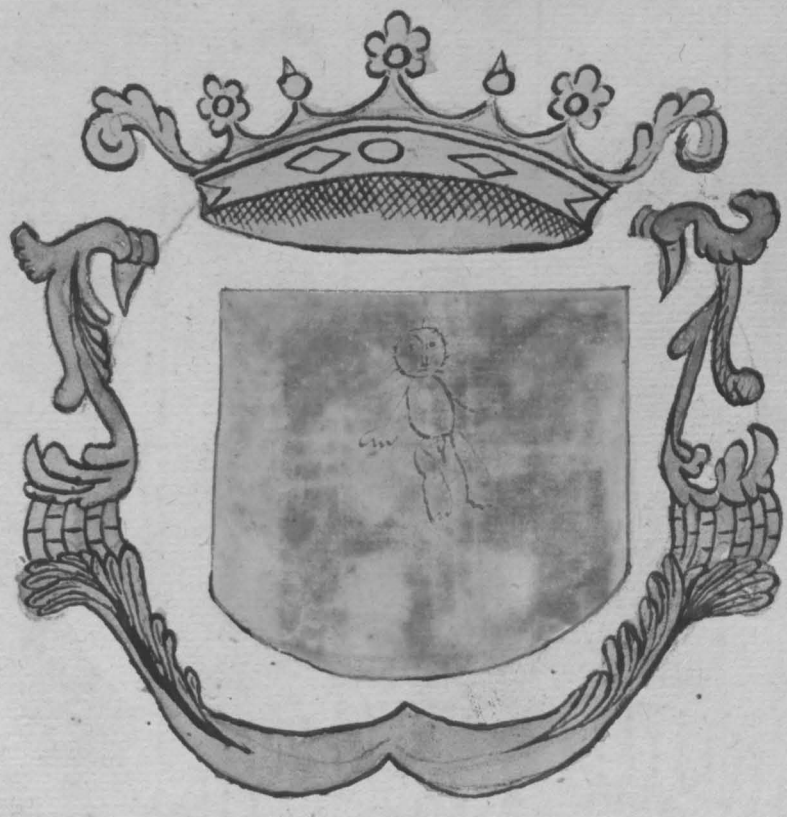

OBER LUNDT.

MURTC.

MILCHAUSEN

SZAFCHAUSEN

REINTHAL.

Krayiest niewielki nad Jeziorem konstancyenskim. poddany Szwaycarskim kantonom.

TOGGENBURG

Grafstwo położone nad ieziorem Konstancyenskim, należy do Opactwa S. Gala.

ABT. S. GALEN.

Opat S. Gala ma tytuł Xięzę Imperyalny, ktory odebrał R. 1226. Ten kray iest w protekcyi czterech Kantonow. Zurch. Lucern. Schwitz, y Glaris. od R. 1452. Opactwo to fundowane od Galla Szlachcica Szkockiego, ktory R. 630 przyszedł tu na puszczą, opowiedziawszy wprzod okolicznie Ewangelią, tego potym wiele osob naśladowało y w krotce był klasztor ludny. lecz potym ten kray przyiął sektę Kalwinską R. 1529.

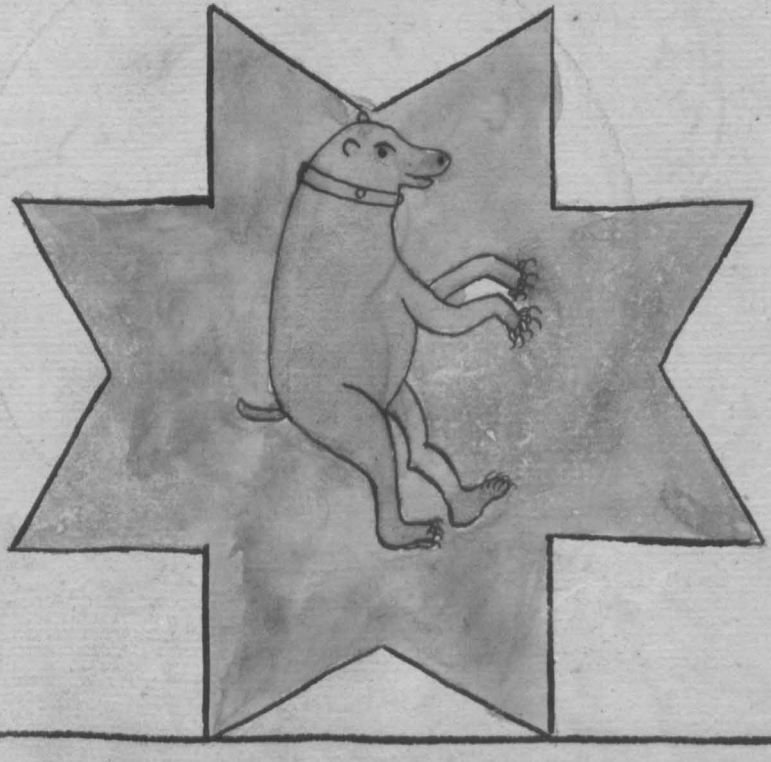

MARTIAL

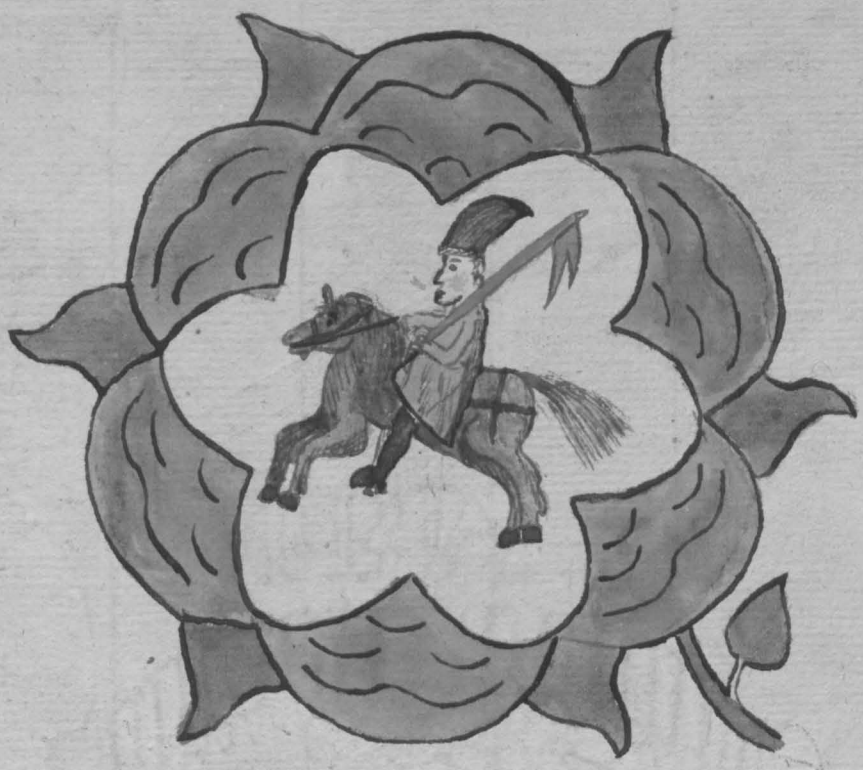

THURGOU.

GASTER

BELENZ

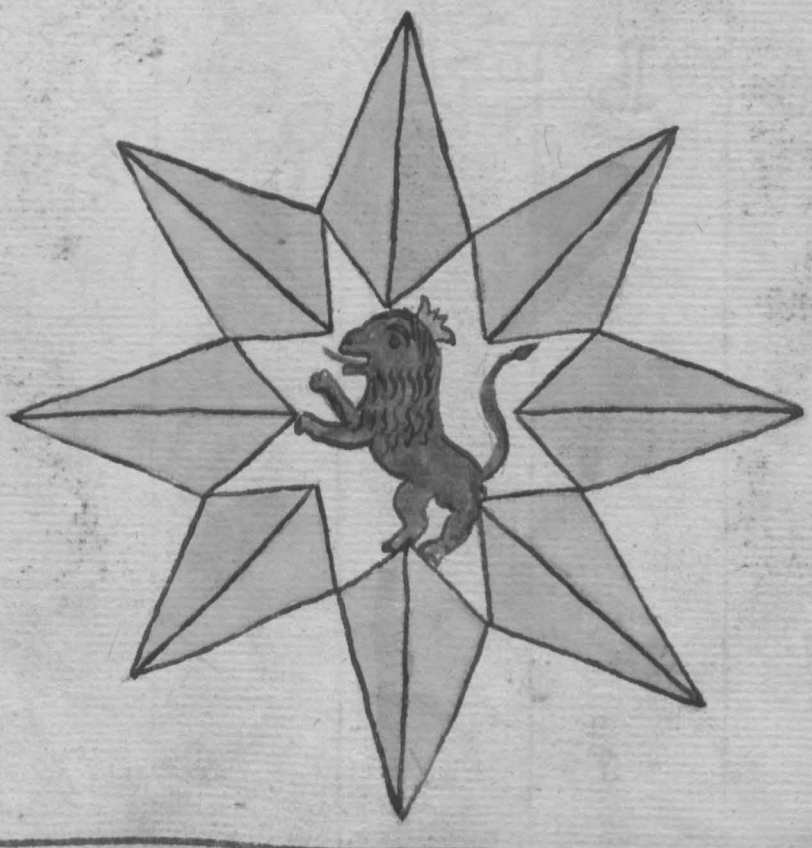

GRANSON

Kray ten rządzi się pod imieniem Rzeczypospolitey, wielkości ma od Wschodu do Zachodu mil około 14 od południa do północy mil 12. wszedł w ligę z Szwaycarami R. 1497.

NEUBURG

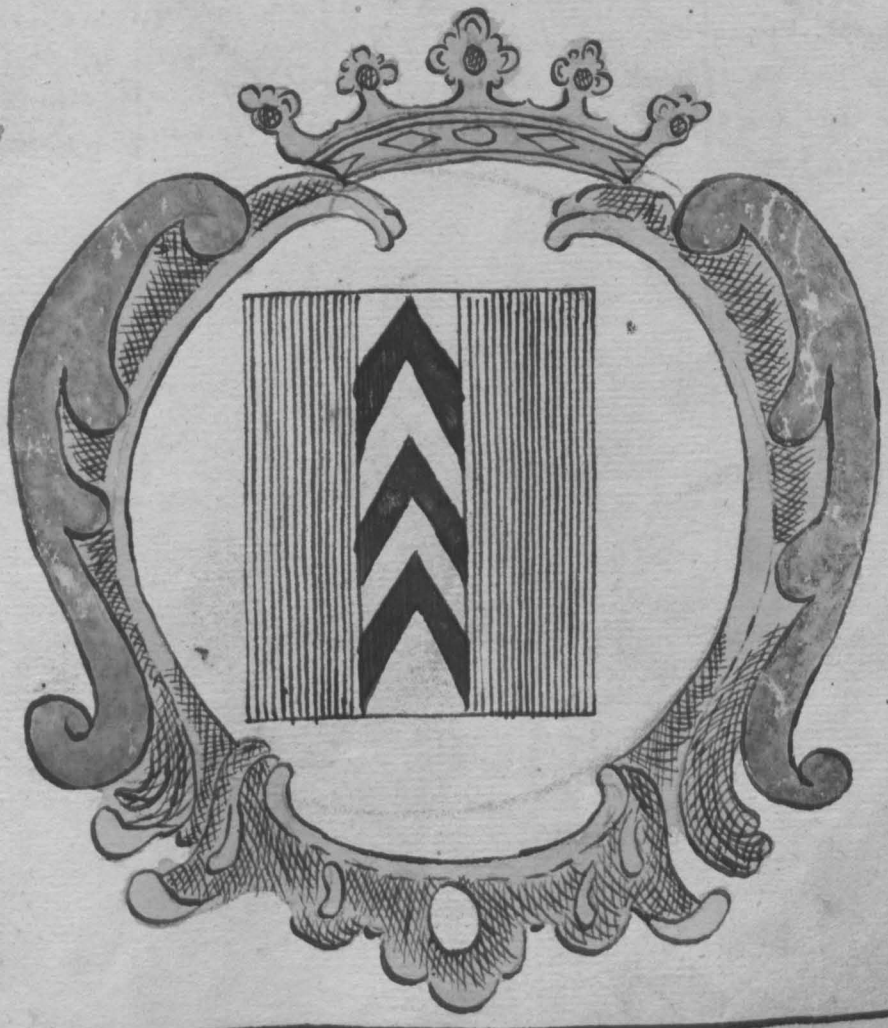

BADEN

Prowincya poddana Szwaycarom, Grafstwo od nich sobie przywłaszczone R. 1415. odebrane Domowi Austryackiemu. Powinno pewną kwotę naznaczoną sobie, woyska wystawic.

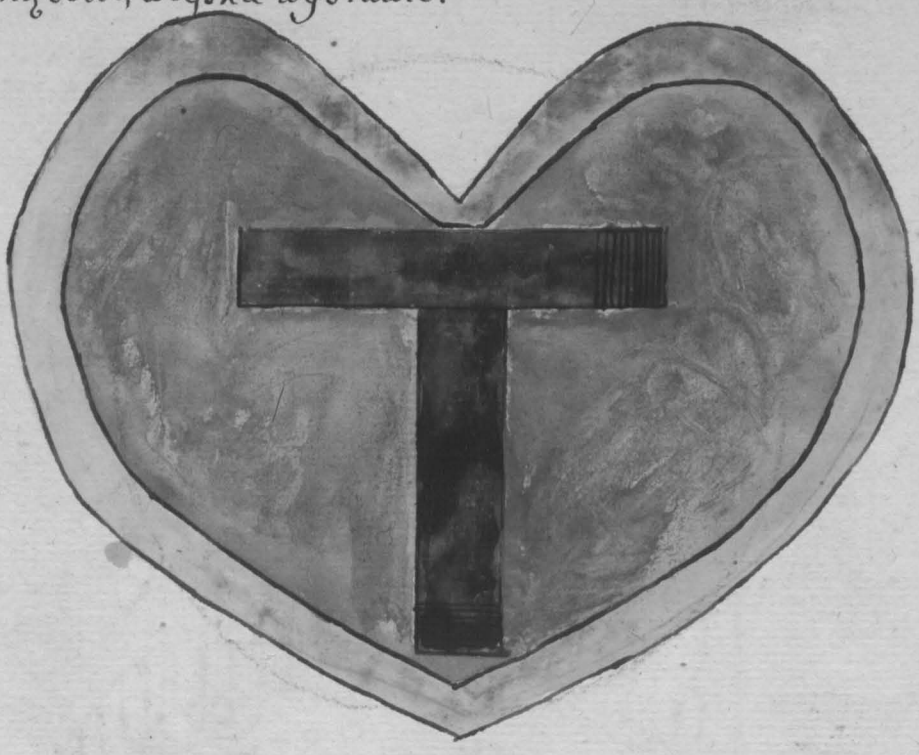

WALLIS.

Grafstwo, odłączone od Sabaudyi R. P. 1536. mieszkane przedtym od Sedunow y Weragrow. caly ten kray katolicy Rzymscy. Dzieli się na wyższy y niższy. Wyższy zamyka w sobie 30 Parafij. Niższy: 24. Ten kray reprezentuie w sobie Rzeczpospolitą z konfederowaną z Szwaycarami. R. 1538.

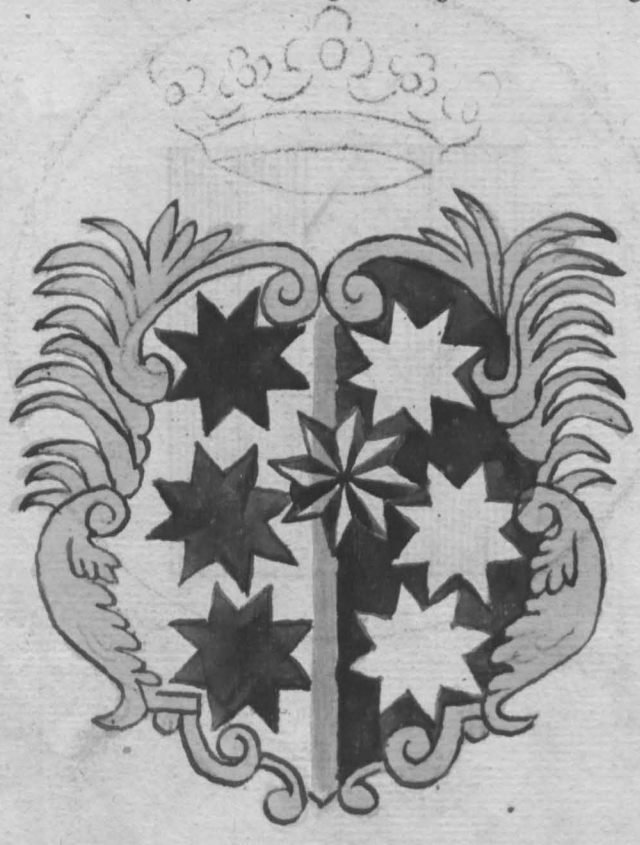

GOTTSHAUS

Ten kray obszerny y mocny, bo zamyka w sobie Biskupstwo koirskie, Engadyne, y Bregaille. z konfederowany z Szwaycarami R. P. 1490.

FRAIENAMTER.

GRICHTEN LUND.

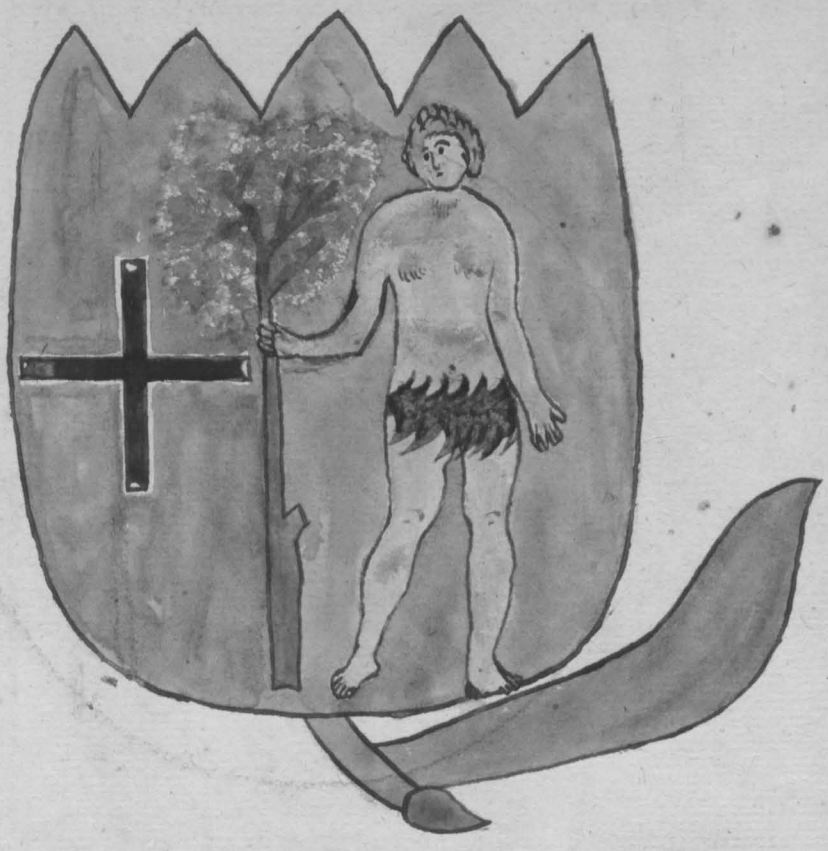

GENEVE.

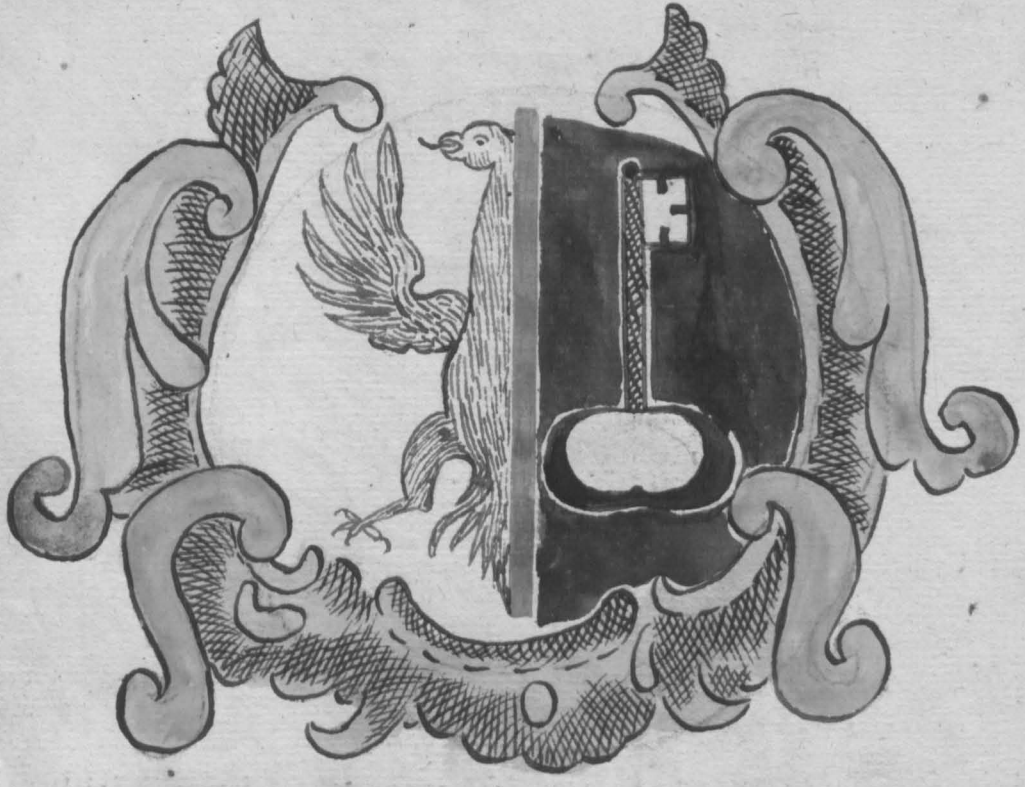

CLEVE.

Grafstwo to dzieli się na dwa powiaty: Klawennę y Pleurs. Obywatele tutey si naywięcey się z tego bogacą ze się nie stroią y starszy się tylko Syn Zeni y dziedziczy. Kamienne zbanki tutey sze bardzo piękne, godne ciekawego oka.

SZWARCBURG.

Szwaycary graniczą na Wschod y na pułnoc z Niemcami. na Południe z Włochami. na Zachod z Francyą.

Długosc ziemi Szwaycarskiey od Wschodu do Zachodu mil Niemieckich na 45. Od południa do Pułnocy na mil 36.

HOLANDIA

Ta Rzeczpospolita zkłada się z Siedmiu Prowincyi, z ktorych każda iest sobie udzielną nieiako Rzeczą pospolitą y owszem wszystkie Miasta z osobna z siedmiu tych Prowincyi, według dawnych swych praw y zwyczaiow partykularnych rządzą się. Co się iednak publicznych tycze interessow, rząd tey Rzeczypospolitey: ktory bardziey iest Demokratyczny niżeli Arystokratyczny: od tychże siedmiu razem Prowincyi dependuie w naywyższey radzie, ktora się zgromadzeniem Stanow Generalnych nazywa, y ktora się prawie nieustannie agituie w Hadze, lubo z każdey Prowincyi kilku znayduie się Deputatow, nie liczy się iednak tylko 1. głosow, to iest niemasz w niey względu na wielosc osob, ale tylko na wielosc Prowincyi. W większych interessach od partykularnych w każdey Prowincyi ziazdow: gdzie Miasta nawet swoy głos maią: decyzya zawisła. Xiążę Stadthuder nazywa się, nie tylko iest dozywotni, ale y w oboyga płci następcach dziedziczny, iest Rządcą Generalnym całey Rzeczypospolitey, Naywyższym Generałem w Woysku y Admirałem W. do niego należy Magistraty w Miastach approbować, tudzież niektore urzędy Woyskowe w kraiu y na Morzu rozdawać.

Holandya dzieli się na 7. Prowincyi, ktore są: Zelandya. Hollandia. Utrecht. Gieldrya. Owerysśel albo Transisalania. Fryzya. Groningi albo Stadenlande. ktore każda swoim zaszyca się Herbem.

ZELANDIA.

Ma Miast 9. Wsi. 10 S. Ta Prowincya. dokoła ma mil 30

HOLANDYA

Ta Prowincya była mieszkana od Fryzowy Batawow, ktorą potym karol tysy Cesarz wyniosł na Grafstwo.

Ta Prowincya ma Miast 29. Wsi 400.

UTRECHT

Prowincya ta mięszkana przedtym od Batawow-y kannineſatow, karol wielki dał ią Biskupom dla zaszczepienia tam Wiary S. ale dla ustawicznej kłotni z Xiązętami pobliskiemi oddali ią Karolowi V. ktora potym do Konfederacyi Generalney się przyszyła, za Filipa.

Ta Prowincya. Ma Miast 5. Wsi 70.
W Miescie Utrecht rodził się Adryan VI Papież.

GIELDRYA.

Xięstwo to naypierwey mieszkane było od Menapienow y Sykambrow za czym od Henryka Cesarza wyniesione na Xięstwo. za Filipa II przywiązało się do Konfederacyi.

Tey Prowincyi Część należy do Domu Austryackiego. miast ma 24 wsi. 300.

TRAJJSALANIA.

Ta Prowincya mieszkana przedtym od Fryzonow y Burkterow, należała potym do Arcybiskupow Utrechtskich, lecz ustąpiona Karolow V. Cesarzowi, a za Filipa II przywiązała się do Konfederacyi.

Ta Prowincya ma Miast 11. Wsi. 101. Imie swoie zabiera od rzeki Issel. na wielkich błotach stoi.

FRYZYA.

Wzięła imie swoie od Fryzyusza krola Fryzonow, ktorzy potym gdy rebelizowali przeciw Karolowi W. przez lat 30. poskromił ich karawszy 4000 głow uciąc buntownikom w Ferdenie, a pod Filipem II przywiązała się do konfederacyi. Ma Miast 11. Wsi 490.

GRONIGI.

Ta Prowincya iest cząstką krolestwa Fryzyi dlatego się małą Fryzyą nazywa. Odstąpiwszy od Biskupa Utrechtskiego, poddała się Grafowi Gndenskiemu, ktory ią darował Karolowi V. lecz R. 1594 przywiązała się do konfederacyi. Ma Miast 4. Fortecę iedną. Wsi 150.

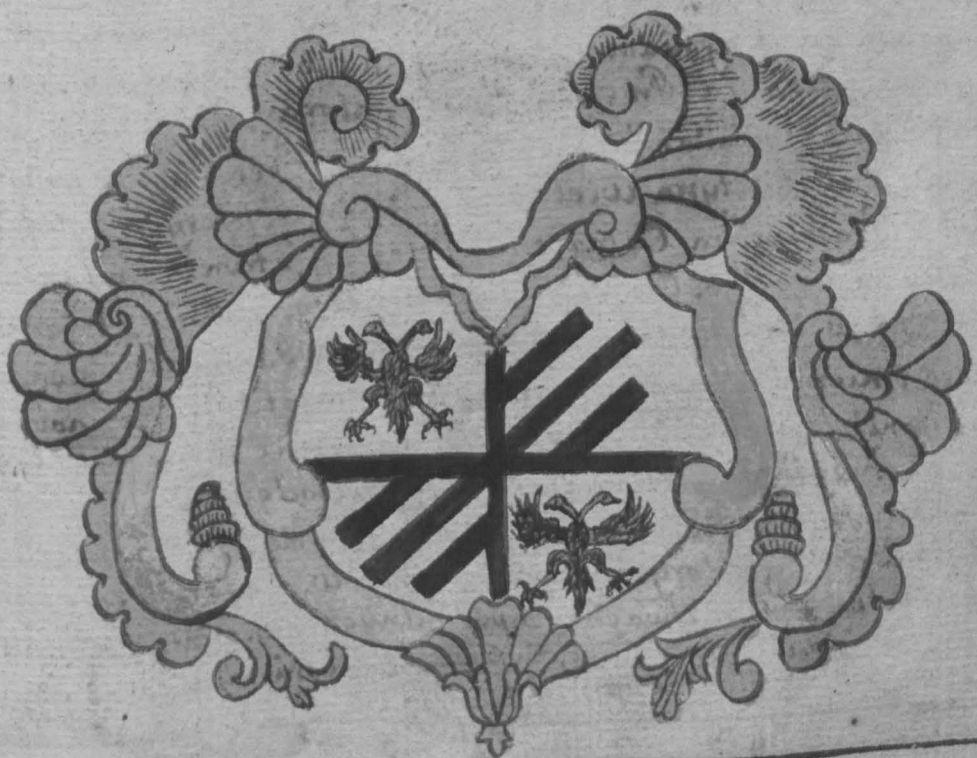

KRAIE SPRZYMIERZONE.

Drente. Brabancya Holenderska y Flandrya Holenderska.
Rozerwanie to uczyniło nie tak okrucieństwo ſ: iak twierdzą niektorzy Xiążęcia Albaniego, iak rozwiortłosc Luterskiey y Kalwinskiey Religij, przedtym w Belgium niebyło zadnego zebraka ani wina, tak pisze Buceling in Nucl: hist:
Te Prowincye lubo sobie udzielnemi są Państwami w partykularnosci, nie przestaią iednak razem w powszechnosci wzięte, bydź iedną Rzeczpospolitą według uczynionego między sobą związku R.P. 1579. przez ktory obowiązały się przysięgą wzaiemną bronic wraz wszyscy swoiey wolnosci.
Ta Rzeczpospolita, graniczy na Wschod z Niemcami, na południez Niderlandem Austryackim, na Zachod y Północ oblewaią morze Północne.
Długosc tego kraiu od Wschodu do Zachodu ma mil około 30 niemieckich. Szerokosc od Południa do Północy także na 30 mil.

Krolestwo Węgierskie przedtym Hunnow fundowane od S. Stefana R.P. 1000, dla wielkiey obfitosci nazywane złotym iabłkiem. Zdawna zaś pod S. Stefanem Krolestwem Maryi nazywano dla osobliwego Nabożenstwa ku Przeczystey Bogarodzicy Pannie, zwało się niegdyś Pannonią, Rzymską Prowincyą od Pannona iednego z 20 Krolikow ktory z Tuiskonem wte kraie przyszedł się ufundowac, lecz ta Pannonia potym od Rzymianow zawoiowana była y rządzona przez lat 327 y na teneczas za Probusa Gubernatora tamecznego winnice stanowic poczęto. Wandalowie potym przyszedłszy tu przez 40 lat bawili za Konstantyna Wielkiego Cesarza, ktorych Gotowie przez traktat z Gracyanem Cesarzem uczyniony z tamtąd wygnali. Hunnowie zaś w 600000. Woyska z Attylą przyszedłszy z Turkesztanu wygnali Gotow R.P. 401 y ufundowali się w Pannonij, nazwawszy ią od swego imienia Hungaryą. R 450 Ostrogotowie Hunnow wypędzili z Pannonij, lecz znowu R. 520 Lombardowie Ostrogotow wypłoszyli az R.P. 601. czyli 604 Rzymianie na odwrot odebrali, lecz y Rzymianom znowu Hunnowie pod władzą sukcessorow Attili wydarli y rządzili az do R.P. 905 ktorych dopiero Karol W. Cesarz wcale wykorzenił, lecz klotnie w Państwach Imperyalnych pokarały potym drogę Hunnom, że kiedy Otto Cesarz z Francuzami miał co do czynienia ci wpadli w Węgry y odebrali wszystek rząd R.P. 999. w krotce potym

Wodz ich Geiza. Wiarę S. przyiął y Syn iego S. Stefan ktory po smierci Oyca krolem obrany R P. 1000 odebrawszy koronę bogatą od Sylwestra II Papiera, wziął sobie za Żonę Gizellę Siostrę S. Henryka Cesarza z ktorey spłodził S. Emeryka. Po smierci S. Stefana Koronowany Piotr Siostrzeniec iegoż bo S. Emeryk wprzod umarł niżeli Oyciec: ktory dla szpetnych postępkow zrucony, a obrany Abbas Brat S. Stefana lecz y ten zrucony y zabity, a Jędrzyi pierwszy krewny S. Stefana Koronowany po nim
Bela Brat iego, a po Beli
Salomon Syn Jędrzeia, ale y ten wygnany
Geiza II. po nim
Władysław I.
Colomanus Syn Władysława.
Stefan II Syn Colomana.
Bela II Stryieczny Stefana
Geiza III Syn Beli, ktorego Sukcessya trwała aż do Karola I. Syna Karola Martella Krola Neapolitanskiego ktory obrany Krolem Węgierskim y koronowany R P. 1301. Rządzone tedy Węgry były przez 23 krolow Sukcessorow Giezy I. a od Karola I. ktory panował w Węgrach osadzony Syn iego Ludwik ktory umarł zostawiwszy Corkę Maryą ktora Zygmuntowi Cesarzowi w posagu Krolestwo Węgierskie wniosła. Jego Corka Elżbieta wydana za Alberta Austryackiego Cesarza y Krola Węgierskiego. ten albert bez potomnie umarł, a tak Węgrowie obrali sobie Władysława V. Syna Kazmierza Krola Polskiego, ktorego Corka Anna Ferdynandowi I Cesarzowi zaślubiona, zostawszy Dziedziczką Czech y Węgier po smierci Ludwika Brata swego. powtornie więc te Krolestwa w posagu wniosła w Dom Austryacki. Lecz y po tym Stany Węgierskie R P. 1687. zgromadzone na Seymie w Prezburgu poddały się na zawsze Domowi temu.

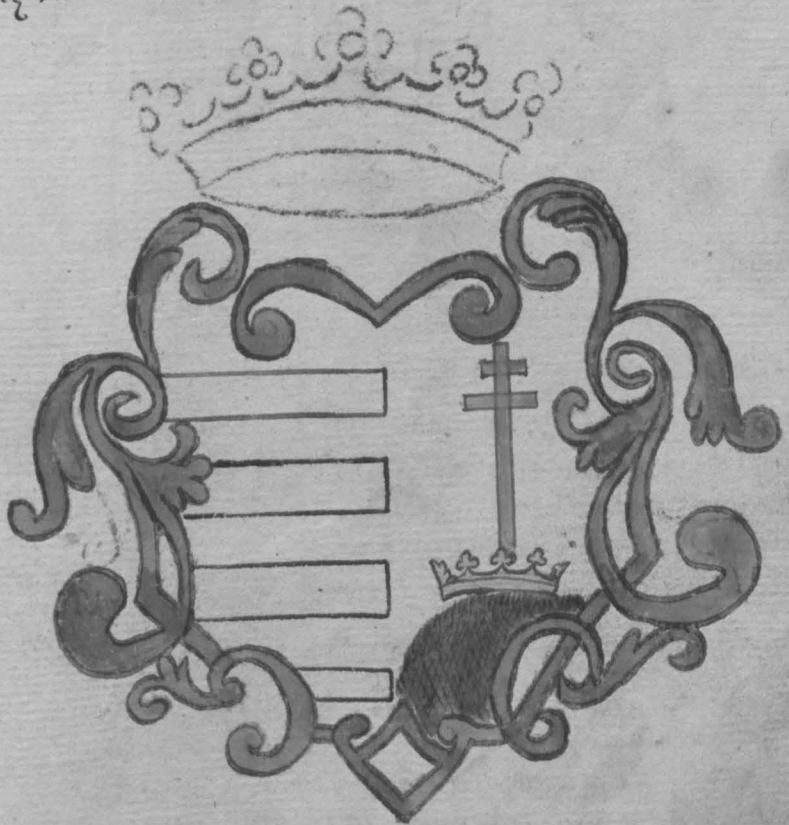

To krolestwo zamyka w sobie 6 krolest y xięstwo 1. Węgry niższe y wyższe krolestwo Sclavonij to iest Słowiańskie. Kroacyi. Bosnij. Serwyi. Dalmacyi y xięstwo Siedmiogrodzkie toiest Transilvanij.
Wyższa część Węgrow ciągnie się na północ y wschod między gorami karpackiemi y zamyka w sobie kray dawnych Iuzyngow. Metanastow z Dacyą południową.
Niższa część Węgrow położona iest między Dunaiem y Drawą, wyższemi Węgrami y Sklawonią. zamyka w sobie niższą Pannonią y wschodnią stronę wyższych Węgier.
Prezburg Miasto nad Dunaiem, gdzie chowaią koronę krolewską ktorą Anioł z Nieba miał przynieść S. Stefanowi.

SKLAWONIA

Przedtym zwana Illirya. To krolestwo było fundowane R. P. 589 ktorego pierwszy krol był Swewtadus. Długości ma od Arsyaz do Drynu mil włoskich 380.

Sklawoniatedy własna należy do Węgier, położona między Dunaiem, Sawą y Drawą rzekami. Graniczy na południe z Kroacyą y Bosnią, na wschod z Serwią y wyższemi Węgrami na Zachod z Styryą, Dzieli się na Zachodnią y wschodnią. Miast ma wiele.
Valpo. Miasto, Oyczyzna Walentyniana Cesarza.
Sirmisch. Tu się rodzili. Aurelius Probus. Aurelius Valeriusz. y Maximian.
Spalatrum. Oyczyzna Dyoklecyana Cesarza.

SERWIA.

Ta Prowincya przedtym miewała własnych krolow, lecz daleko z większą obszernością kraiu, bo insze w sobie zamykała Prowincye, tak nad Weneckim iako y nad czarnym morzem. Teraz graniczy na wschod

z Bulgaryą na pułnoc z Węgrami, na Zachod z Bosnią, na południe z Albanią y Macedonią. Dzieli się na 4. Sandziaki. Belgard. Semendrya Uskopia y Crattovo.

Belgard Miasto. Tu S. Jan Capistran Bernardyn R P. 1456 posłany od Papieża wzbudził Miasto to przeciw Turkom, ktorych wycieczką pe wną tak zbił ze od oblężenia uciekać musieli, straciwszy Woyska 50000 y Machometowi II. oko iedno wystrzelone strzałą.

DALMACYA

Miewała przedtym własnych krolow, teraz: iedna część hołdnie Wene tom, druga Turkom, a trzecia Raguskiey Rzeczypospolitey.

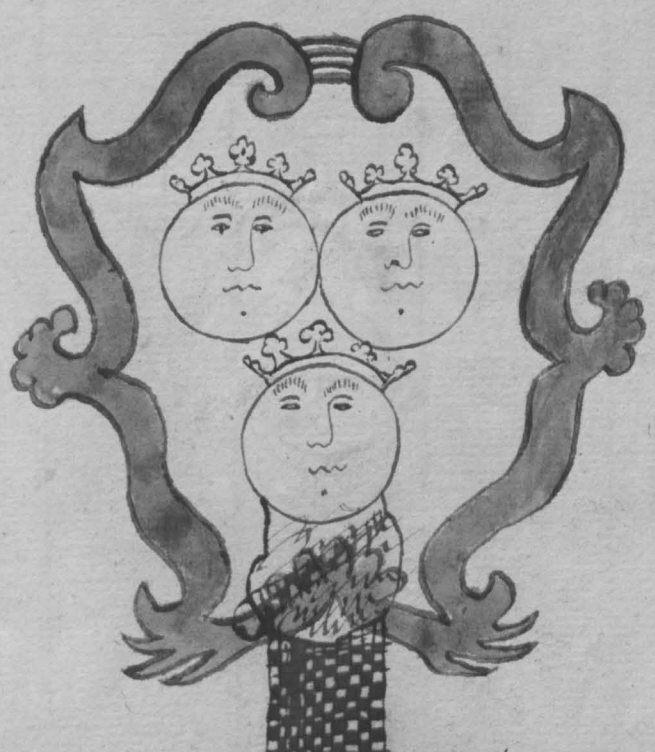

RAGUSKA Rzeczpospolita [illegible] obie wolna y swemi się Prawami rządzi tak iak Wenecya, obier[illegible] co miesiąc Rektora tak iak Doż ktory publicznie Xiążęcy stroy nosi: Togę karmazynową z rękawami długiemi y biret z axamitu ponsowego, y kiedy wychodzi to natenczas trąbią, idzie przed nim dwoch Kawalerow Węgierskich Rektor zaś sam między dwiema Konsyliarzami a drudzy za nim idą. Konsylia rzow są zawsze assystuią Rektorowi, y maią takąż władzą iak Rektor we wszystkich rządach y Decyzyach, tak Rektor tak Konsyliarze podczas swoiey funkcyi z Miasta ruszyć się niemogą. w Pałacu zaś nato naznaczonym, opatruie ich skarb Rzeczypospolitey. Co miesiąc innego obieraią Rektora.

Raguza Miasto. Tu wiednym kościele maią, Drzewo krzyża S. osobli wey wielkości y pieluchę iedną Dzieciny Jezusa. Protektor naypierwszy tego Miasta S. Błazey. To osobliwa w tym mieście ze pod przykazem Senatu Przyiaciel z Przyiacielem y Rodzice z dziecmi rzadko wraz

iedzą z sobą; żadney tam Austeryi niemasz w mieście, ieżeli zaś Cudzoziemiec życzy sobie iesc, to w kramach dostanie wszystkiego do iadła, lecz gdzieindziey iesc musi nie tam gdzie kupuie.
Panny tam nie idą za mąż tylko w 25 Roku.
Intrata Rzeczypospolitey skarbu niewynosi iak 100000 czerwonych złotych z samych tylko cłow, wina, oliwy, ryb, mięsa, y innych kupiectw. Dani ni płacą Porcie, 20000 Cekinow. Wenetom także co rocznie daią 10000 Cekinow. W Arsenale Raguskim iest 500 Dział woiennych y na 2000 oręża y Magazon. Tylko 100 Węgrow żołnierzy chowaią y 7. albo 8. galer, więcey im się na morzu niegodzi trzymac z woli Wenetow. Raguzanie są katolicy.

KROACYA

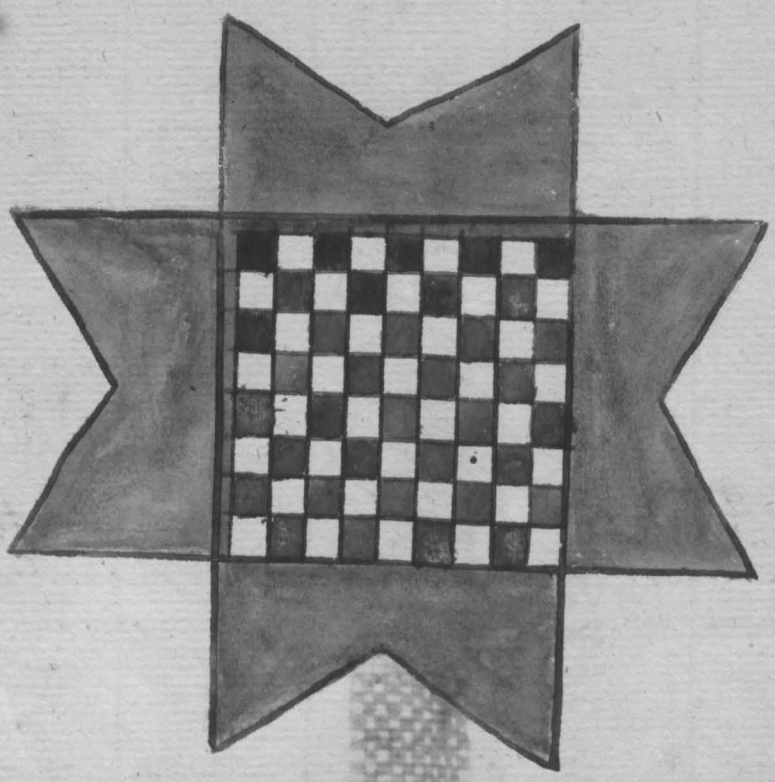

Ten kray bywał pod władzą własnych krolow, teraz częścią hołduie Turkom, częścią należy do Austryi. Graniczy na Zachod z Karniolą na Północ z Sklawonią, na wschod z Bosnią, na południe z Grafstwem Zara y Golfem Karnero. Dzieli się na 2 części. Pierwsza Morlakia. druga, Korbawia.

BOSNIA

Ta Prowincya rządziła się pod własnemi krolami od R.P. 1354 aż do Roku 1465. Stefan V. ostatni Krol zawoiowany y zabrany w niewolą od Mahometa II. y stracony, a kray podbity y Turkom hołduiący. Bosnia y Serwia u dawnych zwane Mizya. Graniczy na Zachod z Kro

acyą. na Południe z Dalmacyą na Wschod z Serwią, na Zachod Sawa dzieli ią od Sklawonij. Bosnia dzieli się na wyższą y Niższą. pierwsza zwana Xięstwo Saba, położone w południowey stronie Dalmacyi.

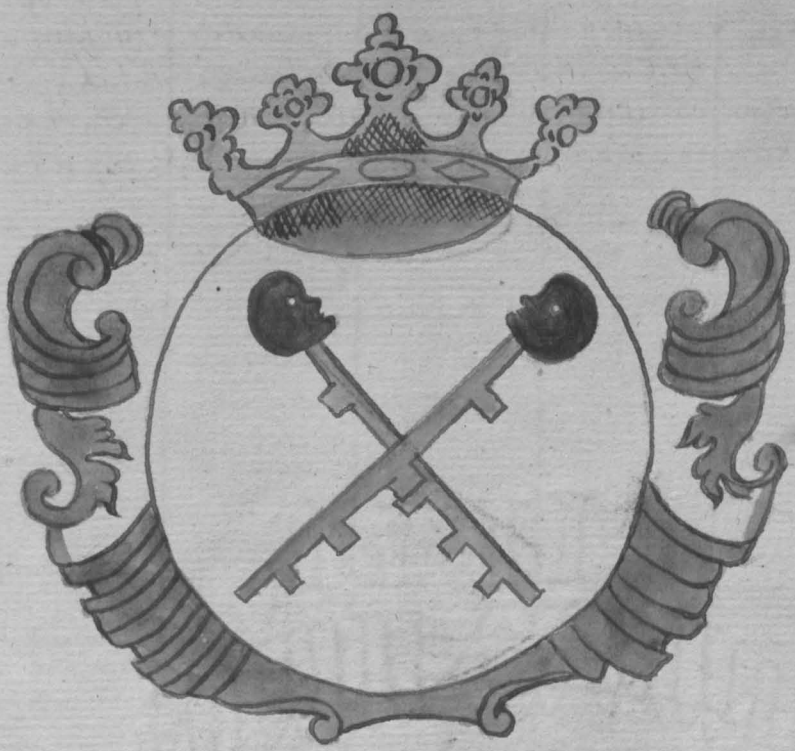

Ten kray wszystek wgorach. Niższa podzielona iest na 3 Sandziaki: Banialuch. Saraio. Orach.

TRANSILWANIA

To Państwo mieszkane było przedtym od Dakow, Getow bę y było rządzone przez własnych Krolow. Traian Cesarz ie zawoiował, lecz wkrotce

znowu naiechane od Sarmatow, Gotow, Hunnow. &c S. Stefan Krol Węgierski R.P. 1001 stryia swego zwyciężył, Xięstwo odebrał y przyłączył do Węgier, ile ze Stryi iego Giula był Poganin, a zaczął woynę z S. Stefanem o Wiarę S.

Krolestwo Węgierskie graniczy na wschod z Turcyą Europeyską, na Południe także z Turcyą y Grecyą, z morzem Adryatyckim albo odnogą Wenecką, na Zachod z Austryą na Pułnoc z Polską.

Długosc Krolestwa Węgierskiego od Wschodu do Zachodu na 120 mil Niemieckich. Szerokosc od Południa do Północy na 112 mil.

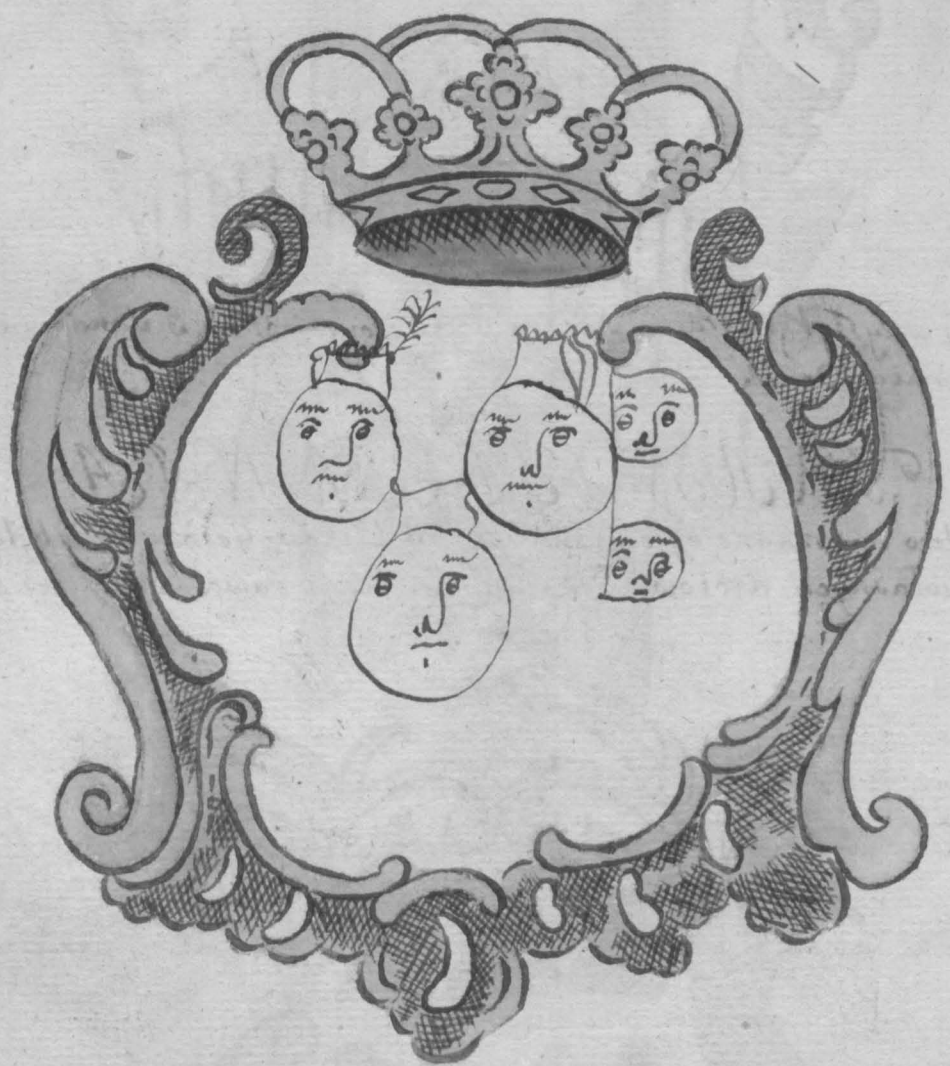

Włoskie Państwa zwane od Łaciennikow Italia. według wielu Geografow y Historykow od Itala Krola Włoskiego, przedtym zwana była Hesperya mnieysza, tak iak Hiszpania Hesperya większa, bywała także zwana Saturnia, Oenetrya, Ausonia. To Państwo iest nayslawnieysze w Europie, bo było Stolicą Cesarzow, teraz iest Stolicą Apostolską. bo się nazywa Ogrodem Europeyskim, iakoż niebyłoby rosko snieyszego kraiu na swiecie nad Kray włoski, gdyby nie podlegał częstym

trzęsieniom ziemi. Ricciolus w tym Państwie liczy Miast 434 z któ:
rych 300 należy do Biskupow. Między włoskiemi Miastami pospolicie
nazywa się: Rzym Swięty. Neapol Szlachetny. Wenecya bogata. Genua
wyniosła. Medyolan obszerny. Bononia żyzna. Rawenna Starożytna
Padwa uczona. Florencya piękna. Loret Kwitnący iż tam iest prze:
niesiony Domek S. z Nazaretu w ktorym roszczka Jessego zakwitła.
Obszerniey włoskie Miasta wychwalił wierszem Tomasz Edwardg Anglg

Tincta est Sanctorum pretiosa Sanguine ROMA.
Cingitur urbs VENETUM pelago, ditissima nummis.
Inclyta PARTHENOPE gignit Comitesq3 Ducesq3.
Est Mediolanum Jucundum, nobile magnum.
Excellit studijs facunda BONONIA cunctis.
Splendida solertes nutrit FLORENTIA Cives.
GENUA habet Portum mercesq3 domosq3 superbas.
Ex-haurit loculos FERRARIA Terrea plenos.
VERONA humanæ dat singula commoda vitæ.
Extollit PADUAM Iuris studium et Medicinæ.
Illustrat Patria SENAS facundia linguæ.
Maxima pars hominum clamat miseram esse CREMONAM.
MANTUA gaudet aquis ortu decorata MARONIS.
Vina UTINI varia generosa vehuntur ad urbes.
BRIXIA dives opum parce succurrit egenis.
Italicos versus profert PAPIA Latinis.
Libera LUCA tremit Ducibus vicina duobus.
Flent PISÆ amissum dum contemplantur honorem.
Commendat PARMAM lac, caseus atq3 butirum.
Non caret Hospitijs perpulchra PLACENTIA curis.
TAURINUM exornat virtus, pietasq3 Fidesque.
Militibus validis studiosa PERUSSIA claret.
VERCELLÆ lucro non delectantur iniquo.
Mordicus Urbs MUTINÆ ranas tenet esse salubres.
Contemnunt omnes ANCONÆ menia Turcas
Litibus imponit finem MACERATA supremum.
EMPORIÆ in portis consistit gloria clausis.
Urbs LIVII celebris nimis est proclivis ad arma.
BERGOMUM ab inculta dictum est ignobile lingua.
Omnibus exponit gladios ARETIUM acutos.
VITERBI conventus opem fert sanctus egenis.
Civibus humanis decorata est ASTA fidelis.
Fructibus anseribus Pomario ARIMINUM abundat.
TANUM formosas mulieres fertur habere.
Odit mundanas sincera NOVARIA fraudes.
Clara perantiquæ defecit fama RAVENNÆ.
ANGLIA habet paucos Comites VINCENTIA multos.
Omnes commendant ficus, grossosq3 PISAURI.

Castanis, oleo, tritico PISTORIUM abundat.
Rustica frugales nutrit DERUONA colonos.
Postponit REGINUM cornuta animalia Porcis.
Dulcia felicem cingunt Vineta CESENAM.
TARUISIUM exhilarant nitido cum flumine fontes.
IMOLA diuisa est, nocet hæc diuisio multis.
URBINUM statuit Ducibus clamare valete.
Nota est fictilibus figlina FAUENTIA vasis.
SPOLETUM clamat, peregrini, intrate, manete.
LAUS pingues POMPEIA boues producit oues que.
NARNIA promittens epulum dabit ova vel uvas.
ASSISIUM Sancti Francisci corpore gaudet
Hospitibus COMUM pisces cum carnibus offert.
Quærit opes fragiles studijs SAUONA relictis.

We całych Włoszech iest Akademij 20: Rzymska. Padewska. Bonońska. Patawinska. Neapolitanska. Salernitanska. Pizanska. Medyolanska. Senenska. Turynska. Peruyanska. Florencka. Maceratcka. Mantuanska. ~~Padewska~~ Parmenska. Messanenska. katanenska. katarytanska.

Włoskie Państwo dzieli się na 3 Części: Lombardyą, Państwa Papieskie y Toskanskie. Krolestwo Neapolitanskie y z Wyspami. Część pierwsza Północna zamyka w sobie: Xięstwo Sabaudyi. Pedemontium. Monferrat. Xięstwo Medyolanskie. Modenskie. Parmy y Placencyi Mantuanskie. Rzeczpospolitą Wenecką y Genuenską: pod imieniem Lombardyi.

SABAUDIA.

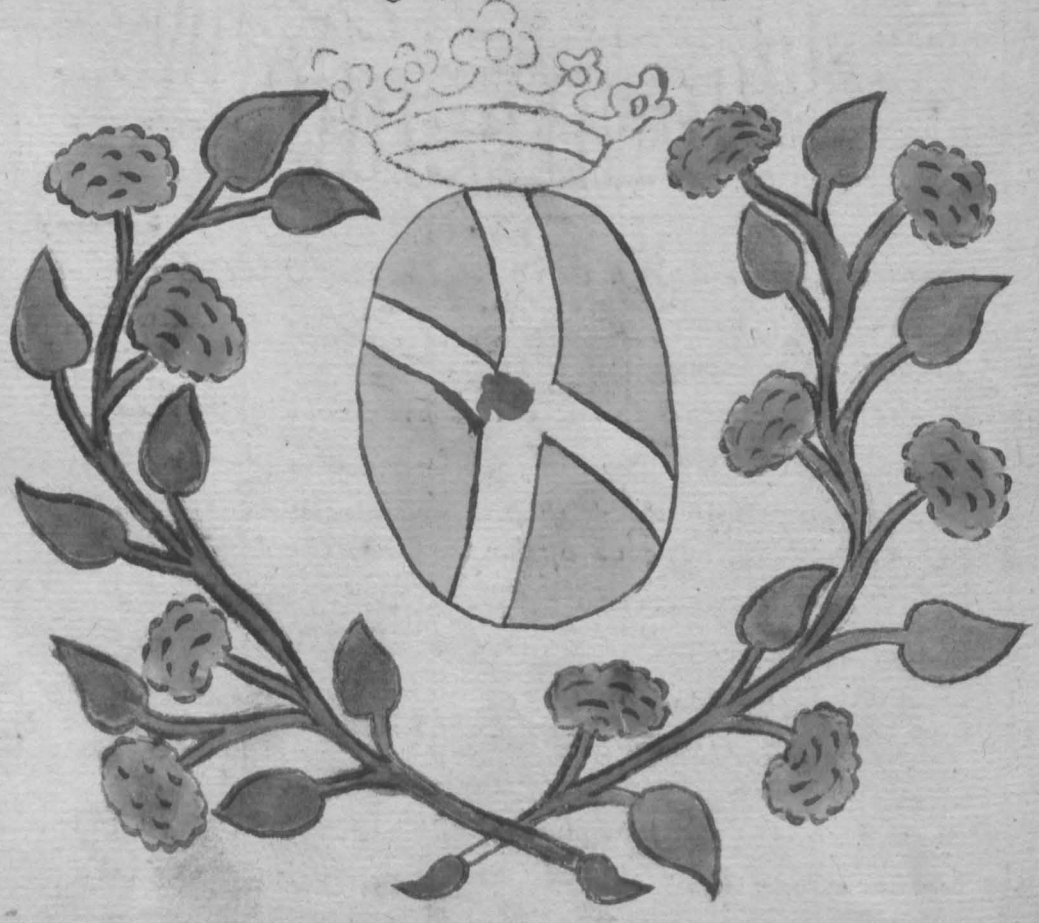

To Xięstwo mięszkane przedtym było od Centronow. Garocellow bc
Xiąże Sabaudzki iest Panem absolutnym y Dziedicznym w Sabaudyi
y ma tytuł we Włoszech Vicarius Imperij. Miał przedtym honor kro
lestwa Cypryiskiego, z tey przyczyny.
Karolowa Luzyanska. Krolowa Ierozolimska, Cypryiska y Armenska
będąc wygnana przez Brata swego Batarda z krolestwa własnego
uszła do Rzymu za Sixtusa V. gdzie y umarła R. 1483. Ta karolo
wi Xiąześciu Sabaudzkiemu Wnukowi swoiemu przy obecnosci Papie
za y Kardynałow ustapiła wszelkich pretensyi do krolestwa Cypryi=
skiego, leez za Karola VI Cesarza przez Traktat Widenski z Hiszpa=
nią ustąpiona im Sardynia, dla tego teraz Koronuią się y tytułuią Kro
lami Sardynskiemi.
Sabaydya nie cierpi w Panstwach swoich żadnych heretykow, iedney
im tylko pozwolili Prowincyi, to iest Wodeczykom dla potrzeby woienney.
Prawo w Sabaudyi to co w Francyi, Saliczne.
Xięstwo zamyka w sobie 8 Prowincyi niewielkich: Xięstwo Hablayskie
Genewskie. Sabaudzkie własne. Astckie. Baronią Fucygnijską. Graf
stwo Tarentayskiey Mauryenskie. y część Bugeiu.
Iezioro Genewskie ma 3 ciekawosci w sobie. 1. że w niektorych mie
scach iest głębokie, na 500 łokci. 2. że szczupaki y ryby zwane mu=
tail, od 10 lat się pokazały przeptynąwszy podziemnemi zrzodłami
3. że Rzeka Ron przez to iezioro tak szybko płynie że się nic nie
miesza z wodą iezioroą.

PEDEMONTIUM.

To Xięstwo zamyka w sobie 10 Prowincyi, a dzieli się na 6. Ziem.
Miasto Tutyn, chowa w Kosciele Katedralnym Prześcieradło w kto
rym uwinione było Ciało P. Jezusa zdięte z krzyża.
Wersel. Miasto. Tu się rodził S. Eusebiusz y tu był Biskupem
w kosciele maią dwie Ewangelie S. Mateusza y Marka przez nich
samych pisane, dane od Berengaryusza krola Włoskiego, blisko 900. lat

MONFICRAT

To Xięstwo miało własnych Xiąząt aż do R. 1533. lecz po skończonej ich linij dostało się Xiąząt Sabaudzkim przez pokoy uczyniony między Xiąząt Mantuańskiemi y Sabaudzkiemi R. 1631.
NICCA Grafstwo należało przedtym do Prowencyi, lecz Matka Ludwika III Krola Neapolitańskiego a Grafa Prowenckiego ustąpiła Amedeuszowi VIII. Xiąząciu Sabaudzkiemu w Sumie 160000 Franków R.P. 1419.

MCDYOLAN.

Xięstwo Medyolanskie po śmierci Karola W. Cesarza miało swoich własnych Xiąząt z Familij Wiskontych y Sforcow, lecz Karol V. Cesarz przywłaszczył ie sobie przez potencyą, y Synowi swemu Filipowi II krolowi Hiszpanskiemu ustąpił. aż od Pokoiu Backiego uczynionego R.P. 1714. należy do Cesarza.

Dzieli się na 12 Powiatow. te Powiaty maią swoie stołeczne Miasta MCDYOLAN Miasto. Fundowane od Gallow R. 170. odzałożenia Rzymu. ma Bram 22. Parafiy 96 Kościołow 230 Klasztorow Męskich 40 Panieńskich 50 Szpitalow 10 w ktorych może się mieścić horych 9000 Konfraternij 100. Kościoł Katedralny zewnątrz y wewnątrz marmurem okryty, wsparty na 160 kolumnach z białego marmoru z ktorych każda na 9 łokci gruba y szacowana 10000 szkutow co uczyni Złot: Pol: 100000, przyozdobiony stanami marmurowemi 600 każda z nich szacowana iak kolumna, w kaplicy leży Ciało S. Karola Boromęusza, w szklanej trumnie

Iest także gwozdz P. Jezusa. Przy kosciele S. Ambrozego iest kaplica S. Augustyna w ktorey był ochrzczony. w Kościele u Cystersow w kaplicy S. Augustyn słyszał słowa tolle, lege y otworzywszy listy S. Pawła napadł na te słowa: Non in cubilibus neque in impudicitijs sed induimini Jesum Christum ktoremi słowy przerażony porzuciwszy sektę Manicheyską Wiarę S. przyiął. W tym miescie rodzili się Alexander II. Urban V. Grzegorz XIV. Kardynałow 8. Arcybiskupow 17. Cesarzow 2. Julian y Maxymilian. 2 uczonych ludzi. Jason, ktory Rzymskie prawa opisał. Bonacyna. Tu Cesarze koronowali się żelazną koroną, a w Rzymie złotą.

PAWIA. Tu się rodził Jan XVIII. Papiez.

LODY Miasto. w kosciele katedralnym iest Obraz Cudowny Nay. Maryi Panny, krwią zbroczony od iednego Kostery, ktory przegrawszy co miał w grę, mszcząc się niby iakby za Protekcyą N. Panny niewygrał, nozem phnął Obraz, ktory na tychmiast zkrwawiony wymowił do niego: w krotce odbierzesz chłostę w Brundurie; iaż koz w krotce tam obieszony.

Miasto COMC. rodził się tu Innocencyusz XI.

ARONA Miasteczko. tu się rodził S. Karol Boromeusz.

MODENA

To Państwo od Południa do Północy ma mil Polskich 15. a od Wschodu do Zachodu 10 mil. Fryderyk III Cesarz wyniosł go na Xięstwo, z ktorego do skarbu Cesarskiego co rocznie Xiązęta dawac muszą 4000 złotow. intrata iednak corocznie wynosi Xiązęciu 75000 złotow może miec woyska swego 2 5000

WENECYA

Według Historykow Wenecya swoy początek zabiera za czasow Attili Krola Hunow, ten gdy nazedł Państwa Włoskie y dobył Akwilei, ta mezni Obywatele y znaczniejsi Panowie Włoscy y Kupcy z postrachu z fortunami swoiemi uszli na morze pełne Wysp wodą oblanych y tam się zastanowili na mieyscu zwanym Rio Alto y zgodziwszy się na iedną myśl iednostaynie założyli fundamenta y budowali Miasto w krotce zmocniwszy się w siły znacznych sobie przyczynili Prowincyi, podbiwszy pod swoię moc ledwie nie wszystkie Wyspy Medyterraneńskie, y wiele Prowincyi y Miast. Rząd przedtym Wenecki bywał odmienny, bo przez 300 lat ile było Wysp toiest 21 tyle było Rzeczypospolitych żadna od żadney nie dependując; że każdy chciał bydź z tych Rządcow absolutem poczęło się rozroznienie, aż R. P. 709. Rządcow 12 wziąwszy ligę między sobą obrali z między siebie Xiązęciem albo Dozą Weneckim Pawła Łukasza Anafesta, ktorego Sukcessorowie absolutnie panowali do Roku 1172 od tego roku złączywszy się

wszystkie Wyspy, ustanowili Radę absolutną z 240 Osob z ktorey iednego obierali Dożę, y 12 konsyliarzow. Trwała ta Rada aż do R 1289. ktorą odmienił Piotr Gradenigo w Arystokracyą dotąd trwaiącą.
Doża panuie dożywotnie, mogą go iednak zrucic ieżeli przez starosc albo kalectwo niebędzie sposobny do rządu, Rząd iego iest zarowny z kazdym Senatorem, Majestatem quidem habet Regis sed authoritatem Civis. z Wenecyi mu się wyiechac niegodzi maiąc prawo przeciw sobie, ze go wolno ukaminowac, napisano też onim: Rex in purpura, Senator in Curia, in Urbe captivus. tylko za konsensem Senatu y to prywatnie bez zadnego honoru y prerogatywy.

Proce Dory Rzeczpospolita Wenecka ma 5 Rad do rządzenia Państwe
1 Rada złożona z wszystkiey Szlachty Weneckiey, kazdy ma mieć lat 30
2 złożona z 120 Senatorow decyduie pokoy albo Woynę. &c.
3 z Osob 26. Daie audyencyą Posłom Cudzoziemskim.
4 z Senatorow 10 Sądzi wszelkie kryminały. y Dożę może sądzic.
5. Duchowna na ktorey prezyduie Patryarcha Wenecki.
Szlachta Wenecka zażywa stroiu na kształt Szuby czarnego koloru, odkrytey na przodzie aby widac było kamizelę bogatą, na głowie zaś na kształt mitry czarney noszą, włosy długie. Konwersowac im się niegodzi z zadnym Cudzoziemcem, ani wizyty im oddawac, tak iako y Posłom Cudzoziemskim, ani z żonami ich, ani z Familiami bez pozwolenia Senatu, nawet ani z kupcem Weneckim mowic im się niegodzi, tym ktory ma korrespondencye z Cudzoziemcami.
Między wielu Ceremoniami Weneckiemi iest iedna publiczna w Dzien Wniebowstąpienia Pańskiego. Doża Wenecki w przytomnosci Senato-

row y Posłow Cudzoziemskich wsiadłszy Bucentaur czyli Okręt przyzdobiony iedzie na mieysce głębszego morza y tam sobie zaślubia morze wrzuciwszy w nie pierscien mowiąc te słowa Desponsamus te Mare in signum veri et perpetui Dominij, z tamtąd wraca do Kościoła bliszego y po Mszy Te Deum laudamus spiewaią, przez co się znaczy że są Panami morza Adryatyckiego. Tę Ceremonią maią sobie pozwoloną od Alexandra III Papieza.

WENECYA Miasto położone na 72 wyspach o milę od lądu fundowane przez Padewczykow R.P. 421 kanałow ma 466 łączy się mostami ktorych iest 400. w Pałacu S. Marka iest Arsenał gdzie rzysztuku woiennego iest na 1000 osob. Działo lane z srebra w skrzynce do ktorej kto nie umie otwierac z 4 pistoletow daie ognia y zabiia otwieraiącego Drugie są działa z ktorych po 3 y po 7 razy za iednym nabiciem moze dac ognia. Parafialnych Kościołow ma 72 klasztorow Męskich 24 Panienskich 26 Szpitalow 17. Bractw 18. Grodow 56 Statuow Marmurowych w rożnych rynkach 165 przedzmętalowych 25 ludzi mięszkaiących w sobie liczy 300000. Kościoł S. Marka w ktorym Ciało iego leży wystawiony w głębokości morskiey na Pilotach maiący wierzą 250 łokci Geometrycznych wysoką, wewnątrz y z wierzchu z marmoru rożnego koloru, podniebienie w nim z Mozaicum y porfiru, Cyborium w ołtarzu na 4. kolumnach alabastrowych z kościoła Salomonowego [: iak twierdzą :] przeniesionych. ma drzwi precmentalowych 5. Koron krolewskich 12 y iabłek 12 lanych z złota dyamentami sadzonych. Rubinow 10 z ktorych każdy waży 11 łotow, ieden szafir 10 łotow ważący. Okręt Szmaragdowy cały. Mitra dla Dozy dyamentami wielkiemi sadzona. Gwozdz Pana Jezusa.

Arsenał Wenecki wielki ma na około 2000 krokow, w nim iest Galer 200 procz innych na morzu, dział woiennych 2500 z broią na 100000 piechoty y na 25000 kawaleryi. Rzemieslnika robiącego ustawicze koło Materyałow na 2000. Maią także ieden kufer nazwany: Organy diabelskie, ten gdyby kto otworzył z 10 pistoletow daie ognia y zabiia wielu na sali będących.

AKWILEA Miasto. Oyczyzna Piusa I Papieza. Epifaniusza Biskupa Pawij. Chromacyusza y Pawła Historykow.

TREWIGO. Miasto. Oyczyzna Benedykta XI. Papieza.

WINCENCYA. fundowane przed Narodzeniem Panskim lat 324 Oyczyzna S. Kaietana. SS. Fortunata y Felixa Męczennikow.

PADWA. mil 4. od Wenecyi dawnieysze od Rzymu. ma Ciało S. Antoniego, y ięzyk chowa w skarbcu tak iak zywego człowieka.

MANTUA

Przedtym było Markizatem, lecz Karol V. Cesarz wyniosł go na Xięstwo R.P. 1530. dla Familij Gonzagow. Xięzęta tuteyssi zawsze mogli wydac, piechoty 12000 kawaleryi 900. Intraty wnosi to Xięstwo 200000. szkudow z młynow y Żydow tu wolnosc maiących

Mantua Miasto fundowane przed Rzymen na lat 430. Ma obszerno
sci mil. 3. Parafij 18. Klasztorow 40. Zydow wielką liczbę.

PARMA

To Xięstwo dzieli się na 4. Części. Parmę własną. Placencyą. Busseto
y Valdi Taro.

Woyska może wystawic około 20000 Intraty czyni Xiązęciu 250000
Szkudow. Sery ma nayprzednieysze zwane Parmezany.

PLACENCJA

Xięstwo leży między Genuą y Medyolanem, obfituie w kruszce
zelazne y stalowe, y fontanny słone, z których sol białą robią.

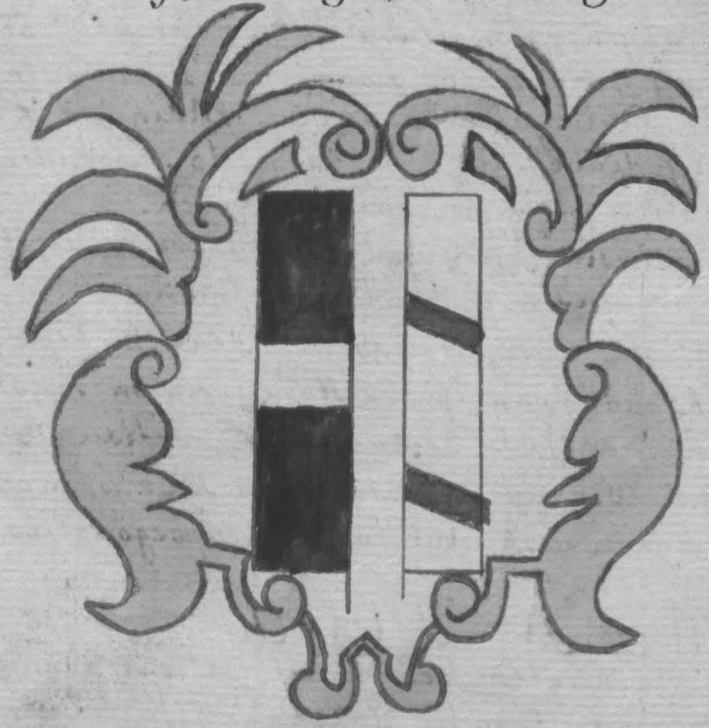

Blisko tego Miasta iest mieysce iedno, gdzie S. Antoni ogien z
Nieba spuścił modlitwą swoią, Który Żołnierzy naśmiewaiących się z
Imienia iego popalił.

GENUA

Podroznemi y wielu wprzod będąc rządami Genueńczykowie, na koniec R. P. 1527 wybili się z pod mocy Francuskiey, y od tego czasu Rzeczpospolita Genuenska rządzi się pod dyrekcyą Senatu własnego. co 2 roki obieraiąc sobie Dozę.

Rzeczpospolita Genuenska rządzi się dwiema radami:
1 złączona z Dozy y Senatu, y z wszystkiey Szlachty w Mieście zostaiącey, czyni odmianę Praw y nowe stanowi. Zasłużonych nobilituie
2 złączona z Dozy, Senatorow, Kolegow y 200 Szlachty, naymniey 28 lat maiącey.
Doza niemoże bydź obrany tylko w roku 50 wieku swego, Niemoże wizyty przyimowac, audyencyi dawac, korrespondowac y listow do siebie pisanych odpieczętowac, tylko przy 12 Senatorach. Stroy iego iest szuba złota, albo adamaszkowa karmazynowa, y mitra takaż nagłowie, kiedy zaś urząd swoy skończy, to iest 13 Aug. o godzinie 8 z rana powinien się znaydować w radzie, gdzie mu dziękuie Sekretarz Radny w te słowa: Wasza Jasnosc skończył iuż czas, JWW M Pan wroc się do Domu swego, ktory zaraz zdeymuie swoy stroy y dziękuie Senatowi za dobry affekt. w 3 dni potym bywa Elekcya inszego. Szlachta Genuensey wszyscy [illegible] handlami bawią. Damy stroią się po Hiszpansku w rogowkach wielkich, tak iż gdzie ciasna ulica ledwie iedna drugą zminie. Iedna Dama syna osądzonego na smierc w lat 18 ukryła pod rogowką niby go nawiedzaiąc ostatni raz y wyniosła przez co wybawiła od smierci.
GENUA Miasto. Samych kupcow iedwabnych liczy na 20000. w kosciele S. Wawrzyńca w skarbcu iest talerz smaragdowy, ktory miała ofiarowac Salomonowi krolowa Saba, na ktorym miał Chrystus Pan ostatnią wieczerzą z Apostołami odprawowac, ten mieli dostać przy odebraniu Antyochij

lecz wielu Autorow pisze ze Chrystus Pan na srebrnym talerzu wieczerzał. To miasto iest Oyczyzną: Innocentego V. Adryana V. Innocentego VIII z Familij Cybo Papiezow y kardynałow więcey iak 30. krzystofa Kolumbusa ktory wynalazł Amerykę.
SARZANA Miasto. Oyczyzna Mikołaia V. Papieza.
TAVONA. Miasto. Oyczyzna Grzegorza VII. Juliusza II. y Sykstusa IV.
Genua tak się szczyci budynkami, iż na ulicy ktora się nową zowie, niemasz żadnego domu w ktorymby Krol y naymożnieyszy Xiąże nie mogł stac gościnną, takiemiż Pałacami przedmieścia się zaszczycaią.
Genueńska Rzeczpospolita ma długości mil Niemieckich 40 szerokości. 6

CZĘSC SRZEDNIA PANSTW WŁOSKICH

Zamyka w sobie Xięstwo Florencyi. Państwo Papieskie y Rzeczpospolitą Lucenską.

FLORENCYA

To Xięstwo zwane od Miasta Florencyi, udawnych Rzymian część Hetrurij. Karol V Cesarz wyniosł go na Xięstwo A P 1531 a Pius V nadał tytuł wielkiego Xiązęcia A P. 1569. Florencya inaczey zowie się Toskana.

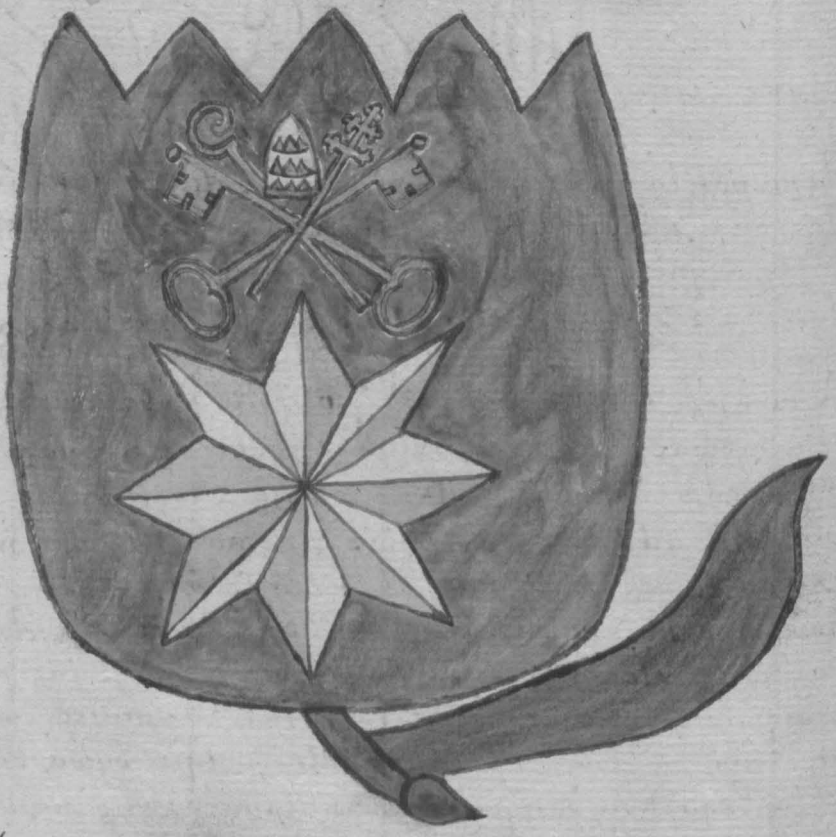

Xiąże Toskanski iest naybogatszy w Włoszech, może mieć intraty 2500000. szkudow. Może wystawic Woyska: Piechoty 30000 konnych 3000. Okrętow 20 woiennych y Galer 12.
Toskania dzieli się na 3 Prowincye: Florencką. Syeńską y Pizańską: Długości ma na 25 mil, szerokości tyleż.
FLORENCYA Miasto. Parafij ma 44. klasztorow 16 Spitalow 22

kolumn 6. Piramidy 2. Fontan 1. Rynkow 11 Sądow 12. Pałac Xięcia Florenckiego piękny y bogaty, w tym Pałacu iest sztuka magnesu ktory 60 fontow żelaza trzyma, stoł ieden cały Agatowy. Statua Ludwika XIV. krola Francuskiego na koniu siedzącego lana z złota. Zwierciadło w ktore kiedy męszczyzna patrzy reprezentuie niewiastę, a kiedy w niego niewiasta patrzy to pokazuie męszczyznę Dyament szeroki na palec, ważący 130 karatow taxowany 1500000 szkudow. y wiele innych bogactw. Odprawiało się tu Concilium R P. 1438. za Eugeniusza Papieża dla złączego kościołow Greckiego z Łacinskim. zasiadało 9. kardynałow. Arcybyskupow y Biskupow 160 Patryarchow dwoch Jerozolimski y Akwilenski, to z strony kościoła Łacinskiego. Z strony kościoła Greckiego. zasiadał Cesarz Jan Paleolog, Patryarcha Konstantynopolitanski y Biskupi z 3 Patryarchatow wschodnich.

Florencya iest Oyczyzną Leona X. Klemensa VII Leona XI. Urbana VIII.

SIENNA Miasto, ma kościoł katedralny w ktorym iest Ramię S. Jana Chrzciciela, oprawne w złoto kamieniami sadzone, darowane od Baiazeta II Cesarza Tureckiego Innocentemu II Papieżowi wraz z włocznią, Cierniem y Trzciną Chrystusa Pana. Rynek ma pezten Fontan ktore wypuściwszy morze po rynku na czołnach pływac Oyczyzną iest Alexandra III y VIII. Piusa II y III. S. katarzyny Senenski. ktora iest iego Patronką.

ARCSO. Miasto, Oyczyzna Aretyna Benedyktyna żyiącego R P 1022 ktory mowiąc pacierze kapłanskie o S. Janie Chrzcicielu uważał zre Hexyą hymny w pierwszych syllabach wynalazł do muzyki Ut, re, mi, ta, sol, la. UT. queant laxis. RE. sonare fibris. MI. ra gestorum FA. muli tuorum. SOL. ve polluti LA. bij reatum. z czego z kompo nował zaraz 2 Xiązki muzyczne.

PAŃSTWO PAPIESKIE

Dzieli się na 12 Prowincyi, ktore są: Ferarya. Romania. Xięstwo Urbinskie. Marka Ankonska. Bononia. Patrimonium S. Piotra. Kampania Rzymska. Xięstwo Spoletanskie. Perugin. Castro Orvietan. Sabina y Benewent w krolestwie Neapolitanskim.

Granicży na Pułnoc z Państwami Weneckiemi. na Wschod z krolestwem Neapolitanskim. na Południe z morzem Toskanskim. na Zachod z Toskaną. Modeną. Mirandolą y Mantuą.

Woyska wydac może w potrzebie. Piechoty 50000 Kawaleryi 10000 zwyczaynie zaś każdy Oyciec S. trzyma 12 Galer na morzu przeciw naiazdom Tureckim. Intraty z tych Państw może miec corocznie około 2000000 czerwonych złotych, oprocz innych licznych Accydensow

Herb Panstwa Papieskiego

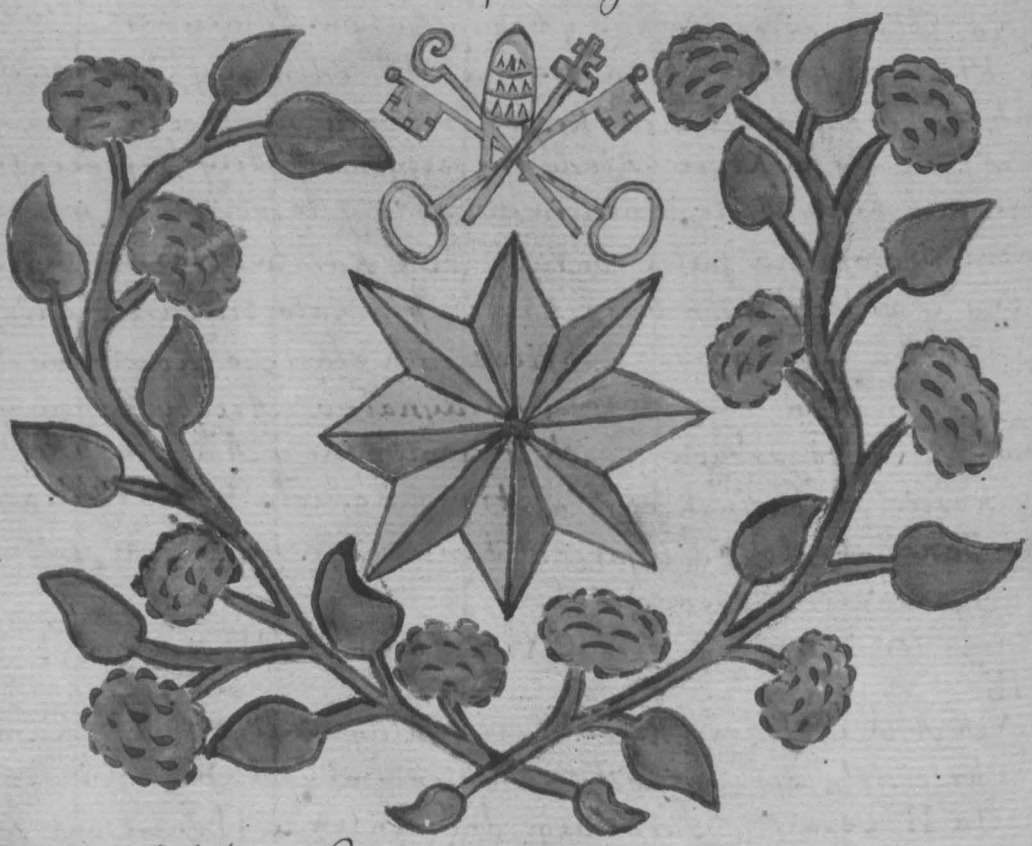

FERRARIA. Tę Prowincyą klemens VIII. R. P. 1590 przyłączył do Panstw swoich po smierci Alfonsa Xiązęcia Ferarskiego, iako sobie chciwą.

ROMANIA. u dawnych Rzymian zwana była Flaminia od Flaminiusza Konsula, ktory zwyciężywszy Genuenczykow, kazał kamieniami kwadratowemi wyrobić drogę od Rzymu ciągnącą się aż do Romanij dla zabawienia y nieprożnowania woyska. Z Romanij naywięccy Rycerzow woiennych dobieraią.

Rawenna Miasto. iest Oyczyzna Jana XVI Papiera. liczy Biskupa 22 Męczennikami.

Remini Miasto. za Wespazyana Cesarza miało 2 ludzi starych: męszczyzna miał lat 150, a niewiasta 144.

URBINO. To Xięstwo Urbanowi VIII ustąpione od Franciszka maryi de la Rovere ktory bez potomnie umarł.

Urbin Miasto. Tu się rodził Klemens XI Papież z Domu Albani.

ANCONA. przybyła do Panstw Papieskich za Klemensa VII.

Ascoli Miasto. Tu się rodził Mikołay IV. Papież

Montalto. Miasto. Tu się rodził Sixtus V Papież.

LORET. Miasto. przyozdobione Domkiem N. M. Panny w ktorym Archaniol Gabryel zwiastował Wcielenie Syna Boskiego. Ten Domek nay pierwey był w Nazarecie w ziemi Swiętey, lecz iak Turcy zawoiowali Ziemię S. przeniesiony Cudownie przez Ręce Aniołow do Dalmacyi R. P. 1291. D. 7. Maia, z Dalmacyi do Wenecyi, z Wenecyi przeniosł się na grunt iedney Pani w Dyecezyi Rekanackiey nazwaney Loretée z kąd Imie swoie ma, z tamtąd przeniosł się na to mieysce gdzie teraz iest. Historya tych przenosin iest wyrazona na Facyacie tego Kościoła

trzema ięzykami. W tym Kosciele iest Statua z iedney perły wyrobiona Nays. Panny piastuiącey P. Iezusa naturalnie w morzu znaleziona. Apparat darowany od Elzbiety Krolowey Aragonskiey sadzony dya= mentami 6666. Przed Oltarzem Nay. Panny w Domku iey między innemi lampami złotemi iest iedna nayprzednieysza własnemi rę kami Zygmunta I. Krola Polskiego robiona. y chorągiew Turkom zabrana od Jana Sobieskiego pod Widniem.

BONONIA

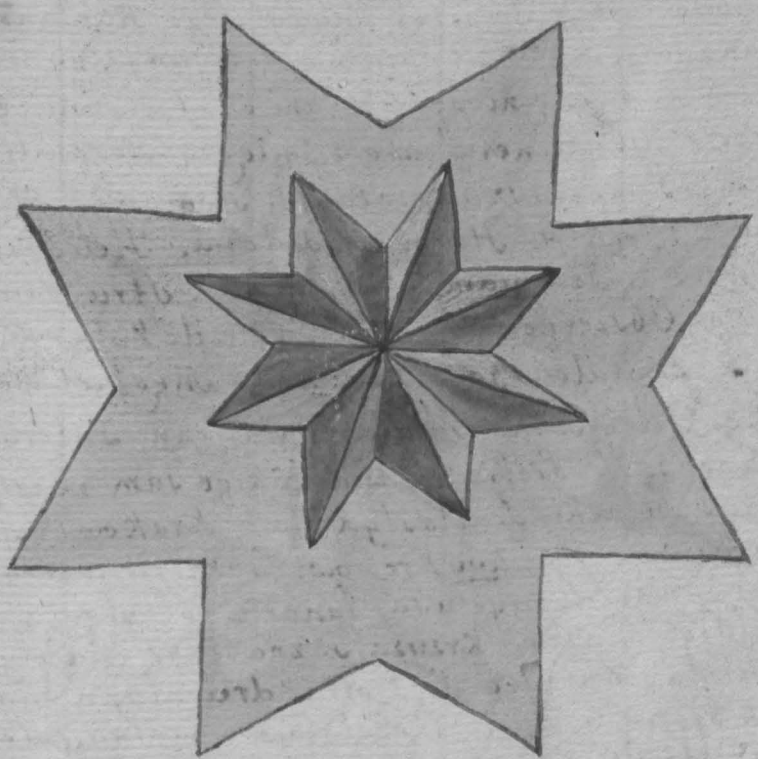

Ta Prowincya iest między Ferarą, Romanią, Toskaną, y Modeną BONONIA Miasto. Obywatele tego Miasta maią osobliwsze prawo, ze kiedy ieden drugiego zabiie a uydzie do Klasztoru, to Dobra iego nie podpadaią konfiskacyi. W Kosciele S. Klary iest Ciało S. Katarzyny Bononskiey y lubo umarła R.P. 1463. ie dnak całe siedzące w Kresle y iakoby swieżo zmarłey, a nadewszy stko ze co miesiąc paznokcie u rąk urzynaią, a włosy raz w rok ktore nie przestaią rosc, ktora Ceremonia odprawia się przy konkur się ludzi. Oyczyzną iest Honoryusza II. Lucyusza II. Grzegorza VIII. Papiezow.

PATRIMONIUM S. PIOTRA. Ta Prowincya iest czesc Toskany, ktorą Mathilda Grafowa Toskanska darowała S. Piotrowi R.P. 1100. dla czego Urban VIII Papiez ciało iey przenieść kazał z Mantuy na Watykan. Ma Miast znacnieyszych 27.

Viterbo Miasto. Oyczyzna S. Rozy Witerbskiey.

Bolsena Miasto. Tam leży Ciało S. Krystyny, y Hostya S. z ktorey powątpiewaiącemu Xiędzu o istocie Ciała Panskiego, poczęła się sączyć krew z Hostyi na Korporał, y z tey przyczyny Urban IV. Papież postanowił Swięto Bożego Ciała. Korporał ten chowaią w Orvieto

a Hostyą S. w tym Kosciele.
Orwieto Miasto. na skale niedostępney. Oyczyzna S. Bonawentury Doktora Seraficznego.
KAMPANIA RZYMSKA. W tey Prowincyi iest Rzym Stolica Papiezow. Zaczym była Wiara S. w Rzymie był tam kosciol Panien Westow czyli Westales ktore pilnowały ognia swięconego. Rzymianie mieli za zły prognostyk gdy ten ogien wygasł, te Panny powinny były przez 10 lat probować Nowicyatu. przez drugie 10 lat uczyć drugich ceremoniy, a w 40 lat zamąż mogły isc, ktoraby zas była Panienstwo straciła, bita była zato przez naywyższego Kapłana, a potym żywo pochowano w grobie. Iest tam most tryumfalny przy moscie S. Anioła, przez ktory się niegodziło ani chodzic, ani iezdzic nikomu bo tylko Cesarze albo Generałowie zwycięscy wiezdzali potym moscie z tryumfem. Pompeiusz wiezdzał 4. słoniami. Marcus Antonius 4. lwami. Neron 4. Hermafrodytami. Heliogabel 4. Tygrysami. Aurelianus 6. Jeleniami. Firmus 6. Strusiami.
RZYM Miasto. Obszernosc iego na 4. mile dokoła. Ma Bram 18 Kosciołow 300. Szpitalow 30 Klasztorow Męskich 64 Panienskich 40. Parafiy 93. Oćiec S. ma 3 Pałace; Vatican, Lateranski. Monte Cavallo. Kosciol S. Piotra, wzdłuż: iak go sam mierzył Vladislaus Alexander Lubienski Scholastyk Cath: krakowski: 5 krokow dobrze-stępnych 280. wszerz 200 krokow. Tam iest Weronika wyrażaiąca prawdziwą Twarz Chrystusa Pana. Włocznia ta ktorą był przebity Bok Jego. Drzewo krzyża S. znaczne. Ciało y Głowa S. Jędrzeia Apostoła. Katedra S. Piotra drewniana, na srodku kosciołа grob SS. Piotra y Pawła Apostołow z metallu drogiego. Ta fabryka ma kosztowac 40000000. czerwonych złotych. Konczyło ią 23 Papiezow. Kosciol S. Jana na Lateranie wystawiony od Konstantyna W. Cesarza tam ochrzconego R.P. 318 Tam iest Ołtarz przy ktorym S. Piotr celebrował, drewniany. Rozga Moyzeszowa. Pastorał Aarona. Arka starego Testamentu. Obraz Chrystusa Pana od S. Łukasza malowany. Stoł na ktorym Chrystus Pan podczas ostatniey wieczerzy postanowił Nayś. Sakrament ampułka Krwi Chrystusa Pana. Ciernie z korony P. Jezusa. Gozdz z krzyża Jezusowego. Katedra z Porfiru w ktorey Papiezo posses swoy odbieraią. W tym kosciele odprawiały się Concylia: 1 R.P. 1123. na ktorym potępiony Antypapa Grzegorz VIII. y Henryk V. Cesarz od Inwestytur na Biskupstwa y Opactwa odsądzony 2 R.P. 1139. złożone z 1000 Biskupow na ktorym wszystkie Akta Antypapy Anakleta potępione. 3 R.P. 1179. przeciw Aktom Antypapow. 4 R.P. 1215. przeciw Herezyi Albiensow. 5 R.P. 1512 przeciw sekcie Luterskiey. W kosciele S. Marcina iest Gozdz y ciernie z korony P. Jezusa y pieniąd ieden z między 30 Judaszowskich. W kosciele S. Pawła iest Krucyfix ktory rozmawiał z S. Brygitką. Tu się rodzili Simplicyusz y Jan IX Papiezowie.
Miasto Segni. Oyczyzna S. Witalisa Papieża.
Ananagnia Miasto. Oyczyzna Innocentego III. Grzegorza IX. Ale:

xandra IV. Bonifacego VIII. Papiezow.

SPOLETO. Xięstwo Iurysdykcij Papieskiey podległe, zamyka w sobie: Xięstwo Urbinskie. część Romanij y Marki Ankonskiey y Olimbry. Kray bardzo obfity w wszystko. Łąki 3 albo 4. razy tną do roku. Rzepa taka się rodzi że iedna waży może 40 funtow. Drzewa dwarazy do roku frucht wydaią. Ma 2 ieziora iedno zwane Pie di Luco. gdzie wrzuciwszy drzewo kilka dni sprochnieie. Drugie Nurcia gdzie według mniemania tamecznych, zawsze się przechodzą diabliy czarnoxięznicy, blisko tego ieziora iest loch Sybilli, gdzie według zdania tamecznych ktoby tam chciał wnisc znalazłby Krolestwo bardzo piękne w ktorym ta Sybilla krolnie, y mowią że się tam ludzie cieszą a w nocy w węże się przemieniaią, lecz niemasz tak smiałego ktoby tam wszedł. Graniczy to Xięstwo na Wschod z Abruzem na Południe z Sabiną, na Zachod z Orwietem na Północ z Urbinem.

Ziemia Spoletanska ma w sobie 100 wsiow.

Norcya Miasto. Oyczyzna S. Benedykta ktory umarł na Gorze Kassynie R. 543 d 21 Marca. wieku lat 63.

Terni Miasto. przy ktorym blisko iest gora na ktorey od suszy ziemia błotnieie a od dyszczow w proch się rozsypuie.

Todi Miasto. Oyczyzna S. Marcina Biskupa potym Papiera

Asysz Miasto. Tu się rodził S. O. Franciszek y tu Grob iego w ktorym nie lezy lecz stoi. Blisko tego Miasta iest Porcyunkula, kościoł wspaniały w ktorego srodku iest kosciołek malenki w ktorym Ołtarz cały srebrny y statua N. Panny piastuiącey P. Iezusa, w tym kosciołku S. O. Franciszek otrzymał dla wszystkich Odpust zupełny, ktorego teraz dostępuiemy w Porcyunkulę, a w konwencie naypierwszą Regułę Zakonu opisał gdzie iest ieszcze Cela Iego w ktorey umarł, przy Celi iest ciernie w ogrodku w ktorym martwił Ciało swoie, lecz przemienione w roze, po ktorych krwawe krople widac, na pamiątkę krwi rozlaney w nim tego O. Swiętego iest y droga, iest y droga ktorą prowadzony od Anioła do tegoż kosciołka poswięcenia przez samego Chrystusa Pana przy obecnosci N. M Panny y SS. Aniołow. Imie swoie ten kosciołek zabiera z tąd, zebyt mały y dostał się Benedyktynom ktory ze był mały y bez fundacyi nazwany od nich Porcyunkula y darowany od Opata S. O. Franciszkowi. Za miastem na gorze iest kosciołek gdzie O. S. Franciszek odebrał Stigmata.

PERUGIA. w tey Prowincyi iest Miasto Passygniano, gdzie się S. Jan Gwalbert rodził y umarł R. P. 1073. fundowawszy kongregacyą zwaną: de Val Ombroza potwierdzoną przez Alexandra II Papiera.

SABINA. Ta Prowincya była pod własnym rządem Sabinow, iak zas Rzymianie wykradli wszystkie białogłowy Sabinom, tak Sabinowie wypowiedzieli woyną Rzymianom, przy ktorey zaczynaiącey się Sabinskie niewiasty ktore iuż były zaślubione Rzymianom do zgody obie strony przywiodły y odtąd w rowny rząd się z Rzymianami złączyły

BENEWENT. wyniesione na Xięstwo w VI. wieku przez Lombardy Benewent Miasto. Oyczyzna Felixa IV Wiktora III y Grzegorza Papiezow

NEAPOL

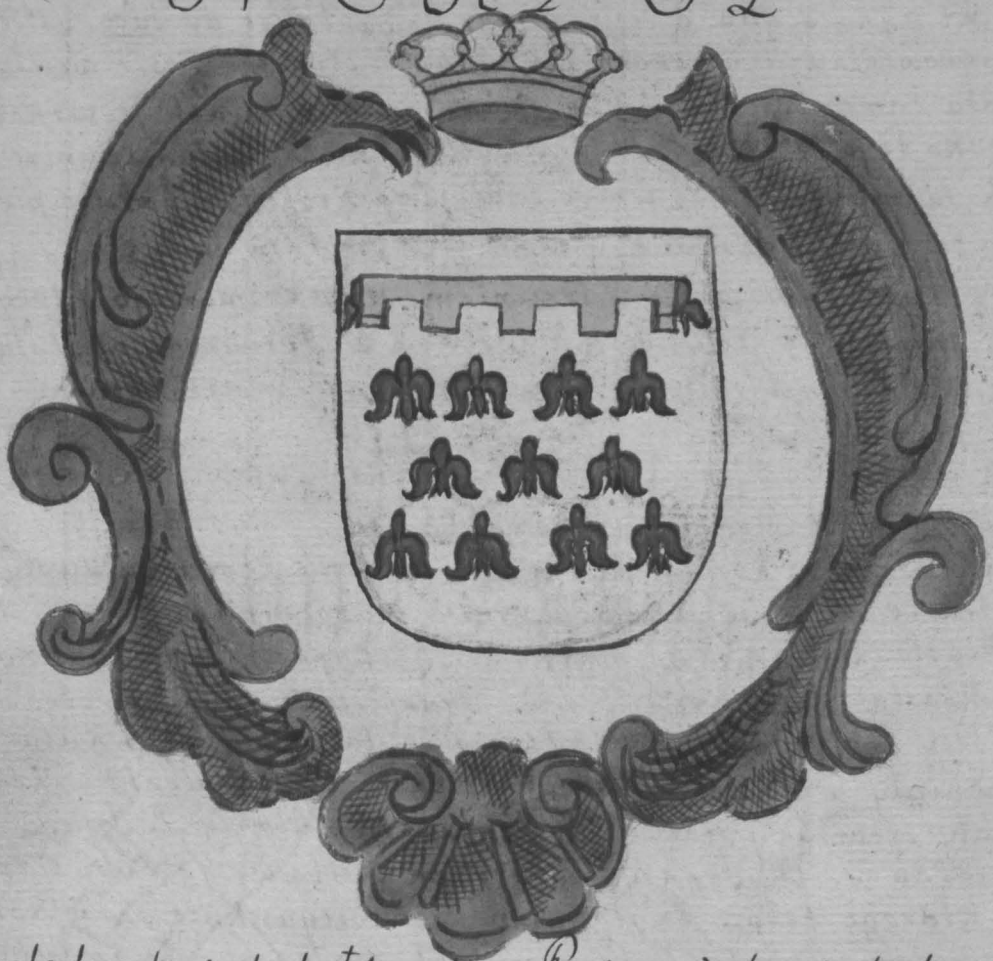

Krolestwo to iest chołdownicze Papiezowi, kazdy krol przez Posła swego co rocznie posyła kineę z chołdem 10000 szkudow Stolicy Apostolskiey.

Dzieli się na 4. Prowincye /:ktore zamykaią w sobie 12 innych Prowincyi mnieyszych:/ Kampania. Calabria. Abruzza Puilla. Szczyci się miec Arcybiskupow 24 Biskupow 12 Xięząt. 160 Margrabiow 100 Graffow 10. Baronow około 1000. Całego krolestwa Prowent roczny 23000000 y 50000 czerwonych złotych To krolestwo graniczy na Zachod z rzekami Ofence y Tront, na Połnoc z kampanią Rzymską, Marką Ankonską y morzem Adryatyckim. na Południe z morzem Medyteranenskim y Sycylijskim na Wschod z morzem Jonskim.

KAMPANIA

Ta Pierwsza Prowincya krolestwa Neapolitanskiego zamyka w sobie Ziemię Lavaro- y Xięstwo Ultra y Citra.

Ziemia Lavaro znaczy na Polski ięzyk ziemia pracowita bo nayzposobnieysza do pracy, zwana u dawnych kampania szczęśliwa.

dla obitosci wydaiącey z siebie wszystkiego. Obfituie w fontanny albo wody, wszelkie defekta ludzkie uzdrawiaiące z przyczyny siarczystych gor. Kampania następuiącym zaszczyca się herbem.

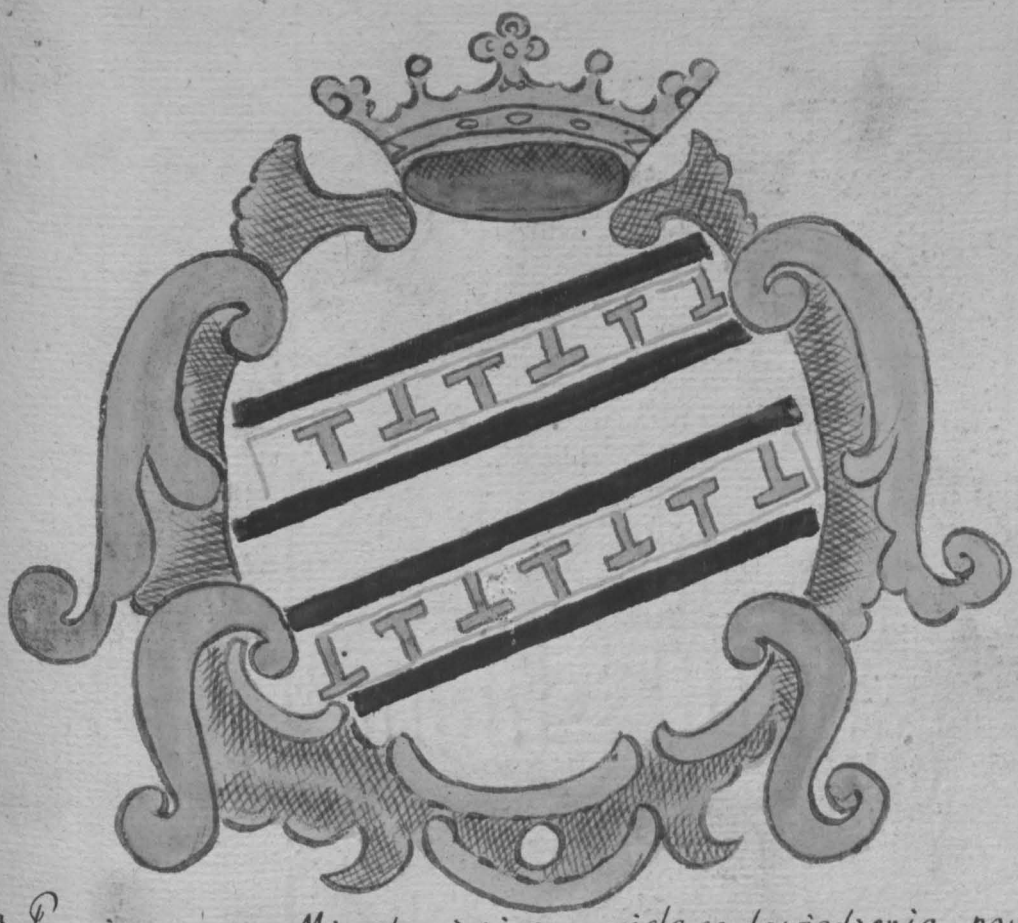

Ta Prowincya ma Miasta, ieziora y wiele co dowiedzenia. nayprzod Ieziora Avernus nazwane od Wirgiliusza Lacus inferni z tey przyczyny. ze wszelkie lecące tamtędy ptastwo od fetoru siarki zdychac musi, przytym ieziorze iest iama w skale głęboko wyciosana, kwadratowym kamieniem burkowana, gdzie według iednych Autorow Sybilla kumena mieszkała y Proroctwa pisała, według innych: z tamtąd Poganie od wieszczkow swoich odbierali wrozenie pierwsze przyszłych rzeczy. Wieszczkowie zwani byli Cymmeryuszowie, ktorzy nigdy nie widzieli Słonca.

R.P. 1721. 25 Julij. Iednego Rybaką pies Morski zachwycił pod Neapolem przy S. Magdalenie inni zaś ledwie uszli, wynalezli iednak taki sposob ze go złapali, miał 20 łokci wzdłuż, wszerz zaś miał 12 łokci, zęby trzema rzędami na cwierc łokcia wielkie, skrze le dwiema rzędami na 3 łokcie wzdłuż, w nim zaś znaleziono czastkę y piszczele, y wiele innych ryb.

Delfinow wiele znayduie się w morzu z ktorych iednego złapawszy Rybak wychował go przy domu w sadzawce, tak że y głos iego rozumiał, y przyuczył go do tego ze na nim siedząc pływał po morzu, gdzie go tylko kierując.. a gdy rybak raz wsiadł w okręt pozwolił Delfinowi płynąc przy okręcie, w tym napadła fala morska okręt zkręciwszy zatopiła, Delfin usłyszawszy między innemi głosami Pana swego głos, podał mu grzbiet swoy y popłynął z nim aż do domu.

CALABRIA

Dzieli się na 2 Prowincye, Calabryą citra y Calabryą ultra.

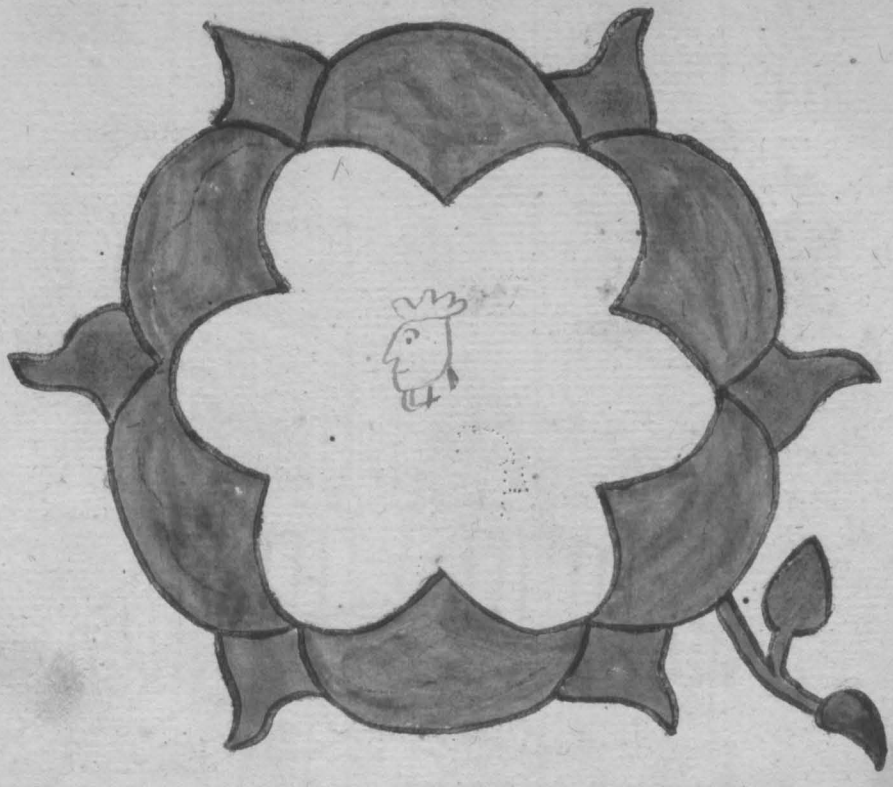

W Calabryi ultra iest Miasto Kortona Oyczyzna S. Małgorzaty Kortoń
Prowincya ABRUZZA dzieli się na 2 części, toiest Abruzza citra, y Abruzza ultra.

PULLA Prowincya zamykała w sobie część Grecyi y miała własnych swoich Xięząt. Dzieli się na 3. Prowincye. Capitanata. Bary y Otrant.

Neapol Miasto stołeczne krolestwa całego położone nad morzem Medyteranenskim, nad brzegami morskiemi ma Pałace wspaniałe, Domy piękne y ogrody. to miasto iest wielkie kwadratowym kamieniem burkowane po ulicach, tylko w tym nieszczęśliwe że iest podległe częstemu trzęsieniu ziemi z przyczyny siarczystego gruntu, a naybardziey że iest w niebiespieczenstwie od gory Wezuwiusza, iakoż R P. 1631 byłoby zginęło gdy był wiatr nieobrocił w inną stronę ognistych kamieni y siarczystych popiołow z tey gory W Neapolu iest kościołow 340 w katedrze leży Ciało Swiętego Januaryusza, a blisko tego Miasta o 10 mil włoskich iest taż Gora Wezuwiusz ktora ogien wybucha z siebie y tym w wielkie niebespieczenstwo wprawia Miasto wyrzucaiąc na niego ognie, y w oko

licy sprawuie częste pozary y trzęsienia ziemi, wierzch po części po-
piołem osypany, y kamieniem dziurkowatym po części okryty ktory
się formuie z ognistey rzeki, ktora przy wiekszych tey gory pozarach
wypływa nazywa się Lawa: w wierzchu zas samym dziura czyli
przepasc ognista z ktorey dym nieustannie wychodzi. Corocznie
tedy gdy powstaią te pozary, stawiaią Amputkę z krwią S. Janua-
ryusza przy Głowie iego, iezeli krew wyskakuie ku Głowie, tego
roku wolni są od pozarow Wezuwiusza; iezeli nie. towarzyszy poku
tuią, prosząc P. Boga o zachowanie tego ognia.
W kościele Dominikanskim iest Krucyfix, ktory przemowił do S. To
masza: Bene scripsisti de me Thoma.
W Kościele Teatynow, leży Ciało S. Jędrzeia de Avelino. y S. Kaietana
Tu się rodzili Bonifacius V. Urban VI. Bonifacyusz IX. Paweł IV.
Innocencyusz XII. Papiezowie.
Na gorze iest grob Wirgiliusza.
W Mieście Aquino, rodził się S. Tomasz Doktor Anielski.
W Mieście Arpino, rodził się Cycero.
W Mieście Sora, rodził się Kardynał Baroniusz
W Mieście Kumea, rodziła się Sybilla Kumea, y prorokowała, y tam
leży. pisze otym S. Justinus.
W Mieście Nola rodził się S. Paulin, ktory Dzwony wynalazł.
W Mieście Puzolo był kościoł Jupitra, z ktorego teraz kościoł S. Ka
tarzyny. Wtym kościele Jupitrowym S. Januaryusz dany lwom na
pozarcie. Jest tam sadzawka pod ziemią 150 łokci wzdłuż. 40. w
szeroka, wysoka 30. Jest y grob Agrypiny Matki Nerona Cesarza
ktory iey wnętrznosci tam dobywszy pochować kazał.
W mieście Salerno, u Jakobitow iest Dzwon, ktory ile razy sam zadzwo
ni, znak daie o smierci iednego Zakonnika ze umrze.
W Mieście Amalfi w katedrze iest Ciało S. Jędrzeia.
W Mieście Chieti, naypierwey fundowani Teatyni od S. Kaietana.
W Mieście Aquila rodził się Salustyusz. W tym Mieście takie było
trzesienie ziemi R. 1703. 2 Febrij ze 2400 ludzi zabito. 2500 na
kaliczyło. a w kościele S. Dominika 800 ludzi kommunikuiących
kościoł przytłukł, gdy odwalano mury, naleziono Xiędza daiącego
kommunią, ktory lubo zabity iednak mocno trzymał puszkę z 200
kommunikantami. Bernardyni na tenczas będący w Refektarzu
wszyscy przytłuczeni.
W Mieście Avelino, rodził się S. Jędrzyi de Avelino.
W Mieście Monte S. Angelo, alias Gora Gargano, gdzie się S. Michał
obiawił. Tam iest kościoł w skale wycięty do ktorego po stopniach
55 wchodzic potrzeba.
Taranto na Wyspie, ma tytuł Xięstwa, znayduią się tam robaki
na kształt paiąkow, ktory gdy ukąsi, zaraz zmięsza humory w
człowieku, ze musi płakac, tancowac, womitowac, smiac się drzeć
bledniec y krzyczeć, gdyby go nie ratowano przez poty, inne re-
medya, osobliwie muzyką y tancem musiałby umierac. Obcego
nikogo nie ukąszą tylko ziemianina. Z tey przyczyny ta kara

P. Boga, ze tancuiąc y weseląc się Panu Bogu nieucrynili adoracyi gdy Xiądz przechodził. Delicyom tak podlegli ze stare skory zdieraią z siebie, dla nabycia delikatnych. Stroy ich sam iedwabny.
w Miescie Rozano iest Kosciol Fundowany od S. Bartłomieia, pod tytułem N. Maryi P. Bolesney, y gdy go fundował miał zakaz od N M Panny aby zadna niewiasta niewchodziła do kosciola, tylko zeby ze dworu Mszy słuchały.
w Miescie Paula rodził się S. Franciszek de Paula.

Wyspy znaczniejsze w Włoszech.

Sycylia. Malta. Lipary. Sardynia. Korsyka.

SZCZYLIA.

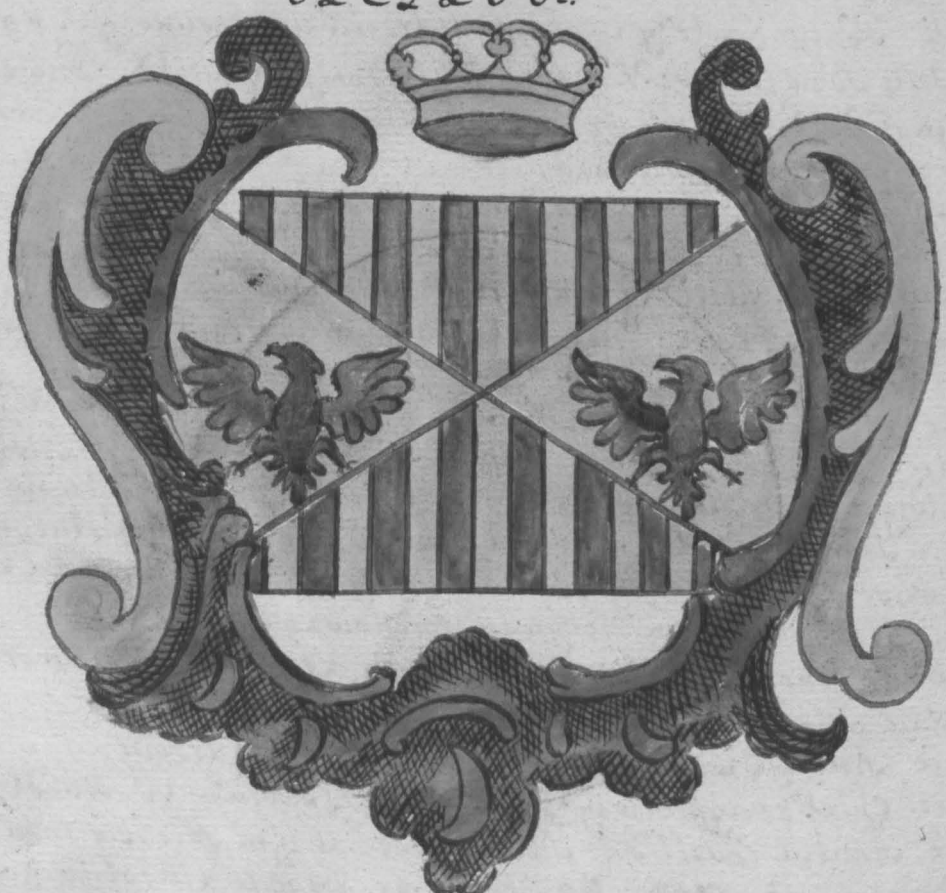

To krolestwo wzięło swoy początek od Tyranow Syrakuzanskich. Między wyspami nasławnieysze naywiększe y nayzyznieysze. krol tego Państwa ten sam co y Neapolitanski, przedtym nazwane Spikle rzem włoskiey ziemi. Stawi to krolestwo Messyna. Panorm. Syrakuzy. Katana, y wiele innych Szlachetnych Miast, bardziey iednak Grob S. Agaty. potym Achimedes y Euklides Matematycy. Dedal Architekt y Sybilla Cumana. Czynią mu niesławę sławne zatopieniem ludzkim w morzu mieysca, Scilla y Charybdes, tamta skałami ta przepaściami niebespieczna. Częste tu bywa trzęsienie ziemi, iedno naystrasznieysze było tey Wyspie R. 1169 które obaliło 10 miast y ludzi 100000 zawaliło.

Etna albo Gibel w Sycylij, teyże natury co y Wezuwiusz ktora Ro. 1669 wylała z siebie rzekę ognistą, szeroką na mil dwie włoskich głęboką na 6. łokci. Przy tych dwoch gorach, znayduią się winnice, pastwiska, lasy, bo grunt przynich bardzo iest tłusty y urodzayny.

Wielkosci iest takowey ze 9 dni potrzeba ią obieżdżac okrętem.
Palermo Miasto, Oyczyzna S. Agaty, ktora umarła R. 5. Lut: R. 251
Syrakuza Miasto. Oyczyzna S. Łucyi, y Stefana III Papieża
CORFU Wyspa, leży 2 mili od Epiru iest bardzo pożyteczna, bo tam
lasy z samych drzew Cytrynowych y do medycyny służących, wydaie
wielkie drzewo fruktowe, miodu dosyc, zboża bardzo nikczemne dla
wiatrow południowych ustawicznie wieiących, y dlatego zacżym zboże
dozrzaleie, usycha y nikczemnieie. Długosci będzie miec około 50 mil
włoskich, podobna iest w sobie do Xiężyca na nowiu. Obywatele są
Grecy.
CEFALONIA Wyspa na morzu Jonskim między wyspą S.
Maura y Zantes. większa od wyspy Corfu. Obywatele są Grecy obfitu
ie w oliwy, wina czerwone, rozynki wielkie. Ma 1. Miasto y wsi niektore
ZANTE Wyspa położona na morzu Jonskim do koła ma 36 mil
włoskich, leży między Cefalonią y Achaią. Zboża się tam rodzi bardzo
wiele za ktore oprocz swoiey potrzeby, co rok obywatele biorą 150
czerwonych złotych. Obywatele są Grecy Sysmatycy. Włochow tu
iest wiele, y Żydow ktorzy maią 3. Synagogi
CERIGO. Wyspa naypierwsza wpuszczaiąc się w morze Egejskie
czyli Archipelag. Żywnosc tu droga dla płonney ziemi, lisow, prze
piorek y gołębi dzikich ma zadosyc. Obywatele są Uniacy.
ZANTE Wyspa. obfitosc ma żywnosci. Obywatele są Uniacy.
CARICA wyspa Ma Miasto iedno y wsi 7. Zamkow 7. przeciw
rozboynikom Morskim. Wyspa ta niema nad 6 mil włoskich długo
sci. Szerokosci na 2 mili. naywiększą ma intratę z przepiorek, kto-
rych się tam w Marcu naywięcey znayduie.

MALTA

Wyspa ta iest położona na morzu wśrodziemnym nayblizsza Sycy
lij, ma około 20 mil włoskich, a wzdłuż y wszerz 10 mil albo 12 opa
trzona wielu Zamkami y Fortecami przeciw naiazdom Tureckim
Naypierwey była pod rządem Króla Battusa, lecz potym dostała
się Rzymianom, aż po dekadencyi panowania Rzymskiego Sara
ceni Maltę odebrali iako y Sycylią ktorym ią odebrał Rogier Graff
Sycylijski, odtąd zawsze Chrześcianom była podległa.
R.P. 1522 kiedy Soliman Soltan Turecki z potęgą Woyska wy
noszącego na 200000 wygnał Kawalerow Jerozolimskich S. Jana
z wyspy y Miasta Rodu, tak że się musieli reyterować do Wyspy
Kandyi, Sycilij Rzymu y Witerbu pod Protekcyą Stolicy Apostol
skiey. Karol V. Cesarz darował Wyspę Maltę wiecznemi czasy
tymże Kawalerom.
Malta wyspa wszystka iest skałą pokryta, ma w sobie kamienie
wygodne do wszelkiey Architektury, ziemi zaś wcale nie ma do

uprawy, tylko wydaie z siebie owoce figi y wina do iedzenia, Sycylia ią tylko opatruie zbozem wszelkim, obfituie w bawełny.

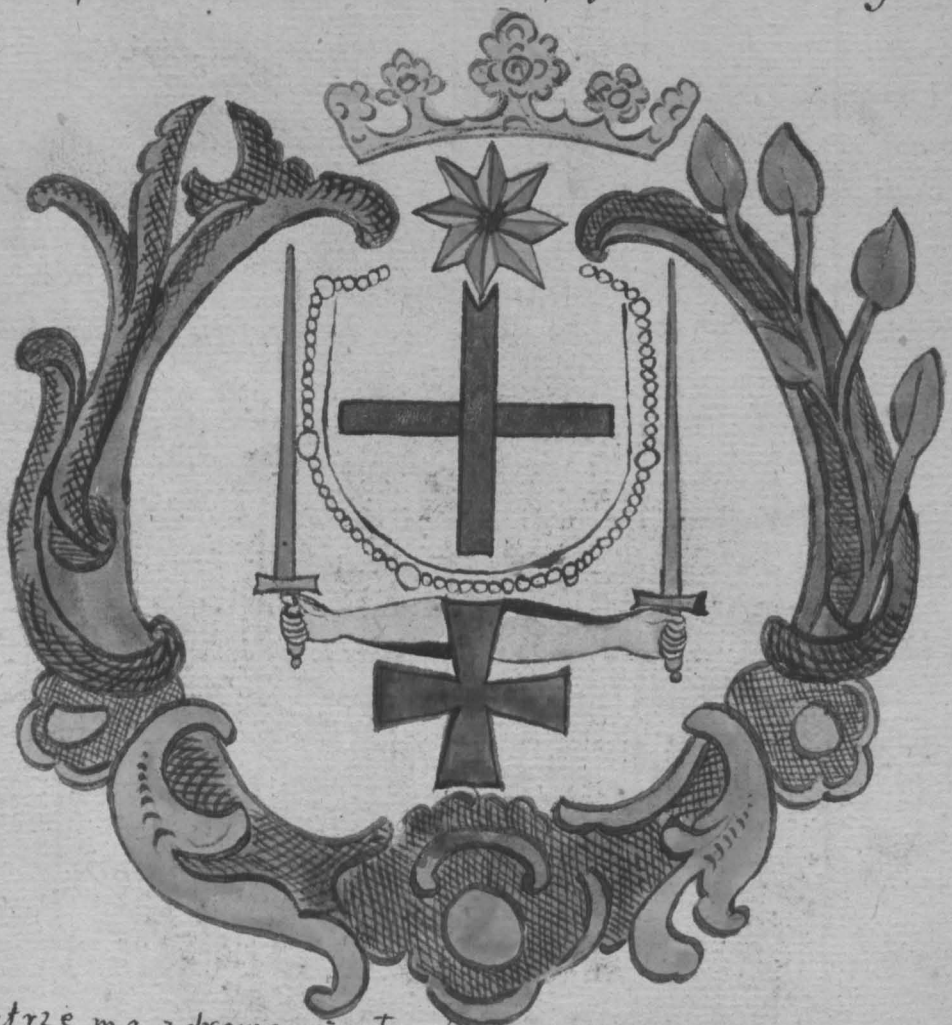

Powietrze ma zdrowe ciepła dosyc, bo y w zimie drzewa niepotrze buie dla ogrzania się. Gadziny tu żadney nie obaczy od czasow S. Pa wła Apostoła, ktory się tu był dostał podczas nawałności morskiey, y wszedłszy na Wyspę iuż prawie w wodzie zanurzony Karał sobie za palic drzewa dla osuszenia się, tym czasem wypadła iaszczurka y przypieła mu się do ręki, ale Swięty pobłogosławił wyspę, aby nigdy nierodziła żadney gadziny y odtąd ich niemasz, aczkol= wiek by kto przez ciekawość przyniosł ktorą z innego kraiu zaraz zdychac musi. Bierą także ziemię lub skałę z tey Groty, gdzie ten Swięty był, przeciw wszelkiemu iadowi.

Mowa Obywatelow naturalna Arabska, lecz zwyczay nieysza Wło ska. Niewiasty tam cnotliwe y stroy ich od głowy aż do dołu, tak że ich niemożna doyzrec, iednak ony widzą dobrze choc zactonio ne. Wyspy: komin, kominet, Folsola, Goza, Limosa, y Lam padosa należą do Malty. Lampadosa oddalona o Malty na 100 mil Włoskich, na ktorey iest kaplica N.M. Panny na dwie części rozdzielona iedna iest konsekrowana dla katolikow, druga część dla Poganow, za den iednak Katolik ani Poganin nie wynidzie z tamtąd, bez zostawie= nia iakiego darunku. iedni zostawuią wota srebrne, drudzy wino, bi= szkochty, chleb, proch, kule, szpady, muszkiety, sztucce tabakierki &c kiedy zaś potrzeba wziąść co, na to mieysce należy położyc walor rze:

czy zabraney, gdyby zas kto co potaiemnie wziął, okrętby się z mieysca ruszyc nie mogł, chociazby pod naypięknieyszy czas, pokiby niebyła uro cona rzecz zabrana, czego zawsze iest doswiadczenie. Ta kaplica iest wyko wana w skale.

Malta Miasto. wszystkie tam kamienice z ciosanego kamienia robio ne y dachy płaskie na modę Turecką kamieniami pokryte. Znayduie się tam Obraz N. M. Panny Ręką S. Łukasza malowany.

SARDYNIA

Imie swoie zabiera od Sarda Syna Herkulesowego.

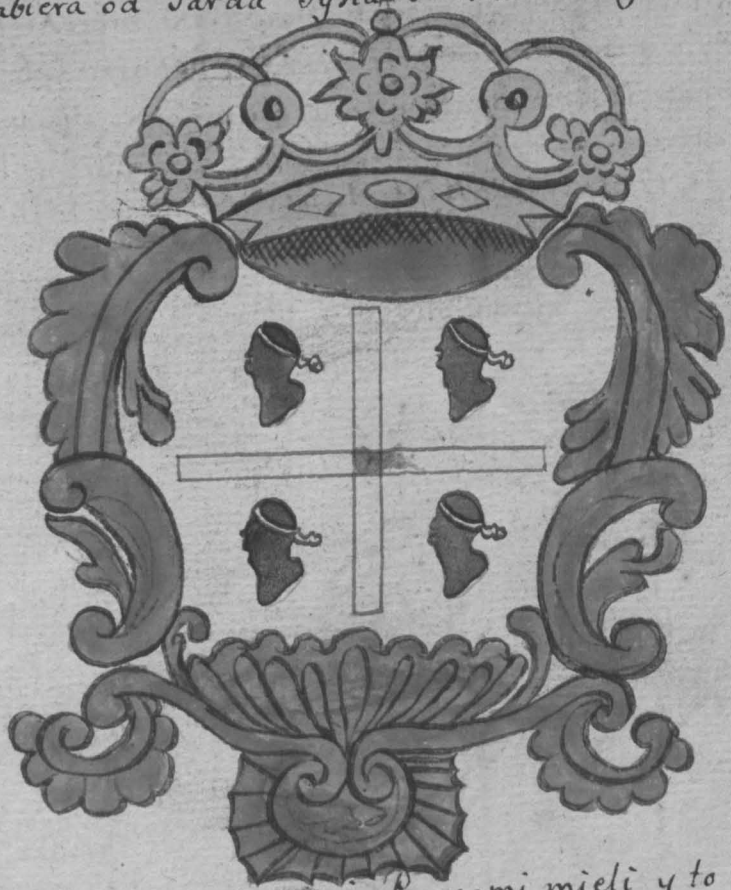

Dawni Sardowie między innemi Prawami mieli y to aby Oycow swo ich na starosc kijmi zabiiac dla tego zeby starosc ich, niepodpadała iakiemu błędowi, szkodzie Familij, albo w rządzie Oyczyzny, teraz zas są katolicy pod Rządem Duchownym.

Ta Wyspa miała wielu Rządcow y Panow, az R.P. 1714. dostała się przez Pokoy Backi Jozefowi Cesarzowi, ktory ią zamienił za Sy cylią z Xięzciem Sabaudzkim dotąd ią trzymaiącym y tytułuie się Krolem Sardynskim. Ma 44 Wysp pomnieyszych do siebie należących lecz tylko 4. mieszkane. to iest: S. Antiocha. S. Piotra Iawolare. y Asinare. inne są puste.

Powietrze ma niezdrowe, ziemia iednak obfituiąca. Ma gory siar czyste, kruszce srebrne, hatuny. Soli tu morskiey wiele robią Iest tam ziele zwane Sardonika od dawnych, a od teraznieyszych Raruncula. ktorą ziadłszy człowiek tak mu kurczy zyły ze smie iący się zda umierac. dla czego przysłowie dawne: Smiech Sar dynski. Naywięcey zas zeszpecona ta wyspa szczurami wielom.

LIPARY Wyspy ktorych iest 8 czyli 9. z między nich dwie nie mieszkane bo ogien z siebie wydaią: położone są przy brzegu Sycylijskim imie swoie biorąc od Lippara krola. Naywięcey wydaią z siebie Korzenkow, y figow, maią wody zdrowe, siarki saletry &c Za dawnych miał bydź na tey wyspie grob, około ktorego słyszane bywały bicia wkotły na cymbałach grania smiechy y klaskania rękami
Wyspa Cerygo. naypierwsza w puszczaiąc się w Archypelag.
Wyspa Tyne. iuż to ostatnia wschodnia.

KORSYKA

Dawni obywatele tey Wyspy bywali sławnemi morskiemi rozboynikami, narod gruby y prosty w ich zwyczaiach, pokarm ich bywał psy pomnieysze domowe y konie, ale y teraz tameczni Obywatele, grubiiani, prostacy, zazdrosni, zli, zuchwali mszczący się luboy po przeproszeniu y nie rzetelni. Mieli tytuł krolestwa lecz przywłaszczaiąc go sobie.

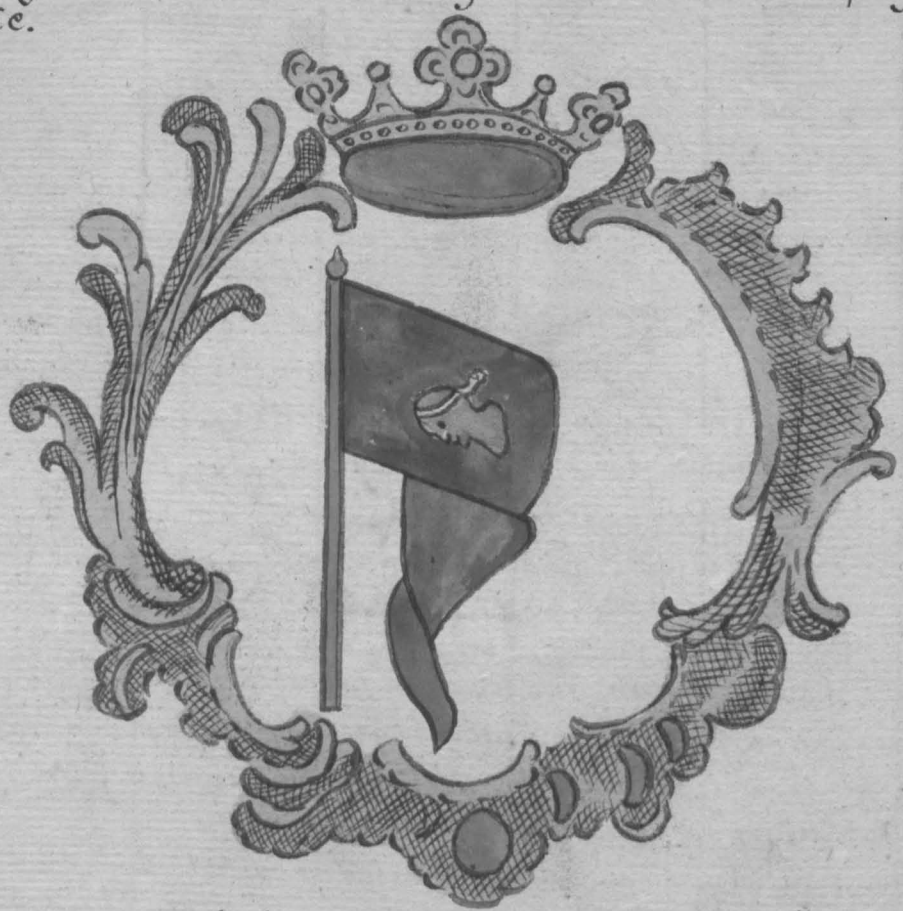

Wyspa ta dosyć iest ludna, miec może około 100000 ludzi sposobnych do woyny. Focyuszowie naypierwey byli Panami ich, potym Rzymianie podbili ią sobie ktorym odebrali Saraceni. Genuenczykowie poszedłszy na Sukkurs Korsykanom wypędzili ich. R.P. 1731 rebelizowali przeciw Genuenczykom lecz od Karola VI do kapitulacyi przymuszeni, będąc iednak malikontenci z Rządow Genuenskich wszelkiemi siłami od nich oderwać się od kilkudziesiąt lat za powodem Paoli swego Generała usiłowali, aby się na wolną y udzielną Rzeczpospolitą wybić mogli, lecz zaprzedani od tychże swoich Pryncypałow niedawnemi czasy koronie

Francuskiey, niemogąc się oprzec iey znacznemu Woysku ktore na podbicie sobie tego wyspu wysłała tak wręku Francuzow zostali.

Gory. Alpes. ktore oddzielaią Włochy od Francyi, Szwaycar y Niemiec. Apenin gora ciągnie się wzdłuż Włoch.

Włoski kray iest połwyspem naywiększym na wśrodziemnym morzu. Graniczy na Północ z Niemcami y Szwaycarami, na Wschod z Morzem Adryatyckim. na Południe z morzem Jonskim. na Zachod z morzem Liguryi, Toskanskim, y z Francyą. Włoski kray długosci ma na 150 mil Niemieckich. Szerokosci w północney części od Wschodu do Zachodu 70 mil Niemieckich. w średniey części na 30 w południowey na 35 mil.

Wszystkie wyspy między Hiszpanią y Niemcami na wielkiey rozłożystosci ziemi Francuskiey, pod swoim imieniem zamyka. Gdy zaś przedtym Brytanni zielem Farbownym na puszczali ciała swoie ktore wydawało to granatowy kolor aby straszniejszemi byli na woynie. cż cokolwiek iest malowanego albo kolornego Cyczystym ięzykiem nazywaią Brit. słusznie tedy niektorzy przyczytuią Grekom: bo ci to imię złożyli ze od tego słowa Brit y Tania, co znaczy kray nazwana Brytania toiest kray Brytonow to iest malowanych albo kolornych. Przed tym Brytanowie swoim ięzykiem nazywali się Cumeri y Kimbri, iako dawni Francuzi od Gomera Syna Jafetowego nazywali się Gomerowie, komerytowie, Cimmerowie, a krocey Cymbrowie. Narod więc Brytannow prawdziwie pochodzący od Francuzow wydaie się tak z imienia iako y obyczaiow Religij ięzyka y ułożenia. Ta Wyspa nay przod na 2 części rozdzielona była. na Brytannią większą y mniey szą. Większą tę część nazywali ktora była południowa, mniejszą ktora była północna. lecz Rzymianie porzuciwszy północną część ze im niebyła porzytkuiąca, południową rozdzielili na wyższą y niższą, po tym iak się formula Cesarstwa Rzymskiego co dzień odmieniała na 5. części była podzielona, potym na 2 krolestwa Anglią y Szkocyą gdzie na koniec Jakob IV. krol Szkocki wdarłszy się na koronę Angielską dla zazdrosci między Narodami Szkockim y Angielskim, tę całą wyspę nazwał Wielką Brytannią y sam zwać się począł krolem wielkiey Brytanij.

Ten narod przed nawroceniem swoim czcił wielu Bogow, inni twierdzą ze tyle miał Bogow ile Egipcyanie. Był także u nich w Poganstwie osobliwszy zwyczay, ze kiedy się ożenił ktory Pan lub Gospodarz domu swego, iego żona miała bydź wygodą całemu domowi, y rodzące się dzieci z tak niegodziwego społeczenstwa, miały uznawać Męża iey

za Oyca, Kiedy zaś kto żonę posłuszną wizytował powien był kij z osła
wic u drzwi dla przestrogi męża którego żona zabawna miała bydź
ten zwyczay tam wszędzie trwał aż do nawrocenia tych ludzi. Białogłowy
tameczne nie były w tey uwadze na ten czaś, w którey teraz są, bo tego byli lu
dzie mniemania że niewiasty dla szczególnego tylko ukontentowania ro
dziły się ludzkiego, y tam urodziwe niewiasty, dla tego bez odpoczynku niele
dwie w ustawicznych nagabaniach były, będąc obowiązane zadosyć czynić każ
dego woli, nie urodziwe zaś miały dla siebie pokoy od posłuszeństwa woli Męsk.
Krolestwo wielkiey Brytannij fundowane A.P. 800 Rząd Wielkiey Bry
tannij iest Monarchiczny, iednakowoż tak że Arystokratycznego y Demokra
tycznego ma w sobie znaczną część. Korona idzie dziedzictwem, spada
nawet y na kądziel gdy po mieczu Sukcessora nie stawa.

Dzieli się na 6. krolestw y iedno Xięstwo. to iest: Krolestwo Anglij wscho:
dniey, albo Ost-Angel. zawiera w sobie 3 Xięstwa. Ost Angel. Essex y Mid
delsex. Krolestwo Kent, oraz Xięstwo tegoż imienia. Krolestwo Sus
sex, zamyka w sobie 2 Xięstwa Sussex y Surey. Krolestwo West sex, za
wiera w sobie 7. Xięstw, Southampton. Barck. Wilt. Dorhester. Som
merset. Devons. kornuwal. Krolestwo Merci ma 19 Xięstw.
Monmut. Glocester. Oxfort. Bukingam. Harfort. Betfort. Hun
dington. Northampton. Warwik. Worcester. Herefort. Schrops. Sta
ffort. Leicester. Rutland. Lincoln. Nottingam. Darby. Chester.
Krolestwo Nortumberland, dzieli się na 6. Xięstw. Jork Lancaster. West:
morland. Durcham. kumberlant. Nortumberland.
Xięstwo Wallij zawiera w sobie 12 Hrabstw.

To Panstwo niegdys gdy było mieszkane od Saxow zwane było Saxonia lecz Egbert po rozdzieleniu Panstwa naypierwszy Monarcha odmienił iego imię, nazwał Anglia Panstwo swoie, pierwszy tedy był Monarcha

Egbert. umarł R P. 837 panował lat. 37.
Atolf Syn iego umarł R P. 858.
Etelbald. Syn - - - - - - 860.
Etelberd Brat iego - - - - 866.
Etelred Brat trzeci - - - 871.
Alfred Brat czwarty. - - - 900.
Edward Syn iego - - - - 924.
Elfestan Syn iego - - - - 940.
Edmund Brat iego zabity 946.
Edret Brat iego - - - - 955.
Edwin Syn Edmunda - - - 959.
Edgar Brat iego - - - - 975.
S. Edward. Syn zabity niewinnie 978.
Etelret przyrodni Brat S. Edwarda, z woli Macochy zabitego. 1016
Edmund II. - - - - - - 1017.
Kanut Syn krola Dunskiego. 1035.
Harold I. Syn iego - - - - 1040.
Hardykanut. - - - - - - 1042.
S. Edward III. - - - - - - 1066.
Harold II. na batalij zabity.
Gwilelm I. - - - - - - - 1087.
Gwilem II. nieprzyiaciel Duchowienstwa. y S. Anzelma, zabity 1100
Henryk I. Brat iego - - - - 1135.
Stefan Siostrzeniec iego - - 1154
Jan Brat iego przesladowca Duchownych - 1216.
Henryk III swiątobliwy Syn iego. 1272.
Edward IV. Syn iego - - - - 1307.
Henryk IV. do więzienia wtrącony y zabity. 1326.
Edward V. Syn iego - - - - 1377.
Rychard II. do więzienia wtrącony y od Henryka V. na smierc ska zany - - - - - - 1399
Henryk V. - - - - - - - - 1413.
Henryk VI. - - - - - - - 1422.
Henryk VII. Krol Francuski y Angielski zabity. 1461.
Edward VI. - - - - - - - 1483.
Rychard III. Brat iego zabity. 1485.
Henryk VII. - - - - - - - 1509.
Henryk VIII. Heretykiem umarł. 1584.
Edward VII wielki przesladowca katolikow y morderca. 1553
Marya Corka Henryka VIII wiary S. wielka Promotorka, a Here

tykow wielka nieprzyiaciołka, bo ich na 30000 z Anglij wygnała. 1558
Elzbieta Corka Henryka VIII z nieprawego loża, głowna nieprzyiaciołka kościoła S. odnowiła zaszczepione fałsze Heretyckie, wykorzeniła Ceremonie kościelne y Wiarę S. Uczyniła się głową kościoła Anglikańskiego, Katolikow wiele namęczyła. Maryą Stuartę krolową Szkocką Sukcessorkę po sobie Tronu, Wiary S. obrońcielkę ścięć kazała na Katafalku. umarła. - - - 1603.
Jakob Syn Stuarty krol Szkocki, złączył Szkocyą z Anglią, lecz Heretyk umarł - - -

w biegu swym staneła:/ iest most w całey Europie naysławnieyszy wzdłuż na łokci Geometrycznych 330. y zewsząd tak wspaniałemi przyozdobiony budynkami ze bardziey ulicą nizeli mostem nazwac się może.

Długosc Anglij od Wschodu do Zachodu na 70 mil Niemieckich Szerokosc od południa do połnocy na 80 mil Niemieckich.

W Anglij Wiara S. zaszczepiona za Elteberta Krola kenckiego, przez S. Augustyna Zakonnika Benedyktynskiego od S. Grzegorza Wielkiego tam posłanego R P. 546. w tenczas kiedy ten Swięty potkał nie ktore dzieci, ktore przedawano na iarmarku, y spytawszy się co za dzieci, gdy usłyszał ze Angielskie, odpowiedział: spawiedliwie Angielskie, bo iako Anioły piękne, dla czego potrzeba ich nauczyc drogi do Nieba. Po nim przyszedł na Missyą S. Birin, ktorego posłał Honoryusz I. Papiez, y ochrzciwszy krola Westsaxskiego, pierwszą Biskupią założył Stolicę w Dorchesterze. Henryk VIII. ze mu niepozwoliła Stolica Apostolska rozwodu z katarzyną pierwszą zoną, uwiedzionemu nieporządnym kochaniem do Anny de Bulen, oddzielił się od Kosciola S. klasztory y Opactwa zagubił, y sam się uczynił głową kosciola Angielskiego. po nim znowu Elzbieta/:o ktorey wyzey:/ y dlatego potym Anglicy wrzucili potwarz na nas zesmy mieli Papieza Niewiastę ktory się zwał Janem. iako pisze o tym Blondel Minister.

Hibernia albo Irlandya Wysep przyległy do Anglij. To krolestwo fundowane Roku Swiata 2281. od dawnosci miało swoich Krolow własnych partykularnych ktorych się liczyło na tey Wyspie 5 Ultonski. Lagienienski. Mumonienski. Konnacyenski, a piąty miał bydz między niemi Krol nad krolmi, lecz przez Woyny ustawiczne stracili powagę krolow komu innemu poddawszy Panstwo. Henryk II krol Angielski wszedłszy z wielkim Woyskiem, całe krolestwo sobie podbił y poddał ie Stolicy Apostolskiey darowawszy ie Oycom SS. y tak Irlandowie stracili swoich Krolow. lecz potym Tron Angelski skalwiniwszy się, zupełnie wydarł Papiezom tę Wyspę darowaną im od dawnych krolow.

Zaszczepiona tam była Wiara S. przez S. Patrycyusza, ktora tak kwitneła y była znaczna pobożnoscią katolikow iz Swiętych Oyczyzną to krolestwo nazwane było.

Zadna się tam nieznayduie bestya szkodząca ani paiąk. ani zaba, y chociazby z kądinąd przyniesiona była zaraz zdycha.

W Hibernij XII dopiero wieku, 4. Metropolie fundowane. Tam grzmoty ledwie kiedy słyszane bywaią.

Dokoła ma tawyspa mil 130 Niemieckich.
Długosc Hibernij od Wschodu do Zachodu wprost na mil 40.
Szerokosc od Południa do Północy na 60 mil Niemieckich.
Na Wyspach Aram ciała ludzkie leżą pod Niebem długo nienaruszone. Jest tam zrzodło w którym gdy się człowiek obmyie zaraz osiwieie. Blisko iaskini S. Patrycyusza iest wyspa na ieziorze w ktorey chorzy umierac niemogą, pokąd do innego niebędą przeniesieni brzegu. Irlandzkie krowy, nie daią mleka, tylko gdy widzą ciele albo iego podobienstwo.
M A N. Wyspa na morzu Irlandzkim, wzdłuż niema nad 5 mil a wszerz na dwie mili ma Obywatelow ktorzy zadnym niechcą się rządzic prawem. Żadnego tam nie cierpią złodzieia. Gdy się zaskarży ieden na drugiego: Sędzia skarżącemu się daie kamien aby go odniosł oskarżonemu iżby się stawił do Sądu, kiedy zaś wielka sprawa to ią odsyła do 12 ludzi nazwanych Głowy wyspy. Jezeli zaś niewiasta osądzona będzie na smierc, to ią w wor zaszyią y w morze wrzucą z wysokiey skały. Żadna zaś niewiasta wynisc nie może z domu tylko cała przescieradłem okryta.

SZKOCYA

To krolestwo Fundowane od Forguzego Roku od Stworzenia Swia
ta 3634. Dzieli się na Szkocyą południową y Połnocną, obydwie za
wieraią w sobie 35 Prowincyi. 30 Wysp Orkades. 44 wysp Nebreides.
Akademij 4. Kawalerskie Ordery 2. S. Jędrzeia Ostu y Losow.
W Szkocyi zaden dom nie iest od morza daley nad 20 łokci. W kary
cie bardzo są wielkie woły z ktorych tłustosc nie krzepnie, ale na
kształt oliwy wylewa się. W Loumonskim iezierze ryby nie maią
skrzeli. Szkotowie zamiast drzewa kamieni uzywaią, ktore takze
za iałmuznę ubogim daią.
Długosc Szkocyi od wschodu do Zachodu mil. 45. Szerokosc od Połu=
dnia do Połnocy. 55 mil. Brytania Wielka Granice ma na wschod
Morze Połnocne. Na południe Morze la Manche, y ciasnina Morska
Kale. Na Zachod Morze Atlantyckie. Na Połnoc Morze Szkockie.

DANIA

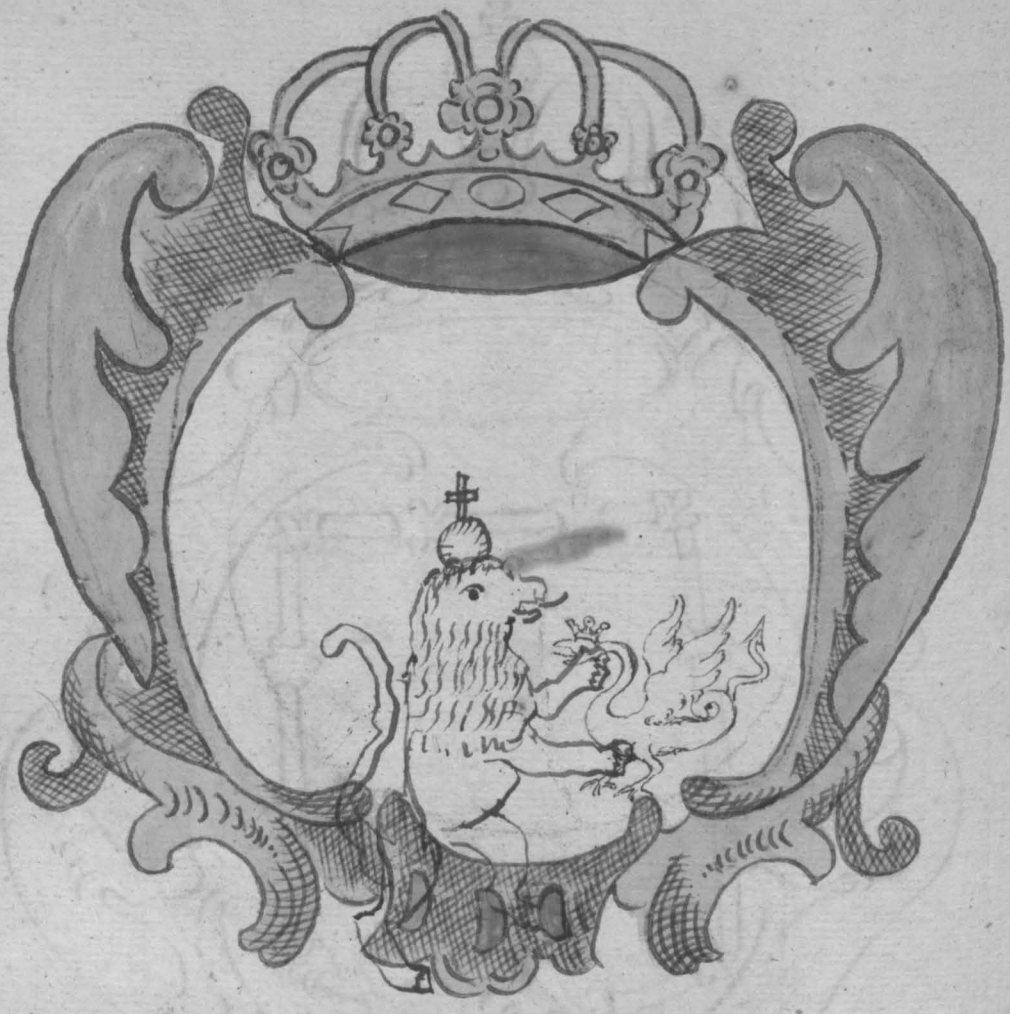

Krolestwo Danij początek swoy zabrało Roku od Stworzenia Swiata 2983. w tym krolestwie iest Rząd Monarchiczny, było niegdyś wolne y według swego upodobania obierało krolow, teraz iuż około sta lat iako się stało dziedzicznym. Sukcessya spada nawet na płeć białogłowską. Religia w tym Krolestwie iest Kalwinska y Luterska pod Rządem 6. Biskupow.

To krolestwo dzieli się na 6. Biskupstwy iedno Xięstwo.

Biskupstwo Zelandyi. Fionij. Alburg. Wiburg. Archus. Rypen. y Xięstwo Slezwickie.

Naywiększy w tym Kraiu w Miesiącu Styczniu iest połow Stokwiszu która ryba iest rodzaiu szczupakow, zimnem tęzeie.

Na Gorze Alberg znayduią się groby Olbrzymow. Helka y Hekla ognistemi niecą się gorami. Ryba Nahual tam się poławia, długa na 40 łokci, ktora na czole ma rog długi na łokci 1. ktory iest lekarstwem przeciw truciznie.

Dania ma granice na wschod Morze Baltyckie y Ciasninę Sund. Na Zachod Morze Polnocne. Na Południe Kray Niemiecki. na Polnoc Morze Kategat y Szagierrak.

Długosc Danij ma mil 34. Niemieckich. Szerokosc ma mil. 30.

iącey nazaiutrz burzy lub nawalnicy, przez loskot y huk straszny, kto
ry się w nim słyszec daie.
Szwecya na Wschod graniczy z Laponią Moskiewską y Państwem Ro
syiskim. Na Południe ma morze Baltyckie. Na Zachod ma Sund
ciasninę morską, morze Kategat Norwegią. Na Połnoc Laponia
Dunską czyli Norwegianską.
Długosc Szwecyi od Wschodu do Zachodu mil Niemieckich 130.
Szerokosc od Południa do Połnocy mil 120.

PORTUGALIA

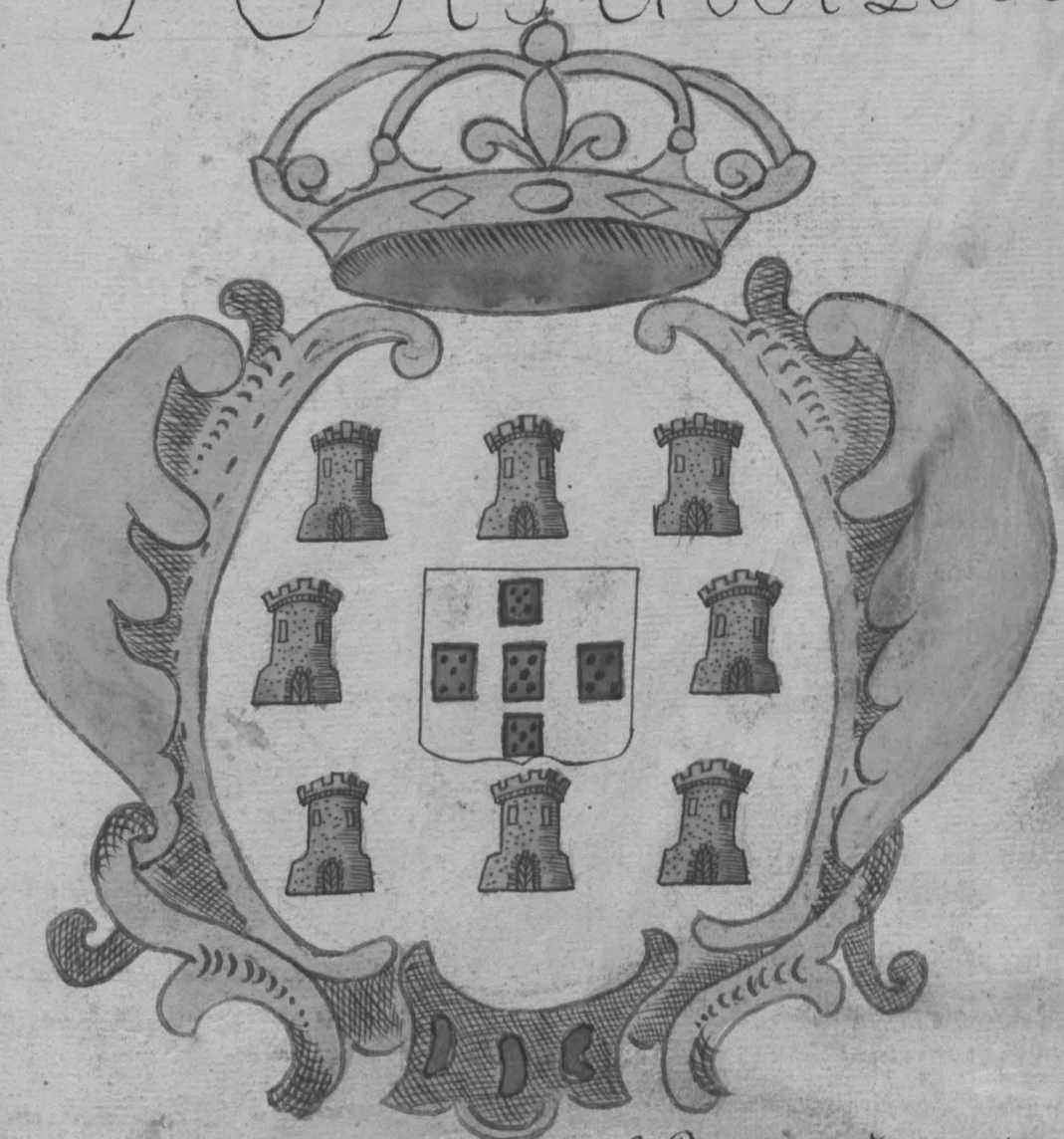

To krolestwo początek swoy wzięło R. P. 1020. Żadnych nie
cierpi dyssydentow, maią u siebie nato Inkwizycyą na utrzymanie
Religij Katolickiey z rygorem y karą na tych wszystkich ktorzyby prze
ciwko niey co czynili, mowili albo pisali. Rząd tego Państwa iest Mo
narchiczny y dziedziczny, że nawet Synowie naturalni, gdyby Familia
prawego toza ustała w potomkach, mogą Tron Portugalski dziedzi
czyc. To Krolestwo niegdyś było przez 60 lat przyłączone do ko
rony Hiszpanskiey, ale iuż od sta lat iak się oderwało, y iest sobie

udzielne. Krolestwo Portugalskie dzieli się na 6 Prowincyi. Z ktorych iedna ma tytuł Krolestwa. Estremadura. Beira. Tralos montes. Entre duro & mincho. Alenteio. Algarbia Krolestwo ktora się własnym zaszczyca Herbem.

ALGARBIA.

Naypierwey ta Prowincya tytuł miała Graffstwa potym była wyniesiona na krolestwo. Długosci ma mil 14. wszerz mil 4. obfitwie w wszystko, y z tey przyczyny od Maurow nazwana; Algarva. iakoby zyzna.

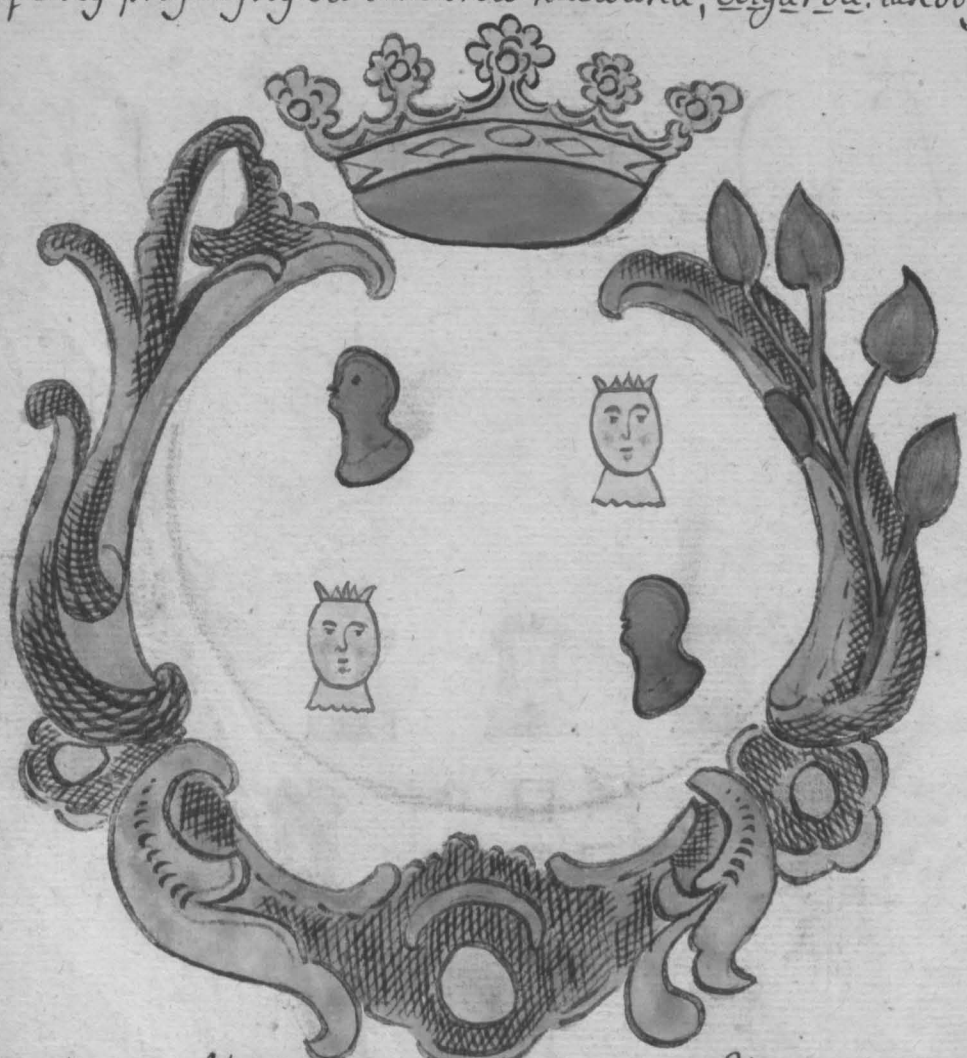

Portugalia ma Akademiy 3. konibrycenską. Eborenską y Lizbonską. xięząt 5. Hrabiow 30. Margrafow 1.

Graniczy na Wschod z Hiszpanią. na Południe y Zachod oblewa ią Morze Hiszpanskie ktore iest cząstką Oceanu Atlantyckiego, na Północ graniczy z Galicyą Prowincyą Hiszpanską.

Długosc Portugalij od wschodu do Zachodu mil 35. Niemieckich
Szerokosc od Południa do Północy mil. 80 Niemieckich.

Krolestwo Portugalskie nayprzod trzymali kartagenowie, a po nich Rzymianie, potym było zawoiowane od Maurow wraz z Hiszpanią aż do czasow Henryka Burgonskiego, ktory zdobył tę Prowincyą od Maurow. Alfonsus VI krol kastylij widząc że ten Henryk przyszedłszy z Francyi będąc Z Graffem Lotaryngij tak wiele ucznił z Saracenami dał mu Corkę swoię w zaślubienie imieniem Tereſsę część Galicyi ktora się zamyka w Portugalij za

Pierwsi mieszkancy Danij /: iako pisze Dudo de S. Quintino :/ z Skandyi tu przybyli, zdaią się zas bydz nazwani od wody, bo AHA unich rzekę znaczy oni zas Danowie iako ludzie wodni albo rzeczni nazwani są.
Dania naypierwey Wiarę S. przyieła przez Ebbona Arcybiskupa Remskiego, a potym przez S. Ansgarego wieku XI.
Oderwana od Wiary S. przez Fryderyka I. krola R. P. 1522. a potym przez Chrystyana III. R. P. 1533. a przyieła Sektę Luterską.
Nad wszystkie pułnocne krolestwa Dania iest naydawnieysza, y Dlatego Krol Dunski ma precedencyą od krola Szwedzkiego.
Przedtym było krolestwo wolne w obieraniu sobie krolow, dopiero R. P. 1660. Predykancka sekta pod Imieniem Duchowienstwa umowiwszy się z Mieszczanami y chłopami Fryderykowi przyznali Sukcessyą na Koronę

Wyspy należące do Danij.

ALSEN Wyspa niewielka na morzu Baltyckim maiące 2 Fortece.
NORSTRANT. wyspa odzielona morzem od ziemi przez wylanie wielkie ktore było kilka razy, ostatnie R. P. 1634. zatopiło ludzi 6000 a bydła na 40000. należy do Danij.
ZELANDYA wyspa, naypryncypalnieysza graniczy z Szwecyą. ma Fortecę, Akademią, Miasto Stołeczne całey Danij Koppenchagven, toiest port kupiecki.
AMAG. Wyspa. ma Fortecę ktorey Szwed dobyc niemogł R. P. 1659.
FIONIA Wyspa położona między wielkim y małym Beltem.

Inne Wyspy.

Lessou.	Anhout.	Samson.	Mona.
Falster.	Lalant	Bornholm.	Langeland.
Aroe.	Alsen.	Femeren.	Fanoe.
Rom.	Sylt.	Föhr	Heligeland.

To krolestwo początek swoy zabrało Roku od Stworzenia Swiata 2940. Co do rządu stan iestiego Monarchiczny, przedtym własnych miewało krolow az do R. P. 1387. kiedy HAGUIN Krol Norwegski ozenił się z Małgorzatą Corką Waldemara III krola Dunskiego y przyłączył to krolestwo do Danij, y dotąd te dwa krolestwa są pod iednym panowaniem. Krol Dunski albo Vice Reia albo Rezydenta swego tam posyła, a ten w Chryzantyi rezyduie, y rządzi imieniem Pryncypała swego całym krolestwem. okrom Norwegij ma pod swoią władzą wyspy. Schetland. Fero. Island.

Norwegia dzieli się na południową y północną.
Południowa zamyka w sobie dwie gubernie: Bergen. y Aggierchus.
Północna także zamyka w sobie 2 gubernie. Dorntheim y Wardhus.
do których łączy się Islandya.

To Państwo naywięcey obfituie w smoły, żywice do spoiana okrę
tow, drzewa do robienia. Zboża niema, naywięcey owsa, który w
6 Niedziel po siewie zbieraią. Powietrze w tym Państwie zimne
tak że Cudzoziemcy tam przyiezdraiący często nagle od mrozow u
mieraią, na ieziorach lod przez 6 miesięcy trzyma, a iedno ie
zioro Drotheyn nigdy nie zamarza. W niektorych Prowincyach
tego krolestwa przez 3 miesiące ustawicznie dzień y noc Słonce
świeci, to iest Czerwiec, Lipiec y Sierpień. Ale też ustawiczna noc
przez 3 Miesiące trwa ze dnia niemasz: Grudzień, Styczeń, y
Luty. W te 3 miesiące nocne iarmarki y targi bywaią albo przy
miesiącu albo przy drzewach smolanych które się iasniey pala
niż naywiększe pochodnie. W tym kraiu dzikiego zwierza iest do
syć. w morzu także tamecznym poławiaią się wieloryby, których
tłustością naywięcey handluią w cudzoziemskie kraie.
Norwegia Graniczy na w Wschod z Szwecyą, na Południe ma odno
gę morską Szager Rak, którą zamyka morze północne, gdzie Jut-
landya iako półwysep pomyka się. na Zachod morze północne.
na Północ morze lodowate.
Długosc Norwegij od Wschodu do Zachodu mil 50.
Szerokosc od Południa do Północy mil Niemieckich 220.

Wyspy należące do Norwegij

ISLANDIA

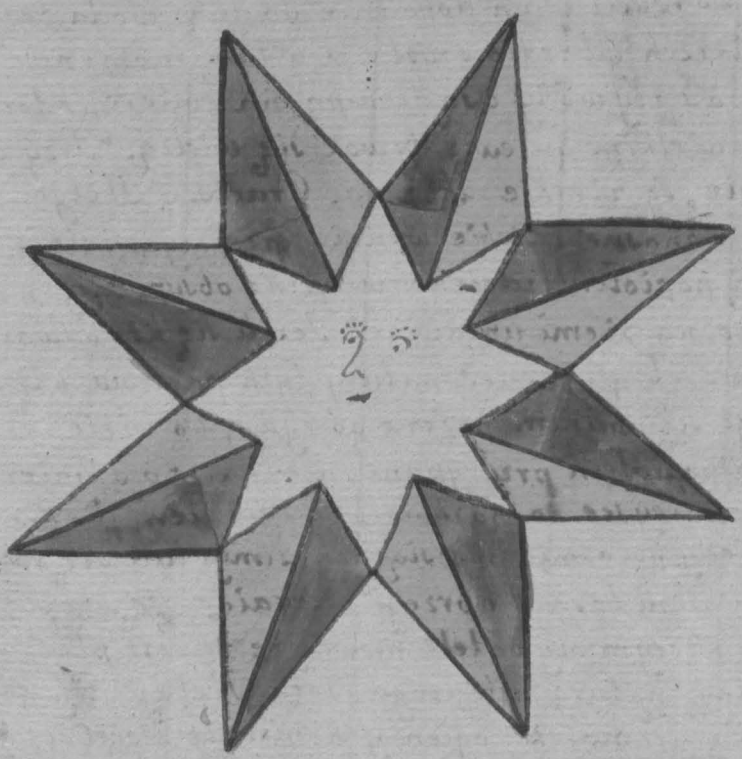

Imię swoie zabiera od mrozu. Długości ma 100 mil Niemieckich Szerokości 65 mil między wszystkiemi Zachodniego Oceanu Wyspami które należą do Krolestwa Norwegij iest naywiększa, po większey części iest nieurodzayna osobliwie od południoney strony gdzie wiatr Cyrcyiski żadnemu ziełu od ziemi ani podnieść da, ziemia także do przyięcia nasienia niesposobna, dlatego też żadnego zboża nie rodzi, oprocz wołow koni y baranow nie ma żadnego bydlęcia, trawy ma dosyć, tak dalece że gdyby bydłu nie zabraniano paszy a pozwolono mu aby iadło co chciało, dusiłoby się od paszy, woły y krowy wszystkie bez rogow, owce zaś z rogami, między któremi barany maią bydz wielkości osobliwey, które maią mieć po 8 rogow, y muszą im też rogi urzynac aby nie raniły innego bydła, ile że są naturalnie złe, a wełnę maią bardzo delikatną. są także koty białe które obywatele bardzo lubią, są kruki białe bardzo nieprzyiazne prosiętom y iagniętom, są Niedzwiedzie y zaiące białe. Żadnego ta wyspa drzewa nie ma oprocz brzeziny y iałowcu, dla niedostatku drew z rybich kości sobie domy stawiaią. Dzieli się ta wyspa na 4. Części, Wschodnią zowią Austlendingafiordung. Zachodnią: Westfiordung. Południową: Nortlendingafiordung. Południową: Suydlendingafiordung. Jest tam zrzodło takie z którego zawsze dym wychodzi, a gdzie ta woda zasięga wszystkiego początek psuie, bo cokolwiek ten dym okurzy wszystko się obraca w kamien. Drugie zrzodło iest wody zaraźliwey, którey aby kto tylko zko

sztowat iak od trucizny zaraz umierac musi, Są takze dwa zrzodła ze wi
dnym umaczac czarną wełnę to zaraz zbieleie, a w drugim umaczac
białą to zaraz czernieie. Blisko tego ieziora ktore nieustannie parę
y dym wydaie z siebie, a iest bardzo zimne, iest iedna studnia w skale
bardzo głęboka, w ktorą wrzuciwszy kamien czyni odgłos iakoby go w
miedziany statek wrzucił y iak dopadnie do dna, woda zaraz wycho:
dzi swieza na wierzch y bardzo czysta, a w tym momencie się zaraz
odmienia, daią zaś tey wody osądzonym na smierc, ktorzy w godzi
nę po smierci w wielkim gniewie trwac się widzą. Trzy osobliwie
gory na tey wyspie są wielkie Hekla. Crucis. y Helga.. Hekla go
ra iest ognista, nieznosne z siebie wydaie grzmoty, wielkie wyrzuca
kamienie, siarkę, popiołem zdaleka wszystko obsypuiąc, iz o dwu dzie
sty kamien niemozna ziemi uprawiac, Jezeli się kto odwazy blizey ku
tey gorze przystąpic chcący dociec natury tych pozarow, bardzo prędko
ziemia zapadaiąc się podnim pozera go zywo, bo wiele iest takich lo
chow ktore tylko popiołem przysypane, nieznacznо o smierc przypra:
wiaią ciekawych; mieysce to nazywaią więzieniem piekielnym. Trzy
trafia się tu, ze kiedy po osmiu miesiącach zimy lod się rozpuszcza y
wielkiemi kupami czyni łoskot obrzegi ocieraiąc się straszliwy głos
słyszany bywa, o ktorym obywatele mowią ze to iest płacz y narzeka
nie dusz. Podobnyż natury iest druga Gora Helga. Ta gora R. 1584
z takim łoskotem y grzmotem ogien y kamienie z siebie wyrzuciła,
iz na 80 mil słychac było iakoby z działa woiennego dano ognia, przy
tey gorze pokazuią się monstra w cieniach iakoby zywych ludzi, lecz to
albo iest bayka albo czartowskie sztuki. Niedaleko gory Hekli wy:
kopuią siarkę tak obficie, ze okręty nią ładuią, y to iedyne iest ku:
piectwo tamecznych obywatelow. Morze zaś połnocne taką obfitość da
e ryb tey wyspie ze wszyscy z nich maią zywnosc y te są ich fortuną
tych ryb niektore się tu wypisuią y ile mocnosci podobienstwo ich
ysunkiem wydaie się.

PHYSETHER. nazwane monstrum potacinie
Po włosku Capidoglio. Po Niemiecku Wall=
fisch. po Angielsku Wyrlepole.
To monstrum dziwney wielkosci, gdy wody na
bierze w pysk tak ią wysoko uszyma wyrzu
ca, iz iakoby naywiększy deszcz padał, ze
nic okolicznie widzieć niemozna, gdy się
podnie się iak naywyższa Kolumna, to
y nayładowniey szy okręt przewroci, y
nieodpędzi go na głębią morską niczym
tylko trzeba trąbic trąbami, od tego gło
su dopiero unika na głębią, ten sposob
maią Marynarze na niego.

WIELORYB.

Wielorakie są wieloryby, iedne mnieysze, drugie większe, iedne rodzą iak zwierzęta, drugie iaia niosą. Wieloryb wielki rzadko widziany bywa, a gdy się pokaże to się wydaie wielki iak wyspa, innych ryb gonić nie może dla wielkości ciała, innemi ie łapie iednak sposobami. O drugich wielorybach pisze Pliniusz lib. 32. c. 1. że pod Arabyą pokazał się Wieloryb długości na 600 nog, szerokości na 360. Wieloryby które łapią pod Brytannią, długości maią 30 łokci, zębow niemaią a języka kardy ma siedm łokci.

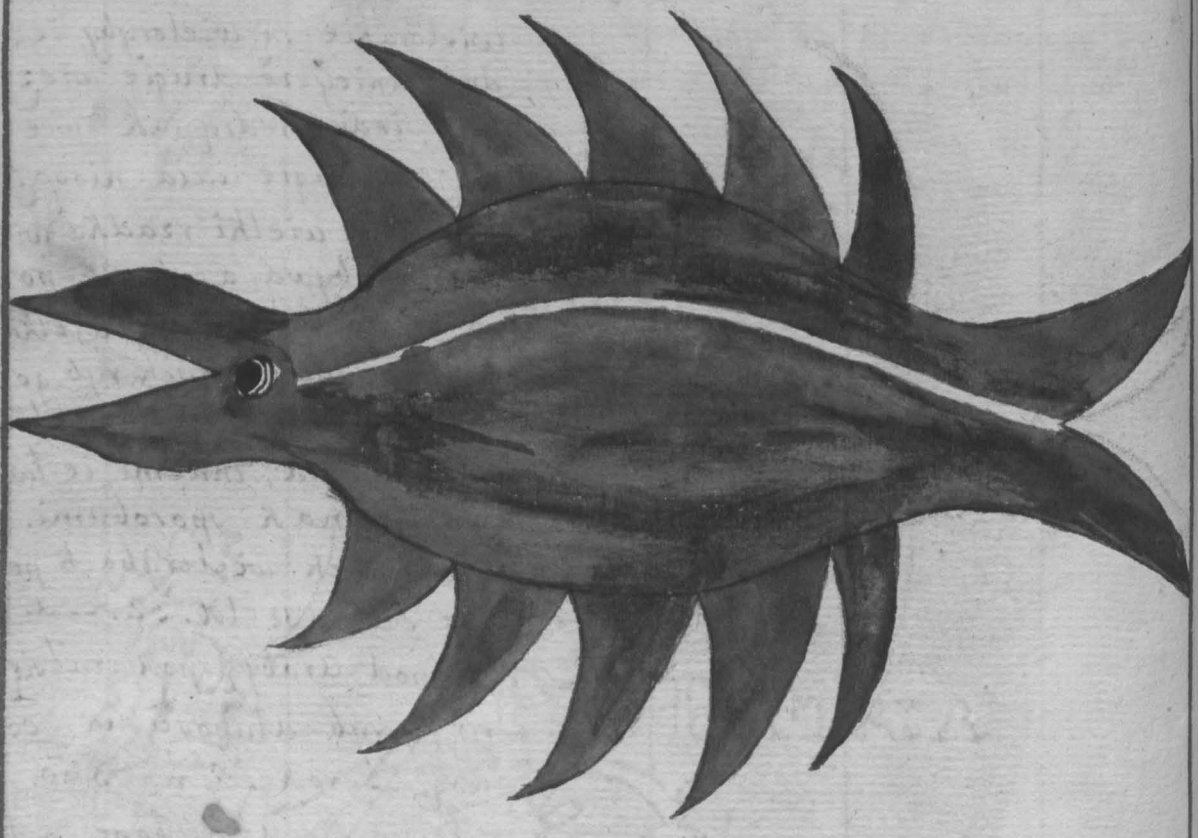

ŻEŃAUT.

Wół morski koloru popielatego, ten niekiedy na brzegi morskie wychodzi y tam się pasie, przy nozdrzach ma miech przez ktory w wodzie żyie, ieżeli mu się ten miech zerwie, chcąc niechcąc z drugim bydłem na lądzie łączyć się musi.

Monstrum morskie. ziadaiqce te ryby ktore tonqcego czlowie
ka w morzu, broniq, aby od monstrow morskich pozarty nie byl,
te ryby podobne sq do tych ryb rzecznych ktore nazywaiq swin
ka, nazywaiq sie zas Rokien. a po Wloszku Raya.

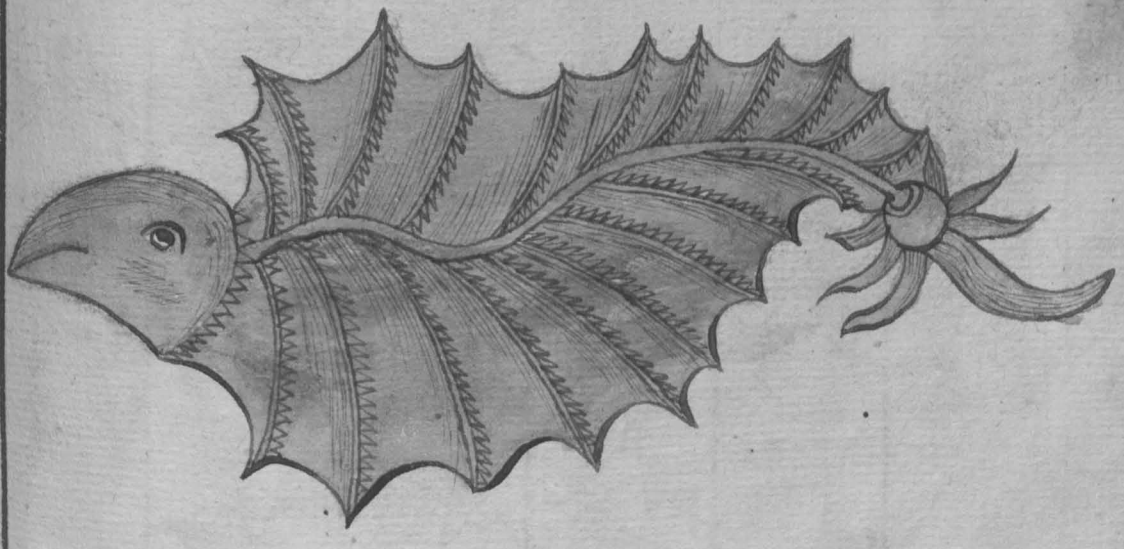

HIENA.

Joiest wieprz morski, monstrum bardzo wielkie.

Monstrum koloru podobnego do Jednorozca, nosa koncrateg
y ostrego, grzbiet ma wyniesiony iakoby garb.

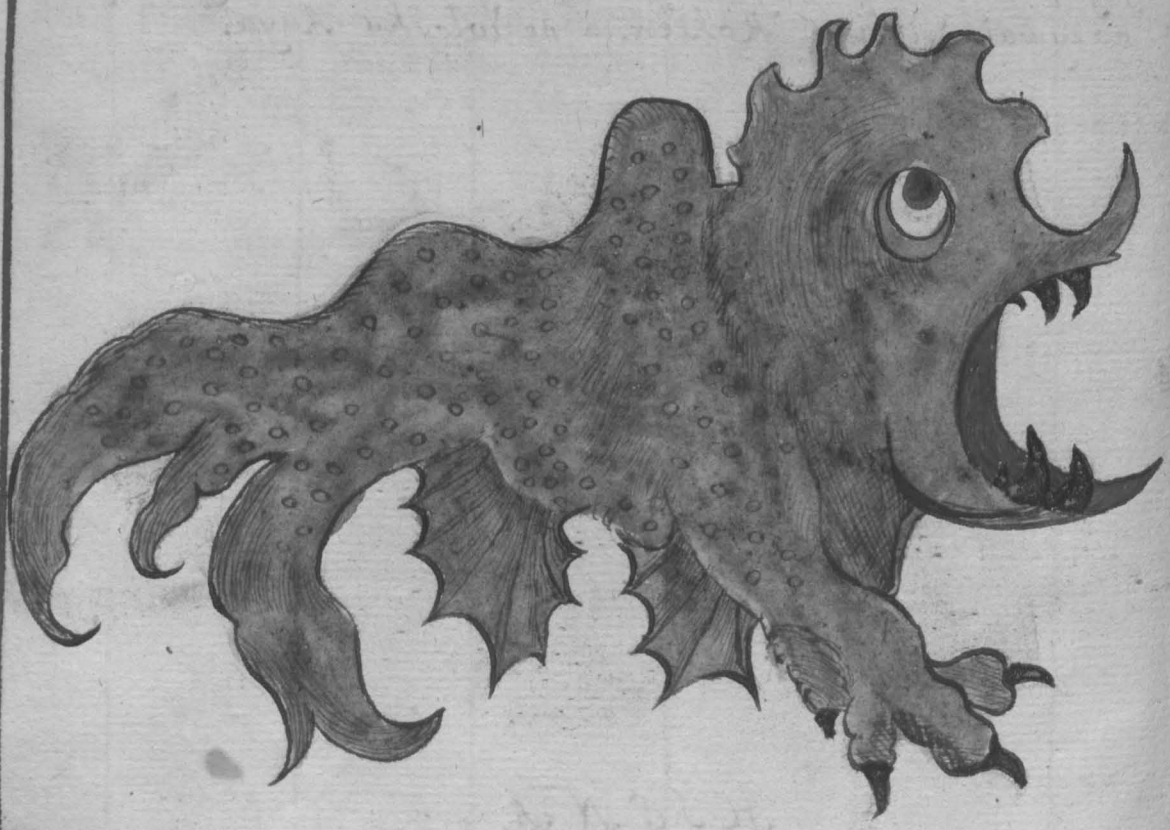

To Monstrum morskie zęby ma bardzo wielkie.

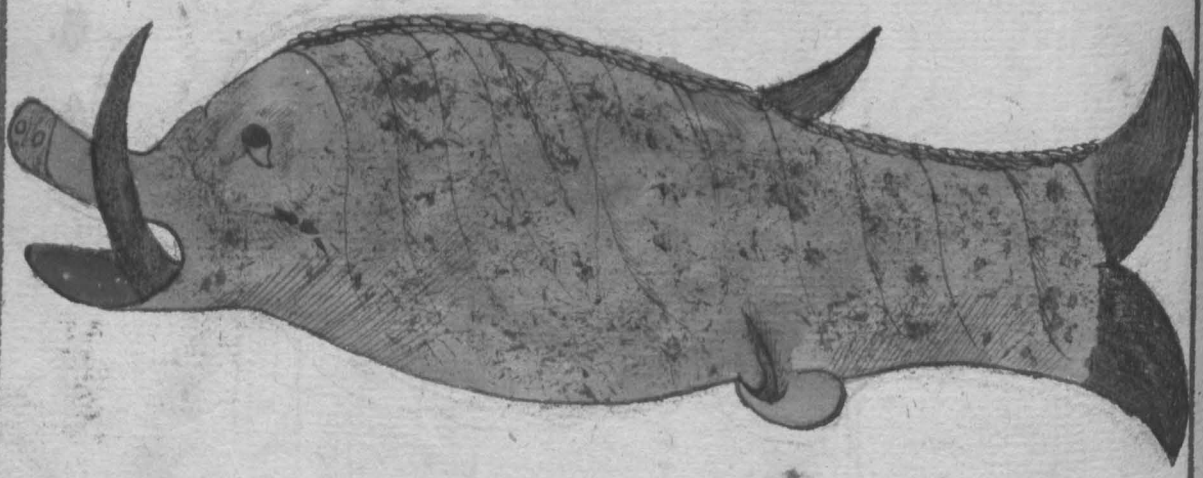

ZIPHIUS.

Monstrum morskie, co się tłumacży Pies morski. Po Niemiecku Selehund. ten naywięcey pozera cielęta morskie. Te cielęta Islandowie zowią: Kostungier, powiadaią ze w morzu chodzą po siamym dnie na 4. nogach lecz bardzo krotkich. Skorę maią tak twardą, ze iey ciężko naysilniey uderzywszy przebic.

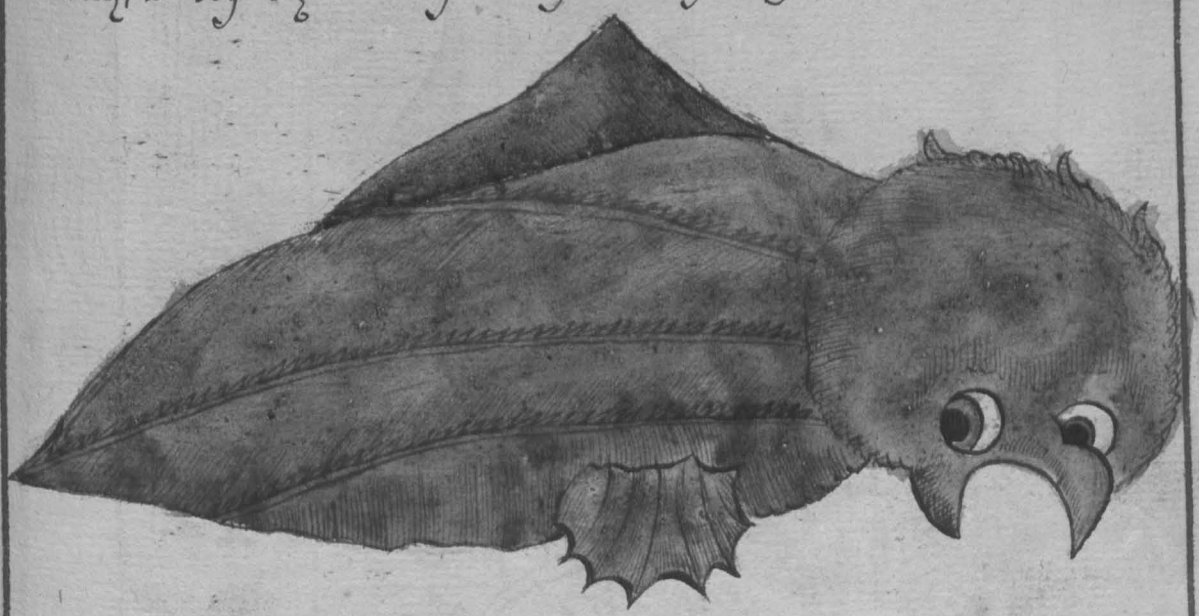

ORKA.

Monstrum morskie wielkiey szypkosci, garb na grzbiecie ma bardzo wysoki.

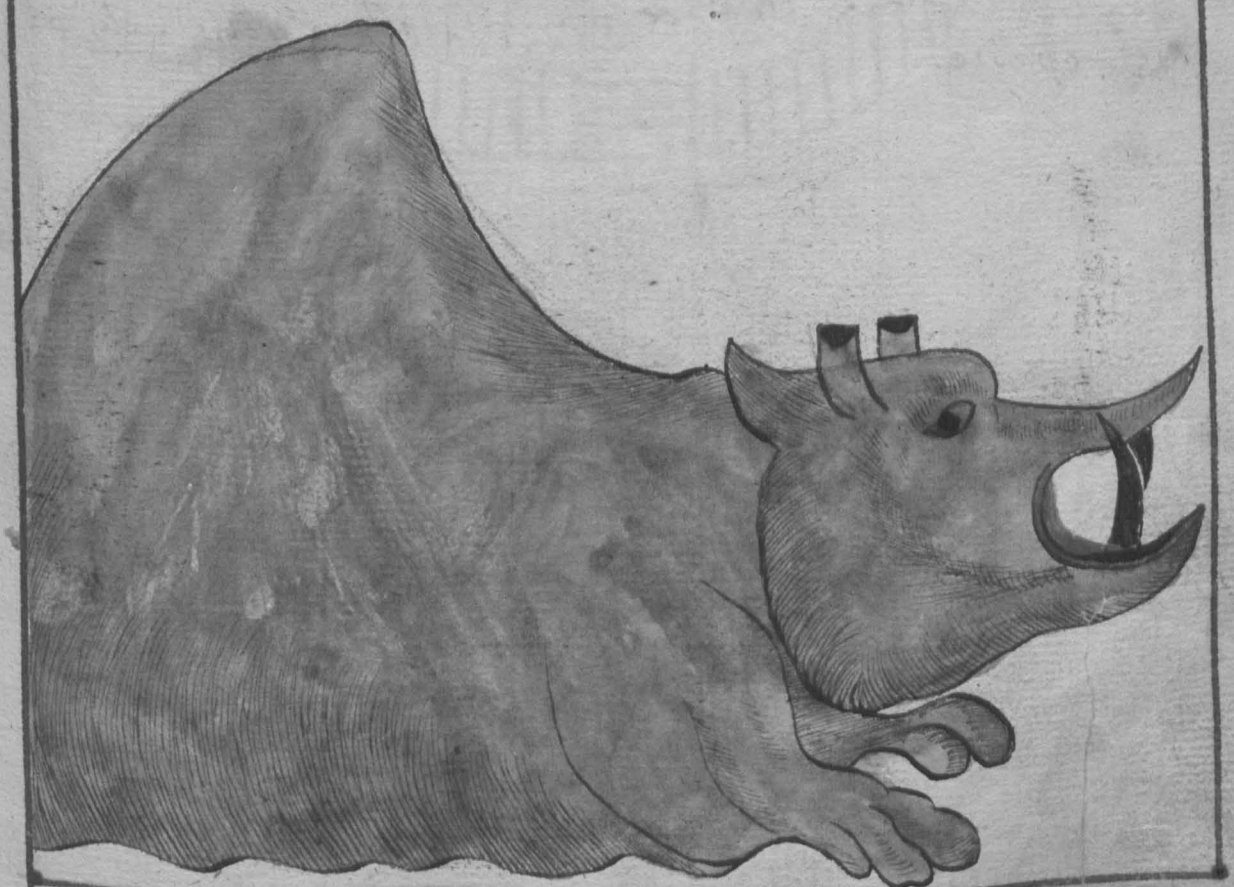

To monstrum wielkie Teb ma iak cztero graniasty, oczy wielkie tak, ze okrąglosc oka iednego wynosi długosci na 16 albo 20 stop. z oczu zas iak szczery wychodzi ogien, brodę ma wielką y długą, w grzbiecie szeroki na ktorym ma 11 rogow.

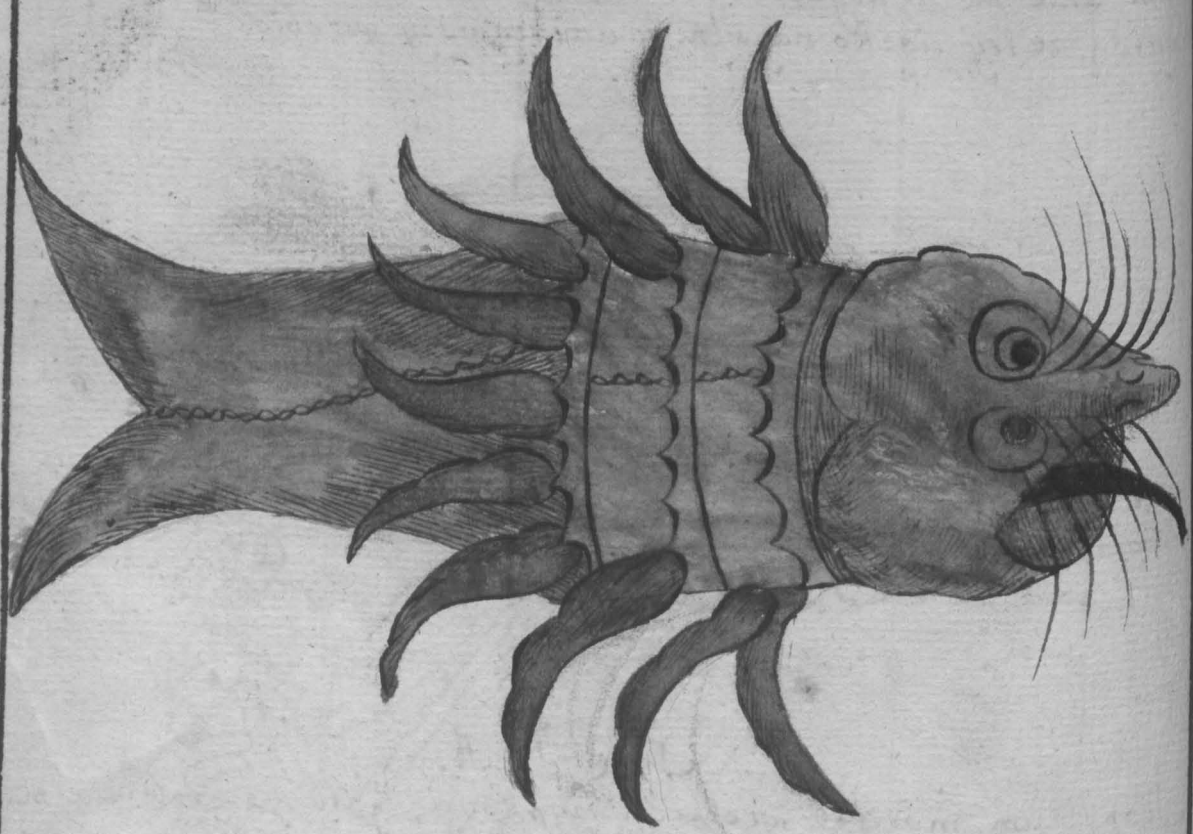

WĄŻ MORSKI.

Ten wąż iest tak długi, ze mnieyszą połową siebie cały okręt opasze.

pielkosci iest takowey iak gęs na ziemi, pod dziobem ma gardło iak
orek, w które gdy wody nabierze bardzo wielki wydaie głos podo:
ny do osłego.

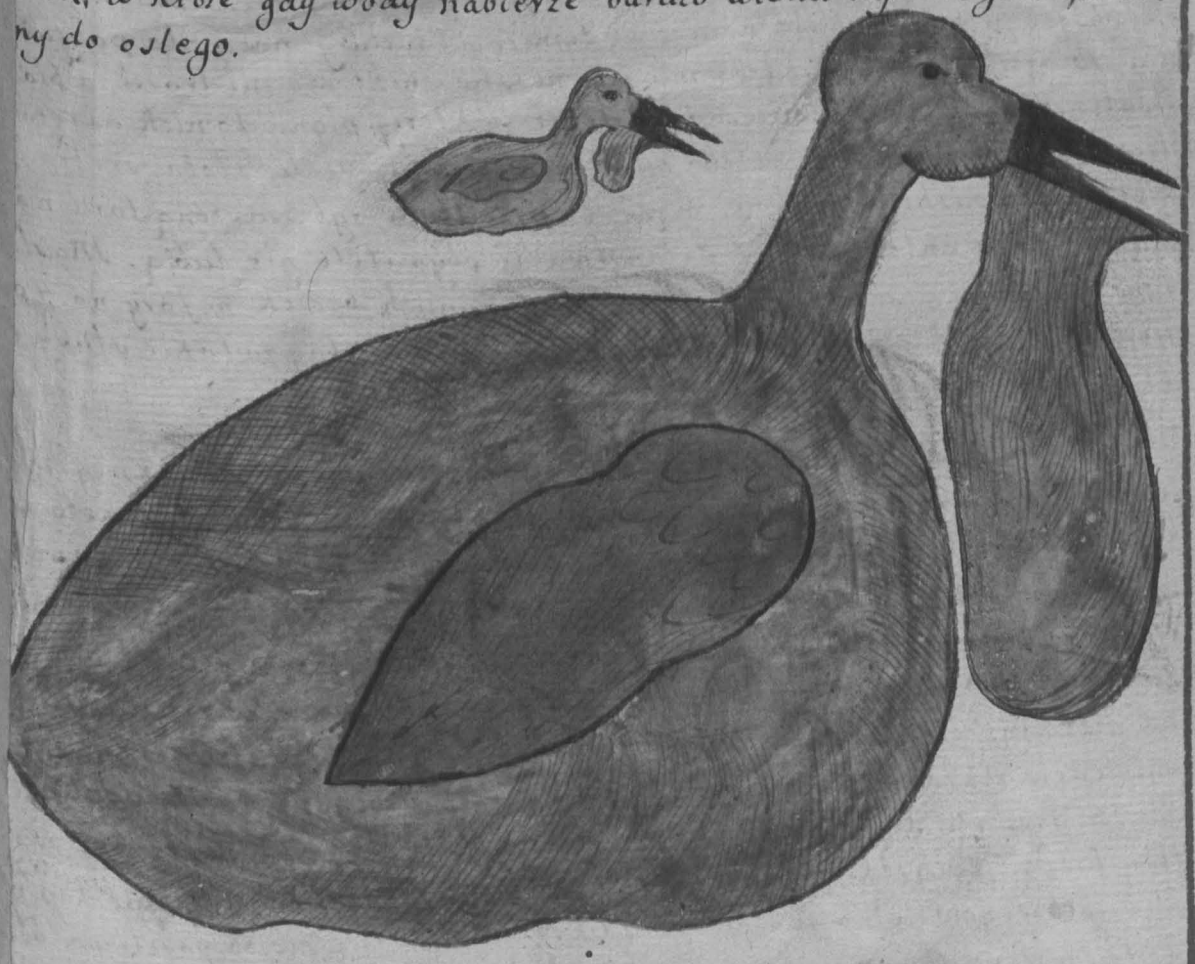

Inne monstra Morskie.

ON morski z grzywą, ten niebespieczeństwo rybołowom czyni.

AHUDY ryba. gdy by tey ryby iadł kto mięso zaraz umiera. ma
ąb u głowy nisko na ½ łokci długi, ten ząb za rog iednorosca prze
aią. długosci ma ta ryba 40 łokci.

OYDER. Ryba długosci ma 130 łokci, zębow niema, mięso z niey bar
o miłe do iedzenia, tłustosc pomocna na rożne horoby.

STANIUSUALUR

a ryba skrzydłami swoiemi okręty wywraca.

Ta wyspa ma dwa Biskupstwa Katedralne: Holam, y Scalholt, pod kto
mi iest 9. Klasztorow, Kosciołow zaś wszystkich iest 329. Obywatele ied
go pomieszkania y iednego postania zażywaią z bydlętami, w prostocie
cie Swiętę prowadzą Kontentuiąc się tym co od natury maią dla pożywi
nia, Błogosławiony narod bo mu iego ubostwa nikt nie zazdrosci, a błog
sławieni z tąd ze katolicy. Lecz teraz ci ktorzy płyną do nich okręta
dowożą im wszystkiego; chleba, piwa, wina, miodu, stali, złota, srebra,
kien, białogłowskich czepcow, mąki, bo przedtym rybę suszoną tarli na
mąkę y tego chleb piekli. Piianstwa ci obywatele nie lubią. Masł
tam maią taką obfitosc, że oprocz zwyczaynych beczek w fasy na 40
stop długie, a na 5. grube pakuią. Ryby na przeday w takie stusy
kładaią że wyższe niż domowe dachy.

GROENLANDYA. Imie swoie od zielonosci zabiera z większey częs
ieszcze niezwiedziona, natey wyspie: według opisania Nicolai Zeneto Kt
ry R.P. 1380. na pobliskim żeglował morzu: zima całe 9 miesięcy prze
ktory czas deszcz tam nie pada, lecz cały czas sniegi leżą, trawie nic
iednak to nie szkodzi, bo tam wiele pastwiska, bydła wiele od ktorey
tak wiele maią masła y sera, iż go na przychodzące okręty ładuią,
na przeday. Ciężki do tey wyspy przystęp, bo gdy R.P. 1554 posłany ta
był ieden Okręt z Koppenchagi na początku wiosny, to nie zapłynął
aż 26 Lipca, na takie mieysce gdzie wszystkie gory były sniegami okry
te y brzegi wszystkie zamarzłe, y żadnym sposobem niemogli dopły
nąć do brzegow tylko zostawiwszy Okręt na wodzie piesso posżli po lodzie
do tey wyspy. Dwoie tylko pomieszkania w Groenlandyi wiadome są, Al
ba y klasztor S. Tomasza XX. Dominikanow przy ktorym niedaleko
iest Ethna, toiest gora ogniem paląca się, w brzegu tey gory iest źrzo
dło wod wiecznych, gdy biorą tę wodę y zapalaią ią, nietylko rozgrze
waią się wszystkie pomieszkania klasztoru, lecz y chleb pieką y ieść
gotuią żadnego innego ognia nie dodaiąc. Cała fabryka tego klasz
toru z tych kamieni ktore ta ognista gora wyrzuca z posrod ognia,
bo iak ie tylko tą wodą poleią, powierzchowna skora na nich, tak się
kruszy, iż kamien na kamien kładąc spoiaią się miedzy sobą iakoby
naylepszym kleiem zlepione były. Bliskie ogrody ktore ta woda
skrapia, tak rozwolnioną maią ziemię iż kwiaty y ziola zawsze się
zielenieią, y lubo tam iest tak wielka zima ta woda zawsze płynąc
nigdy nie zamarza. dla czego tu taka wielka obfitosc iest ptastwa y
ryb przybywaiących z zimnych stron, że wszyscy tam mieszkaiący ma
ią zadosyc do żywnosci. Obywatele tameczni do Czarnoxięstwa byli bar
dzo przedtym przywiązani: teraz niewiem: y gdy widzą cudze okręty płyną
ce, burzą w znięcaią, burzą przez czarnoxięstwo, aby też okręty rabowaliy
rozbiiali. Obywatele Poganie, nie są ani mądrzy, ani ludzcy, ani wstydliwi,
nigdy się nie smieią, są szpetni, potrawy ich, słonina wielorybia nayst
rsza do picia oley wielorybi, szacowniejsze tam żelazo niż złoto.

SPITZBERG. Wyspa. wynaleziona R.P. 1535 od Gwilelma Barenda
y Iana Korneliusza Holendra, ktorzy iadąc do Chin na nię napadli

Potow przytey wyspie iest naylepszy wielorybow, Towią ie zaś na wędę wielką na to umyślnie zrobioną, y kiedy się zachwyci ktory, tedy wydaie z siebie głos przeraźliwy, na ktory zaraz przybiegaią y zabiiaią go. Z nay większego wieloryba może bydź 8 beczek oleiu.

IEZO Wyspa. na tey wyspie rachuie się innych wysp 15: Stromo. Sudro. Ostro. Bordo. Sando. Moggenes. Vage. Widro &c. Na tey wyspie ludzie żyią do ostatniey starości, żyią zaś chlebem takim ktory się może 30 albo 40 lat konserwowac, a ten iest z ięczmienia y owsa między dwiema kamieniami pieczony, ktory im dłużey chowaią tym lepszy smak ma, ho waią go zaś na naywiększe uczty, osobliwie na dni narodzenia, dla pamiątki dzieciom ze dziadowie ich taki chleb iedli.

NOWA ZEMBLA. Na tey wyspie zimno bardzo nieznosne, kray iest pusty, zarosły w same tylko lasy ofituie, pola niema, ani trawy, na prawey stronie tey wyspy mieszkaią Samijutowie, na lewey Parsye rowie nieiacy ktorych tylko ślady widziec się daią, ich samych ieszcze nikt nie widział aczkolwiek ich z wielkim starunkiem szukano, Samijutowie są twarzy blady, szerokiey a płaskiey, oczow małych, nog krotkich, suknie maią z kozich skor, ktoremi się od głowy aż do pięty okrywaią, bogaci zaś zażywaią sukna kożuchem podszytego, z opuszczonemi do kola włosami chodzą, niskiego są wzrostu, wszyscy są bałwochwalcy, Bożkow maią drewnianych y tym się kłaniaią. Nowa Zembla od Groenlandyi odległa będzie na 200 mil. Niedźwiedzie tam są białe bardzo pięknie, wielkosci nadzwyczayney. Twierdzą wielu marynarzow ze z tey zembli może do Spitzbergu samemi lodami morskiemi przeyść, a odległosci będzie około sto mil. Zimna ta mieczne kupcom przewożącym wina Hiszpanskie w lod zamieniaią y przez to moc tracą.

IESSO Wyspa. napełniona gorami przykremi, wydaie z siebie bogate futra z zwierza tamecznego. Cesarz Japonski posyłał tam Marynarzow aby byli wszelkiemi sposobami odkryli tę ziemię y widzieli iaka iest. lecz niemogli nic dokazac tylko wszędzie gory przykre znaydowali y często spotykali ludzi z brodami wielkiemi wszędzie obrosłych od ktorych się nic dowiedziec niemogli.

Nowa Dania y Wyspy Kumberlandzkie, nie są poznane tylko ich imię y niektore brzegi należące do Norwegij. zowiące się Arctyczne.

Norwegia granicży iako wyżey opisane.

DŁugosc Islandyi Wyspy mil Niemieckich [illegible] Szerokosc [illegible] mil. N.

POLUS ARCTICUS

Ponieważ za granicami Norwegi iuż iest niedaleko srodek ziemi Pułnocney dla tego w tym mieyscu umyśliłem go opisac.
Polus Arcticus według Geografow nazywa się sam srodek ziemi od pułnocy leżącey. Bo Polus Atarcticus nazywa się srodek ziemi od południa leżącey. Sam srodek ziemi południowey ieszcze nie iest od kryty ani wiadomy, aczkolwiek inni twierdzą ze sam srodek kraiu południowego iest ziemia Magielanska, bo Ferdynand Magielan R P. 1519 20 Obris. ruszywszy z Hiszpanij, następuiącego Roku 1520 21 Obris do Ciasniny od siebie nazwaney Magielanskiey przy płynął y pierwszy ią z lustrował, udawszy się potym między Molucckie Wyspy, tam na Barussyiskich wyspach zabity, inni zaś z nim żegluiący po trzech latach powrocili do Hiszpanij.
W samym tedy srodku ziemi pułnocney iest Ocean dziewietnastuma strumieniami między wyspy wpadaiący, ku połnocy potym w ziemię przepada, w srodku tego Oceanu iest skała czarna bardzo wysoka, ktorey obszernosc rozciąga się na mil około 33 Hiszpanskich, to morze iest lodowate. Niedaleko tego Oceanu mieszkaią Pigmeey cykowie, ktorych wzrost naywyższy na 4. stopy tych w Groenlandyi nazywaią Screlingers. Kraie około tego Oceanu, toiest sub Polo Aretico są te. Groendlandia. Nowa zembla wyżey opisane. Frislandya. Ciasnina Forlischerji y niektore inne wyspy.
FRYSLANDYA Wyspa. większa nizeli Hibernia, tylko ze bardzo nieurodrayna. Obywatele tylko rybami żyią, ibo maią tam taki połow ryb że okręty niemi napełniaią do pobliskich przesyłaiąc mieysce. Miasta na tey wyspie. Aqua. Cabaru. Andefort. &c. Wyspy około niey pomnieysze: Duilo. Ibini. Hofo. Sedeve. Venai. Monaco. Anesey. Streme. y innych mnieyszych 18. imion swoich niemaiących.
FORLISCHERI Ciasnina. od Marcina Forlischera Anglika imię swoie zabrała, ktory R P. 1577. żegluiąc do Katai napadła na ciasninę nieiaką gdzie mu się pokazały wyspy y ludzi wiele. Ludzie ci są dalecy od wszelkiey wiary. Surowe iedzą mięsa zwierzow y ryb, odziewaią się skorami zwierząt. Ustawiczna tam mgła y zimno przykre. Zazywaią psow: ktore są w podobienstwie naszym wilkom: do iazdzenia wożąc iakowe potrzebne rzeczy po lodzie. Bron ich: łuk, strzały y proca, wielkie upodobanie maią w rzeczach sklnących się, na tey wyspie drzewa nie maią, a ieleniow wiele, y iako ziemia nieurodzayna tak y Obywatele głupi, kontentuią się tym co im ziemia wydaie y co na łowach zabiią, napoy ich krew zwierzęca ciepła albo woda z lodu roztopiona gdyż tam żadnego zrzodła ani rzeki niemasz, dla ucisnionej od mrozow ziemi. Ptaki tym sposobem łowią, wsiędzie w czołno zrobione z skory drzewa, lewą ręką wiosłem robi, a prawą ręką z instrumentu ptaki strzela.

KROLESTWO PRUSKIE

Niegdys ten kray czastką Scythij Sarmackiey będąc, ani Religią prawdziwą, ani prawem y dobrym rządem, nie czuiąc się bydź powściągnionym, nieznosnym się stawał Sąsiedzkim Narodom częstemi swemi naiazdami, rabunkami y okrucieństwy, takdalece że Konrad Xiąże Mazowiecki dla ubespieczenia swego kraiu y dla powściągnienia nay bliższych tych y naygorszych Sąsiadow, zprowadził Kawalerow Krzyżackich od Saracenow z Ziemi S. wypędzonych, dał im do pomieszkania Ziemię Dobrzyńską y obowiązał ich aby dziki Narod Prusow woiowali a zawoiowawszy sami się w nim rządzili. Tak się stało. Lecz w kilka czasow niemogąc znieść Prusacy tyrańskich rządow Krzyżackich, buntować się pocześli y protekcyi Krolow Polskich używać. Ztąd woyna Krzyżacka wszczęta, ktora przez długi czas Polszczey Krzyżakom dała się we znaki, zakończona na ostatek iest przez pokoy Toruński Roku 1466. przez ktory przyznano Krolom Polskim połowę Prus 4. części zawieraiącą

to iest Woiewodztwo Chełmienskie, Malborskie, Pomorskie y Xięstwo Warminskie. drugą połowę nadano lennym prawem Mistrzom kryzac: kim, ale gdy ci potym wzbraniali się, mianowie Fryderyk Xiąże Saski y Albrycht Margrabia Brandeburski oddawac Hołdu Krolom Polskim przyszło powtore do woyny. Własnie owych czasow wszczeła się Luterska nauka, ktorą napoieni przerzeczeni Mistrzowie, a przeto w Swieckim stanie y Małzenstwie postanowieni, o udzielnych Xięstwach dla siebiey swoiey potomnosci mysleli. Po długich więc utarczkach, przyszło do Kombinacyi y Traktatu R. 1525. ktorym Zygmunt I. nadaie część przerzeczoną Prus pod tytułem Xięstwa lennego Albrychtowi Margra bi Brandeburskiemu y iego Sukcessorom płci Męskiey, iakoy iego dwom Braci Kazmierzowi y Janowi z potomstwem Męskim, z tą iednak kon dycyą, iz po wygasłey wspomnioney linij Męskiey, miała się taż część do stac Krolom Polskim. Przez Pakta Welawskie Friderik Wilchelm R. 1657. wymogł na Polakach ze zlennosci Prusy Xiązęce wyieli, y to tylko sobie warowali, aby po wygasłey Familij płci Męskiey wspomnio nego Xiązęcia Prusy znowu wrociły się do Hołdu Krolowy Rzeczypospo litey Polskiey, ktora na ow czas będzie powinna Hołdowniczym prawe oddac ie Margrabiom de Culmbach y Anszpach w Frankonij swoie Margrabstwa dzierzącym. W R. 1701. Xięstwo to tytułem krolestwa zaszczycac się poczęło w osobie pierwszego Krola Fryderyka, ktory się uroczyscie oswiadczył, iz ta iego Krolewska dostoynosc niemiała żadnego uszczerbku Traktatowi Welawskiemu przyniesc, mimo ie dnak tego ostrzeżenia Korona Polska przytrudną w przyznaniu te go tytułu przez kilkadziesiąt lat pokazywała się, naostatek przeciąż na Seymie Convocationis R. 1764. tytuł Krola Pruskiego solenną konstytucyą z warunkiem Paktow Welawskich przyznała.

To krolestwo dzieli się na 3. Cyrkuły: Jambienski. Natangij. Hokerlan dyi. Cyrkuł Jambienski zamyka w sobie 3. Powiaty. Samlandyi Skla: wonij. y Nardowiy.

Cyrkuł Natangij. zawiera w sobie także 3. Powiaty. Natangij. Bar toniy. y Sudawiy.

Cyrkuł Hokerlandyi. na tylez dzieli się Powiatow. Gallindyi. Po mezaniy. y Pogezanij.

Krolestwo Pruskie na wschod granicży z Litwą y Podlasiem. Na Po łudnie z Polską szczegulniey mowic z Mazowszem. Na Zachod z Prusami Polskiemi. na Północ z Morzem Baltyckim.

Rozciąga się od Wschodu do Zachodu na 40. mil Niemieckich.

Od Południa do Północy prawie na 45 mil.

FRANCYA

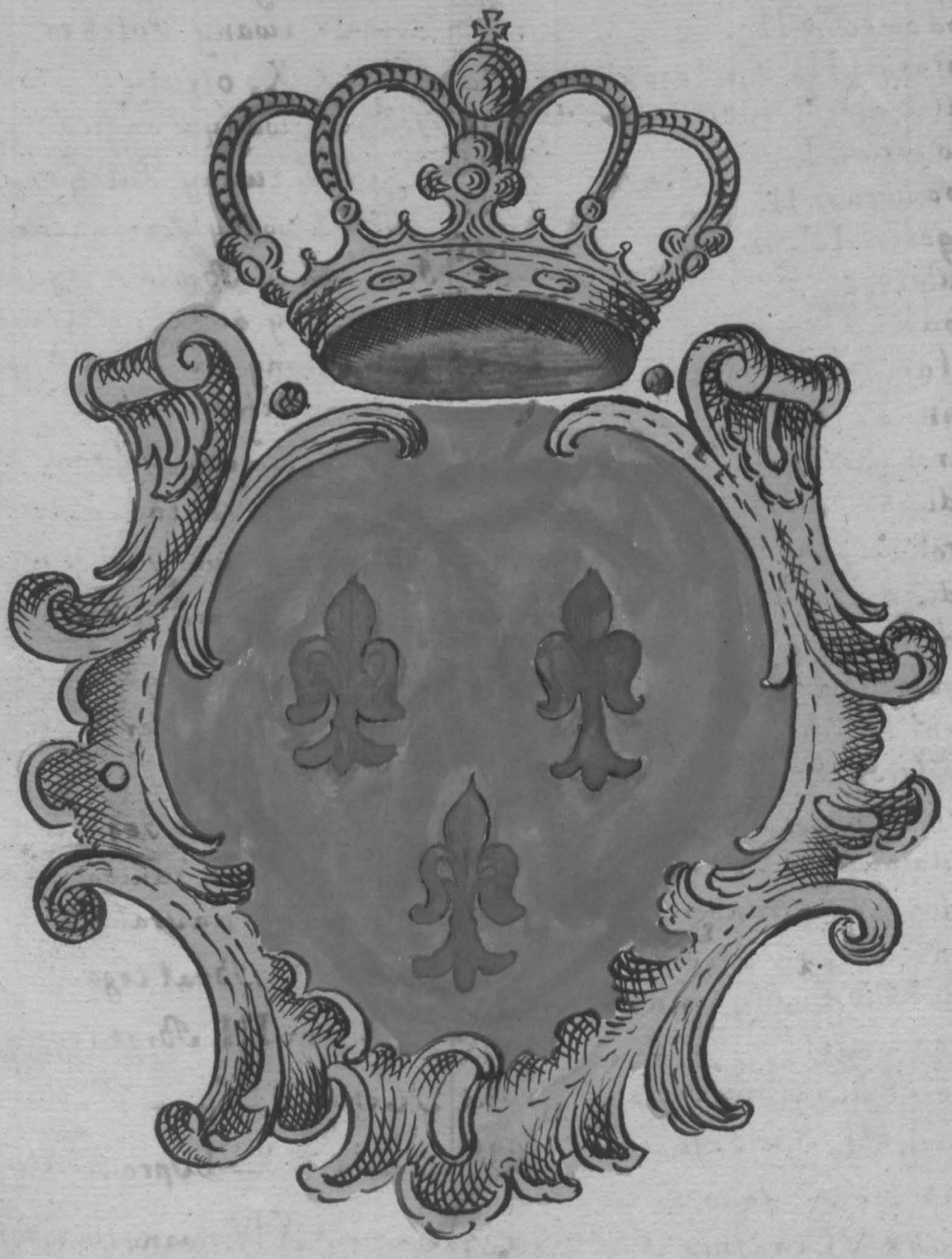

To krolestwo nayprzod mieszkane było od Golow, od ktorych nazwane Gallia. potym zawoiowane od Frankow, y odtąd nazywa się Francya, w ktorey mieściło się wiele Narodow, iakoto: Chaukowie. Ampsywarowie. Cheruskowie. Chamawowie. Buliterowie. Te Narody chcąc rozprzestrzenic granice swoie pod władzą iednego Wodza zgromadziwszy Seym obrali sobie Faramunda iakoby za krola R. P. 418.

Faramund umarł R. P. . . 427.
Nastąpił Syn, Klodyon. . . 447.
Meroweus - - - - - 456
Childeryk Syn iego - - - 481.

Klodoweus I. Ten otrzymał Tytuł Christianissimi na Concilium Aurelianenskim. co znaczy pierworodny Syn kościoła Swiętego. umarł - - - - - - 511.

Hildebert Syn iego - - umarł - - 558.
Clotarius I. Brat iego - - - - - 561.
Clotarius II - - - - - - - - 628.
Dagobert Syn - - - - - - - 638.
Klodoweusz II - - - - - - 656.
Clotarius III Syn iego - - - 670.
Childeryk II zabity. - - - 673.
Teodoryk I. - - - - - - - 691.
Clodoweusz III. Syn - - - - 711.
Dagobert II Syn iego - - - - 715.
Chilperyk - - - - - - - - 720.
Teodoryk II - - - - - - -
Childeryk III Mnichem został. 755.
Pipinus - - - - - - - - - 768.
Karol Wielki - - - - - - 814
Ludwik Pobozny - - - - - 840
Karol II. Tysy - - - - - - 877.
Ludwik II Balbus - - - - 879.
Ludwik III Syn iego - - - 882.
Karloman Brat iego - - - 884
Karol III. Crassus. Trucony - 887
Odo Graff Paryski - - - - 898
Karol IV. umarł w więzieniu - 929
Rudolf Xiąże Burgonski - - 936
Ludwik IV. Transmarinus. 954
Lotarius Syn Iego - - - - 986
Ludwik V. zwany gnuszny - - 987
Hugo Capet - - - - - - - 996.
Robert Swiątobliwy. - - 1031.
Henryk I. Syn Iego - - - 1060.
Filip I. Syn Iego - - - 1108
Ludwik VI. Crassus - - - 1137.
Ludwik VII. Syn Iego - - - 1180
Filip II. zwany Augustus. 1223

Ludwik VIII zwany Leo. - - 1226.
Ludwik IX. Syn Iego - 1270.
Filip III Syn S. Ludwika. 1285
Filip IV. zwany Pulcher - 1314.
Ludwik X. otruty - - - - 1316
Filip V. zwany Longus - - 1326
Karol V. zwany Pulcher - 1328.
Filip VI. zwany Fortunatus. 1350.
Jan zwany Bonus. w niewo
lą wzięty od Angielczykow
wykupiony za 3000000.
czerwonych złotych - - - 1364.
Karol VI. zwany Sapiens. - 1380.
Karol VII. ozzalał - - - 1422
Karol VIII. zwany Victor. 1461.
Ludwik XI. w pokucie umał. 1485
Karol IX Syn iego - - - 1498
Ludwik XII. Pater Patriæ 1515.
Franciszek I. - - - - - - 1543.
Henryk II Syn Iego - - - 1559.
Franciszek II. z niego wiara
kalwinska nastała. - - 1560
Karol X. Brat iego - - - 1574
Henryk III. Brat iego - 1589
Henryk IV. - - - - - 1610
Ludwik XIII Sprawiedliwy. 1643.
Ludwik XIV. zwany Wielki 1715
Ludwik XV. szczęśliwie panuie.

W tym Krolestwie iest Rząd Monarchiczny y Dziedziczny. Je
dnak Sukcessya tylko po Mieczu idzie. Prawo nazwane Lex Salica.
niepozwala Białogłowom rządow y panowania, przeto korona Fran:
cuska nigdy nie spada na kądziel. Sekta kalwinska z tego wygna
na Krolestwa przez skasowanie Edyktu Nantenskiego za Ludwi
ka XIV. ktora była okazyą domowych długich y krwawych woien.

Francya dzieli się na 13 Prowincyi.
1. Wyspa Francuska. 2. Orlean Aurelianum. 3. Lion Lugdunum. 4 Pi:
kardya. 5 Normandya. 6 mniejsza Britania. 7. Gurienna albo Akui
tania, w ktorey zamyka się Vasconia. 8. Langvedocya. 9. Prowancya
10 Delfinat. 11. Burgundia. 12 Szampania. 13. Lotaryngia.

14 Franszkont. 15 Alzacya niegdys nalezała do Niemiec. 16. Belgium Francuskie, czyli Flandrya Francuska

WYSPA FRANCUSKA.

Dzieli się na 10 Powiatow; ktore są: własna wyspa Francuska, Gatinois, Hurepoix, Mantois, Vexin, Beauvaisis, Noyan, Laon, Valesia, Soesson. Ma Miast wiele, między innemi:

Paryż Miasto Stołeczne, dzieli się na 4. Części. Przedmieściow naokoło rachuie 11. Bram wielkich 17. Rynkow 25. mostow murowanych 10. na ktorych kilku są murowane Kamienice. Ulic 830. Kamienic 50000. ktore są y o osmiu piętrach. Klasztorow Zakonnych przez sto 100. Parafialnych Kościołow 44 innych 30. Opactw 80 Szpitalow 30. Austeryi na kształt Pałacow: 60. Bibliotek publicznych 3. krolewską. S. Wiktora. y w kollegium Madzarynskim. w Bibliotece krolewskiey iest grob do widzenia Childeryka Krola Francuskiego, y wszystko to co się znaydowało w tym grobie, znaleziono tam 100 metallow złotych. 200 srebrnych. 300 pszczoł złotych z skrzydełkami pięknie z kamieni akkomodowanemi, iedną bułę y głowę wołową złotą, y szpadę z złotemi pochwami, pierscien ieden na ktorym była głowa z wyrazonemi słowami Childerici Regis. tablica z złotemi igłami y kości konskie, dla tego znac ze czasow Poganstwa Xiązą chowano z roznemi rzeczami y koniem na ktorym woiował.

Alincourt Miasteczko, w ktorym iest Grob z napisem:

Tu lezy Syn, tu lezy Matka,
Tu lezy Siostra, tu lezy Brat,
Tu lezy Corka, tu lezy Oyciec,
Tu lezy Zona, tu lezy Mąż,
a z osmiu ciał nie lezą tylko trzy.

A to z tey przyczyny. Matka pewna miała Syna, ktory iako młody u iedney służebnicy Matki swoiey napierał się rzadzy cielesney, o czym ona Matce doniosła, Matka namowiła służebnicę, zeby mu się pod wieczor stawiła przez znak czasu iemu dany, na ktory czas Matka przyszła na toż samo mieysce, ktorey nie poznawszy syn użył za służebnicę, tym czasem w 9. miesięcy Matka Corkę powiła z Syna zpłodzoną, a przez ten czas w inszych kraiach syn się bawił, potym powrociwszy w kilkanascie lat zastałowę coreczkę y upodobał ią sobie, y znią od Matki wyznaną wychowanicą wziął ślub, niewiedziawszy zeby była iego Corka, y tak z Corki y Siostry miał zonę. Matka przezywszy ich wydała tenże kret, y tak posmierci Matki w tym że grobie pochowaney, ten im nadgrobek napisano.

Inne Miasta tey wyspy.

Versal. Beaute. Chelles. Poissi. Premonstrat. S. Germain en laye. S. Denis. Saint Cloud. Meaux. Lagny. Vincennes. Montmorency. Pontoise. Melun. Beavais. &c

Aurelianum. Xięstwo. ma 7. mil Francuskich wzdłuż a wszerz 5.

LION

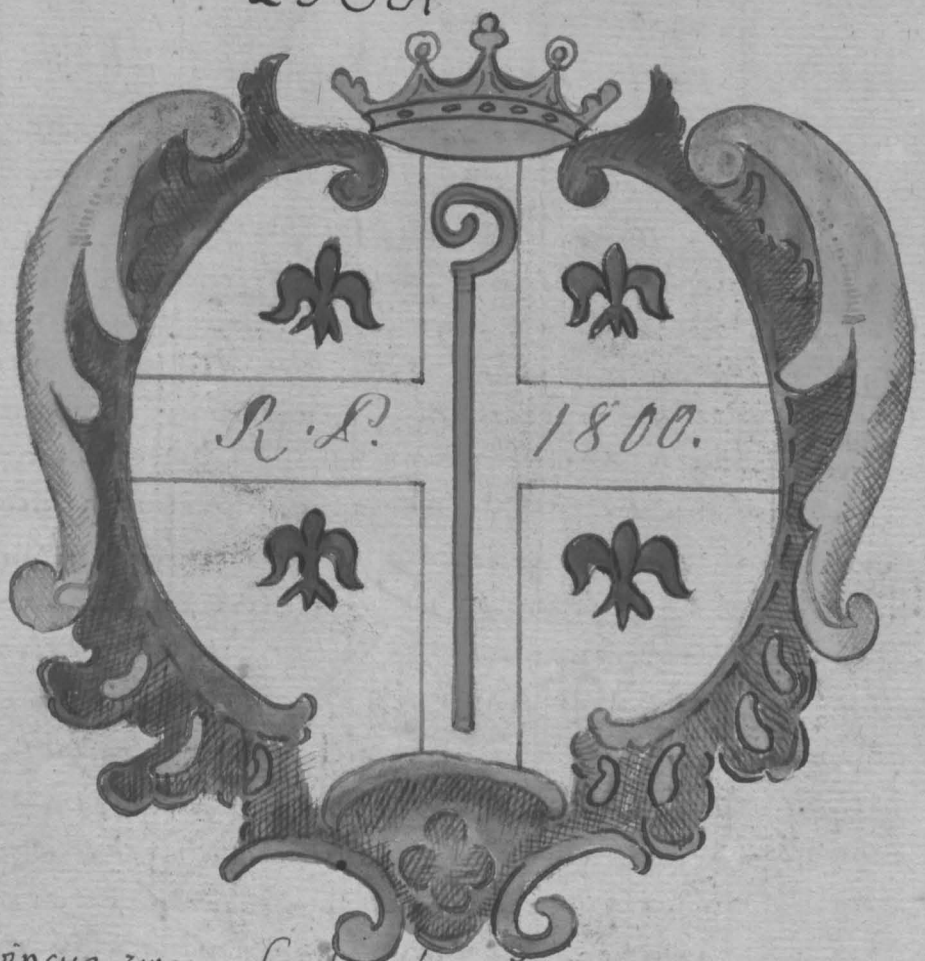

Ta Prowincya zwana Lugdunska. Zamyka w sobie 6. Powiatow: Lion własny. Beaujolois. Forest. Burbonią. Auwernią y Marke.

Lionski Powiat mieszkany przedtym od Seguryenow złączonych z Allo brogami. Prowincya wolna od wszelkich podatkow, tylko co 8. lat daie Re gał Krolowi.

LION Miasto. Stołeczne. Katedry tameczny Kanonicy wywodzą się z 4. Herbow, tytułuią się Graffami S. Jana, wolno im solemnizowac w mitrze iak Biskupowi, muzyki żadney nie zażywaią w katedrze. Wstawione 2 Conciliami Generalnemi Lugdunskiemi. Pierwsze by ło R P. 1245 XIII Generalne, zgromadzone z Biskupow 140 Patry archow 3. Prezydował sam Innocencyusz IV. przy assystencyi wielu Kardynałow, na nim excommunikował Fryderyka Cesarza y z Cesar stwa złożył; kapelusze czerwone pierwszy raz rozdał Kardynałom Drugie Concilium było R P. 1274. na ktorym było 500 Biskupow. 2. Patryarchow. 15 Kardynałow. 70. Opatow. y Posłowie z całego Chrześciaństwa, Grzegorz X prezydował. gdzie S. Bonawenturę kre ował Kardynałem, potępiwszy Heretykow trymaiących że Duch Swię nie pochodzi od Oyca y od Syna y innych wiele kanonow postanowił. Tu się rodził Klaudyusz Cesarz.

FORESI Powiat. w tym Powiecie iest Fontanna, z ktorey wziąwszy wody w kieliszek, to wra, ma w sobie gust winny, służy na wiele ho rob, lecz w niey mięsa niepodobna gotowac bo się obraca w dym kiedy zacznie wrzec.

S. STEFAN Miasto. w bliskosci ma ieden kamien, z ktorego wychodzą płomienie kiedy deszcz pada. Ma także 3 gory zwane: Mine. Vidale y Bure. ktore przedtym wyrzucały z siebie ognie iak Wezuwiusz, teraz tylko wyrzucaią samo węgle w ktorym Obywatele żelazo rozpalaią. Ma rzeczkę Chenewalet ktora w piasku ma złote ziarna

BURBONIA

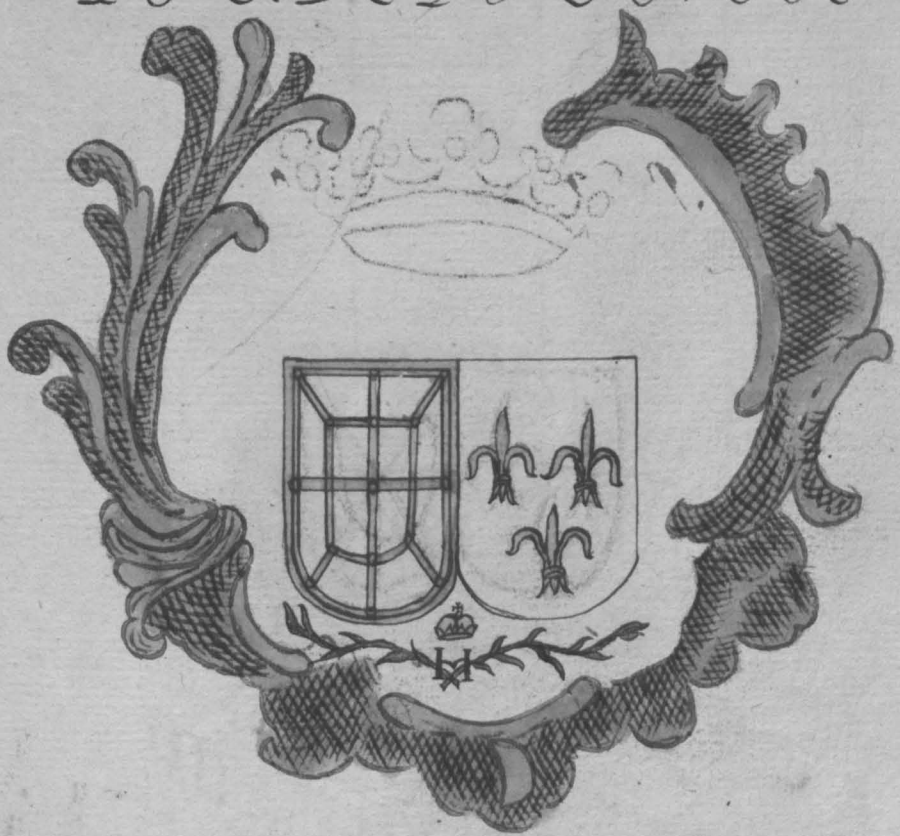

Xięstwo przez Martella Gotom odebrane y przyłączone do Krolestwa Akwitanskiego, miało potym swoich Graffow y od nich przyłączone do Domu Burbonskiego.
Ma wody bardzo zdrowe na defekta ludzkie.
AUVERNIA. Powiat. Odebrany Gotom od Klodoweusza. Dzieli się na wyrszy y nizszy. w nizszym iest Miasto:
CLERMONT. ma Fontannę 36 łokci wzdłuż, a wszerz 8. Natura tey wody iest taka ze czego się dothnie wszystko się w kamien obraca przy tey Fontannie iest ieden Klasztor, gdzie Zakonnicy przekopali do ogrodu aby mogli miec potrzebę wody z tey Fontanny, y ledwie co ta woda wpłyneła do ogroda, zaraz będące tam frukta na drzewach w kamien przeminiła, y nietylko owoce, ale y liscie y kwiaty kamienne dotąd widziec się daią. Odprawione tu było Concilium pod prezydencyą Urbana II Papieza, na ktorym do Ziemi S. wydał Krucyatę. miało Biskupow 26. Swiętych w Dyecezyi iest Parafiy 850 Opactw 22.
RIOM. Miasto. w kościele tutecznym chowaią zęb S. Amabila, leczący wszystkie ukąszenia psa wściekłego y roznych jadzin
Ten S. Amabilis był Plebanem Ryomskim.

PIKARDYA

Ta Prowincya nigdy nie odpadła od Francyi. zabiera imie swoie od gniewu z słowa Francuskiego: se Piquer. co się znaczy gniewac się, ato z przyczyny buntu ktory byli podnieśli naypierwsi Pikardowie w Paryzu przeciw Mieszczanom A.P. 1229.

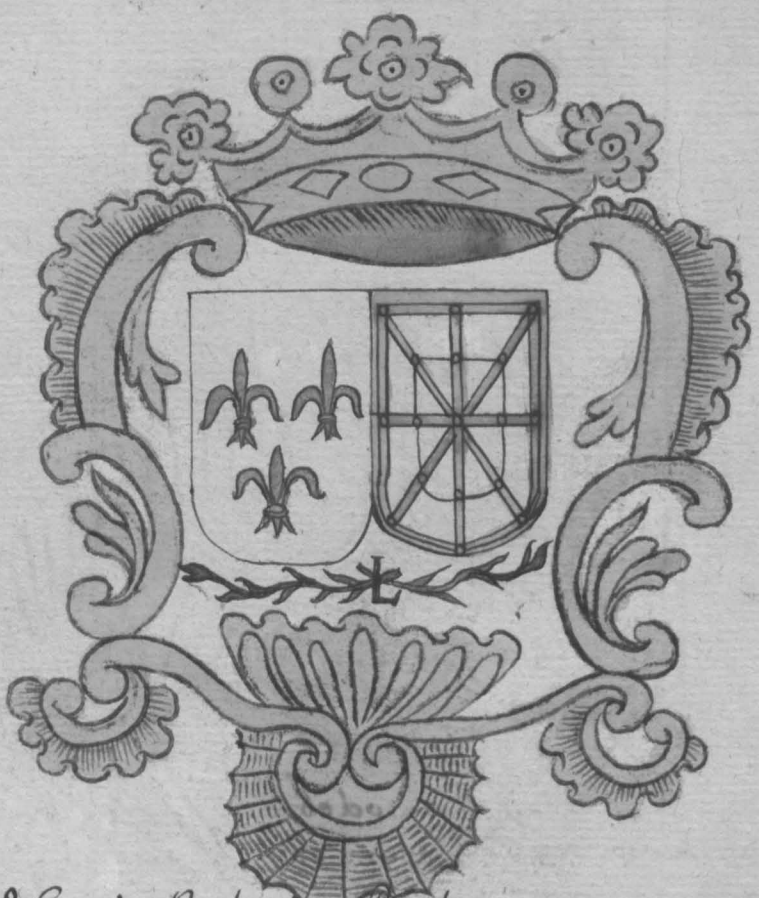

Dzieli się na 8 Części: Bulonia. Ponthiu. Vimeu. Amien. San Terra Vermand. y Tierarcha.
Dyecezya Amienska ma Plebanij 776. Opactw 20. Xieniow 6. Przeorstw 66. Kollegiat 13. komend Orderu S. Lazarza 6. Tu się rodził Piotr Eremita pierwszy Author Krzyzakow.
Dyecezya Bulonska ma Plebanij 420 Opactw 12

NORMANDYA.

Ta Prowincya była mieszkana od iedenastu narodow, ktore między sobą wiąwszy ligę często naierdzali Gallią Celtyczną, ktorych August Cesarz uskromił, a Klodoweusz im w cale odebrał wszystko. y kray ich nazwał Neustryą.
Normandowie A.P. 920 z pułnocnych kraiow przyszedłszy w wielkiej liczbie, nazli Francyą, ktorych zrazu zazyli Francuzy na obronę Państw swoich, ale oni się potym y na Francuzow rzucili y Paryż 3 razy oblegli. Karol zwany Prostak A.P. 912 ustąpił im część Neustryi z Kon

dycyą chołdu do Francyi, y ztąd Prowincya nazwana od nich Normandya, że byli ludzie północni zwani Normandowie. bo Nord man znaczy północny człowiek, y tenże Karol dał ich Xiązęciu Corkę za Żonę.

Ta Prowincya ma Portow Morskich nayznaczniey szych 6 oprocz innych wielu mnieyszych. Xięst ma 8. Grafstw 30 Chrabstw więcey niż 30 Baronij 120. Generalstw 3.

Dzieli się na wyższą y niższą. Wyższa zamyka w sobie 4. Prowincye: Rouen. Evreux. Ceaux. Civors. Niższa ma 3. Prowincye. Alencon. Caen y Cotantin. w wyższey Normandyi iest Miasto

ROUEN. To Miasto corocznie przed Wniebowstąpieniem Pańskim na 15 dni uwalnia więznia iednego, dla pamiątki S. Romana Arcybiskupa tamecznego, ktory wziąwszy z sobą dwoch więzniow Rozboynika y Złodzieia, poszedł przeciw wężowi szkodzącemu wiele w ludziach wąż postrzegłszy skoczył przeciw więzniom, z ktorych złodziey uciekł a rozboynika chciał pożrec, lecz S. Roman rzuciwszy stułę na szyię wężowi, sprowadził go do Miasta gdzie owę bestyą spalono a rozboynik uwolniony. R.P. 1683 d. 25 Czerwca. Miasto to od gradu wielkiego było zrugnowane y około 4000000 szkody rachowano.

W niższey Normandyi, na wyspie znayduie się kamień Emeril zwany, ktorego zażywaią do rznięcia szkła.

BRYTANNIA MNIEYSZA.

Maxym Cesarz dał był tę Prowincyą Brytonom ktorzy mu się poddali y Hetmana ich Gonana ożenił z krewną swoią. Ten A.P. 382 uczynił się krolem y po sobie miał 10 Krolow Sukcessorow, potym rządzeni byli od Xiązą, aż gdy Anna Corka Franciszka II za lubiona Karolo-

wi VIII a potym Ludwikowi XII Krolom Francuskim, posagiem przy
łączyła to Xięstwo do korony Francuskiey. Z Ludwika y Anny uro
dzona Klaudya Dziedziczka Brytanska, zaslubiona Franciszkowi
I krolowi Francuskiemu, powtornie przyłączyła tę Prowincyą do ko
rony Francuskiey.
Kray tey Prowincyi dziwne ma ptaki nazwane Krabany, ktore się ro
dzą z drzewa starych okrętow, a przyszedłszy do swoiey doskonało
sci wylatuią na morze y pływaią na kształt kaczek morskich. Ma
także Fontannę iedną z ktorey wziąwszy wody w rog bydlęcy, y wnim
zmaczawszy trochę skały bliskiey fontanny, w tym momencie widzi się
bydz człowiek wszystek zmaczany.
Dzieli się na wyższą y niższą. Wyższa ma 2. Xięstwa: Retz y Rohan

SWIENNA

Ta Prowincya zamyka w sobie większą część Akwitanij. Dzieli się
na 8 Części zwanych: Gwienna własna. Bazadois. Agenois. Quer
cia. Rovergia. Limosin. Perigurt. Saintongia.
BOURDEAUX Miasto. u S. Seweryna są kamienie takie, kto:
re podczas pełni są pełne wody, a na schodzie suche.
w AWCRCYI. wszelki rodzay znayduie się ryb rzecznych oprocz
szczupakow, ktorych tam od tąd niemasz, iak klucz S. Ambro
zego Biskupa Kaorskiego w brzuchu szczupakowym znaleziono.
w Miescie Chaors rodził się Jan XXII. Papież
w Prowincyi Perigort, iest Fontanna w ktorą wrzuciwszy cokolwiek, ro
zne figury kamienne z tego czyni.

GASCONIA

Ta Prowincya należy do Gwienny nazwana od Gasconow, ktorzy z gor Pirreneyskich nasli ią y przywłaszczyli sobie, lecz od Karola W. zawoiowani. Dzieli się na wyższą y niższą. Wyższa zamyka w sobie Xięstwo iedno y 6 Powiatow. Niższa zamyka w sobie 8 Powiatow.

LANGWEDOCYA

Ta Prowincya nayprzod rządzona była od własnych Krolow, potym od Rzeczypospolitey, ale iak przyszła pod panowanie Rymian rozdzielili ią Cesarze, ktorym ią Gotowie wydarli, Gotom Saracenowie, Saracenom Pepin, a Karol W. między Grafow ią rozdzielił, ktorych potym Sukcessye w iedną złączyły się Sukcessyą przyłączoną na ostatek do Korony.

Dzieli się na 3 Części ta Prowincya.

Historya tamecznego kraiu osobliwą rzecz donosi, że tam iedna Niewiasta idąc pewną drogą blisko Miasta Castelnaudari, niosła w koszyku 4. Cegiełek z ktorych kardą zosobna rozrzuciwszy rzekła: wtenczas się te cegiełki znijdą do kupy, kiedy białogłowy wstyd utracą. y upewniaią tamecznі, że karda tych cegiełek iuż na 3 sążnie przyrosła y blisko maią do złączenia się.

w Miescie Montpellier, blisko Klasztoru Franciszkanskiego, iest iedno iezioro, w ktorym zaby nigdy nie rzegoczą odtąd iak ie zaklął S. Antoni aby mu w pacierzach nie przeszkadzały.

w Narbonie miescie rodził się S. Sobestyan.

PROWANCYA

Ta Prowincya przyłączona do korony Francuskiey R P 1481. bo ią Ludwik XI darował tey koronie, iako miał darowaną od Karola Andegawenskiego bliskiego swego Krewnego.

w Miescie Taraskon, iest w iednym kosciele Trunna S. Martyz złota odlewana y na niey szmaragd wielkosci orzecha włoskiego, ktory ma kosztowac 90000 Dukatow. Tę Trunę y osobę Nayś. M. Panny wyrobioną z Agatu, darował temu kosciołowi Ludwik XI. tamże iest krzyż z drzewa nigdy nie pruchnieiącego, ktorym S. Marta zabiła straszną bestyą zwaną Taraskę zaiadaiącą ludzi. ta bestya miała łeb Lwi. grzbiet pokryty żołwiową skorą a ogon wężowy.

Marsylia Miasto. Tu S. Łazarz. S. Marta y S. Magdalena naypierwey zaszczepili Wiarę Swiętą.

S. Maxymin Miasto. w tym Miescie: iako pisze Iordanus Historicus iest ampułka w ktorey ma bydź woda z kroplami krwi zmieszana, ktora wypłynęła z Boku Chrystusa Pana włocznią przebitego na krzyżu y opisuie ten autor, że ią widział na swoie ocy w Wielkipiątek odiedenasty do dwunastey godziny ruszaiącą się y w niey krople pływaiące z iedney strony na drugą.

O milę od tego Miasta iest iama nazwana S. Beaume przy iedney z trudnoscią dostępney skale gdzie S. Marya Magdalena 30 lat pokutowała, ta iama iest wyrobiona w skale ze wszęd zrzodłami oblana, tylko w iednym mieyscu sucha gdzie S. Magdalena sypiała, y ma bydź ta iama od samych Aniołow wyrobiona, iest tam daley wszedłszy ieden dziwnie wyrobiony Klasztor, w ktorym iest 6 Zakonnikow S. Maxymina, nawiedzaiących tę iamę, iest blisko iedno mieysce, na ktorym umarła S. Magdalena z kąd Dusza Iey od Aniołow wzięta.

FAUCON Miasto. Tu się rodził S. Jan de Matha, Trynitarzow Fundator, urodzeniem był Szlachcic Prowancki.

ARLES Miasto. Tu się rodził S. Ambroży. Iest tu ieden Dom w ktorym Matka urodziła 9. dzieci. a niedawnemi czasy Graffowa Hainaut urodziła 365 ktore wszystkie Guy. Biskup Utrechtski ochrzcił. piszą o tym Historykowie Francuscy.

DELFINAT

Ta Prowincya nayprzod rządzona była od dziedzicznych krolow, lecz po śmierci Rudolfa rozdzielona była na Xięstwa, aż gdy Humbert II Xiąże Delfinacki straciwszy Syna na batalij kreckiey y z drugim młodszym igraiąc zrucił go z okna z żalu został Dominikanem, darowawszy Delfinat Filipowi krolowi Francuskiemu, z tą kondycyą aż eby Syn pierworodny każdy krolow Francuskich brał Imię Delfina na siebie, to się stało R. P. 1349. d. 30 Marca w Romancie przez akt solenny, y dotąd Synowie pierwsi krolewscy zowią się Delfinami.

Delfinat ma sobie 7. Cudow przypisanych. Wieza bez trucizny. Gora niedo
stępna. Fontanna goreiąca. Kuffy w gorze Sassenarze, Kamienie bogate
w teyze gorze. Manna Bryancońska y Grota N.M. Panny Balmskiey.
do tego są ieszcze dwa Cuda. Zrzodło winne y Wiatry Nionskie.
w Miescie Walencya iest wieza blisko bramy niby pochyła, o ktorey twier
dzą tameczni ze się skłoniła była S. Felixowi wchodrącemu do Miasta
O milę dobrą od Grenobli iest wielka Karturya na wysokiey gorze poło
żona, dokąd przez iedno tylko mieysce wnisc może ktore się zamyka
bramą. Ten klasztor iest bardzo wielki fundowany od S. Brunona R.P.
1084 Ten Swięty urodzony w Kolonij, Kanonik Remski przyszedłna
tę puszczą z 6. Kompanow zwaną natenczas Kartuza aby był z niemi
zył po Pustelniczu, y tam założył Zakon Karturyanow. Generał Kar
tuzow zawsze tu mieszka, lecz się tylko zowie Przeorem Karturow.
Przy Miescie Grezivodan iest wieza zwana Cud Delfinatu, gdzie za
dna bestya zaiadła, y gadzina zyc niemoze.
Iest takze Fontanna ktora z wodą płomienie wyrzuca, przy niey so:
bie często dzieci placki pieką y Amelety, toiest: iaiecznicę smażą.
Nions Miasto ma zawsze osobliwy wiatr zwany Pontias, ktory za:
wsze od połnocy zaczyna y do 10 lub 11 godziny przed południem trwa
y iest tak zimny iak połnocny, wychodzi z podgornych skał o pół mi
li od miasta blisko iedney Pustyni z kąd w XVI wieku wyrzucał
ołowie y rożne kamienie, zamknąwszy tę skałę po 8 miesiącach mu:
siano ią otworzyc, bo ziemia żadnego urodzaiu niewydawała y ludzi
wiele marło.
w Bryancon rodzi się wiele manny.
w Gap. iest zrzodło winne. bo woda z niego płynąca ma smak y ko:
lor winny.
Grota N.M. Panny zwana Balme. iest to iak iama o 3 albo 4. mile
od Lionu, do ktorey się przez iedną skałę, a raczey naturalnie ufor:
mowaną Bramę na 60 łokci szeroką, wysoką na 50 a długą na 300
wchodzi. gdzie wszedłszy zrzodła wynikaią płynące po kolumnach
ozdobnych od wody wyrobionych, tam wszedłszy dali iest iedno ie:
zioro podziemne, na ktorym są dwa małe okręty, z ktorych ieden
Franciszek I. Krol tam kazał wprowadzic otoczony pochodniami
y sam na nim poiechał dla zmiarkowania ieziora, gdzie wiecha:
wszy 2 mili Francuskie, począł wielki szum odpędzac go y zgasić
pochodnie, a tak z wielkim strachem nieodkrywszy dalszego se:
kretu, ledwie trafił na odwrot.
Wienna Miasto. w ktorym się odprawiło Concilium Generalne Wi:
ennenskie R.P. 1311. zasiadało na nim 300 Biskupow. 2 Patryar
chow. a prezydował Klemens V. Papież. na ktorym były potępione
Herezye: Piotra Jana Oliwy. Begwardow. Beginow. y Dulcynisto
Delfinat dzieli się na wyższy y niższy

BURGUNDYA

Ta Prowincya chołduiąc Rzymianom, za Honoryusza Cesarza wybiła się uformowawszy sobie krolestwo Burgonskie od Burgundow ludzi przychodnich z Tataryi Europeyskiey. ktorzy wiarę S. przyieli przez S. Sewera Biskupa Trewirskiego, lecz potym przez długi czas byli zarazeni Sektą Aryanską, az ich Ludwik XI przyłączył wraz z Xięstwem do Korony.

Dzieli się na wyrzszą y nizszą. toiest Graffstwo Franchecont y Xięstwo Burgonskie.

Xięstwo Burgonskie dzieli się na 8. Powiatow.

w Mieście Dyion w kaplicy fundowaney od Hugona III. chowaią Hostyią S. od Żyda pokłutą y dotąd skrwawioną.

w Cysteaux. S. Bernard założył fundamenta Reguły Cysterciensky w srodku puszczy, Opat tameczny iest Generałem tego Zakonu y Radnym Panem w Parlamencie Burgonskim.

Graffstwo Franchecont należało przedtym do Hiszpanij, lecz R. 1678 przez Traktat Nimegski ustąpione Francyi.

Dzieli się na 3. Części.

w Katedrze Besancon kanonicy maią przywiliy w Niebieskich sukniach chodzic, y nad Herbami zazywaią mitry. O milę od Miasta Beaune iest iedna iama do ktorey na 300 Krokow w głąb spuszczac się trzeba, gdzie wszedłszy iest iedna Grota wydaiąca z siebie strumienie, ktore z swoiey wilgoci wydaią kolumny nakształt lodowe w lecie, y tam chodzą tameczni na ochłodę.

SZAMPANIA

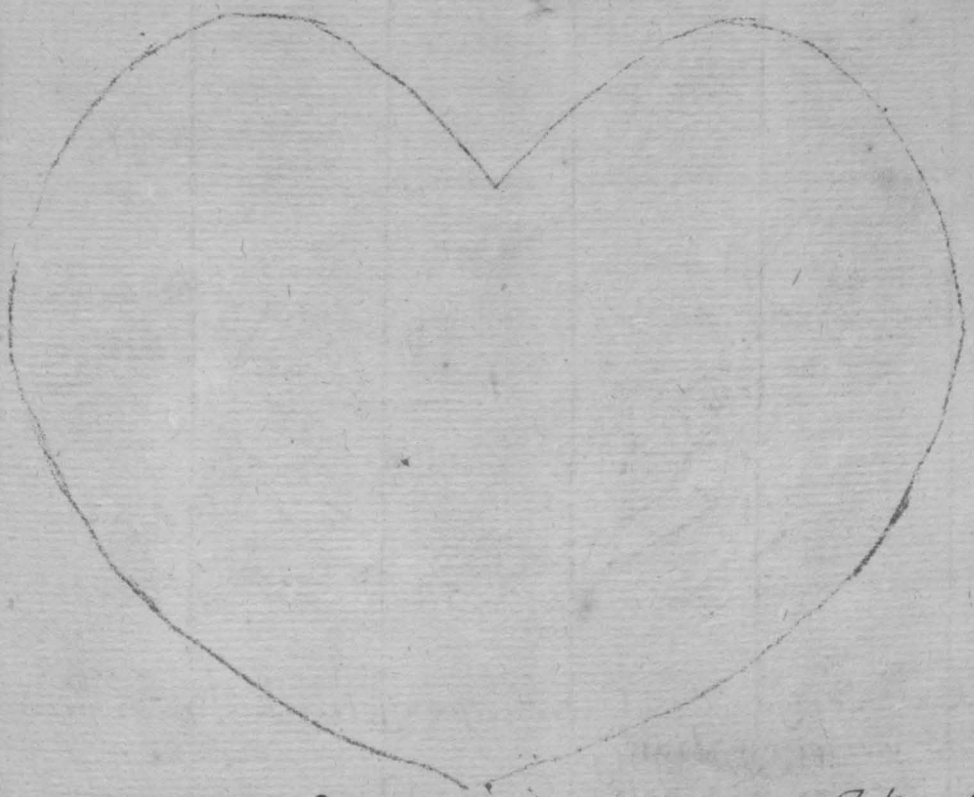

Miała swoich własnych Graffow, potym dostawszy się Filipowi długie mu przyłączona do korony. Dzieli się na 9. Powiatow. Szampania, Remiska. Chalonska. Perth. Bassigny. Argonna. Retelska. Senska. Briа. Troia Miasto. w katedrze maią bydź włosy P. Jezusa, talerz z Wieczerzy Panskiey. Zęb S. Piotra, y Ciało S. Heleny iak żywe. Jest tu Klasztor Panienski N.M.Panny uprzywileiowany. bo kazdy Biskup przed wiazdem swoim naypierwey powinien ten klasztor nawiedzic, ktorego Xieni sprowadziwszy do Kapitularza y ustroiwszy po Biskupiu, Ewangelią mu podaie, na ktorą przysiąc powinien iako zachowa przywileie tego klasztoru z tamtąd dopiero wiazd odprawuie do katedry. Ma w Dyecezyi swoiey Parafij. 519. Opactw 20. Tu się rodził Urban IV Papież.
Dyecezya Senska. ma swego Arcybiskupa, do ktorego nalezy Parafij. 614. ma Opactw 21.

RCMSKI POWIAT

Ten był częścią krolestwa Austrazyi. Ma Arcybiskupa ktory iest Prymasem pierwszym Xięztwem, y Parem toiest Rownym Francuskim, Koronatorem krolow Francuskich. Ma Metropolią w ktorey się odprawuią Koronacye krolow Francuskich.
RCM następuiącym pieczętuie się Herbem.

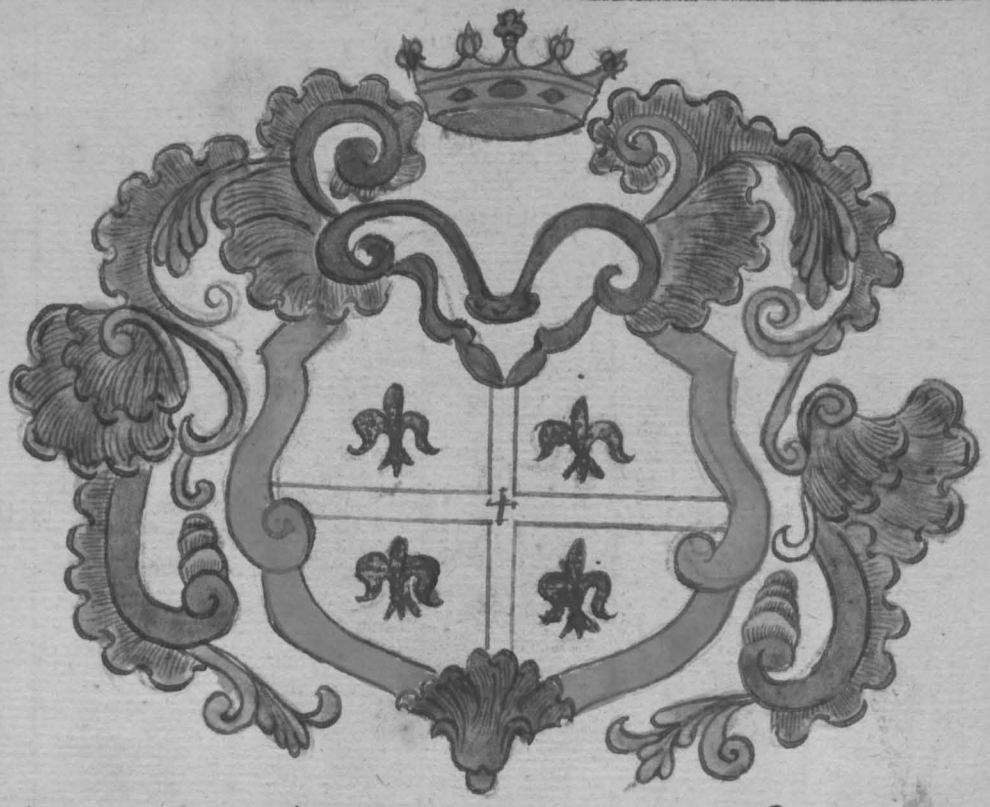

Franszkont niegdys należał do Hiszpanij, lecz R. P. 1681. przez Traktat Nimegski ustąpiony Francyi.
Alzacya niegdys była należała do Niemiec, opisanie iey. fol:

LOTARYNGIA

To Xięstwo nayprzod rządzone było iako Krolestwo: miało posobie dwoh Krolow, ten drugi umarłszy bez potomnie Stryiowie iego Karol y Ludwik rozdzielili Xięstwo między siebie R. P. 959 y tak było aż do R. 1697. pod 26 Xiązętami Lotaryiskiemi, aż przez ostatni traktat dostało się Ludwikowi XV Krolowi Francuskiemu.
Imie swoie wzięło od Lotaryusza Syna Lotaryusza Cesarza. Długości ma od Południa do Północy mil Francuskich około 60 szerokości. mil. 40.

FLANDRYA.

Krolow Francuskich są te Prerogatywy.

1. Że bywaią na krolestwo namaszczeni oleiem przez Anioła S. Remigi uszowi przyniesionym. 2. za dotykaniem ich, ludziom przywracane bywa zdrowie, przez zgubę bolączek. 3 złota płomien/: iak nazywaią :/ albo krzyż ten iaśnieiący, ktory w Remie chowaią, y Herb lilij od Boga maią sobie nadane. 4. w dzien koronacyi pod dwiema osobami przyi muią kommunią. 5. Nietylko na ręku y na ramionach bywaią namaszczeni, iako drudzy krolowie, ale y na głowie. 6. Pierworodni kościo Ta y christianissimi się nazywaią. krolowi assystuią 12 Przednich Panow, nazwanych Pares Francyi, iż rowney są między sobą godności tych iest 6. Duchownych. 6. Swieckich od Karola Wielkiego postanowio nych. Syn Krola naystarszy, zowie się Delfin, od Prowincyi Delfinatu ktora dla tego iest dana krolom Francuskim, aby się starsi synowie Delfinami zwali. Parlamentu Paryskiego władza iest osobliwsza, kto ra się zawiera w 80 Deputatach od Krola naznaczonych, a czasem y krolom przyciężka. w Tolosie na Cmętarzu XX. Franciszkanow, tru py nie gniią. W Awenionie 7. rzeczy iest osobliwych, do 7. notacyi. iako to 7. Bram do Miasta. 7. Pielgrzymskich Szpitalow. 7. Miejskich Pa rafij. 7. klasztorow Mniszek. 7. klasztorow Zakonnych. 7. Collegia. 7. Pałacow. w Metys tak są mocne na budynkach dachy zeby mogł armaty po nich prowadzic. w Karnocie, Obraz N M P. w uczczeniu iest wielkim, wielkiemi Cudami wsławiony, ktory ieszcze przed Na rodzeniem Xtusa Druidzi dawni poswięcili przyszłey Matce Pan nie. Na Moście Aurelianskim, miała kolumnę iedna Corka Pa: vterska Joanna Darcya, na ktorey Jey statua uzbroiona stała. Ta podczas woyny grassuiących Anglikow we Francyi y w Mie: scie Aurelianskim, gdzie Krola Francuskiego byli oblegli, z ro skazu Boskiego żołnierską przyiąwszy służbę y dostąpiwszy się

miata Kommendę nad Woyskiem. Anglikow roznemi klęskami zbiła, y Aurelią wolną uczyniła od oblezenia.
Francya graniczy na wschod z Niemcami y Szwaycarami, na letni wschod z Włochami. Na południe z odnogą morza wsrodziemnego nazwaną Londynską. na Zachod letni graniczy z Hiszpanią, z odnogą morza Akwitanskiego, ktore iest cząstką Oceanu Atlantyckiego. Na połnoc z morzem la Manche y z Holendrami.
Długosc krolestwa Francyi od wschodu do Zachodu mil Niemieckich 120. Szerokosc od Południa do Połnocy takze mil 120.

SZWECCYA

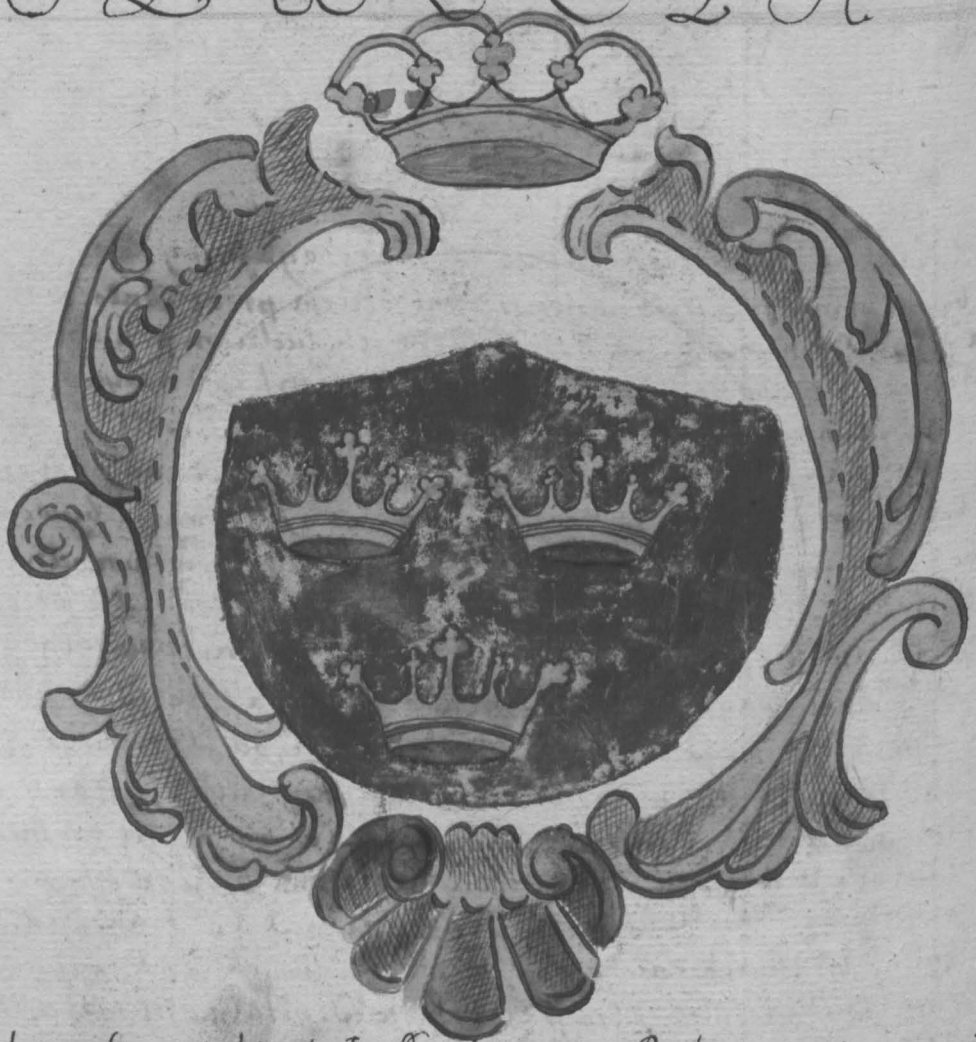

Krolestwo Szwedzkie było fundowane Roku od Stworzenia Swiata 2960. ktorego pierwszym krolem był Magogus wnuk Noego, Syn Jafeta.
Rząd tego krolestwa zkłada się z Monarchicznego, Arystokratycznego y Demokratycznego, władza bowiem krolewska, okryslona iest wyrokami zgromadzenia Stanow Generalnych, ktore zkładaią się z Szlachty, Duchowienstwa, Kupcow y Pospolstwa.

Szwecya dzieli się na 5. Części,

Sweonią albo Szwecyą właściwą. Gotlandyą. Norlandyą czyli Prowincye południowe. Lapponią Szwedzką, y Xięstwo Finlandyi.

Niektore z tych części zaszczycaią się własnemi Herbami. iakto: Gotlandya. Laponia y Finlandya z swoiemi Prowincyami.

GOTLANDYA.

Ta zamyka w sobie: Hallandyą. Blekingią. Scanią.

SCANIA.

Należała przez długi czas do Danij, lecz oddana Szwedom R. P. 1658 Dzieli się na 3. Powiaty. Scanią własną. Hallandyą y Blekingią.

HALLANDYA.

U Danow miała tytuł Xięstwa. ma Miasta y port ieden nad morzem Dunskim.

BLEKINGIA.

U Danow miała tytuł Xięstwa. ma miasto Stołeczne Christianopel fundowane od Krola Dunskiego przeciw Szwedom, a teraz do nich nale zy.

LAPPONIA.

Część Południowa Laponij należy do Szwecyi oddzielona od innych Cz ści gorami Norwergskiemi iest naywiększa, bo w zdłuż ma mil: 150 w szerz mil 20. albo 25. Dzieli się ta Prowincya na 5. Powiatow. ma. że laro, ołow, miedz, kryształy, perły, kamienie drogie. &c.
Reszte o Laponij czytay, w Moskwie fol:

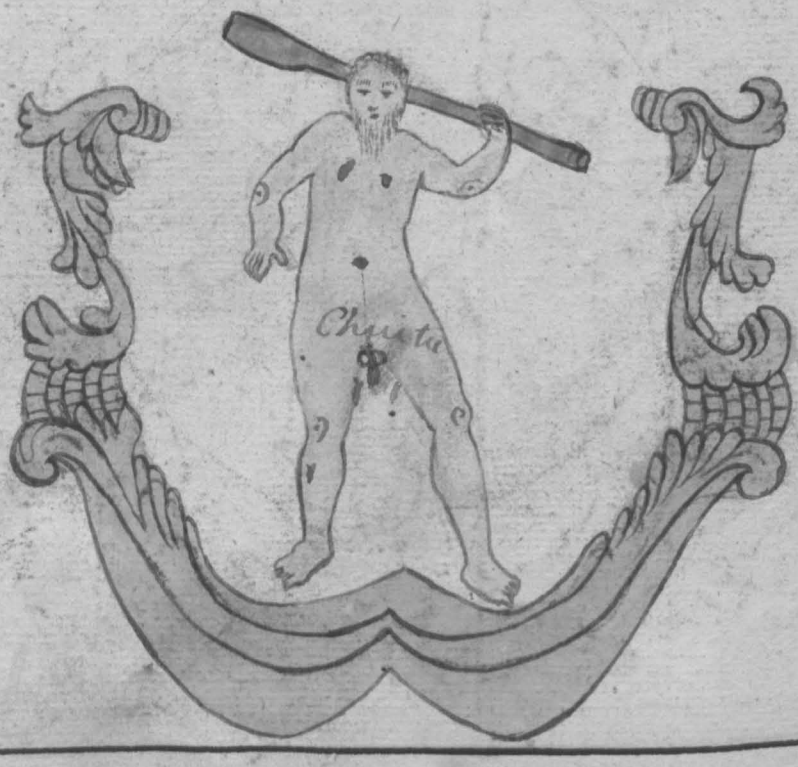

Posag naznaczywszy, z ktorego zplodzony Henryk pierwszym krolem Portugalij koronowany. R. P. 1139 ktory Ulisbonę od Saracenow uwolniwszy przez zwycięzenie 5 Generałow Maurow pod Urykiem nad Taga, 5 Tarcz wziął za herb krolestwa swego.
Prawo swoie Portugalij postanowił zwane Lamego. przez ktore xięzęta Cudzoziemscy są wyłączeni od korony, a naturalni Synowie kiedy nie masz slubnego dziedziczyc mogą. Naypierwszym tedy był Krolem Portugalij Syn Henryka zwycięscy Maurow Henryk Alfonsus. ponim nastąpił Syn iego
2 Sanctius. ponim.
Alfonsus II.
Sanctius II.
Alfonsus III
Dionizy.
Alfonsus IV.
Piotr. I.
Ferdynand.
Jan I.
Edwardus.
Alfonsus V.
Jan II.
Emanuel.
Jan III. obrany krolem R. 1557. zabity od Maurow 1578.
Henryk Syn Emanuela. umarł R. P. 1580.
Antoni Syn Ludwika, Brata Henryka, za tego Hiszpani odebrali Portugalią, bo zwoiowany pod Alkantarą ledwie uszedł do Francyi y tam umarł w Paryzu R. P. 1596.
Portugalczykowie nie mogąc znieść iarzma Hiszpanskiego wybili się z pod mocy za Filipa IV. R. P. 1640. y obrany krolem
Jan IV. Xięzę Brabancki zwany Fortunatus.
Alfons VI Syn Jana. lecz detronizowany.
Piotr II. Syn drugi Jana zaczął krolowac od R. P. 1667.
Jan V. Syn Piotra.
Jozef Syn Jana zaczął panowac od R. P. 1750.

Dwor Portugalski daleko większą powagę zachowuie niżeli Hiszpanski, bo kiedy ma krol wychodzic lub wyiezdzac, Trębacz z rana otrębuie wszystkie drogi ktoremi isc czyli iechac ma krol, kiedy zas krolowa to na piszczałce y bębnach, a przed Infantami, to iest Synami krolewskiemi, to na oboiach.
Na wszelkich Trybunałach pierwsze mieysce maią Infantowie po nich kardynałowie, Xięzęta, Arcybiskupowie, Margrabiowie Biskupi, Grafowie y Osoby duchowne.

Szpady w Portugalij nie godzi się nosic przy boku tylko zasłużonym.
Portugalia imie swoie zabiera od Miasta Porto y od Golow ktory się tam w tym Mieście zostali, powracaiąc z Ziemi Swiętey.
Lisbona Miasto. iest Oyczyzna S. Antoniego Padewskiego ktory w Padwi umarł R P. 1231. takze tu się rodził Jan XXI. Papiez.
R P. 1155 pozwolił Oyciec S. nowemu Patryarsze Lizbonskiemu rozdac siedmiu Kanonikom swoim kapelusze. Jan bowiem V. Krol Portugalski wyiednał był od Stolicy Apostolskiey aby kanonicy katedralni Lizbonscy nosili kapelusze na kształt kardynalskie.
Braga Miasto. To Miasto y drugie Porto, zawsze sobie były przeciwne tak między mężczyznami iako y niewiastami, z kąd wielkie zaboie wynikały, na koniec batalia była między niemi naznaczona na ktorey niewiasty Bragskie tak się mocno stawiły, ze wieczną pamiątkę zwycięstwa swoiey płci zostawiły, a Miastu Porto to prawo naznaczone ze przegrało: żeby żaden Mieszczanin niesmiał urzędu y honoru brać, ktoryby nie miał Zony z Bragi.
O 4. mile od Miasta Conimbry iest Fontanna taka że ktokolwiek w nię wrzuci iakąkolwiek rzecz, zaraz pozera.
Belem Miasteczko pod Lizboną. w klasztorze tutecznym iest ieszcze szczep pomorancrowy z Chiny przywieziony, z ktorego się rozkrzewiły lasy pomorancrowe około Sakuinu, Feryery y Belezmu.
W Portugalij Krol niemoże nowych wyciągac podatkow procz dawnych R. 1674. od Stanow Krolestwa ułożonych, ktore Stany składaią się z Duchowienstwa, Szlachty, y Pospolstwa.
Te stany maią moc, iz gdyby krwi Krolewskiey panuiącey niestało, wziąść sobie na Tron wolno kogo się im podobac będzie.

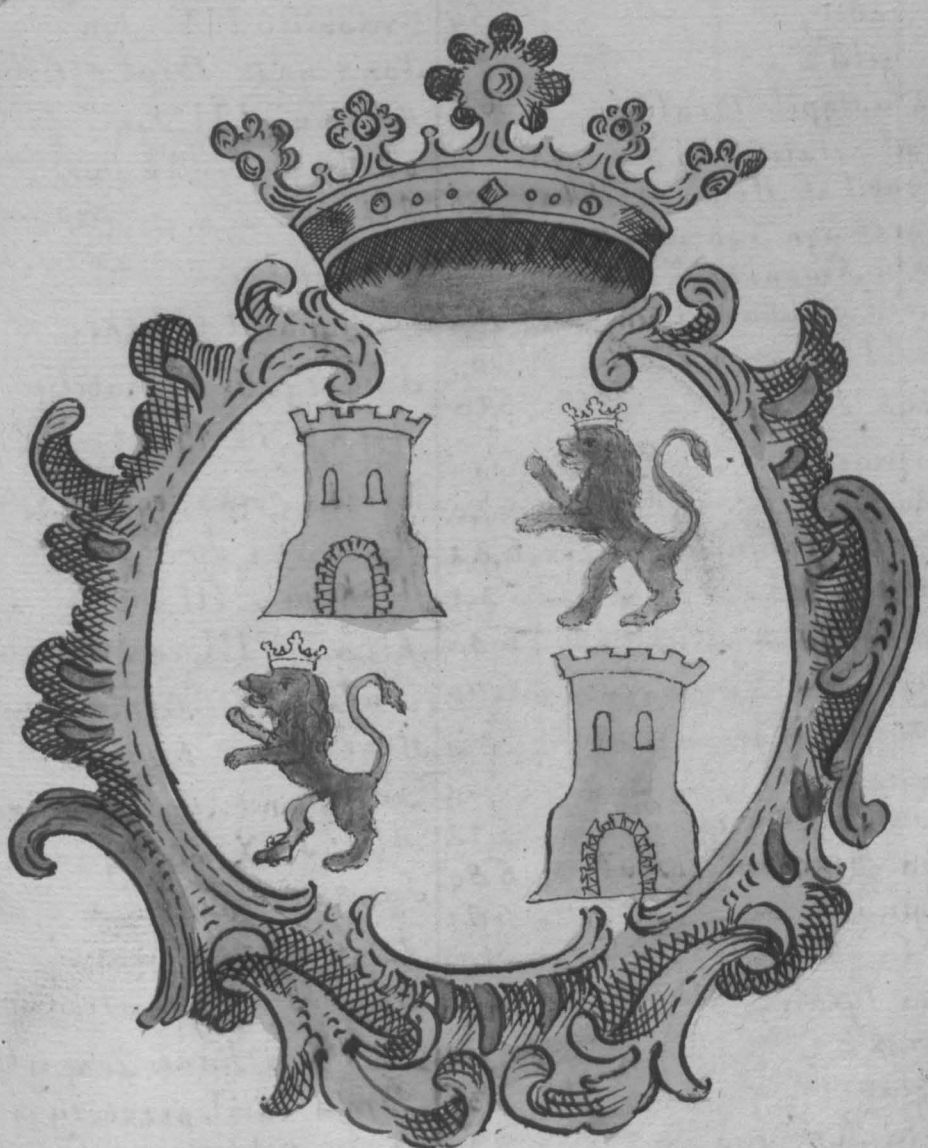

Fundowana od piątego Syna Iafetowego Imieniem Tubal, ktory nazwał ten kray Celtubaylia. Potym nastąpił Syn iego Iberus, y nazwał to Panstwo Iberya. Potym nastąpili Iubala. Brigon. Tago. Betto. Hispal. Hiszpan. Ten rozprzestrzeniwszy granice swoie, tak sobie zmiękczył serca tamecznych, ze co przedtym zwali to Panstwo Iberya, to go nazwali Hiszpania. Ponim był Hesperiusz Gargores. Ten był pierwszym Prawodawcą Hiszpanom Roku od Stworzenia swiata 2727. po nim Abido. Potym Hiszpania była przez długi czas pod władzą Cesarzow Rzymskich, az po Narodzeniu Panskim Roku 412 zawoiowawszy Hiszpanią Krol Gotow, uczynił się krolem. zabity R.P. 415. Ponim nastąpił Singericus. zabity siodmego dnia. Ponim następowali.

Wallia umarł Roku P. - - 428.	Teodoryk II. zabity - - - 466
Teodoryk I. - - - - - - - 451	Euryk - - - - - - - - - 485
Toryzmund zabity - - - - 452	Alaryk - - - - - - - - 507
	Gesalik wypędzony panował lat - - 4

Teodoryk III. - - - - - - - 526
Amalaryk zabity - - - - - - 531
Teudes - - - - - - - - - - 548
Teudisclus zabity - - - - - 549
Agila zabity - - - - - - - 554
Atanagild - - - - - - - - 567
Liuwa ustąpił Bratu - - - 569
Leowigil ostatni Krol Aryanski
ktory zabił S. Hermenegilda. 586
Rekkaret Syn iego wyprzysiągł
się Sekty Aryanskiey, y wielu
przywiodł do Wiary S. umarł. 601.
Liuwa II Syn iego zabity. - - 603
Witeryk zabity - - - - - - 610.
Gundemarus - - - - - - - 612.
Siserbut - - - - - - - - 620.
Rekkaret II Syn iego - - - 621.
Swintyla - - - - - - - - 631.
Sisenanelus - - - - - - - 636.
Kintyla - - - - - - - - - 640.
Tulga Syn iego - - - - - - 642
Kindazwind - - - - - - - 652
Receswind syn iego - - - - 672
Wamba Mnichem został - - 680.
Erwigius. - - - - - - - - 687
Egika - - - - - - - - - 701
Wityza tyran - - - - - - 710
Roderyk - - - - - - - - 711
Pelagius - - - - - - - - 736
Fawila Syn iego - - - - - 738
S. Alfons. zięc Pelagiusza - - 754
Froila zabity od Aureliusza. 770.
Aureliusz Bratoborca. - - 775
Syro zięc iego - - - - - 783
Mauregatus Syn Alfonsa za
utrzymanie się na Tronie Au
stryackim za pomocą Maurow
dawał im corok trybut. 50 Panien
Szlacheckich. 50 prostey kondy:
cyi Katoliczek. - - - - - - 790.
Weremundus - - - - - - 791
Alfons II. czystość howaiący. 843.
Ramirus Syn Weremunda - - 850.
Ordonius Syn iego - - - - 866
Alfons III złożył koronę - - 910.
Garsyas Syn iego - - - - 913.
Ordonius II Syn iego - - - 923.
Froila II Tyran - - - - - 924
Alfons IV. Mnichem został. 931.
Ramirus II. Brat iego - - 950.
Ordonius III. Syn - - - 955
Sankcyusz Brat. otruty - 967
Ramirus III. Syn - - - - 985
Werumundus II. Syn - - - 999
Alfons V. Syn zabity - - - 1027.
Weremundus III Syn - - 1037
Ferdynand Wielki - - - 1065
Sankcyusz II zabity - - 1072
Alfons VI Brat - - - - 1109
Urraka Corka iego ustąpiła 1122
Alfon VII Syn iey. - - - 1151
Sankcyusz III Syn - - - 1158.
Alfons VIII zgubił na woynie
Turkow 200000. - - 1214.
Henryk - - - - - - 1217
Ferdynand Syn Alfonsa - 1252
Alfons IX. mądry - - - 1284.
Sankcyusz IV. - - - - 1295
Ferdynand IV. Syn - - - 1312
Alfons X. wpowietrze umarł 1350
Piotr Syn Tyran Zonę y trzech
Braci zabił. przebity - - 1369.
Henryk II Brat - - - - 1391.
Jan I z konia szwankował. 1390.
Henryk III. - - - - - - 1407
Jan II. - - - - - - - - 1454
Henryk IV Syn - - - - - 1474
Ferdynand V. - - - - - 1516
Karol I złożył koronę - - - 1555
Filip II. Syn - - - - - 1598
Filip III. Syn. Maurow utaionych
wygnał. 900000. - - - - 1621
Filip IV. Syn - - - - - 1665
Karol II Syn - - - - - 1700.
Filip V. - - - - - - 1759
Kalor III szczęśliwie panuie.

W tym krolestwie iest rząd Monarchiczny y dziedziczny, ieżeliby Familia panuiąca w linij Męskiey ustała, spada Sukcessya na Linią Białogłowską. Krol Hiszpanski w wszystkich czterech częściach świata ma sobie podległe kraie. To krolestwo iest Religij Katolickiey Rzymskiey, żadnych odszczepiencow od kościoła katolickiego cierpiec nie może, przedtym Żydow tak w Hiszpanij iako y w Portugalij znaydowało się więcey niż katolikow lecz R.P. 1491 Ferdynand krol kastyliski wygnac ich kazał więcey niż 1000000. teraz ma to krolestwo S. Inquizycyą na zniszczenie hereryi y zgorszenia.

Hiszpania dzieli się na 14 Prowincyi.

1. Nowa kastylia, Krolestwo. 2 Stara kastylia krolestwo. 3 Legion krolestwo. 4 Gallicia krolestwo. 5. Nawarra krolestwo. 6 Aragonia krolestwo. 7. katalonia krolestwo. 8. Walencya krolestwo. Murcya krolestwo. 10 Grenada krolestwo. 11 Andalurya krolestwo. 12 Asturya krolestwo. 13 Biskaia Prowincya. y Estremadura.

Naywięcey w Hiszpanij, rozdzielone krolestwa, w iedną łączy to Monarchią przez Małzenstwa to Prawo; że w niedostatku Synow, y Corki są dziedziczkami Tronu.

KASTYLIA NOWA

Ta Prowincya przedtym mieszkana była od roznych narodow, dopiero od dwoch wiekow iest Stolicą krolow Hiszpanskich, zwaną od Hiszpanow krolestwem Toletanskim. zamyka w sobie 4. Prowincye. Estremadura. Marka. Syerra. y Algarya.

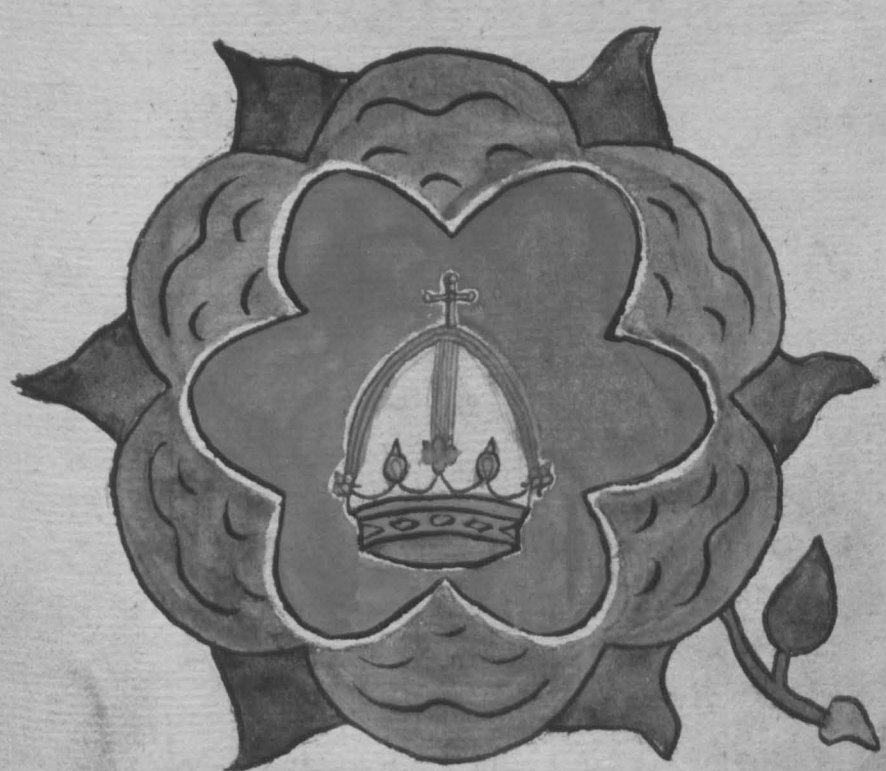

Ma Miasta. Madryt. Toledo. Alkantarę &c.
Madryd. przy ktorym iest rzeka Manzanares często wysychaiąca, na ktorey iest most wielki. z ktorey przyczyny ma o sobie przysłowie Trzebaby przedac most dla kupienia wody do rzeki. y drugie przysłowie. na innych mieyscach rzeka czeka mostu, a tu zaś most czeka rzeki. o 3 mile od Madrydu iest wioska Escurial w ktorey od Filippa II. na zadosyc uczynienie wotom po batalij S. Kwentyna, na mieyscu spalonego Klasztoru S. Hieronyma, iest wystawiony Konwent na ktory 3 krolow wielkie skarby złozyli, wystawiony iest kwadratową formą z 4 wieżami narożnemi, zamyka w sobie 17 Klasztorow. 22 dziedzincow. 1100. okien. ma kosztowac: 6 200000 czerwonych złotych. oprocz Panteonu fundowanego od Filipa IV. na kształt Rzymskiego, gdzie się krolowie Hiszpanscy y krolowe chowaią.
Toledo. miasto wielkie bo ma w sobie 27 Parafij y 38 klasztorow. Blisko Toledy iest mieysce iedno w lesie zwane: las stu Panien. bo Mauregat krol Leonski, był obowiązany płacic trybut Maurom 50 Panien Szlacheckich, y 50 niższey kondycyi, ktore były w tamecznym Zamku edukowane dotąd, poki niebyły do Afryki odesłane. a to z tey przyczyny. Mauregat syn naturalny Alfonsa I. naszedłszy krolestwo Asturyi przy pomocy maurow, ze się utrzymał przy koronie obiecał im co rocznie dawac 50 Panien Szlacheckich y 50 niższey kondycyi, katoliczek. Lecz wygnawszy potym Maurow kardynał Cyryzeo na tym mieyscu klasztor fundował na 100 takowych Panien. maten klasztor roczney intraty 35000 czerwonych złotych. Siedmioletnie tam Panny daią na edukacyą, z ktorych ieżeli idzie Panna Szlachecka za mąż, to bierze 2000 talerow posagu, ieżeli niższey kondycyi, to 1000
Alcantara. Miasto. Oyczyzna S. Piotra d' Alcantara.

KASTYLIA STARA

Krolestwo to przez długi czas krolow swoich nie miało, lecz przez Graffow rządzone było, dopiero gdy Nugna siostra Garsyasa Graffa rządcy kastylij starey, a żona Sankcyusza krola Nawarskiego wziąwszy sukcessyą, od tegoż Sankcyusza kastylia wyniesiona na krolestwo R. P. 1029. a R. P. 1217 Ferdynand II krol Leonski Prawem Dziedzicznym złączył Nawarrę y Kastylią z koroną Leonską. Roku zaś 1474. Ferdynand y Izabella przyłączyli te krolestwa do Aragonij.
Kastylia stara następuiącym zaszczyca się Herbem.

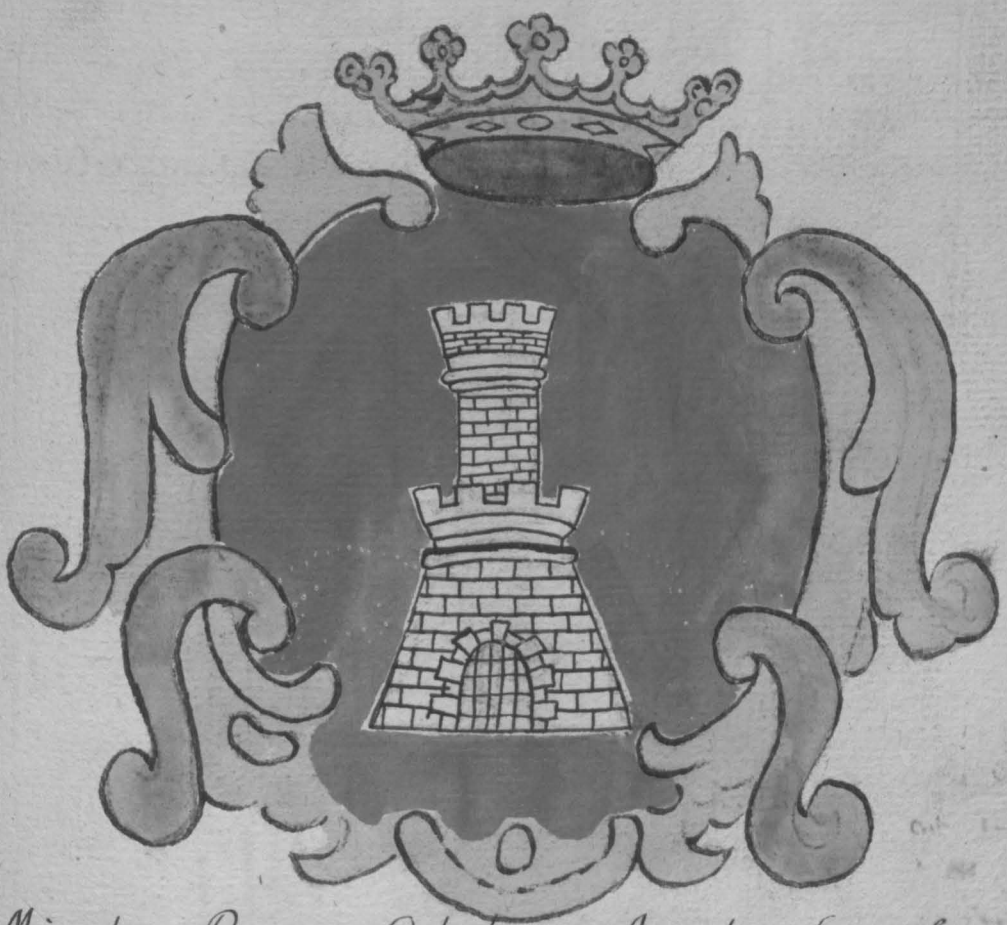

Ma Miasta. Burgos. Calahora. Agreda. Lerma &c
Burgos Miasto. ma Klasztor Panienski, ktorego Xieni rządzi 11
Klasztorow. 14. miast. 50. Burgow, 12. kommend.
Calachora. Oyczyzna S. Dominika Fundatora Zakonu Dominik:
Agreda. ma Relikwią y manuskrypta Maryi de Agredo.

LEGION.

Krolestwo to swoy początek wzięło od Ordoniusza K.P. 917.

GALLICYA.

To krolestwo przedtym rządzone było od własnych Krolow, potym przy
łączone do Kastylij. mieszkane było od dawnych Gallecyow ktorzy
się tylko woiennemi bawili sztukami, a ich niewiasty rolnemi pra-
cami

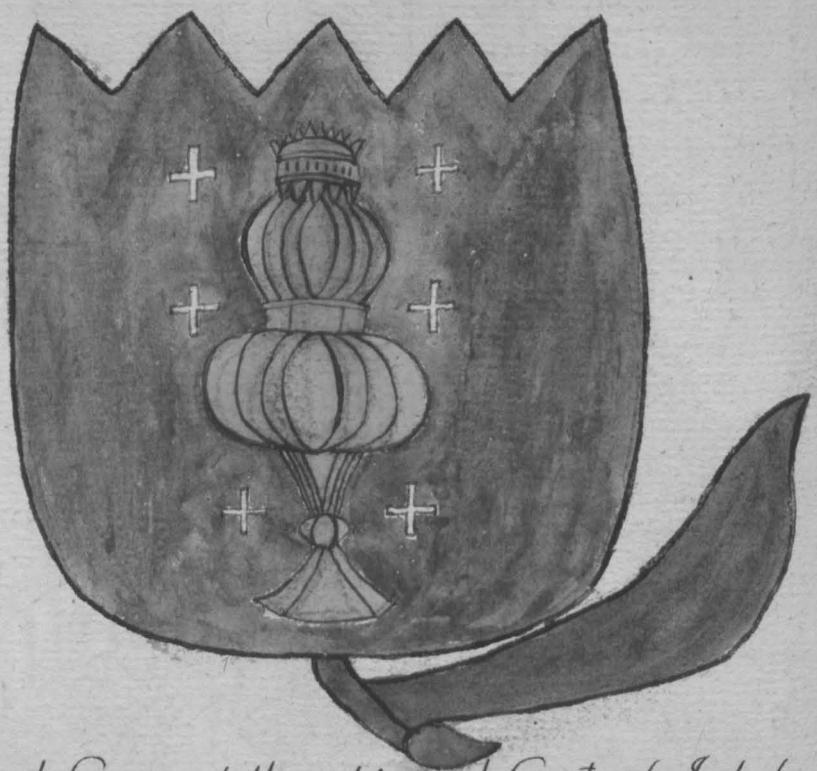

w tey Prowincyi iest Compostella. gdzie iest Ciało S. Iakoba Apost
ła.

NAWARRA

Dzieli się na 2. Części, iedna należy do Hiszpanij, druga do Fran
cyi, należąca część do Hiszpanij ma tytuł Krolestwa.

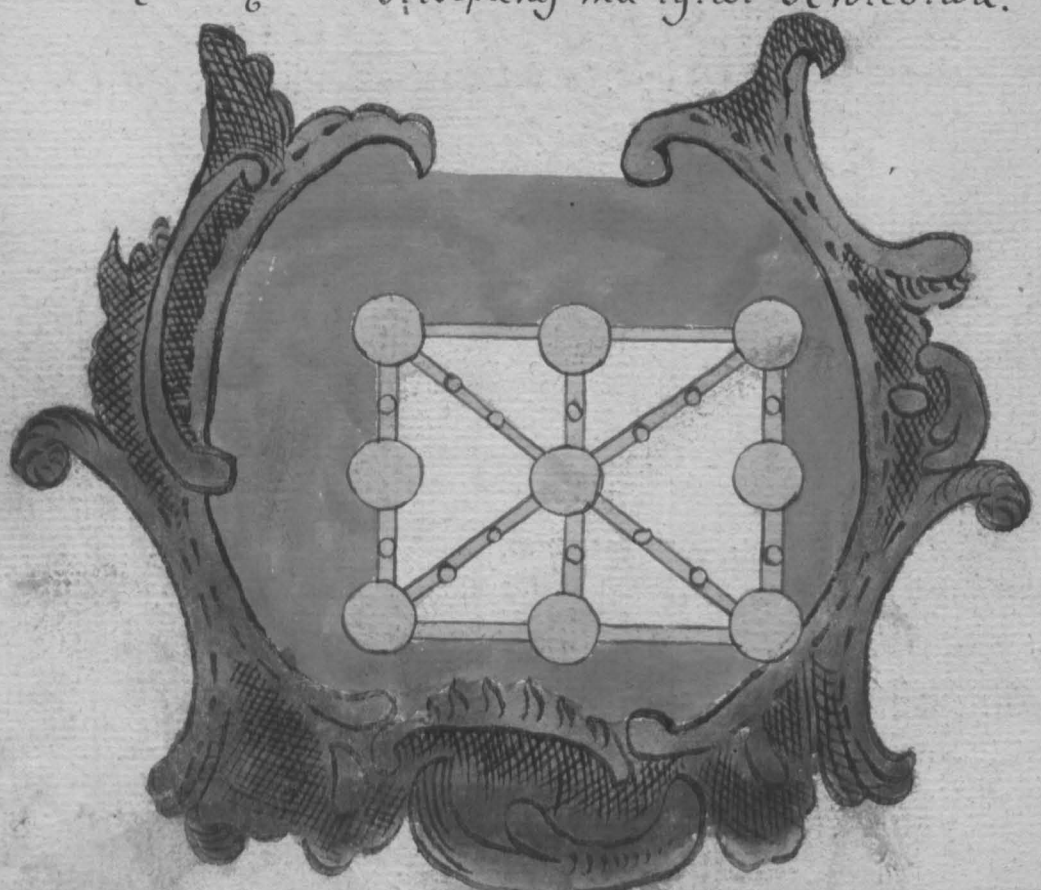

w Miasteczku zwanym S. Dominik, trafił się ciekawy przypadek. Corka kaczmarska upodobawszy sobie iednego pielgrzyma popasaiącego w Austeryi, zyczyła sobie przyiazni iego, lecz wzgardzona. o co na zemstę wtoryła srebra sztukę w kieszen owemu Pielgrzymowi, a tym czasem oskarzyła o kradzierz, za co wprędce był powieszony na szubienicy nad wielką drogą. Oyciec tego Pielgrzyma potym w kilka lat pielgrzymuiąc tamtędy, poznał Syna swego ieszcze wiszącego, ktory do Oyca wymowił: iestem tu powieszony niesprawiedliwie, proszę cie abys poszedł do Sędziego izby mnie kazał zdiąć z tey szubienicy. Oyciec natychmiast pobiezał do Sędziego y powiedział mu o tey obligacyi Syna swego, Sędzia niedaiąc mu wiary odpowiedział, tak to prawda iako żeby ten kur pieczony y kura ozyli, co ledwie wymowił, aż kura z kurem przyodziani biłym pierzem z półmiska zleciały y poczęły spiewac, czym zastraszony Sędzia kazał Ciało złozyc pielgrzyma owego do kosciola, w ktorym kosciele na podniebieniu wisi ta szubienica, przy Ołtarzu zaś w lewey stronie iest kapliczka, w ktorey iest wielka klatka zamknięta, gdzie dotąd kur y kura znaydują się w białym pierzu, y spiewaią y iaia niosą, te pióra ktore im wyłatuią często pielgrzymi zbieraią y do czapek przyszywaią. Twierdzi o tym Noblot, tom: 3. in descr: Navarra.

Krolestwo to swoy początek wzięło około R. P. 961 od niejakiego Eneka Graffa Bigorry, ktory odebrawszy ten kray Saracenom, nay pierwszym uczynił się krolem Nawarry, po ktorym inni następowali, tych wszystkich następuiąca Genalogia.

Eneku pierwszy krol Nawarry, po nim nastąpił
Garsyas Syn iego
Sankcyusz nazwiskiem Abarka.
Garsyas.
Sankcyusz, ktoremu z Ołwiryi urodził się
Garsyas Syn iego.

To krolestwo trwało przez lat 130 złączone z krolestwem Arragonij.

ARRAGONIA

To krolestwo swoy początek wzięło R. P. 905 przez Sankcyusza Abarzę, ktore odłączone było od Nawarry R. P. 1035. z przyczyny podziału między Synow. y odtąd dopiero Aragonia miała własnych krolow, przez lat 443 to iest od R. P. 1035 kiedy Ramir Syn Sankcyusza krola Nawarry pierwszym został krolem, aż do R. P. 1478 kiedy wszystkie krolestwa były złączone na osobę Ferdynanda V.

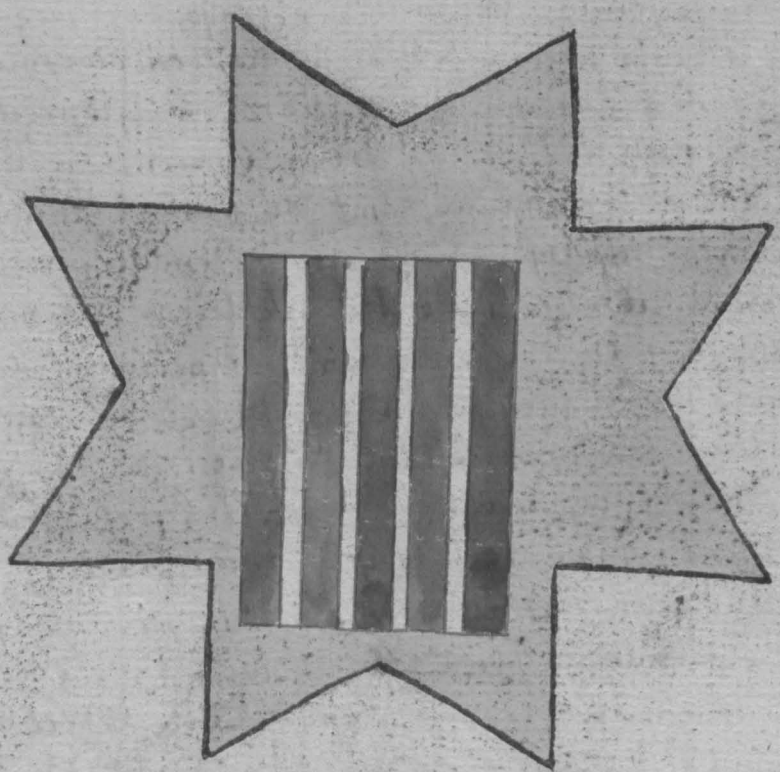

Aragonia miała wszystkich krolow 22 zaczym była przyłączona do korony Hiszpanskiey. ktorych tu Genoalogia Następuie.
Ramirus Syn Sankcyusza większego krola Nawarry.
Sankcyusz Syn iego. strzałą porazony umarł.
Piotr Syn iego.
Ramir z Mnicha na Tron wzięty.
Wiraka Corka Ramira, a Zona Raymunda Graffa Barcinone
Jakob. Szwagier Alfonsa X. krola Kastilli.
Piotr. krol Neapolitanski.
Jakob. Syn iego
Marcin. Syn iego. potym po wielkim zamieszaniu, obrany krolem
Ferdynand Syn Eleonory Corki Piotra krola Aragonij.
Alfons. oraz krol Sycylij.
Jan. Brat Alfonsa.
Ferdynand. oraz krol Sycylij.
Jan. Syn iego
Karol.
Filip. po ktorym Aragonia miała 6. krolow zaczym zaginęło to krolestwo będąc przyłączone do Hiszpanskiey Korony.
Aragonia dzieli się na 8. Dyecezyi nazywaiących się od Miast stołecznych: Saragossa. Taracona. Huesca. Jacca. Balbastro. Terruel. Albarazin. y część Dyecezyi Pampelonskiey.
Huesca Miasto: Oyczyzna S. Wawrzyńca Dyakona Męczennika

KATALONIA

Ta Prowincya iest naywschodnieysza w Hiszpanij, tytułu ie się Xięstwem, powinna bydz zwana Gotalania, bo nazwana od Gotow y Alanow, ktorzy się tam byli postanowili R.P. 1640 poddała się była Francyi, lecz w 12 lat odebrana do Hiszpanij przez traktat Pireneyski R. 1659.

Katalonia dzieli się na Wschodnią y Zachodnią. Zamyka w sobie 14. Ziem. Miasta ma znacznieysze.

Barcellona. fundowane na 300 lat przed Narodzeniem Pańskim, tytuł ma Graffstwa. W tym mieście niegodzi się inkarcerowac by naywinnieyszego Szlachcica.

Tarragona Miasto. w tym mieście August Cesarz miał wydac Edykt na popisowanie całego świata, w tenczas gdy się rodził Chrystus Pan, iako pisze Łukasz S. w Ewangelij swoiey w Rozdziale 2.

Solsona Miasto. gdzie w gorze rosnie sol, ktorą kraią na sztuki kamienne. y co wednie odkroią, to w nocy na to miesce przyrosnie.

Puicerda Miasto. ma dwie fontanny. w ktorych wiedney woda ciepła, w drugiey zimna, wody mineralne. Wydaie się bie iaspisze roznego koloru.

WALENCYA.

To krolestwo przyłączone do krolestwa Aragonskiego y katalonij z obligacyą testamentową Sukcessorow, aby niebyło odłączane. Te 3. krolestwa rządzą się na formę Rzeczypospolitey, samego krola uznawaiące za Pana.

Walencya Miasto. w katedrze, iest kielich agatowy, ktorego zażywał Chrystus Pan przy ostatniey wieczerzy. koszulka malenkiego P. Jezusa nieszyta, lecz Ręką N. P. Maryi robiona. włosy N.M. Panny, mleko y grzebien, włosy widzą się bydz białawe, to wszystko iest zamknięte w puszcze dyamentowey. Niewinniątko iedno. Pieniądze dwa Judaszowskie srebrne, na ktorych z iedney strony twarz, z drugiey tulipan. W tym miescie rodził się Calixtus III. y Alexander VI. Papiezowie.

MURCYA.

Krolestwo to wyzuło się z iarzma Maurow R. 1241. y poddało się krolowi kastylskiemu pod hołd, a R. 1265 wcale się oddało z własnym krolem Maurem.

Karawaka Miasto. tam znayduie się krzyz drewniany, ktory Anioł miał przyniesc iednemu Xiędzu maiącemu celebrowac przed krolem Maurem R 1231. z tamtąd Pielgrzymi przynoszą krzyzyki zwane karawaki pocierane o ten krzyz.

Kartagena Miasto. kray tameczny niepłodny z przyczyny: ze deszcze ledwie dwarazy padaią.

GRANATA

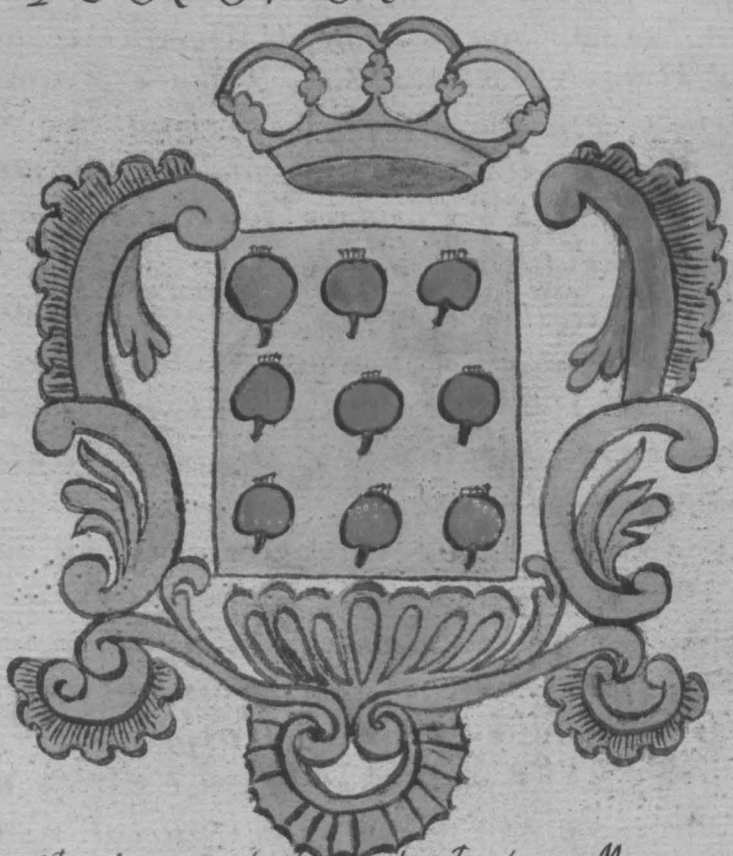

Krolestwo to długi czas było pod władzą Maurow, ktorych do piero R. 1492 Ferdynand y Izabella podbili pod swoię moc, do bywszy Grenaty. Roku zas 1610. Filip III wygnał ich wszystkich z tamtąd.
Miasto Granada w okręgu swoim iest na mil 3. do koła ma około 1000 wierz. bram 10.

ANDALUZYA

Krolestwo to zowie się drugim Imieniem Wandalicya od Wandalow zastanowionych w nim w wieku V. przedtym było mieszkane od Turdulow y Turdytanow. Gdy ie trzymali Rzymianie rachowało w sobie miast 175. z ktorych w osmiu były kolonie Rzymskie.
Krayten obfituie w wina, zboża, cukry, bawełny, a naywięcey w konie bardzo szypkie, dla czego nazywa się spikrzem, piwnicą, y staynią Hiszpańską. Z gor wydaie zywe srebro, prymcmetale, kruszce srebrne, dyamenty &c. Dzieli się na 4. części zwane od miast Cardua, Sewilia, Xięstwo Medyna, Sydonia y Cadix wyspa.
Ma Miasta zwane: Sewilia, Cordua, Cadix, Jaen, Gibraltar, Medyna, Sydonia, Batia, Xeres, Ecia, Ubeda, Anduxar, Aiamonta, Escalone, Lebrixa, Monte major, Ossuna, Niebla, Palma, Palos, Port S. Maryi, y Port real.
SEWILIA. nad rzeką Gwadalkiwirem opasaną oliwnemi lasami Miasto stołeczne y po Madrydzie naywiększe w Hiszpanij. Hiszpani o nim tak mowią: kto niewidział Sewilij niewidział nic osobliwego, bo kiedy Bog kogo kocha, tomu daie mieszkanie w Sewilij. w kosciele katedralnym iest Grob S. Ferdynanda III y samey krolowy. Ten S. krol A.P. 1248 wygnał Maurow z Sewilij, po attaku Miasta przez 16 miesięcy, ktorzy tam mieszkali lat 534. w tymże kosciele iest Monstrancya ważąca samego złota 1150 funtow misternie robiona, tamże powinno się codziennie 300 Mszy SS. odprawic z obligacyi. To Miasto przedtym zwało się Hispalis.
CARDUA. Było przedtym stolicą krolow Maurow przez lat 200 gdzie dotąd iest ich Zamek y kosciol przemieniony na katedrę, do ktorego tak byli nabożni, że lubo wygnani, przecięż morzem przyiezdzali na nawidzienie iego. iest tak wielki że od iednego muru do drugiego nie doyzry. ma kolumn iaspizowych y marmurowych czarnych 850. Ołtarzow 366. Bram 24. Przy klasztorze Dominikanskim iest ieden dzwon, ktory przed smiercią kazdego Zakonnika sam dzwoni, podobnez dzwony są u tychże Oycow w Zamorze Prowincyi Leonskiey, y Salernie. w tym mieście rodził się Seneka Odebrane to Miasto Maurom A.P. 1236.
IACN Miasto nad rzeką Trya. Tam w kosciele katedralnym maią weronikę, dokądwiele Hiszpanow pielgrzymuie.

ASTURYA.

To krolestwo u Historykow sławne w wieku VIII. z przyczyny Pelagiusza, ktory złączywszy się y dodawszy serca Chrześcianom uchodzącym przed Mauramiw gory Asturyiskie Maurow kilkanascie razy zbił, y krolem Asturyiskim a według innych Owieckim obrany od nich, y iego Sukcessorowie az do Ordoniusza II. tytułowali się takiemiż krolami, ktory wziął tytuł Krola Leonskiego Ta Prowincya nieludna bo napełniona gorami y lasami.

BISKAIA.

Ta Prowincya między wielkiemi gorami położona, zwana od daw: nych Cantabres, nigdy niebyła zawoiowana od Maurow, y Rzy: mianom wielki dawała odpor. Ma Miast murowanych 21. a nay znaczniey sze: Bilbao, Gwernica, Bermeo, Durango, Laredo, Honda roa, Legueitio, Valentia, Portogalette y Orduna

LOYOLA. w tym miesce rodził się S. Ignacy Fundator Jezuitow.

RENTERIA. wies. blisko Fontarabij gdzie tylko same Panny mies kaią, nie mogąc z cierpiec ani Mężczyzny, ani mężatey Białogłowy y tam przewożą na promach Cudzoziemcow lub podroznych, pły: waią zaś bardzo dobrze po wodzie. Donus namienia w swoiey po: drozy do Hiszpanij, ze przewożąc się przez tę rzekę, ieden z iego ludzi chciał zażartować z iedney Panny przewożącey ich, ktora nie rozumieiąc żartow wiosłem go uderzyła y natych miast wrzekę się wrzuciła, y przędzey ona przepłynęła na brzeg, niżeli on bol poczuł.

WYSPY

Maiorka. Minorka. Iwika.

Te wyspy zwane od dawnych Baleares zaszczycały się przedtym krolestwem, należały naypierwey do Rzymian, potym do Rzeczypo: spolitey Pizanskiey, potym od Maurow zawoiowane, lecz ie krol Ara gonski odebrał Roku 1230. y odtąd należą do Korony Hiszpanskiey

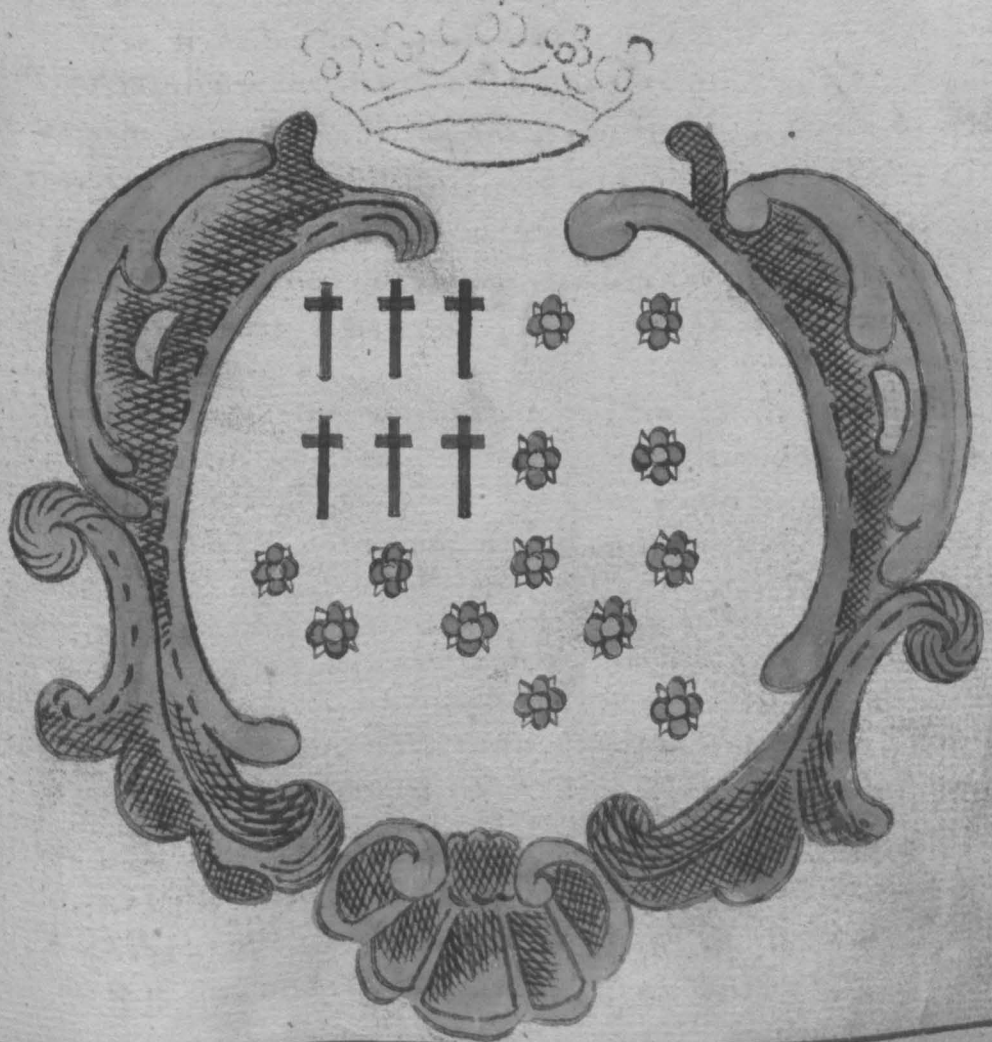

Zwane były Baleares, od dwoch słow Greckich Bale iakoby rzucac, Ares iakoby nagi. bo tameczni ludzie mieli upodobanie rzucac kamieniami y trafiac. a wlecie chodzili nago.

Balearowie tak sobie szacowali niewiasty, ze kiedy zboycy morscy wzieli im ktorą, to ią wykupowali czterema Mężczyzn, mieszkali w iaskiniach y skałach wyrobionych, nieznali złotey ani srebrney monety, daiąc racyą ze Herkules miał woynę przeciw Chryzaorowi Synowi Gereona, o to tylko ze miał złota wiele. Okrywali się tylko gałęziami, y bron ich była tylko 3 gałęzie, iedna długa zeby zniey daleko rzucali kamiennmi, druga krotsza, zeby miernie, trzecia nie wielka do bicia się nią y do bronienia. Podczas ich wesela Panna młoda, pierwey wszystkich kontentowac musiała niz Pana młodego podczas zas pogrzebu umarłego, łamali trupa, y chowali pod wielki kamien włożywszy w trunnę. Prawa ich były: Bogow czcic, u bogich wspomagac, starych szanowac, Xiązętom bydz posłusznym bronic się tyranom, zabiiac złodzieiow, niewyiezdzac do Cudzych kraiow. Te wyspy opatrują wiele kraiow, oliwą, szafranem, woskiem migdałami, daktylami. Rzym y Hiszpanią prowidzą masłem y serem Sycylią wełnami.

Majorka wyspa położona na morzu wsrodziemnym, na około ma mil 30. Miasta ma. Majorka, Alkarya, Arta, Hingua, Manacor, Soller, y Polencya.

Minorka wyspa. o 5 mil od Majorki ma 12 mil dokoła pełna gor y lasow. Ma miasta nazwane: Citadella. Mahon &c.

Iwika wyspa. iest między brzegami Walenckiemi y Majorką, ma na około mil 15. około niey iest wiele innych małych wysp, między ktoremi wyspa Formentera. położona na południe od Iwiki, nie mieszkana od nikogo z przyczyny licznych węzow, bo z Majorki, Minorki y Iwiki wszystkie węże są wygnane na tę wyspę, bo tameczni starzy ludzie, obawiali ich się zabiiac, będąc tey wiary, ze te węże znacrzyły dusze starych Antecessorow.

HISZPANIA. iest ostatnia z kraiow Europeyskich ku Afryce y Ameryce. Szczegulną ma chwałę 1 iz Krol nazywa się katolicki. 2 ze w Iego Państwie Słonce nigdy nie zachodzi, y według przysłowia krola Perskiego; Słonce ma za kapelusz. 3 ze nigdy żaden z krolow ani Cesarzow nie miał tak szerokiego Państwa, ani w tak odległym Państwie tak szczęśliwie nie panował, 4. ze lubo się obszernie rozciąga przez woyny, sama iest w pokoiu. 5. ze w Ameryce niemniey Apostolstwem, iak kupiectwem się bawi, bo na Zachodzie ma więcey niz 1000 kościołow, wystawionych od Krolow Hiszpanskich. 6 ze co niegdys pochwała dana Hiberniy iz była Oyczyzną Świętych iuz teraz do Hiszpanij należy. 7. ze w 4. częściach Świata panuie.

Granicy na Wschod z Francyą y morzem wsrodziemnym. na Południe, ma część morza wsrodziemnego y część Hiszpanskiego. na Zachod Portugalią y część Oceanu Atlantyckiego. Na północ morze ma Biskai.

Długosc Hiszpanij od Wschodu do Zachodu mil Niemieckich. 130

Szerokosc od Południa do Północy mil Niemiec: 120.

RUS. Wnuk Lecha postanowiwszy się w Rusi dał iey Imię swoie Russya. Po nim żadney wzmianki niemasz aż do 3. Braci rodzonych którzy wystawili Miasta: KIG, Kiiow. Szczyk, Szczekawicę. Korew Korowicę. Byli y inni Xiążęta Ruscy, którzy od Swentosława zawoiowani, lecz ten od zabity, Syn iego Włodzimierz całey Rusi obwołany Panem. Po nim wielu Synow podzielili się Xięstwami, po których rożni następowali Sukcessorowie, aż Jan Bazylid Wielki zwycięzywszy Tatarow, z ich wyzwolił się potencyi. Po iego smierci R.P. 1533 nastąpił na Carstwo Moskiewskie.

Bazyli I. po nim
Jan Bazylid II. po nim R.P. 1584 nastąpił
Teodor. ten umarł. R. 1598. Ponim introniżował się na Carstwo

Borys. ktory miał zabic Teodora y Brata iego Demetryusza, y u:
grontowawszy się na Tronie, wziół za Zonę Mniszkownę Woiewodzan
kę Sądomirską, lecz podczas Aktu weselnego Suyski Wodz Mos:
kiewski, Zamek naszedł z rebelizantami skrytemi y spiących w no
cy z ochoty weselney pozabiiał, po tey tragedyi obwołany Carem
Moskiewskim pod Imieniem Iana Bazylego R.P. 1606.
Suyski. Ten w niewolą wzięty od Polakow. po nim Stany obrały sobie
Michała Federowicza Syna Patryarchy Teodora Mittykowicza. Ten
pokoy potwierdził z Szwecyą z Polską się uspokoił y Roku 1645
Alexy Michałowicz nastąpił. umarł R. 1676. po nim nastąpił
Alexy II Syn Iego nazwany Fador albo: Piotr Alexiewicz. Ten
fundował Stolicę Moskiewską Preterburg. Tyran wielki bo y Sy
na swego kazał zabic, umarł |: w intencyi zemsty nad Polską
o Torunską Akcyą :| R.P. 1725. po nim
Zona iego Rok panowała. umarła R. 1726. od niey osadzony
Petera Alexiewicza Wnuk, lecz ten młodo umarł, ponim
Piotr II osiadł Tron R. 1730. Imieniem, bo podtym Imieniem
Anna Iwanowna Panowała. umarła R. 1740. poniey
Elzbieta Corka Piotra pierwszego, panowała, po niey Sukcessorką
Katarzyna z Domu d'Anhalt Zerbst dotąd panuiąca.

Rząd w tym Panstwie iest absolutny, despotyczny maiąc wła
dzą nad wszystkiemi dobrami y fortunami Moskiewskiemi, y zycie
ich maiąc w swoiey mocy. Oycowie swoich dzieci niemogą czynic swo
ich dobr dziedzicami tylko za konsensem Cara. Wolno Carowi wy
myslic podatki iakie chce. Z futer naybogatszych iako to z Soboli
marmurkow &c intrata idzie wszystka na Skarb Carski, wolno mu
monetę odmieniac dobrą wzłą y przymusic poddanstwo do iey Kur
rencyi. Po smierci kazdego pana Moskiewskiego iezeli bez testa:
mentu umrze wszystkie dobra idą na Cara. Sukcessya Tronu
spada y na Niewiasty.

Panstwo Rossyiskie nayprzod dzieli się na 5 wielkich częsci. a te są:
Rossya Wschodnia.
Rossya Zachodnia
Laponia Rossyiska.
Ingrya.
Inflanty.

Rozciąga się oprocz tego podziału powtore po całey Azyi Połnocney
y ta częsc nazywa się Tartarya Moskiewska w ktorey 4. kro
lestwa zawieraią się. to iest:
krolestwo Syberyi.
krolestwo Kazan.
krolestwo Bulgarij
krolestwo Astrahanskie.

ROSSYA WSCHODNIA

Zamyka w sobie Xięstw: 9. y Prowincyi: 3. toiest Xięstwo: Twerya. Rostkow, Susdalia, Moskwa, Czerniechow, Nowogrod Siewierski, Worotyn, Rezan, Nosinowogrod. Prowincya: Rzewa, Smolensko, Wołodymierz.

Twerya Xięstwo. miało przedtym własnych Xiąząt, lecz R P. 1486 Car, Jan Syn Bazylego slepego, wygnał Xiązęcia Michała y przyłączył do Moskwy.

Rostkow. Xięstwo, miewało własnych Xiąząt, lecz Jan Bazyli, kazał ostatniego zabic y przyłączył ie do Moskwy. Kray iest urodzayny

SUSDALIA. Xięstwo. y to przyłączone do Moskwy od tegoż.

MOSKWA Xięstwo naypryncypalnieysze w Moskwie. Imie swo ie zabiera od rzeki Moskwy ktora płynie pod stołecznym miastem Moskowem. To Xięstwo długosci ma 400 albo 450 mil szerokosci zas 300 albo 350 mil ma rzek wiele z ktorych nayznachnieysze: Wolga, Oby, Don, Dniepr, Dzwina &c. Zimna tam są wielkie osobliwie wpołnocnym kraiu, drzewa iednak zarowno iak gdzieindziey owoce wydaią, dla tego ze ie snieg przykrywa, a tymsamym ciepła dodaie. Sniegi zas tak wielkie tam bywaią, ze rownaią ziemię zgorami y kiedy zmarzną to wszędzie rowno ierdzą. W lecie zas gorąca wielkie y dzien długi bo 18 godzin. Zboża tam w 2 Miesiące od siania zbiorą. Ma woynę samey Szlachty może wystawic 30000. Miasta ma znaczniejsze: Kolumna y Moskow.

MOSKOW Miasto liczy się między naywiększemi w Europie, y miec ma Domostw 40000. Dzieli się na 4. części, zwane kwatery. Cita della. Cargorod. Skoradon. Strelica Slawoda. w pierwszy kwaterze iest Pałac Imperatorski opasany trzema murami, ktorego strzeże 20000 żołnierzy. Tam iest dzwon wielki na dzwonicy ktory waży 336 cetnarow, ledwie 24 chłopow w niego może zadzwonic, iest gruby na łokiec. niedzwonią w niego tylko na Trzy krole bo to Swięto naywiększe unich, y w tenczas kiedy Car z Carową wczaią się, dla tego aby tudzie słysząc głos prosili P. Boga o Syna Carostwu.

CZERNIECHOW. To Xięstwo było przedtym Woiewodztwem do Polski należącym. lecz za krola Jana III. odebrane przez Moskwę Traktatem Grzymułtowskim.

NOWOGROD Siewierski. Xięstwo. należało przedtym do Litwy.

WOROTYN Xięstwo. nieludnie dla naiazdow Tatarskich, osobliwie w południowey stronie, bo sieią tylko ukradkiem, a zasiawszy uciekaią, zas na zniwo tak się armuią iak na woynę aby od Tatarow niebyli zabrani, iednak ich wielu zabieraią. Granicy z Tatarzyą

REZAN. Xięstwo. Graniczy z Ukrainą. miało przedtym własnych Xiązą. lecz od Jana Bazylego przyłączone do Moskwy

NOSINOWOGROD. Xięstwo pełne wielkich Pustyn.

RZEWA Prowincya. tam się zaczynaią Rzeki: Wolga. Dniepr. Dzwina.

SMOLGNSKO. Prowincya. przedtym była Woiewodztwem Polskim, lecz przez Traktak Grzymułtowski za Iana III [illegible]oderwane od Polski
WZODZIMICRZ Prowincya naymnieysza nad inne w Moskwie.

ROSSYA ZACHODNIA.

Zamyka w sobie 2. Xięstwa. y Prowincyi 4. to iest Xięstwo: Białe ieziora y Nowogrod wielki. Prowincyą: kargapolia, Dzwina, Ustyuga, Wologda.
BIALE IEZIORO. Xięstwo. wzdłuż ma około 14 mil. wszerz 7
NOWOGROD wielki Xięstwo, rządziło się przedtym Rzecząpospolitą, teraz należy do Moskwy.
DZWINA. Prowincya. ma Miasto Archaniol, z ktorego skarb Caroski może miec intraty 4000000.
Inne Prowincye nie maią nic osobliwego.

LAPPONIA.

Ten kray iest naywiększy na Pułnocy Europeyskiey, powietrze ma naymnieysze, trwaiące 9. miesięcy ustawicznych, przez 3 miesiące ustawiczna noc trwa w Grudniu, Styczniu, y Lutym. ale też przez 3 miesiące ustawicznie dzień y słonce świeci w Czerwcu, Lipcu, y Sierpniu, dlatego wtenczas maią naywiększe ciepła. Kray wszystek gurzysty y nic niewydaie z siebie, ludzie tylko tameczni chowaią bydło podobne ieleniom, z ktorych się żywią mlekiem, mięsem, a skorami się przyodziewaią, tym że bydłem wożą ciężary.
Laponowie przyszli w ten kray z Finlandyi. mieszkaią w domach robionych z tarcic, a przykrytych skorami, są niewielkiego wzrostu, y nie są wyżsi nad 4. stopy, maią włosy y brody czarne, są szpetni y krzywi ale mocni, tylko że bez serca, osobliwszy zaś maią sposob do biegania po sniegu, po naywiększych przepaściach, przywiązawszy tylko do nog iedną deskę ktora ich broni od zatopienia się w sniegu. Maią dotąd u siebie poganskie zabobony, w ktore wierzą y twierdzą, że powinna miec unich każda Familia partykularnie swego ducha y każda osoba znowu swego, ktore im Oycowie przez sukcessyą zostawuią y to ma bydź o nich pewna, co sami Marynarze zeznaią, że ci ludzie mieszkaiący nad brzegami morskiemi, przedaią Wiatry, y na to tamuią okręty żeby kupiono od nich wiatru, lecz iedni ktorzy nie są skrupulaci, a wiedzą o tym, zawczasu muszą im płacic zato, aby nie zatrzymali okrętow, inni zaś ktorzy niedbaią o sumnienie, albo niewiedzą ich czarnoxięstwa kupuią wiatry u tych bałwochwalcow, ten tedy ktory uczynił targ o wiatr, wchodzi na okręt y podnosi matę do gory, y tak wysoką iak człowiek przykłada do niey linią zeroką na 4. palce, y na niey rysuie kilka słow, mowiąc: y odchodzi. w ten sam czas Żeglarze od maty odeymuią po słowie, a co słowo odeymą to lepszy wiatr maią, iak nie stanie słow, to y wiatr ustanie, y tak znowu muszą na brzeg posyłac po takiego ktory wiatr przedaie. Częstosą obligowani Marynarze kupowac ten wiatr, żeby

ich prowadzić dobrze, aby nie napadli na Maestron ktory zawsze ro-
bi kołka w sobie, y na ktore kołko wiedzie okręt, tonąc musi, bo na
tym mieyscu iest woda zawsze krążąca na dwie mili.
Laponowie żyią długo, więcey iak 100 lat, tak zaś kochaią swoy
kray, że w inszym wygodnieyszym y delikatnieyszym kraiu niemo-
gą wytrzymać z roznego doświadczenia. Zwyczaynie bawią się ło-
wieniem ryb ktore albo na słońcu suszą albo na mrozach y z nich
mąki narobiwszy chleb pieką. Zabawiaią się także łowami, w kto
rych naywiększa ich nauka y ćwiczenie y wiele zabiiaią zwierza, z
ktorych się żywią y skorami przyodziewaią, naywięcey zaś zabiiaią
niedźwiedziow, wilkow y lisow białych, pubkow, sobolow, marmur-
kow, lisow czarnych, kastorow bo za ktore skory biorą złoto y sre
bro y tym opłacaią Monarchom do ktorych należą. W polowaniu
zaś tylko strzał zażywaią, tak zaś dobrze trafiaią, bo w sam nos
aby futra nie popsuli; strzelaią także z rusznic lecz tylko do wiel
kiego zwierza.
Laponia dzieli się na Dunską, Szwedzką y Moskiewską
Laponia Moskiewska. ciągnie się od ieziora Pnarabi Iresk, aż do
morza białego do granic moskiewskich zwana przedtym Biarmia.
Dzieli się na 3 wielkie Prowincye: Muremanskoy, Terskoy y Bell
amoreskoy. Miasto ma osobliwsze kola.
Między innemi zwierzami Laponij znayduią się iedne ktore zowią Bi
sontes. toiest Osły lesne, ktorych tu kładzie się podobieństwo.

INGRYA.

Ta Prowincya należała nayprzod do Moskwy, lecz ią Szwedzi o-
debrali y Car Federowicz iey ustąpił Gustawowi Adolfowi przez
Traktat Stokolmski R. 1610. lecz podczas woyny ostatniey z
karolem XII krolem Szwedzkim Piotr Alexowicz zawoiował y ode
brał ią, y należy do Moskwy.

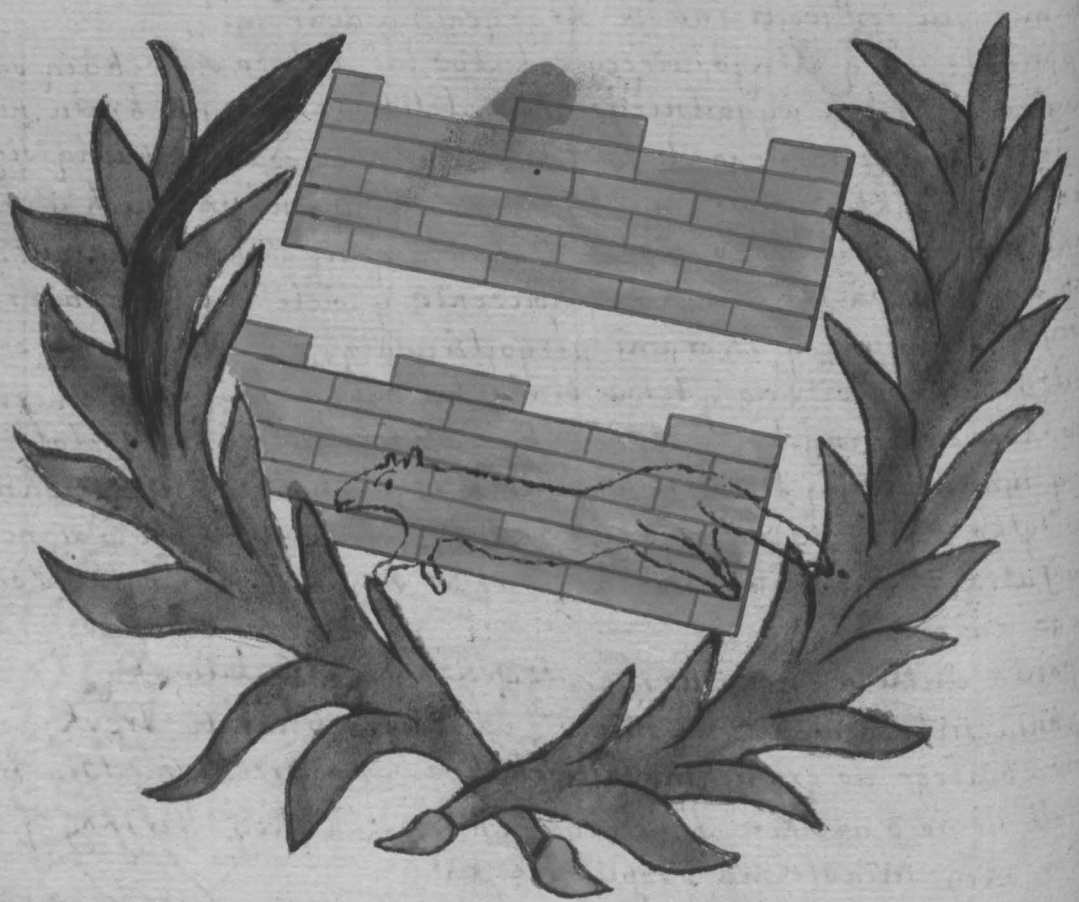

Dzieli się na 3 Części: Ingryą własną. Ingermanią y Sokulskie.
Petersburg Miasto. Stolica Carow Moskiewskich.
Nottemburg Miasto. na małey wyspie ieziora Ladoga położone.

INFLANTY.

Ta Prowincya należała cała do Polski, teraz tylko częścią należy
Długości ma na 90. mil. wszerz 50 mil, z brzegami morza Baltyckie
go, graniczy z Moskwą, Szwecyą, Finlandyą y Litwą. Po zaszczepio
ney wierze S. nayprzod była rządzona od Biskupow Inflandskich,
a od Grzegorza X. była przyłączona do Prus krzyżackich, aż do czasow
Alberta Margrabi Brandeburgskiego y Mistrza Pruskiego, ktory In
flanty uwolnił od hołdu y posłuszeństwa. Lecz iak Gwilelm Fir:
stembergius Mistrz Inflandski zarazony został fałszem Luterskim
począł Kościoły wydzierać y Gwilelma Arcybiskupa Rygskiego krew:
nego Augusta Zygmunta krola Polskiego do więzienia wtrącił, o co mo
gniewany Zygmunt Inflanty naszedł z Woyskiem y podbił R. 1554.
o tym pisze Koiałowicz l. 8. hist: Lito. lecz Car Moskiewski często Inflan
dy naiezdrał y uczynił krolem Inflandzkim Olzackiego po smierci Zy
gmunta, aż potym Jan III krol Szwedzki uroscił sobie pretensyą In:
fland niby w posagu Corki Zygmunta y pożyczonych Zygmuntowi
120000. talerow bitych. lecz ie krol Batory odebrał, aż ie znowu Zy
gmunt III krol Szwedzki Syn Jana y Rygę zawoiował. nakoniec iuż
Peter Alexiewicz przez ostatnią woynę z Szwedami Inflanty y
Rygę wydarł y odtąd należą do Moskwy, aż dotych czasow.

TATARYA MOSKIEWSKA.

Państwo rozciągaiące się po całey Azyi północney nazywa się Tataryą Moskiewską że są pod rządem Cara Moskiewskiego. Zamyka w sobie cztery krolestwa y dwa xięstwa. y Prowincyi szesc.

SYBERYA.

To krolestwo położone między Samoiedyą, Permią, kałmucką ziemią y Tunguzyą. z innych stron oblana morzem, napełniona wszystka gorami y puszczami wielkiemi, gdzie ludzie są iak dzicy, y tylko samemi rybami suszonemi żyią, chleb iedzą z mąki ryb suszonych iadaią y zwierzynę. pod Niebem zawsze mieszkaią. Kray ten Północny iest bardzo zimny, po śniegach zaś tak są przyuczeni tamecznі ludzie że podłożywszy na kształt sanecek pod nogi, tak się sami wożą szybko iak koń naybiegleyszy, albo też ielenia zaprzęgą do sani, a za sania: mi dwoch psow, którzy szczegaiąc ielenia pędzą. Tu naywiększe to: wy odprawuią się sobolow, ktorych pod utratą życia bić się niegodzi tyl: ko na Skarb Carski. Osądzeni tylko na smierc y niewolnicy tam posyła ni bywaią do tych Towow, pod dyrekcyą Officyerow.

Miasta krolestwa Syberyi. Tobolsko. Tumen. Wergaturya. Japarin Calami. Tawa. Lepin. Tom. Grustyna. Jenisaskoi. &c.

Tobolsko. Stołeczne Syberyi. ktore wystawili Kozacy Zaporowscy, będąc zbitemi od Moskwy, a niechcąc bydź ich poddanemi. Tu rezyduie Vice krol imieniem Carskiey władzy.

KAZAN.

To krolestwo iest położone nad Wolgą, obfituie w wszelką żywnosc, mieszkane od Tatarow grzecznieyszych od innych y udaiących się do kupiectwa, fundowanych naywięcey na futrach. Miało przedtym własnych krolow, lecz sprzeciwiaiących się zawsze Moskwie y z tey przyczyny Jan Baryli Car Moskiewski podbił ich sobie.

Miasto stołeczne ma: Kazan.

ASTRACHAN.

To krolestwo mieszkane iest przez Tatarow Nogayskich, maiących przedtym własnego krola, lecz zawoiowani y z ich krolem od Jana Barylego Cara Moskiewskiego R. 1554. y teraz tylko maią xięże cia swego hołduiącego Carowi Moskiewskiemu. Graniczy na Wschod z kałmukami, na Zachod rozdzielone Donem od Rozdory Dunskiy na Północ z Bolgaryą. na Południe z Cyrkassyą y morzem kaspiy skim. Ci Tatarowie mieszkaią tylko pod namiotami y zmieyscа na mieysce przenoszą się wytrawiwszy wszystko. Powietrze w tym poło żeniu iest zbyt ciepłe na lato, zbyt zimne na zimę, naywięcey handlu ią solą ktorą zbieraią kawałkami iak palec, wzimie na wodach sol nych, opłaciwszy sobie wolne ich zbieranie. z Rzeki Wolgi naywięcey robią kawiaru, ktorym także handluią.

Miasta ma: Astracham. Czernoiar. Czarydka. y Saratow.

BULSARYA.

Imię swoie bierze od Rzeki Bulgi

Krolestwo nalezące do Moskwy.

PERMIA Xięstwo, naywięcey obfituie w zwierzynę y nią samą ludzie żyią. naywiększe ich bogactwa z futer y skor.

MORDUA Xięstwo. Ci Tatarowie są wszyscy Machometani, pod władzą własnego Xiązęcia lecz hołduiącego Moskwie. Kray ich wszystek okryty lasami, położony na Południe Czeremissow.

IUCHORA Prowincya. położona nad morzem lodowatym.

PECZORA. Prowincya. zimna y nieludna, pełna gor y puszczy.

OBDORYA Prowincya. położona nad wpadkiem Rzeki Oby w morze

SAMOIEDA. Prowincya. Tatarowie. Samoiedzcy, biorą Imię swoie od suppozycyi Historykow piszących o nich, iakoby mieli swoich nieprzyiaciół na woynie zdobytych, iako y Oycow, krewnych posmierci ich iesc. hołdują Moskwie.

Te cztery Prowincye są położone przy granicach Europeyskich y morzu lodowatym.

CONDORA Prowincya. napełniona gorami y puszczami. Ludzie są Poganie, płacą Carowi Moskiewskiemu trybut zwyczayny z futer y skor. nie maią żadnego miasta tylko iedną Wieś Wichatu rya nazwaną.

CZERCMISSY. Prowincya. położona na Zachod krolestw Casan y Bolgar, mieszkana od Tatarow Machometanow pod władzą Moskwy

W Moskwie Religia Grecka y maią swego Patryarchę, ktory przed tym miał dependencyą od Konstantynopolitanskiego, lecz teraz się wybił z tey mocy przez pozwolenie Carow. ten bywa obierany od Duchowienstwa y od Zakonnikow S. Bazylego, wtenczas zas bywa potwierdzony kiedy mu Car oddaie Pastorał w rękę. On koronuie Carow, ma pod swoią iurysdykcyą Metropolitanow 4. Arcybiskupow 7. Biskupow 2. y wielu Opatow. Moskale są tego porozumienia, ze są czastką kościoła Greckiego, ze wiara S. naypierwey iest zaszczepiona w ich Rusi. ze S. Jędrzyi z Grecyi morzem przebył do Nowogrodu y tam Wiarę S. zaszczepił, lecz ta wiara przez Tatarow miała bydź zagubiona, dopiero ią przywrocił Włodzimierz R. 989. Wolno tam Lutrom y kalwinom mieszkac y nabozenstwa odprawowac lecz bez dzwonienia w dzwony, katolikom zas nie tak wolno.

Patryarcha ma wielką władzą bo w sprawach Duchownych od niego nie idzie appellacya. Intrata iego naymniey 1000000. Kosciół Patryarchowski nazwany Jeruzalem, pod tytułem SS. Troycy fundowany z Włoska, od Jana Bazylego y dzwonf: ktorym wyzey:f ten ma kosztowac 500000. ma kosciołow y osobnych kaplic około 2000. rachuiąc z Parafiami y klasztorami. Patryarcha y Metropolitani za wsze są ubrani w stroiu Pontificalnym, czyli w karecie iadą czyli na koniu, kapy ich są przyozdobione dzwoneczkami wokoło y kazą zawsze krzyż nosic przed sobą iednemu z odkrytą głową iako y drudzy studzy, Prałat zas kazdy trzyma w ręku koronkę długą do samey ziemi y zawsze się modli na niey. Ich nabozenstwa znaczne zawisły na Processyach odprawuiących się z wielkiemi Ceremoniami, wszystko Duchowienstwo idzie w kapach lecz bez porządku wszyscy kupą, kazdy Xiądz nie sie co w ręku, iedni Xięgi, drudzy krzyze, inni Pastoraty, ci ktorzy idą przy Patryarsze, iedni niosą obrazy bogato przybrane Nayś. Panny, drudzy krzyze wielkie bogate, ze ieden krzyż czasem musi 4. Xięży niesc, inni idą z Ewangelicznemi Xięgami bogato oprawnemi, tak ze wynoszą około 10000 czerwonych złotych, ponich idą Opaci, po nich Metropolitowie, po nich Patryarcha przybrany na głowie Tyarą na kształt Papieską lecz bez trzech koron, temu assystuie pod rękę prowadząc Car, albo na iego mieyscu naypierwszy Pan. przed tą zas Processyą idzie wiele ludzi niosący iedni deski, drudzy piasek dla ustania drogi. Msze u nich odprawuią się popołnocy, ludzie nigdy nie siedzą w kosciele, modlitwy ich wszystkie w mediytacyach, bo wiele iest nie umieiących ani czytac ani pisac, tak iako y wielu Xięży. Msza odprawuie się zwyczaiem Greckim, ktorą nazywaią S. Bazylego, albo S. Chryzostoma. Officium odprawuią ięzykiem Kraiowym, to iest Brewiarz, na Jutrzni, na Południe y na Nieszporach y spiewaią go tak iak u nas w kosciele. Kazanie bywa z rzadka, czytaią zas Homilie Ewangeliczne y Żywoty Swiętych tego kraiu. Ich Chrzest zawisł na zmaczaniu dzieci w wodzie. Chrzest powtarzaią gdy kto na ich Religią odważy się poysc. Bierzmowanie ich nakształt Greckiego; kiedy Xiądz Chrzci, zaraz wiąże do szyi dziecięcia krzyż,

ktory do smierci trzeba chowac dla zaniesienia go do Ziemi Swiętey, przy ktorym daie attestacyą Pleban y wieszа na krzyżu chowaiąc iuż w grob umarłego, ze żył po chrzesciansku, a iż z tym krzyżem y attestacyą ma isc do Raiu. Koscioły ich na kształt Greckich maiący z wierzchu y w srodku dziurę. Oltarz iest przykryty, w srodku stoi ieden Serafin, pod ktorego statuą iest kielich do Mszy, na lewey stronie Ewangelia na xięga, na prawey krucifix malowany leżący, po stronach kosciola są Obrazy y kazdy Parafian ma swoy obraz y mieysce gdzie się modli do Obrazu, do ktorego odprawuie swoie Nabożenstwo. &c &c.

Duchowienstwo Swieckie dzieli się na Arcy Papow iakoby Dziekanow wioskowych. na Papow iakoby Plebanow y na Dyakonow iakoby wszystkich innych Xięży. Może kazdy w to Duchowienstwo wnisc aby tylko umiał czytac, pisac y spiewac, Stroy ich, sutanna, suknia, na sukni kaptur długi y laska w ręku nazwana Posoch, iamutka na głowie, ie żeliby iey na głowie nie miał, wolno go traktowac iak swieckiego człowieka. Prałaci żenic się niemogą, bo czynią wota Zakonne złączone z zakazanym iedzeniem miesa y picia wina. Inni Xięża są bardzo ubodzy żenic się mogą ale tylko raz y to nie z wdową, iezeli mu żona umrze drugiey nie może wziąsc. y ci Ceremonialnie tylko się ordynuią, bo im tylko włosow trochę zdeymą z głowy a iamutkę kładą, nie maią zadnego charakteru, bo im nawet wolno wrocic się do stanu swieckiego za pozwoleniem Starszych.

Zakonnicy y Zakonnice są wszyscy Professyi S. Bazylego. Mnisztwo ią swoich Archimandrytow, to iest Opatow. Kilarow, to iest Przeorow. Igumenow to iest Magistrow Nowicyatu.

Zakonnice nie maią zadney Panny, tylko same wdowy albo Mężatki opuszczone od Mężow a tam zamknięte.

Moskale w wierze kommunikuią z Grekami, dla czego Car Moskiewski posyła corocznie Patryarsze konstantynopolitanskiemu około 3000 talerow na znak iednosci z iego Religią. Nowyrok unich zaczyna się w Wrzesniu. Mogliby bydz uczeni ale niemaią szkoł publicznych, dlatego nie są uczeni, gdy im się więc zada iaka kwestya odpowiadaią, że niemasz tylko Bog, a Car. Trzymaią zaś o swoiey wierze naylepiey, że iest naycrystsza.

Rossyiskie Panstwo graniczy na Wschod z Azyą. na Południe z morzem czarnym y małą Tartaryą. na Zachod z Polską, Morzem Baltyckim y Finlandyą. Na Północ z morzem lodowatym, morzem białym, ciasniną morską między Nowąziemlą y Syberyą nazwaną Waigacz.

Długosc samey Rossyi oprocz Tartaryi od Wschodu do Zachodu mil Niemieckich. około 240.

Szerokosc od Południa do Północy. mil Niemieckich 300.

Tartaryi Moskiewskiey Długosc mil 360

Szerokosc mil około 50

Całey więc Moskwy z Tataryą długosc mil 600

Szerokosc około mil 350

UKRAINA.

Ta Prowincya nazwana ziemią kozacką, iest położona między Moskwą y Tataryą mnieyszą na wschod ma rzekę Don. Imie swoie kozacy zabieraią od kozy, ktore im dane w tenczas kiedy się skupiali Rusey ludzie, prędcy y odważni, a na wiosnę opuszczali domy, żony, dzieci y schodzili się na pewne wyspy nad wpadkiem Dniepru blisko Peruwiza, zkąd zwani Zaporowscy; z tych tedy wysp wyiezdzali iedni na czarne morze, drudzy do Natolij, inni aż do Trebizondy y Synopy y zbliżali się aż o dwie mili od Konstantynopola dla zdobyczy roznych, y z tey przyczyny od szybkosci iakoby kozy kozacy nazwani. Ciż kozacy Ukrainscy podniosszy rebelią przeciw Polszcze, rozdzielili się na 3 Części, iedni nazwani wierni ktorzy się Polszcze poddali, y mieszkaią na Wołyniu, drudzy Moskiewscy, maią sobie pozwolone od Moskwy Miasto Kiiow. trzeci Niewierni iakoby rebelizanci, ktorzy się poddali Carowi Tureckiemu y mieszkaią między Dnieprem y Tatarami Oczakowskiemi, gdzie maią swoie stoleczne Miasto Korsun.

Kozacy Siccy maią swoy początek od Fortecy ktorą sobie wyrobili byli nad Dnieprem zwaney SICZ. nazwani zaś byli Zaporowscy od Progow albo po kozacku Porohow z tey przyczyny że brzegi Dniepru mieli niedostępne samemi kamieniami opasane przeciw wszelkiemu nieprzyiacielowi, y z teyto Siczy nayczęściey nawiedzali Tureckie kraie, ktorych Turcy nie mogąc dostać nazwali Zaporowskiemi iakoby za progami niedostępnemi. Ciż kozacy Siccy nie zenili się nigdy ani nie cierpieli zadney niewiasty w Fortecy. ale ta Forteca potym zniesiona była przez Moskwę y wygnani byli z tego kraiu ktorych Turczyn wziął pod swoię protekcyą naznaczył im kray koło Oczakowa za Dniestrem.

CYRKASSYA.

Państwo zwane od dawnych Commania leży między Tartaryą mnieyszą y kaspiyskim morzem. Niema tylko iedno Miasto TCKKI. od samych Moskalow mieszkane. Cyrkasi zaś mieszkaią po wsiach. nie maią żadney wiary, w pewne dni tylko zchodzą się na Ceremonią nabożeństwa Pogańskiego, y lubo się obrzezuią, niemaią iednak ani kościoła, ani Xięży, ani Biblij, ani Alkoranu. osobliwie zczą Swięto S. Eliasza. Są złodzieie wielcy, przytym grubiianie, ludzie dzicy, Stroy ich iednakowy iak Męszczyzny tak niewiasty y nierozeznać ich tylko z głowy włosow y urody, bo maią bydź bardzo piękne y płci delikatney, a włosy czarne y długie noszą, dla roznosci mężatych od Panien y wdow.

ABASSYA.

Abassowie są teyże natury co y Cyrkassowie z ktoremi graniczą na Pułnoc, tym się w tym się rożnią, że sobie kradną ludzi y dzieci, na przedanie Turkom, handel ich w tym naywiększy. Ten kray ma 3 Miasta: S. Zofij. Eschisumuni. y Dandars.

Turcia. ——— 1

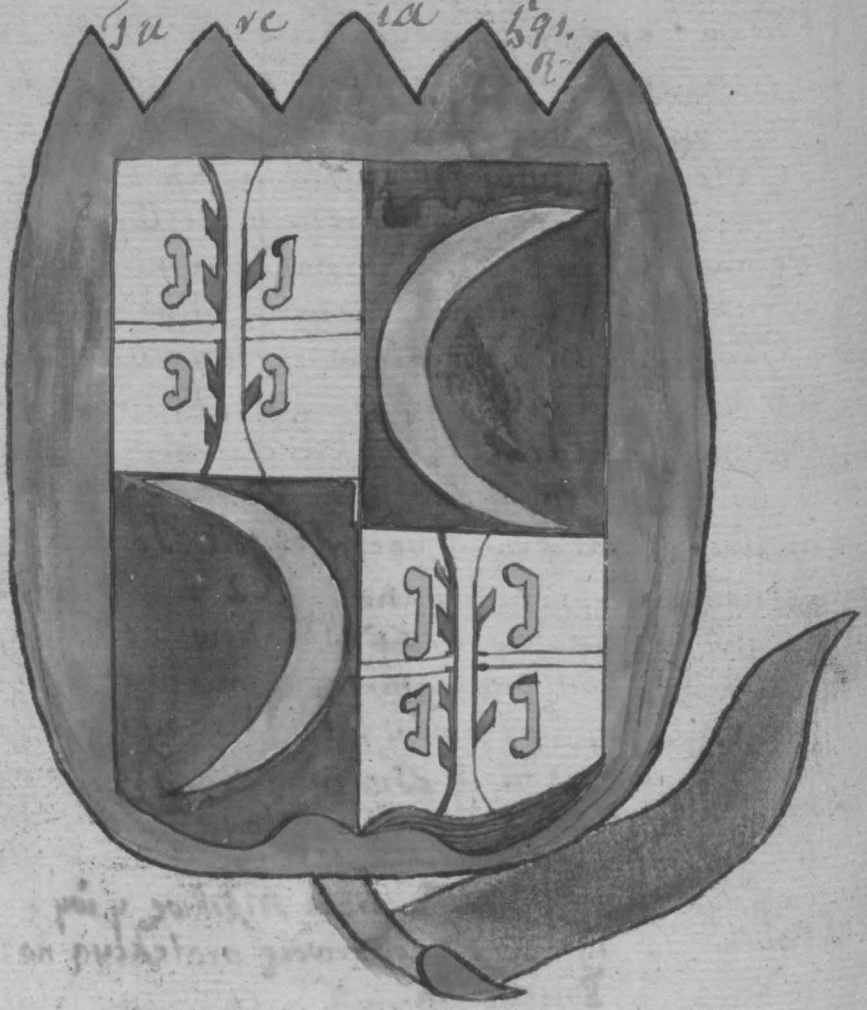

Niemasz w całym swiecie obszernieyszego Państwa pod rządem iednego Monarchy, iako Państwo Tureckie, zaczym więc w innych częściach Swiata widzieć będziemy rozciągaiącą się iego władzą, w Europie które Państwa posiada obaczemy. O początku y Imionach tego Państwa wiedzieć potrzeba, że początek swoy zabiera od Machometa od którego zowią się Machumetani. Porta zaś Otomańska, Imie swoie bierze od Otomana który Monarchią Turecką fundował. Turcy zaś nazywaią się od Togrula Bek który wyszedłszy z Prowincyi Turkiestańskiey czyli z Turkij z zebranym bitnym woyskiem kalifom to iest następcom Machometa odebrał wszelką władzą, Rząd Duchowny im tylko zostawiwszy. Lecz z kądby nazywali się Saracenami ciężko wynaleść między Geografami y Historykami. to tylko pisze w swoiey Cosmografij Munster fol: 1037. że Saraceni byli nayważnieyszi zboycy miedzy Arabami. domyślać się tylko potrzeba, że zapewne po odebranym tak wielkim kraiu Arabij Imie Saracenow swoy początek wzięło, iakim zaś sposobem rozszerzyła się sekta y moc Machumeta w następcach swoich, zaczynam opisowac od życia iego.

MAHOMET.

Urodził się w Arabij szczęśliwey R.P. 591 z Oyca Abdalli, y Matki Eminy podłego stanu, po śmierci Oyca u Matki chłopianki zostawał aż do 16 roku wieku swego, złapany od Saracenow przedany był Kupcowi Izmaelickiemu Abdymonefiemu, ktory miał Żonę Hadyxę wuie czną siostrę Machometa, u tego służył lat 9. wielbłądy do Persyi y Syryi prowadząc y niemi handluiąc; owdowiałą potym Panią swoię Hadyxę a wuieczną siostrę lat 50 maiącą wziął za żonę z kupiectwa wielbłądow zbogacony, będąc zaś bardzo dowcipnym z Chrześciana mi miewał rozmowy, odnich niektorych co do Religii uczące się rzeczy to z Żydami konwersuiąc, znich niektorych nabrał błędow, y tak uczynił mixturę Religij Machometanskiey, y Prorokiem czynic się począł bo gdy zbrzydzony od żony swoiey dla wielkiey choroby ktorą cierpiał powiadał żonie ze wtenczas kiedy go konwulsye biorą Archaniol Gabryel z tępuie z Nieba opowiadaiąc mu wszystkie Proroctwa y zbawienną drogę dla narodu ludzkiego, czemu żona uwierzywszy poczęła głosić o tych rewelacyach, y męża swego uczyniła Prorokiem, radziła się albowiem wprzod Sergiusza Mnicha o tych obiawieniach Anielskich. Był wte czasy Mnich Sergiusz w Arabij tułaiący się, wygnany z klasztoru Carogrodzkiego Kalistraty, wielki Machometa konfident ieszcze gdy pasał wielbłądy, tego radziła się Żona Machometa iako przyiaciela. Sergiusz prędko iey wyperswadował y potwierdził, że to prawdziwe iest widzenie, a Machomet mąż iey prawdziwy Prorok, ztąd począł bydź u wszystkich w poszanowaniu, bo natenczas kiedy cierpiał wielką chorobę, iak żona tak wielu ludzi przychodzących modlili się do niego, a ten potym wstawszy rożne fałsze im zmyślał iakoby z obiawienia odebrane, iakoż po śmierci żony swoiey tym mocniey y ugruntowaniey począł głosić swoie obiawienia, tak że Abukekier nayznacznieyszy Pan Arabski Corkę swoie Ayzachę dał mu za żonę. Zbiegało się wielu do niego, nawet y Żydzi maiąc go za Messyasza, ktorych mu 10 assystowało z przyczyny że obrzezanie przyimuią, co u nich iest pierwszy znak prawdziwego Proroka, lecz postrzegłszy że iada mięso wielbłądowe od Moyzesza zakazane odstąpiligo Miał gołębia przyuczonego latać do uszu swoich wktorych dla niego paszą chował y udawał przed prostym ludem, że Duch S. lata do uszow iego dyktuiąc mu punkta do Religij należące. Miał także wołu nauczonego zawsze tylko z ręku iego iesc, gdy tedy rozsiewał bąsnie swoie y nauczał ludzi opowiadaiąc ułożoną od niego wiarę, kleryk przyiaciel iego wypuścił z kłtta gołębia ktory zaraz poleciał do uszu Machometa po paszą swoię y tak był miany gołąb za Ducha S. a Machomet za Proroka, tenże gołąb siadał na ramieniu iego gdy nauczał. aby tedy prędzey mogł zwieść lud iakoby to od samego Boga napisaną xiążkę o wierze swoiey przywiązał wołowi do rogow y mowiąc do ludzi zawołał na owegoż wołu, woł iako zwyczayny zrzucił mixturę Religij Machometanskiey, y Prorokiem czynic się począł ku iego iadąc usłyszawszy głos bieżał do niego przez wszystek lud, wielu impetem wywrociwszy, niosąc między rogami owę xiążkę, co dał bydź za zrządzenie Boskie że sam Bog przysłał opisanie iak maią

wierzyc, y on odebrawszy owę xiązkę od wołu czytał wszystko y wykła
dał słuchaiącym go, pragnąc zaś panowania y honoru aby nietylko za
Proroka lecz y za krola miany był, wymyslił ten sposob, gołębiowi temu
ktory latał do uszu iego przywiązał kartkę złotemi literami napisa
ną do szyi, temi słowy kto włozy temu wołowi iarzmo na szyię niech
będzie krolem. w tym wypuszczony gołąb z kąta z kartką przyleciał
do niego, a gdy to przeczytano, przynieśli mu iarzmo y łatwo go wło:
zył na szyię wołowi bo go wół znał, lecz lud iako prosty okrzyknął
go zaraz krolem mniemaiąc ze się wszystko cudownie działo.
Radbybył naukę swoię potwierdził iakiemi cudami, lecz powiedział
ze mu Bog cudow czynic nie pozwolił. ze się zaś zbytecznie począł
szerzyc z fałszami swoiemi w Mekce Mieście w ktorym się rodził,
chciano go złapac y obiesic lecz uszedł do Medyny R. 622 y od tego
roku Turcy y Arabowie rachuią Egiry czyli lata swoie albo wieki.
Tam w Medynie Machomet znaczną kwotę Arabow zebrawszy do
fałszywey Sekty swoiey, począł z niemi Miasta nachodzic y Medy
nę sobie przywłaszczył, y Hizof Prowincyą zawoiował. Że zaś sobie
woyska liczne zebrał w krotkim czasie, przyzwany od Heraklliusza
Cesarza na pomoc mu assystował przeciw Persom, a zakończoney
woynie powrocił do Arabij y Mekę odebrał. Obrał czterech Genera
łow woyskowych: Abukekiera, Omara, Osmana, y Ali. tych z party
ami woysk rozesłał na 4. strony swiata, kazawszy przymuszac do
sekty swoiey y obrzezania, a niechcących zabiiac. Będąc otruty u:
marł w Medynie R P. 631. zył lat 40. na Krolestwie 9. lat. obiecо:
wał trzeciego dnia Zmartwychwstanie swoie. siedzieli nad nim Uczi
niowie iego y smrodu się do czekali nie zmartwychwstania, zaczym
mowili do siebie: zesmy tu obecni Aniol nieprzychodzi do ciała, tyl
ko odeszli, psy przypadły y bok ścierwu wyszarpały, y taki miał
pierwszy pogrzeb, potym uczen iego Homaras, grob mu przybrały y
wyperswadował uszanowanie ktoremu po dziś dzien oddaią.
Machomet całe 10 lat rozsiewał naukę swoię. Osman zięc Machometa
wszystkie fałsze iego zebrał w 1 xięg nazwawszy ie Alfurkan, teraz zaś
zwane Alkoran w ktorym /: według Erpeniusza :/ ma bydz słow --
77639. a liter 323015. Punktow 113 Propozycyi tamże. 12000
oktorych sam Machomet powiedział ze niemasz tylko 3000 praw:
dziwych. Prorokował ze z iego Zakonu urodzi się sekt 73 a iedna
tylko będzie zbawienna. z tey przyczyny Alkoran u mądrych Tur
kow iest za podeyzrany.
Po Machomecie ktory się uczynił krolem wszystkich Mahometa:
now, Duchowni zawsze byli krolami y obrany po nim iako naypierwszy
Duchowny tey sekty Ociec zony iego Arab rodem, ktory się zwał
kalifem, y znastępcami /: kalif znaczy Duchowny Rządca :/
ABUKIEKER. z Heraklliuszem woiował. Umarł R P. -- 634.
OMAR. Ten Żydow wygnał z Arabij. Pod hołd przymusił
Damask, Fenicyą: Meropotamią. Syryą. Persyą. Egipt. y

Miasto Ieruzalem odebrał R P 638 ktore trzymali Kalifowie Arabscy przez lat 312 a Turcy przez 80 lat. zabity. -- 643.
OSMAN. zięc Machometa. Afrykę zawoiował, Tyr y Rud wyspy odebrał zabity - - - - - - - - - - - - 655
ALI. tego Persowie ledwie nie za Boga maią. zabity - - 659
HACEN. w sześc miesięcy zabity - - - - - - - - -
MAWIAS. umarł - - - - - - - - - - - - 679
IEZYD. Syn iego umarł - - - - - - - - - - - 682
MAWIAS II. umarł w dwadziescia dni.
ABDOLACH umarł w stodwadziescia dni.
MERWAN Syn Hacena zabyty w 9 miesięcy.
ABDELMELIK Syn iego, przez woyny dosiągnął aż do Tracyi. 702
WALID. Syn iego. Hiszpanią zawoiował - - - - - - 716
SOLIMAN. przez 3 lata konstantynopol atlakował.
OMAR. II. od Brata otruty.
IEZYD. II.
HISCHAM. panował lat 20.
WALID. II Syn Ieryda zabity wprędce.
IEZYD. III powietrzem umarł.
IEZYD. IV. nie cały rok panował
MARWAN. II. wnuk Hacena, ostatni z Familij Omara. zginął.
MACHOMET ABDALLA SAFFAH.
ABUIABAR Brat Machometa nastąpił y inni winnych Pan
stwach y tak rozdzieliły się kalifostwa między Sukcessorow Ma
chometa na rożne rządy, iedny panowali w Syryi, inni w Egipcie
w Persyi, w Afryce, w Hiszpanij bł. aż Roku 1055. zebrawszy li
czne woysko, wyszedł z Turkij
TORGUL BEK. władzą panowania odebrał wszystkim kalifom
Rząd Duchowny tylko przynich zostawiwszy. y odtąd na siebie
wziął honor Cesarstwa, a kalifom naznaczył pensye. Ponim
OZUB. zawoiował. Moskwę; konstantynopol y azyą aż do Chiny.
Po iego smierci kłocąc się sukcessorowie między 8 Panow iuż
było rozdzielone Państwo, aż Otoman Syn iego tych wszyst-
kich zawoiował, y tak
OTTOMAN. fundamenta założył Monarchij Turecki y od niego
wzięła Imie Porta Ottomańska. Piechotę Janczarow zrekruto-
wał. umarł - - - - - - - - - - - - - - - 1326
URCHANES. zawoiował Mizyą. Likonią. Frygią, y roz-
ciągnął swoię władzą aż do czarnego morza. umarł - - - 1359
AMURAT. Cesarzowi Wschodniemu wiele wziął Prowincyi. 1383.
BAIAZET. od Hana Tatarskiego zwoiowany, złapany y w klat
kę żelazną wsadzony y wożony po całey Azyi, sam się zabił. 1403.

Ponim interregnum było przez 12 lat, które czynili 5 Synow iego.
MACHOMET. I Syn czwarty Baiazeta poduszwszy Braci.-- 1426.
AMURAT. II. Prowincye Greckie zawoiował. Węgry naiechał lecz od krola Polskiego Władysława, y Węgierskiego Huniadesa odpędzony na 10 lat pokoy uczynił, lecz za rozkazem Eugeniusza IV Papieza Władysław z Królem Węgierskim nasli Prowincye Tureckie, pod Warną zbity y zabity, y dodaie Historyaze Amurat zawiesic kazał traktat na chorągwi podczas batalij uczyniony z Władysławem y miał mowic: JEZU Boze Chrześcian zemsciy się niedotrzymaney wiary. Król Władysław zwankowawszy z konia gdy leżał na ziemi, Janczarowie wiele mu ran zadali y głowę uciąwszy wtoryli na drzidę y po miastach Azyatyckich y po całey Grecyi wozili pokazuiąc.-- 1451
MACHOMET. II. ten ostatniego Cesarza wschodniego zawoiował, konstantynopola dobył, y tam przez 3 dni pustoszył, ludzi wpien xięży y Zakonnikow wycią, Cnoty młodych niewiasty Panien gwałtownym sposobem pozbawił. 200 miast dobył. 12 królestw Syryiskie, Peleponeyskie, Ormianskie, Esklawońskie bez zawoiował y dwa Cesarstwa Wschodnie Cesarstwo y Trapezondskie. Pierwszy Cesarzem Wschodnim okrzykniony.-- 1481.
BAIAZET II. Wołochy zawoiował. otruty ------ 1512
SELIM. I. Oycoboyca. Braci pozabiiał. Egipską Monarchią zawoiował. Arabią, Palestynę y Syryą przyłączył do Turek. 1520
SOLIMAN. II. Belgard odebrał, umarł ------ 1566
SELIM. II. Wyspę Cypr odebrał ------ 1574
AMURAT. III Braci 5 zadusic kazał. ------ 1595
MACHOMET. III. Braci 21 udusic kazał y 10 natornic po Oycu iego zostałych w nadziei porodzenia ------ 1603
ACHMET. I. Syn iego ------ 1617
MUSTAFA. Brat iego do więzienia wtrącony w miesiącu 2
OSMAN. I. ten przegrał pod Chocimem straciwszy woyska swego 100000. powrociwszy z woyny zrucony z Tronu.
AMURAT. IV. z Polską Pakta zawarł ------ 1640.
IBRAIM. kandyą Wenetom odebrał. zaduszony ---- 1649
MACHOMET. IV. ten pod Widniem przegrał. Q 12 Września. R. 1683. z Tronu zrucony w więzieniu umarł.-- 1686
SOLIMAN. III z Leopoldem woiował lecz nieszczęśliwie. 1691
ACHMET. II. Brat iego ------ 1695
MUSTAFA. II. za niego Kamieniec oddany Polakom.- 1703
ACHMET III. Morea Wenetom odebrał.------ 1711.
MUSTAFA III.

Rządy tego Państwa absolutne. Sułtan Turecki iest Panem pełnomocnym, nietylko Dobr swoich poddanych ale y życia ich, bo wszyscy poddani są u niego niewolnikami, prawo albowiem u Turkow naypierwsze iest wolą Cesarską pełnic. Po smierci Cesarza Syn powinien Tron osiadać a ieżeli Cesarz bezpotomny, to Brat iego albo nayblizszy krewny. Osiada zaś Tron tym sposobem: W naznaczony dzien iedzie wodą do Meczetu zwanego YOU P. blisko Portu, gdzie iest klasztor obszerny, w srodku tego klasztoru iest Tron wystawiony cały marmurowy na kolumnach, na ten tedy Tron wstępuie, a po krotkiey modlitwie uczynioney Mufty idzie do niego, y przypasuie mu Pałasz do boku, z tamtąd po tey Ceremonij wiezdza solennie do konstantynopola. Ma 7 Ministrow zwanych Weyzyrami. ma kadyleskerow, to iest Sędziow absolutnych Woiennych y Domowych Processow. ma kadysow, to iest Sędziow interessow Prowincyalnych.

Dwor Cesarza Tureckiego iest bardzo liczny, naypierwsi są Capidgis iakoby Odzwierni, tych iest 3000. y oni pod ręce prowadzą maiących miec audyencyą u Cesarza. na zawoiach nad czołem maią rog na pół łokcia długi. Solakowie na kształt Infanteryi, ci zawsze assystuią Cesarzowi gdziekolwiek wyiezdza albo idzie. Janczarowie ktorych iest przy Porcie zawsze 12000. Kiachowie ktorych Cesarze na Poselstwa Cudzoziemskie posyłaią. Muteferacas. ktorych Cesarz naznacza Gubernatorami rożnych Prowincyi, miast, Fortec, y nieidą nigdy na woynę tylko wraz z Cesarzem. Safisowie kawalerya rozdzieloni na 6. Regimentow rożniących się kolorem Chorągwianym.

Turcya Europeyska dzieli się na 3. Części
Turcyą właściwą. Grecyą. Małą Tartaryą.
Turcya właściwa dzieli się na cztery wielkie Prowincye.
Romanią. Bulgaryą. Wołoszczyznę. Multańską ziemię
Grecya dzieli się na pięc części.
Macedonią. Albanią. Tessalią. Liwadyą. Moreą.
Tartarya mnieysza dzieli się na czworakich Tatarow.
Oczakowskich. Budziak. Nogais. Krymskich.

TURCYA.

Turek znaczy człowieka powieyskiu żyiącego, iakopisze Chalcondilas z Hebrayskiego znaczy wygnaniec, a według innych Niszczyciel. Sami siebie nazywaią Muzulmani, to iest Obrzezańcy, albo iako insi tłumaczą dobrze wierzący. Turkami zaś nazywac się niechcą, bo to Imie u nich iest wzgardzone, nadewszystko chcą się zwac Otomańskie Cesarstwo. Turcya tedy 4. ma w sobie Prowincye. z ktorych pierwsza

ROMANIA.

Ta Prowincya bierze imie swoie od Miasta konstantynopola, zwanego przedtym Nova Roma. Turcy zaś nazywaią ią Romelią. przedtym nazwana była Tracya. Powietrze ma bardziey zimne niż ciepłe dla

gor okolicznych. czterema rzekami oblana: Hebra. Nezus. Melas. Strymon. ma kruszcze hatunowe, lecz drzewa mało.
Miasta znaczniejsze tey Prowincyi. Bizantium albo Konstantynopol, Abdera albo Clazomena, Nicopolis, Adryanopolis, Fillippopolis, Traianopolis, Apollonia, Heraclea, Selivrea, Cypsella, Perynthia.
Konstantynopol. Miasto, po Turecku Stambuł naywiększe w Europie, bo oprocz Przedmieściow ma na około 3 mile dobre. Przedmieścia iego: Galata. Tafana. Fondokli. Skutaret. Zamek przeszły na więzienie teraz obrocony wielkich Panow, kościoł S. na Mecret. W tym Mieście były 4. Concilia Generalne. 1 R. 381 y 382. na ktorym potępione herezye Macedonianow. Eunomianow. Eudoxyanow. Fotynianow. Sabellianow. Marcellianow. Apolinarystow, ktorzy wszyscy mieli za fundament Sektę Aryańską. 2 R.P. 553. na ktorym był potępiony Orygenes, z błędami swoiemi. 3 R.P. 680 na ktorym była potępiona herezya Monotelitow, 4. R.P. na ktorym była potępiona herezya Focyusza.

BULGARYA.

To Krolestwo rządziło się przedtym od własnych krolow, lecz od węgrow zawoiowane, a potym od Turkow wydarte, ze wszystkich krolow świata Pogan naypierwszy krol Bulgarij przyiął wiarę Św: mieszkany ten kray był przedtym od Trebalienow ktorzy taki mieli iad w oczach ze samym wzrokiem nieprzyiaciół wszelkich zabiiali. pisze Pliniusz, dzieli się na 4. Sandziaki albo Ziemie, nazwane od miast Vindin, Sophia, Nicopolis y Silistria. oprocz tych Miast ma inne: Ternowa, Axiopoli, Messembria, Varna, Tomi, Crossona, Temisvar, Chiustanga, Emona y Totiman.
Sophia Miasto. Tu było Concilium R.P. 341 na ktorym było Biskupow Wschodnich 76. a Zachodnich 300 Aryanie tu powtore potępieni.
Nicopolis Miasto. nad Dunaiem. potym Miastem naypierwsza była woyna Turecka z katolikami R.P. 1396. gdzie Zygmunt Cesarz przegrał z traciwszy woyska 20000 a Bajazet 60000. lecz wygrał
Varna nad czarnym morzem Miasto. Podtym Miastem woyna była krola Polskiego Władysława nieszczęśliwa z Turkami R.P. 1444. bo tu zabity Władysław.

WOŁOSZCZYZNA.

Ta Prowincya zamyka w sobie część Dacyi y część Węgierskich Państw, miewała przedtym swoich Woiewodow hołdniących Polszcze, lecz wyzuwszy się poddała się pod iarzmo Tureckie, ktoremu coroczny trybut płaci do skarbu 200000 kray ten położony nad Duniaiem, ma rzek wiele, a nayznaczniejsze: Alauta Telecz, Satonisa, y Missowo. znayduie rudę żelazną w gorach Ma Miasta. Targowisko, Bucherest, Braskowa, Braila, y Jalonik.

MULTANSKA ZIEMIA.

Ta Prowincya miewała przedtym własnych woiewodow chołduią
cych zawsze Polszcze, lecz iak się wybili z pod władzy Polskiey, po
szli pod iarzmo Tureckie, y corocznie płacic muszą do skarbu
Cesarskiego 300000. Oblana iest rzekami: Prut, Bardalat y Se
let. Miasta ma znaczniejsze: Jassy, Soczawa, Targorod, Niemie
Czarnowce y Chocim.

Chocim Miasto. nad Dniestrem. Tu dwarazy Turcy przegrali z
Polakami woynę.

Przyległą tey Prowincyi iest BESSARABIA. za Dniestrem
Ten kray był częścią Dacyi, mięszkany od Arpinow, Tyrangitow
y Brytolangow, potym przyłączony do Multanskiey Ziemi, na
leżał do Polski, lecz zawoiowany od Turkow. Dzieli się na 3.
Sandziaki. Oczakowski, Białogrodzki y Benderski.

Miasta ma znaczniejsze: Białogrod, kilianowa, Bender, Ta
rysta y Oczakow.

Oczakow miasto stołeczne, Tatarow Oczakowskich.

GRECYA.

Imię swoie bierze według Pliniusza od krola Grekusa. Ja Monarchia według niektorych trzecia od stworzenia swiata, według innych ktorzy rachuią Medow, czwarta Monarchia, wszelkiey nauki znowdło y Matka. Jurelius Geograf Monarchij Grecki cztery wieki rachuie przez Epoki zyiącego człowieka, pierwszy wiek od fundacyi małych krolest Greckich az do oblezenia Troi lat 100. y w tym wieku kładzie fundacyą Aten, Lacedemonij, Tebow, Argos, Korynthu, Sycyonij. Drugi wiek od zburzenia Troi az do batalij Maratonskiey lat 800. Trzeci od batalij az do smierci Alexandra, lat 150. Czwarty od smierci Alexandra az do władzy Rzymskiey ktorey się poddac musieli. Alexander umarł w Babilonie w Roku 34. młodosci swoiey, 6 lat tylko panował w Grecyi, y będąc bez potomny, rozdzielił Państwo swoie między Wodzow y Xiązą, Krolestwo Macedonskie Arydeuszowi, Egipskie Ptolomeuszowi, Syryiskie Seleukowi, y tak Krolestwo Greckie od Arydeusza pod 17 krolami trwało az do Perseusza przez lat 150 bo zawoiowane od Rzymian na 168 lat przed Narodzeniem Panskim. Teraz to wszystko pod Tureckim iarzmem.

Grecyą na Zachod oblewa morze Jonskie, na Południe Libickie, na wschod Egieyskie, na połnoc gorami oddzielona od Tracyi. Missyi, y Dalmacyi. Ten iest kray ktory chwałą, sławą, nauką, wielu sztukami panowaniem y woiennym długo kwitnął zaszczytem, przedtym wolny. az iak do panowania Towarzyszow przybrał, stał się sługą. Naypprzod ią zawoiował Cyrus, potym Xerxes y inni Persy krolowie. Podbili ią potym Macedończykowie zwyciężywszy Persow, wzięta potym była Grecya od Gotow, Bulgarow y Saracenow, az nakoniec Turcym w wieczną obrocił niewolą. Wynosiła się przedtym Grecya z wielu miast sławnych, teraz patrzy na zniszczone. Grecy tak byli w wrzeciu przez swoię godnosc rozumu y umięiętnosci, ze cały swiat się do nich ciągnął tak dla poięcia nauk iako y woiowania. Byli tam Mężowie zacni y wysocy nauką: Musaeus Poeta Solon y Sokrates mistrz Filozofow, Xenofon, Plato, Isocrates, Demostenes, Thucidides &c Iako przedtym Ateny mężami mądremi y rozmaitemi w wszelkim rodzaiu nauk zaszczycały się iż były dwie Biblioteki, iedna prywatna druga publiczna, tak teraz niemasz grubszego narodu iak w Grecyi, bo nietylko aby iakie nauki traktowac miała, ale ich wcale nie rozumie. Żadnego niemasz miasta w ktorym by była Akademia, nikt swoich dzieci niestara się ćwiczyc w naukach wyzwolonych.

Co do wiary y obrzędku dawney Grecyi wielkie tam było bałwochwalstwo, Bogow bowiem y Bogin nieliczona była liczba, bo iak pisze S. Aug. l. 3. de Civ. Dei. razem u Rzymian iako y u Grekow 3000 było Bogow, z ktorych 300 było Iowiszow, każdy miał swego domowego y polowego Boga, każdey skłonnosci, każdemu powodzeniu dobrym, y niepowodzeniu każdemu niebespieczeństwu był nadany osobliwy Bog, każdemu Bogu insze Ceremonie, insze modlitwy inni się

za inne ofiary. Teraz zaś nic starozytnosci Grecya nie trzyma. Zopuszczonemi z tyłu chodzą włosami, część głowy nad czołem goląc, podwoynych y grubych zazywaią czapek, wszyscy zaś iednostaynie bardzo szczupłey pościeli zazywaią na kształt Turkow, z pierza nic pościeli nie maią, ani poduszki, lecz tylko materace albo wozry wyscielane wełną albo siercią kładą na łozku, wina nienawiedzą zmieszanego zwodą. zapraszaią się na traktamenta y bankiety, lecz niewiasta zadna między mężczyznami na traktamencie nie bywa. W opłakiwaniu umarłych dawny ieszcze zwyczay Poganski zachowuią. Ktorzy Grecy iakim tytułem powagi zaszczyceni, używaią stroiu samym Xiązętom własnego, ktory należą do Wenetow chodzą po Wenecku, ktorzy do Turka, po Turecku.

Rzek wielkich w Grecyi iest 32. Strymon. Chabrius. Echedorus. Axius, Grigon, Lidius. Aliacmon, Pharybus. Peneus. Sperchius. Panias sus. Apsus. Lous. Cedidnus. Thiamus. Acheron, Anachthus. Achelous. Evenus. Ilissus. Asopus. Ismenus. Cephisus. Boagrius. Azopus druga. Sus. Peneus. Alpheius. Selas. Panysus. Curotas. Inachus.

Brzegow morskich ma 44 między ktoremi buchty morskie zachodzą.

Grecya przedtym taką cieszyła się wolnosią, ze prawie kazde miasto miało swoie prawa, swego krola swoich Prawodawcow. Atenczykom prawa przepisali: Cecrops y Solon, y nazywały się te prawa smocze odmiewa, ponieważ Herb Ratusza był smok. Lacedemonczykom, Licurgusza, Grecya dzieli się na 5 części z ktorych pierwsza

MACEDONIA.

Imię swoie zabrała od krola Macedona Syna Oyrego. Leży między dwiema morzami, Ionskim na Zachod y Egieyskim na wschod, od Południa ma Dalmacyą, od Południa Epir y Achaią. Dawne krolestwo mieszkało w nim więcey iak 50 narodow, miało 40 krolow, a nayznacznieysi Filip Macedo y Syn iego Alexander.

Dzieli się na 3. Części: Macedonią własną. Komenolitary y Iamboli.

Miasta, Macedonia własna, ma znacznieysze: Saloniki, Serez, Veria y Citro, Pella. Stagira.

Saloniki miasto. gdzie Grecy maią 30 kosciołow, Zydzi 30. Synagog, y Turcy swoie meczety. S. Paweł list pisał ad Tessalonicen. to do nich.

Pella miasto. Tu stoi klacz na stayni dla rozmnozenia 3000 y 300 ogierow. Przedtym tu bywała rewizya woyska.

Stagira miasto. Tu się rodził Arystoteles.

Komenolitary. zamyka w sobie trzecią Macedonią u dawnych, y część Tessalij.

Iamboli. ma miasta znacznieysze: Fillippi. Emboli. Serez. Cavalla. Contessa. Libanova. Grispo. Castelrampo. Ajomama. Siderocasso. Cassandria.

Filippi miasto dawne nazwane od Filipa Macedona. S. Paweł opowiadaiąc tu Ewangelią, fundował kosciol. Tu był do więzienia wrzucony y biczowany. List ten S. Pawła ktory iest ad Philipenses. to iest pisany do tego miasta Filipensow.

Cavalla, u dawnych zwane Bucefala umyslnie wystawiona od Alexandra na pamiątkę konia sobie upodobanego zwanego Bucephal.

Był ten kon dlatego tak nazwany, bo był czoła wysokiego pyska podobnego do wołowey gęby, wzroku strasznego y nikomu niedał wśiąść na siebie tylko Alexandrowi kiedy był po krolewsku ubrany, ten koń kosztował 16 talentow.

SIDEROCAPSA. Gora maiąca złote kruszcze, ktore Filipowi Macedonowi roczney intraty czyniły 1000 talentow złota, co uczyniło 15000000 tynfow, iakoż y teraz Cesarz Turecki ma co miesiąc intraty 10000 czerwonych złotych, oprocz kuznic złotych ktorych tam ma 600.

ALBANIA.

U Turkow zwana Arnaut. Dzieli się na Albanią wyższą, to iest własną y Albanią niższą to iest Epir.

ALBANIA wyższa. granicy na Północ z Serwią y częścią Dalmacyi z insych stron z Macedonią, Tessalią y morzem Weneckim. Kray ludny y żyzny. Ma Miasta: Allesio Drin. Durazzo. Pirgo. Valone. Croya. Drivasto. Scutari. Sfetigrad. Dibra. Bagno. Bolig nad. Ochrida. Albanopoli. Antivari. Valona. Dulcigno &c.

Valona Miasto. Niedaleko tego miasta iest zrodło z ktorego ciecze smoła do budowania okrętow wygodna.

ALBANIA Niższa to iest EPIR. Miewała własnych krolow lecz potym Paweł Emiliusz zwyciężywszy ostatniego krola Macedonskiego 70 Miast Epirskich zruynował 150000. ludzi w niewolą zabrał przez co kray spustoszył y Rzymianom oddał, lecz zawoiowany teraz od Turkow. Od południa oblewaią morze Adryatyckie od Zachodu morze Jonskie, od Wschodu rzeka Achelao. od Północy ma Macedonią. Pisze Pliniusz że iabłka okrągłe w Epirze swoy początek wzięły. Oprocz osłow, zwierze insze wydaie wielkie, iakoż woły, owce, psy. Kray ten nayprzod trzymali Molossowie. za Traia na czas rządził Ulisses. Gory Epiru bardzo są straszliwe Żeglarzom bo ilekroć chmury się z tamtąd podnoszą, zawsze nawałność wielka

na morzu. Ten kray iest płonny y ubogi, dla czego Obywatele kupami chodzą do Macedonij, Romanij, Natolij, na robotę dla zarobku y pożywienia się.

Epir zamyka w sobie: Dolopią, kray Atamanow, Amfilonow, Molossow

Ma Miasta: Hirocum. Chimera. Antigonia. Olpa. Panorma. Butrota. Dodona. Bastia. Comeniza. Fanaro. Parga. Prevesa, Actiu. Abrazzia. y Bondita. y Arta.

Arta Miasto stołeczne. w kościele Greckim iest tyle okien ile dni w roku, pod sklepieniem iest 200 kolumn marmurowych.

Prevesa Miasto. w tym mieście Paweł S. pisał list do Tyta.

Chimera Gora. o tey gorze pisze wiele Autorow to samo co o gorze w Liciy ze wnocy ognie wyrzuca z siebie. ze na wierzchu tey gory mieszkaią Lwy, wśrodku sarny y ielenie, a na dole węże.

TESSALIA.

Ma na Południe Dorydę. na wschod Archipelag na Północ gorę Olimp. naokoło zaś opasana gorami. Przedtym była rozdzielona na wiele części, iako: Estycotida. Pelasgiotida. Ftiotida. Achillesa Kray. Tessaliotida. y Magnia.

Miasta Tessalij: Cheres. Larissa. Iolcos. Teby. Pagasa. Favsal. Sperchia. Janna &c.

Tessaloncykowie dawni naywięcey się w czarnoxięstwie y gustach bawili, w stroiach wielką okazałosc czynili, zyli delikatnie, naywięcey lubili tance, w kruszcze złote byli bogaci. Oni naypierwey wymyślili monetę srebrną y złotą, naypierwsi odważyli się po morzu iezdzic, nay sposobnieysi byli do wierdzania koni, do zażywania ich na woynę y do iezdzenia zbronią na koniu, dla tego ich Filip Macedo sobie podbił dla złączenia ich kawaleryi z sobą. za Bogow czcili Apolina Minerwę y Wenerę, oddaiąc im wieprze na ofiarę.

LIWADYA.

Ta Prowincya zwana u dawnych Achaya. Granicry na północ z Epirem, na wschod z Archipelagiem, na Zachod z morzem Jońskim, na Południe ma jezora morei. Dzieli się na 4. Części: Despocyą albo mnieyszą Grecyą. Liwadyą własną, Boecyą y Ateny. Despocya albo mnieysza Grecya, czyli Achaia. teraz się nazywa Xięstwem klarenckim, w tey iest gora Parnassus.

Liwadya własna. ma Miasta. Liwadya. Calidon. Lepanto. Cheronea. Coronea. Ortomena. Platea. Leucretes. Amphiclea. Aulida Azera.

Boetia. Ma miasta. Teby. Creuza. Asora. Orchomen. Sebaudya. Cheronea gdzie się rodził Plutarchus.

ATENY. Fundowane od Cekropa Roku od Stworzenia Swiata 2496. Stan nayprzod Ateński był krolewski y rządzony był od Krolow Sukcessorow Cekropa przez lat 478. az do Krola Codra. ktorych było

17. potym to krolestwo było pod 13 Archontami toiest Naywyzszemi wiecznemi Panami przez lat 314. z ktorych na przedostatniego Eschila przypadł początek Olimpiadow. Potym miało naywyzszych Panow 7. ktorzy po 10 lat panowali przez lat 70. potym rządzili się Demokratycznie przez lat 55. aż do Pisistrata Tyranstwa. Po wypędzonych Tyranach Ateny przyszły do dawney ludnosci y wsławiły się na cały swiat pięknym rządem Prawami, Naukami, umieiętnosciami wszelakiemi przez długi czas, potym dostało się Rzymianom z całą Grecyą, aż na koniec Machomet II ie odebrał R.P. 1455. Juz teraz nie iest takie Miasto iakie było iednak ieszcze wielkie bo mieszkancow ma 15000 z ktorych 3 częsci iest Chrzescian, reszta Turkow y Grekow. W tym miescie S. Paweł nawracał dysputuiąc przeciw Stoikom y Epikurom o Zmartwychwstaniu Ciałumarłych. S. Dyonizy Areopagita y Pani godna zwana Damaris naypierwey wiarę przyieli. Areopagita iest iedno co Sędzia. Bo była tam Sala zwana Areopagus, otwarta całemu Miastu gdzie się Sądy odprawowały, y nie godziło się Areopagom sądzic toiest Sędziom tylko w nocy ze wolnieysza na ten czas głowa, y aby zadney łaskawosci niebyło. To mieysce Sądow zwało się Vicus Martius. były tam dwa kamienie srebrne, ieden dla winowayey, drugi dla oskarzaiącego, na ktorych podczas sądow musieli stac.

Delfy Miasto. Ezop w tym miescie naywięcey się nasmiewał w fabułach z mieszkancow tamecznych, ale smiercią za to skarany, a Miasto powietrzem, y kiedy się radzili Oraculum iakim sposobem usmierzyc tę karę Boską /: w tym miescie albowiem w kosciele Apolina zawsze słyszeli odpowiedzi na swoie pytania w rozpadlinie nieiakiey:/ odpowiedziało owo Oraculum; zeby ukontentowac krewnych straconego niewinnie, ktorzy w Amorium mięszkaią w Frygij. Ten Ezop wsławił się był Roku Swiata 3840. z swemi fabułami, ktore przypisał Krezusowi Krolowi Lydyiskiemu.

Gory w Liwadyi: Parnassus gdzie mieszkali Claudianus y Lucretius Gora Helicor. gdzie się rodził Pliniusz. Gora Himettus opływaiąca w wszystko cokolwiek do lekarstw potrzebne.

MOREA.

Imię swoie iak twierdzą zabrała zapewne od Maurowskich naiazdow, przedtym zwana była Peleponesus. albo dla tego zwana Morea od Cesarzow konstantynopolitanskich ze podobna iest do morwowego liscia. Długosci y szerokosci prawie iednakowey. Do koła ma stay 4400 toiest przeszło 100 mil. Gdy o granicach tego pułwyspu Peleponesowie ucirali się z Ionczykami, wystawili na koniec kolumnę zgodnym sposobem strony oboiey, temu Pułwyspowi przyległa iest grobla w morze wpadaiąca ktorey szerokosci stay 40. Wielu się na to odwazali aby tę groblą przekopac iako to Demetriusz kaligula, Nero y inni y gdy tego niemogli dokazac, umyslili murem otoczyc. Gdy otoczyli. Turczyn Amurat ten mur obalił. Wystawili

inny Wenetowie R.P. 1400. przez dni 15 lecz Turcy y drugi raz go z ziemią zrownali. Otoczony ten Potwysep od Wschodu morzem kre tyckim, od Zachodu Jonskim czyli Adryatyckim, od Polnocy ma brzeg koryntycki, od Poludnia morze wsrodziemne. Obfituie w wszystko cokolwiek do zyznosci obfitszego stolu y zycia wygodnego potrzeba, ma pagorki y rowniny urodzayne, y ma portow wiele, przy ktorych gory idą spadzisto do morza. Teraz nalezy do Turka. Imieniem Cesarza Tureckiego iest teraz Panem caley Morei Sangiacus. Mieszka w Modynie. Prowent iego roczny w tey Prowincyi uczyni 700000. asprow, co uczyni 14000. czerwonych zlotych. Ten Potwysep stracili wenetowie R.P. 1718. Miasta prynccypalnieysze ma wsobie: Patras. Castel Tornese. Coron Modon. Navarin. Lacedemonia. Argos. Malvoisia. Napoli. Corint. Mantine. Epidaure. Messena. Metona.

Corint. Miasto, dawnieysze od Rzymu, rządziło się przez długi czas podwłasnemi krolami, potym rządzili się Demokratycznie. Rzymianie życząc sobie aliancu z niemi wysłali Posłow do nich, lecz byli nie po ludzku przyięci od koryntow, bo niebyto względu na ich charakter, o co rozgniewani Rzymianie wysłali Lucyusza z woyskiem, ktory do bywszy Miasta zruynował spalił y wszystkich prawie wyciąc kazał S. Paweł tu opowiedał Ewangelią y iest tu iedna iaskinia gdzie sy piał, dwa listy pisał do tychże Korynczykow. Była w koryncie ie dna Niewiasta Lais zwana wielkiego waloru, bo na expens iedney ko lacyi potrzebowała 6 talentow. co uczyni 20000. tynfow, dla siebie na iedną osobę

Lacedemonia. Rząd Lacedemonczykow naypierwey był pod władzą absolutnych krolow az do Proklesa y Eurystenesa, potym miewali dwoch panuiących krolow, ktorzy się zgadzac musieli, bo przy po wadze nie mieli mocy, Lacedemonczykowie bowiem obierali Epho row przyktorych był absolutny rząd, co rocznie obierani, y krolow nawet sądzic mogli kryminalnie, potym Cesarze Wschodni wyznaczyli byli to krolestwo dla Synow swoich, lecz ie Machomet II podbił. odebrali mu ie znowu Wenetowie R. 1684. ale ie utracili W tym kraiu bardzo trudno opieniądze, dla tego tam tylko odmia na rzeczy handluią. Lacedemonczykom Prawa pisał Licurgus.

Patras Miasto. W kosciele S. Mikołaia iest kamien, w ktory gdy drugim kamieniem uderzy wielki fetor wydaie. twierdzą tamecznie ze natym kamieniu siedział Sędzia dekretuiąc S. Jędrzeia Apostoła na smierc, bo ten Swiety tu był umęczony na krzyżu.

MORGA obfituie w Drzewo Cyprysowe tak wielkie zego trzech ma sążniami nie obeymie.

WYSPY

Należące do Turcyi Europeyskiey: kandya. Stalimene. Mitle: no. Samos. Cyklady. Sporady. Milo. Naxa. Andros. Syra. Tyna Syphant. Amurgo. Nicsia. Santorini. Scarpanto. Negrepont. Sio Patmos.

KANDYA.

Przedtym Creta nazwana położona na Wśrodziemnym morzu, przy Archipelagu, ma wzdłuż około 40 mil. a wszerz nierowno, 15. 10. 7. 2. mili w niektorych mieyscach. Na Północ ma morze Egieyskie, na Południe Libiyskie y Egipskie, na Zachod Adryatyckie, na wschod Karpatyckie. Imie swoie zapewne od białości zabrała, ponieważ gory iey od Zachodu zowią się białe gory. Była rządzona nayprzod pod własnemi Krolami, potym pod Cudzoziemskiemi absolutami, po nich Rzymianom podległa była y Cesarzom Wschodnim, potym ią odebrali Saraceni y wystawili Miasto Kandyą, dostała się zaś Wenetom przez kontrakt przedazny R. 1204. na koniec ią Turcy odebrali. Ta wyspa kray iest przykry y gorzysty zewsząd lecz buyny do zboża y paszy, y iako mowi Pliniusz ze cokolwiek się rodzi na tey wyspie, daleko drozsze iest od tego co się rodzi gdzieindziey. Wydaie z siebie wino, oliwki, złote iabłka, Cytryny. Malwatyckie wino na tey tylko wyspie wyciskaią y do Wenecyi y do inszych stron świata przenoszą, wydaie miod, ser, wosk y ziarno ktorym szarłat farbuią, nazywa się Coccum. Cyprysow do budowania okrętow tu iest obfitosc, ktore tak są wysokie ze im nikt wierzchołku niedoyźrzy żadnego zwierza szkodliwego niema, ani wilka, lisa, węża, oprocz pa ią kow, dla tego tam wnocy bespiecznie bydło paszą po polach. Sowy się tam nie rodzą, a luboby ktorą przywieziono to zaraz zdycha. Ryby ma dosye przy pobliskich brzegach. Ryby muły zwane są wielkie y zbrodami. Obywatele są Grecy dawny zwyczay zachowuią w roskoszach

Dawni kretowie kiedy woiowali to przy lutniach y fletach, wolno im było zenic się z rodzoną siostrą. Kretowie wynalezli muzykę y łowy, y naypierwsi wynalezli używanie zelaza y miedzi z łuku strzelanie, ro bienie zbroi y szpad, y zaraz od młodosci cwiczą się do łukow, wczym y samych Turkow przechodzą.

Miasta ma: Kandya. Canea. Retimo. Setyia. Cornico. Traba. Pen talo. Cisamopoli. Dictamo. Olerno. Minolo. Clinero. Penico. A periopoli. Lefendyna. Panonia. Lassa. Novo. Grotina. Nefia. Boni facio. Matalia. Chetina. Catapina. Edelo. Arcadina. Antropoli Ceraton. Cresonella. Girapetra. Verapolo. Cortonese.

Wsi ma przeszło 100.

NIGREPONT.

Wyspa przedtym zwana Euboea naywiększa nad innemi wyspy Archi pelagu, hołdowała przedtym Wenetom lecz Mahomet II im ią odebrał R. 1470, a rozgniewany ze stracił 40000 woyska, dobywszy wyspy ka zał wszystkich zabiiac ktorzy więcey nad 20 lat mieli. Gubernatora zas Pawła Herizo na dwoie rozciąc kazał, ktorego Corka niewidząc nigdy takiey Tyranniy poczęła narzekac na Sułtana, ten nieuważa iąc nic na urodę iey piękną sam ią zabił. Ta wyspa do koła ma mil 365 obfituie w przenicę, wino, oley, drzewa sposobne do budowania okrętow, mowią obydlętach tamecznych ze złoci w sobie nie maią. Arystoteles tu życie swoie skończył nieszczęśliwie, niemogąc tego do ciec iakim sposobem morze czyli Euripus 7. razy przez dzien. 7. ra zy przez noc wracało się. Są tam dwie rzeki Cerus y Neleus. ma iące przeciwne natury w sobie. bo ieżeli bydlę z iedney napiie się wody zaraz sierc będzie miało białą na sobie, a iak z drugiey to czarną. Miasta ma ta Wyspa: Nigrepont, Loreo, Cretrea, Caristo, Atalanta Andro. Sciro.

SZALIMENC.

Zwana od dawnych Lemnos ma wokoło na 40 mil. obfituie w wina wydaie ziemię nazwaną pieczętowana, ktora ma bydź doświadczona od ustanowienia krwi, y przeciw wszelakim truciznom. Mieszkańcy tamecni zbieraią tę ziemię w dzien Przemienienia Panskiego, blisko kaplicy S. Salwatora y włożywszy w worek pieczętuią Sułtana pie częcią, dlatego się zowie pieczętowana. Ta wyspa będąc odebrana Wenetom od Machometa II. Panna iedna zwana Marulla widząc Oyca swego zabitego, uzbroiwszy się w wszelkie oręże tak wzburzyła wszystkich obywatelow przeciw Turkom ze musieli od stąpic bez sku tku, zaco Loredano Generał Wenecki udarowawszy ią kazał iey sobie wybrac męża nayslawnieyszego Rycerza w Woysku obiecawszy iey posag od Rzeczypospolitey Weneckiey. ta Panna natenczas lat miała 14. Trafiło się na tey wyspie ze niewiasty tey wyspy raz wszy stkich męszczyznow porabiiały, oprocz Hypsypili ktora Oyca swego Toasa ochroniła. wiele innych okrucieństw o tych ludziach piszą. lecz teraz obywatele tamecni są gospodarze dobrzy y pilni około roli. Miasta ma trzy znacznieysze: Mandro. Paleocastro. Stalimene. Wsi ma 45. Ta wyspa leży na morzu Egieyskim.

MITLENO.

Wyspa od dawnych zwana Lesbos. lezy pułosmy mili od Frygij ma dokoła mil 160 urodzayna wzboza wszelkie y wina, marmur y perły od Cesarza konstantynopolitanskiego darowana była Genuenskiemu Panu. Teraz dostała się Turkowi, ktorą odebrał Machomet II. miała przedtym wsi 1300 lecz teraz niema ledwie 300 Miasta obronne ma 2. Metelin. Limissa.

SAMOS.

Wyspa zwana Ioniczna. Obfituie w wszelką zywnosc oprocz wina. Tu się rodziła Sybilla Samnienska.

DELOS

Iedna z Cykladow. Delos tłumaczy się ziawienie. bo tam Oraculum prorokowało przyszłe rzeczy. na tey wyspie.

PATMOS

Zwana teraz Palmosą. Na tey wyspie S. Ian pisał Apocalipsim w iedney iaskini nad morzem. Iest tam Chrzescian Grekow na 3000 wolne maią swoie Nabozenstwo lecz Turkom posłusni.

CYKLADY.

Są do koła ułozone około wyspy Delos, dlatego tak nazywaią ktorych się rachuie około 50.

MILO.

Wyspa do koła zabiera mil 80. lezy na kretyckim morzu, ma zupę srebrną, gdzie się y kamien Sardonius znayduie. Melony ma dwoiakie iedne ktore sieią iak zboze, drugie wodnite, Oliwy po lasach dosyc się rodzi, cytryny się tam tak wielkie rodzą iak głowa człowiecza, maią Zwierzyny po lasach zadosyc, a naywięcey zaiącow, bekafigow, kuropatw, gołębi dzikich, orły tam są wielkosci nadzwyczayney. y tak mocne ze ieden moze wziąsc cielę między szpony.

NAXA.

Wyspa. ma drzewa takie ze liscie na nich pułzielone puł czerwone, wina, figi, granaty, limonie, cedry, owoce delikatne. Ludzie tam rzadko choruią, a iezeli to tylko albo na kamien albo na podagrę.

NICSIA.

Wyspa. wokrągłosci swoiey iest na 80 mil. zboza ma zadosyc, wina bardzo obfite, wydaie marmur na ktorym są cętki iak na węzu. znayduie się tam Smirillus kamieny zyła złota. Latoperzow iest tam bardzo wiele. Osy tam są takie, iz gdyby ktora człowieka zgdłem uderzyła, zaraz smierc przynosi. O zrzodle /: iezeli prawdę piszą :/ iest tam takie, ze niekiedy wino z niego płynie bardzo dobre. Mieszkana ta wyspa od Turkow y Zydow. lezy na Egieyskim morzu.

SANTORINI

Wyspa lezy na morzu Egieyskim podobna w sobie iest do Xiężyca na schodzie, lubo przedtym inaksza była zaczym ią morze przerwało y zaczym zgorzała. Obywatele tylko łowieniem ryb zywnosci szukaią. do Turka należy.

SCARPANTO.

Wyspa. od niey nazwane morze karpatyckie, lezy w samym srodku między Kandyą y Rodem. Dokoła zabiera 70 mil włoskich. Na niey

iest Fabryka marmorow. Obywatele po Grecku y zyią y mowią.

CHIOS.

Wyspa. Okrągłosc iey na przeszło 100 mil. Wydaie marmory, ktore przed tym w Rzymie delicyami zwali. Kadzidło Maxtyx ma nayprzedniejsze. tę wyspę niegdyś Cesarz konstantynopolski Genuenczykom darował lecz ią Turcy za Selima II. R.P. 1565 naiechali. Miast ma w sobie 36. w Miescie S. Eliasza, iest grob Homera.

CERYGO.

Wyspa pierwsza na morzu Egieyskim od Zachodu. mil 5 od Brzegu Peleponezu. Zabiera do koła mil 60. tam gory bardzo obfituią w marmur Porfirowy. Obywatele są Grecy.

RHODUS.

Wyspa w obszernosci swoiey iest 140 mil. Soltan Egipski Muavia, odebrał tę wyspę około Roku 635. potym zaś Roku 1305. Joannite wygnawszy Saracenow osiedli. Na koniec odebrana od Solimana Cesarza Tureckiego R. 1522. wystawszy Zołnierzy na Melitenę wyspę. Port ma ieden bardzo dobry y wspaniały dwoiakim opasany murem, 13 wieżami y 5 Zamkami. Na tey wyspie był tam Posąg Słonca miedziany 70 łokci miał wysokosci, ten Borysza robił Czen Lisyppa, Chares Lindius zwany, po 56 lat przez trzęsienie ziemi obalony, palec iego wielki, mąż wysokiego wzrostu ledwie obięc mogł, bo palce większe były niżeli statuy zwyczayne. 12 lat ten kolos robiono, miał w sobie 300 talentow, Sultan gdy tę miedz kazał zabrac, 900 wielbłądow miało co dzwigacna sobie.

SPORADY.

Wyspy na Archypelagu. Powietrze na tych wyspach iest utemperowane, ktorych wysp nazwiska ile bydź może wypisuią się:

Samandrachi	Capri	Dromo	Prasonisi	Adersi
Cria	Lastiu	Piper	Saraquino	Scanda
Lembro	Lacondea	Gambruza	Opula	Sciro
Coseno	Strati	Ilia	Sorelli	S. Elia
Maure	Arsura	Sura	S. Theodoro	Andri
Tenedo	Pelagnisi	Scopulo	Schiati	Nicaria
Sciropola	Caloiero	Fornoli	Stenosa	Lipso
Ferimaco	Garonisi	Mirone	Dattoli	Cursia
Sdille	Stapodia	Mandria	Lero	Rocho
Agatonisi	Fermenia	Sirna	Capra	Tille
Dragonisi	Dattoli	Mermiga	Capra	Rato
Antipario	Zerfanto	Sigillo	Pario	Caura
Sidra	Siphano	Naclia	Serphino	Suda
Hiero	Pira	Simie	Pergolo	Zea
Arzentera	Morgo	Zinara	Specia	Quimano
Polino	Falconara	Pasimida	Levita	Antimulo
			Drecanum	Telus.

Sette pari	Stella	Bella pola	Coloiero	Nio
Policandro	Annia	Peteni	Sichino	Sicandro
Camera	Chirana	Lezindra	Nizary	Ascuia
Carchi	Limonia	Caranio	Namphio	Serpe
Lesindra	Stampalia	Canupi	Zafrana	Deonia
Porcelli	Standia	Falconera	Plana	Lovo
Dioanisades	Cazucai	Stagnida	Cassio	Saria
Pahsu	Antipachsu	S. Maura	Petorhe	Calamo
Castru	Scopulo	Palia	Valconpare	Columbo
Cuzolari	Vardiani	S. Maria	Sehe	Prodeno
Strivali	Sapienza	Cristiana	Caprera	S. Venetico
Polegasa	Gira	Serova	Placida	Piscopia
S. Erini	Tiresia.			

Oprocz tych wyliczonych 144 wysp większych około Grecyi, znayduie się po między niemi in-nych pomnieyszych 211 przyłączywszy opisane zwyż 13 y 6 powyżey rachowanych, wszystkich więc wysp należy do Turcyi Europeyskiey 372 oprocz ktore mogą bydź niewiadome. a przyłączywszy 53 Cykladow, wszystkich tedy będzie. 425.

I Sporady wyspy wszystkie są położone na Archipelagu, zimna nigdy nieznaią, ciepła maią srednie, bo wiatrem często wieiącym chłodzone, y dla tego tam zawsze drzewa kwitną, zawsze liscie na drzewie, cytryn y pomorancrow dostatek zapachem zdrowi powietrze pszczoły zas miod tak czysty robią iak lod, iednym słowem wszystko tam tak iest przez cały Rok iak w ogrodach rodzących w lecie Obywatele na tych wyspach są Grecy, lecz iedni Sismatycy drudzy Uniaci. Na gorze Athos iest klasztor Mnichow Sismatyckich ktorzy w poście y w Adwent Mszye odprawuią, na Spowiedziach zas za pokutę naywiększe wyciągaią pieniądze; namaszczaią ludzi na plecach, a zato kazdy musi dać Złotych Polskich 8. Małzenstwa tam są nie ~~wczesne~~ wieczne, bo kiedy się nie spodoba mąż zonie albo zona mężowi, albo się sprzeciwią sobie, to poszedłszy do Metropolity Sysmatyka y dawszy mu 10 talerow zaraz rozwięzuie małzenstwo, y z tey przyczyny Damy tam są bardzo ostrożne, z domu nieychodzą, w kosciele zadnego mężczyzny nie widzą maiąc swoie osobne mieysca do modlitwy. Stroie ich są bardzo bogate, pierscieni osobliwie naywięcey na palce kładą, na głowę kleynotow, suknie zas po kolana noszą, a spodem biała spodnica wisi do samey ziemi. Szczere dotąd zwyczaie maią osobliwsze; kedy umiera kto z Familij albo Zona, albo Mąż, albo syn, tedy schodzą się wszyscy ludzie do pożałowania, przytym przychodzą dwie niewiasty do tego wyznaczone, ktore uczyniwszy żal nad umarłym, zaczynaią płakać, wrzeszczec y tak Familia y lud wszystek wzbudzeni tym płaczem wszyscy płaczą, zawłosy się targaią, głową o scianę biią ledwie się niepo

zabiiaią dotąd poki ciało nie będzie wziemi zakopane, a iezeli się Wdowa zostanie po mężu, to przez kilka miesięcy zamknięta w ciemnosci załobę odprawuie y sukien nie odmienia.

TARTARYA MNIEYSZA.

Ten kray zowie się Tartaryą Perekopską albo krymeyską po łozony ieszcze w części Europeyskiey należący do Turkow. Graniczy na pułnoc z Ukrainą, na Wschod Rzeka Don dzieli go od Cyrkasow na Południe morze czarne, na Zachod. Tartaryą Budzacką czyli Bessarabią Ta Prowincya dzieli się na Tatarow czworakich. toiest: Oczakowskich Budziak. Nogais. y krymskich.

Tatarowie Nogais. opisani pod Moskwą

KRYMEA. położona na morzu czarnym nakształt wyspy od dwnych nazwana Hersonesus Scitica. od innych zwana Hersonesus Pontica dla tego ze lezy na morzu carnym zwanym Pontus Euxinus. oblewa krymeą na Południe y na Zachod morze czarne, na Wschod Morze ciasne, na Połnoc morze ciasne albo Meotis. Zeby zas ten kray był niedostępny Tatarowie wyrobili iedną wyspę uczyniwszy wielką fossę od ieziora Sura Morzi az do golfu czarnego morza. Ta wyspa ma w sobie wielką obszernosc ze iest wielka iak morea bo ma do koła 100 mil ziemię ma zyzną obfituiącą naywięcey w prosa z ktorego tam chleb iedzą. Bestyi dzikich ani drapieznych tam nie masz y dla tego tam takwlecie iako y w zimie zawsze wednie y wnocy, pasię się bydło owce wielbłądy &c bo tak są przyzwyczaione ze sobie w zimie nogami snieg odgrzebuią. Ieziora maią takie, ze gdy zamarzną to lod wyrębuią, bo wydaie z siebie sol lodowatą do potraw służącą y tębierą z tą wolnoscią iak wodę. oprocz bydlęcego miesa iedzą y konskie z wielkim smakiem y za naydelikatnieyszą sobie maią potrawę Panowie Tatarscy zrebięce mieso. Ludzie tameczni w krymei, maią wszelką wolnosc, zon wiele chcą tyle poymuią, maią tez same zwyczaie ktore w Tataryi większey /: oktorych nizey pod Azyą :/. Ludzi mięszkaiących iest bardzo wiele w tym kraiu, osobliwie więzniow ktorych zabieraią y kradną w pobliskosci, tam się ma znaydowac 80000 wiosek. Ludzmi wiele handluią przedaiąc ich kupcom ktorzy tam przyiezdzaią kupowac ludzi iako to Turcy, Arabi, Zydzi, Armeni, Grecy.

Miasta ma. Perekop. krym. Bachaseray. kazelow. Mankup. Baluklawa. karazu. kercy. Pantico. kaffa. Bender.

Kaffa miasto. ma Domow Tatarskich 4000. a chrescianskich 2000 tezas wszystkie domy są lepione z ziemi.

Twierdzą Tatarzy, ze gdyby z Familij Otomanski niebyło Sukcessora na Tron, to Chan Tatarski osiadałby Tron Turecki.

Granice Panstwa Tureckiego. Na wschod ma Morze Azof. morze czarne. morze marmora. y Arcypelag. Na południe morze wsrodziemne. na Zachod morze wsrodziemne y Adryatyckie. Na Pułnoc

węgry. Moskwę y Polskę.
Długosc Turcyi Europeyskiey od Wschodu do Zachodu mil Niem: 160
Szerokosc od Południa do Północy mil Niemieckich: 210

RCGCSTR Propozycyi Alkoranu.

1. Pozwolił iak naywięcey roskoszy cielesney, ieszcze im więcey w Raiu obiecuiąc, osobliwie tym ktoryby zabiiali nieprzyiaciol. Dlatego z ochotą idą na woynę.
2. Twierdzi: ze gdy Słowo Boże y Duch Boży wstąpił w maryą, urodziła Syna ktory iest Prorok y sługa Boży, ktorego gdy Żydzi ukrzyzowac chcieli nad Prawo, cien iego ukrzyzowali, a on nie umarł, do Nieba iest wniesiony iako Bogu naymilszy. Wchodzącego pytał Bog iezeli się czynił Synem Borym? odpowiedział. Bądz łaskaw Panie, ia się Twoią służbą nie brzydzę, ludzie fałszywie to na mnie wtoryli y pobłądzili.
3. Przechwalał się Machomet, ze mu czteroletniemu, gdy pasał owce pokazał się Archaniol Gabryel, serce wyiął zniego, z ktorego wyciskąwszy czarną kroplę, uwolnił go na zawsze od pokus czartowskich.
4. Że wychodzącego z iaskini w ktorey odebrał pierwszą część Alkoranu, drzewa y kamienie pozdrawiały mowiąc: Wesel się Machomecie zes ty iest Prorokiem y Posłancem Bozym.
5. Że drzewa z mieysca na mieysce przenosiły się zacłaniaiąc go od Słonca gdy sobie wczas czynił.
6. Że łopatka pieczona z owcy, od Żydowki iadem napoiona, przemowiła do niego, nie iedz mnie, bo mam w sobie truciznę.
7. kiedy Machomet czytał Murzynom Alkoran, a diabli słuchali zato z piekła uwolnieni są.
8. Rozkazuie w Alkoranie cap. 3. woiuycie z temi ktorzy Troycę wyznaią. toiest z Chrześciany.
9. W Xięgdze Sonnat rozkazuie: woiuycie z ludzmy aż Machometanami pozostaią.
10. Obiecywał swoim roskosz w Raiu z Pannami dziwney urody, a Pannom obcowanie y kontentowanie się z Aniołami, wina słodkie, bankiety, szaty drogie, powiadaiąc ze wtymze Raiu iest drzewo z liściami srebrnemi y złotemi, na ktorych popisano: Nieiest Bog tylko Bog y Machomet Apostoł Jego.
11. Że mu Bog na dniu Sądnym odda klucze od Raiu, wten czas się on mazamienie w Barana a Machometani wszyscy w pchły, w iego wełnę wnidą, y tak się z Machometem do Nieba dostaną.
12. W Xięgdze Sonnat pisze. ze okrąg ziemi iest położony u iego woła na rogu, y wtenczas się ziemia trzęsie kiedy się ten wół rusza.
13. Cap. 16. Alkoranu: ze go Bog na swiat z tym ordynansem posłał. Ju Prophetas incredulos expugnatum et prædatum profiiscere et ut te timeant aggredere. Czynił to Machomet, wie

le porabowawszy, y iego Sukcessorowie czynią, kiedy 2 Cesarstwa
12 Krolestw, tyleż wysp Prowincyi Turcy wydarli Chrześcianom.
14. Że ich Machomet większy był nad Moyżesza ktory był posłany
z prawem, większy od Chrystusa ktory był posłany z Ewangelią
y cudami, a ich Machomet był przysłany z mieczem, aby karał lu
dzi ktorzy by mu nie wierzyli.
15. w Xiędze Sonnat iest to: że człeka po śmierci u grobu czekaią
dwoch Aniołow Examinatorow, ieżeli się pokaże dobrym y wery
dykiem, dwoch Aniołow białych w nogach y głowach ciała iego
straż odbieraią, ieżeli złym, dwoch czarnych do niego przystępu
ie Aniołow, z ktorych go ieden żelazną w głowę bije buławą, dru
gi kluką żelazną ciągnie y szarpie na dol, to maiący czynić aż
do dnia sądnego. Ztąd modlą się Machometani. Boże zbaw nas
od pytania dwoch Aniołow y od męki grobowey.
16. Że Aniołowie Maruta y Haruta ztępiąc z Nieba na ziemię dla Sąz
dow, iedną niewiastę urodziwą na Mża się skarżącą, na złą namawia
li akcyą, ona założyła kondycyą aby modlitwy nauczyli ktorąby so
bie otworzyła Niebo, skoro iey nauczyli, ona nie na grzech ale do Nie
ba poszła. a Bog Aniołow za złą intencyą karząc dekretował ich
aby do dnia sądnego wisieli na włosach brwi swoich wiszkini ko:
to Babilonij.
17. Tłomacze Alkoranu y xięga Agar mowią że Machometowi będą
cemu w Almedynie albo Trebiku pokazał się Aniot Gabryel, ma:
iący skrzydeł po obydwoch stronach po 70 białych klarownych iak
śnieg y kryształ, y przyprowadził mu zwierzą nazwiskiem Alborak
albo Elmparak aby nim poiechał oglądac Taiemnice Boskie. Po
iechał prowadzony od Gabryela do Ierozolimskiego kościoła, zastał
drabinę aż do Nieba z światła rozciągnioną, po ktorey go Gabryel za
prowadził aż do Niebios wysokich ktore on widział ze srebra ulane
a gwiazdy od nich na złotych łancuchach wiszące, gdy na kołatanie
pytano ktoby był? odpowiedział: Gabryel iestem a zemną Macho=
met Prorok przyiaciel Bozy. W otworzonym wrot na tę odpowiedz
Niebie, oglądał zgrzybiałego Adama, ktory się cieszył z takiego potom
ka, y modlitwom się iego polecał. Widział tam Aniołow w postaci
ludzkiey, modlących się za ludzi, w postaci konskiey modlących się
za konie, w postaci wołowey, za woły. w postaci kurzey, za kury. Był
tam wielki kokot między Aniołami, nogami iednego Nieba, a głową dru
giego tykaiący, ktory iak zapiał, wszyscy koguci w Niebie y na ziemi od
zywali się. Poszli potym do drugiego Nieba ze złota uformowanego
gdzie było pisano: Nie iest Bog tylko Bog y Machomet Apostoł
Jego, tu był Noe z Aniołami policaiący się modlitwom iego. W
trzecim Niebie zrobionym z drogiego kamienia, gdzie między
wielką liczbą Aniołow, był ieden Aniot tak wielki, że między ie
dnym okiem iego y drugim, taka była odległosc, żeby ią kto le
dwo za 70000 dni przebył. tu Aniot wrzce miał tablicę, na ktorey
iedną liczbę pisał, drugą mazał. Pytaiącemu Machometowi coby

to było? odpowiedział iestto Anioł smierci, notuiący rodzących się ludzi y wiele lat ludzie zyc maią, y marzący tych ktorych się dni spełniły. Czwarte widział Niebo z Szmaragdu. Piąte z Dyamentu. Szoste z karbunkułu z Boskiego swiatła zrobione, w nim znalezli Chrystusa, ktory się modlitwom Machometa polecał. Tam między nieliczoną liczbą Aniołow był ieden maiący 70 głow. a w kazdey głowie 70000 ięzykow, a w kazdym ięzyku 70000 głosow wednie y wnocy Boga chwalących. w tym Niebie opuścił Machometa Gabryel, mowiąc aby sam iuz szedł wyzey, bo się iemu niegodziło. Poszedł tedy iuz sam w gorę przez wody, sniegi, tam głos usłyszał do siebie mowiący: O Machomecie przystąp y Stworcę twego pozdrow. Swiatłosci niemogł znieść, Bog miał na Twarzy swoiey zaćton 70000. przystąpił tedy na dwoie strzelenia z łuku, wtedy go Bog dothnął Ręką swoią, a on ztąd uczuł zimno wielkie, wtenczas między wielu przywileiami, dał mu P. Bog to ze będzie odkupicielem powszechnym.

18. w Xięgdze Sonnat iest ta baśnia. ze z piekła potępieńcy osmoleni zaprowadzeni będą do Raiu, ale wprzod obmyci w zrzodle Alchaytar. Twierdzi Machomet ze wtenczas Bog rozkaze Aniołowi Kluczników Rayskiemu przez Gabryela aby przyiął naznaczonych. Ci znaydą stoł dyamentowy tak wielki, ze ledwie go za 70000. dni obeydzie, nakryty obrusem, serwetami złotem tkanemi, z specyałami potraw y napoiu ktorych zazywac maią, na ktorego przyniesie młodz do stołu służąca, szaty, obuwie, łancuchy złote &c. na tacy kazdemu dana będzie cytryna, z ktorey za powonieniem sliczna wyskoczy Panna z ukontentowaniem wszetecznym wieluletnim. W tym da im się Bog widzieć, upadaiącym na obecnosc y iasnosc iego, ktorzy z ziemi podnieśieni, poydą do swoich osobnych appartymentow, w iedzeniu, cielesnosci, wiecznie dni maiący prowadzić.

19. Wierzą Machometani, ze iak będą zawołani od Machometa na dzien sądny, będą isc musieli przez drogę wszystkę usłaną szynami zelaznemi zarzystemi, y ze niebędzie sposobu ustrzeżenia się od sparzenia, tylko podkładaiąc sobie papier pod stopy, ktory z tey racyi szanuią, na ziemi mu się walać niepozwalaią, y ztąd iż na nim imie Boskie pisane bywa.

20. Dwoiakie Machometani kładą karanie po smierci iedno azab karbyr. to iest trunny, ktora tak dolega ciężarem swoim ciałom grzesznym, ze łamie kosci, zatyka wszystkie pory, y zacłania wszystkie szpary przez ktoreby mogli patrzyc do Nieba, Dobrym iednak ta pozwolona pociecha, iż im w grobowym więzieniu ciemnym zostawione okienko ku Niebu, ktorym maią zaglądac do Raiu y cieszyc się widzeniem Boga. Drugie karanie kładą piekło, gdzie dusze poty są wstrzymaniu, poki niewycierpią mąk sobie naznaczonych do zadosyc uczynienia sprawiedliwosci, co odbywszy idą do Raiu.

Ceremonie Religij Machometanskiey.

Oprocz obrzezania ktore unich essencyalnie potrzebne iest pięc Ar

tykułow Religi Machometanskiey.

Artykuł 1. Umywanie. przed modlitwą, przed wyiściem do Mecretu, y czytaniem Alkoranu. w te czasy umywaią sobie ręce, ramiona, czoło, wierzch głowy, uszy, zemby, twarz, koniec nosa, nogi. Umywaią się też właśni post concubitum, post opus naturæ, do czego trzech palcow ostatnich lewey ręki zażywaią. umywaią się y przed iedzeniem zawsze

Artykuł 2. Modlitwa. ktorą Machomet nazywa słupem wiary, kluczem Raiu. powinni iey zażywac 5. razy w 14. godzin. 1. przed wschodem słonca. 2. w południe. 3. między południem y zachodem słonca. 4. po zachodzie słonca. 5. w półtorey godziny po zachodzie słonca. Na modlitwie układ: klękanie. padanie na twarz, rąk iedney w drugą wkładanie u pasa, na wspomnienie smierci Machometa głowy skłaniane, a na Imię Boskie do ziemi upadanie.

Artykuł 3. Romazan to iest post przez cały miesiąc, dziesięc dniami uprzedzaiąc wprzod, a tak każdemu miesiącowi za czasem choc nierychłym tego postu dostanie się, ktory tak scisle obserwuią, ze dzień cały w ustach nic niemaią aż po zachodzie słonca, widząc lampy nawierzy zapalone, solennie bankietuią, wszystkie specyały na ten czas zachowuiąc. Zowią ten miesiąc Swiętym, twierdząc że Rayskie Bramy są na tenczas otwarte, a piekielne zamknięte. ktoby rygor postu złamał, albo wino pił głowy ucięciem karany będzie, wyiąwszy chorych podroznych, ktorzy potym powinni wykonac tę obligacyą. Nabożnieysi 15 dniami ten post uprzedzaią obserwuiąc go.

Artykuł 4. Zekiat. to iest iałmużna, do tey obligowani Machometani tak scisle, że setną część ubogim dobr swoich dawac powinni. lubo Takimi tego artykułu obserwowac niechcą.

Artykuł 5. Peregrynacya do Mechy, każdego obliguiąca nawidzie lub osobiście, lub przez naiętego Mechę Miasto, mieysce urodzenia Machometa. Dokąd wielkie mnostwo idzie Machometanow kilkudziesiąt tysiącznemi kompaniami, z roznych mieysc wiary Machometa. z Anatolij idący kupią się w Damaszku, z Persyi idący zchodzą się w Babilonij, z Egiptu w kairze, potym wszyscy na gorze Ararat gdzie odprawuią Kurban. to iest pamiątkę Barana od Abrahama ofiarowanego, baranow bijąc przyiaciol niemi y ubogich obsyłaiąc, ubieraiąc się w białe szaty y wela, wtym stroiu gorę obchodząc, na znak że chcą poniechac grzechy.

Co powiadaią że trunnę Machometa kamienie magnesowe trzyma ią ciągnąc do siebie, zeznalito sami Turcy że to nieprawda, ale trunnę samę wyzey podniesioną, kolumny niebardzo grube na sobie trzymaią, a iż to mieysce ciasne y ciemne iest y swiatła zadnego oprocz lamp miec niemoże, tym ktory zdaleka patrzą, dla tego się zda iakoby trunna wisiała na powietrzu, przystąpiwszy iednak bliżey, każdy obaczy że ią kolumny dzwigaią. Radziwił.

Xięża u Machometanow alias Zakonnicy, zowią się Derwisze. tych nabożenstwo iest: kręcą się dokoła bardzo prędko bez zawrotu głowy, a ieden im do tego nabożenstwa przygrywy na pi

szczałce z rozowego drzewa. Zakonodawcow mieli dwoch nazwiskiem Halwety y Naksbendy. Reguły Halwetego trzyma się szesc Zakonow, a Naksbendego dwa Zakony.

Gdy Turcy na woynę idą wolno im brac co im się podoba od tych ktorych na drodze napadną, na to wszelką wolnosc maią.

Arabow w ziemi Tureckiey iest szesc Horągwi, karda Horągiew ma swego Hetmana ktorego słucha. iednak się ich może rachowac 20000

Turcy się ich bardzo boią, bo gdzie ich 10 będzie a Turkow 30 z broyą y z muszkietami ledwie się smieią na nich odważyc. Arabowie bowiem są trwali na pracą, y na głod, y na gorąco, w koszulach tylko y w zawoiu ieżdżą na koniu, ale tylko do południa, bo po południu dla zbytniego gorąca nago na koniach siedzą, koszulą zawoy y głowę obwinąwszy.

Turcy Cyrciec przyznaią, z ktorych ieden chcący dac pomoc duszom Rodzicow swoich, miał 5 płaszkow zielonych, y te po iednemu wypuszczał a mruczał coś. W większych Tureckich Miastach niegodzi się Chrześcianom ieździc na koniach. W Turczech znayduią się tacy ludzie, ktorzy y w zimie y w lecie nie maią nic na grzbiecie, y tak nago bez wszelkiego zakrycia chodzą, brodę y głowę ogoliwszy, a ci są Tureccy Święci y zywota niewinnego bydź ich powiadaią, ktorzy światem y doczesnym szczęściem pogardziwszy, na ziemi Anielski żywot prowadzą. Ci ktorzy z linij idą Machometa, tym się tylko godzi zielonych zawoiow zażywac, gdyż ta iest własna barwa Machometa, wszyscy zaś Turcy białych zażywaią zawoiow. Sukien zielonych godzi się wszystkim zażywac. Na sądach w wszystkich sprawach bardzo prędka sprawiedliwosc y punktualna, dla boiaźni Sędzow, bo nad Salą iest okno tak dobrze akkomodowane, że Cesarz może wszystkie akcye Sędziow słyszec y widziec, a oni go widziec niemogą. Gdy Rapport odnoszą Officerowie Cesarzowi, to tam iuż idą iak na smierc, bo za naymnieyszy excess zaraz ich każe dusic Sułtan. Kara zwyczayna u Turkow, kijmi bic albo w pięty albo w posladek, kiedy zaś kara kryminalna, to albo obieszą, albo zetną, albo na pal wbiią. Gdy zaś kogo prowadzą na szubienicę a spotkaią Chrześcianina, to go zaraz katem czynią y wieszac mu każą obwinione go. kiedy zaś kto wiarę Turecką porzuci y przyimie wiarę Katolicką, to go żywo palą, włożywszy go w wor pełen prochu. kto zaś z Chrześcian mowi co przeciw Prawu Tureckiemu, albo się łączy z Turczynką, albo się w Mecrecie pokaże, ieżeli się natychmiast nie zbisurmani, to go zaraz na pal wbiiaią. Turcy mowią, że: wola Cesarska iest iak wola Boska, dla tego z wielką ochotą smierc samą ponoszą dla przysługi iego spodziewaiąc się zasługi za to męczeńskiey, a ktorzy są przeciwni, to kary wieczney. Gdy się Cesarz dowie że Ministrowie zdzieraią ludzi, zaraz ich dusic każe, to czyni y nayprzykularniey szemu; a skarby ich zabiera. kiedy zaś umrze Dziecie Dobr swoich, Sukcessorowie płacic muszą Cesarzowi, trzy od sta.

Od Pola y rownin ma Imię, w ktorych sobie Lech upodobał. Lech pożegnawszy się z Bratem swoim Czechem R P 550 wszedł w pola znaczne nad Wisłą y tam spoczął na mieyscu Wandalow, podbrawszy sobie Obywatelow tamecznych, y rozszerzył się aż do Morza Baltyckiego. Jak długo panował z Sukcessorami, nie masz wiadomości, tylko co Wapolski pisze: że panowali przez lat 150 gdzie potym zaczął panować Roku Pańskiego

700. Krakus panował lat - - - 28	992. Leszek IV - - - - - - 21
728. Lech II. - - - - - - - - 2	913. Zemowisł - - - - - - 51
730 Wanda Corka Kakusa - - - 10	964. Mieciſław przyiął wiarę ſ. 35
740. XII woiewodow - - - - 10.	999. Bolesław Chrabry. Ten pierwszy krol koronowany. - - - 26
750 Leszek I. - - - - - - 34.	1025. Mieciſław II. - - - - - 9
784. Leszek II - - - - - 16.	1034. Kazmierz I - - - - - 24
800 Leszek III. - - - - - 15.	1058. Bolesław II. ſtracił koronę y tytuł krola nazwany Smiały - 23.
815 Popiel I - - - - - - 15	1082. Władyſław Herman I. - 20
830 Popiel II myszy go ziadły. 10.	1102. Bolesław III krzywousty. 37
842 Piast zył 120 lat - - - 19.	1140. Władyſław II. - - - - 6
861 Semowit - - - - - 31.	

1147 Bolesław IV kędzierzawy - 26
1174. Mieciław stary - - - - - 4.
1178. Kazmierz II Sprawiedliwy - 16
1194. Leszek V. Biały - - - - - 6
1200 Mieciław stary powtore
Leszek Biały powtore.
1202 Mieciław stary trzeciraz - 1
1203 Władysław III. - - - - 3
1206 Leszek Biały potrzecie - - 21
1227. Bolesław V. wstydliwy - 52
1279 Leszek VI czarny - - - - 10
1295. Przemysław. Ten przywrocił
Tytuł krola. panował miesięcy - 8.
1296 Władysław Łokietek - - 4.
1300 Wacław krol Czeski - - - 6
1306 Włady-sław Łokietek po:
wtore lat - - - - - - - - 27.
1333. Kazmierz III wielki - - - 37.
1370 Ludwik krol węgierski - 12
1386. Władysław Jagiello - - - 48.
1434. Władysław Syn iego - - 10.
1447. Kazmierz IV Syn Jagiely. 45
1492 Jan Woyciech Syn kazmiera. 9
1501 Alexander 2 Syn kazmiera. 6
1507 Zygmunt 13 Syn kazmierza. 41
1548 Zygmunt II August - - - 25
1574 Henryk Walezyusz. miesiąc 5
1576 Stefan Batory - - - - 10
1587 Zygmunt III. - - - - 44
1632 Władysław IV. - - - 17.
1648 Jan Kazmierz - - - - 21
1669 Michał korybut Wisniowiec. 4.
1674 Jan III Sobieski - - - 22
1697. Fryderyk August II - - 35
1733 August III - - - - - 30
1764. Stanisław Poniatowski
dotąd panuie.

Rząd krolestwa iest złozony z Monarchicznego y Arystokratycznego: ponieważ krol razem z Stanami Senatorskim y Rycerskim w zachodzących Państwa interessach znosic się musi. Przedtym naywyższa y zupełna władza była przy Xiązętach, a potym przy krolach, których wola za prawo stała. Wolno im było bez dołozenia się Rzeczypospolitey, woyny wypowiadac, w Traktaty z obcemi Potencyami wchodzic, generalnie woysko według woli swoiey decydowac. Dopiero za panowania Bolesława krzywoustego pierwszy raz w R. 1140. Panowie Swieccy y Duchowni wezwani byli dorady dla ztwierdzenia podziału ktory krol uczynił dzieląc Polskę miedzy czterech Synow swoich. Za panowania Kazmierza W. nietylko przedniejszych Panow czyli Senatorow, ale też y urzędnikow, ktorzy niby na ten czas osobę Posłow reprezentowali do Rady wezwano na Seym Wiślicki w R. 1347. Po Kazmierzu W. Ludwik krol Węgierski Siostrzeniec y Następca iego więcey ieszcze nadał wolności Szlachcie, obrociwszy nawet znaczną część dobr krolewskich na Starostwa. Dopiero iednak za Władysława Jagiellona w R. 1404. naypierwszy raz Posłowie na Seym wezwani byli dla naradzenia się o wykupno Ziemi Dobrzyńskiey od Krzyżakow. Naywięcey zaś władza Stanow Rzeczypospolitey powiększona iest od Familij Jagiellońskiey, ktora ledwie niezewszystkich prerogatyw Tronu dla Rzeczypospolitey wyzuła się. Od panowania Henryka Walezyusza tym lepiey ieszcze Polacy ugruntowali przywileie, y wolności od Familij Jagiellońskiey nadane, przez Pacta Conventa czyli zmo

wy y kondycye, pod ktoremi się krolom w Rząd poddaią, a oni się po:
winni przed swoią koronacyą Stanom poprzysiądz, tak dalece, iż
krol powagą swoią bez dołożenia się Stanow, nie może ani woyny wy
powiadac, ani pokoiu y przymierza z żadną Potencyą zawierac, ani po
datkow narzucac na Stany Rzeczypospolitey, ani Praw stanowic. Rozda
wanie wakansow Duchownych y Swieckich, Starostw y wszelkich krolew:
szczyzn krolowi zostawione, tudzież administracya Mennicy y bicie mo
nety. Trzy tedy są Stany w Polszcze, krolewski Senatorski y Rycerski, z
ktorych Seym zkłada się, a ten sam ma moc Praw stanowienia.

Granice krolestwa Polskiego y W.X. Litewskiego.

Na Północ ma: Morze Baltyckie. Prusy. Xięstwo kurlandzkie. Inflan
ty, y Państwa Rossyiskiego część.
Na Wschod graniczy Państwo Rossyiskie y Ukraina Moskiewska.
Na Południe. Państwo Tureckie, to iest Tatarow część ku wshodo:
wi. Multany. Xięstwo Siedmiogrodzkie y Węgry od ktorych Tatry
oddzielaią.
Na Zachod Państwo Niemieckie a w szczegulności Slązk. Mar:
grabstwa Brandeburskiego część y Pomorska kraina.
Długosc Polski na 250 mil. w szerz około 200 mil.

Polska dzieli się na 3 wielkie Prowincye. Wielką Polskę. Małą
Polskę y Wielkie Xięstwo Litewskie.
Prowincya Wielkopolska ma 13 woiewodztw. Ziemie dwie. to iest
Woiewodztwo. Poznańskie. kaliskie. Sieradzkie. Łęczyckie. Brzeskie
kuiawskie. Inowrocławskie Płockie. Mazowieckie. Rawskie. w Pru
sach woiewodztwo Chełmieńskie. Malborskie. Pomorskie. y nowo
erygowane Gnieznieńskie. Ziemię wieluńską y Dobrzyńską.
Te wszystkie swoiemi zaszczycaią się Herbami.

Prowincya Małopolska zamyka w sobie 3. Xięstwa to iest Oświecim
skie Zatorskie y Siewierskie. Woiewodztw 11 to iest Sandomirskie
krakowskie. Lubelskie. Podlaskie. Ruskie. Bełskie. Wołyńskie
Podolskie. Bracławskie. kiiowskie. Czerniechowskie. Ziemie 2
Halicką. Chełmską. Te wszystkie maią swoie zaszczyty.
Wielkie Xięstwo Litewskie, dzieli się na 10 Woiewodztw y 1 Xięstwo
to iest. Wileńskie. Trockie. Smoleńskie. Połockie. Nowogrodzkie
Witebskie. Brzesćie Litewskie. Mścisławskie. Mińskie. Ingland
skie. y Xięstwo czyli Starostwo Żmudzkie.

Rzeki znaczniejsze w Polszcze y w Litwie.

Wisła. zaczyna się w Slązku. pod Gdańskiem dzieli się na dwa koryta.
Dniepr. zaczyna się w Moskwie. wpada w Czarne morze.
Niester. zaczyna się za komarnem w Woiewodztwie Ruskim, wpada
w Czarne morze.
Bug. ma początek w Czerwoney Rusi, wpada w Wisłę pod Zakroczymem
Dźwina zaczyna się w Moskwie. wpada w Morze Baltyckie.
Bog. zaczyna się na Podolu. wpada w Czarne Morze.

Niemen. zaczyna się w Litwie w Woiewodztwie Nowogrodzkim, wpada w Morze Baltyckie.
Warta. zaczyna się w Woiewodztwie krakowskim, Tączy się w Slązku z Odrą.
Notec. wypływa z ieziora Gopła, Tączy się z Wartą w Brandeburgij.
Prosna. w Ziemi wieluńskiey. Kalisz do koła oblewa.
Pilica. Dzieli Woiewodztwa wielkopolskie od Małopolskich.
Bzura. w Woiewodztwie Rawskim.
Rawa. w Woiewodztwie Rawskim
Drybentz ktora dzieli Prusy Polskie od ziemi Dobrzynskiey.
Narew. w Woiewodztwie Podlaskim.
Liwiec. w Woiewodztwie Mazowieckim.
Drwęca. w Woiewodz: Chełmienskim.
Ossa. w Woiewodz: Chełmienskim.
Nogat. toiest odnoga Wisły, ktora się przy Montawskiey kępie rozdziela na dwa koryta, iedno zwane Nogat wpada w Hafę, drugie zmierza ku Gdanskowi, y tam znowu pod Herubt rozrywa się na dwoie, iedno wpada w Hafę pod imieniem wisły, drugie nie naturalne, ale kopane y wielkim sumptem czyszczone od Gdanszczanow, ciągnie się powoli do morza y dlatego nazywa się Leniwka
Radunia albo Radau. w Woiewodztwie Pomorskim.
Bro. w Woiewodztwie Pomorskim.
Montawa. rzeczka mała. w Woiewodztwie Pomorskim.
Motława. ktora Gdansk oblewa.
San. z Rusi idący, wpada w Wisłę niedaleko Zawichosta.
Wieprz. w Woiewodztwie Belskim.
Dniestr. zaczyna się w Woiewodztwie Ruskim, wpada w Morze Carne.
Wisłoka. zaczyna się w Woiewodztwie Ruskim.
Pruth. w Ziemi Halickiey.
Switach ieziorko, w ziemi Chełmskiey. ciągnie się na milę.
Styr. Horyn. Słucz. te 3 rzeki wpadaią w rzekę Prypec.
Iwika. kurczyk. te wszystkie 5 rzek są w Woiewodz: wołynskim.
Smotrycz. oblewa kamieniec y wpada do Dniestru.
Ciecierej. rzeka. w Woiewodztwie kiiowskim.
Dzieszna. Soza. te rzeki są w Woiewodz: Czerniechowskim.
Wilia. w Woiewodz: Wileńskim.
Inne Swięta. w Woiewodztwie wileńskim.
Dzieszna. w Woiewodz wileńskim.
Niemen. poczyna się w Woiewodz: Nowogrodzkim, wpada w Morze Baltyckie.
Windaw. w Xięstwie Zmudzkim.
Musza. w Xięstwie Zmudzkim.
Prypec. wpada w Dniepr.
Styr. Horyn. Słucz. z Wołynia płyną, wpadaią w Prypec w Brzesciu.
Bereżyna. płynie przez Woiewodz: Mińskie. wpada w Dniepr.
Dźwina. dzieli Inflanty od Kurlandyi. wpada w Morze Baltyckie
Wiacza. Swisłocz. Diepr. Uswiatycza. Szara. Usza. Słucz.
Budowiesz. Oskalczyca. Uszaca. Donaiec. Poprot. Kamienica
Lubinka. Lososina. Skawina. Biała. Kopa. Rudawa. &c. &c.

269

Woiewodztwo Poznanskie.

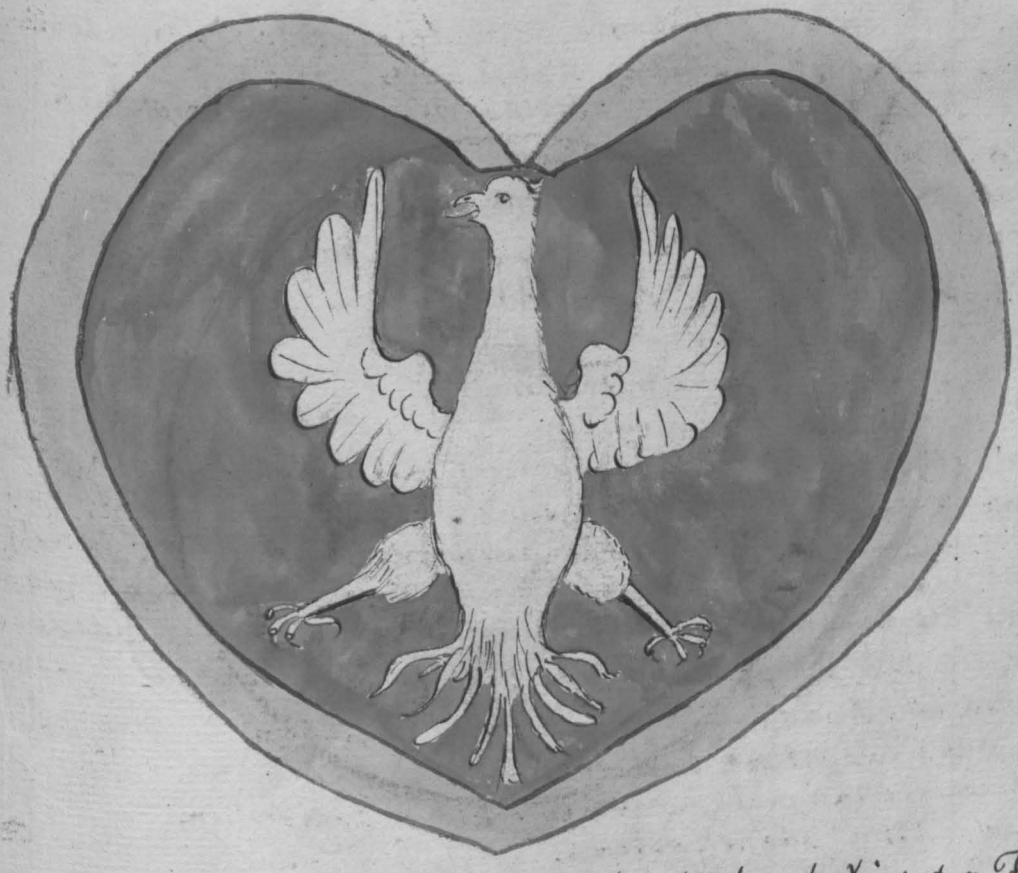

To Woiewodztwo miało przedtym swoich udzielnych Xiąząt z Fami
lij Piasta, lecz po smierci Przemysława Xiązęcia Poznanskiego, kto:
ry na Tron Polski R. 1295 wyniesiony był, wiecznemi czasy od Wła
dysława Łokietka Następcy iego do Polski przyłączone iest.
To Woiewodztwo dzieli się na 4. Powiaty y tylez grodow. toiest: Po
wiat Poznanski. Wschowski czyli ziemię Wschowską. Kościanski y
Wałecki.
Starostwa Grodowe. Poznanskie Wschowskie y wałeckie.
Starosta Poznanski iest oraz Generałem Wielkopolskim, y ma pod
swoią jurysdykcyą siedm Grodow. toiest Poznanski. Kaliski. Gniezniens
ski. Kcynski. Koninski. Kościanski. Pyzdrski. Generałem Wielkopol
skim niemoże bydz, ani Woiewoda, ani Kasztelan Poznanski lub Ka
liski. Niemoże też trzymac inszego Starostwa Grodowego przy Ge:
neralstwie. Starostwa Niegrodowe są te: Nowogrodzkie. Rogozin
skie. Międzyrzeckie. Szredzkie. Sremskie. Babimoyskie. Kopay
nickie Obornickie &c. Wszystkie imiona swoie Zabieraią od Miaste:
czek krolewskich tegoż nazwiska.
Starostwo Drachimskie na granicy Pomeranij zdawna do Woiewodz
twa Poznanskiego należące, przez Pakta Bydgoskie R. 1657. ustąpio
ne iest Fryderykowi Wilchelmowi Elektorowi Brandeburskiemu w su
mie 120000. talerow, ktora mu za rozne pod panowaniem Jana Kazmi
rza Polszcze woynami roztargnioney dodawane woienne posiłki, na tym
Starostwie asekurowana była.

Woiewodztwo Kaliskie.

Przedtym rownie iak y Poznanskie miało swoich Xiązą z Familij Piasta. potym zas wraz z Poznanskim do Polski iest inkorporowane R P. 1768 na Seymie: Gniezno z przyległemi powiatami erygowane było na Woiewodztwo Gnieznienskie.

Dzieli się na 6. Powiatow: Kaliski. Gnieznienski. Kcynski. Koninski. Pyzdrski. Nakielski. Powiat Nakielski ma swego osobnego Starostę Starostwa niegrodowe są te. Uyskie. Powidzkie. Odolanowskie. Kleckie. Pobiedziskie. Kolskie &c

Miasta tego Woiewodztwa.

Kalisz. Gniezno. Kcynia. Konin. Pyzdry. Nakło. Uyscie. Powiedz Odolanow. klecko. Pobiedziska. Koło. Mogilno. Wągrowiec. Inowrocław. Tursko. mieysce sławne Cudami Matki Boskiey.

Woiewodztwo Sieradzkie.

Otym Woiewodztwie wiedziec potrzeba, ze niegdys miało swoich własnych Xiąząt z Familij Piasta az do Władysława Łokietka Krola Polskiego, ktory ie do Polski przyłączył.

Powiaty ma cztery: Sieradzki. Szadkowski. Piotrkowski y Radomski. Starostwa ma Grodowe: Sieradzkie y Piotrkowskie. Starostwa Niegrodowe są te: Radomskie. Szadkowskie. Klonoskie Tuszynskie warteckie be.

Miasta tego Woiewodztwa.

Sieradz. Piotrkow. Szadek. Radom. Tuszyn. Warta. Wolborz. Suleiow. Uiazd. Witow. Unieiow. Widawa. Grabow. Wielun. Wieruszow. Ostrzeszow. Bolesławiec.

Woiewodztwo Gnieznienskie.

Zaszczyca się nayosobliwiey, godnosciq: Arcybiskupa y Prymasa.

Ziemia Wielunska.

Powiaty ma dwa: Wielunski y ostrzeszowski.
Starostwa Grodowe też same.
Niegrodowe Starostwa. Bolesławskie. Grabowskie &c.

Woiewodztwo Łęczyckie.

Wiedziec potrzeba, zeto woiewodztwo podlegało takze własnym xiążętom z Domu Piasta. ale od Władysława Łokietka do korony przyłączone iest.

Dzieli się na cztery powiaty. Łęczycki Brzezinski, Orłowski, Inowłodzki.

Starostwo Grodowe. Łęczyckie.

Starostwa Niegrodowe. Inowłodzkie. Zgierskie kłodawskie. &c

Miasta tego woiewodztwa

Łęczyca. Inowłodz. Brzeziny. kłodawa. kutno. Łagiewniki. Cudami S. Antoniego mieysce wsławione.

152

Woiewodztwo Brzeskie Kuiawskie.

Woiewodztwo to miało przedtym Xięzęt swoich udzielnych, z Familij Piasta. Krzyżacy znaczną iego część mocą osiedli, dopiero od Władysława Jagiellona Króla Polskiego odzyskane.
Dzieli się na 5. Powiatow. Brzeski Kuiawski. Radzieiowski. Kruswicki. Kowalski. Przedecki.
Starostow Grodowych ma tyleż y tego imienia.
Niegrodowe Starostwa są te: Duninowskie. Nieszawskie.

Miasta tego Woiewodztwa.

Brzesc. Radzieiow. Kruswica. Wrocławek. Nieszawa. Kowalow Przedek.

275.

Woiewodztwo Inowroclawskie.

Dzieli się na 2 Powiaty Inowroclawski y Bydgoski
Starostow Grodowych ma tylez y tegoz Imienia.
Starostwa Niegrodowe sąte: Dybowskie. Gniewkowskie. Murzynskie.
Herb ma ten sam co woiewodztwo Breskie kuiawskie

Miasta tego woiewodztwa.

Inowroclaw. Bydgoszcz. Dybow. Gniewkow. Murzynow. Labiszyn. Strzelno.

Ziemia Dobrzynska,

Wiedziec potrzeba: ze ta Ziemia zawsze była złączona z Xięstwem Mazowieckim. Konrad Xiąz Mazowiecki, sprowadziwszy sobie krzyzakow na pomoc przeciwko Prusakom, dał im ią był, ale Władysław Jagieło odebrał krzyzakom y do Polski przyłączył.
Dzieli się na 3. powiaty. Dobrzynski. Rypienski. y Slonski.
Starostwo Grodowe Bobrownickie tylko ma.
Starostwa Niegrodowe sąte: Dobrzynskie. Lipninskie. Rypinskie

Miasta tego woiewodztwa.

Dobrzyn. Bobrowniki. Rypin. Slon. Lipno.

2764

Woiewodztwo Płockie.

To Woiewodztwo miało przedtym udzielnych Xiąząt. Po smierci Jana Xiązęcia Płockiego bez potomnie zmarłego R. 1495. do Pol: ski wrociło się.

Dzieli się na 8. Powiatow. to iest Płocki. Bielski. Raciązki. Sier pski. Płonski. Srzenski. Niedzborski. y Mławski.

Trzy ostatnie powiaty czynią Ziemię Zawskrzynską. ktorey przez konstytucyą 1726. pozwoleni są Urzędnicy y Ziemstwo, ktore się agituie w Mławie.

Ma takze Xięstwo Sieluńskie.

Miasta tego Woiewodztwa.

Płock. Raćiąz. Bielsk. Zawskrzyn. Mława. Płonsk. Sielun. Sierpsk. Srzensk.

Starostwo Grodowe Płockie.

Starostwa Niegrodowe. Mławskie Płonskie.

w Płocku w kościele katedralnym iest Grob S. Wernera Biskupa Płockiego Cudami słynącego. Tamże leży Bolesław krzywousty. Proboszcz katedralny Płocki tytułuie się Xiązęciem Sieluńskim w ktorym Xięstwie ma Iuryzdykcyą absolutną.

Woiewodztwo Mazowieckie.

To Woiewodztwo zdawna miało udzielnych Xiąząt. Po wygasłey bezpotomnie linij Xiązęcey na Stanisławie y Janie Xiązętach Mazowieckich. Zygmunt I. krol Polski przyłączył ie w R. 1529. do Polski.

Dzieli się na 10 Ziem. z ktorych niemal karda ma swoie Powiaty.

Ziemia Czerska ma 4. Powiaty: Czerski. Groiecki. Warecki y Garwolinsky.

Ziemia Warszawska ma 3. Powiaty: Warszawski. Błonski y Tarczynski.

Ziemia Wiska ma 3. Powiaty: Wiski. Wąsowski. y Radzitowski.

Ziemia Wyszogrodzka. niema zadnego Powiatu.

Ziemia Łakroczymska ma 3. Powiaty: Łakroczymski. Serocki y Nowomiyski.

Ziemia Ciechanowska ma 3. Powiaty. Ciekanoski. Sochocinski. Prasnyski.

Ziemia Łomzynska. ma 4. Powiaty. Łomzynski. Kolninski. Łambroski. Ostrołęcki.

Ziemia Rozanska. ma 3. Powiaty: Rozanski. Makowski. Pułtuski.

Ziemia Liwska. niema zadnego Powiatu.

Ziemia Nurska. dzieli się na 3. Powiaty Nurski. kamienczykowski. Ostrowski.

Miasta tego Woiewodztwa.

Warszawa. Czersko. Warka. Garwolin. Osiek. Stromeck. Błonsk. Jarczyn. Stanisławow. Piasecno. Wyszogrod. Łakroczym. Nowemiasto. Wąsosz. Serock. Czerwinsk. Gora. Węgrow. Pułtusk. Ciechanow. Ostrow. Kamienczyk. Liwa. korytnicki. Rozan Makow. Łomża. Ostrołęk. Miastkow. Kolin. Łambrow. Prasnysz.

a 186

Woiewodztwo Rawskie.

To Woiewodztwo podobnież iako y Mazowieckie należało do Xiąząt Mazowieckich. po wygasłey ich linij, wraz z Mazowieckim do Polski iest przyłączone.
Dzieli się na 3 Ziemie każda z nich ma swoie powiaty.
Ziemia Rawska. ma 2 Powiaty: Rawski y Bielski.
Ziemia Sochaczewska ma 2 Powiaty: Sochaczowski Mszczonowski
Ziemia Gostynska ma 2 Powiaty. Gostynski y Gąbinski.

Miasta tego Woiewodztwa.

Rawa. Bielsk. Sochaczow. Mszczonow. Gostyn. Gąbin. Bolemow Łowicz.
W Ziemi Sochaczowskiey, położone iest Xięstwo Łowickie wiecznemi czasy Arcybiskupom Gnieznienskim od konrada Xiążęcia Mazowieckiego ustąpione y zapisane, za które Xięstwo obligacya włożona na Arcybiskupow, żeby się mianowali Kanonikami Płockiemi, co się po dziś dzień zachowuie.

Prowincya Pruska.

Woiewodztwo Chełminskie.

Dzieli się na 7. Powiatow. Chełminski. Torunski. Grudziącki. Radzynski. Kowalowski. Brodnicki. Nowomieyski. Iedwa ostatnie czynią Ziemię Michałowską.

Miasta tego woiewodztwa.

Torun. Chełmno. Grudziądz. Malborg. Brodnica. kowalewo. Radzyn. Nowe Miasto. Rogozno. Chełmza. Lubawa. Starogrod. Lipin. Golub. Pokrzywnica. Lonkor.

Chełmno Miasto Stołeczne przedtym ozdobnieysze było mieyscem Trybunału całych Prus przed ustanowieniem Sądow Prowincyi Pruskiey, iako się pokazuie z Prawa rzeczonego Jus Culmense, a przeto prym miało między innemi Pruskiemi Miastami, ale ze podczas woyny z Krzyżakami do partyi Krzyżackiey wiązało się zaczym odsądzone od swoiey dawney rangi y Prerogatywy. Biskupom Chełmienskim nazawsze oddane zostało.

Woiewodztwo Malborskie.

Dzieli się na 4. Powiaty. Malborski. Sztumski. kiszporski. Elblągski.

Miasta tego Woiewodztwa.

Malbork. Elbląg. Tolmicko. Nytych. kiszpork. Sztum.

Okolica Elblągska, czyli klucz do Miasta Elbląga należący, zastawiła Rzeczpospolita Polska Fryderykowi Elektorowi Brandeburskiemu xięstwu w pretensyi 300000 talerow, ktore dotąd na wykupno tych dobr nie są wyliczone. lub oiuż na to podatek z mlynow iuż był wyliczony.

Prowincya Pruska niemogąc przed kilkusetlat nieznosnego krzyzakow iarzma zcierpiec oderwała się od nich R. 1454 zaokarmirza Jagiellonczyka, y dobrowolnie na zawsze krolom Polskim oddaiąc się uroczyscie przez Traktat Torunski R. 1466. z swoiemi przywileiami y prawami do korony Polskiey inkorporowana została. Na Seymie Lubelskim R. 1569 uchwalono, aby tey Prowincyi Biskupi, Woiewodowie, kasztelanowie do Senatu korony Polskiey, a Szlachta do koła Rycerskiego to iest do Izby Poselskiey wchodzili, y aby do wszelkich ciężarow, tak iako y do pożytkow wraz z Szlachtą Polską należeli, tudzież aby ta Prowincya dla przyległosci pod generalnym imieniem Wielkiey Polski zawierała się.

Woiewodztwo Pomorskie.

Dzieli sig na 10 Powiatow. Pucki. koscierzynski. Gdanski. Tczewski. Skarszewski. Nowski. Swiecki. Tucholski. Czluchowski. Mirachowski.

Dwa Powiaty w kaszubach Lemburski y Bytowski, choldowniczym prawem od R. 1651 trzyma Krol Pruski.

Miasta tego Woiewodztwa.

Gdansk. Skarszew. Baldenburg. Borzechow. Czluchow. Gniew. Hamerszlyn. Mirachow. Now. Osiek. Parchow. Puck. Soboridz. Starogard. Swiecie. Tuchola. Oliwa. Peplin. Tczewo.

Woiewodztwo Krakowskie.

To Woiewodztwo od Początku ufundowaney Monarchij Polskiey zawsze przy Xiązętach Tron Polski osiadaiących zostawało.
Dzieli się na 8. Powiatow: Krakowski. Sądecki. Biecki. Proszowski. Xięski. Czchowski. Lelowski. Szczerzycki.
Starostwo Grodowe krakowskie.
Starosta iest Generałem Małopolskim.
Starostwa Niegrodowe. Spiskie. Bądrynskie. Czechowskie. Czorsztynskie. Dębowieckie. Dobczyckie Grzybowskie. Iadownickie Iodłowskie. Iasielskie. Krzeczowskie. Krzepickie. Lackoronskie Lelowskie. Libuskie. Mszanskie. Nowotargskie. Olsztynskie Oycowskie. Rabsztynskie. Uyskie. Wolbromskie. Żarnowieckie.
Starostwo Spiskie. Zygmunt krol węgierski a potym Cesarz, w R. 1412 zastawił Władysławowi Jagiellonowi krolowi Polskiemu w 31000 kop. groszy szerokich Praskich z tą kondycyą: że ieżeliby pomienioney Summy Zygmunt za Rok niepowrocił, tedyby na drugi rok wedwoyna sob miał ią oddac, y tak co rok miała bydz podwyższona.

Miasta tego Woiewodztwa.

Krakow. Sądecz Nowy. Sądecz Stary. Lubownia. Grybow. Biecz Zakliczyn. Bochnia. Wieliczka. Gorlice. Podoleniec. Gniazdy. Drużbaki. Biała. Skała. Lelow. Wolbrom. Pilcza. Bydlin. Pinczow. Żarki. Częstochowa. Wawrzyńczyce. Bądryn. Krzeczow. Krzepice. Uyście. Olsztyn.

Powiat Sądecki.

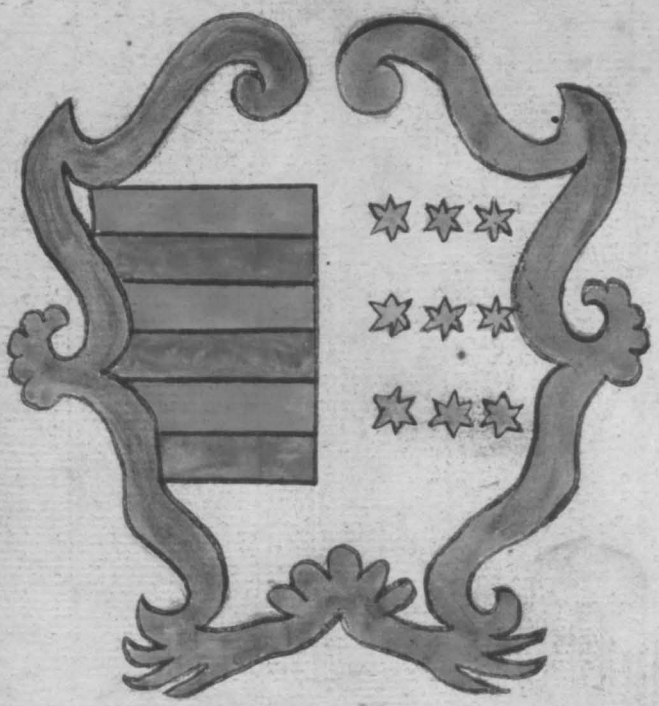

w Nowym Sądczu iest Obraz Przemienienia Panskiego. Ręka S. Łukasza ut fertur malowany. w Kosciele XX. Franciszka: w Starym Sądzcu. iest Ciało S. Kunegundy w Klasztorze Panien Franciszkanek.

Za Nowym Sądczem niedaleko kościoła S. krzyża są dwa zrzodła, niech ziednego zrzodła napiie się ktowody, zaraz mu gardło wyrosnie wypukłe, a iak się z drugiego napiie zaraz uzdrowionym od tego zostaie.

Xięstwo Siewierskie.

To Xięstwo należało do Sląska. Zbigniew Olesnicki Kardynał Biskup Krakowski nabył ie R. 1443. od Wacława Xiążęcia Teszynskiego ze 6000 grzywien groszy szerokich, y do Polski przyłączył darowawszy ie wiecznemi czasy Biskupstwu Krakowskiemu, y odtąd Biskupi Krakowscy tytułuią się Xiążętami Siewierskiemi, rządzą się absolutnie w tym Xięstwie. Trybunały sądzą bez appellacyi. Urzędnikowy Szlachtę kuią &c.

Miasta w tym Xięstwie.

Siewierz Slawkow.

Xięstwo Oswiecimskie.

To Xięstwo wraz z innemi należało do Sląska y miało swe udzielne Xiązęta. Kazmierz IV. krol Polski Xięstwo Oswiecimskie od Janusza Xiązęcia w R. 1451 za 50000 grzywien groszy szerokich Praskich kupił y do Polski inkorporował. R P. 1564.

Xięstwo Zatorskie.

To Xięstwo takze należało do Sląska. Jan Albert to Xięstwo od Janusza w R P. 1494 za 80000 Złotych kupił. potym do Polski inkorporowane R P. 1564.

Woiewodztwo Sandomirskie.

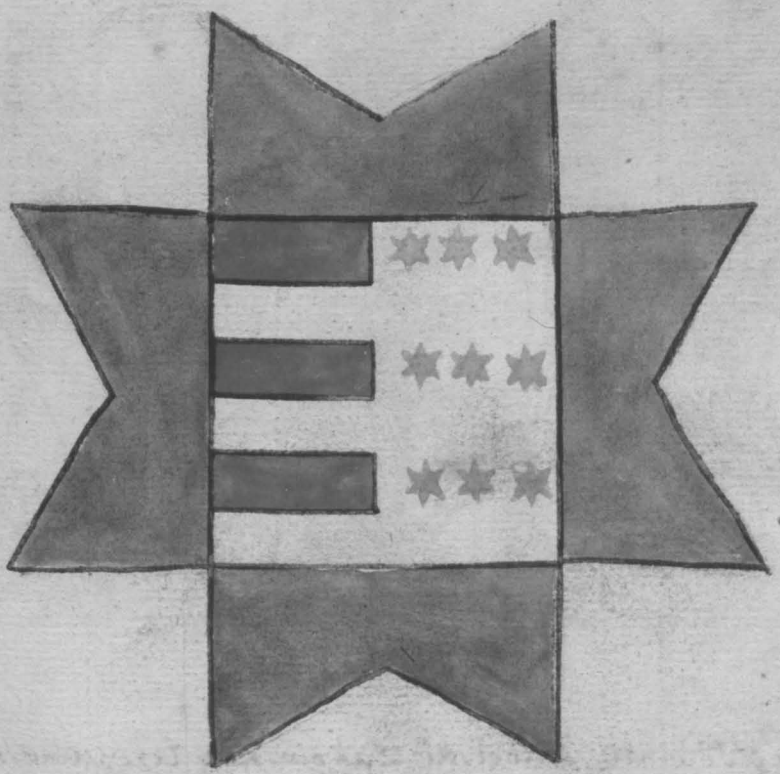

To Woiewodztwo miało swoich osobnych Xiążąt, ale za Władysława Łokietka przyłączone iest do korony Polskiey.
Dzieli się na 7. Powiatow: Sandomirski. Wislicki. Pilznienski Radomski. Stężycki. Opoczynski. Chęcinski.
Starostwa Grodowe są te. Sandomirskie. Nowomieyskie. Radomskie. Stężyckie. Opoczynskie. Chęcinskie. Pilznienskie.
Starostwa Niegrodowe są te. Wislickie. Pilznienskie. Stobnickie. Soleckie. Zawichostkie. Szydłowskie. Przedborskie. Robczyckie. Ryczywolskie. Radoszyckie. Małogostkie. Ryckie. Zwolenskie Gołębskie.

Miasta tego Woiewodztwa.

Sandomierz. Zawichost. Wislica. Pilzno. Radomsk Stężyca. Opoczno. Chęciny. Stobnica. Solec. Szydłowiec. Przedborz. Robczyca Ryczywoł. Radoszyce Małogoszcz. Ryki. Radomsk. Zwolen. Połaniec. Piekoszow. Czechow. Opatow. S. krzyz albo Łysa gora. Rakow. Pinczow. kielce. Samsonow. kunow. Wąchocko. Przysucha. kozienice. Borzęcin. Iłza. Drzewica. kolbuszowa. Baranow. Staszow. Głogow. Sieciechow. Piotrowin. Stobnica. Dukla Zmigrod.

w Sandomirzu, w kolegiacie. u XX. Dominikanow za miastem u S. Iakoba. y w Zawichoscie SS. Męczennicy od Tatarow wycięci lezą. w kolegiacie iak wielu niewiadomo. u XX. Dominikanow 40. w Zawichoscie u XX Franciszkanow 62. Panien. Zakonnikow 12. Zakonu Mnieyszych konwentualnych.

Woiewodztwo Lubelskie.

Dzieli się na 3 Powiaty. Lubelski Łukowski y Urzędowski.
Starostwa Grodowe ma Lubelskie y Łukowskie.
Niegrodowe Starostwa. Urzędowskie. Kazmierskie. Parczowskie. Wą
wolnickie. konkolownickie Łbuczynskie.

Miasta tego Woiewodztwa.

Lublin. Urzędow. Łukow. kazmierz. Parczow. Wąwolnica. Puławy
Łęczna. Piaski. Siedlce. Opole. Radzyn. Kock. Kurow. Lewartow.

Woiewodztwo Podlaskie.

Dzieli się na 3. Ziemie. Drohicką. Mielnicką y Bielską.
Ziemia Bielska ma 3. Powiaty. Branski. Tykocinski y Surazki.
Starostwa Grodowe. sąte: Drohickie. Mielnickie y Branskie.
Starostwa Niegrodowe sąte: Bielskie. Knyszynskie. Augustowskie
Narewskie. Raygrodzkie. Kleszczelowskie. Łosickie.

Woiewodztwo Ruskie

Ruś ta gdzie są Woiewodztwa Ruskie. Bełskie. y wołynskie zowie się Ruś czerwona. Miała niegdys swoich udzielnych Xiąząt. z ktore mi ustawiczne woyny Polacy prowadzili. Na koniec Kazmierz Wielki przymusił ich do posłuszeństwa. y przyłączywszy Ruś do Polski, na Woiewodztwa ią podzielił.

Dzieli się na 3. Ziemie. Lwowska. przy ktorey Powiat Zydaczewski. Przemyska y Sanocka.

Starostwa Grodowe są te. Lwowskie. Zydaczewskie. Przemyskie. Sanockie.

Starostwa Niegrodowe są te: kamionackie Dolinskie. Grodeckie. Slinianskie. Janowskie. Drochobyckie. Lezayskie. krzeczkoskie. Moszcickie. Lisiatyckie. krosnińskie. Mrzygłockie.

Miasta tego Woiewodztwa.

Lwow. Zydaczow. Przemysl. Sanok. Jarosław. Jambor. Rzeszow. Lancut. Krasiczyn. Zborow. Białykamien. Tarnowiec. Zułkiew. Złoczow Podhorce. Zamosc.

Lwow ma 3 katedry. 1. Panny Maryi. 2. Ritus Graci Unity. 3. Ormianska. Tam leży ciało S. Jana z Dukli.

Ziemia Przemyska y Sanocka następuiącemi szczycą się Herbami.

Ziemia Przemyska

Ziemia Sanocka.

Ziemia Halicka

Ta Ziemia iest w Woiewodztwie Ruskim. Lecz się osobno rządzi. Nazywa się inaczey Pokucie.
Dzieli się na 3. Powiaty. Halicki. Trembowelski y kołomyiski.
Starostwa Grodowe ma: Halickie y Trembowelskie.
Starostwa Niegrodowe. Kołomyiskie. Bucrniowskie. Tłumackie. Sniatynskie. Sołotwinskie. Krasnopolskie. Mogilnickie.

Ziemia Chełmska.

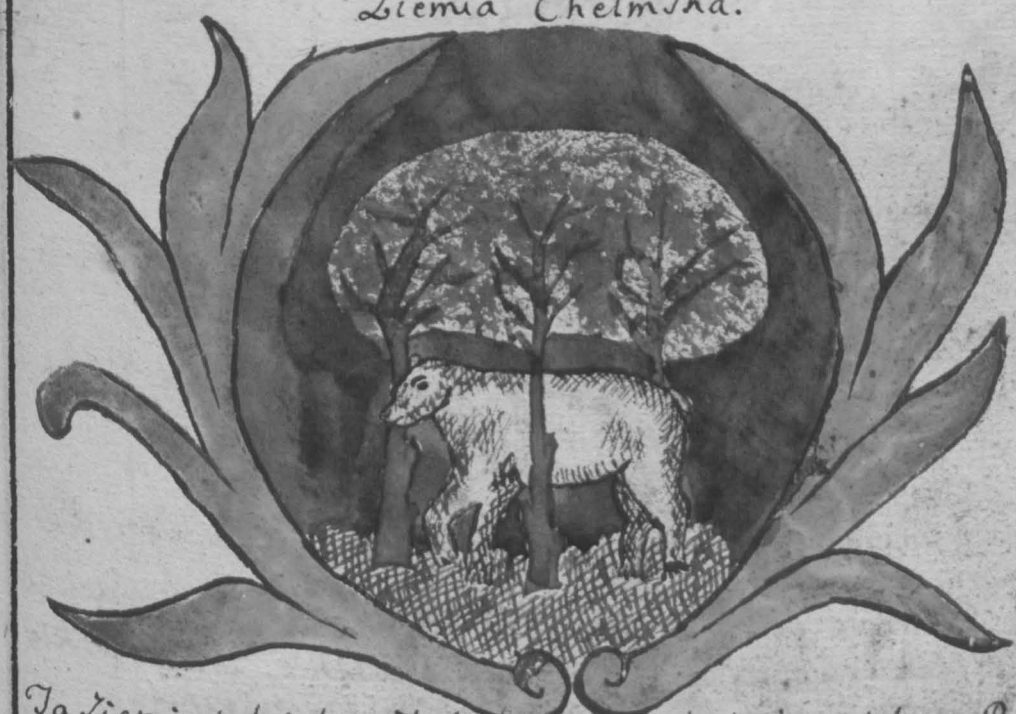

Ta Ziemia tak iak y Halicka należy do Woiewodztwa Ruskiego, lecz ze się osobno rządzi.
Dzieli się na 2 powiaty Chełmski y krasnostawski.
Starostwa Grodowe. ma: Chełmskie y krasnostawskie.
Niegrodowe. Lubomlskie. Ratnenskie. Rubieszowskie.

Powiat Zydaczewski.

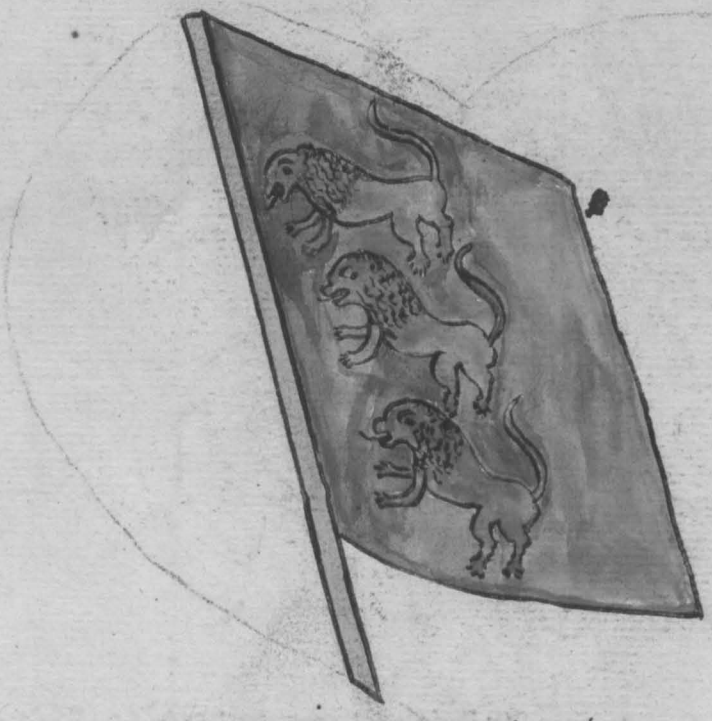

Ten Powiat iest w Woiewodztwie Ruskim.

Woiewodztwo Belskie.

Dzieli sie na 5 Powiatow: Belski. Buski. Grabowiecki. Horodelski y Lubaczewski.

Starostwa Grodowe. Belskie. Buskie. Grabowieckie y Horodelskie.

Starostwa Niegrodowe. Lubaczewskie. Sokalskie. Mostowskie. Korytnickie. Tyszowieckie. Tarnogorskie. Szczurowieckie.

Miasta tego Woiewodztwa.

Belz. Sokal. Tartakow. Krystyanpol. Magierow. Warę.

Woiewodztwo Wołynskie.

Dzieli się na 3. Powiaty. Łucki. Włodzimirski. Krzemieniecki
Starostwa Grodowe są też same.
Niegrodowe. Kowelskie. Drohomylskie. Hnidawskie.

Miasta tego woiewodztwa
Łuck. Włodzimirz. krzemieniec. Dubno. Ostrog. korzec. Zbaraz. Oły:
ka. Brody. konstantynow. Wisniowiec. Podkamienie. Międzyrzec.
Bereśteczko. Zasław. Połonne. klewań. Alexandrya Annopol. Oleska
Łachowce. w Oleśku rodził się Jan III Sobieski.

Woiewodztwo Podolskie.

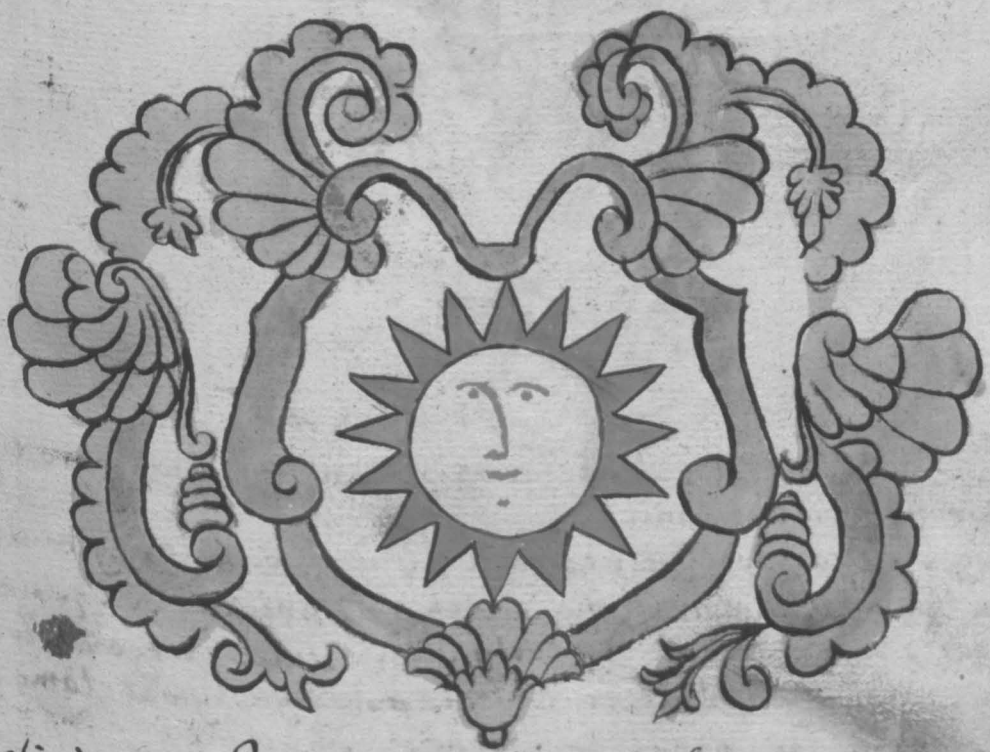

Dzieli się na 3. Powiaty: kamieniecki. Latyczewski. Czerwonogrodz
ki. Starosta Generał Ziem Podolskich ma pod swoią Jurysdykcyą
dwa Grody kamieniecki y Latyczewski.

Starostwa Niegrodowe są te. Czerwonogrodzkie Barskie. Chmielnic-
kie. Kopaygrodzkie Mukarowskie Płoskirowskie. Skalskie. Salnickie
Smotryckie. Dzwinogrodzkie. Domaniowskie. Ulanowskie. Litynskie
Chrepteiowskie.
Starostowie pogranicni na Ukrainie rownie iak y Grodowi, przy-
sięgaią krolowi na wiernosc, y takie Starostwa niepodpadaią Iu-
ri communicati w cessyi na Białogłowy.
To Woiewodztwo naypodlegleysze iest naiazdom Kozackim. Turec-
kim y Tatarskim, y ustawicznie prawie z pogranicznemi zatargi, pne
to ma swoich Sędziow pogranicznych, ktorzy wraz z Sędzią y Pisarzem
Grodzkiemi kamienieckiemi, tudzież Kommissarzami od Porty Otto
manskiey delegowanemi Sądy pograniczne w sprawach obywatelow
Polskich z Tureckiemi lub Tatarskiemi albo Wołoskiemi Sądzą;
Sędziemu kazdemu po 2000 Złotych Skarb Koronny płaci corocznie.

Miasta tego Woiewodztwa.

Kamieniec Podolski. Latyczow. Bar. Batow. Paniowce. Zwa-
niec. Okopy S. Troycy. Bucząc. Usiatyn. Tarnopol. Czorstkow.
Jazłowiec. Zaleszczyki. Malcryce.

Woiewodztwo Bracławskie.

Dzieli się na 3. Powiaty: Bracławski. Winnicki. Zwinogrodzki.
Starostwo Grodowe. Winnickie.
Starostwa Niegrodowe: Zwinogrodzkie. Niechorowskie. Dymidzkie.
Woiewodztwo Bracławskie, ma swoich Pogranicznych Sędziow,
ktorzy wraz z Komisarzami od Porty Hana Tatarskiego zesłanemi
rozsądzaią sprawy y kłotnie zachodzące między Obywatelami tych
dwoch Potencyi.

Miasta tego Woiewodztwa.

Bracław. Winnica. Koniec pole. Human. Targowica. Niemirow.
Miasto Bracław erygowane od Alexandra Krola R. 1497.

Woiewodztwo Kiiowskie.

Dzieli się na 3 Powiaty: kiiowski Zytomirski y Owrocki.
Starostwa Grodowe xąte: Zytomirskie y Owrockie
Starostwa Niegrodowe: Białocerkiewskie. Bohusławskie. Czechrynskie. Czerkaskie Kaniowskie. korsunskie. Trechtymirowskie.
To Woiewodztwo przedtym bardzo obszerne było, całą bowiem prawie w sobie Ukrainę zamykało, teraz znaczna iego część odpadła do Moskwy. Roku albowiem 1686 przez Traktat Grzymułtowski oddana Moskwie wszystka Ukraina za Dnieprem, y te Osady: Pułtawa. ſ: tu Piotr Wielki Car Moskiewski zbił na głowę karola XII. krola Szwedzkiego w Roku 1709. ktory z tamtąd do Benderu uciekac musiał pod protekcyą Porty Ottomanskiey:ſ Perewołoczna. Peryasław. Mirogrod. Lubny. Przyłusk. Hadziacz. Ostrz. Batury. Nizyn. az do Putywla. A z tey strony Dniepru oddano Moskwie Kiiow. Pieczary. Trypol. Staiki. Wasilkow. y wszystkie grunta między rzeczkami Stulmą y Irpienią na pięc mil od kiiowa az ku Staykom. W dole po nad Dnieprem zostały przy Polszcze te osady: Ryszczow. Trechtymirow. Kaniow. Moszna. Sokolnica Czerkasy. Borowica. Buczyn. krylow. Czehryn. az do Jasminy rzeki. Od tey rzeki począwszy należą do Moskwy Zaporochy czyli brzegi y pewne przeprawy Dniepru ze skał w tey rzece blisko siebie leżących składaiące się: od ktorych zowią się Kozacy Zaporowscy. Z drugiey strony Dniepru Siecz. czyli Kozacy Siczowi,

Dzikie pole. Czarny las. kudak. y inne siedliska y kupy kozackie aż do wpadku rzeki Dniepru w Morze czarne.

Miasta tego Woiewodztwa.

Kiiow. Zytomierz. Owrocz Biała Cyrkiew. Bohusław. Berdyczow.

w Zytomierzu iest katedra Biskupstwa Kiiowskiego Ritus Latini.

w Berdyczowie u XX karmelitow iest Obraz Cudowny N.M.Panny.

tomiasto wałami y murami na kształt Fortecy otoczone y ubespieczone przeciw inkursyi kozakow Buntownikow czyli Haydamakow tu skład Obywatelow całego prawie Woiewodztwa przed naiazdami kozackiemi.

Woiewodztwo Czerniechowskie.

Dzieli się na 2 Powiaty: Czerniechowski y Nowogrodzki-Siewierski

Całe to Woiewodztwo za Jana kazmierza przez Traktat Grzymułtowski Moskwie iest ustąpione. Imie więc tylko iego przy Polszcze zostało.

WIELKIE XIESTWO LITewskie

Miało swoich Udzielnych Xiąząt. Władysław Jagiełło Xiąże Litewskie, poiąwszy w Roku 1385 za Żonę Jadwigę Krolową Polską Corkę młodszą Ludwika Krola Węgierskiego y Polskiego, przyłączył Litwę do Polski, Zupełna iednak iey z koroną Unia co do Praw y wszelkich Prerogatyw, dopiero za Krola Zygmunta Augusta ostatniego z Familij Jagiellonskiey Potomka na Seymie Lubelskim R. P. 1569 stanęła. Xięstwo Litewskie erygowane iest na trzecią Prowincyą Rzeczypospolitey Polskiey, y co trzeci Seym daie z siebie Marszałkow Seymowych, y ten trzeci Seym oprawowac się powinien według Prawa w Grodnie.

Urzędy Ziemskie w Litwie rożne są od Urzędow Ziemskich w koronie. y tym idą porządkiem. Nayprzod. Cywonowie. potym Marszałkowie Powiatowi. Podkomorzy. Chorąży. Sędziowie Ziemscy. Pisarz Ziemski. Woyski. Stolnik. Podstoli. Podwoie wodzy lub Podstarosta Grodzki. Sędziowie Grodzcy. Pisarz Grodzki. Horodniczy. Podczaszy. Czesnik. Łowczy. Skarbnik. Miecznik.

koniuszy. Straznik. Obozny. Krayczy. Mostowniczy. Budowniczy.
W X Litewskie dzieli się na 10 Woiewodztw y iedno Xięstwo albo Starostwo Zmudzkie.
Woiewodztwo Wileńskie. Trockie. Smoleńskie. Połockie. Nowogrodzkie. Witebskie. Brzeskie Litewskie. Mscisławskie.
W. X. Litewskie graniczy, na Północ z Kurlandyą, Inflantami Rossyiskiemi. Moskwą. Na wschod także z Moskwą. Na Południe z Woiewodztwem Wołyńskim y Czerniechowskim. na Zachod z Woiewodztwem Podlaskim. Krolestwem Pruskim. y Morzem Baltyckim Zmudz oblewaiącym.
Długosc W X Litewskiego rozciąga się około 120 mil. Szerokosc prawie tyleż.
Polasach y bagnach w Litwie, gdzieniegdzie mieszkaią Filipowcy Sekta to iest ludzi maiąca podobieństwo Chrześciaństwa przynie zliczonych zabobonach y basniach.

Opisanie Woiewodztw W X. L.

Woiewodztwo Wileńskie.

Herbem tym samym się zaszczyca ktorym W X. Litewskie.
Dzieli się na 5. Powiatow: Wileński. Osmiański. Lidzki. Wilkomirski Brasławski.
Starostwa Grodowe matez same co y Powiaty.
Starostwa Niegrodowe. Bystrzyckie. Inturskie. Kiernowskie Meyszagolskie. Zawaryskie, Trokinowskie. Rakacinskie. Dawgielskie. Dudzkie. Dziewieniskie. Hubskie. Jakunskie. krewskie Lipniskie. Markowskie. Miadziolskie. Trabskie. Wileyskie. Pokretonskie. Barcianskie. Dubiskie. Cyszyskie. koniawskie. Nowodworskie. Ostrynskie. Radunskie. Wasiliskie. Bolnickie. Kupiskie. Onikształnskie. Pieniańskie. Subockie. Uszpolskie. Oszpeskie. Wszystkie te Starostwa biorą imiona swoie od Miast albo Wsi tegoż nazwiska.
W Wilnie w Katedrze leży ciało S. Kazmierza Krolewica Polskiego. Wilno Fundowane od Gedymina Xięzęcia Litewskiego.
Ekonomia Lidzka należy do Dobr Stołowych ~~Litew~~ Krolewskich.

Woiewodztwo Trockie.

Dzieli się na 4. Powiaty: Trocki. Grodzinski. kowiensk. Upitski.
Starostwa Grodowe ma też same coy Powiaty.
Niegrodowe. Daugowskie. Przetayskie. Łozdrieyskie. Mereckie. Me
telskie. Niemonoyskie. Oniskie. Olkienickie. Sumiliskie. Simnen
skie. Zosielskie. Zyzmorskie. Berznickie. Przewalskie. Wasil:
kowskie. Filipowskie. Dorsuniskie. kormiałowskie. Pilwiskie. Pun
skie. Prenskie. Stokliskie. Wilkowskie. Wisztynieckie. Gulbinskie
Szymanskie. Szadowskie. Stęgwilskie. Wobolnickie. Zydeykanskie

Woiewodztwo Smolenskie.

Oto Woiewodztwo długo Polska z Moskwą certowała, pokilkakroc
razy wręku go swoim miała y traciła, z niemałą utratą ludzi, nao:
statek od Roku 1686 do Moskwy zewszystkim odpadło. Ustąpio:
ne przez Traktat Grzymułtowski. imię iednak Woiewodztwa za
chowuie.

Dzieli się na 2. Powiaty Smolenski y Starodubowski
Starostwa Grodowe ma obydwa tytularne, ponieważ attynen
cye do nich w ręku Moskiewskich.

Herb tego Woiewodztwa następuiący.

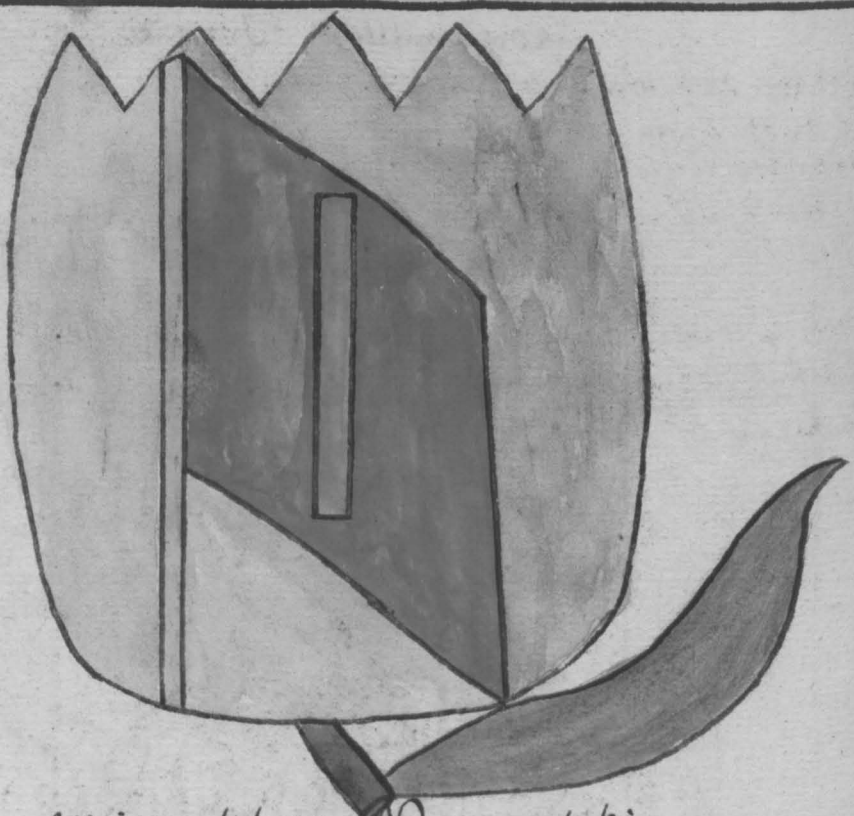

Woiewodztwo Nowogrodzkie.

Dzieli się na 3. Powiaty: Nowogrodzki. Stonimski. Wołkowyski.
Starostwa Grodowe ma też same, co y Powiaty.
Starostwa Niegrodowe. Cyrynskie. Sokołowskie. Zdziłowskie. Mścibowskie. Iałowskie. Wolpinskie.
Ekonomie. Nowogrodzka y Stonimska należą do Dobr Stołowych Krolewskich.
Herb z drugiey strony ma Pogonią Litewską;

Woiewodztwo Połockie.

Herb ten sam ma co w X Litewskie.
Nie dzieli się na żadne Powiaty
Starostwo Grodowe ma Połockie.
Starostwa Niegrodowe Dziesnińskie y inne krolewszczyzny.

Miasta tego Woiewodztwa.

Połock. Dziesna. Sokol.
w Cerkwi Bazylianskiey w Połocku leży ciało S. Jozafata Arcybiskupa Połockiego.

Woiewodztwo Witebskie.

Dzieli się na 2 Powiaty: Witebski y Orszanski.
Starostwa Grodowe też same co y Powiaty.
Starostwa Niegrodowe. Jezierzyckie. kozianskie. Uswiatskie. Wielizkie. Zasuranskie. Borysowskie. Luboszanskie.
Ekonomia Orszanska należy do Dobr Stołowych Krolewskich.

Miasta tego Woiewodztwa.

Witebsk. Orsza. Borysow. Ula. Radziwiłow. Szklow Hrabstwo xiązt Czartoryiskich.

300.

Woiewodztwo Brzeskie Litewskie.

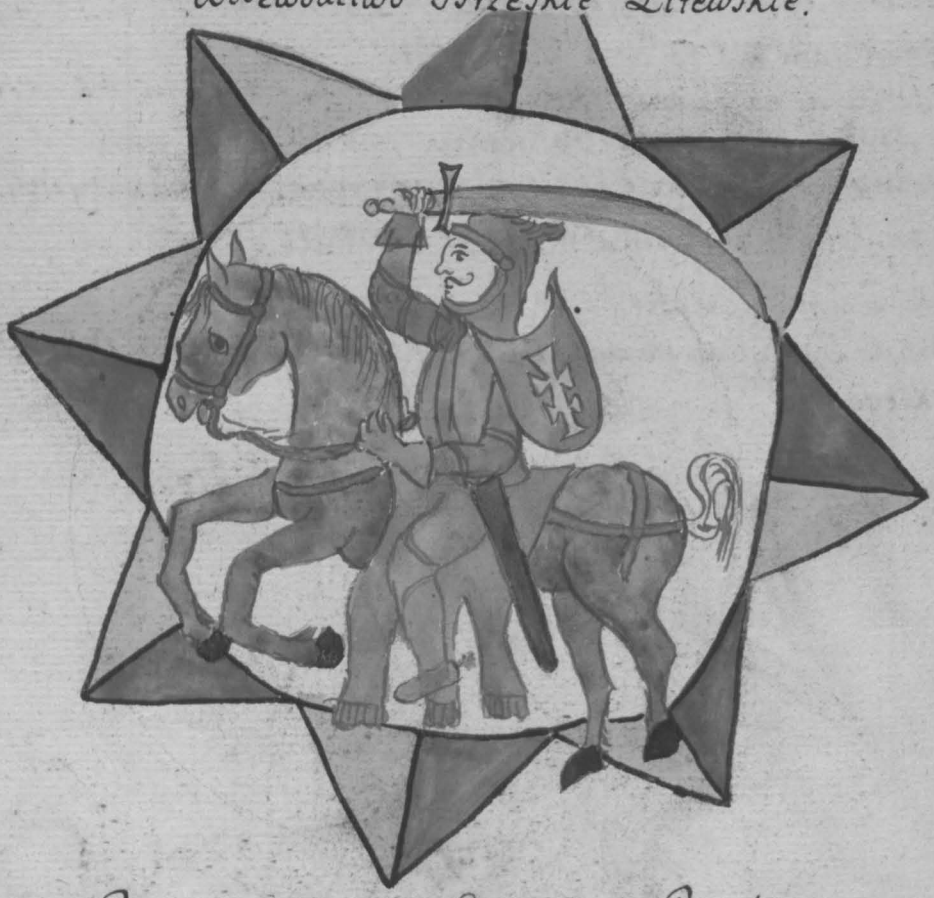

Dzieli się na 2 Powiaty. Brzeski Litewski y Pinski.
Starostwa Grodowe ma tey same co y Powiaty.
Starostwa Niegrodowe. Szereszowskie. kamienieckie. Ziołowskie.
Druzyłowickie. &c.

Miasta tego Woiewodztwa.

Brzesie Litewskie. Pinsk. Biała. koden. Wołcryn. Wysokie. Tere-
spol. Izabelin. Pratulin. Dąbrowica. Stawatycze. Kamieniec Bre
ski Litewski. w Wołcrynie rodził się Stanisław August krol Polski.
Roku Stycznia 1732.
Ten kray pospolicie nazywa się Polisiem, dla mnostwa lasow.

Woiewodztwo Mscisławskie.

Nie dzieli się na żadne Powiaty.
Starostwo Grodowe ma: Mścisławskie.
Starostwa Niegrodowe: Radomyślkie. krzyczewskie. korzanskie.

Miasta tego Woiewodztwa.

Mścisław. Mohylow. krzyczew. Bobrow. Radomysl:
w Mohylowie Ichizma ma swego Władykę.

Woiewodztwo Minskie.

Dzieli się na 3 Powiaty: Minski. Mozyrski. Rzeczycki.
Starostwa Grodowe ma też same co y Powiaty.
Starostwa Niegrodowe: krasnosielskie. Radoszkowskie. Zachal
skie. Bobruyskie. Czeczerskie. Homelskie. Rochaczewskie.
Propoyskie.

Miasta tego Woiewodztwa.

Minsko. Mozyr. Rzeczyca. Brachin. Homel. Rochaczow. Jel
sko.

Białą Rus składaią, Woiewodztwa z swoiemi Powiatami, ia:
koto. Nowogrodzkie. Mścisławskie y Minskie.

302.

Woiewodrtwo Inflantskie.

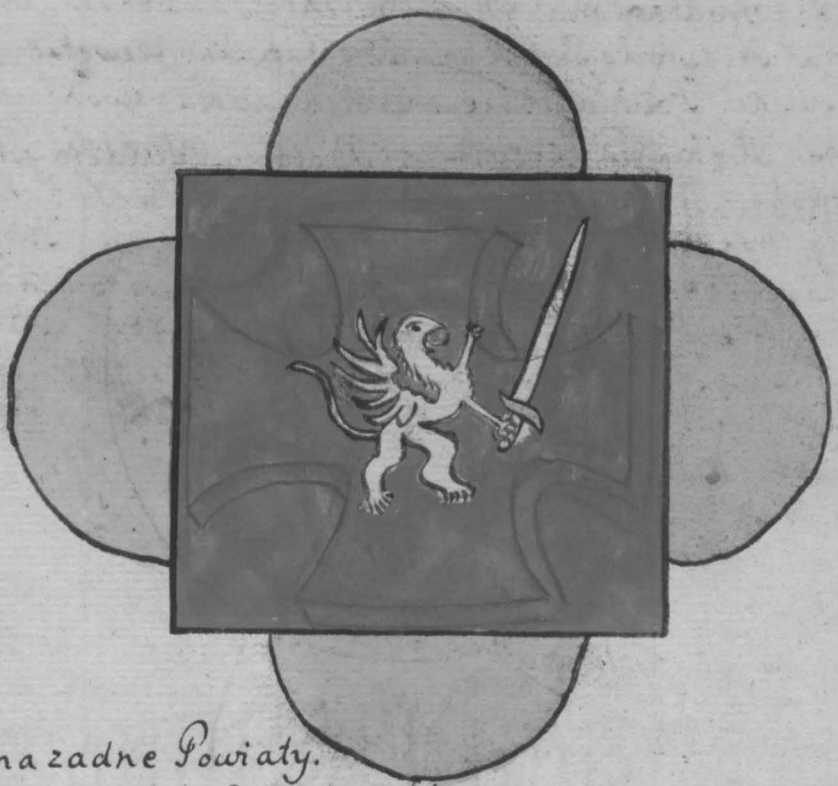

Niedzieli się na zadne Powiaty.
Starostwo Grodowe ma. Duneburskie.
Starostwa Niegrodowe. Lucynskie. Rzezyckie. Maryenhauskie.
Inflanty niegdys należały do Polski, y zamykały w sobie 3. Woie: wodrtwa: Derpskie. Wendenskie. y Parnawskie. ale gdy te nayprzod do Szwecyi przez Traktat Oliwski R. 1660. potym od Szwedow do Moskwy za panowania Piotra Wielkiego odpadły, część tylko Inflant bardzo mała przy Polszcze się została. to iest Powiat Duneburski pod imieniem Woiewodrtwa Inflantskiego.

Miasta w tym Woiewodrtwie.

Duneburg. Maryenhaus. Ludsen.

Xięstwo Zmudzkie.

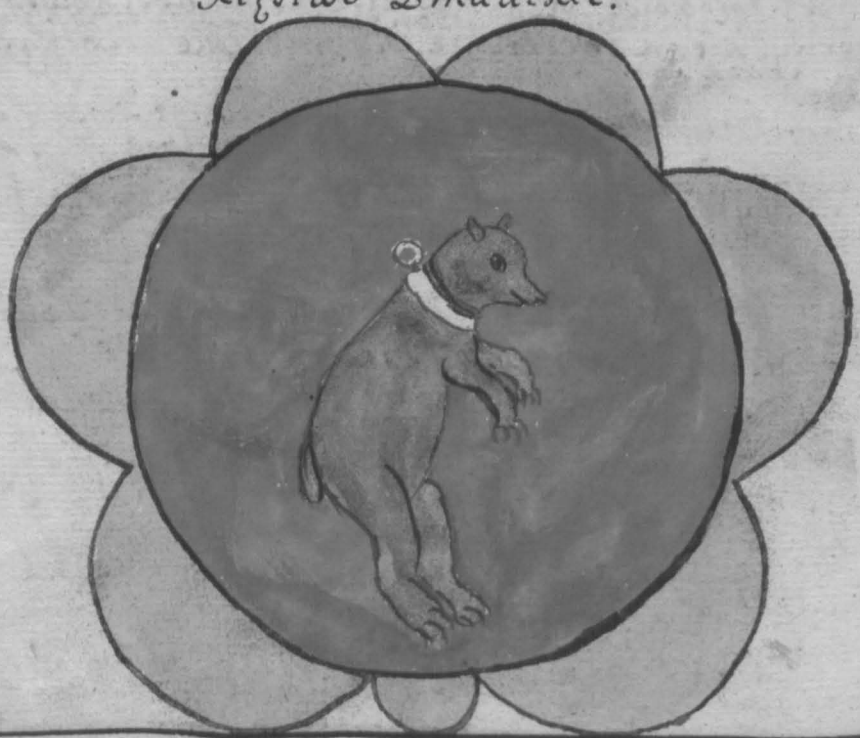

Dzieli się na 28 Powiatow: Gyragolski. Wilkowski. Wielonski. Rosienski. Widukleski. Krozki. Tendziagolski. Jaswonski. Szawelski. Wielki-Dyrwian. Maly Dyrwian. Berzanski. Uzwętski. Telszewski. Retowski. Poiurski. Wieszninanski. Korszewski. Szawdowski. Gundynski. Twerski. Potumszewski. Birzynianski. Polongowski Powendenski. Medynijanski. Konklanski. Zoranski.

Starostwa Grodowe ma. czyli Grody należące do Jurysdykcyi, Starosty Zmudzkiego, dwa. Rosienski y Telszewski.

Starostwa Niegrodowe. Wielunskie Furborgskie. Beysagolskie Skirstymonskie. Jaswonskie. Tryskie. Chweydanskie. Telszewskie. Tyrkslewskie. Retowskie. Plungianskie. Gorzdowskie. Polongowskie. Ptotelskie.

RZĄDY MONARCHYI EUROPEYSKICH

Rząd iest wieloraki. Monarchiczny. Despotyczny. Arystokratyczny. Demokratyczny. y Składany.

Monarchiczny rząd. gdzie Monarcha rządzi według przepisu praw.

Despotyczny. gdzie Monarchy wola iest prawem.

Arystokratyczny. gdzie rządzi Rzeczpospolita.

Demokratyczny. gdy Pospolstwo powierza rządow, wybranym od siebie Mężom.

Składany. ktory się z roznych pomienionych kształtow składa

I tak.

W Turczech y Moskwie rząd Despotyczny.

w Polszcze rząd. Monarchiczny y Arystokratyczny.

w Anglij. Monarchiczny. Arystokratyczny y Demokratyczny.

w Szwecyi tenże sam rząd.

w Rzeczypospolitey Holenderskiey. Arystokratyczny y Demokrat:

w Szwaycarach. Arystokratyczny.

w Francyi. Hiszpanij &c Monarchiczny.

Granice Europy.

Na Wschod ma. Azyą od ktorey dwiema rzekami Oby y Wolgą rozgranicza się. y Czarne Morze.

Na Zachod oblewa ią Morze Atlantyckie.

Na Północ ma. Morze Lodowate. Morze Białe. Morze Północne.

Na Południe ma. Morze Wsrodziemne.

304.

Dlugosc y Szerokosc Europy.

Dlugosc. poczawszy od Rzeki Oby ktora iest w Azyi, az do kapu S. Vincentego w Portugalij. rachuie sie mil Niemieckich 600.

Szerokosc. Poczawszy od kapu Nord, ktory iest w Norwegij, az do kapu Matapan w Grecyi. rachuie sie mil Niemieckich 400.

Morza oblewaiące Europę

Odnoga Botni.
Odnoga Finlandzka.
Morze Baltyckie.
Ciasnina Sund.
Odnoga Kategat.
Morze Szagierrak. albo Skagien.
Kanał Brytannij
Morze Irlandzkie.
Ciasnina de Gibraltar.
Morze Adryatyckie.
Archypelag albo Morze Greckie.
Morze Akwitanskie.
Morze Hiszpanskie.

Morza inne swemi nazwiskami

Morze Azof w Turcyi Europeyskiey
Morze Białe na połnoc w Moskwie.
Morze Propontis w Turcyi Europeyskiey.
Morze Czarne w Turcyi Europeyskiey.
Morze Czerwone w Afryce.
Morze Helespontus w Turcyi Europeyskiey.
Morze Jonskie we Włoszech.
Morze kaspiyskie w Azyi.
Morze Liguryi we Włoszech.
Morze Marmora w Turcyi Europeyskiey.
Morze Toskanskie we Włoszech.
Morze Zabach. w Turcyi Europeyskiey.

Morza wielkie na Swiecie.

Ocean Zachodni. albo Morze Atlantyckie. rozciąga sie na Zachod Europy y Afryki.
Ocean Południowy. albo Morze Murzynskie, przy brzegach Afryki idąc ku Południowi.
Morze Indyiskie, rozciągaiące sie na Wschod Afryki y na południe Azyi.
Morze Lodowate na samę Połnoc wylewaiące sie.
Morze Połnocne ktore sie Niemieckim zowie.
Morze Wsrodziemne.
Ocean Połnocny
Morze Spokoyne czyli Południowe między Azyą y Ameryką.

Tę Część Swiata w podziale dostał Sem Syn naystarszy Noego. Między wszystkiemi Częściami swiata naysławnieysza, na Iey bowiem łonie y z Iey ziemi uformował Bog pierwszego człowieka zasadził Ogrod roskoszny. a naywiększym Azya zaszczyca się Awantarzem. że Prawo Boskie naypierwsza odebrała, Syna Boskiego w ciele ludzkim przez całe Ży cie pielegnowała nosiła y na Niego się zapatrywała. Że w tey Ziemi sprawowane było Zbawienie nasze.

w Azyi rządy wszędzie Despotyczne albo im podobne. U nich Szlache: ctwo idzie za umieiętnością, ten tylko u nich Szlachcic kto uczony, cnotli: wy y rostropny, wszyscy inni nie maiący cnoty y nauki podli ludzie, do roli, do prac naypodleyszych, chocby byli z naygodnieyszych zro: dzeni Rodziców, bywaią obroceni. Uczeni Senatorami. Ministrami Urzędnikami, y rządcami Prowincyi bywaią. Slachectwo z urodzenia tylko samey Familij Cesarskiey według ich Praw należy.

Azya dzieli się na Sześć Państw.

Turcyą Azyatycką. w ktorey te są znacznieysze Prowincye. Syrya. Natolia przedtym zwana Azyą mnieyszą. Arabia.

Państwo Chińskie. Krolestwo Perskie. Państwo Wielkiego Mogola. Indyą Wschodnią. Tartaryą Wielką.

Turcya Azyatycka.

w Turcyi Azyatyckiey, Syrya Część pierwsza, zamyka w sobie. Palesty nę. Żydowską Ziemię. Samaryą y Galileią.

Żydowska Ziemia zamyka w sobie Ieruzalem. Hebron. Ierycho Iordan. Puszczą Chrystusową. Morze umarłe. Betsames. Silo. Ra: matha. Modin. Padoł Terebintu. Anatoth Bezurę. Pole Gabaona gdzie Iozue Słońce zastanowił.

Samarya. Fundowana od Ambrego krola Izraelskiego nazwana od Gory Samato, na ktorey Stołeczne Miasto Samarya, przedtym zwana Sychem. Za miastem tak daleko iak może strzała z łuku puszczona dosięc iest Studnia Iakobowa, gdzie Chrystus nawro cił Samarytankę, wiedzieć potrzeba, że dlatego Żydzi nie łączy li się z Samarytanami, że za czasow Alexandra Wielkiego, Ma nasses Brat Iadego Biskupa sromotnie od Ołtarza odpędzony był, dla tego że powierzchowną Corkę Wodza Samaryi wziął za Żonę imieniem Sannabalat. I tak z pomocą Swiekra swego ko ściół na Gorze Garizim wystawił na podobieństwo Jerozolimskie go y tam ofiary czynił, zakazuiąc poddanym Samarytanom do Jerozolimskiego chodzić Kościoła. Josephus l. 11. c. 13. Nieda leko Gory Garyzym iest Miasteczko Iscarioth, o ktorym twierdzą

306.

ze była Oyczyzna Judasza zdraycy.
Galileia. dzieli się na wyższą y niższą wyższa ma w sobie 20 miast, darowane od Salomona Krolowi Poganskiemu Hiram za materyały udzielone na kosciol, y ztąd nazywa się Galileia Narodow, Niższa iest Oyczyzna Chrystusa Pana, ktora stoi nad Morzem Tyberyadzkim.
Palestyna nazywa się ostatek ziemi Swiętey, albo ziemia Chanaan nazwana od Chanaana Syna Chama W Nuka Noego. Tę ziemię z roskazu Boskiego podbił ią sobie Jozue zabiwszy 31 krolow, potym ią rozdzielił na 12 pokolenia Izraelskich Synow. Długosc iey od północnego Miasta Dan do Gory Libanu mil 67. Szerokosc od Zachodu y Morza wsrodziemnego, do wschodu do rzeki Jordan mil 30. Polskich Palestyna od samego Boga nazwana Ziemia mlekiem y miodem płynąca. Tam za czasow krola Dawida liczono Kapłanow więcey niż 120000. Lewitow więcey 600000. ktorym bogate dochody Prawem Boskim naznaczone.

Miasta Palestyny sławnieysze są te.
Damaszek. Iscarioth. Jeruzalem. Betleem. Betsaida. &c.

DAMASZEK.

Miasto położone przy Gorze Libanie. w nim Paweł S. ochrzczony od Ananiasza. Niedaleko Damaszku iest gora bardzo wysoka na ktorey są dwa pagorki, twierdzą wszyscy ze na tey naypierwey dwoch Braci Abel y Kain ofiary czynili. a przy krawędzi iednego ukazuią mieysce, gdzie Abel był zabity, bo na swiadectwo zamordowanego Brata niewinnie, pod ziemią zawsze iakis rozruch uczyniony y słyszany. Turcy to Mieysce bardzo czczą y za rzecz pewną udawaią iż gdy by kto chorował, a tam nago leżał, zarazby ozdrowiał. Przy samym Damaszku iest gora bardzo wysoka zowie się Chryzoroa, na tey gorze po lewey ręce iest kaplicżka Siedmiu Braci spiących. w Damaszku, twierdzą wszyscy ze z tey gliny Adam był od Boga uformowany, y w tym mieyscu stworzony, bo y ziemia iest zołta, iaka nigdzie się nie znayduie tylko u Damaszku, y Adam tłumaczy się zołty. Na tychże polach Damascenskich iest owoc nazwany Maura. zda się naszym ogorkom bydź podobny tylko że dłuższy y grubszy, rosnie krzywo, pospołu ich będzie podczas 50. dlaczego nim doyzreią, biorą ich do domow, gdzie powoli przychodzą ku doskonałosci, nasyci się niemi prędko, y więcey ich nie zie iak 2 z chlebem lub z serem. Chrzesciane ktorzy tu w tym kraiu mieszkaią, tak mniemaią pospolicie, ze Adam y Ewa w Raiu ten owoc iedli, co takiemi dowodami potwierdzaią, nayprzod iż tu iabłek niemasz, a iż S. Hieronim przekładaiąc Biblią gdy

słowo Maura w Łacinskie przełozyc niemogł tak tylko przełożył owoc z drzewa. Powtore ze Maurę w talerzyki pokraiawszy zaraz widziec zytki nakształt. T. Jau. nakształt krzyża. Potrzecie ze ten owoc nie na drzewie ale na krzaku rosnie grubszym iak pięsc, ktory ze nie może takiego ciężaru dźwigac aż do ziemi przylega, zaczym pierwsi Rodzicy łatwo go urwac mogli. Jednak nie wszyscy daią temu wiarę. To ze się stało w Raiu iż pierwsi Rodzicy zerwali ten owoc przychodzi wspomniec tenże

RAY.

W ktorym by się mieyscu znaydował Ray albo czyli zatopiony od Wod potopowych, żadney nie mamy pewnosci, dorozumiewaią się inni iż niedaleko Damascenskiey krainy miał bydź, bo tam P. Bog pierwsze go człowieka uformował iako wiele nato zgadza się Oycow świętych w krainie teraz nazwaney Edem, pod ktorey imieniem inkluduie się Assyryą Kraina koło Libanu y Jordanu Babilonia. Mezopotamia. Armenia. ktore mieysce iest bardzo roskoszne y cztery maią rzeki: Gechon toiest Nil. Phison toiest Ganges. Eufrates y Tygrys. Iakoż te rzeki daią podobienstwo z siebie do roznego mniemania o Raiu, coraz gdzie indziey swoy początek pokazuiąc. Gechon albowiem to iest Nil wiele pożytkuie ludziom skrapiaiąc pola y roli. Phison oblewaiący ziemię Hevilat, to iest Indyą gdzie złoto nayuyborniey sze y rzeka złotem płynąca. S. Augustyn y z wielu Oycow świętych dawnieyszych swiadczy; ze te cztery rzeki prawdziwie z iednego wypływaią mieysca. Iest tedy zapewne Ray lecz w dalekim od nas mieyscu, iako iest tego Fundament w Pismie S. iż tam przeniesieni są Enoch y Eliasz, y tam zostawac będą, aż przed sądnym dniem wynidą na opowiadanie pokuty.

Że niedaleko Damaszku znayduie się Gora Liban, w Palestynie tu ią należy opisac iaka iest taż

GORA LIBAN.

Ta Gora naywyższa iest w Palestynie, bo ma miec około 60 mil. Iest złożona y opasana z czterech gor iedna na drugiey. 1. gora obfituie w zboża y wszelakie owoce. Druga gora iest pełna głogu y skały w niczym nieobfituiąca tylko wiedne fontanny przybrana. Trzecia gora wszystka iest iak pod wiosnę przez wszystkie czasy Roku, bo liście na drzewach zawsze zielone, kwiaty zawsze kwitnące, fontanny ogrody y wszelakie drzewa ustawicznie maiące na sobie owoce, iednym słowem iest podobna do Raiu Ziemskiego. Czwarta gora iest wpoł zielona y w kwiaty kwitnąca, a wpoł biała sniegami okryta y iest na formę krzyża, te sniegi nigdy nie giną. Na tey gorze są ieszcze drzewa Cedrowe 23 z ktorych Salomon na fabrykę kościoła Jerozolimskiego zażywał. Drzewo Cedrowe podobne iest do Modrzewiu Polskiego. Osobliwa zaś rzecz iest do tego

drzewa, oprocz tego ze nigdy nie pruchnieie, liscie tego drzewa yowo ce rosną ku Niebu, y nigdy się na dol niespuszczaią ku ziemi, zadne go robaczka nie cierpi bo iest przez się gorzkie, dla czego iest nay trwalsze. Plato twierdzi ze 1000 lat w Cedrze rzecz zamknięta konserwowac się może.

W Mieście Balbech na boku gory Libanu Krol Salomon zbudował Pałac, gdy krolownę Egipską Corkę Faraona brał za Zonę. Ten. Pałac 3. Keg. 7. iest doskonale opisany.

Tyr y Sydon iedno od drugiego Miasto na 4. mile Polskie, gdzie niedaleko na Gorze iest Cezarea kapadocka kędy S. Dorota by ła męczona.

ISCARYOTH.

Wtym Mieście niemasz nic znacznego do opisania tylko ze iest Oy czyzną Iudasza zdraycy, zycie opisuie się iego.

Iudasz urodzony w Mieście Iscarioth, z Oyca Rubena, ktory potym nazwany Symon, z pokolenia Dan idący, z Matki nazwaney Cyborea Niektorey nocy gdy powinnosc Małzenską odprawowali Ruben y Cyborea, Cyborea zasnąwszy widziała przez sen: co wszystko po: wiedziała potym Mężowi swoiemu z wielkim żalem y wzdychaniem ze porodziła Syna niecnotliwego, ktory całego naszego narodu zgu by był przyczyną. ktorey odpowiedział Ruben, ladaiaką y wspo: mnienia niegodną mowę opowiadasz mi y wiakowes zamysły za chodzisz: odpowiada mu Cyberea: iezeli poczuię ze poczną y poro dzę Syna, bez wątpienia nie zamysły to będą lecz pewne obiawie nia. Po dosztym czasie gdy porodziła Syna, poczęli się Oycowie lękac y mysleli coby z nim czynic, obawiaiąc się zabiiac Syna, lecz oraz karmic zgubiciela narodu swego. włożywszy go w nieiaką skrzyneczkę na morze puscili. Krolowa onego mieysca nie maiąc po tomstwa, gdy się przechodziła nad brzegami morskiemi, widząc owę skrzyneczkę od nawałnosci rzucaną Morskich, rozkazała ią wziąść y otworzyc, gdzie znayduie dziecię męskiey płci, urody pięknej, y westhnąwszy rzecze: o gdym taką pociechę miała w potomstwie moim, niebyłabym uposledzona w następcy krolestwa moiego. Rozkazała potaiemnie pielegnowac dziecię zmyslaiąc się bydz obciązoną, potym iakoby Syna powiła opowiada, a po całym Krolestwie ta sława rozeszła się. Cieszy się Mąż z potomka, lu: dzie wszyscy weselą się z przyscia Pana do nich, ktorego krolowa po Krolewsku pielegnowac y nosic kazała. Po niemałym czasie krolowa powiła Syna. gdy wspoł podrosli obydwa Iudasz y Syn krolewski, sprzeciwiali się z sobą wespoł. Iudasz Synowi Krolew skiemu, naprzykrzał się y do płaczu go często pobudzał. co krolo: wey bardzo przykro będąc często go karała bo wiedziała ze nie Jey syn, iednakowoż on naprzykrzania się Synowi krolewskiemu nie

przestawał. y wydało się że Judasz niebył syn krolewski ale znaleziony, czego on się bardzo wstydząc syna krolewskiego zabił. Obawiaiąc się aby go krol nie kazał zabic, uciekł z Celnikami y do Dworu Piłata na ten czas Starosty przystał. A iako zawsze podobni sobie, sąsobie przychylni. Piłat też Judasza podobnego swoim obyczaiom znalazł y począł go bardzo kochac, uczynił go pierwszym na Dworze swoim, y rozkazał aby co Judasz każe wszyscy rozkazy iego pełnili. Niektorego dnia Piłat wyglądaiąc oknem z Pałacu swoiego na ogrod w pobliskosci będący, tak zpragnął iabłek z owego ogrodu że mu do mdłosci przychodziło: ten zaś ogrod był Rubena Oyca Judaszowego: lecz ani Judasz Oyca, ani Ruben syna nieznał bo rozumiał że w morzu utonął, Judasz zaś niewiedział ktorego Oyca miał y ktora iego Oyczyzna. Zawoławszy Piłat Judasza mowi do niego, takem spragnął tamtych iabłek, iż ieżeli ich niebędę ieść, umrę. Pobiegawszy wprędce Judasz do owego ogrodu, rwie iabłka, tym czasem Ruben przychodzi zastaie Judasza iabłka obrywaiącego y poczną się obydwa sprzeczac, potym swarzyc gdzie przyszło y do bicia na koniec porwawszy Judasz kamienia y uderzywszy Rubena w kark z boku zabił go. Przyniosłszy iabłka Piłatowi powieda co się stało. Nadwieczorem umiera Ruben o ktorym rozumieli że naglą umarł smiercią. Po smierci Rubena, Piłat Judaszowi daie Cyboreą za Żonę y wszystkie dostatki iego z nią. Niektorego dnia gdy pocznie ciężko wzdychac Cyborea, Judasz co by iey takowego było pytał? ktora mu odpowieda: Ach naynieszczęśliwsza ia ze wszystkich niewiast, zem niewinniątko Syna mego utopiła w Morzu, y męża mego nagle zmarłego znalazłam, a dotego bolu większego mi dodał Piłat, gdy mnie tobie zaślubił niechcącą. Gdy mu opowiedziała o owym niewinniątku utopionym, Judasz także opowiedział co mu się stało, wydało się że Matkę swoią za Żonę miał a Oyca zabił. Chcący więc pokutowac iakogo nato namawiała Cyborea przyszedł do P. Jezusa proszący odpuszczenia grzechow swoich, y przyiął go Chrystus Pan za Uczenia dwunastego, na ostatku albowiem przyszedł po wszystkich Apostołach. tak pisze Chrisost: ser: 10 86. Inni piszą że gdy go Zbawiciel swoim uczynił Prokuratorem, oddaiąc mu wszystko cokolwiek dawano iałmużny, dziesiątą część z tego kradał, y dla tego że owe oleyki ktore wylała Magdalena na Głowę Zbawiciela niebyły przedane za 300 denarow, iż dziesiątą część na nich utracił za 30 srebrnikow przedał Zbawiciela. Pisze Aug. in Psl: 10. że przy ostatniey wieczerzy iemu naypierwey Jezus podał Ciało swoie Nayś. do porzywania. Jednakowoż nie porzywał Ciała Nayś. iako ten ktorego diabeł opętał, ale go zchował aby pokazał Żydom iako Zbawiciel chleb na żywa Ciałem swoim. Otym Teophilactus in Math: c. 26. pag: 162. Koniec też życia iego taki, że sam obiesiwszy się na drzewie, rozpukł się y fletoru narobił, iż iako smierdział złością za żywota, tak y po smierci.

IERUSALEM.

Miasto to wybudowane Roku od Stworzenia Swiata 2023. nazwane Salem, od Melchisedecha krola y kaplana o ktorym mowią ze był Sem Syn Noego. ten panował lat 150. to Miasto dostało się potym w ręce Jebuzeow, y nazwane było Jebus, ktore było w ręku Jebuzeow przez lat 824 az do Dawida. Odebrawszy Miasto Dawid, własnym nazwał go imieniem: Miasto Dawida y rządzone było od Krolow Żydowskich przez lat 477. az do czasow Nabuchodonozora, pod ktorym Miasto zruynowane, gdy krolował Sedecyasz, y przez 70 lat tak zburzone stało. Miasto to Miasto w około fosę z ciosowego kamienia 50 stay. szeroką na 250 stop. głęboką na 60 stop. w Zamku Syonie tak orali iak na roli y Jerozolima tylko mogiłą kamienną została. Gora na ktorey kosciot był w las obrocona, y swiadczy Hieron. S. iz tamtędy ani ptak przeleciał, ani zwierz przeszedł. Przez 70 lat tak zburzone stało. az Nehemiasz mury wystawił w 52 dni y Miasto wyreparował, gdy Żydzi rebelizowali Antyochus powtore go zruynował, iednak go znowu Herod Antipater wielkim kosztem wystawił y czwartą część przyczynił. Cztery razy to Miasto burzone było, dwarazy przed narodzeniem Chrystusa, dwarazy po narodzeniu, raz od Tytusa Wespazyana na zemstę za krew niewinną Chrystusa, gdzie niebyło zupełnie wywrocone, bo trzy nienaruszone zostały wieze od Heroda wystawione azeby były wieczną pamiątką potencyi Rzymskiey y nierzetelności Żydowskiey, w ktorym mieście wycięto Żydow 1100000. a wniewolą wzięto 97000. R P 40. D 10. Sierpnia. tego samego dnia Miesiąca ktorego y Nabuchodonozor go zburzył. Drugi raz Elius Adrianus Cesarz w lat 50 po Tytusa zburzeniu to iest R P. 122. zburzył go y wieze od Tytusa zostawione obaliwszy, y rozkazał solą posypac to mieysce na ktorym Miasto stało. Inne iednak w bliskosci wystawił Miasto murami go opasawszy. Gorę kalwaryiską y Grob Panski ktore Eliam Capitolinam zwac kazał. Na Bramie ktorą do Betleem chodzili wieprza z marmoru wyciąc kazał dla naśmiewania się z Żydow ktorym wyrokiem swym zakazał aby w tym Mieście więcey nie postali, chcąc aby tam Chrzescianie mieszkali nie Żydzi, iednak potym stał się prześladownikiem w onych stronach, bo na Gorze kalwaryi gdzie iest Grob Panski postawił, na mieyscu krzyża statuę Jowisza, nad staienką Betleemską posąg Adonida. y tak stało az Helena S. szukała instrumentow Męki Chrystusa R P. 326. kiedy odmieniwszy imię Elij kapitolinskiey Jerozolimą nazwane iest y Patryarchy Rezydencyą wstawione. Machometani to Miasto Swiętym nazywaią, bo mowią ze tu Bog dał za Towarzysza Machometowi Gabryela Archanioła. Chrzescianie zaś dla Chrystusa. Na czterech gorach to Miasto stoi. na Gorze Sion. Akra, Moriach, Betzetha. Na Gorze Syon iest więzienie krolewskie

gdzie był Ieremiasz. Dom mocnych Dawida. Dom Uryasza. Przybytek. Pałac Annasza. kaifasza. Wieczernik. Domek Nayś. Panny. Na Gorze Akra, iest most tęczysty, gdzie iest brama zelazna ktora się sama otworzyła S. Piotrowi. Dom S. Anny. Dom Bogacza. Dom Xiązęcia Faryzeuszow gdzie Iezus w Sobotę iadł. Kollegium Herodyanow ktorzy go mieli za Messyasza. kollegium Doktorow y Faryzeuszow Pałac Piłata be. Na Gorze Betzetha. Pałac Heroda. Adryan Cesarz odebrał Miastu dwie gory wielkie Sion y Betzetha a dał dwie małe Gichon y Kalwaryą, na Gorze Gichon namaszczony iest Salomon na krola; mury dzisieysze ledwie trzecią część Miasta otaczaią dawnego.

Roku P. 636 Od Saracenow Egipcyanow oblężone było aż do R P 1099 gdy od Chrześcian za powodem Godefryda de Bulion niebyło odebrane w Piątek o godzinie 9. ale Chrześcianie nie długo tym się cieszyli szczęściem ponieważ po 88 lat nowa ta Ierozolima od Salady na Egiptu Soltana wzięta iest Roku zaś 1517. od Selima Cesarza Tureckiego podbita.

Za miastem sławnieysze Mieysca te były: 1. Rzeka Cedron y Dolina Iozafata między miastem y gorą oliwną leżąca. 2 zrzodło Siloe wypadaiące z Gory Sionu y wpadaiące w Jadzawkę Siloe 3. Ogrod krolewski na przedmieściu ktory zamkniony nazywał się. 4. Gora Oliwna przy wschodniey stronie miasta przy ktorey była Wieś Getsemani nazwana, za nią blisko ale w wyższym trochę położeniu ogrod oliwny. 5 Betania Zamek Łazarza nie daleko za gorą Oliwną 6. przy połnocney stronie Miasta Gora Kalwarya, y blisko niey Grob Chrystusa Pana.

KOSCIOŁ SALOMONOW.

Niepozwolił był Bog Dawidowi budowac sobie kościoła, dlatego że wiele krwi rozlał w oczach Jego, lecz wybrał sobie na to Syna iego Salomona, ktoremu Oyciec na budowanie tegoż kościoła, zostawił talentow 3000. talent ieden uczyni 25000 talerow bitych chociaż oprocz tego intrat kupieckich miał Salomon roczney intraty 666000. talentow złota. co uczyni 15984 000000 talerow bitych. Ten Kościoł zaczęto budowac Roku Swiata 3023 Przez 7. lat budowali ten kościoł, Zaczęty tedy po wyściu z niewoli Egipskiey Roku 480. Panowania Salomonowego Roku czwartego w Miesiącu drugim nazwanym Zio. Robotnikow było 70000. ktorzy ciężary nosili, 80000 ktorzy na gorach kamienie łomali, 3600 Starszych nad niemi. Cztery w sobie zamykał części. Sancta Sanctorum: Sanctuarium. Atrium Israelis. Atrium Gentium. Dwie pierwsze części to iest Sancta Sanctorum y Sanctuarium, miały długosc na 60 łokci, szerokosc na 20. wysokosc na 30. kondygnacyi było 3. ktore się dzieliły tablicami Cedrowemi, wszystko zaś było obite blachami z czystego złota. W naywyż

szey y sredniey chowane były naczynia, naynizsza nazywała się przysionek kapłanski, ktory 20 łokci na szer, na zdłuż y na zwyż miał posadzkę marmurową, wszystko Cedrowe złotem okryte. Tam stała Arka Pańska między dwiema Cherubinami z ktorych każdy 10 łokci zabierał wysokosci. Sanctuarium a Sancto Sanctorum dzieliło się tylko iedną zasłoną, ktora się rozpadła przy smierci Chrystusa. Tam był Ołtarz wonnego kadzenia, przy ktorego prawey stronie Zacharyasz widział Anioła y zaniemowił, tam od strony południowey było 10 lichatrzy, pięc po prawey, pięc po lewey stronie, od północy było 10 panes propositionis, ktore swoich czasow odnawiali, y te obie części Kościoła były na-kryte.

Drugie dwie części kościoła, to iest przysionek Żydowski y Przysionek Narodow, były bez przykrycia. w Przysionek Izraelski nikt innego narodu wnisc nie mogł pod karą ucięcia głowy, pisze o tym Iosephus l. 5. c. 14. y dodaie: że były napisane litery Hebrayskie, Greckie, y Łacinskie w te słowa: Kazdy Cudzoziemiec ktoryby wszedł w to mieysce Swięte, niechay umrze. Tam był Ołtarz miedziany całopalenia, ktory się na 12 wspierał wołach, szerokosc iego była 30 łokci wysokosc 5. Przy Bramie były dwie kolumny miedziane okrągłe, na wysokosc łokci 18 w okrągłosci 12, tam była skarbona, przy ktorey Iezus pochwalił Wdowę. Tam była Synagoga, gdzie Kapłani rozmawiali o Zakonie. Tam był przysionek Salomona szerokosci 10 łokci długosci 20 łokci maiący, y mowią że tam był zabity Zacharyasz.

Czwarta część Kościoła. Przysionek Narodow, w ktorym Iezus cudzoziemcę uwolnił, y wygnał przedaiących y kupuiących. Tam był Zegar sławny słoneczny krola Achasa, z tego Przysionku do Przysionku Izraelskiego wchodzili po 15 stopniach, y ztąd nazwaią się Psalmy Gradualne z etam były spiewowane. Na bokach Kościoła były dwie wieże wysokie, z ktorych dwoch kapłanow dawali znak ludowi w dni Sobotne, nie dzwonami, ale trąbami. Cztery bramy miał ten Kościoł: 1 Wschodnia nad Doliną Iozafatową nazwana złota, przez ktorą Iezus w kwietniu Niedielę tryumfalnie wiezdział, ktorą teraz Turcy trzymaią zamkniętą dla Proroctwa Tureckiego, że w nidzie Krol przez nię ktory wiarę Machometańską zagubi. 2 Zachodnia, nazwana Specioza, gdzie Kaleka od S. Piotra uzdrowiony. 3 Południowa nazwana Swięta, gdzie Ezdraz Prawo czytał. 4. Północna. gdzie Iezus paralizem ruszonego uzdrowił y kazał mu wziąsc łoze swoie. Do tego kościoła było także morze lane okrągłe, maiące 10 łokci od brzegu do brzegu wysokosci 5 a do koła 30. na wołach lanych 12 grubosc na dłon, zabierało w siebie 3000 wiader wody, Było koni 10 po prawey stronie 5. po lewey 5. w ktorych obmywali co miało poysc na całopalenie. Kapłani zaś myli się w morzu. Było stołow 10 poprawey stronie 5. po lewey 5. Czar złotych

100 Były lichtarze złote z lampami które zawsze gorzały przed Swią
tnicą, laternie y szczypce złote wszystko z czystego złota, tak wiele
było y innych naczynia, że wagi niebyło miedzi.
Przy poświęcaniu tego Kościoła na całopalenie dał Salomon wo:
łow 22000 Baranow 120000. przez siedm dni tę odprawuiąc
uroczystosc, dzieki czynił Bogu że wykonał to comu Bog rozka
zał. Ten kościoł stał w swoiey porze od zbudowania lat 424
Spalony od Nabazardy przy pierwszym zruynowaniu Roku od
stworzenia świata 3447.
W tym kościele z rozkazu samego Boga była Arka Pańska, Dłu
gosci miała w sobie półtrzecia łokcia. Szerokosci y wysokosci, pół
tora łokcia, figury kwadratowey, z drzewa Setim które rosło na
Gorze Synai. według S. Hieronima y Korneliusza a lap. bodaj czy
litarń znaczące, złotemi blachami wewnątrz y zwierzchu obita,
na boku były ucha w które wkładano drągi do noszenia złotem
powleczone, na wierzchu było Propitiatorium to iest Błagalnia
albo mieysce uproszenia, y miłosierdzia Boskiego. Nizey było
Oraculum, gdzie Bog swoie wydawał wyroki. Gdy tedy Jerozoli
ma była burzona od nieprzyiaciół, Cudem Boskim zaćmienią
cym ich oczy Jeremiasz Prorok z kościoła wyniosł, przybytek
Moyzeszow, Arkę Pańską, y Ołtarz kadzenia do Babilonu
wraz z wielką liczbą niewolnikow, y zaprowadził to wszystko
na Gorę Nebo, z ktorey niegdys Ziemię Swiętą miał pozwole:
nie od Boga widzieć Moyzesz. Tam upatrzywszy sposobną
iaskinią, te Swięte rzeczy z uszanowaniem złożył, weyscie zatara
sował, ludowi assystuiącemu y swoie znaki dać tam chcącemu po
wiedział: Pokaże się Maiestat Boski y obłok będzie, niewiado
me będzie mieysce, aż zgromadzi Bog zgromadzenie ludu y u
błaganym się stanie. Oni te słowa wykładali sobie że Obłok
Pański y wyiście ludu Bożego z niewoli ten Swięty odkryie Swia
tu depozyt, lecz się tak niestało, bo ani po siedmiodziesiątney
żydow niewoli, ani pod Nehemiaszem, ani be te skarby swiatu
są odkryte, ale aż przy skończeniu świata przez Enocha y Elia
sza będą pokazane, służąc Żydow nawroceniu do Chrystusa. O
tym piszą Dorotheus. Epiphanius. S. Thomas. Seranus. Rabi:
ni. Richardus. as. bict: Rubertus. Canus. Ribera. Mariana.
Lubo inni Żydzi świadczą mocno, że znaczyniem kościoła Sa
lomonowego ktorego było na 1400 sztuk złotych y srebrnych
oddana była do Kościoła Belusa Bożka Babilońskiego, y
potym przez Cyrusa Żydom ze wszystkim oddana, lecz to wia
ry niema, bo nieta Arka ktorą na puszczy Moyzesz robił, lecz
inna iuż Arka była na podobieństwo tamtey zrobiona, gdyż
tamta dotych czas na Gorze Nebo utaiona.

LINIA HERODA.

Gdy iuż krolestwo Żydowskie przed Narodzeniem Panskim wyszło z rąk Dawida y Sukcessorow iego, tak męskiey iako y niewieściey płci, Senat Rzymski z roskazu swego (: bo Żydowską ziemię iuż sobie byli podbili Cesarze Rzymscy :) Heroda wielkiego na Krolestwo Żydowskie osadził. ktory potym niewinniątka kazał pozabiiac. Ten Herod Oyca miał Antypatrę Idumeyczyka. Synow zas miał siedmiu. Arystobola. Alexandra. Antypatra. Archelausza. Heroda Antypę. Filippa. y tego siodmego ktorego kazał zniewinniątkami zabic. Alexandra y Arystobola, na kilka lat przed smiercią zabił. Antypatra ktory miał po nim wstąpic na Krolestwo, dowiedziawszy się zego chciał otruc, na 5 dni przed smiercią kazał zabic. Archelausz zabity zostawił po sobie dwoch Synow, Heroda Agryppę y Herodyada ci są wnuczkowie Heroda Wielkiego. Herod wielki przed smiercią gdy miał umierac, rozkazał aby Żydow ktorzy trzymani byli w więzieniu pozabiiano, aby od innych przynaymniey tym sposobem smierc iego opłakiwana była. Herod wielki żył lat 67 panował na krolestwie lat 34

Po smierci Heroda Wielkiego Archelausz naystarszy Syn iechał do Rzymu aby mu August Cesarz Krolestwo po Oycu potwierdził, ktore mu Oyciec testamentem oddał. Brat iego młodszy Herod Antypa, takze tam iachawszy otoż prosił, lecz Żydzi ktorych na ten czas było na 8000 zebrawszy się wysłali 50 Posłow do Cesarza prosząc: iż niechcą krola tylko aby sam Cesarz Krolem ich był, a przez Starostow niemi rządził. August Cesarz wszystkich wysłuchawszy, na 3. Części rodzielił krolestwo, połowę tego Krolestwa dał Archelauszowi. Judzką ziemię Samaryą y Idumeią; lecz mu się nie kazał zwac krolem tylko Xiązęciem Etnarchą, drugą połowę rodzielił na dwoch Braci, na Heroda Antypę y na Filipa. Herodowi dał Galileią y Pereią. Filipowi dał Ituryą y Tetrachonitydę ktorym się kazał nazwac Tetrarchami, to iest Xiązętami czwartey części krolestwa.

Archelausz poszedł na wygnanie do Galilei R. P. 16 bo od Żydow starszych obżałowany przed Augustem Cesarzem, wszystko muy skarby ktore miał pobrawszy, y część krolestwa iego do Syryiskiego Starostwa przyłączył. Syn drugi Herod Antypa ktory wyszydził Jezusa przy Męce, wybudował Miasto Tyberyadę przy Morzu Genezaretskim, gdzie nayczęściey Zbawiciel nasz przemieszkiwał. ten Bratu swemu młodszemu Filipowi Żonę wziął, y zpłodził z nią Corkę ktora instygowała na smierc S. Iana, y kazał go zciąć w więzieniu Zamku swego, y dla tego też iako pisze Jozef l. 18. antiq: c. 8. zaten grzech od Partow porażony na Woynie.

Trzeci Syn Filip wystawił Miasto Peneadę nad wyisciem Iordanu, ktora się zowie w Ewangelij Cesarea Philippi. Drugie Miasto dla Corki Augusta Cesarza Iulij wystawił Betsaidę na brzegu ieziora Genezareth y nazwał to Miasto Iulia. Ta była Oyczyzna S. Piotra. Iędrzeia y Filippa. Osmierci iego pisze S. Clemens l. 8. constit: c. 1. ze R P. 37. umarł bezpotomnie.

Syn Arystobola a Wnuk Heroda Wielkiego, Herod Agryppa. ten służył przy Dworze Tyberiusza Cesarza, y miał wielkie zachowanie z wnukiem iego Gaiem. Ten Herod był obniesiony do Tyberiusza Cesarza że mu smierci zyczył, a Wnukowi iego Gaiowi Panstwa, za to dał go Tyberiusz do więzienia y siedział 6 miesięcy aż do smierci Tyberyusza, potym go Gajus uwolnił y na Krolestwo Zydowskie wyniosł wziąwszy urząd Starostwa Piłatowi. Przedtym Herodem Paweł S. musiał się stawiac na sąd dla swoiey nauki, ktorą rozsiewał po swiecie, Chrystusa opowiadaiąc. ten S. Iakoba Większego zabił. S. Piotra do więzienia wtrącił, potym haniebną smiercią sam zginął, bo od robakow roztoczony. o czym Act: 12.

I iuz między sto lat Linia Heroda zgineła.

Opisawszy mieysce, opisac następuie co się wtym działo mieyscu, wszystkie więc Taiemnice w dalszym porządku będą wyrazone. a nayprzod

Wcielenie Syna Boskiego było w Galilei w Miescie Nazareth, w domu Iozefa, nie w domu Oycow Maryi iako inni swiadczą.

Narodzenie.

Chrystus Iezus Zbawiciel nasz Narodził się w Betleem, w dzien Niedzielny. Niceph: l. 1. c. 12. Roku od Stworzenia Swiata 4052 teraz na mieyscu Narodzenia iest kaplica w zdłuz 18 łokci, wserz 9. albo 10. łokci. na ołtarzu kamien położony z takim napisem: Tu z Panny Maryi Iezus Chrystus raczył się narodzic. na 6. łokci od tego mieysca iest złob w Skale wycięty, w ktorym Pan nasz gdy się narodził był położony. o 3 łokcie na przeciwko złobu mieysce gdzie Trzeykrolowie w teyze stayni nawiedziwszy Pana iemu się kłaniali y dary oddawali. Woł y osioł ktorzy zagrzewali Zbawiciela w stayni, zkąd byli roznie otym wieszczą. Otoz według opisania Pomeryusza. Osioł był ten ktorego wzioł z Nazaretu Iozef S. dla Maryi Panny aby na nim iechała, zebędąc obciązoną pieszo poysc nie mogła bo z Nazaretu do Ieruzalem 35 mil małych, ktorych na duzą mile 4 albo 5. liczyc potrzeba, według ~~Lu~~ swiadectwa Ludolfa. Wzioł był takze wołu z sobą do sprzedania aby temi pieniądzmi czynsz zapłacic Cesarzowi y wszelkie Maryi opatrywac potrzeby tak w drodze iako y w Betleem. toiest swiadectwo Lirana. Od Betleem pułmili Polskiey, Pastuszkowie pasząc trzodę o połnocy słyszeli Anielskie spewania: Gloria in excelsis. na tym

mieyscu gdzie Jakob Patryarcha pasał trzodę swoię S. Hier: ep: 27. c. 4. de S. Paula. Rano o czwartey przyszli zpodarunkami. Arnobius in Psl: 129. Tych Pastuszkow było czterech, ktorych ciała na tym mieyscu leżą, gdzie na ten czas pasali trzodę. Imiona ich ktoremi zwani byli. Missael. Aheel. Szczepan y Cyryak. Author de locis Sacris. c8. Serri exerc: 31. §6. Niedaleko tego mieysca iest studnia we wsi nazwaney Wioska Pasterzow do ktorey po wodę chodziła, N. M. Panna. Tę studnią w wielkiey uczciwości maią Machometi, y swiętą ią zowią, y dla uszanowania nakrywaią ią kamienną tablicą. Od tey wioski niedaleko w lewą rękę iest pod ziemią iaskinia w ktorey N. Panna z dzieciątkiem ukryła się była, kiedy Herod rozkazał dzieci zabiiac. Tey iaskini iest kilka łokci wszerz y wzdłuż a trudne weyscie ma do siebie. Na tym mieyscu PBog ten cud zostawił, wziąwszy tey ziemi a dac iey niewieście ktora utraciła pokarm, aby się w iakim napoiu tey ziemi napiła zaraz obfitosc pokarmu miec będzie.

OBRZEZANIE.

Kto obrzezał Chrystusa Pana wiadomości niemasz, bo o Maryi S. Bernard twierdzi. o S. Jozefie, mowi S. Efrem. przedtym u Zydow ten był zwyczay ze Rodzici obrzezywali w domu po Narodzeniu, iako Abraam. Gen: 17. v. 23. Sefora przyiętego Syna z Moyzesza w gościncu obrzezała, bo drogę odprawowała do Egiptu Exodi 5. Jan Chrzciciel w domu Zacharyasza, Podobniez y Zbawiciel w domu Jozefa. Epiphan. hær: 20. §. 1. Nicef: l. 1. c. 12. Innocentius III de Myster: Mis. pisze. Caro umbilici Salvatoris ab Jerusalem delata ab Angelo, Carolo Magno qui transtulit il lud et posuit Aquisgrani, sed post a Carolo Calvo positum est in Ecclesia Salvatoris apud Carosium. Benedictus XIV. l. 4. p. 2. c. 24. n. 13. Pia & constans apud Italos traditio ipsum ad hanc esse diem in Ecclesia Oppidi Calcata. Lambertinus c. 25. n. 46. Ex Sacrario Edis Lateranensis ablatum est [: idest Calatam :] eo detulerat Sacrilegus miles. Ao 1527. quo Roma direpta est.

O Imieniu Panskim wszystkim wiadomo ze nazwany JEZUS.

S. Damazy Papież temi wierszami wszystkie nazwiska w Pismie S. napisane liczy:

Spes, via, vita, salus, ratio, sapientia, lumen,
Judex, porta, gigas, rex, gemma, Propheta, Sacerdos,
Messias, Sabaoth, rabbi, sponsus, mediator,
Virgo, columna, manus, petra, filius, Emmanuel &
Vinea, Pastor, ovis, pax, radix, vitis, oliva,
Fons, paries, agnus, vitulus, leo, propitiator,
Verbum, homo, rete, lapis, domus omnia
Christus Jezus.

TRZEY KROLOWIE.

Swięci Trzey krolowie byli bardzo uczeni w Astrologij, ktorzy wyzrawszy gwiazdę nową, poznali ze Pan nad wszystkich Panow urodził się y tak umyślili udac się w drogę aby mu pokłon oddali, przyszedłszy do Szopy dnia 13 po Narodzeniu Panskim oddali podarunki mirę kadzidło y złoto, bo te rzeczy naydroższe były w tamtych stronach, Byli ci Swięci z Arabij szczęśliwey ktora 300 mil Niemieckich od Jeruzalem leży. tak pisze Cornel: a lap: o Imionach Swiętych Trzech krolow zaden niepisał przez 12 wiekow, toiest przez 1200 lat aż do czasow Fryderyka Barbozy y dlatego rożnemi imionami nazywani byli. Zacharjasz Biskup Chrisopal: bibl: Patrů. tom 19. pag. 150. nazywa ich: Po Grecku, Apelius. Amerus. Damascg. Apelius znaczy wierny. Amerus znaczy pokorny. Damascus znaczy miłosierny. Po Hebraysku: Magalat. Galgalat. Saracin. Malgalat znaczy Poseł. Galgalat znaczy nabożny. Saracin znaczy łaska. Od innych nazwani są Ator. Sator. Paratoras. Od innych. Gaspar. Melchior Balthazar. Gaspar znaczy starego siwego z rozłożystą brodą y włosami. Melchior znaczy młody czerwony a bez brody. Balthazar znaczy oczerniały.

Gwiazda. ktora prowadziła Trzech krolow do Jezusa, nie była ani z Niebieskich iedna, ani Duch S. ani Anioł iako inni rozumieią, lecz była umyślnie stworzona od Boga. na to się zgadzaią August: Damascen: Origenes. Thomas.

Że zaś tak prędko odprawili tak daleką podroż, nie dziw: bo przyiechali na Dromedaryuszach, ktory iak się raz naie, do szostego dnia wytrwa bez iadła, y pięc dni może na nim nieustannie iechac, raz w 24 godzin porzuciwszy mu trochę przenicznych kluskow, wody mu nie trzeba pokazywac, bo iakby ią zobaczył to by spragnął, a tak prędko biegnie, że gdyby nayprędszy y nayrosleyszy koń, nigdy mu wystarczyc nie może, à gdy chce znie go zsiąsc, ze bardzo wysoki, uderzywszy go kiiem w nogi przyklęka na kolana ku ziemi, dopiero z niego zsiędzie. Tym się rożni Dromedaryusz od wielbłądow, że wielbłąd ma dwa garby, a Dromedaryusz tylko ieden, y może siodło na niego włożyc. Po oddaniu darow Zbawicielowi nie wracali się do Jeruzalem, lecz morzem popłynęli do Państw swoich. Do ktorych gdy po Zmartwychwstaniu Chrystusowym przybył Tomasz Apostoł, od niego ochrzczeni, y złączywszy się w Towarzystwie opowiadali Ewangelią. Ciała ich z Persyi przeniesione do Konstantynopola y w kościele S. Zofij złożone były, z tamtąd od Custorgiusza Biskupa do Mediolanu przeniesione, przez 670 lat w kościele zachowane. Z tamtąd za Fryderyka Cnobarba Cesa

rza, od Reginolda Biskupa do Kolonij przeniesione, gdzie dotych czas w wielkiey uczciwosci zachowane.

Ucieczka do Egiptu.

Między Betleem y wieżą Ader, gdzie Pastuszkowie pasli, stoią ieszcze sciany z Domku, gdzie Anioł S. Iozefowi rozkazał aby z Iezusem y Maryą uchodził do Egiptu. z Betleem więc uchodził S. Iozef, nie z Nazaretu, gdyz ieszcze na tenczas Nays. Panna znaydowała się w Betleem w iaskini chowaiąc się, gdy niewinniątka wycinano, dopiero potym do Nazaretu poszła, z tamtąd potym do Egiptu do Miasta Heliopolim, nie do Alexandryi iak inni rozumieią. Przyniesiony Zbawiciel zycia swego Roku pierwszego y 7. lat tam przemieszkiwał, gdzie zaraz na przyiscie Zbawiciela do Egiptu, wielkie działy się Cuda. diabli z kosciołow ich uciekali y wszystkich przestraszyli, y bałwany upadły. O tym wszystkim piszą S. Thom. Baronius S. Aug. Zuares. Athanas. Eusebius. Origenes. Nadto pisze Zozomenus. ze gdy niesiony był Zbawiciel do Hermopolim, drzewo wspaniałe Persea nazwane do samey ziemi wierzchołkiem ukłon oddaiąc Panu nachyliło się. Na tym mieyscu gdzie Chrystus Pan przemieszkiwał w Egipcie iest Dom bardzo stary w ktorego iedney stronie muru, ukazuią iakoby Olmaryą długą y szeroką gdzie Zbawiciela kładła Nays. Panna. Pod tą szafą iest Ołtarz niewielki dla Mszy S. bo Turcy to mieysce bardzo w wielkiey uczciwosci maią, y chociaz ich Moscha niedaleko stoi, przecięz od dawnego czasu pozwalaią naszym kapłanom Mszą S. odprawowac. Na dobre cisnienie kamieniem od tego Domu, stoi drzewo leśney figi, zowią ie Figa Faraonowa. To drzewo Cudem Boskim od samego korzenia iest tak przedarte, ze się moze bespiecznie składac, y nisko przy samym pniu iest własnie iakoby iakie mieszkanie w drzewie, ktore gospodę Nays. Pannie y z Synaczkiem sporządziło gdy w to mieysce była przyszła, zaczym Iozef S. inną wynalazł gospodę. Turcy w tym drzewie zawieszaią y palą lampę, albowiem to przyznaią ze się cudownie otworzyło, gdy się był Duch Bozy /: tak zowią Chrystusa Pana:/ z Matką pospołu skłonił do niego. Po smierci Heroda Wielkiego Iozef S. powracaiąc z Egiptu, iako go był napomniał Anioł we snie, przyszedł do tey częsci Krolestwa, ktorą miał oddzieloną Herod Antypa, przyprowadzony Iezus R 7. Stycznia: Baron: an. 9. §1. do Palestyny, potym do Galilei do Miasta Nazareth, y tam mieszkał az do Roku 30.

NIEWINNIATKA.

S. Augustyn pisząc mowi: ze dla tego od dwoch lat kazał Herod zabiiac dzieci, iz się bał aby Dziećię ktoremu gwiazdy służą, postaci albo wyzszych lat albo nizszych nie wzieło na siebie.

O liczbie tych niewinniąt wiele ich zabitych było, piszą Grecy w swo
iey Menologij, y Murzyni w swoiey Liturgij że ich było 14000. z
ktoremi oraz chciał zabic S. Jana Chrzciciela, gdy by była S. Elżbie:
ta z nim nie uszła, czego mszczący się Herod Zacharyasza Oyca ie:
go zabił między kosciołem y ołtarzem, pisze otym Petr: Alexan: in Can.
Ccd: can: 13. Sześcłokci od złobu Pańskiego iest iaskinia w
skale wycięta na zdłuż łokci 6 niebardzo szeroka ale głęboka gdzie
zamordowane niewinniątka pochowano.

Ochrzczony od Jana Chrystus Roku wieku swego w zaczętym 31.
Q. 6. Januar. S. Bernar: ser. 1. de Epiph: Baronig ad an: 31. §. 18.

Nauczac zaczął Zbawiciel wtenczas, kiedy Jan wtrącony do więzie
nia od Heroda.

Wodę w wino przemienił, trzeciego dnia po zaczęciu nauczania.
Epiphanius. hær: 51.

Trzy lata y dni 16 nauczał Zbawiciel, zaczęwszy Roku 31. w ka
farnaum w Galilei. Author Chronc: Alexan:

Do Ieruzalem Zbawiciel wiezdział piątego dnia przed Męką.

Dnia 21. Marca w Srodę Judasz przedał Jezusa Zydom za 30.
srebrnikow. Srebrnik ieden według taxy y wagi srebra ważył
na tenczas tyle ile teraz Złoty Polski.

O Męce Chrystusa Pana czytay nizey.

Według wyrachowania kalendarza Zydowskiego Dnia 3. Maia, a we
dług naszego Dnia 5. Maia Chrystus wstąpił do Nieba, o tey godzi
nie o ktorey Adam wygnany z Raiu, o ktorey Brama zamknię
ta do Nieba, o ktorey wstąpił do othłani, o ktorey Ducha na
krzyżu oddał Oycu Przedwiecznemu, to iest o godzinie dziewiątey
Ierozolimskiey na tenczas, a naszey teraznieyszey trzeci popołu-
dnieyszey. Wstąpił z gory Oliwney Twarzą stoiąc na Zachod Słonca
według Adrychomiusza, ktory opisuie stopy Zbawiciela na Gorze Oli
wney iż się ku Zachodowi pokazuią stoiąc.

W Rzymie o tey godzinie Paschał wynoszą z kosciota, w Wnieb
wstąpienie Pańskie.

120.

MĘKA PANSKA.

Kielich ktorym częstował Zbawiciel przy ostatniey wieczerzy był Agatowy. Henriques l. 9. c. 28. n. 2.

Ogrod Getsemanski w ktorym się Jezus modlił był kwadratowy każda sciana długosci miała około 60 krokow.

Potu krwawego kropel wytoczył Jezus w Ogroycu. 1180225. Reweła: S. Brigit:

Od mieysca modlitwy 40 Krokow był poymany. Tych ktory go imali było zbroynych 500 pospolitego ludu 230. Revel. S. Brigit:

Gdy był Jezus wephnięty w Cedron, iak padł na kamien, ktory iest koloru popielatego, wyraził y zostawił znaki Rąk. Nog. ypo wrozow, iako do tych czas ten kamien widziec się daie.

Przy Pałacu Annasza stoi drzewo oliwne wydrozone do ktorego był przywiązany Zbawiciel iak go przyprowadzili zacrym Annasz wyszedł, teraz w wielkiey pilnosci iest murem opasane y lampa tam goreie wednie y wnocy.

Cztery kroki od tego drzewa Jezus policzek odebrał od Malchusa

Z Pałacu Annaszowego do kaifaszowego Krokow 330.

Z Pałacu kaifasza do Piłata krokow 1500.

Od Piłata do Heroda krokow 350.

Od Heroda do Piłata inną drogą prowadzili Jezusa krokow 600

Wyszedszy Jezus od Piłata uszedł tylko 26. Krokow na mieysce włozenia krzyza. Pisze Adrichomius, licząc te y następuiące kroki

Od włozenia Krzyza do 1. Upadku uszedł krokow 80.

Od 1. upadku na mieysce gdzie mu zaszła drogę Nays. M.P. 60.

Z tamtąd do Cyreneusza co mu krzyza pomagał. krok: 71.

Od Cyreneusza do Domu S. Weroniki krokow 191.

Od S. Weroniki do Bramy Mieyskiey, gdzie drugi raz upadł. 336

Od 2 upadku do mieysca gdzie mu zaszły Niewiasty. krok: 348

Od tego mieysca do 3. upadku krok: 163.

Od 3. upadku do złozenia krzyza, gdzie zszat obnazony kro: 18.

Z tamtąd do mieysca gdzie na krzyz przybity. krok: 12

Z tamtąd niesiony z krzyzem na mieysca osadzenia krzyza y postawienia w skale wykowaney. Krokow 12.

Wszystkich więc krokow w drodze krzyzowey od Pałacu Piłata aż do mieysca ustawionego krzyza. 1321.

Przy całey Męce swoiey uszedł Chrystus Pan krokow więcey niz 4145. gdyż od Poimania do Annasza nigdziem nie wyczytał wiele mogło bydz krokow.

Korona Cierniowa Zbawiciela była upleciona z Ramnu.

Ran od Korony w Głowie Nays. było. 1000. S. Bernardus.

Kolcow z Korony przestało do mozgu 72. Revel. S. Brigit:

Krwi kropel wyciekło z Głowy Nays. Zbawiciela. 3000. S. Vincent: Ferr.

Przy przegirzu plag Jezus odebrał 6666
Policzkow wszystkich przy męce 1250 Sylveira
Pięściami poszyikowania. 120 - - - - - P. Guilelmus Stani=
Plwocin Żydowskich 32 - - - - - - - - churstus. in Histo:
Za włosy targano, razy 300 - - - - - - - - ria Dei immortalis
Brodę mu z ciałem rwano 50 razy - - - patientis. capite 12
Nogami kopany 180 razy - - - - - - - - S. 16. apud P. Andrzy:
Usta mu stłuczono 30 razy - - - - - - - - kiewicz. - - - -
Na Ramionach kijmi sękowatemi 40 - - Societatis - - - -
Na grzbiecie kijowych razow odebrał 62 - - Jesu. - - - - -
Ran po całym ciele odniosł 12250. takich żeby był powinien od każdy
umrzec gdyby go było Bostwo nie wspomagało. Cornelius Jansen.
Ran zesiniałych y krwią zawrzałych 199
Z całego Ciała Nayś. kropel krwi wytoczyli 30480
Przez przeciąg męki swoiey westhnął y jęczał Jezus 9000 razy
Gdy był Jezus przybity do krzyża y postawiony z krzyżem, ku Zacho
dowi był Twarzą obrocony. S. Damasc: l. 4. de Fide.
Czterech katow go przybiiało do krzyża S. Aug. tract: 118.
Cikacia rodem byli Frankowie. S. Athan: tom:2. pag: 323.
Męka Zbawiciela trwała przez 15 godzin.
Łotrow około Zbawiciela wiszących imiona: Dyzmas y Gestas.
Trzy obrazy które niebyły malowane ręką ludzką wyraził Zbawiciel. 1
S. Weronice. 2. namazany maściami na prześcieradle w Grobie. 3. w
malarskich ręku dla Krola Abagara.
Długosc krzyża Zbawicielowego była męskich stop 15. szerokosc 8.
grubosc, że go nikt objąc nie mogł.
Łacłona która się popadała przy Męce Pańskiey, nigdy iey zrzyc nie
mogą. Josephus Flavius.

DEKRET na Pana JEZUSA.

Jezusa Nazaranskiego, Burzyciela Narodu Żydowskiego, Wzgardzicie
la Majestatu Cesarskiego, Messyasza fałszywego, iako się z dowodow
starszych y Przełożonych ludu Żydowskiego y świadectw stawionych
pokazało, na zwyczayne mieysce karaniu złoczyncow naznaczone
prowadzcie y tam go na wzgardę iego krolestwa. ktorego pragnął, na
krzyżu między dwiema Łotrami zawieście. Tak dekretuię, tak chcę
tak rozkazuię. Pontski Pilat Starosta Rzymski. Idź kacie krzy
że gotuy. Ex act: Jerosol: extraxit Andrihomius. Indescr: Jerusa:
num: 215.

Po wypędzeniu dawnych mieszkancow gdy Izraelitowie tę ziemię osiedli nazwana była Israel y Judea. Palestyna zaś, nazwana była od Filistynow według Ptolomeusza. Chrześciańie nazwali ią ziemia Swięta ktorey następuiący Herb.

To krolestwo od wschodu ma Arabią od Południa Pustynią Fa[illegible] y Egipt. od Zachodu morze wśrodziemne od Północy Gorę Liban. Dł[illegible] gosc iey od Północy do Południa mil 67 Szerokosc nie iednakowa, lecz będzie na 30 mil. To krolestwo miało krolow 31 Oprocz Sydo: niow y Palestynow morskich, gdy od Izraelitow odebrana ktorych wybili y wypędzili. potym sami rządzeni przez wodzow y Krolow prze[illegible] 450 lat. Roku zaś Pan: 636. Haumar Saracenow. Xięzę Żydow ską sobie Ziemię podbił, y panował lat 450. Lecz R.P. 1091. gdy na Concilium Claremontanskim postanowiono aby odebrac Ziemię S. Gotofredus Bulioneus zebrawszy Chrześcian 300000. piechoty, taż dy zaś 100000. Saracenow wygnał. Znowuż Saraceni odebrali R.P. 1218. aż po wielu odmianach Turcy odebrali R.P 1518. y dotąd w Tureckiey iężcy niewoli. W Galilei mieszkały trzy pokolenia. Nepht tali. Aser. Zabulon. W Samaryi pokolenie, Manasessa. Isachar. W Żydowskiey Ziemi: Pokolenie Beniamin. Juda. Dan. Simeon. Tey iest przyległa Iturea, Ziemia Hus, Oyczyzna Joba, od Wschodu leży kray Moabitow y Perea na Południe. Morze umarłe iest te: raz na tym mieyscu gdzie były owe 5 Miast siarczystym ogniem od Bo ga skarane. Adama. Sodoma. Gomora. Cechoim. Seboim. To mo

rze tak iest zarazliwe, ze ieżeli ryby ktore są w Iordanie zakosztuią tey wo
dy, zaraz albo z tamtąd uciekaią albo zdychaią, takie zas z siebie wydaie
exhalacye, ze ani powietrze ptaka nieutryma, ani pobliskie pagorki pozy
tku przyniesc nie mogą. Iordan swoy początek bierze w Galilei w Cezarei
Filipowey z dwoch zrzodeł, iedno narzywa się Jor. drugie Dan. y dla tego
z dwoch Imion składa się Iordan, płynie przez ieziora Samochonskie
przez morze Tyberyadzkie oblewa Samaryą od wschodu y wpada w mo
rze umarłe. To morze umarłe długosci ma mil: 19 y puł szerokosci mil
11. Morze Tyberyadzkie długosci ma mil: 9. szerokosci mil 5. Gdzie Po
kolenie Dan mieszkało, tam iest Grob Machabeyczykow. Nie daleko Tyru
w Prowincyi Fenicea zwaney, w Galilei, iest zrzodło zywey wody. Tyr
y Sydon leżą nad morzem wsrodziemnym w Galilei. W Sydonie nay
pierwey wynaleziona Purpura, tym sposobem: Owczarz ieden pasąc na
morzem owce, postrzegł psa dobywaiącego ryby wiedney skorupie, y ie:
dzącego ią ktorey krwią umalował sobie pysk, uwiedziony ciekawością
koloru, poszedł na mieysce, y tym lepiey zlustrowawszy piękność kolo
ru krwi owey, czapkę swoię w niey umaczał, ktora się zaraz w purpu
rę obrociła, ktorą widząc ludzie na głowie iego rozumieli ze promie
nie słoneczne z głowy iego wychodzą o czym dowiedziawszy się Hiran
krol Sydonski, kazał go sprowadzic, y upodobawszy sobie kolor, kaz
zał szukac tych ryb, y począł zarywac pierwszy purpury. Miasto
Sydon narzywało się krolem wszystkich miast, a mieszkancy Jego Xią
żętami Isa: 23. Sydończykowie: o czym pisze Posydoniusz: byli wy
nalazcami Astronomij y Arythmetyki. Corozaim y Betsaida le
żą nad morzem Tyberyadzkim. Nazareth leży w niższey Galei,
na granicą Samaryi. Grob Racheli niedaleko Jeruzalem. Grob
Jo w Żydowskiey ziemi.

Wespazyan Cesarz chcąc dowiadczyc czyli prawda ze w morzu uma
tym nic nieutonie, lecz wszystko po wierzchu pływa, kazał tam lu
dzi nieumieiących pływac z wiązanemi rękami puszczac, lecz za
den nie utonął wzysy się na wierzchu zostawali.

SYRYA WŁASNA. Krolestwo Syryiskie naypierwey Seleu:
cus Nicanor iakoby zwycięzca po smierci Alexandra Wielkiego w lat
12 iako Generał tego Monarchy Roku od stworzenia swiata 3826.
na 312 lat przed narodzeniem Panskim. ktore trwało lat 246 pod
25 krolmi z ktorych ostatni był Antiochus XII potym Pompeiusz kro
lestwo to przyłączył do Monarchij Rzymskiey, potym odebrali ie Sa
raceni. Saracenom Chrzescianie. Chrzescianom znowu Saraceni.
Saracenom Sułtan Egipki. Egipcyanom Turcy, y dotąd trzymaią.

SYRYA Własna ma miasta. Alep. Alexandreta. Antiochia.
Hama. Laodycya. Palmira.

ALEP. miasto. położone na 4. Pagorkach. wielkie bo ma 60 tazien
40. Austeryi dla Cudzoziemcow. 120 meczetow. 3 klasztory katolic
kie. Kapucynow. Karmelitow y Jezuitow. Katolikow tam iest wiele.

ALEXANDRETA ma Port przy ktorym wieloryb Jonasza połknął.

ANTYOCHIA. Tam naypierwey Piotr S. katedrę zatoryt, gdrie mieszkał y rządził kościołem przez 7. lat. Odprawiły się tu 3. Concilia. 1. R. 272 przeciw Samosatowi, ktory Chrystusa Pana samym człowiekiem bydz nauczał. Trzecie było R. 341. lecz nanim było 36 Biskupow Aryanow potępiaiących S. Atanazego.
PALMIRA. Było stołecznym krolestwa Palmirskiego. nazwane potym Adryanopolis.

NATOLIA
Albo ALYA MNIEYSZA.
Druga Część Aryi.

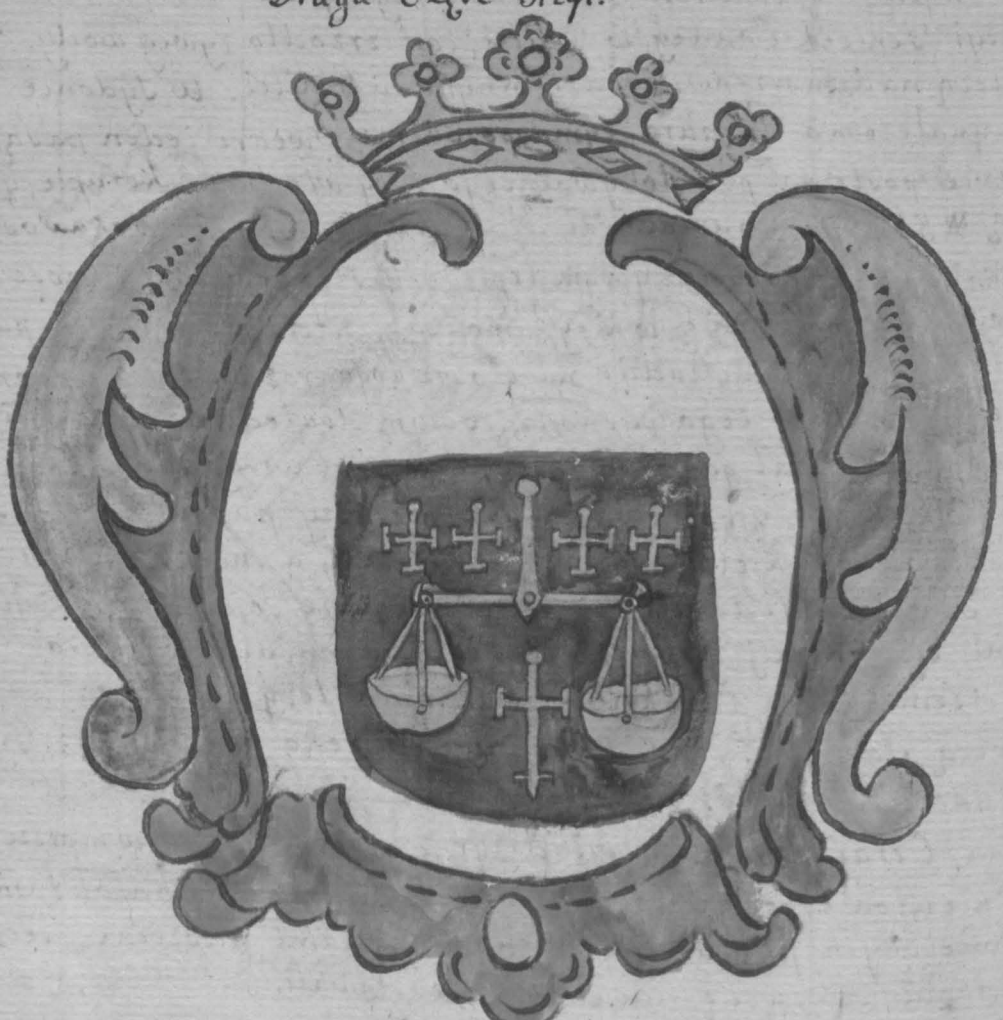

Część Turcyi Aryatyckiey. Na Polskie tłumaczy się kray wschodni zdaniem Piotra Bellowiusza. Graniczy na wschod Rzeka Eufrates, na Południe morze wśrodziemne na Zachod Archypelag, na Północ morze Euxinskie. Szerokosc natolij około 200. mil. Ta Prowincya lubo wszystko ma, cokolwiek tylko do potrzeby człowieka wygodnie obsitey należy niczego z innych kraiow nie pragnąc, to naycięższa ze nigdzie na świecie trzesienie ziemi tak często niebywa y wywracania czyli ruiny miast iako w Natolij, bo iako pisze Pliniusz lib: 11. za panowania Tyberyusza Cesarza 12 miast iedney nocy upadło. W tey Aryi były przedtym krolestwa, Troiańskie, Crezusa, Mitrydackie. Antiocha. Paflagonow. Galatow. Capadocyi &c. Teraz wszystko do Turka należy. Nayprzod była wzięta od Cyrusa krola Perskiego, potym od Macedończykow y Wodzow Alexandra z Syryą Egiptem y Babilonią, potym od

Krzyżan zpląderowana, na koniec od Turkow spustoszona y do ostatniey przywiedziona nędzy, tak że nic godnego pamięci niema tylko że Turec kiemu Tyranstwu poddana. Tu godnosc z krwi dawnych Antenatow pochodzących y herbami zaszczyconych za nic, lecz wszyscy niewolnicy Turka. Dzieli się na 4. Części. Natolią. Amazyą. Karamanią. Aladu lią. Oblana wielą rzek. iakoto: Madra. Sarabat. Sangar. Aiala. Aly. Trjo. Genfuy. Cidna. &c.

NATOLIA WŁASNA.

Zamyka w sobie: Bitynią. Lidyą. Frygią. Paflagonią. Mizyą. Karyą Jonią. Colidę. y Część Galacyi. y Natolią własną.

NATOLIA dzieli się na 14 Sandziakow iakoby Powiatow. ma Miasta Chioutaie. Bursa. Nicea. Scutari. Angoury. Magnesia. Smirno. Clazomena. Hierapolis. Melasso. Milet. Efes. Nicomedia. Pessyn.

NICEA. Tu były 2 Concilia Generalne I Roku 325. pod Sylwestrzem Papieżem y Konstantynem W. Cesarzem przeciw Hereżyi Aryusza gdzie zaraz Simbolum Credo in unum Deum Patrem &c było promulgowane. Wielkanoc naznaczona na Dzien Niedzielny po 14 Dniu Marca. Natym Concilium było Biskupow 318. Drugie Concilium było R. 787. przeciwko Ikonoklastom, pod Adryanem I. Papiezem

SCUTARI. fundowane na ruinach Chalcedonij, nad rzeką Baiona. w tey zburzoney chalcedonij było Concilium za Leona Papieża R. 451. przeciw Eutychesowi bluźniercy przyznaiącemu tylko iedną naturę Boską w Chrystusie Panu, Ciało zaś fantastyczne. Biskupow było na tym Concilium. 632. Chalcedonia była Stolicą krolow Illiryiskich.

ANGOURY. Tu Pompeiusz zbił krola Pontckiego. Tu zginął Bajazet wzięty w niewolą Cesarz Turecki.

SMIRNO. To iest iedno Miasto z 7 asyatyckich do ktorych pisał S. Jan w Apokalipsie.

EFES. Miasto wystawione od Amazonek [:ktorych niżey:] był tam kościoł Dyanny, ieden z 7 Cudow świata, wystawiony przez Kteziffona od Amazonek Architekta. budowano ten kościoł lat 220. Długi był 425 krokow szeroki 220 krokow. Drzwi były Cyprysowe, Kolumn było 227. Ichdy były z winnego drzewa sprowadzonego z Cypru. R. Przed narodzeniem Pańskim 336, tey nocy ktorey się urodził Alexander Wielki, ten kościoł co przedtym 7. razy gorzał y 7 razy reparowany, w perzynę się obrucił przez ogien nagły, na co Hesegias racyą dał; Nie dziw że się spalił kościoł, bo Dyanna bawiła się na ten czas u Olimpijskiey rady rodzącey Alexandra Wielkiego. Diabelskie zaś Oracula dały wyrok w Efezie że ten ogien zapalony tey nocy miał zapalić całą Azyą, co się sprawdziło wdrzuceniu Alexandra ktory całą Azyą zawoiował. Ten kościoł zapalił imieniem Herostrates. Efezanie po zawoiowaniu całey Azyi Alexandra mieli za Boga. Do tego Miasta S. Paweł pisał list. By to tu Concilium Generalne III. potępiaiące Nestoriusza Patryarchę

konstantynopolitanskiego. Biskupow było na nim 224.

NIKOMEDYA. Miasto nazwane od Nikomeda krola Bityniyskiego to miasto naywięcey tym się szczyci ze z całey Grecyi naypierwey przyiełło Wiarę S. Zlane Krwią wielu SS. Męczennikow, osobliwie S. Barbary S. Adryana. S. Pantaleona. S. Gorgoniusza, blisko tego Miasta umarł konstantyn Wielki Cesarz. Tu się rodził S. Chryzostom.

BITYNIA.

Ta Prowincya zaszczycała się przedtym własnemi krolami Nikomedem, Zeilasem, Pruzyasem u ktorego był Annibal Generałem, ten się sam otruł w wsi Libissie maiąc lat 70 Roku od założenia Rzymu 550. obawiaiąc się aby niebył wydany od krola Rzymianom. potym było 3 krolow z ktorych ostatni ustąpił Rzymianom Państwa na 70 lat przed Narodzeniem Pańskim. Bityncrykowie naypierwsi wynalezli Lektyki. według Juwenalisa.

LYDYA.

Miała krolow 11. począwszy od Aragona Roku 2035 aż do Krezusa Roku 3496 od stworzenia świata. potym ią podbili Persowie, potym Grecy, potym Rzymianie, aż teraz Turcy. Jest tam rzeka zwana Paktol ktora ma złoty piasek.

FRYGIA.

Dzieli się na wyższą y niższą.

Frygia większa miała Miasta: Synada. Laodycea, Pergam. Hierapolis. Pergam Miasto było stolicą krolow Pergamskich. W tym mieście krol Eumen naypierwey kazał robić Parganin.

Frygia mnieysza. szczyciła się Miastem Troia. krol Frygij był Tantalus. Wirgiliusz y Homerus w tey znaydowali się Frygij.

Frygiuszowie naypierwsi wynalezli: flety, wory, koła, y zaprzęganie pary koni do nich, oni pierwsi złotem tkali materye, y czarnoxięstwa wymyślili.

PAFLAGONIA Prowincya ma Miasta: Synope. Tripolis. y Amisa.

MISIA Prowincya, tu był most łączący Europę z Azyą.

KARYA

krolestwo. Miało swoie Miasta: Magnesia. Alabanda. Stratonica Minda. Priena. Halicarnas.

Halicarnas Miasto. Gdzie krolowi karyi Mauzoleuszowi Żona wystawiła grob, ktory między I. Cudow świata policzony. Ten grob był cały z białego marmoru.

IONIA. Prowincya. Tabyła zawoiowana od Amazonek.

EOLIDa Prowincya. ma Miasta: Folia. kuma. Castry.

GALLACYA.

Imie swoie wzięła od Gallow ktorzy zruynowawszy Włochy y Krym spaliwszy, tu się osadzili. Ci Galatowie wiele pustoszyli kraiow. Włochy, Illiryk. Pannonią. kroacyą. Greacyą, na koniec ciągnąc ku Macedonij.

Antyochus zastąpił im drogę z woyskiem swoim wystawszy przeciwko nim na słoniach, bo wiedział że konie Galatow cierpiec nie mogły słoniow, iakoż tak się stało, bo iak tylko konie usłyszały ryk słoniow uciekaiąc ież dnych porrucały, y tak ich wtenczas zbili, rozprosyli, y zabrali, było tych Galatow na 300000. krolowie Grecyi y Aryi ledwie im się opłacic mogli aby Panstw ich nie niszczyli. S. Paweł pisał list do Galatow.

AMAZYA.

Przedtym była Monarchia Trebizondzka pod władzą kommenow która trwała lat 257. od Turkow wzięta. Prowincye Amazyi: Pont: Cappadocya.

PONT.

Miewał przedtym własnych krolow, między ktoremi ostatni był Mithridates, ktory usłyszawszy że syn iego Farnaces krolem się za zycia iego ogłosił, sam się zabił Roku 691. od założenia Rzymu, panowawszy wprzod lat 57. zaraz też Rzymianie to krolestwo zawoiowali.

CAPADOCYA.

To Państwo miewało własnych krolow. Teraz pod iarzmem Tureckim utraciło swoy lustr. Miało miasta: Cerasus. Nanzians. Neocesarea. Sebasta. Comane.

Nanzians miasto. w ktorym się rodził S. Grzegorz Nanzianzenski w wieku IV. Doktor S. kosciała. umarł na puszczy R.P. 389.

Cerasus miasto. gdzie naywięcey było wisien, z tey przyczyny tak nazwane. Lucullus, naypierwszy we Włoszech zaszczepił wisnie, ztąd ich przeniosły.

CARAMANIA.

Dzieli się na południową y północną. toiest na większą y mnieyszą. KARAMANIA. Północna. toiest większa zamyka w sobie Licaonią Prowincyą całą zieloną bo okrytą Cedrowym Drzewem. w niey iest Miasto Iconium. Antyochia Pizydyiska Oyczyzna S. Małgorzaty.

KARAMANIA Południowa, albo mnieysza, zamyka w sobie Prowincye Cylicyą. Pamfilią. w Cylicyi Miasto Tarsus, Oyczyzna S. Pawła Apostoła. w Pamfilij. iest wiele kozow białych, ktorych wełna nayleprza do robienia kamlotow.

ALADULIA.

Czwarta Część Azyi mnieyszey toiest Natolij. Zamyka w sobie dawną Armenią mnieyszą y część wschodnią Cylicyi. Szczyciła się własnemi krolami przedtym, lecz Soliman I Cesarz Turecki podbił ią sobie karawszy głowę uciąc krolowi Ustyagielowi zdradzonemu przez własnego Generała. Dotąd granice Azyi mnieyszey.

ARMENIA.

Czyli Turkomania. Miało to Państwo własnych krolow, bo ieszcze za Juliana Apostaty był krolem Arzaces, dopiero R. P. 1515. dostała się pod władzą Turecką gdy ią Soliman Cesarz Turecki podbił w cale. W tey Armenij iest Gora Ararat. na ktorey zastanowiła się Arka Panska po potopie. S. Bartłomiy tu Ewangelią opowiadał.

Armenia dzieli się na 4. Beglerbegliki: kars. Erzerum. Wan. Thildyr. z Armenią na Północ graniczy krolestwo Immeryty.

Gory te w Armenij Aracat nazwane między ktoremi iest zwyż wspomniona gora Ararat są tak wysokie, że 8 dni od nich iadąc ieszcze ich widac.

Aka Noego ktora się zastanowiła na tych gorach, z iakiego by była drzewa, komu nie wiadomo? Znayduią się 2 Tablice z tego korabiu, iedna w klasztorze Naschevan nazwanym tu w Armenij. druga w Skamachij w kościele Ormiańskim na kształt krzyża. Drzewo więc iest brudno cisawego koloru.

DYARBEK
czyli
ASSYRYA.

Położona między Rzekami Tygrys y Eufrates. Graniczy na Północ z Armenią, na Zachod z Syryą, na Południe z Arabią pustą na Wschod z Erzerum. Zamyka w sobie Chaldeą naypierwszą Monarchią świata ktora po podziale świata: Podział albowiem świata był podczas urodzenia Falega po Potopie w 101 latij w lat 30 a po Potopie w lat 131 założona od Nimroda, y nietrwała tylko za życia Nimroda lat 65. według S. Augustyna. Była założona w Babilonij. Syn tego Nimroda Ninus przeniosł stolicę do Miasta Ninive, y tak się zakończyła Monarchia Chaldeyska. Po Ninusie panowała Semiramis Monarchini wielkiey odwagi. ktora dowiedziawszy się że iey Starosta podniosł rebe

lią w Babilonie, w tym momencie wybiegła ieszcze na wpuł ubrana y nie uczesana, miasto oblec kazała y dotąd się nie szczesała poki niedobyła miasta. Ze zaś Semiramis maiąc sobie od Męża porwolony Tron na krot ki czas, kazała Męża zabic aby dłużey panowała, y z Synem swoim Niniaszem rząd prowadziła y z nim iak z Mężem mieszkała. Syn Niniasz przestorzywszy zaboystwo Matki swoiey skazał ią zabic

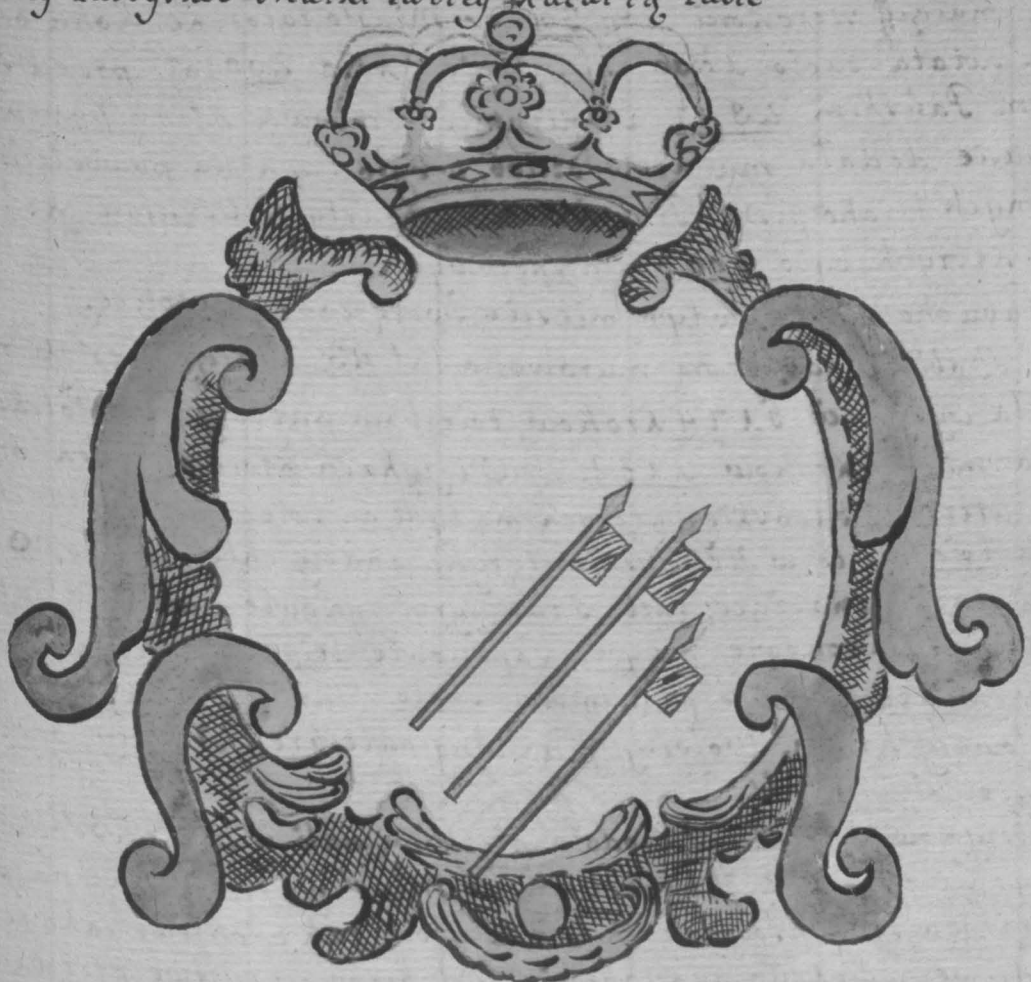

Po Niniasie było Monarchow 37. aż do Sardanapala. ktorego widząc Arbaces Gubernator Medow ze między niewiastami prządł kądziel, Belią podniosł przeciw niemu y w Babilonij naszedł dla zrucenia go z Tronu. Lecz Sardanapalus zamknąwszy się wiednak wiery z wielkiemi skarbami y stadem nałoznic swoich, kazał się zapalic z wieżą y tak w dymie skończył Monarchią Assyryską Roku od Stworzenia świata 3178. Trwała tedy Monarchia Assyryska od roku 196 po Potopie ktorego wzięła swoy początek, przez lat 1227. y tak zamieniona w Monarchią Medow, od Acerbasa Roku 1423 po Potopie świata. Lecz potym to Państwo oddzieliwszy się od Monarchij Perskiey zostaie pod Rządami Tureckiemi, o ktore między temi Monarchami częste bywaią kłutnie.

BABILONIA. Miasto ktore założył Nemrot Syn Chusa, wnuk Chama, a prawnuk Noego. Nemron z Imienia swoiego znaczy: iako pisze Isidor: Tyran. To Miasto iak go opisuie Diodorus, miało stay 360 co uczyni mil Polskich 10. ktore murując co dzien iedno staie wymurowali, wysokosc murow iego wynosiła stop 365. co uczyni łokci 181 szerokosc murow iego była taka, ze się dwa powozy po nim iadąc

dąc minęły, mury z cegły maszą kleiowatą z morza martwego zbiera: ną murowane. Miasto było tak wielkie, że gdy Krol Cyrus wielkie woyska wprowadził w Miasto, ogniem y mieczem go pustoszą, inne części Miasta dopiero się trzeciego dnia dowiedziały o tym. Był tam: że most na Rzece Eufrates przez Miasto płynącey zbudowany na 5 stay, maiący szerokości stop 30. To Miasto założone Roku od Stwo rzenia świata około 1800. Po potopie około 200 lat. przed Naro dzeniem Pańskim 2047. Semiramis Krolowa ktora panowała po Ninuśie dodała mu wiele ozdob, w ogrodach na powietrzu wy stawionych /: iako pisze Herodotus:/ podpartych licznemi kolumna mi, do ktorych było 100 bram spiżowych.
Krol Nabuchodonozor w tym mieście swoię założył stolicę.
Wieża Babilońska ktorą murowano lat 43. gdy ią przestali muro wać, była wysokości 5174 krokow, to iest na puttory mili Polskiey. do koła miała krokow 1134. O ięzykach ktore początek wzięły przy tey wieży Babilońskiey, ktorych ma być na świecie 72 z tego iedne go słowa Lohem. co w Hebrayskim ięzyku znaczy chleb. wyszło 70 na zwania każde znaczące: hleb. I tak Syryiczykowie nazywaią lahma. Grecy: Arton. Liwonowie: maysc. Laponowie: leipe. Francuzi: pain. Węgrzy: chinaer. Indowie południowi: oholo. Turcy: ekmeck. Bulgaro wie y Słowacy: kruch. Wołoszy: pin. Anglowie: bret. Niemcy: brot. Skla wowie y Polacy: chleb &c.
Assyryiczykowie /: według Herodota zachowywali u siebie osobliwszy zwyczay. Ci raz w rok zchodzili się do Miast y wsiow, gdzie na publi cznym targowisku sprowadzali Corki swoie, tak urodziwe iako też y nie urodziwe, y według upodobania ludzkiego urodziwe przedawszy według ceny naznaczoney, te pieniądze na posagi obracali dla nieu rodziwych, aby ieżeli nie z urody to przynaymniey z pieniędzy mogły poyść za Mąż. Miasta znaczniejsze w Dyarberku.
Dyarberk. Merdyn. Mosoul. Ryka. ORPHA. Harran. Nesibin.
Dyarbeker. Miasto dwiema murami opasane, z 72 wieżami na pa: miątkę 72 Uczniow Chrystusa Pana.
Mosoul. wystawione na ruinach dawnego Ninive, ktorego z drugiey strony Tygru są ieszcze znaki.
Orpha przedtym zwane Edessa. To było Stolicą krola Ozroenitow Abagara. Krol Perski Horroas dowiedziawszy się że to miasto ieszcze nigdy niedobyte, przez Protekcyą Obrazu Chrystusa Pana, ktory /: ia ko pisze Eusebius:/ dostał się Abagarowi od samego Chrystusa Pana ie szcze będącego na tym świecie, chciał wszelkim sposobem dobyć Edessy y obległ Miasto, lecz od attaku musiał uciekać, uznaiąc większą moc Boską niż ludzką.
w Chaldei było Miasto Ur. o ktorym mamy w Piśmie S. że z rozkazu Bo: skiego Abram Patryarcha z Ur Chaldeorum wyszedł. Bo ta Chaldea była Oyczyzna Abrahama Patryarchy.

ARABIA.

Trzecia część Turcyi Azyatyckiey.

To Krolestwo pod wielu było Monarchow władzą, zawoiowane było od Egipcyanow. Persow. Assyriow. y od Alexandra Wielkiego. Po iego śmierci Hierotymus był krolem Arabskim y miał Synow 600 z wielu nałożnic ktorych mocą wiele profitował y Sukcessorowie iego przez długi czas panowali. Zawoiowani potym byli od Rzymian, lecz iak Machomet rozeszył się z fałszami swemi, liczne zebrawszy kupy, iawną rebelią wzniecił, y tak się wybili Arabowie zpod władzy Rzymskiey.

Arabia dzieli się na Szczęśliwą. Pustą y Skalistą.

Ma wzdłuż około 300 mil. wszerz 250. Granicży na Wschod z Persyą gdzie ich dzieli Eufrates. na Zachod z Istem Suez. na Południe ma morze Arabskie, na Północ z Armenią y Syryą, za Eufratesem.

ARABIA Szczęśliwa iest większa y ludnieysza od innych dwoch obfituie w perfumy wszelakie, w pełty nayszacownieysze, korale. mirę. Aloes. muszkatowy kwiat. słoniową kość. w drzewa pełne bawełny, maiące frukta podobne do iabłek, z ktorych iak dozrzeleią wyimuią bawełnę. obfituie w konie dobre y wielbłądy.

Miasta ma. Mekka. Medyna. Mechla. Aden. Zibith. Busseret.

Mekka miasto. Oyczyzna Machometa. Sułtan czyli Xeryf Mekski bierze wielkie pensye od Cesarza Tureckiego, dla utrzymania swawoli Arabskiey, aby nieszkodzili Pielgrzymom Tureckim do Mekki albo Medyny idącym. w tym Xięstwie Mekskim nayleprze się kasse rodzi.

Medyna Miasto. gdzie grob Machometa. długości maiący na 100 krokow. szerokości na 80, ma dwie bramy do wchodzenia, na 400 kolumnach latercynowych stoi, lamp się pali wnim 3000.

Zibit miasto stołeczne tegoż imienia /: Strabon pisze y wielu Historykow że:/ Krolowa Saba była Panią tego Krolestwa, ktore nazywa Sabeą, a ludzi Sabeuszami.

Tam iest kanał BABEL MANDEL ktory łączy czerwone morze z Oceanem, tak nazwany od gory ktora ma bydź cała magnesowa.

ARABIA Pusta. ciągnie się od Arabij skalistey aż do Mezopotamij niema tylko dwa miasta: Ana y Balsora, bo cała piaszczysta, że ledwie można przeyść y przeiechać. Ta Część Arabij w Pismie S. nazwana Cedar. Ta iest Oyczyzną SS. Trzeykrolow.

Arabia skalista, większą częścią pusta, Tam ludzie błąkaią się z miesca na mieysce. Mieszkana była przedtym, od Idumenow. Moabitow. Madyanitow. Amalecytow. Miasta ma: Herat. y Medaoun.

Wsławiony ten kray Arabski: że tam P. Bog przez 40 lat Izraelczykow prowidował wyprowadziwszy ich z niewoli Egipskiey. Tu im dał Prawo, spuszczał mannę y inne cuda czynił.

Między gorami ktore ma Arabia, iest gora SINAI. ktora ma dwa

Wierzchołki, ieden zwany OREB, gdzie Moyzesz uderzywszy rozgą, wodę wyprowadził dla Izraelitow, y tam z P. Bogiem rozmawiał w krzaku ~~[illegible]~~ ognistym. drugi zwany SYNAI gdzie Moyzesz Prawo odebrał Boskie.

Morze czerwone ma wzdłuz około 250 mil, w serz naywięcey 50. To morze iest niebespieczne na okręty dla gęstych wysp piasecznych. przytym ma dwie osobliwosci, 1. ze obfituie w korale znayduiące się w morzu iak lasy naywiększe y tak wysokie drzewa ze y nad morze wyrastaią gałęzie. 2. ze ma ziele zwane Zuph. ktore bardzo pięknego iest koloru y służy do farbowania purpurowych kolorow, y do iedzenia ma bydz smaczne. Na tym morzu iest wyspa TOPAZOS. gdzie bardzo wiele znayduie się z topazow albo Chrisolitow. Pliniusz pisze ze tam znaleziony raz był topaz długi na 4. łokcie.

Arabowie idą od Izmaela Syna Agary z Abraama spłodzonego, dlaczego zwani byli Agarnienami, dopiero za czasow Dawida nazwani Arabami od słowa Arab, co znaczy: Kryc się, chowac. bo nie maią zwyczaiu uprawiac roli, tylko z mieysca na mieysce się przenoszą dla zywnosci. Arabowie są tak msciwi, ze się mszczą y na synach zabiiaiąc ich. kiedy umiera ktory z nich, to go w tym samym mieyscu zagrzebią w ktorym umarł, położywszy na wierzchu kamien y deskę. Kiedy zas Arab poymie Pannę ktorą za zonę, to kaze zabic wielbłąda albo dwoch y daie iey w dyspozycyą, iezeli zas ktory z krewnych nie iest przytomny, to oddawszy Mężowi wszystkę expens/: gdy Małzenstwa tego niepozwala/ odbiera mu Zonę aczkolwiek y po zakonczonym Małzenstwie.

U Arabaw, cokolwiek posiada ktora Familia wszystko iest wszystkim pospolite. U dawnych Arabow ta pospolitosc zbyteczna była, bo wszyscy sobie byli bracia w iedney Familij, wszystkim iedna zona, nawet y z siostrami y z matkami się społkowali. a z inszey Familij miec było ktoremu społecznosc z niewiastą za cudzołostwo poczytowali. Na polach Arabskich znayduią takie bryłki złota iak zołądz, obfitosc albowiem maią złota, y gdy go przedaią, to co złota dadzą tyle troie tylko miedzi biorą, a srebra tyle dwoie bo sobie mało szacuią złoto pragnąc bardziey innych rzeczy. W suknie ubieraią się miękkie y bogate, w złocie nietylko niewiasty lecz y męszczyzny chodzą, łancuchy złote noszą na szyi, na rękach manelle. przy uszach zausnice, obowie koloru roznego a zawsze nowe/godzi im się swego Xiędza zabic gdyby go postrzegli ze wynidzie za swięte mieysce. Zamiast drew Cynamonem palą. Garreiowie Arabi tak są bogaci, ze w domach swoich, sciany, dachy, progi, maią, z złota, srebra, z słonowey kosci. Nabateiowie zas Arabi wielkie zabiegi maią o bogactwa, bo u nich ten zwyczay; ktory przyczynia do statkow Oyczystych ten iest w wielkim honorze, a ktory utraci, to go publicznie zabiiaią. Blisko Arabij w morzu znayduią takie perły, ze szacunku nie maią. Zkąd czytamy o Kleopatrze ze za iedną perłę dała. 250000 czerwonych złotych. Tę perłę znaleziono w Perskim morzu.

MINGRELIA.

Kray od dawnych Colchida zwany. Milgrelienowie są Chrzescianie Grecy, lecz niewiadomi Wiary swoiey, maią iednego Prymasa dependuiącego od Patryarchy konstantynopolitanskiego. 6. Biskupow. 6. Opatow. ktorzy idą na woynę tak iako y inni Zołnierze. Xięża się zenią ile razy chcą. Swieccy zon wiele y nałoznie chowaią, gdy zas kto cudzołostwo popełni, to za pokutę musi dac wieprza. Ludzie są piękni, urodziwy, Niewiasty płci delikatney, ale wszyscy niepodczciwie zyiący; zaboycy złodzieie, cudzołoznicy. zenią się y z ciotkami y z ciotecznemi siostrami. Małzenstwo u nich nie iest Sakrament, y kiedy się ktory zeni zapłacic powinien taxę włozoną. Na Pannę większą, na wdowę mnieyszą, na rozwodkę naymnieyszą. y przed slubem maią wolnosc wszelką, pokąd się nadzieia pociechy nie pokaze, dopiero się potym zenią. Wiara u nich taka ze ani wiedzą Przykazan Boskich, ani grzechu znaią, ani Sakramentow, za baykę sobie maią sąd ostatni, zycie wieczne, bo ich Duchowienstwo nic nie naucza, y sami małoco albo nic nieumieią. Kazanie ich na tym się funduie: gdy kto zachoruie to woła Xiędza do siebie, zamiast słuchania go spowiedzi, to się pyta co za przyczyna choroby, y mowi do niego, oto ten obraz się na ciebie gniewa, trzeba go przeprosic iakim podarunkiem, to będziesz zdrow. Ich Primas zowie się Catholicos, tego Xiąze tameczny kiedy chce zrucic moze. Swiątobliwosc iego wszystka mięsa nie iesc, w poscie wina nie pic, długo się modlic w dzien y noc, a tak iest głupi ze ledwie czytac umie. Za konsekracyą Biskupa bierze 800 Talerow, za mszą załobną 1000 talerow, za inną mszą 100 talerow, za spowiedzi takze wiele bierze. Nie wizytuią Biskupi nigdy kosciołow ani Dyecezyi. Xięża ani chrzcic nie umieią, pozwalaią Matkom zywo dzieci zakopywac, kiedy ich nie maią czym zywic MINGRELIA ma własnych Xiążąt nie dependuiących ieden od drugiego, lecz wypłac muszą wszyscy Xiążęta trybuł Cesarzowi Tureckiemu od Południa iest położona nad morzem czarnym Miasto iedno tylko ma Fazzo nazwane, wsi dwie, Zamkow 10 bo cały kray iest mieszkany na 1000 krokow dom od domu, y blizey y daley, Powietrze ma mierne lecz dla Cudzoziemcow nie zdrowe, ziemia obfituie wzboza, wina, pastwiska, w Senes y inne Aptekarskie medycyny. Turcy tu naywięcey handluią y ludzi kupuią, bo kiedy nie ma ktory czym zapłacic; to mu y Zonę y dzieci przedadzą na zapłatę. Stroiu zadnego nie zazywaią, w samych tylko koszulach y botach chodzą odmieniaiąc ie 4. razy na rok. Zony niepłodne przedaią, albo rozwod z niemi biorą zapłaciwszy Biskupowi pewną kwotę.

Turcy ten zwyczay zachowuią, ze nikomu z krewnych nigdy nic niewyswiadczą, chociazby naybogatsi byli, lecz iaką pamiątkę po sobie zostawuią, albo most wspaniały, albo Spital, przy ktorym będzie łaznia y Kosciol, albo co innego, a wszystko wspaniale, chcąc dobru pospolitemu dobrze uczynic.

CYPRUS

Wyspa nayobszerniejsza na wsrodziemnym morzu, przy Natolij. wzdłuż ma mil około 40 wszerz 13 mil, a wokrągłości około 100 mil. Ta wyspa miewała własnych krolow, potym przyszła pod władzą Grekow, Bonay przod na tey wyspie było 9. krolow, ktorzy należeli pod krola Perskiego była potym w mocy Ptolomeuszow, z ktorych ostatni że niebył miłym Rzeczypospolitey, otruty. y tak dostała się Rzymianom, lecz iak ustawało panowanie Rzymskie trzymali ią Cesarze Konstantynopolitanscy przez 800 lat, po ktorych nastąpili Krolowie Łacinski z Familij Luzygnanow Francuzow. Rychard krol Angielski wypędził z tamtąd Izaaka Kommena, z przyczyny, że chciał żonę iego zgwałcić talami tam zapędzoną y przedał wyspę Templariuszom za 100000 talerow ktorzy wyliczyli 40000 a resztę zapisali się w krotce oddac, lecz mało nad rok trzymaiąc oddali ią Rychardowi. Przedał ią znowu Gwidonowi Luzytanskiemu. Ostatnia z tey Familij Karolotta zaślubiona Xięciu Sabaudzkiemu z Posagiem Krolewstwa Cypryiskiego, tytuł iednak tylko mieli bo Jakob Syn Gwidona Wyspę trzymał, y ożeniwszy się z Corką Kornara Szlachcica Weneckiego zostawił z niey Syna, poiego smierci Wenetowie wyspę odebrali. lecz im ią R. 1571 Soliman II Cesarz Turecki wydarł.

Cyprus obfituie w wszystko cokolwiek tylko do rozkosznego życia potrzeba, w pszenicę, wino, oley, owoce, cukier, miod, sol, Cytryny, Limonie, daktyle, bawełnę, wełnę, złoto szafran, iedwab, Szmaragd, kryształ, żelaza, hałun, rumbarbarum, miedz osobliwie bo tam naypierwey wynaleziona, w takiey obfitosci iż miedziany cyprnazywał się z kori wełny tam sukna robią. Obywatele tamecznі są rożnych sekt: Armenowie, Koptowie, Maronitowie, Nestoryanie, Georgienowie, Jakobitowie &c. z wolnym zażywaniem sekty. Kosciol Cypryiski fundowany od S. Pawła, ktory tu naypierwey opowiadał Ewangelią z S. Barnabą tam umęczonym. Ciało iego znalezione za Zenona Cesarza R. 305. Na tey wyspie znayduie się kamien zwany Amiant ktory utłuczony wydaie się na kształt nici lnianych z ktorych robią płutno, to płotno nigdy się nie spali w ogniu, y im go bardziey pali tym bielsze, pisze otym Podocatarus w historyi Cypryiskiey wydaney R. 1566. Nie daleko Miasta Linios iest bardzo wiele robactwa szkodliwego y gadzin, iż tam nikt mięszkac niemoże, iest tam klasztor w ktorym chowaią Kotow wiele, te Koty wychodzą kupami wpole y to robactwo tępią, a iak zadzwonią na nie to zaraz do klasztoru powracaią. Na tey wyspie iest iedno iezioro ktore do koła ma 12 mil. nazwane słone, bo sama woda z niego w sol się obraca, tey soli co rok wielkie okręty wywożą. Miedzy innemi gorami iest naywyższa gora Olimp wszelkiego rodzaiu drzewem okryta, Okrągłość tey gory 54 mil, na niey są Klasztory w ktorych mięszkaią Caloiery. Wypływaią z niey dwie rzeki Lius y Lapetus iedna na południe druga na północ, iak te rzeki wyschną to wielki głod wody na wyspie.

SCIO

Wyspa. Ta oprocz miasta Schio ma 15 wsi, w ktorych tamecżni mieszkancy zabawiaią się terpentyną. Tę wyspę przywłaszczyli sobie Genuenczykowie R. 1346, ale im ią Turcy odebrali R. 1566. Wenetowie wygnali Turkow R. 1694 lecz im ią oddali. Miasto to mieszkane od Turkow y Żydow, a przedmieścia od Grekow y Latinow ktorzy tam maią Biskupow y klasztory Panieńskie. Kray obfitujący w wina delikatne y kuropatwy. Ludzie tu maią bydź urodziwi.

To krolestwo nayprzod rządzone było od Achemenesa Oyca Kambizesa a Dziada Cyrusa. Cyrus zawoiowawszy Monarchią Medow y Daryusza krola Babilońskiego, a racżey całą Chaldeą czyli Assyryą fundował Monarchią Perską, po potopie R. 1949. ktora trwała przez lat 202 pod 13 krolami, począwszy się przed Narodzeniem Pańskim na 532 lat a kończąc się na 330 za Daryusza Kodomana zwyciężonego od Alexandra wielkiego, ktory Perską zatraciwszy Grecką Monarchią fundował. Po śmierci Alexandra dostała się Persya Partom, lecz im ią odebrał

Artaxerxes R. P. 226 y powtornie zaszczepił Monarchią Perską ktora trwała lat 421 pod władzą 21 Krolow, z ktorych pierwszy był Artaxerxes, a ostatni Hormisdas II. ktoremu ią wydarli Saracenowie y tak Persya przez lat 391 pod władzą 17 Sułtanow była. Roku zaś 1038 dostała się pod panowanie Tureckie y była aż do R. 1514 ktorego Ismael Sophi, ostatniego Rządcę Morad Beg. wygnał y zabił, Tego Ismaela Sophi Sukcessorowie do tąd panuią.

Persya iest krolestwo monarchiczne, Despotyczne y Dziedziczne, nie tylko Synom z Małzenskiego łoża, lecz y naturalnym sukcessya spada ktorych przekładaią nad innych krewnych.

Persya ma Ministrow 6. koronnych. 1. Edmadaulet. kanclerz koronny. Korthi Hetman. koiler Agasi minister koronny, Generał woysk niewolniczych. Tefankthi. Generał Infanteryi. Topi Basza. Generał Altyleryi. Dywam Begoi. Sędzia wielki. Ci ministrowie koronni Cchik Marszałek koronny. Nazyr. Podskarbi nadworni. Vaki Anevis. Sekretarz koronny. Monad Gen. Astrolog wielki. Hakin. Doktor krolewski. Mecheurdar. Pierzętarz. Mirakor Koniuszy. Mirchelar Łowczy. Rechibkana Agasi. Pilnuiący garderoby krolewskiey. Wakmiat. Lulam. y Musrevit. Woyzyrowie. Mechmonrad. Basza co wprowadza Portow Cudzoziemskich z laską. Kodata. kapelan Krolewski Mnich.

W Prowincyach Sędziowie zowią się Immamowie.

Co się tycze obyczaiow. Persowie przedtym iako pisze Herodotus ani kosciołow, ani posągow, ani ołtarzy niewystawiali, y owszem to czyniącym za głupstwo przyczytowali, lecz w zwyczaiu mieli iako na naywyższych gorach Iowiszowi ofiarowac, to iest okręgowi całego Nieba ktory Iowiszem zwali, przytym czynili ofiary słońcu, Xiężycowi, ziemi, wodzie, ogniowi, wiatrom, między wszystkiemi dniami żadnego niemieli uroczystego, tylko dzień swego narodzenia. Umarłych ciała za miasto wynosili na pola y tam ie nagie kładli, aby od psow y ptakow pozarte ciała były, niechcąc ani kosci umarłych chowac. ieżeli ktorego ciała w prędce ptastwo albo zwierze nie pozarło, za zły znak sądzili że ten człowiek złego był życia, y piekła iest godzien, dla czego pokrewieństwo opłakiwali go iako człowieka żadnego szczęścia niemaiącego po zakończonym życiu, ieżeli zaś prędko pozartym był od zwierzow, mieli go za błogosławionego. Lecz teraz daleko lepsze są obyczaie Persow niżeli Turkow albo Tatarow albo Saracenow. Idą za Sektą alego naśladuiąc sam wybor Alkoranu y w Symbolum swoim dodaią że Ali Pułkownik samego Boga Traktuią nauki a naywięcey Astrologią, Medycynę y Poetykę. Szlachectwo iest unich w poważeniu, tym się rożniąc od Turkow ktorzy ani godności Szlacheckey, ani Herbu nieprzyimuią. Persowie gości łaskawie y mile przyimuią, nigdy zaś żony niepokażą przed gosciami, aby się z gosciami miała zabawiac, lubo Żony szanuią nie tak iak Turcy ktorzy Żony maią za niewolnice. Dzieci od 5 roku aż do dwudziestego, w trzech sztukach naywięcey ćwiczą; ieździc. z łuku strzelac y prawdę mowic. przed piątym rokiem Syn nigdy Oyca niewidzi, lecz tylko między samemi rossnie niewiastami, co dla tego czynią, iż gdyby między

tym ćwiczeniem umarł, żadney szkody Cyeu nie przynosi. Persom niego
dzi się nikogo zabiiac, ani też żadnemu z swoiey Familij co przykre
go uczynic. Za wzgardzoną wielce rzecz maią Kłamstwo, albo kiedy
kto co komu winien, albo żeby kto wrzekę plut albo ręce umywał, lub
potrzebę natury czynił. Znaiomi a rowney sobie kondycyi przy spotka
niu się całowaniem się witaią, ieżeli zaś ubogi z bogatym się spotkał
bo przyidzie do niego to mu się powinien kłaniac.
Persya ma dwie kary. 1 Ordynaryina, kijmi karze zasłużonego, dru
ga extraordynaryina, maiąca w sobie rożne kary. 1 karą obrynac z
pod nog ciało, y solą nasypowac a potym kijmi bic na tym mieyscu
2 karą paznokcie obrynac u nog aż do żywego. 3. więża za ręce
y nogi, żelazo rozpalone przykładaią do ciała, albo odrywaią szcu
kami ciało &c. ktore wycierpiawszy pacyent ieżeli się nieprzyzna
do tego o co oskarżony, to ten co go udał musi znacznie nadgrodzic
Pacyentowi, kary. kiedy zaś kto kogo zabiie wolno się na pieniądze
zgodzic, ieżeli się zaś nie zgodzi, to idzie głowa za głowę. Inne
występki osobliwie nieczyste są surowo karane w Persyi. Żona nie
dotrzymuiąca wiary Mężowi, a oskarżona, bywa zrucona z wieży
kościelney na ziemię. Panna zaś oskarżona o exces nieczysty, karę
odbiera: nayprzod iey głowę ogolą, twarz błotem skalaią, y kat
zadra ią na osła twarzą do ogona, y tak prowadząc ią po mieście
woła: nieszczęście czeka podobne każdey niepiastuiącey honoru
Panienskiego. Prawa Immanowe, pozwalaią Matkom zabiiac Cor
ki swoie w excessie znalezione. Pozwalaią także Synom porywaią-
cym się na rodzicow, ręce ucinac, albo bluzniącym przeciw-Rodzicom
ięzyk uciąc, ieżeli zaś uderzą Rodzicow to im ramiona ucinaią.
Do Nabożeństwa zażywaią nakształt koronek, na ktorych wychwa
laią attributa Boskie. 3 razy na dzień się modlą. rano w południe
y w wieczor, ustawicznie ukłony czynią, witaią zawsze dobrego y złe
go Anioła, dobrego proszą o dobre natchnienia, a złego żeby im zle
nie radził, kiedy zaś czytaią Alkoran, ustawicznie się zchylaią
obawiaiąc się aby na wspomnienie Imienia Boskiego niezapomnie
li uczynic ukłonu, kiedy się modlą to się ku południowi obracaią
kamień kładą pod Dywan rozpostarty, na pamiątkę grobu Macho
meta, a na nim kładą koronkę, Alkoran y grzebień, ktorym bro
dę czeszą przed modlitwą. Od Żydow przeieli Prawo oczyszczania się: ie
dno przed modlitwą, drugie dla odpuszczenia grzechow. Dzieci obrzezu-
ią w 13 lat, dla tego że Izmael ich Patryarcha w tym wieku obrzezany
Maią ieden post w miesiąc, ktory zachowuią nic nie iedząc cały dzień
tylko w wieczor, kiedy zaś ktory złamie post, to się idzie rekoncyliować
przed swego Sadrę iakoby Biskupa, y musi przysięgac przednim na
Alkoran iako więcey nie złamie postu, y zato mu karę naznacza.

y tak czynią w innych występkach przeciw Alkoranowi. ta zaś Spowiedz zowie się unich: Toba.

Persowie maią swoich Nauczycielow Duchownych, między ktoremi iest pierwszy Sadra Cassa. Przełożony nad całą Persyą, pierwszy po Krolu siedzi po prawey stronie Krola y ma taki honor ze z iego Corkami Krolowie się żenią, tytuł ma Wikary Krola y Machometa, rządzi sumnieniem Krolewskim y cały dwor dyryguie podług Alkoranu. Moderramini. są ci ktorzy po wszystkich Prowincyach y Miastach maią Rząd Duchowny. y maią tę powagę ze Gubernatorowie nie mogą rządzic bez ich decyzyi. Elman Alek. koadiutor Sadrakassy rządzi całą Persyą bo Sadra Dworu tylko pilnuie. Modarrowie Sufragani Sadrego. Kond. iak Archidyakon postanowiony Sędzią spraw Wdowich, Sierocych y Kontraktowych. Kassy. Officyał. Kalif Pleban. Molas. Wikary Derwiszowie Mnichy Perskie prowadzą życie swoie w wielkich postach y umartwieniach, bo drogach, ulicach y Karczmach nauczaią Alkoranu. Do tych wszystkich Urzędow Duchownych pieniędzmi się muszą dokupowac u Sadrow.

Persowie zwyczaynie kupuią sobie u Rodzicow Zony, posagu żadnego nie są obowiązani dac Rodzice tylko Panienstwo rozwod zaś u nich pozwolony. Niewiasty iedwabnemi materyami się stroią, chodzą z rozczesanemi włosami, w czerwonych ponczochach, ozdoba ich naywięksa głowy perłami przypstrzone. Mężczyzni tytoniu wiele zażywaią Ludzie w Persyi są koloru oliwkowatego.

U Persow znaczne bywaią handle: peret, kadzidel a naywięcey iedwiabiu ktorego tu wielka obfitosc.

W Persyi wola krolewska staie za Prawo bo iest absolutna.

Gdy krol oddaie iaki honor wakuiący, ten co go odbiera 3 razy się powinien około Krola obrocic mowiąc: obracam się ko W.K.Mci Głowy a potym nogi całuię Krolewskie.

Przedtym u Persow gdy kto niebył posłuszny Krolowi to mu głowę ucięto y barki obcięto y tak niepogrzebany leżał.

Persya granicży od wschodu z Indyą y Krolestwem Kambai, od Północy granicą Tatarzy y część morza kaspiyskiego. Od Zachodu Granicży Turcya od Południa morze Perskie y Indyiskie.

Krolestwo iest bardzo obszerne. Od Wschodu do zachodu ma 40 gradusow co uczyni mil 600. Od Południa do Północy zamyka 20 gradusow co uczyni mil Niemieckich 300.

Nie iednakowa w tym Państwie obfitosc, bo ta część ktora nad morzem Perskim y ku morzu Kaspijskiemu obfita we wszystko. reszta zaś od upałow y suchosci nieurodrayna. ile że kiedy tam zima krotka, to drzew nigdy nieznaią. Chrześcianie ktorzy tam są płacą od głowy ktorzy maią lat 15 to tynfow 1. a ktorzy lat 20 to płaci tynfow 15.

Kraie w Persyi nayobfitsze są te: Susiana, tam ziemia tak iest urodzayna ze
200 od sta daie. Hircania, obfituie w zwierzynę ryby y wino. w Tubrustan
wina wielki dostatek się rodzi. Inne kraie chociaż są bardzo piaszczyste
obfitie iednak owocow dodaią, wszędzie iest pełno wiśien, iabłek gruszek
orzechow, migdałow, daktylow, oliwek, kaparow, melonow, pozimkow,
zyta, przenicy, ryzu, czerwonego y czarnego wina, dzikiego y domowego
ptastwa, zaięcy, sarn, ielenii, kor, wołow, wielbłądow, koni, ktore dla
swey rączości w wielkim są szacunku. Iednak im schodzi na rzeczach po
trzebnych do budowania osobliwie na drzewie y kamieniach, dlatego ce-
głę bardziey suszą na słońcu niżeli palą. w Ispahan, maią ten zwy-
czay, że kiedy im bydlę zdechnie, tedy go tylko na domowe podworze
wyrzucą, potym psy ktore na ten koniec chowaią wypuściwszy, te z ko
ściami y sierćią go pożeraią.
W Partyi nad rzeką Tygrys, ludzie są tak wysokiego wzrostu że się
zdaią od Olbrzymow pochodzic. tak zaś są mocni że y lwa wezmie napa-
sy. iako się trafiło w Ispahan A P 1700. Lew z krolewskiego zwierzyńca
wypadłszy wiele ludzi y bydła rozszarpał, niemogli mu nic poradzic, więc krol
obwołac kazał że ktoby tego Lwa poimał wielką odbierze nadgrodę. Zna-
lazł się ieden ktory był rodem z Partyi, ten rękoma Lwa złapał, paszczę
kę mu mocno rzemieniem związał y na plecach go iak barana na Pałac
zaniosł. Drudzy wziąwszy kamien w garść na drobnego kawałki kru
szą pięścią zaś wołu zabic, albo dzikiego wołu w biegu zatrzymac nieiest
tu rzecz osobliwa.
Oprocz tego co się wyżey mowiło o stroiu y obyczaiach wiedzieć ieszcze
potrzeba że niewiasty tak się tu prawie stroią iak mężczyzny zwierzchu zaś
maią suknią nakształt szlafroka, tylko trochę krutszą ktorą pasem spi-
naią, na niey zaś noszą krotką iupkę z rękawami. Mężczyzny na głowach
maią zawoy spiczasty ku gorze, niewiasty noszą wience perłami y kamie-
niami drogiemi ozdobione. Wszyscy Persowie są zbyt delikatni, niewiele oni
potraw iedzą, ale się starаią żeby były dobrze przyprawione. Napoy ich iest
woda z cukrem. Podług Alkoranu żyią, winem się iednak upiiaią tak iak
Europeyczykowie. Chleb maią przenny, ktory w rożnych kształtach pieką
Ryż iedzą łyżkami nawet y u Dworu drewnianemi. w siadaniu do stołu
w zastawianiu, w rozdawaniu y myciu się Turkow naśladuią. Są ludzcy,
polityczni, poiętni y ku obcym łaskawi, małą rzeczą można ich sobie zie-
wolic, a przez to wszystko otrzymac. iak zaś łaskawi są ku tym ktorzy się
z niemi ludzko obchodzą, tak ku tym nieprzebłagani ktorzy ich obrażą:
dla tego sposobu żadnego niemasz aby się mogli z Turkami poiednac, po
koy też z niemi nigdy długo nie trwa, y lubo wraz z Turkami Kłamliwego
się Alkoranu trzymaią, tak iednak są sobie przeciwni, iż Pers rychley
wszystkie sekty przyimie niż Turecką, przeto R.P. 1637 Krol Perski
Turkom Miasto Erivan mocą wydarł, Garnizon w ktorym się 22000.
woyska znaydowało w pień wycią, wszystkie Meczety z ziemią zrownał,
przyczyna zaś tego była nierowne tłumaczenie Alkoranu, bo Persowie
idą za Alim, Turcy za Omarem. Ali Machometowi był Brat Stryieczny
Omar zaś był sługą y Uczniem Machometa, ktory też iego tłumaczenie
za swoie udawał. W siodmym zaraz roku wieku swego każdy Pers na Al-

Koran przysięgac musi y potym dopiero obrzezany bywa a Muzulmannem to iest prawowiernym nazwany. Przed modlitwą y po modlitwie zawsze się myią. Kiedy w pewne swe swięta głośno się modlą, tedy to z takim czynią wrzaskiem, iż zsinieią a ledwie się nie uduszą, z głupiego mniemania, że ich tak rychley Ali wysłucha, a modlitwę Bogu łatwiey przeto zy. Nie wierzą nic o Poganstwie przodkow swoich, iako Słonce, Xiezyc Gwiazdy za Boga czcili. Biblią też Chrzescianską odrzucaią mowiąc iż wprzod od Żydow potym od Chrzescian zfałszowana iest, co Bogu dato okazyą, Alkoran, iako poprawione Pismo ludziom przepisuiąc, lubo w nim iedno drugiego się nie trzyma. Sekta ich Machometanska dopuszcza im wielożenstwa; Kazdy Pers tyle Zon miec może ile mu się podoba, y wiele ich wyżywic może, czyli to na zawsze, czyli na iaki krotki czas. Pan młody ktory się ma żenic, idzie z swoim Mollą albo Popem do domu niewiasty, tam Mołła ustroiwszy się w swoie dywdyki, stawi na 12 krokow męszczyznę od niewiasty, a w przytomnosci pokrewienstwa pyta ią: iezli ma wolą poyse za tego na zawsze, albo na lat kilka, na miesiąc, na tydzien? gdy ta odpowie że ma wolą, Mołła idzie do niewiasty y przy niey stoiąc mowi do męszczyzny, uczyn ieden krok na czesc wielkiego Proroka Machometa, potym mowi: uczyn krok drugi na czesc Proroka Allego. Potym: uczyn krok trzeci na czesc Osse na pierworodnego Syna Allego, y tak postępuie do wszystkich dwunastu fałszywych Prorokow, tedy Pop po cichu cos mowi, y tak ślub biorą. Kiedy ślub wieczny dany bywa tedy Niewiastę prowadzą na wielbłądzie do domu Pana młodego, z twarzą zakrytą, kiedy zas tylko do czasu, to u tegoż młodego, w bytności iednakże Popa ślub biorą, ktory też umowionego czasu ich rozwodzi. Jezeli Pan młody nową żonę doświadczy że mu wiary nie dotrzymuie, tedy ma moc nosy uszy iey urznąc y z domu ią swoiego wygnac.

Z umarłemi teraz tak sobie prawie postępuią iak Żydzi, obmywszy trupa, w białe go prześcieradło uwiiaią y w ziemię zakopuią nogami ku wschodowi a głową na zachod, azeby gdy sądny dzien od zachodu Słonca otrąbiony będzie, tym prędzey był słyszany. Mowią też że na ow straszny dzien Machomet y Alli w wielkie kosmate kozły się zamienią, a drudzy Machometanie iako y Chrzescianie niektorzy, w małe się zwierzątka obrociwszy tym kozłom na grzbiet wskoczą, y tak z niemi do Nieba wstąpią, w niebie zas gdy się owe kozły otrząsną, sami ludzką postac na siebie przyimą y iuż na wieki w roskoszach cielesnych nurzac się będą. Przeciwnym sposobem przeklęci w rożne się bestye zamienic maią y do lochow smrodliwych wrzuceni będą, tam ani mowic, ani znac ieden drugiego nie będzie, a tak na wieki pokutowac nie przestaną.

Gdy krol przez Miasto iedzie nie może się na ulicy żaden pod gardłem pokazac, dlatego Dworskie Kalwakaty nie inaczey iak w nocy bywaią przy nieliczonych pochodniach ktore żołnierze z obu stron niosą. Za krolem iadą iego Żony, za niemi Eunuchowie wzbroiach z przodu y z tyłu zo-

nierze, po ulicach ognie się palą z drzewa wonnego, a domy wszystkie są kobiercami y obiciami ozdobione.
Po smierci Krola z wielką okazałoscią ciało iego do Miasta Chum prowadzą. az na koniec z zwyklemi obrządkami pogrzebią go, potym z pozostałych iego Synow Krola wybieraią. Ten zeby mu bracia nie przeszkadzali rozpalonym zelazem oczy im wybiera. Krol przywłaszcza sobie naywyższe Kapłanstwo, y Alkoran według upodobania swego przepisuie y tłumaczenie swoie za podanie Allego udaie, iego iednak tłumaczenia żaden z nich nieprzyimuie oprocz Persow.
Iest tu Prawo: ze gdy Chrzescianin Machometanem zostanie, Braci swoich y Siost, Oyca y Matki wszystko dziedzictwo posiada, y owszem aby za życia Rodziców ieszcze w moc swoią brał wszystko, z obowiązkiem tylko Rodziców swoich do smierci żywic.
Przed pokoiem Krolewskim zawsze wartuie 30 z broynych z pierwszey w tym Państwie Szlachty.
Niewiasty wychodząc z domu, twarz az do oczu zasłaniaią, a gdy mężczyznę na ulicy spotkaią, obrociwszy się ku scianie tak długo stoią az ią mężczyzna minie.
Nie daleko Miasta Lor iest tam okolica sama z siebie urodzayna, ale tak zdradliwa, ze kto się przez nię albo iechac odważył albo isc ten zginął y żadnego znaku po nim niewidziano. Ludzie iednak w sąsiedztwie mieszkaiący statecznie twierdzą: iz to mieysce od piekielnych duchow iest opanowane ktorzy wielką moc maią na złych y bezbożnych podroznych dlatego na przestrogę podroznym powystawiali kamienie aby się tego mieysca strzegli.
Medya według Daniela cap: 8. mocne przedtym Państwo, z niego Daryusz Krol z wielkim woyskiem przeciw Assyryiczykom wyszedł y Baltazara Krola zbił, teraz Persom poddane. Medya pułnocna ciągnie się od Georgij az do Rzeki Araxes, Miasto stołeczne w niey Schammach
Medya południowa stołeczne Miasto ma Tauris. graniczy z Hirkanią Assyryą y Parthią. Miasta Tauris pierwszym Fundatorem był Arphaxad Krol Medow, ktorego zwoiował Krol Nabuchodonozor Assyryiyski iako Pismo S. swiadczy Judith: cap: 1. To Miasto Tauris był dwie miało muru około siebie na 2 mile Niemieckie, przedtym go sie dmioraki mur opasywał, tak ze co raz ku miastu wyższy był dawany mur. Rynek wielki w nim zowie się Maidan, w ktorym rano y w wieczor muzyka słyszec się daie, bo taki zwyczay iest po wszystkich przednieyszych miastach Perskich. wszystkiego co do żywności ma podostatek. za miastem iest wspaniały grob Krola Sophi.
w Georgij ludzi bardzo tanio przedaią, bo chłopa wielkiego dostanie za złotych 10

PROWINCYE PERSKIE

SCYRWAN

Ta Prowincya przedtym była właściwą Medyą Krolestwem ktore y Persyą zamykało. Fundowane było to krolestwo po potopie Roku 1423. y trwało do Roku po potopie 1949. lecz zawoiowane od Cyrusa y przemienione na krolestwo Perskie. Medya dzieliła się na Atropacyą y Tropacyą. Atropacya nazwana Scyrwan.

Zamyka w sobie Miasta: Taurys. Aderbil. Serwan. Scamachia. Derbent. Bachoera. Bacco.

Serwan było położone w północney stronie Medyi.

Derbent. blisko tego Miasta na 300 krokow wyrznięta w skale, na rzywaią ią Demir co znaczy bramę żelazną.

W tey Prowincyi iest zrzodło takie, że z niego żoley czarny warzą: na całą Persyą.

ADYRBEYDZAN.

Ta Prowincya iest druga część dawney Medyi nazwaney Tropacya. Miasta ma: Taurus y Ardebil.

Taurus Miasto. Domow ma w sobie 15000. y tyleż kramow osobnych, Austeryi znacznych 300 gdzie stawaiący Cudzoziemcy nie płacą od stancyi. Meczetow 150. Fundowane na mieyscu Ecbatany Stołecznego Miasta dawney Medyi. To miasto iest podległe trzęsieniu ziemi, przez ktore było zrunowane R. 1721. 9. Kwietnia y ludzi zabito około 250000 Blisko tego Miasta iest Gora Taurus w ktorey znayduie się marmur biały przezrocysty, z przyczyny wielu zrzodeł Kruszcowych.

W tey Prowincyi iest iedno przeyscie zwane Semirami ciągnące się u dawnych z Medyi do Assyryi wyciosane w skale na 4. mile wzdłuż, przyznaią że Semiramis to przeyscie wyrznąć kazała.

IRWAN.

Ta Prowincya zimna z przyczyny gor, między któremi iest gora Ararath gdzie naypierwey Noe zaszczepił winogradyss: iako tameczni twierdzą. Miasta ma: Erywan. Ardachat. karasban. Biligan. Chinkar.

KILAN.

Ta Prowincya obfituie w wina. oliwy. iedwabie. ryże. pomorancze &c. Ma Miasto Reschet.

TABARCISTAN.

Ta Prowincya iest dawna Hirkania. Obfituie w zboża. wina. miody &c. ma Lasy sosnowe Dębowe &c. Miodu tam iest wielka obfitosc, bo na liściach z nayduie się y z nich zcieka. Co iest osobliwsza że na dębowych liściach przed wschodem Słonca iest miodu dosyc, iak tylko słonce wzniedzie zaraz ten miod niszczeie. Naywięcey zas w lasach ma zwierzow zaiadłych: Lwy. Tygrysy Lamparty. &c. Figura Lamparta, taka iak Jest:

Figura Ostrowidza

Lampart iest do Rysia zewszystkim podobny tylko że srozszy. Laska wym iednak pokazuie się kiedy się nasyci. Nasyciwszy się przez 3 dni śpi. Po trzech dniach obudziwszy się, myie się y Rycy, a wypuściwszy z siebie wdzięczny odor wabi do siebie wszystkie inne zwierze bo każdego zwierza lubi oprocz Smoka y zmij. Zapachem iego bardzo się kontentuią inne zwierze, głowy tylko iego okropney boią się, w tenczas tedy kiedy ma zwierze chwytac osobliwie Sarny głowę chowa. y tak gdy

blizey do niego przystępuią kontentuiąc się iego zapachem, rzuca się na zgromadzone zwierze y zabiia dla żywności. Lampart od Rysia tym się rozni, że Rys inszego koloru, Lampart zaś biały czarne cętki maiąc po sobie. Skury tak iest twardey Samiec że się żelaza nie boi, Samica zaś miększą skorę ma na sobie.

Figura Tygrysa.

O Tygrysie mowią Hirkanowie że iest wielkiey szybkości. Wielkości bydź ma iak dwarary Lew. tak zaś iest mocny że muła wziąwszy za podslednią nogę przyciągnie go do siebie. Dzieci miewa wiele. ktore kiedy im kto chce wykrasc ten sposob maią na nie. Porozstawia zwierciadła na tey drodze ktoredy ma z dziecmi Tygrysa uciekać na rozsadzonych koniach y dobrych, bo iak przyidzie samica a widzi że dzieci nie masz w iey legowisku: samiec bowiem niedba odzieci: za węchem biegnie szybko goniąc tego co iey dzieci zabrał, y gdy na padnie na zwierciadło y postrzeże w nim sama siebie rozumieiąc bydź swoy płod przyp

Blisko miasta: Suza. iest zrzodło, tey wody ieżeli się kto napiie zaraz zgłow porzędzie. Twierdzą tamecznі: że Alexander w tym mieście Statyrę miał wziąść za Żonę.

PARSISTAN.

Ta Prowincya iest własna Persya, znayduie w sobie kamień zwany Bezoar przeciw truciznie. Upały tu bywaią zbyteczne,
Miasta ma: Schiras. Lar. Bander Abassy. Bander Congo.
ORMUS wyspa nie maiąca nad dwie mili w około, przedtym było krolestwo. Portugalczykowie tamecznych krolow podbili sobie pod chołd, lecz krol Perski z pomocą Anglika odebrał to miasto R. 1622. y dotąd trzyma. Bywaią tam wielkie siarczyste upały, tak iż ludzie w nocy spać muszą na dworze w korytach zamiast łozek, głowę zamiast wezgłowkow w wodzie zanurzywszy, a wednie im większe upały tym więcey na siebie biorą sukien, aby się ochłodzili. Pisze Bartoli l. 5. hist: Asiat: Na tey wyspie iest iedna gora, ktora ziedney strony ma siarkę, a z drugiey sol.

KERMAN.

Od innych zwana Karmania. Obfituie naywięcey w stal. kobierce y Aptykarskie medycyny y maście. Domy maią po większey części z wielorybowych kosci y skorup ostrygow. Przedtym unich był ten zwyczay, że nie mogł się żaden zenic aż głowę nieprzyiaciela przyniosł do krola, ktorą krol odebrawszy wyiął z niey ięzyk, y posiekawszy go drobno w mięszał między chleb, a naypierwey sam skosztowawszy dał temu co głowę przyniosł y wszystkiey swoiey assystencyi.
Miasta ma: Kerman. Bermazir. Gwaduel-dulceindu.

MAKRAN

Ten kray ma własnego Xiążęcia, chołdującego krolowi Perskiemu.
Miasta ma: Makicran. Firk. Cambiel. Bilgury. Darcy. Gwadel.

SEND.

Prowincya, tamazywą dawną Gedrozyi postac.

IRAK-- AGEMI.

Ten kray iest dawna Monarchia Partow, ktory tak byli wstawieni ze o Prym z Rzymianami dysputowali. Fundował tę Monarchią Arzaces przed Narodzeniem Panskim na 200 lat, trwała ta Monarchia lat 400 do Artabana, ktorego Artaxerxes krol Perski zabił y Monarchi a się zakonczyła R.P. 227. czyli 228. Iest nayobszernieysza Prowincya między Prowincyami Perskiemi, y naylepsze ma powietrze, w Miasta naylicznieysza, y obfitsza we wszystko.

Miasta ma: YCSD. Casbin. Soltania &c.

SIISISTAN. Prowincya, Obfituie naywięcey w Cyne.

SABLCISTAN. Prowincya. Ma miasta. Bust. Zarans. Necbesat

Wyspa zwana MAGNA. maiąca 3 lub 4 mile do kota. przynosi intraty corocznie do skarbu krolewskiego 15600000. Talerow bitych.

GEORGIA.

Ta Prowincya miała swoich krolow, lecz zawoiowani od Izmaela krola Perskiego, udali się do Protekcyi Tureckiey, lecz Abbas krol Perski znowu ich sobie podbił, y tak należy do Persyi.

Co do obyczaiow ich. Georgienowie maią zwyczay stawiac koscioły na gorach niedostępnych: bo są chrześcianie Grecy: ktore o kilka mil ado ruią, a ledwie raz w 50 lat w nich będą. a to z tey przyczyny ze kiedy grzech popełni, y podziewaiąc się odpuszczenia, to Kosciol wystawi.

Wielu szlachty iest zbisurmanionych, dla otrzymania pensyi od Porty albo dla aplikowania się Dworowi, albo dla Corek dla zaslubienia ich krolowi albo dla oddania ich do Dworu krolowey. Naywięcey zas do skonali się lud tameczny w Panienskich klasztorach, bo ich iest więcey niżeli męskich, młodz albowiem tylko do woyny albo do gospodarstwa applikuie się. Niewiasty tam są umieiętnieysze niżeli Mężczyzny bo zaraz od młodości oddane do Klasztoru bywaią, dla tego ze kiedy Panienka urodzą to ią zaraz zaprzedadzą albo do dworu Tureckiego albo Mogolskiego, Obawiaiąc się tego Rodzice z młodu zaraz oddaią ich do klasztoru.

Sprawiedliwosc wszelka odprawuie się przez same Chrześciany, żaden Machometan nawet ani sam krol: bo iest Machometanem: wdawac się nie może w sądy. ieżeli złodzieia złapią to go uwalniaią z tą kondycyą aby 4. razy tyle nadgrodził to co ukradł, dwie części idzie na tego ko mu co ukradł, iedna sądowi, a 4. na krola. ieżeli go zas nato niestanie to go samego przedadzą, ieżeli ieszcze mało to y żonę y dzieci za przedadzą, lecz ieżeli go ten nie obwina komu ukradł, to sąd nie ma prawa żadnego do złodzieia. Kiedy zas kto kogo zabije, to sąd ma władzą sądzic zaboycę, lecz go powinien oddac naybliższemu krewne mu zabitego, ktoremu wolno na iaką chce smierc go potępic, wolno się wykupic zaboycy dawszy 60 krow. Jeżeli winien co kto komu, wolno dobra zaiechac, albo też wszystko co ma sprzedac według taxy, a ieżeli niewystarczy na dług, to mu y żonę y dzieci przedac aż się wypłaci. Ludzie tu są bardzo urodziwi. dla tego Krolowie Persey

naywięcey z tamtąd chowaią Frauencymeru. Mężczyzny, niesą rozumni ludzie, y w tym maią naganę ze fałsz lubią; zaprzec się prawdy naywiększa u nich cnota, w gniewie nieubłagani, pijaństwem y niecystą swawolą naywięcey się bawią, nie maiąc zadnego wstydu, tak iako y niewiasty. W tym zaś maią pochwałę ze są dla Cudzoziemcow bardzo ludzcy, grzeczni y stateczni w posiedzeniu. Roznego gatunku tam są ludzie. Grecy. Żydzi. Turcy. Persowie. Indowie. Tatarowie Moskale. Europeycykowie y większa część Armenow iak ziemianow. Georgienowie tak nielubią Ormianow iak my Żydow.

Szlachta tameczna są absolutnemi Panami we wsiach swoich poddanych, kiedy potrzeba to ich przedac zawsze mogą.

Georgia granicy na Wschod z Moskwą. na Południe z Armenią większą. na Zachod z Armenią mnieyszą. na Północ z czarnym morzem.

Ludzie po wsiach naywięcey wieprzowiną żyią, ktora tam iest naywysmienitsza. Miasta ma: Tyfflis. Chupuleti. Sawatopoli. Cotatis. Ghori. Grimi.

Krol czyli Xiążę Georgski gdy ma odbierac list od Krola Perskiego, powinien wyiechac przeciw Gosciowi w assystencyi Szlachty przez Forteczę Tyfflis.

W Persyi znayduie się zwierz nazwany Castor. Tego zwierza kiszka tak ma wielki zapach w sobie ze przyłożywszy ią do nosa od tegosa tego zapachu zaraz krew płynie człowiekowi znosa, y ten zapach tryma przez 10 lat ieżeli nie będzie zfałszowany.

Figura Castora.

Dzieli się na 3. Części generalne: Mogol albo północną. Wschodnią na kształt wyspy z tamtę stronę Gangesu. Zachodnią nakształt wyspy z tę stronę Gangesu. Zacząm te 3. części opisować zacznę wprzod nadmienię nieco o wierze, obyczaiach y sądach Indyi.

Wiara w Indyi iest rozna.

Jedni Indyanie krowę czczą za Boga wielkie wniey nadzieie pokładaiąc, w wielkiey ią maiąc czci y poszanowaniu. Inni Rzekę Ganges czczą za Boga pielgrzymowanie doniey czynią, złoto, perły, kamienie drogie wnię rzucaią. Inni drzewom się niektorym kłaniaią. Inni, ogniowi, wężom, tygrysom, słoniom, papugom, dlatego lepią ich sobie z gliny, robią z złota, srebra &c. Inni bałwany sobie czynią w postaci ludzkiey, z wielą rąk y nog, albo też z inną iaką głową lwią, wężową. Budują im Pagody toiest Kościoły ofiarują im kadzidła, daią im w ręce rożne owoce, które potym ubogiemu albo Cudzoziemcowi gwałtem niemal wpychaią. Narod Naxtegan wzadnego Boga nie wierzą. W Kunampatty węże czczą za Bogow, ktorych tam iest bardzo wiele, nawety w samych domach, od ktorych y na moment nie są bespiecznemi dla iadowitego kąsania, iednak po Bożnicach y domach ich żywią, czczą ich z tym pożytkiem, że od nich często zabiiani bywaią, na ukąszenie zaś od nich rożnych czarodzieystw zażywaią. Sekta Dassen iest unich osobliwsza.

Mowiąc względem powszechney wiary Indyanow tę Pseudo Religią z Xiąg Moyzesza y Prorokow, z przestawania ze staremi niegdyś Żydami y Egipcyanami, iako też z inszych od początku Chrześciaństwa prowodzą lubo to rożnemi baykami zacmili. iednak bałamuctwami swemi nie dokazali tego żeby z pod łuski kłamstwa prawdziwego ziarna mądrości Boskiey dochodzic nie można było. Nieprzyszli ieszcze Indyanie do tego żeby żadnego nie uznawali Boga. Uznawaią doskonałości w Bogu iże od wiekow iest, iż wszystko co iest dobrego w sobie zamyka, y w tym się z dawnemi Żydami zgadzaią, lecz następuiące głupstwa tę prawdę przygasiły.

Większa część Indyanow mocno twierdzi iż pod naywyższym Bogiem iest mnieysza liczba mnieyszych Bogow, ktorzymu we wszystkim podlegaią, on zaś niemi iako y ludźmi rządzi. Mowią: że ten wielki Bog nad wszystkie rzeczy iest wywyższony, y taż sama prerogatywa tak go wynosi iż z nędznym stworzeniem nic do czynienia miec nie może. Mowią daley; iż niepodobna żeby nieskończonie doskonała istnosc, na tak liche stworzenie wzgląd iaki miec mogła. Dla tego według nich Parabaravastu toiest Bog naywyższy zrodził trzech mnieyszych Bogow: Brama Wichnu y Rutrang Pierwszemu dał moc wszystko stwarzac, drugiemu wszystkiego doglądac y dochować

trzeciemu zaś wszystko niszczyć y gubić. Zaś sami ci trzey Bogowie, iako świadczą ich nauczyciele, z pewney niewiasty urodzeni są nazwaney Parschat. co się znaczy moc naywyższa. Czym starzy Indyanie nic innego nie wyrazili, tylko że: stworzenie, zachowanie y odmiana wszystkich rzeczy szczegulnie z mocy nieskończoney Parabaravastu to iest Boga naywyższego pochodzi. Lecz ci w ciele zanurzeni Mędrkowie za czasem z Wszechmocności Boskiey uczynili niewiastę, a z trzech teyże Wszechmocności pryncypalnych dzieł, trzech iakichsi wynalezli Synow. bo Para znaczy u nich naywyższa Schatti znaczy moc. Z czego dochodzić można, iż starzy Indyanie iednego tylko Naywyższego Boga czcili. Politheismus albo wielobostwo potym do nich, iako y do innych Pogan weszło, ponieważ Stworzyciel nasz poznanie siebie samego wszystkim Narodom /: choćby z Żydami y Egipcyanami nic niemieli do czynienia:/ na sercach wyrył. Że zaś człowiek wyobrażeniem Boskim iest, tak Brachmani z starych swoich Xigg tłumaczą: imaginuy sobie miliony statkow albo naczynia iakiego czystą wodą napełnione, a we statki Słońce iasne swe promienie puszcza, zatym całą swą formę tyle razy pomnaża nieiako, ile naczynia wodą nalanych oświeca. Ciała nasze są to statki wodne, Słońce zaś w statku iest wyobrażenie naywyższey istoty, a widoma w każdym naczyniu forma Słońca, nieiako reprezentuie duszę naszę iako na obraz Boski stworzoną. Ponieważ znowu Brama wziął moc do stworzenia wszystkich rzeczy więc powiadaią, że człowieka pierwszego z kawała wprzod stworzoney ziemi uczynił; ale ta praca miała bydź ciężka y długa, bo kilka razy odpoczywał, aż mu się za trzecim razem udała że człowieka doskonałego uprowadził, którego potym do Schorkam toiest do raiu ziemskiego, albo pięknego ogroda przeniosł. Tam były rożne owoce, a między innemi było drzewo żywota, z którego pozywany frukt, człowieka niesmiertelnym uczynić miał. a że mnieysi Bogowie których, zwolna, nieliczona była stworzona liczba, tego to owocu skusili, więc poty tylko od śmierci bespiecznemi byli, poki wąż nazwany Scheiang który tez miał straż nad tym drzewem, postrzegłszy że mali Bogowie do Raiu się wkradli y owocu pozywali, że złości okrutney całą ziemię iadem zaraził. czym nieomylnie cały by narod ludzki zgubił, gdyby nie mnieyszy Bog Schivang nad nim się nie zlitował, a postać człowieka na się wziąwszy wszystkiey trucizny ięzykiem swym nie zebrał y nie połknął. Nikt z tąd twierdzić nie może, iż starzy Indyanie o stworzeniu człowieka, o Raiu, o drzewie żywota, o wężu zwodzicielu, o Człowieczeństwie Chrystusowym, o odkupieniu naszym, prawdziwey przed czasy niemieli wiadomości, lecz ią potym tysiącznemi baykami zeszpecili.

Co następuie stawi nam potop świata, lubo w fatszywych okolicznościach. Gdy razu iednego Bozek Rutrang który ma władzą niszczyć y odmieniać wszystko, gniewem się na człowieka zapalił, postanowił cały Narod ludzki wodą zalać, lecz przedsięwzięcia tego nie mogł tak ukryć żeby się Bozek Wichnu którego powinność iest stwo-

rzenie wszystko w całości uchować, niedowiedział. lubo się moc iego tak daleko nie rozciągała żeby postanowieniu wspołBorka Rutrang prze szkodzić mogł, chciał przecię y mogł przynaymniey zdradą pewną liczbę ludzi od zguby zachować. Tym umysłem pokazał się powłatemu Przyiacielowi swemu Satthiavarti y sekretnie mu oznaymił, iż cały zaleie świat woda, a tak od Borka Rutrang wszyscy ludzie, zwierzęta, y ptastwo bez excepcyi zatopieni będą, ale nie kazał mu się tego obawiać, bo sam Wichnu iako Bozek ochraniaiący miał owemu Borkowi Rutrang sztukę wyrządzić, to iest: iak tylko wody spuszczone będą, ia niespodzianie wielki okręt we wszystko dobrze opatrzony zedrzę y na nim przynaymniey 840000. razy tysięcy dusz ludzkich z plezmieniem wszystkiego innego stworzenia ratować będę. Kazał mu też zeby nie długo mieszkał, a iak wody wzbierać będą na pewną się gorę udał a z tamtąd w okręt był wzięty. Gdy potym Satthiavarti swego czasu wiele deszczowych schodzących się obłokow widział, a wody się na ludzie bezbożne laty, on się naymniey nie lękał, lubo niebo takie deszcze puszczało ze znich wszystkie rzeki wezbrały a ziemię wylaniem zakryły, morze wyszedłszy także z brzegow swoich, a z wodami się złączywszy naywiększego y pozarło. Wtenczas tedy wszystko co na ziemi było y z ziemią samą zginęło. Satthiavarti tym czasem z niektoremi swemi kompanami na pokazany sobie wstąpił gorę, gdzie na obiecaną pomoc od Borka Wichnu czekał, a gdy woda coraz przybierała, iuż mu nogi zabierała okręt zaś ieszcze widać nie było, dużo się ulękł, myślał sobie y rozpaczał że zginie, a lic przychodzi mu okręt; wsiadł tedy w wen z towarzyszami swemi, a liczba wyżey mianowana ludzi iuż była w okręcie. Trudność naywiększa była w dyrygowaniu tak wielkiego niezmiernie okrętu przeciwko niezwyczaynie straszliwym wałom, lecz miłosierny Bozek Wichnu, postać wziął na siebie potężnego wieloryba, y okręt na grzbiecie swym dźwigał, a ogonem go zamiast rudla kierował. Pod temi więc baykami wyznaią Arkę Noego y iego samego pod imieniem Satthiavarti. iako też Abraama pod imieniem Brama reprezentuią.

Brama miał żonę nazwaną od Indyan Saraswadi. Wadi to znaczy co Pani. Saraswadi zaś nic innego nie iest tylko Pani Sara. Tak iako żonę Borka Rutrang nazywaią Purwadi. Indyiski Brama tak iak Hebraiski Abraham znaczy Oyca, Głowę y Fundatora rożnych Familij, wktorego liczbie oba te się narody zgadzaią. W Tryserapali, gdzie teraz iest naystawnieysza Boznica Poganska na całe Indye, co rok na pewne ich wielkie święto, sędziwy a godny czci starzec idzie za dwunastu młodzieńcami, ktorzy iako sami tłumaczą wyrażaią 12 Pokolenia. Jedni z uczonych mowią, iż ten Starzec Borka Wichnu wyraża, ale więcey ich mowi z ludem całym, y za Brama go maią iako głowę wszystkich pokolenia. Maią także Indyanie we czci pamiątkę iednego Penitenta, ktory iako Abram iednemu Bozkowi syna swego własnego ofiarować chciał ponieważ Bozek takiey od niego ofiary wyciągał, ale się iednak dobrą wolą Oycowską kontentował.

U pewnego też narodu ktorego kompanią zboycow nazywaią, niewiedzieć

z kąd się obrzezanie wzięło, y to nieznosne bo się dopiero w 20 roku obrzezo
wac daią. Mowiąc zas względem Moyzesza
Prorokowi temu nic podobnieyszego nie iest, iak od Indyan przemieniony Bo
zek Wichnu w Chrichnen. bo to słowo Chrichnen znaczy to co czarny. A
tym daią znac iż Moyzesz z takiego był Kraiu w którym ludzie twarz
czarną maią. przydaią iż ieden z nayblizszych krewnych tego Chrich
nen w kolebce ieszcze na brzeg rzeki z oczywistym niebespieczenstwem
zycia był wydany, z tamtąd zas z polituwania wyrwany, a ponieważ był
chłopiec piękney urody, od wielkiey Xiężny był wychowany. w tym In:
dyanie od prawdy odstępuią, iż to iego wydanie w kolebce nie samemu
Chrichnen lecz iednemu z krewnych iego przypisuią, wzaiemnie zas
mowią, iż Chrichnen sam był przy wielkiey rzece wystawiony, zeby go od
złosci y gniewu pewnego Krola który mu na zycie następował zacho:
wali, ale rzeka niechcąca dziecka gubic, bieg swoy w drugą stronę obro
ciła y tak niebespieczenstwa uszedł, a między pastuchami się wycho
wał. potym się ozenił z Corkami pastuszemi y Teścia swego pasto
wce, na dobro zas trzody swoiey, wspot pastuchow swoich cuda czynił y
Krola samego zabił który im woynę wypowiedział. Prześladowali go, ie
go nieprzyiaciele, że uciekac musiał aż na brzeg morza, morze się
otworzywszy przepuściło go, a prześladowcow iego którzy go ścigali
pozarło, a tak uszedł mąk które mu gotowano. Prawa które Moy
zes w Xięgach swoich opisał ci Poganie ieszcze obserwuią, iako to: ką
pieli wielorakie y oczyszczenia się, brzydzenie się ciałami umarłych
którym przez samo dothnienie stają się nieczystemi, porządek Fa
miliy albo Pokolenia z nieprzełomanym prawem zeby się w swoim tyl
ko Pokoleniu żenic bo &c.
Maią pewną ofiarę, która unich iest nayprzedniey szą; Ckiam zwaną
zabiiaią w niey baranka y podczas nabożenstwa w niey wołaią wgłos:
kiedy się Zbawiciel narodzi? kiedy Odkupiciel przyidzie? Tą ofiarą
wyrażaią Baranka wielkonocnego, gdyż iako żydzi powinni go byli pozy
wac, tak y Brachmanowie, lubo mięsa nigdy nie iadaią, iednak w to
Swięto Ckiam baranka iedzą y nim się dzielą.
Osobliwsze maią Prawo należące do Oman∫: iest to pewna ofiara∫ które
im przykazuie w bożnicy tak pilnie chowac ogien zeby nigdy nie wy
gas∫. dla tego Pop Poganski, który ma sobie zleconą ofiarę Ckiam
dwa razy na dzien to iest wieczorem y rano drew przykładac musi.
W tym też Indyanie zgadzaią się z Żydami, że z swemi niewolnika
mi bardzo łaskawie postępuią, kochaią ich prawie iak własne swoie
dzieci, wychowuią, karmią, odziewaią, wydaią za mąż, posagi daią
y tegoż własnie czasu na wolnosc ich wypuszczaią, nie inaczey tylko
iakby Przykazanie Moyzeszowe w Xiędze Lewitow napisane nayści:
sley zachowywali. Powiadaią: że Brama dał ludziom prawo, którego
Prawa Xięgę Wedam nazwaną Indyanie za nieomylną naukę y słowo
Boże maią, ponieważ to prawo nie człowiek o szukaniu podległy, lecz

Abadam to iest oszukac nie mogący napisał. To Wedam. teraz się tylko na czworo Xiąg dzieli, poniewaz im piąta zginąc miała. Trudno wymowic iak sobie to prawo wzięte od Brama poważaią, z iaką go pokorą słuchaią, z iaką pilnoscią tych coby im go czytali wybieraią, z iakim przygotowaniem go ogłaszaią. tę zas naukę w tym pismie zawartą za niepoiętą taiemnicę sądzą, wydaie się zas to Prawo Brama na podobienstwo pięciu Xiąg Moyzeszowych, bo pierwsza ich częsc Wedamu, z ktorą zowią Irrucuvedam traktuie o początku wszystkich rzeczy, o stworzeniu swiata. gdzie między innemi napisano iest: iz z początku nic innego nie było tylko Bog y woda, a ze Bog się nad wodą unosił. w trzeciey Xiędze Samavedam nazwaney wiele iest roznych przykazan stosuiących się do obyczaiow ludzkich. W czwartey Xiędze maią opisanie rozmaitych ofiar. Jako Moyzesz prawo wziął na gorze Sinai, tak tez Brama Wedam swoy wziol na gorze Mahameru ktory Grecy Meros nazywaią udaiąc ze Bachus na niey się urodził, gdzie tez y Bozkowie swoie miewali schadzki. Indyanie wierzą ze na tey gorze po dzis dzien ieszcze Bozkowie maią swoy ray, albo ogrod roskoszny. O Maryi tez Siostrze Moyzesza musieli iaką miec wiadomosc, iz iako Marya przeszedłszy przez morze z swoiemi towarzyskami, w bęben biła, skakała, y chwałę Boską spiewała tak tez oni mowią iz sławna iakas Pani Lakechumeni cudownie morze przeszedłszy, iak tylko na brzeg wyszła, duzo się radowała y skakała, a wszyscy Bozkowie przy wesołey muzyce tancowali.

Co pisze historya w Pismie S. o cierpliwym Jobie, to Indyanie cos podobnego mowią o swym Arischandirang Starodawnym Krolu Indyiskim mieniąc: Bogowie iednego czasu zebrali się z Boginiami swemi w swoim Schorkam toiest raiu. Devadirang Bog Majestatu prezydował, przednieysi Penitentowie, mianowicie sławni 7. Pustelnicy w tym towarzystwie kazdy miał swoie mieysce. Po nieiakich rozmowach ktos się tam spytał: iestze tez na ziemi Xiążę iakie ktoremu by w niczym przyganic nie mozna? Wischuwamutrang mowił iz niemasz Waschichtang powiedział ze iest, a ten iest uczen iego, krol Arischandirang Pierwszego to duzo ubodło, zatym się rozgniewał y obiecał iezeli mu to zlecą Arischandiranga wielkie niecnoty pokazac z tą Kondycyą ze iezeli wygra Wischitang wszystkich swoich zasług ma mu ustąpic ten mu obiecał; gdy ta Kondycya z obu stron przyięta była Wischuwamutrang takiego zazył sposobu: Przepuscił na dobrego Krola ubostwo wielkie, zabił mu iedynego syna iego y Zonę. Ale ze ten wszystkie te utrapienia wytrzymał męznie, za to wziol choyną nadgrodę bo Bozkowie obłapili go, Boginie mu winszowały, zona mu przywrocona była, Syn wskrzeszony. ten zas Bozek ktory mu był przeciwnym, wszystkich zasług ustąpic musiał owemu podług Kondycyi. Lubo Indyanie trzech naywyzszych Bozkow czczą, aczkolwiek większa częsc Pogan wierzy, ze ci trzey nie ieden ale rozni są od siebie, wielu iednak między niemi iest takich ktorzy uczą, ze ci trzey na pozor

rozni od siebie Bogowie w rzeczy samey iednym są Bogiem. to iest Brama. Wichnu. Rutrang. w tym zaś wszyscy się Indyanie zgadzaią że Bog częściey stawał się człowiekiem, ale nie naywyższy Bog, lecz mnieyszy, to iest Wichnu. ten iest drugi Bog w Troycy ich Poganskiey, ktoryś: iak mowią: nie z inszey przyczyny, tylko z rządzy ratowania ludzi naturę ich przyiął. Czynią także nieiakie podobienstwo do SS. Sakramentow, powiadaią że kapiel z pewnych rzek y ciało y Duszę z grzechow oczyszcza. to na podobienstwo Chrztu. Pozostałe od ofiar kawałki ktore w Borni cy rozdaią, nazywaią Praschadam to iest: Laska Boza. co z Greckiego Eucharistia znaczy. Wierzą także że kto swe grzechy wyznawa, rozgrzeszony od nich bywa. W pewne co rok swięta na brzegu rzeki, grzechu się spowiadaią. Przy ofierze Ckiam. Żona Przełożonego nad tą ofiarą y nayskrytsze swe grzechy wyznac musi, nawet y liczbę opowiedziec, a to z tego przykładu. Gdy Chrychnen ieszcze na swiecie mieszkał, zawołana była niewiasta Dropadi nazwana z pięcią Braci Krolikami de Madura, z tych ieden ubił dziwnie piękny owoc z drzewa należącego do pewnego Pokutnika, ktore tę własnosc miało, że co miesiąc ieden tylko owoc dawało, a ten tak był posilaiący, że ziadłszy go przez cały miesiąc nie łaknął. a że na ow czas przeklęstwa tych Penitentow bardzo się lękano, więc owi Bracia tego się lękaiąc prosili Bozka Chrichnen żeby ich ratował. Wichnu pod figurą Chrichnen braci tym y niewieście powiedział: iż inszego sposobu nie masz do ratunku iak spowiedz przez ktorą to się stanie, że iako ich sześc osob było, drzewo też tyle łokci wysokosci miało, tak owoc zbity przy spowiedzi każdego osobliwszey na łokiec się podniesie, a gdy szczery grzechy swoie wyzna, sam owoc na drzewo się wzniesie. wyznali swe grzechy bracia a iak ich było pięciu, pięc też łokci owoc w gorę się podniosł. Niewiasta dla wstydu wyznac niechciała, iednak uproszona od braciwyznała, ale owoc na puł łokcia się tylko podniosł. Każdy widział iż grzech iakiś ukryc chciała, zbraniała się tego y zapierała. Perswadowali bracia żeby wstyd oddaliła, ale bez skutku. Dopiero Chrichnen powtornie się pokazał do szczerey ią spowiedzi nakłonił. Skoro grzech utaiony wyznała owoc się podniosł y na swoiey gałęzi zawisł. Znak tedy iest że mieli Indyanie niegdyś oswiecenie z Pisma y wiary prawdziwey lecz to wszystko w bayki odmienili y prawdziwą utracili wiarę.

Oprocz tych Bogow nieliczoną maią liczbę mnieyszych Bozkow, między temi zaś Brama iako głowa pierwsze na mieysce, ktory nie od wiekow ale od Bozkow wyższych stworzony iest, on potym iednak wszystkie rzeczy stworzył z niczego, wszystkie zaś rzeczy do tego czasu w całości zachowuie, y ma naywyższą między innemi Bozkami kommendę, tak iednak że Państwo y rząd iego za czasem swoy koniec weźmie. Między Bogami także liczą 8 wiatrow y tyleż puł Bozkow iako strażnikow, ktorych Brama na tyleż podzielił wiatrow czyli szylwachow aby o swiecie staranie mieli. Na iednym mieyscu stoi Bozek deszczu, na

drugim Bog ognia y tak daley. wszystkich zas osmiu ma pod swoią kommendą Diuandiren ktory iest namieśnikiem Brama. Bozkow takich liczą na 3000000. ale zadnego niewzywaią tylko Wichnu y Schiven ktorym koscioły buduią y ofiary czynią.
Wierzą ze iest piekło ale tego poiąc niemogą iako będzie nawieki. Czasem tez rozmawiaią o niesmiertelnym złączeniu się z Bogiem y o dobrey wiecznosci wierzą, ale to rozumieią o roskoszach cielesnych, maią w xięgach swoich opisaną niesmiertelnosc duszy, lecz nic w nich pewnieyszego niemasz iako przeyscie duszy z iednego ciała do drugiego. tego są mniemania co mieszkaią w Arracan. Pegu. Siam. Camboia. Tunquin. Cocincina. Chinach. Japonij. y mowią ze im Brama tę naukę zostawił: ze dusza iest w ciele iak ptaszek w klatce, albo iak mieszkaniec w domu, y iako mieszkaniec dom swoy zawsze naprawuie ile moze, ale kiedy ze wszystkim upada do inszego się przenosi, tak tez dusza ma o ciele staranie az gdy się nakoniec zepsuie, innego ciała szuka. mowią takze: ze nie kiedy dusza na krotki tylko czas opuszcza ciało y znowu się do niego wraca to iest kiedy z zachwycenia do siebie przychodzą, iednak się czasem bardzo oszukuią kiedy w niebytnosci ich insza dusza ciało osiędzie y z niego iuz się rugowac nie da, takie bayki potwierdzaią roznemi przykładami, z między ktorych iest ten.
Pewny Pan uprosił u Bogini aby go Mandiram toiest modlitewki nauczyła, ktorey mocą dusza ciało na czas opuscic moze y według upodobania do niego się znowu wrocic, Bogini nauczyła go sekretnie gdy sam ieden był w Buznicy. lecz sługa za drzwiami słuchawszy całey się modlitewki nauczył, ale tego nigdy po sobie nie pokazał; ile razy ow Pan z ciała swego wychodził, zawsze się porucał temu wiernemu słudze swemu az do swego powrotu; iednego dnia kiedy się dusza Pana rozeszła z ciałem swoim sługę ochota wzięła Panem zostac y na ten koniec zmowił Mandiram dusza iego zatym zaraz z ciała wyszła y wstąpiła w ciało Pana a ow sługa przez to Panem został y ciału swemu przeszłemu zeby Dusza Panska powrociwszy wen niewstąpiła głowę uciął, gdy zas dusza Pana powrociła y ciała zupełnego ludzkiego nie zastała, ciało papugi na siebie y smutna po pokoiach Panskich chodziła.
Trzymaią ze mieszkanie duszy w ciele iest to kara za grzechy popełnione. od czego nawet y Bozkow swoich nie uwalniaią, bo mowią, iakoby oni na nowo pokutę czynic y w postaci ludzkiey oczyszczac się musieli, aby powtore odzyskali utracone Bostwo. iako musiał pokutowac Bozek Abimanien. za grzech ktorego się dopuscił, az przeszłey chwały stał się godnym. Gdy tedy /: mowią Brachmanowie:/ Bozkowie sami za popełnione zbrodnie pokutowac muszą, iakze dusze ktore co przewinęły, pokutowac niemaią. I dodaią. ze kiedy ciała z tey kasty idą ktora iest wzgardzona, albo kiedy to chorobami to utrapieniem iakim dotchnione są, to na takową karę za grzechy w inszym ciele popełnione, zasłuzyły I nietylko przeyscie duszy z ciała do ciała twierdzą, ale tez y do bestyi iakiey albo zwierza, albo iakiey nierozumney y niezyiącey rzeczy. na

wet sam swiat podług ich błędu formę swoię ma często odmieniac. Wierzą ze ten swiat swoy koniec wezmie, a Bog inszy swiat stworzy, ta zas odmiana wten czas ma nastąpic gdy czworo wiekow swiata przeminie, to iest: złoty, srebrny, miedziany, y żelazny. w ten czas ma się ziawic Bozek Brama ktory do lat 100 trwac będzie, a po nim swiat ten ogien spali. Czternascie oni swiatow liczą, to iest 14 części ktore wiednym iaiu zamykaią, ktore iaie od Bozka Brama gdy był na wodzie stworzone iest. Jednemu tylko Bogu Nayw yższemu nie przyczytuią tey odmiany ktory ich stworzył, o nayprzednieyszych iednak Bogach mowią: Brama Wichnu y Rutrang. ze w rożnych ciałach ludzkich y zwierzęcych przebywali: Bruma, w ieleniu y łabędziu, Wichnu. w rybie, żołwiu, świni, w Narasingam ſ: ma to bydź to stworzenie puł człowieka puł lwa:ſ a nakoniec w młodym Brachmanie. Rutrang rozmaite miewał postaci między innemi postac Lingama ktory nayswawolnieyszą sektę fundował. Boginie też tych trzech Bozkow postac swoię często odmieniac miały. Na koniec ci przednieysi Bozkowie, za czasu wielkiego roku umrzec y znowu się narodzic maią, iako iuż nieraz umierali y znowu się rodzili. Z mnieyszemi zaś Bozkami Indowie niewiele czynią ceremonij, bo mowią: ze się często zamieniali w ludzie y diabły, a potym znowu w Bogi.

Według zdania Indyanow: Bogowie się zamieniaią w ludzi, a ludzie w Bogow, a tak ludzie y Bogowie w diabły, diabły zaś tak w Bogow iako y w ludzi. maią albowiem opisane w Xięgach Palmapuranam. ze Brachman Kedanidi miał syna młodego, ten udawszy się na pokutę, codzien się w pewney rzece kąpał, Ster Bogin z Nieba często w tę rzekę wstępowało aby się także omyły. uyzrawszy raz owego Pokutnika dużo się ulękły, z czego on się tak rozgniewał, ze nietylko ie przeklął ale też y w diabły odmienił, y latac im po powietrzu kazał. przekleństwoto wzięło swoy skutek ale nie bez zemsty. gdyż Boginie w zaiem chcąc ukarac smiałosc owego młodzienca w tąż go przeklęły za zarowno z niemi diabłem został, między temi szesciu diabłami choc wielka była nieprzyiazn, sprzęgli się iednak na drugiego wielkiego pokutnika chcąc go zgubic, ale ten potrafił ze ie od siebie wygnał. Kiedanidy niespodzianie iakoś syna swego w diabła obroconego doyzrał y u Pokutnika wielce nalegał y prosił aby mu postac ludzką przywrocił, obiecał mu to ale pod kondycyą zeby się w rzece Paragatirtam obmył ſ: iest to rzeka w Państwie wielkiego Mogola:ſ usłuchał tedy rady, y w tey się rzece przez dni 30 kąpał, tedy syn iego z diabła znowu się w człowieka przeminił.

Indyanie trzymaią ze dusza ludzka iest iakąś cząstką albo odrobiną istoty Boskiey. zasadzaiąc się na tym: ze ponieważ Bog na wszystkie części swiata udziela życia, niepodobna zeby w każdey rzeczy osobliwie w człowieku swey cząstki nie miał. y daią to przez podobieństwo: iż iako słonce we wszystkie naczynia podłe y kosztowne wodą nalane spuszcza wyrazenie swoie, tak Bog życie swoie każdemu żyiącemu ciału daie, dusze zaś nieco innego są tylko promienie od Boga

pochodzące, a iako po stłuczonym iednym naczyniu słonce innemu obrazu swego udzielic moze, tak tez dusza, po smierci ciała swego przeszłego udzielic się y przeysc moze do drugiego.
Inni Indyanie twierdzą, ze: Bog nieco innego iest, tylko nader subtelne powietrze, dusze zas są cząstkami iego, ktore to cząstki przemieszkawszy w ciałach znowu się z Bogiem łączą, aby tylko co godnego kary nie zawinił człowiek, bo w takim razie koniecznie przez rozmaite przeyscia oczyszczac się muszą, az znowu zbawienie otrzymaią. Tozas zas zbawienie kilka ma rozmaitych stopniow, między ktoremi naywyzszy iest, ze dusza z Bogiem wiedną się istotę obraca.
Twierdzą takze ze dusze ktore przedtym mieszkały w Słoncu albo przynaymniey częscią tego Planety były teraz znayduią się w ciałach y dlatego nayprzyncypalnieysza między niemi iest Kasta od Słonca, druga Kasta od Xiężyca, o innych zas kastach mowią ze pochodzą od gwiazd, na dowod tego kazą uwazac, iako czasem spadaią gwiazdy, ktore nieco innego są tylko dusze, y kiedy takowa gwiazda padnie kędy na trawę ktora albo cielna krowa, albo koza, albo owca, albo niewiasta wciąży pozyie, tedy dusza albo do dziecięcia, albo cielęca albo iagnięcia wchodzi.
Twierdzą takze, iz niektore dusze sprzykrzywszy sobie mieszkanie w Niebie, umyslnie na ziemię do ciał wstępuią, a gdy się iuz przez rozmaite przechodzenia oczyszczą, znowu powracaią do Nieba. iezeli się zas tam grzechu dopuszczą, iuz do piekła ztrącone bywaią, y iuz az za bardzo wiele lat z tamtąd wychodzą.
Mowią: iz, gdy dusza nayprzod wiele doskonałosci w Bogu widziała tedy nayprzod wchodzi w ciało Filozofa, potym w ciało Krola, potym w przedniego iakiego Pana, potym w Medyka, potym w Xiędza, potym w Poetę, potym w Rzemieslnika, nakoniec wchodzi w ciało Tyrana iakiego.
Indyanie wszystkim gorom y wyspom dusze naznaczaią y mowią ze niektorzy Bozkowie y Boginie dziecmi ich są, do tego przydaią ze Devandiram te skrzydła ktore przedtym miały gory mieczem dyamentowym po obcinał, poniewaz przedtym gory latały po powietrzu, a teraz tam iuz lezą gdzie ktora upadła, ktore wpadły do morza z nich teraz w morzu wyspy.
Twierdzą ze dusza kiedy chce wnisc w iaką bestyą tedy niewolno iey sobie obierac postaci iaka im się podoba, ale w tey bydz muszą, ktorą im albo Fatum naznacza, albo bozek Bruma.
Twierdzą ze dusze y w drzewa wstępuią, iako maią o tym w Xiędze Ramaienan potwierdzaiąc to tym przykładem. Niewiasta iedna miała Syna nayukochanszego, ten młodzieniec w pewnego Pustelnika ogrodzie kilkoro tam drzew zepsuł, o co się tak Pustelnik rozgniewał ze go samego w drzewo przeminił. matka nad nieszczęsciem Syna ubolewaiąca, ledwie u owego pustelnika uprosic mogła aby gniew swoy chciał umiarkowac. dał się przebłagac Pustelnik ale tak, kiedy Wichnu w postaci Ramana na swiat przyidzie y gałąskę iednę z tego drzewa odetnie, wtenczas dusza młodzienca

do Raiu poydrie y potym iuż żadnemu przemienieniu podlegac nie będrie. Indowie tego są zdania ze gory, skały, y kamienie żyią.

Gdrieby się zaś dusze po smierci obrociły gdy wynidą z ciał, rożne są u nich zdania; iedni mniemaią, iż nietylko przy ciele, lecz y przy prochu zostawac muszą, aż sobie kędy inne ciało upatrzą. Inni zaś rozumieią, a tych iest naywięcey, że maią pozwolenie iest owe potrawy ktore im przez kilka dni po smierci stawiaią, przeto bardzo się cieszą, gdy do takowych potraw kruki się zlatuią, bo są wyperswadowani że te dusze albo tylko na dni kilka, albo też nazawsze w takowe kruki się zamieniaią, albo przynaymniey postac tego ptastwa na siebie biorą, potym zaś albo do Nieba albo do piekła według zasług idą. Niepozwalaią iednak tylko aby dusza więcey zabawiac miała przy ciele iak tylko 14 albo 12 dni, po ktorych zakończonych ciał odstępuią y o inne się podług przyrodzoney swey skłonnosci staraią, co wciąż tak czynią że w kilkuset ciałach czas iaki przebędą, nie wolno im iednak podług upodobania ciała sobie obrac, bo według ich nauki Brama borek dzieciom rodzącym się na czasee głowney bieg przyszłego życia ich pisze, ato tak mocno, że ani on, ani żaden inny Borek zmazac tego nie może, albo przeszkodzic temu co tam napisane iest. Inni twierdzą że Brama to Pismo układa iak mu się podoba, drudzy zaś mowią że musi uważac na przeszłe życie duszy, pisma zaś tego żaden człowiek czytac do pierwor rozumiec nie może. Starsi zaś Brachmanowie iednostaynie mowią: ponieważ dobre sprawy nie chybią y mąszą miec nadgrodę, tak iako y złe sprawy karę takowa więc rożnosc spraw, iest iedyną przyczyną stanow ktore Brama każdemu, według zasług iego na czole pisze.

Twierdzą także, że gdy się dusza z iednego ciała przeniesię do drugiego, nie zapomina tak wszystkiego co w przeszłym ciele robiła żeby nic nie miała pamiętac ale często z dawnemi wydaie się postępkami, y tak gdy kto mądry nie uczy on się na nowo ale sobie tylko dawne przypomina, albo gdy iest złych obyczaiow, to czyni według dawnych ieszcze, maią o tym w Xiędze Brumapuranam, y to tym potwierdzaią przykładem: Krol pewny zadrym sposobem nie mogł w zwyczaie Kraiu swego się wtoryc, gdy raz był pytany od Żony swoiey Krolowy, czemuby tak nieobyczayne życie prowadził, odpowiedział iż przedtym był psem, w takowym stanie będący przyszedł do Bożnicy, kędy właśnie ofiary czyniono. głod go w ten czas ciężko trapił y po 3 razy na Ołtarz skoczył y ryżu nieco zakosztował, lecz go zawsze z Ołtarza zegnano. za czwartym razem tak go uderzono, że przy drzwiach Bożnicy upadł y zdech. nikt się nie zlitował nad nim tylko Borek Schiwan ktory na ten czas z Raiu ztąpił na oglądanie ofiary. on tedy mocą swą to uczynił, że zabita psia dusza przy nowym urodzeniu w Krolewskie ciało wstąpiła, więc kiedy ś: mowił ten Krol: / zwyczaiow pospolitych nie chowam, pochodzi to z przeszłego życia mego ktorego ostatki ieszcze w sobie czuię.

Mowią Indyanie: że cnotliwy człowiek wielkim się krolem urodzi w drugim przeniesieniu się duszy y cnoty iego wszelkiemi roskoszami y honorami nadgrodzone będą.

Za rzecz pewną maią, że nic łatwieyszego nie iest iak grzech zgładzic, bo kto te trzy słowa: Schiwa. Rama. Harigara. wymowi, zapierwszą razą odpuszczenia wszystkich grzechow swoich dostępuie, za trzecią zaś razą takiey zasługi dochodzi, iż Borkowie bardzo się frasuią, niewiedząc czym mu to nadgrodzic maią. dla tego takowe dusze iuż nie do ciał przechodzą innych lecz prosto do Nieba idą.

Maią także to za ciężką rzecz kiedy kto iakie ziele na pokarm używa, bo mowią że iest pięcioraki grzech, y pięc grzechow takowy popełnia, to iest: kiedy go kto urywa albo zrzyna, kiedy kraie, kiedy ie nogami depce, kiedy ie gotuie y kiedy ie.

Powiadaią też iż Bogowie wszyscy czarnego są koloru, y im są czarnieysi tym łaskawsi; dlatego bałwany swe tak czernią iak mogą, bo czarny kolor za naypięknieyszy maią, biały zaś za nayszpetnieyszy. Pielgrzymują do sławnych swych Bałwochwalnic chociaż w naydalsze kraie, y u nich nic nie iest nowego, na część Borkow swoich dalekie odprawowac podrozy, ofiary Kosztowne dawac y biczowac się do krwi.

Iest u nich ten zwyczay nabożeństwa względem niewiast, osobliwie w Krolestwie Karnate ze Brachmanowie wybieraią sobie niewiastę co rok, ktorą czyli Panna czyli za mężem będzie do Pagoda czyli Bożnicy prowadzą y tam z wielką pompą swym Borkom zaślubuią, y za oblubienicę ią Boską w wielkiey czci maią, dla tego ich zaś Bałwanom na służbę oddaią żeby tymże Popom zawsze do woli były, bo ci im udaią że ten sposob ofiarowania się Borkom iest stopien naywyższey świątobliwosci.

Naywiększych grzechow liczą 5. to iest: Zaboystwo Brachmana, pijaństwo, cudzołostwo z Żoną nauczyciela swego, złodzieystwo wielkie y z takim przestawanie, ktory iaką z tych niecnotę popełnił. Procz tego maią 5 grzechow głownych: nieczystosc gniew, pychę, łakomstwo, nienawisc.

Obyczaie niektore Indyi.

Co do obyczaiow Indyi mowiąc. Nauki y Rzemiesła maią swoie. Nayprzod naucząiąc względem swiata, wiek na 4. dzielą części, pierwsza część złota y trwała lat 1720000. w tym wieku stworzony był Brama, od ktorego Brachmanowie pochodzą, w tym wieku byli ludzie statury olbrzymiey, niewinni iak Anieli, zdrowi, żyli po 400 lat. w drugiey części wieku swiata ktora trwała lat 1296000 urodził się Raschas Oyciec Kasty Raschas, w ten wiek iuż się pomału wemknęły niecnoty. ludzie iuż niebyli tak trwali ale w 300 lat umierali. Trzecia część wieku trwała lat 8064000. złosc gorę brała ludzie tylko 200 lat żyli. Czwarta część wieku swiata iuż stoi 4027266 y trwać będzie aż do skończenia świata. Więc podług Indyanow swiat iuż stoi 15115266.

W Arythmetyce bardzo są wycwiczeni, bo zaraz z dzieciństwa nie na papierze ale tylko na palcach uczą się przez samę imaginacyą.

W Matematyce zaś duro błędzą y niedoskonałą maią wiadomosc o biegach Niebieskich, bo mowią że Xiężyc wyżey stoi iak Słonce, że Słonce przy zachodzie kryie się za wysoką gorę, że swiat nie iest okrągły ale dziwney iakiey figury, Planet liczą 9. Naucząią Brachmanowie iż ile razy się Słonce y Xiężyc emi, smok okrutny te dwa Planety połyka, dla tego na ten czas krzykiem y lamentami chcą smoka odstraszyc żeby porzarte Słonce lub Xiężyc y swiatło ziemi odięte przywrocił. Niewiasty

zas zaśrte brzemieniem w tenczas się w głębokie sklepy zamykaią, żeby potknąwszy smok Słonce lub Xiężyc, dzieci ich nie pozarł.
U Indyanow nic nie iest tak wielkiey zasługi iako sobie studnią zbudować. Gubernatorom wsi iakowey iest wyznaczona pensya, za ktorą pewnych czasow Obywatelom bankiety sprawowac powinien. po zakonczonym bankiecie iego iest powinnosc, umalowawszy się iak błazen y wziąwszy baranią skurę, tą zaproszonych bic a to przez żart, potym powinien nago po wsi biegac, każdego okrzyknąc, przed Niewiastami ktore podow czas stawaią we drzwiach, żarty sprosne czynic, a iak długo te błazenstwa czyni, od wszystkich mu Boska część oddawana bywa, bo mniemaią iż kogo ten baranią skurą uderzy, czyli co takowego wyrządzi, temu Bogowie będą błogosławić.
Maią Indyanie ten zwyczay że kiedy co komu daruią, to mu przy Nogach kładą.
O stawach potrzeba wiedzieć że Indyanie nietylko deszczowe wody sprowadzaią do stawow, ale też y wielkie rzeki kanałami na to robionemi tak zciągaią, że czasem y rzeka wyschnie, z tych stawow potym wodą małemi rowami na pole ryzowe prowadzą, gdyż bez takiey wilgoci ryż sechłby na potym. Kiedy się ryż urodzi tyle go miec można że za szeląg na 14 dni ieden człowiek ma co iesc, kiedy się zaś nieurodzi to iedna miarka 4. szelągi kosztuie tameczney monety. Że zaś ubodzy ludzie pieniędzy nie maią, więc często pożyczaią, a po żniwie czasem 15 razy tyle ile wzieli odsypac muszą, bo lichwa unich iest w naywyższym stopniu.
Rzemieślnicy w Indyi osobliwie w krolestwie Bengala taksą dobrzy iż niewiem ieżeliby gdzie mogli znalesc się lepsi, naybardziey tkacze ktorzy tak delikatne płotna robią y materye, że długą y szeroką sztukę łatwo by przez pierscien przeciągnąc można. Ci ktorzy około Muszlinu robią tak rozdarte kawałki z sobą zwodzą, że rzecz niepodobna choc z pilną uwagą postrzedz, kędy się zeszły, toż samo czynią z stłuczonym porcelanem, iż nikt nie doyzry kędy rysa była, y kędy się z sobą stłuczone skorupy schodzą. Złotnicy tak filogranowey iako y inney Europeyskiey roboty naśladuią, że trudno poiąc, chociaż cały ich warsztat talarabitego kosztowac nie będzie. Tkacze zaś na warsztacie swoim w posrodku podworza, albo na ulicy siedząc, przedziwne materye robią ktore na cały swiat wychodzą. Cukier tu z korzenia robią, a gorzałkę z syropu palą, ktora lepiey się pędzi y mocnieysza iest niżeli Europeyska. Kwiaty na szkle przednie tu maluią. Wanny szklane tu robione grubsze nie będą iak karta. Kolory ktoremi materye swoie farbuią nigdy się wymyc nie dadzą ani poloru swego utracą. Woły tam nie biczem, kiiem albo czym innym pędząc biią, ale im tylko ogony kręcą. to zaś bydło tak iest poiętne, że na głos chłopa uklęka y wstawa iak wielbłąd. Młyna ręcznego w ktorym trzcziny cukrowe melą, za 5 groszy tu dostac można. Do pawimentow zamiast kamieni używaią mąki z cegieł tartey y zwapnem mięszanej ktora się tak wydaie iakby był ieden kamień y tak iest twarda. Wapno do murowania z konchow morskich palą. Masło w każdym

naczyniu robią w ktorym iest mleko, to czworograniastym drzewem biią potym, aż się zrobi. Kiedy się masło zestarzeie, to go rozpuszczaią y kwa sne weń mleko leią, a gdy tak przez 8 godzin postoi wyimuią go, przez czystą chustę cedzą, to masło znowu tak iest swieże iak przedtym było. Doktor choremu żadnego niedaie lekarstwa, aż konstytucyą iego y skłonności wyrozumie, to oboie z pulsow tam poznawaią y rzadko się kiedy mylą.

O łowieniu Pereł.

W krolestwie Maduva y w krolestwie Marawa w Indyi nayznacznieyszy połow pereł bywa. Każdemu pozwalaią Holędrzy do łowienia takowego tyle miec okrętow ile mu się podoba, aby tylko każdy okręt 60 talerow zapłacił, a czasem 600 y 700 okrętow na te łowy wyiezdza. Przedtym to zapłaciwszy wolno było od Stycznia perły łowic nie sprobowawszy wprzod iaki zysk czyli stratę miec będzie, gdy zaś wielu wielką mieli stratę wprzod dawszy pieniądze, taki wynaleźli sposob: Nayprzod Holęderska kompania 10 czyli 12 okrętow wysyła na mieysce gdzie łowic maią, te się na rozne dzielą mieysca, Nurkowie puszczaią się w morze y na kilka tysięcy koch zagarnąwszy na brzeg ie wynoszą, każdy potym tysiąc osobliwie otwieraią y znalezione w nich perły na gromadę sypią, iezeli tedy z iednego tysiąca koch będzie pereł ze talarbity warte będą y więcey, znak iest że bogaty będzie połow; iezeli zaś z iednego tysiąca koch nie będzie pereł tylko za puttalara albo mniey, tedy zysk sumptu nie wynie się y tego roku iuż pereł nie łowią. Jezeli zaś proba dobrze się uda, tedy na pewnym mieyscu połow ogłaszaią, komissarze Holenderscy przyiezdzaią dla rozporządzenia tych łowow, dnia tedy naznaczonego daią znak z armaty na zaczynanie, y dwa baty Holenderskie wyiezdzaią na morze, ieden wprawą drugi wlewą y w pewney odległości na kotwicach stawaią, ze między temi dwiema statkami a nie daley perły łowic wolno. Tegoż momentu Nurkowie pod wodę idą, każdy zaś okręt ma wiele takich Nurkow dla zluzowania, bo gdy ieden powraca w gorę, drugi wgłąb się puszcza, każdy z nich iest sznurem opasany przywiązanym do okrętu, albo na antabie wiszącym ze nim można Nurka spuscic w morze y wyciągnąc, Nurek do nogi ma przywiązany kamien żeby tym prędzey na dnie stanął y kaletę za pasem, w ktorey koncy z kłada. iezeli ich więcey z naydzie niżeli ich razem wyniesc może, to ie do kupy zbierze ze ich iego towarzysz albo on sam prędzey znalazł, iezeli mu zaś ciężko pod wodą dłużey się bawic, tedy ma inny sznur ktorego ieden koniec do niego, drugi do Maitka na okręcie będącego przywiązany iest, tedy go ruszy, za tym znakiem wyciągaią w gorę. Bywa też y to że się o kochy w wodzie Nurkowie biią, bo kiedy ieden drugiemu gromadę koch pod wodą zazy drugi ukradnie to go y w wodzie nożem przebiie iakoż wiele Nurkow w morzu ginie nie tak od swoich towarzyszow, iako od wielkiey drapieżney ryby Rekiem. ktora Nurka żywcem połyka. Jest zaś bayka, że nurkowie oley w usta biorą, albo że się w szklanym naczyniu dowodu puszczaią, bo się od dziecinstwa uczą pod wodą chodzic y długi czas bez oddechu w niey się bawic, a im ktory sposobnieyszy tym mu trzeba drożey płacic, naybiegłeyszy zaś z nich, więcey nadzien nie poydzie do wody iak 8 razy

Ten połow do południa tylko trwa, bo wpołudnie zaraz wszyscy na brzeg wyier
dzaią, y kazdy rybak w osobliwym rowie surowe składa Konchy, trzeciego
dnia ie otwieraią, perły wyimuią chędozą y obmywaią, potym ie miedzia
nym sitem, ktore iest o trzech rzędach przesiewaią, naywiększe perły
zostaią na nayuyższym rzędzie, mnieysze na nizszym, y tak daley. Kazdy
gatunek ma swoię cenę, uważaią iednak na okrągłosc y kolor, co cenę po
wyższa y poniża. Wszystkie perły pierwszego dnia dobyte należą Panu do
ktorego brzeg należy, to iest krolowi de Madura albo Krolowi de Marawa
a tak Holędrzy ani pierwszego dnia ani drugiego niemogą pereł od Ryba
kow odbierac, naywiększy ich pozytek iest wtym, ze nikt tam przeda:
wac niemoże pereł tylko do Holędrow, iednakże kiedy Holender tyle
dac nie chce ile Indyanin prosi, wolno mu komu chciec drożey przedac
iednakże tam Holędrzy za małe pieniądze perły kupuią a gdzieindziey
ie za wielkie pieniądze przedaią. Podczas tego łowienia wielkie tam
oszukaństwa y złodzieystwa znayduią. Choroby się często zaraźliwe wkra
daią, to z wielosci ludzi, to z mizernego pożywienia, to z niestrawnosci O
strygow &c.
Wielkie konchy nazywaią Xanchus wszystkie zaś konchy ktore łowią z
prawey ręki na lewą swe kręgi prowadzą. gdyby zaś kto iednę znalazł kto
raby z lewey ręki na prawą się kręciła, byłaby milionem szacowana, bo
Indyanie powiadaią: ze ieden z ich Borkow będąc prześladowany od
nieprzyiaciół na morzu w taką się Konchę zamknął.

O Sądach w Indyi.

Lubo Indyanie maią szeroko opisuiące Xięgi sposob do formowania dekre
tow y sądzenia spraw, atoli się do niego wcale nie przywięzuią, za starod
wnemi tylko zwyczaiami idą, tak każdego kraiu y mieysca, iako też y po
kolenia. Z tąd kiedy strona adwersarzowi dowodzi ze zwyczay dawny ma
po sobie, iuż tym samym bez żadney kontradykcyi sprawę wygrał, chociaż
zwyczay taki przeciwko wszelkiemu rozumowi będzie. Na przykład: Dzie
ci dwoch Braci albo Siostr według zwyczaiu wszystkich Kast, nie maią
tu za Bracią Stryieczną iako w samey rzeczy są, ale tak iako Rodzice
za Bracią rodzoną, tak ze dzieci brata iednego z dziecmi Brata drugie
go żenic się niemogą, gdyż żaden swoiey swoiey siostry brac niemoże za żo
nę. Przeciwnym sposobem dzieci brata z dziecmi siostry iego nie są bracia ro
dzeni ale stryieczni y żenic się z sobą mogą, y to z dawnego trzymaią zwyczaiu
Iakoteby unich wszystko od zwyczaiu zawisło, tak zaraz się ich z młodu
uczą y na pamięc umieią.
Sędzia. tę rzecz o ktorą sprawa dobrze rozeznac powinien, wszystkie akt
omata albo reguły Sędziowskie powinien miec dobrze w pamięci, y będzie ma
nietylko rzetelnym y szczerym, ale też y dobrze się maiącym ze by się kor
rupcyą nie uwodził. ma miec więcey iak 20 lat, ale mniey iak 60. Jeżeli
iest przyiacielem ktorey strony, na ten czas powinien urząd złożyc, gdyż
nie będzie obojętny. Sam wszystko rozsądzac powinien chociaż by miał nay
lepsze mniemanie y doświadczenie. Świadkow się ma pilno wypytywac, a
pytanie zamieniac, y co od nich usłyszy pilno spisowac. O wszystkich okoli
cznosciach pytac się ma, aby w czym niebył oszukany, bo tam iest ludt chytry

Swiadkowie nie powinni bydz ani młodzi, ani starzy, ani ubodzy, ani garbaci, ani chromi, ani slepi. ani niewiasty oprocz w gwałtowney potrzebie.

Kazdy Przełozony nad wsią iest Sędzią poddanych swoich, aby zas w tym nie pobłądził, obiera sobie 3. albo 4. Assessorow, iezeli ktora strona niekorzysta z dekretu wolno appellowac do Maniacaram toiest do tego ktory ma zwierzchnosc nad kilką wsiami, od tego do Sądow Xiązęcych albo Krolewskich appellacya isc moze. Jezeli zas sprawa do Kasty tylko nalezy, to Starsi nad Kastą tę sprawę rozsądzaią, przyiaciele się tez zbieraią y dekret feruią. Starsi Duchowni uczniow swoich sprawy roztrząsaią.

Zadnemu z tych Sędziow nigdy nic dac niepotrzeba oprocz Maniakaram y Guru. pierwszym daie się dziesiąta czesc tego o co sprawa idzie, drugim zas więcey. a ten ktory wygra zapłacic musi, aby drugi nierzbyt wielką szkodę ponosił. Kazdy sprawę maiący powinien osobą swoią stanąc, albo ie go przyiaciel za niego, to zas czynic powinien z wielką skromnoscią y uczciwoscią Sędziow. Zaden adwersarzowi mowy przerywac nie może a gdy iuz obie strony rzecz swoię przełoz, na ustęp Sędzia im każe y z assessorami dekret układa y potym go ogłasza, Naywięcey skarg iest na dłużniki. Dłużnik oblig na siebie daie zapisuiąc temu prowizyą od ktorego pozycza, zeby zas karta była ważna, trzech przynaymniey swiadkow na niey się pisac musi. Prowizya naywiększa iest 48 od 100. Srednia 24 od sta, a tę lichwą niecnotliwą narzywaią. naymnieysza iest 12. od sta. Gdy ten co pozycza, niemoze się prowizyi przez kilka miesięcy doczekac, ma prawo areszt dłużnikowi założyc, lecz gdy się wto sąsiedzi włozą, fryszt mu powzolic musi, po ktorym areszt mu powtornie kładzie, a dłużnik iuz się mu poddac powinien, a bez iego pozwolenia ani iesc, ani pic, ani ucieknąc nie może, ale na rozkaz iego musi przed sądem stanąc, a ten mu ieszcze fryszt pozwala; gdy zas y przez ten czas ieszcze się nie wypłaca, Sędzia go do więzienia daie, ruchomosc rozprzedac każe, pospolicie iednak Prowizyi mu cokolwiek opuszcza.

Jezli o złodzieystwo idzie, więc chociaż są dowody, iednak przez oley tym sposobem złodziey usprawiedliwic się musi: Ręce aż do łokcia w kocioł oleiu wrzącego wkłada y pochwili ie wyimuie na rozkaz Sędziego, potym obwiną ie w chusty y zapieczętuią. Po trzech dniach chusty z dey muią y ręce oglądaią: iezeli ręce są zdrowe, tedy go za niewinnego maią iezeli zbolałe, iako złodzieia go karzą. wielu iednak takich bywa ktorzy tę probę wytrzymali, czynią to y Niewiasty kiedy chcą niewinnosci swoiey mężowi dowiesc. Inni złodzieie ięzykiem rozpoloną cegłę lizą. ale sztrzeli go wąż ukąsi, sprawę przegrał, iezeli nie, to iest niewinnym. Tym sposobem często doświadczaią takich, na ktorych o potaymne złodzieystwo porozumienie maią y tak ieden podrugim z flaszy pierscien wyciągaiąc musi, ale nie wprzod do tey przystępuią proby, aż pierwey łaskawych sposobow zaży. a to tak: wszystkie o złodzieystwo podeyzrane osoby chocby 30 albo 40 w iedno mieysce zbieraią, y daią kazdemu flaszę ze by w nię włozył rękę, to uczyniwszy wszyscy razem flaszę ową z ręką

kładą w wielką kadz wodą napełnioną y flaszę tam zostawiwszy rękę tylko kazdy wyciąga. a tak kradzione rzeczy, iako naprzykład kleynoty pospolicie się znayduią. bo złodziey obawiaiąc się cięższey proby, rzecz kradzioną w flaszę kładzie.
Zabiie kto kogo, zboyca smiercią bydz karany musi, ale to się ma rozumiec kiedy iest z kasty łotrow, ktorzy wpuszczach między Madura y Marava mieszkaią, bo unich prawo lubo wcale iest głupie postanowione wet za wet oddac, w inszych kastach rzadko kiedy się zaboystwo pokaze, dla tego tez mierną miewa karę. Gdy mąz zastanie Zonę z innym obcuiącą, wolno mu oboie zabic, y o to karany nie będzie.
Brachmanow nigdy nie tracą. Naywiększa ich kara iest, oczy mu wyłupic, albo w więzieniu az do smierci zamknąc.
Kiedy kto więcey ma dzieci, tedy ponim Synowie wszystko dziedziczą a Corki nic.
Gdy maiętnosc po smierci Oyca nie iest podzielona, Synowie wszystko co zyskaią, w kupę zebrac wszystko y tym się zarowno dzielic, to iest: gdyby ktory Syn zaczym podzielone dobra Oycowskie między nich będą, zarobił co tą fortuną, ten zarobek do podziału nalezec powinien.
Dzieci przysposobione tak dziedziczą iak własne dzieci. Bo kiedy ktory Indyanin dzieci nie ma, tedy pospolicie bywa, ze Syna swego pokrewnego przyspasabia sobie za własnego Syna w ten sposob: wszystkich koligacyi swoiey sprasza y chłopca owego na wielkiey miedzianey misie stawia, potym w raz z Zoną swoią obrociwszy się do krewnych swoich mowi: poniewaz dzieci nie mamy więc chłopca tego tak przyiąc chcemy iakby własnym naszym był Synem, ani się rodzice iego frasowac maią, bo po nas dziedzictwo wezmie, czy się to wam podoba? więc na dowod tego wody się z szafranem napiiemy. Po zezwoleniu przyiacioł wodą szafranem zaprawną nogi dziecku owemu myią, resztą się z dzbanka częstuią. potym to pismem y swiadectwy ztwierdzaią. Chocby zas w dalszy czas y dzieci mieli, ten iednak przysposobiony Syn y w dziedzictwie y wewszystkim pierwsze ma mieysce.
Sieroty, od tego komu są policone, maią bydz wychowane iak własne dzieci.
Syn chocby naygorszy złoczynca był nie moze iednak bydz wydziedziczony. bo mowią Indowie: Syn iest członkiem Oyca swego, a kto sobie prawą rękę odetnie, czy prawa ręka moze odciąc lewą? podobniez czyli moze Oyciec wydziedziczyc Syna, luboby ten co naygorszego zrobił?
Oyciec powinien wszystkie długi dzieci swoich, dzieci zas długi Oyca swego zapłacic. Takąz powinnosc Syn pierworodny ma ze długi braci swoich ktore przed podziałem uczynili zapłacic powinien.
Te są powszechne Reguły podług ktorych wszystkie sprawy w Indyach się sądzą.
Kazda kasta ma swoie prywatne ustawy.
Między monetą Indyiską iest tez Fanug ktory czyni 15. groszy Polskich.
Xięza Indyiscy zawsze daruią co komu gdy ich nawiedzi.

W Indyi ciężko o wodę zimną y czystą, nieraz y smierdzącą pic potrzeba, z tey tedy wody zgniłey cierpią iedną chorobę, ktora im się przydaie. Nay: przod puchlina wdaie im się wnogi z ktorey rodzi się robak Nuraptą na zwany, tak iest cienki iak może bydź naydelikatnieysza strona, czasem na puttora sążnia bywa długi, leży między skorą y ciałem, z początku wielki bol czyni, aż na koniec gdy się małą dziureczką wyciska, iak może bydź naycienszey szpilki koniec, przez tę dziurkę wychodzi, y co dzien go po trochu wyciągac potrzeba, pospolicie się urywa, lecz pozo stała część wielką puchlinę sprawuie y wniey ostrą materyą, ktora ze wynisc nie może bolem się nie znosnym rozciątrza. Insze choroby tak że cierpią: nayprzod Miserere iest to choroba, kiedy komu odchodzi prze gardło co ma przez niższy meat odchodzic, chorującemu na to pić nieda ią, a podeszwy mu zelazem rozpalonym przypiekaią. powtore choroba letarg, natenczas choremu Pimentum w occie winnym rozmoczywszy w oczy kładą. Pimentum inaczey się zowie Persicaria, Pulicaria. Po: trzecie zatkanie sledziony; tę chorobę sami tylko Poganscy Pokutnicy leczyc umieią. Lekarze w wodę chorego wpuszczaią kroplę oleiu, iezeli się ta kropla rozpuści y rozeydzie, znak iest gorąca wnętrznego, kiedy się nie rozchodzi, ztąd dochodzą iz człowiek niewiele ma ciepła natural nego. w Krolestwie Bengala domowych tylko lekarstw zażywaią, na bolenie głowy, Salarmoniaku daią wąchac z wapnem go y wodą zmie: szawszy w chustce. Zawrot głowy z gęstey y zimney krwi pochodzący, lecz haustem wina, wprzod wnim kilka granow kadzidła wymoczywszy. Ja kiemu co słuch utracił, trochę soku limoniowego w ucho wpuszczaią; ale to wtenczas kiedy głuchota pochodzi ze zbytku zimney wilgotno ści. Na katar kiedy mozg flegmą obciążony iest każą wąchac kmin u tłuczony czarny w woreczku. Na bolenie zębow biorą odrobin chleba y ziarn Stramonią co inni nazywaią Pomum spinosum, z tego robią mas się y na boleiący ząb przykładaią. na kolkę kiedy z wiatru y flegmy pocho dzi, warzą iedną część imbieru a dwie hanyżu, a tey wody ½ łyszki mu daią, albo też imbier tłuką z cybulą całą, y to oboie do żołądka przy kładaią. Kiedy komu krew nosem bardzo uchodzi, piołun tłuką y wąchac mu daią. na dyssenteryą. głowkę czosnku w popiele gorącym pieką y w wieczor włożywszy ią w gębę każą ią całą noc wyssyac. na zatrzymanie uryny, daią pic oliwę, tyleż wody przymieszawszy. na dys: senteryą także: biorą łyszkę kminu białego y to tłuką w troszę imbieru cukrem to posypuią y daią połknąc.

Indyanie Europeyczykow w stroiu, w iedzeniu, w obyczaiach y wszystkich innych rzeczach srodze nienawidzą, taką zaś maią nienawiść y obrzydli wość ku nim ze ich Prankami zowią, Pranki zaś albo Europeyczyk iako In dyanie tłumaczą iest: niepodciwy y włuczęga. dla czego ani Brachmano wi żadnemu ani Synowi iego niegodzi się z Europeyczykiem ani przestawac ani iesc, bo przez to iest niepodciwym y slachectwo traci, według ich Prawa y nie mogą znim inni Brachmanowie przestawac, ani z nim miec to:

warzystwa aż go oczyszczą y podciwym uczynią, a to tym sposobem: nayprzod rozedrą mu wstęgę iego, ktora iest znakiem Szlachectwa, potym na trzy dni post mu naznaczą, często go całego gnoiem od krowy smaruią y my ią go 109 razy. na koniec włożą na niego nową wstęgę y tak dopiero po tym z nim u iednego stołu iedzą. Żeby zaś sobie ciż Brachmanowie powa gi przydali, więc z biegu gwiazd y spiewania ptaszkow prorokuią tym od ktorych się co wziąść spodziewaią, tym końcem naucza ią ze Planety y gwi azdy wszystkiemi rzeczami ziemskiemi y samym człowiekiem władną, zaś wszystkie przypadki, szczęśliwe lub nieszczęśliwe, ptaszki nam swym spie waniem y latanim prognostykuią. bo nad brzegami morskiemi ludzie mieszkaiący dzielą się na 4. stany, ktore kastami zowią, ta zaś rożnosc stanow w Państwie Wielkiego Mogola w Krolestwie Bengala, na Wyspie Ceilan y na wielkiey Peninsule Indyiskiey ściśle się zachowuie. Iest nay przod kasta Brachmanow ktora iest między wszystkiemi nayprzednieysza Druga kasta Rayas krolewskiego pokolenia y krwi Xiążęcey. Trzecia Schutler. Czwarta Parias. każda takowa kasta na linie się kollateral: ne dzieli, w ktorych iedna przed drugą prym w honorze y w Szlachectwie bierze. Pod kastą Schutler ktora iest naylicznieysza są wszyscy Rzemieślni cy, tak iednak, że każde Rzemiesło y kunszt znowu osobliwą ma kastę y żaden w niey bydź nie może tylko syn Magistra. tym sposobem syn Ma larza, nie może bydź Krawcem, ani syn Krawca malarzem. Są iednak nie ktore rzemiesła od ktorych żadna kasta nie iest exkludowana, iako naprzykład Kupiectwo y Żołnierstwo. Kasta Schutler. osobliwszy ma zwyczay, że kiedy syn pierworodny albo corka w małżeństwo idzie, to Ma tka sama sobie pierwsze dwa członki u palcow iedney ręki odcinać powin: na, kiedy z kasty swey wygnaną bydź niechce. Xiężniczki iednak dwa palce złote dać muszą ieżeli się okupić chcą. Rożnym kastom ale nie wszystkim rolą wolno się bawić, więc tu y chłopi coś osobliwego maią. Lu bo zaś sama tylko kasta Parias iest infamis tak że od wszelkiey społeczno ści oddzielona iest, atoli są pewne y u drugich tak wzgardzone prace że kto się niemi bawi za Parias go maią. takim sposobem: Rymarze, Sio dlarze, Szewcy y wszyscy ktorzy się około skor bawią. a na wielu miey: scach Rybacy y Pastuchowie między Parias się liczą. między temi ka stami iest też kasta Latronum ktora kradnie y zabiia z Professyi swo: iey, y to Pokolenie czyli Familia iest samych zboycow y złodzieiow. Iest także kasta pochodząca od osłow z ktorey się bardzo chlubią, boy Krol sam z tey kasty poszedł, ktory, iako y wszyscy inni do tey kasty należący bar dzo się uymuią za osłow, aby ich ciężarem nieobkładać, albo nie bić bez przyczyny, a gdy by się kto odważył uderzyć osła, zapewne by był do Są du pozwany y surowo karany. Wolno grzbiet osłowi ładować ale go nie obciążać, a gdy by kto w tym przewinił, tedy naypierwszy Cawarrawadu gier /: tak się z koligowani zostami nazywaią:/ zaraz go do sądu prowa: dzi, że tak zacnego pokrewnego swego wielmożnego osła nad słuszność obciążył, ktory u tych swoich współbraci większą ma estymacyą aniże li człowiek bo gdy niepogoda, albo deszcz na dworze, tedy osła do izo py prowadzi, a Pana iego na deszczu zostawuie.

Nietylko bogaci ale y ubodzy znayduią się w Indyi tak iako y wszędy, a podobno większe ubostwo w Indyi dla innych, bo niektorzy dla pozywienia nie tylko dzieci swoie ale y samych siebie zaprzedaią. są y tacy ktorzy cały dzień tak ciężko pracuią ze im krew z pod paznokciow wytryska, a ledwie tyle zarobic mogą ze dnia tego ledwie zonę y dzieci wyziwic może. Lecz są też w Indyi y zamożni ludzie ktorzy do bogactw albo przez rolą, albo przez handle, albo przez urzędy przychodzą, lecz ubogi chłopek ktoremu tego brakuie, ledwo nie zginie. Sprawowanie zaś urzędow iest prawdziwe złodzieystwo, ktore tu iest drogą naykrotszą do nabycia bogactw, bo niewiem czyliby się kray takowy w swiecie znalazł, w ktorym by małych złodzieiow tak ciężko, a wielkich tak miłosiernie karano. Krolowie y Panowie przez złodzierstwa do wielkich przychodzą bogactw, ale to iest dziwna ze ich nie zażywaią ale w ziemi zakopuią, a co większa iak mowią, ze kiedy Panowie przedni złoto swe chowaią, zeby się nikomu nie dostało, ludzi czartom na ofiarę zabiiaią, a to łakomstwo y zazdrosc innego łakomstwa przyczyną iest bo wielu iest takich ktorzy tych skarbow szukaią, y chcąc czarta na swoię stronę przeciągnąc, dzieci mu małe albo ciężarne niewiasty na offiarę zabiiaią. co też czasem im się udaie, lecz częściey straszne im się poczwary pokazuią y biciem ich odganiaią, wielu też ze strachu na mieyscu umiera, albo kiedy kopią, to ci ile razy ma uderzyc w ziemię motyką, tyle się razy iakąś taiemną mocą w nogę rania. W Indyi pospolitemu człowiekowi bydź bogatym, iest to taki występek, ze procz niego żadna nie zbrodnia cięższey karana nie bywa, bo gdy kogo o bogactwa do zwierzchności obniosą, to go bez żadnego politowania tak długo męczą, az mieysce ukaże kędy skarb zakopał, z tąd bogaci nie pokazuią się tylko bardzo podło, a często y iałmużny żebrzą od tych, ktorymby sami dac mogli. Chociaż Indyiczykowie tak łatwo ubogiemi się czynią, iednak ile do Szlachectwa nic sobie więc niedopuszczaią. Każda kasta ma swoie osobliwe prawa, zwyczaie y przywileie, ktorych sam Krol odmienic nie może, albo siebie samego do wyższey kasty promowowac, urodzony zaś w niższey kaście, gdyby drugiemu z wyższey kasty wolno się w twarz wpatrował, wolno go zabic za to.

Iurystow y Patronow w Indyi nie masz, bo Gubernatorowie sami wszystkie sprawy sądzą, lub godzą, intratę krolewską wybieraią y woyskiem rządzą: po wsiach starsi sprawy między pospolstwem rozsądzaią, lecz kiedy się strony do Starosty odwołaią, to ten wygra ktory więcey da. Woysko w każdym kraiu Starosta werbuie według potrzeby. Czasem sam krol żołnierzy zaciąga w iakim powiecie, ale to nie z inney przyczyny, tylko albo na wybieranie pieniędzy albo na ukaranie Pana iakiego. Ci fortecę mu oblegaią ale iey zwawo nie attakuią, a tak bez wylania krwi oblezony się okupuie, co potym od poddanych odbiera gwałtem, a tym sposobem Panowie żołd krolowi płacą. Starostowie y Gubernatorowie każdego momentu od Krola złożeni bydź mogą, dla tego się pilnie staraią, ze drugi choc tylko na kilkadni

Starostą zostanie, tedy y w tym tak krotkim czasie wielkie bogactwa zebrac potrafi. Z tych przyczyn często ich przed sąd pozywaią, a czasem y na torturach ciągną zeby się do zbiorow swoich przyznali. Często tez znowu do pierwszych urzędow się wracaią, bo tu kto pieniądze ma, ten się zawsze moze czynic niewinnym, y wszystko co chce otrzyma.

Cała maiętnosc kazdego Indyanina od liczby bydła zawisła, tak do wozow iako y do pługa ie zaprzęgaią. Pługi tu maią bez koł, y narogi ledwie co ziemię zakrywaią. Wozow zazywaią niby tryumfalnych na wozenie swoich bałwanow po ulicach, u wozow koła są bardzo małe, bez piastow bo z iednego tylko dyla grubego zrobione, ani tez okowane. Panowie przednieysi w lektykach się nosic kazą, ale na to trzeba przywileiu od krola. Woły y bawoły maią tu wielkie przywileie, bo kto wołu albo krowę zabiie zyciem przypłacic musi, iakoz trafiło się ze za zabicie wołu troie ludzi stracono. iednakze tu się mięsem wołowym brzydzą tak iak w Europie Konskim. Lud tylko pospolity woły y krowy iada kiedy iuz zdychaią, przeciwnym sposobem nietoperze szczury myszy iaszczurki y mrowki są u nich w delicyach, iadaią tez kury y barany, takze ryby, ale niewprzod az do połowy zgniią y na słoncu wyschną.

U Indyanow przyiaciel zowie się Mapia.

Indyanie na morzu tak dobrze pływaią, ze nayprzod cisnie się w morze a potym wypłynąwszy, płynie daleko y tym sposobem kradną co mogą z Okrętow. Ich Brachmani robią niekiedy takie gusła; idzie z dwiema niewiastami do mrowiska wielkiego, tam po nieiakim mruczeniu wylewa naczynie wody y odchodzi, zatym przystępuią niewiasty z wielkim nabozenstwem do tego mrowiska y kładą weń, ryzu gotowanego, oleiu, masła, y mleka, y mowią iz gdy takie ofiary czynią, węze im potym nie szkodzą, ktore tam zaraz za pierwszym ukąszeniem człowieka zabiiaią. a tak są iadowite ze osmiu krokow nie uydzie człowiek a umierac musi, albo naywięcey osim krokow, iezeli od takiego węza ukąszony będzie.

Inny rodzay węzow iest od Portugalczykow Cobra de Capello zwany. ma imię ztąd. iz kiedy się na kogo chce rzucic do połowy się podnosi, ogonem zas na ziemi zostaie, szyię zas tak nadyma ze iakby z kaptura wyglądał, na ktorym pokazuią się trzy czarne pręgi, ktore takie zdobią /: mowią tameczni Obywatele :/ ze go nietylko za pięknego maią ale go tez y za Boga czczą.

PANSTWO Wielkiego MOGOLA.

Monarchia MOGOL iest nayobszernieysza w całey Aryi. bo od Wschodu do Zachodu ma około 400 mil, od Południa do Północy 300 Granicy na Zachod z Persyą, na Północ z Tatanyą, na Południe y na Wschod z Indyą Wschodnią. To Cesarstwo zamyka w sobie ſ: według Sansona Geografa 30 krolestw. Cesarz ten ma bydź naypotężnieyszy w Aryi y naybogatszy w złoto, srebro, kleynoty, panuie absolutnie, bo iest Panem wszystkich Dobr poddanych swoich, ktoremi po smierci ich dysponuie. Na woynę może wystawic kawaleryi 300000. Słoniow 5000. Piechoty zas nie zliczone Woysko. Co na morzu to żadnych sił niema. Bogactw ma więcey niż Turecki y Perski Monarchowie wraz, Bogactwa iego wynosic maią 1500000000. Teines Francus pisze że widział na rameniu Cesarza tego dyament ſ: był zas przebity iak pietra ſ: iak kurze iaie, ktory miał waryc ſ: według Tawerniera ſ: 1123070. Frankow Francuskich ſ: Frank zas weenie Tymf Polski ſ: Xiąże Florencki ma ter tyli dyament, lecz niewary tylko 260305. Ma miec intraty roczney. 250000000. Talerow bitych, według Herberta. Tawernier zas pisze w relacyach swoich: p.a.c.8. ze wielki Mogol ma 4. Trony, z ktorych szacunek pierwszego 16850000. Frankow. Pałac wielkiego Mogola w mieście Agra. bardzo wspaniały, bo na iedney Galeryi przy murach są trzy winnice ze szczerego złota, ktorych liście iest wszystko złote roznemi kolorami przypstrzone, grona zas winne wiszące, są wszystkie z szmaragdow, szafirow, rubinow, granatow, okazuiące naturalnie grona dostałe y niedostałe. Tron zas Mogolow iest lany z złota, ze wszystkich stron przypstrzony dyamentami, pertami y wszelkiemi szacownemi kamieniami, zamknięty balustradą złotą. ten Pałac ma miec dwie mili na około.

CAMBAIA.

To krolestwo obszerne bo od wschodu do Zachodu ma mil 100 od Południa do Północy mil 80. miało przedtym własnych krolow potężnych w sity, z ktorych ieden Badury A.P. 1536. wystawił woyska przeciw Mogolowi kawaleryi 150000. Piechoty 500000. Armat 200 spizowych z ktorych 4 były takie wielkie, że 100 wołow trzeba było do zaprowadzenia ich. Słoniow 200. prowadzących 500 beczek złota y srebra, dla zapłaty woyska, iednak to Państwo zawoiowane od Wielkiego Mogola Miasta ma: Cambaia. Armadabat. Daman. Surata. Barocha. To krolestwo obfituie w bawełny. hanyze. opium. z nayduie w sobie kamienie: Onyxy, y wiele dyamentow y Chryzolitow. Miasta ma bardzo handlowne przy portach do ktory rozni Cudzoziemcy ściągaią dla handlu. maią albowiem, iedwabie Indyiskie y chynskie. Medycyny Aptekarskie, materye lito złote y srebrne &c.

BENGALA.

To krolestwo miało własnych krolow, teraz poddane Mogolowi, obfitnie naywięcey w ryze, iedwabie, trzciny, bawełny, cukry, imbiery, piepr opium &c. Miasta ma znaczniejsze: Bengala. Chatygnan. Goura. Ugeli Tanda. Patana. Banares. Calabas. Ragmehela. Daca.

INDYA ZACHODNIA

z tę stronę Gangesu.

Ten pułwysep granicy na wschod, na Zachod y na Południe z Morzem na Północ łączy się z Mogolskiemi Prowincyami. Zamyka w sobie.

DEKAN.

To krolestwo ma swego krola, ktoremu chołdują Xiążęta Gingi, zaś on sam hołduie wielkiemu Mogolowi. Kray ten obfituie w Pierze y kamienie szacowne, dyamenty ametysty chryzolity &c Mogol wielki w tym krolestwie trzyma miasta: Chaul. Kerbi Doltabat &c.
Miasta inne wtym krolestwie: Lispor. Wisapor. Goa. Dabur. Chaul. w Miescie Goa. iest 5. Collegiow Jezuickich, Szpital bardzo wspaniały rownaiący się infirmaryi Maltanskiey y Szpitalowi Ducha S. w Rzymie. To osobliwsza ze tu klasztoru Panienskiego nie masz nigdzie z przyczyny ze tu cnota Panienska nie ma honoru.

MALABAR.

To Państwo należało przedtym do krola Kalekut zwanego, teraz rozdzielone na dwa: kalekut y kochin. krol kalekut trzyma: kalikut. Ganganor, Cochin Magigotę. a krol kochin trzyma: kochin. Porkę. kalekulan. Angemalę. kulan. Trawankor.
Ciągnie się ten kray nad morzem wzdłuż na 50 mil. wszerz na 10. 6. 20.
Malabrowie są Machometanie sławni rozboynicy. Zydzi tu także handlują. Znayduią się Chrzescianie S. Tomasza, y twierdzą ze ten S. naypierwey u nich zaszczepił Wiarę S. y miał bydź umęczony w Meliapurze. Są tu ieszcze y Poganie.
krolestwo kalekut ciągnie się wzdłuż na 15 mil. wszerz na 30 wystawic może krol woyska 100000. y iemu chołdują inni krolowie malabarscy. Tameczni Indowie naturalni czczą bestye, bo kosciol ieden poswięcili Małpie, gdzie ieden przysionek podparty 100 kolumnami marmurowemi, przytym słonie a naybardziey krowy czczą. twierdząc ze dusza wychodząca z ciała wstępuie w krowę. Braminowie są ich Xięża Poganscy. Kiedy krol się żeni pierwszą noc zony swoiey ofiaruie Braminowi, y za fatygę mu płaci 500 czerwonych złotych. y kiedy w drogę wyiezdza zonę swoię oddaie w opiekę Bramina, dla czego tam Synowie nie dziedziczą tylko Siostrzency Krolewscy. Siostrom zaś krolewskim wolno sobie wybrac Mężow z Szlachty, z ktoremi ież

zeli bez potomnie zyią to. Braminow zaciągaią.
Trafiła się rzecz bardzo ciekawa co uczyniła Małpa. Selimus Krol roskazał Braminom swoim aby 12 znacznieyszych Prawodawcow, między ktoremi Moyzesza. Machometa y Chrystusa wyrazic kazał, na osobliwych kartkach popisano, popisanych przy wszystkich Panach swych włozył w losowy statek, zkiwnąwszy potym na Małpę, zeby tego imię wzieła ktoregoby wiara była nayprawdziwsza y naylepsza, ona zaraz wyciągneła Imie Chrystusa y wszystkim do widzenia dała. Rozkazał powtore krol sekretnemi y swemu tylko Dworowi wiadomemi charakterami tez same pisac Imiona, y pomieszane włozyc w statek, ale Małpa toz samo Imie znowu Zbawiciela naszego wyciągneła. więc z Panow ieden obecnych gdy niebespieczna było potrzecie to uczynic insze Imiona włozywszy, Imie Chrystusa schował sekretnie, w tym Małpie rozkazano znowu wybierac, ktora długo wybieraiąc zadney kartki wyciągnąc niechciała, do czego gdy ią grozniey Krol przymusił, z gniewem porwawszy kartki wszystkie podarła, Panu zastemu w ktorego ręku kartka była, Chrystusa imie wydarła y wszystkim pokazała. Zdumiał się krol y całe przytomnych koło w ktorym więcey niz 3000 ludzi było, z kąd wielkiey czci przybyło y poszanowania Imieniowi Chrzescianskiemu. Pisze o tym Thoma Roe Angielczyk w opisaniu poselstwa swego do Krola Mogor.
Kochin Miasto Stołeczne krolestwa ktorego krolowie byli pod protekcyą Portugalczykow teraz są pod Protekcyą Holędrow ktorzy odebrali Miasto Portugalczykom.
Cananor Miasto stołeczne krolestwa, lecz Holędrowie Miasto odebrali, krolowie zas trzymaią oprocz tego krolestwa wszystkie wyspy Dywauduoru y Malikuckie.

CANARA.

Ta Prowincya iest dosyc rozległa. Obfituie w pieprz, ryż carny y biały Xiązęta iey chołduią krolowi Bisnagar.
Miasta ma: Onor. Barcelor. należące do Holędrow.

ORYXA.

To krolestwo nalezy do Wielkiego Mogola. nalezało przedtym do krola Golkondy.

GOLKONDA.

To krolestwo obfituie w przenicę. ryz. bydło. stal. sol. dyamenty wielkie ktorych dobywaią w gorze Kolur, albo Gani. w drugiey gorze wynaleziono dyamenty, lecz ią krol kazał zatłumic azeby nie staniały albo zeby iey Mogol nieodebrał. Miasta ma: Golkonda. Musulipatan Candapoli. Condavera. Nagund. Narsigapatan. Bimmilipatan. Gvadavar.
w miescie Musulipatan R. P. 1679 przez 2 godziny deszcz krwawy padał, y miało bydz zatopione z 25000 ludzi.

COROMANDCL

Ten brzeg ciągnie się nad morzem. Zamyka wsobie krolestwo Narsyn gi, ktore teraz dependuie od Bisnagaru.
Miasta ma: Negapatan. Tangebar. Meliapur. Sandrapatan. Paliacata. Gueldrya. Negapatan nalezy do Holendrow.
Meliapur Miasto. ma Biskupstwo pod Imieniem S. Tomasza ktory tu miał bydz umęczony. To miasto nalezy do Golkondy

BISNAGAR.

To krolestwo dzieli się na 2 Części, Bisnagar y Canara. CANARA ma wsobie 3 krolestwa. ONOR. BATYKALA. y GORPOKA. kray ten obfituie w stal. dyamenty y inne kamienie drogie.
Obywatele tameczni są większą częścią Poganie. częścią Machometanie y Żydzi. częścią Chrzescianie S. Tomasza.
Miasta ktore Holendrzy trzymaią. Onor. Barcelor. Megalor. Gweldryą. Palenkata.
ktore trzymaią Portugalczykowie. Welur. Maliapur.
Do krolestwa nalezące. Gorkopa. Batikala. Bisnagar. Narsinga.
GINGI Xięstwo. Miasta ma. Tanjaor. Castan. Triminawa. Tangabat Triminapatan. Negapatan.
MANDURA Xięstwo. obfituie naywięcey w perły, bo w kazdym miesiącu kwietniu bywa po brzegach morskich wielki połow peret ktore łowi 50000 albo 60000. ludzi przez dwie albo 3 Niedziele.
Miasta ma: Madura. Manancora. Tutucary. Manapar. Jakankury.

Indyanie między innemi rzeczami w ktore obfitują maią u siebie drzewo nakształt Palmowe rodzące orzechy Indijiskie zwane Cocos to drzewo wiele rzeczy potrzebnych wydaie z siebie; z łupin orzechowych robią łyżki, garnuszki, dzbanuszki, &c z owocu orzechowego maią oliwę, chleb, kiedy zaś skura na tym drzewie się pada, drzewo wypuszcza z siebie likwor nakształt wina, ktory zaraz trzeba pic, bo w 24 godzin kwasnieie, między drzewem y skorą iest skorka wydaiąca z siebie nici nakształt pakuł, ktore Indowie przędą y robią z nich materye bardzo przednie, piękne y delikatne, drzewo służy na budynki, liscie na przykrycie budynkow y do pisania kiedy suche. Indowie południowi są koloru śniadego, a Południowi czarnego. Religia ich częścią Machometanska, częścią Poganska. Są y Chrzescianie Europeyscy albo przez nich nawroceni mieyscowi.
Indowie są zdrowey komplexyi y często żyią do 130 lat, bardziey w zwyczaiach się kochaią iak w prawie. Umarłych palą na proch. wielu wierzą w Metempsicosyą, to iest przeyscie dusz z iednego ciała w drugie. dla czego żadnego zwierza nie zabiiaią ani gadzin ktorych tu bardzo wiele w tym kraiu.
Mogol wielki w swym Państwie żadnemu Europeyczykowi ani pieszdzi ziemi niedopuszcza, obawiaiąc się żeby mu się tak niestało iako

inszym w Indyi Panom, ktorym Europeyczykowie albo wszystką odebrali władzą albo iey przynaymniey zmnieyszyli, y dla tego pospolicie na 20 lat arenduią Europeyczykowie iaki kawał ziemi do budowania.

Mogolanie naturalni są kasztanowaci czyli sniedzi y są Poganie, drudzy zas są z Tatarow urodzeni ktorzy R.P. 1401. pod kommendą Tamerlanesa wielkiego nasrli to Państwo y opanowali ie. Jakoż Cesarze Mogolscy udaią się bydz Sukcessorami Tamerlanesa, lecz ich R.P. 1731. miał zawoiowac Krol Perski wygrawszy znaczną batalią y nieoszacowane skarby zabrawszy. Familia Cesarzow Mogolskich są biali, bo Mogol znaczy białosc y dla tego Mogolami nazwani.

Religij są Machometanskiey Sekty Omara iako y Turcy. Gdy Mogolanie za Mąż wydaią Corki, to ie publicznie na rynku przyszłemu Mężowi prezentuią nago. iako swiadczy Meffeus. hist: Indic.

Krolestwo Bengala, obywatelow ma wszystkiemi niecnotami zeszpeconych, ktorzy rozumieią ze się z tego wszystkiego obmyią kąpiąc się w Rzece Gangesie ktorey początek z Raiu bydz powiadaią, iednak się im niepozwalaią myć pokąd pewney kwoty nie dadzą Krolowi.

Mogolanie maią u siebie owoc nazwany Moses. ktory iest bardzo słodki y tak delikatny ze Zydzi y Machometani rozumieią bydz Rayski owoc ktorym zwiedziony był Adam y Ewa.

Wielki Mogol po całym Państwie dopuszcza kazdemu zyc według swoiey wiary. w Państwie iego są dwoiacy Poganie: Benianowie, y Razbutowie. Benianow Popi dla ostrego zycia ktore prowadzą, za Swiętych się Mężow udaią. Niektorzy z nich, na twardych kamieniach albo na ostrych skorupach przez cały tydzien legaią, insi zgłową, odkrytą przez cały dzien na słoncu się pieką, drudzy ręce y nogi związane maiąc, po ziemi się przez cały rok czołgaią, mięsa, ryb, iaiec, nie iadaią, wina nie piiaią, w głupim mniemaniu: ze Bog ma ciało swoie, y mieszka w tym co zyie. dla tego nayobrzydliwsze robactwo, nietylko chowaią y zabiiac go niedopuszczaią, ale szpitale nawet y domy dla nich budują. W mieście Cambaia, kozy y owce osobliwe dla siebie maią domy, inne zas ptastwa, muchy, małpy &c. maią swoich posługaczow y lekarzow, ktorzy o tych zwierzętach wszelkie czynią staranie, a gdy do zdrowia przychodzą wolno ie puszczaią. z tąd mocno strzegą aby żadnego robaka albo muchy nie ziedli w pokarmie albo napoiu. gdy ciemno iest swiecy nie radzi zapalaią, zeby albo komora albo motyla nie spalili, strzelcom y rybakom podarunki ofiaruią, aby rybom y ptastwu folgowali, y stanowczie to twierdzą ze to miłosierdzie Bog nadgradzac będzie. Nauczaią ze gdy człowiek umiera, dusza przenosi się do innego ciała, według uczynkow złych albo dobrych, ieżeli był człowiek pobożny, to w gołębia, ieżeli swiegotliwy to w papugę ieżeli cierpliwy, to w barana, ieżeli gniewliwy to w Lwa. &c &c

INDYA WSCHODIA

Z tamtę stronę Gangesu.

Państwo To graniczy na Północ z Mogolem Tartaryą y Chiną, reszte morze oblewa Indyiskie. Dzieli się na 3 Części. Północną Południową y Wschodnią. W Części Północney krolestwa

AVA.

To krolestwo w sobie obszerne. wzdłuż około 200 mil. wszerz na 90. obfituie w żywności wszelakie y ryże, kuny, gronostaie, złoto, srebro, cynę, ołow, żelazo. rubiny naypredniejsze, szafiry, szmaragdy, aptykarskie medycyny, muszkaty, bezoary, aloes, kalambę, drzewa wielkie trzcinowe. &c. Zamyka w sobie inne krolestwa. Trypa. Pega. Asem ktore przyłączył Krol Arakanski zawoiowawszy to krolestwo przymusiwszy do chołdu krolestwo. Brachmanow. Lajow. Gujow. Olymokowow. Giokangow ludzi wolnych. Ma to Państwo bydła wiele koni, słoniow, wielbłądow, owiec, kotow.

Miasta ma. Ava. Boldya. Transyana. Kassuby. Prom. Melintay Tolema. Totay.

PEGU.

To krolestwo. Ma Miasta. Pegu. marsin. Tangu. Manar. Janko ma. Te wszystkie miasta są stołeczne swoich Krolestw dependuiących od Pegu. Obywatele krolestwa są Poganie czczą dwoch Bogow iednego dobrego, drugiego złego. iako autora wszystkiego złego.

ARACAN.

To krolestwo zamyka w sobie inne dwa. Brama. Martaban. należą do krola Awy. Jozef Skaligier opisuie dawnych krolow swawolą. Król miał 12 pałacow ktore napełnione były Niewiastami, kiedy chciał widziec iedną znich, kazał im 12 przyse w 12 roku, te wszystkie kazał naypierwey kąpac zeby były piękniejsze, potym kazał ich obłoczyc w bawełnice y na słoncu stawiac, kiedy iuz poczęły potnąc ich suknie od gorąca, w tenczas iedną po drugiey wąchał ktorey bawełnica naylepszy zapach miała tę sobie wziął za natoznicę a insze rozdawał swoim faworytom.

w Części Południowey.

SYAM

Krolestwo To iest dziedziczne, lecz nie po Oycu na Syna, tylko po Bracie na Brata, a ieżeli nie masz Brata, to na Synowca. Absolutne, wyiąwszy niektore hołduiące krolestwa. wzdłuż ma y z Malaką na 200. mil, iednak ze iest hołdownik Cesarza chinskiego. Kray ten obfituie w złoto, srebro, stal, cynę, rubiny, granaty, topazy, onyxy, szafiry, cukier, słonie, konie &c.

Około Malaki znayduie się drzewo zwane smutne ktore kazdey nocy kwitnie, a iak tylko słonce wschodzi, kwiat opada. podobne do pomorancz lecz w zapachu y piękności przedniejsze.

Syamowie są poganie, wierzą ze swiat iest niesmiertelny, dusze niesmiertelne, ktorych zasługi po smierci pewne albo kara czeka. w Boga osobliwszego wierzą. ten Bog ma bydź dusza człowieka, ktora wydoskonaliwszy się z ciała do ciała przechodząc, y uformowawszy sobie ciało lekkie przenoszące się w momencie w nayodleglejsze mieysca, dopiero rozporządza rzeczami, y odprawiwszy swoię powinnosc przez 100 lub 1000 lat y więcey, ciało to się popsuie, a dusza idzie do Nieba, potym drugi Bog teyze następuie fabryki, y tak daley. wierzą w 4. elementa, dla czego, ktory się komu podoba za życia y ktory czci, tak się każe chowac, ieżeli czci ziemię, to wziemi, ieżeli powietrze to się każe obiesic, a ieżeli ogien, to się każe spalic ieżeli wodę, to się każe utopic. Xięża ich naywięcey brzydzą się winem y niewiastami. Pagody toiest koscioły ich wszędzie przyozdobione lanym złotem, pełne roznych Bogow. Lecz to krolestwo przyięło iuz Wiarę S. przez XX Soc. Jesu.

MALAKA.

Kray ten iest na kształt wyspy, u dawnych zwany Aurea Hersonesg wzdłuż ma około 100 mil. wsierz 30. 25. 20. Obfituie w ryz, pieprz, muszkaty, drzewa orle, kalamby, dyamenty, złoto, ma kamien wielkiey przowy przeciw truciznie doswiadczony, y Bezor. miał przedtym własnych krolow, teraz niema tylko dwoch Ichorskiego y Patanskiego ktorzy chołduią Syamskiemu.

Ihor obfituie w pieprz, cynamon, limonie, cytryny tak wielkie iak głowa, zubry ielenie, dziki, małpy, y rozne ptastwo.

w części wschodniey.

TUNKING.

Krolestwo to tak ma bydz wielkie iak Francya, powietrze ma utem perowane. Nie ma pszenicy, ani wina, lecz ma ryż z ktorego y chleby y trunki y gorzałkę robią. ma owoce, y wielkie stada bydła.
Krolestwo to iest dziedziczne, lecz kogo chce krol z Synow swoich, tego może osadzic na tronie; przedtym chołdowało Cesarzowi Hinskiemu lecz od R 1667. hołd zbywa przez solenne poselstwo.
Krol tameczny nie prezentuie się poddanym swoim, tylko w dni ceremonialne. Obywatele czcili przedtym niebo, słonce, Miesiąc y 5 części świata, Metempsykozyą mieszaiąc, lecz tam iuż zaszczepiona Wiara S. y wolno ią publicznie opowiadac za pozwoleniem Krola.
Ludzie tam są koloru oliwkowatego, lecz niewiasty dla wdzięku zęby sobie czernią, bo ta iest naypięknieysza unich ktora ma czerniey sze zęby.

KOCHINCHINA.

Krolestwo to Miasta ma: Cakcian. Synuwa. Baubon. Badas. Quehoa. Obfituie w złoto, srebro, iedwabie, bawełnę, cynamon, pieprz, drzewo Orlebu. Znayduie się tu drzewo tak ciężkie iak zelazo, ktorego do kotwic zażywaią.
Krol Kochinski chołduie Cesarzowi Chinskiemu.
KIUMPA krolestwo, obfituie naywięcey w drzewo kalambowe.

CAMBOYA.

Krol Camboyski hołduie Syamskiemu. Iest tu wszelaka obfitosc. Pisza: Vincentig albus. Varteman y Barbosa ze krol Camboi Machomet tak się był przyzwyczaił do trucizny, ze niczym nie żył tylko trucizną albo mięsem trutym, y dla tego tak się był odmienił w truciznę, ze gdy mucha siadła na iego twarzy albo ręce zaraz zdychac musiała. y człowiek od iego oddechu umierac musiał;.

WYSPY INDYI WSCHODNICZY.

MOLUKKI.

Te wyspy dzielą się na wielkie y małe. Pomnieysze wyspy Moluckie są 5 Tarnate. Tidori. Mutir. Mahiam. Bachaim. Wszystkie tewyspy między spatium 25 mil zamykaią się. Bachaim iest naywiększa bo długa 6000 krokow toiest na mil 9. inne na 5 mil wielkie Ternate naybogatsza. 4. dependuią od Krola Ternaty. Tidory wyspa ma swego krolawłasnego. Holendrowie tu maią wiele fortec swoich. Powietrze tam bardzo niezdrowe y wiele kupcow dla zysku zycie traci tam umieraiąc, Co potrzeba do zywnosci nic się tam nie rodzi, lecz tylko wzamian wszystko biorą za swoie towary. Obfituią te wyspy w rozne kadzidła, aloes, trzciny tak wielkie rosną ze z nich Obywatele beczki robią. między temi wyspami dwie są nayosobliwsze Ternate y Tidori. na wyspie Ternate iest taka gora, ktora iak Etna ognie wydaie z siebie ordynaryinie podczas kazdego

porownania dnia z nocą, iakoż R. P. 1673. takie wyrzucała płomie
nie że przed piaskiem człowiek człowieka widzieć nie mogł. Q. 20
marca. Na tych wyspach Krolowie trzymaią wiarę Machometa, a po
spolstwo Słońce y mieśiąc czczą za Bogow, Słońcu przyznaią panowa
nie dnia, a Xiężycowi panowanie nocy. Słońce narzywaią Męszczyzną
a Xiężyc niewiastą. y mowią że ci Oycowie spłodzili gwiazdy, ktore
maią za Bogow małych. Słońce na wschodzie witaią nieiakiemi wi
erszami, lecz mu się nie kłaniaią, Xiężyc także wnocy, ktorych pro
szą aby mieli potomstwo, przychowek bydła y ziemi pożytek. Pokoy
y próżnowanie kochaią bardzo. woyną się brzydzą, bardzo są ubodzy
bo u nich niemasz nic tylko kadzidła. za ktore biorą trucizny arsze
nik, merkuryusz, ręczniki ktoremi się naywięcey odziewaią. Żyią
chlebem y rybami, niekiedy papugi iedzą. Magielan powracaiąc do
Hiszpanij okręt naładowany przyprowadził kadzidłem y perłami kto
re znayduią się po wyspach, iedne wielkie iak Synogarlicy iaia, dru
gie iak kurze iaia, trzecie iak gęsie iaia. pisze o tym Munster.
Węgrze wyspy Moluckie. Tych iest bardzo wiele, bo sam ieden krol
Ternaty trzyma ich więcey niż 60. między niemi są znaczniejsze:

GILOLO

Wyspa maiąca przeszło na 200 mil ale nie okrągła. Krol tame
czny większą część wyspy trzyma, bo Krolowie Ternaty, y Loloda
maią także swoię część, y Holendrowie y Hiszpani maią swoie for
tece. Ta wyspa ma wiele drzewa zwanego Sagus z ktorego robią
chleb y wino z owocu, ze skory zaś nić przędą z ktorych materye
robią przednie. Maią leśne kury lecz daleko rożne od naszych,
zołwiow przy brzegach iest tam wielka liczba, ktorych mięso tego
smaku co baranie. Obywatele bardzo srodzy bo ci y ludzi iedzą
są bałwochwalcy y zboycy, nago chodzą, tylko to y owo zakrywaią
Miasta ma: Cuma. Mava. Golilo.

CELEBES

Wyspa wielka, bo od Południa do Północy miec mor. mil na 80. wszerz
na 40. Obfituie w ryż. palmy. cocos. figi Indyjskie. kadzidła rożne
Obywatele tey wyspy tacy iak Gilolo. Miasta ma. Tetelli. Dura
ti. Saies. Momayio. Curicuri. Mardar. Tabuco. Gintao. Malisi
Cain. Paquer. Tubon. Anglowie y Holendry naywięcey tu
handluią. kap. toiest gorę ma ciągnącą się w morze na 30 mil.

AMBON.

Wyspa dokoła ma 500 mil. Obywatele tey wyspy tak są srodzy, że
ieden drugiemu własnych Oycow do ziedzenia daie gdy się albo ze
starzeią albo w niewyliczoney są chorobie, wielkie zboycy y dla tego im
inne wyspy nie są przyiazne.

TIMORA.

Wyspa leży pod 10 gradusem szerokosci południowey.

BANDAN.

wyspa. ktorych iest oraz 7. Mira. Rosolargium. Ay. Rom. Niera Gunuape. naymnieysza zewszystkich Gunuape y ustawicznie ogniem goreie, dla tego tez pusta, podobienstwo ma do naszego dębu. Na wyspie Bandan rodzi się szafran, ktorego korzen tak iest gorący ze bardziey pali niżeli pieprz.

BORNEO.

Wyspa między wszystkiemi wyspami tego Oceanu naywiększa, bo według innych chcący ią obiechac, trzy miesiące trzeba płynąc około niey, według innych dokoła ma 2200 mil. Obfituie we wszystko do żywności. także kanforę nayprzednieyszą. bezoar. pieprz. cynamon dyamenty. złoto. Ma miasto naypierwsze: Borneo ktore tak stoi na morzu iak Wenecya, w ktorym iest obywatelow 25000. Inne miasta ma: Marudo. Caneirao. Bacaza. Malano. Puchavarao. Jamenacenim. Jamaratos. Bander. Lave. Paco. Caburo. Taiao. Puro. Taiampuno. Ma swego krola, z ktorym nie można mowić tylko przez tłumacza, boiest Machometan. Obywatele są białawego koloru.

FILIPPINY.

Wyspy te są położone na Południe Chiny a na Północ moluckich wysp, powietrze maią ciepłe y niezdrowe. kray ich naywięcey obfituie w palmy z ktorych robią trunek y nim się może upić. Hiszpani tam przywiezli y zasiali, pszenicę. ięczmien. proso. winogrady. y teraz się tam to wszystko rodzi, obfituie także kray: w pieprz. cynamon. szafran. cukier. miod. wosk. owoce. gory w złoto. żelazo. morze w perły. Lasy we Lwy. tygrysy niedźwiedzie. węże długości niezwyczayney. rzeki w krokodyle, brzegi morskie w Syreny; między temi wyspami znaczniey szych się może znaleść 1200 wszystkich zas iest około 12000. Prymcypalnieysze są te.

Luconia. Ma 6. miast. Sidai. Luzom. Aguari. Pagansi. Pancuasion Manilcha. Obfituie w ryż. cukier. figi puttokciowe. złoto. żelazo.

Mindanao wyspa. Ma 4. miast. Malaqua. Surica. Dapito. Canola. Mindanao. Bacaia. Buran. ma swego krola.

Jandaia wyspa. Ta naypierwey odkryta przez Hiszpanow ktorymiest poddana, ma 160 mil Hiszpanskich dokoła.

S. Jan wyspa. ta ma swego krola.

Canola. ta ma swego krola.

Jandaia. ma miasto Achan.

Calamianes. ma miasto Palaon. Inne wyspy Filippiczne.

Manilla.	Paragoia.	królestwo Capul.	Mindora.	Abuyo.
Pannajaton.	Masbata.	Morohermoso.	Piutados.	Cebu
Pondam.	Mondato.	Paracalle.	Abocamuho.	Nego
Cobos.	Primeiro.	Surgidero.	Primero.	Matan

Caburao.	S. Ioana.	Palmeras.	Carango.	Sarangan.
Talaon.	Talaya.	Candingar.	Sagim.	Baqueiraon.
Matao.	Cabino.	Solor.	Tagima.	Candagari.
S. Clara.	Pracel.	S. Michael.	Cavangao.	Befrote.
Negenes.	Cabu	Saburan	Panama	Mudara
Subut.	Sailonthan.			

Filipowcy są wszyscy bałwochwalcy, wyiąwszy niektorych nawroconych do wiary S. przez Hiszpanow.

CAMBOIA.

Wyspa. obfituie w wszystkie rzeczy do żywnosci, wydaie nieco złota ma konie y słonie. własnemu podlega krolowi. Miasta ma: Sian. Diam. Anio. Coral. Oganio. Lantam. Calamea. Chanpa. Varella. Sinoa. Bicipuri. Obywatele tamecżni woienni.

SUMATRA

Wyspa większa od innych, bo wzdłuż ciągnie się na mil 180 wszerz na 30. Powietrze ma nierdrowe dla wielkich exhalacyi iezior, bagnisk y rzek, lecz kray obfituie w ryż, proso, miod, wosk, kanforę, bawełnę, złoto, stal, żelazo, gory siarczyste, pieprz obfitszy nayprzedniey szy nad Indiyskie ktorego tak ma wiele że okręty nim ładuią do Cataiu słonie wielkosci osobliwey, wieloryby łowi wmorzu ktore są tak wielkie że gdy się położy y odpoczywa, to się wydaie iak wyspa. Gorę ma ktora się zawsze płomieniem pali. Ta wyspa dzieli się na 10 krolestw. to iest krolestwo: Sumatry. Pakiban. kamper. Menancabo. Achen. Pacem. Pedyr.

Achen krolestwo nayludnieysze. Miasta ma ta wyspa: Achem. Daia Pedir. Pachin. Ambuara. Tamgam. Biraco. Macoba. Bacalis. Saida. Andrelas. Ticos. Batampay. Sabi. Anarrelhos. Botomayo. Palimbao. Bacasde. Andepuro. Manancabo.

Obywatele tey wyspy są wzrotu wielkiego rownaiącego się olbrzymom maią oczy błękitne, wzrok ostry, głos tubalny, żyią długo y do 100 lat. Domy przykrywaią morskiemi skorupami, te skorupy długie na 15 łokci. Monetę maią złotą, srebrną y cynową na tych pieniądzach na iedney stronie, czarna głowa skryta, na drugiey: słonie woż ciągną. Monstra morskie często około tey wyspy przechodzą się maiące kolczyste grzbiety a są tak wielkie iak gory. y kto nieostrożnie chodzi po brzegach prędko zginie od tey bestyi, bo go zaraz potknie. a nie ktore morskie monstra maią takie paszcze że y okręt z ludźmi potknie. Pieprz swoim ięzykiem nazywaią molaga.

IAWA.

Wyspa większa, wzdłuż ma około 100 mil. a wszerz 15. Zamyka w sobie krolestw 9. to iest: Batan. Iacatra. Materam. Iortam. Panarukan

Passervan. Talam-buam. Iapara. Tuban. Te osim Krolestw chodzuią Krolowi Batamskiemu, ktory się tytułuie Cesarzem Iawy. Miasta ma: Prestalada. Dara. Zuama. Zaartaon. Gorrici. Brandaem. Mandalica Datidamno. Zapara Laissaon. Taggal. Charahaon. Deremayo. Memucaem. Cravaon. Cundacalepa. Amier. Cangalaia. Cerela. Palumba. Kray ten obfituie w pieprz, cukier, ryz, z ktorego chleb robią, w złoto, miedz, dyamenty, szmaragdy. ostrygi. Komory tam są tak wielkie iak palec, ludziom szkodzące. Obywatele tamecznі niewielcy ale zli, lecz zboycy dobrzy. Życie ich nie tak ludzkie iak bardziy bestyi z samego iedzenia, bo naylepsza unich potrawa z kota, szczura, y naygorszego zwierza. Na tey wyspie co do Religij. to Boga odmieniaią w człowieka, y trzymaią ze Bog ma tak członki iak człowiek y kształt, nazywaią się tacy: anthropophagi po Łacinie.

CAMBA.

Wyspa. to iest Iawa mnieysza. ma Miasto iedno Aram.

IUNDY.

Wyspy z ktorych naypryncypalnieysze są wyzey opisane Sumatra. Iawa y Borneo. Pomnieyszych zas niektorych następuiące nazwiska.

Quartao.	Moso.	Pulociti.	Pulo Bube.	Pulo Candor.
Pulo Tigaon.	Pulo Pinaon.	S. Maria.	Pracem.	Natuna.
Arabio.	Pulo Sambilaom.	Gemespola.	Achem.	Larras.
Daru.	Bata.	Nuntaon.	Tristera.	Enganno.
Pedrabranca.	Bintam.	Linga	Pulo Puo.	Chinabato.
Chyrmaon.	Crimata.	Cramata.	Suroto.	Panangan.
Blacana.	Nisaira.	Madura.	Balij.	Batuliar.
Terra alta.	Batura.	Batolaia.	S. Mathaeo.	Batumbar.
Burro.	Xula.	Abilato.	Buorno.	Batahina.
Sinomo.	Cenao.	Ceibam.	Cenaon.	Patines.
Gugulij.	Pulo Gare.	Pulo Dy.	Amboino.	Batuao.
Cadapao.	Supa.	Nisacora.	Calaubaa.	Daru.
Meneses.	Dagoada.	Dai.	Rao.	Mouro.
Bangicar.	Manado.	Ceiram.	Aves.	Martin.
Matalotes.	Bidivia.	Saia bedra.	Vean.	Buenavista.
Sarpan.	Giges.	Baban	Bofaba	Gugehan
Sepan.	Pagon	Grege	Buvi	Pulo Cotan.
Pulo S. Polo.	Tintiosa	Ainan. &c	&c	&c.

Innych wysp ieszcze mnieyszych należących do Indyi iest więcey niż bo są prawie nieliczone.

Obywatele tych Wysp są czarni, dzicy, nago chodzą, zli, okrutni, nieludzcy, swoich nieprzyiaciol złapanych iedzą Machometanie y wraz bałwochwalcy, bo tak wierzą iak im każe ich Xiąże, bo mu są posłuszni.

LATRONES.

Wyspy. nazwane iakoby rozboynicze. bo tak iest w samey rzeczy, ze tame
czni mieszkancy są wielcy złodzieie y rozboynicy.
W Indyi wschodniey, dwa razy do roku lato. dwarazy zniwo. Zboza
tamten kray nie rodzi, lecz leguminy wszelakie. ma takze: owoce,
pieprz, kadzidło, mirę, Cynamon. Drzewa na ktorych bywa miod. Me
talle. kamienie drogie. perły morze na brzegi wyrzuca. Iedwabiu tak
iest dosyć zeby na caly swiat wystarczyło. Zwierze tu większe niżeli
w innych częściach świata. woły. wielbłądy. psy. lwy. słonie. nawet te
zwierzęta ktore unas łaskawe po większey części u nich srogie. Sło-
niow iest tak wiele, ze ich nietylko do woyny zażywaią, lecz y do wo-
żenia ciężarow, niekiedy y do orania. Smoki tak wielkie po puszczach
ze wielkosci rownaią słoniom. Figura smoka Indyiskiego.

y z niemi często utarczkę odprawuią. Psy tak wielkie y zaiadłe, ze się
y na lwa rzuci. Figura psa Indyiskiego.

Wężow tu nieliczona rzecz, mieszkancy tamecznie ie pieką y iedzą,
tak iak nieiaki rodzay mrowek, ktore tak iedzą z pieprzem iak my
raki. Małpy tam są białe. W Indyi wielkich Panowy szlachty dzie
ci, od siedmiu lat zaraz sposobią do woyny uczą strzykosci; dlaczego

zyty ich namaszczaią iarzynowym oleykiem: Cialbowiem tylko sami woyskową traktuią. Zywnosc Indyanow nie chleb ani mięso, bo chleba niemaią a mięsa im się iadac niegodzi podług ich prawa, iedzą tylko ryż, ięczmien, masło, mleko, ryby, cukier, iabłka. Zacrym Wiarę S. przyieli diabła czcili za Boga, a między niemi byli też niektorzy Machometani, ktorzy według swego prawa zyli. Zamiast papieru, palmowego zarywaią liscia, na ktorych zelazem piszą. Ganges rzeka, ktora w Pismie Św. zowie się Fison. karmi w sobie krokodyle Delfiny, tak iak Nil. węże długie na 30 stop. zdaniem Pliniusza. osobliwie zas w tey rzece iest granatowych robakow bardzo wiele. te robaki dwoiakie maią barki długi na 6. łokci, tak mocne w siłach, ze słonie przychodzące do rzeki pić za nogę złapawszy wciągaią do rzeki. według Solina. Figi takowe są ktorych korzenie na 60 krokow rozrastaią się, gałęzie zaczania ią na dwoie stay, liscie maią na kształt tarczy Amazonskiey, owoc maią bardzo gustowny. Heban tylko w tym iednym Państwie się rodzi. Drzewa te ktore kadzidło wydaią, w rozpadlinach tylko skał rosną. Są tam także takie drzwa ktore z siebie wydaią: oley, wino, ocet, cukier. o tym pisze Josephus Indus. Rosną także takie drzewa ktore dziesięcio raki owoc z siebie wydaią. o tym pisze Ludovicus Romanus. Na 7. Stanow przedtym rodzielony był ten narod. 1 był Filozofow. 2 Rolnikow. 3 Pasterzy 4. Rzemieslnikow. 5. Zołnierzy. 6. Trybunow, ktorzy wszystkie wiadomosci cokolwiek dzieie się w Indyi donoszą. 7. Mężow zasiadaiących na publicznych radach; ktorzy godnoscią Szlachectwa y rostrzpnoscią zaszczyceni. z tych bowiem inni idą do Krolewskich obrad, do rządzenia Rzeczpospolitą, do rozsądzenia rzeczy wątpliwych. Wodzow, y Xiążęta z tych obieraią. Co się tycze Prawa ktorym się rządzą Indyanie, nie zażywaią iedni pisanych Praw, drudzy zażywaią lecz w wielkiey prostocie, czego możemy dochodzic z ich Kontraktow, w ktorych nie są bardzo sprzeczni, ani swiadkow nie zażywaią, ani pieczęci, lecz po prostu wierzą. Domow nie strzegą przez co okazuią iak są utrzymali od złego. Jezeliby się swiadek ktory fałszywy pokazał, to mu członki pierwsze upalcow obcinaią, iezeliby zas kto komu uciął iaki członek naprzykład rękę albo nogę, albo inny członek, nie tylko karę talionis podeymuie, ale mu też y rękę ucinaią. Jezeliby kto rzemieslnikowi oko wybił albo rękę uciął, za to na smierc zasługuie. Szlachectwo u nich wiele poważa a to z dawnego ustanowienia. Wielcy Panowie y Szlachta u nich zowią się Caimales. a ci nie mieszkaią w miastach lecz tylko na polach, ktorych domy murami, fosami, y płotami ogrodzone. Xięża ich zowią się Brachmani, ci się cwiczą w astrologij, Filozofij y medycynie. Indowie chodzą nago od pasa tylko zakrywaiąc się, inni zażywaią tego okrycia lnianego, inni wełnianego inni zwierzęcych albo z ptastwa futer. Wszyscy są czarni z żywota Matki tacy się rodząc, nawet

nasienie ich czarne iako y Murzynow; wzrostu są dobrego, mężni, mocni, złodzieystwa żadnego u nich nie masz. Wina nie piią tylko przy ofiarach, ktore z palmy wyciskaią, albo też zięczmienia y ryzu robią: ochędostwo około ciała swego lubią, stroią się w złoto y kamienie drogie y prześcieradeł iak nayczystszych zażywaią, baldachimki noszą nad sobą, czynią to wszystko cokolwiek tylko do ozdoby twarzy potrzeba, Sędzi wym wiatach żadney czci nie wyrządzaią ieżeli nie są rostropni. Żon maią wiele ktore biorą od Rodzicow, za parę wołow ich sobie kupuiąc, iedne do usług pod takie posłuszeństwo, że co iey każe musi czynić, inne dla potomstwa. A gdyby nie przymuszali do czystości Panien strzegąc ich, pewnieby żadna czysta niebyła, bo tam grzech cielesny wolny. Jeżeliby niewiasta ktora piianego krola zabiła, to ma w nadgrodę ze ią Sukcessor zabitego ma wziąść za żonę. We dnie się spać krolowi niegodzi, w nocy godzinami z łożka na łożko musi się przenosić, a to chcąc uniknąć iakowey zasadzki na siebie. Służącego żadnego w Indyi nie masz, bo prawem nieiakim postanowiono aby nikt nikomu sługą nie był, za głu: pstwo y niesprawiedliwą rzecz sądząc, nie bydź rownym sobie wszystkim, kt rym rowne są prawa. Rzemieślnicy w Indyi w wielkiey są cenie, bo nie tyl ko że od wszelkich podatkow wolni, lecz ieszcze y z zboże maią z krolewskie go spichrza. Drzewo gwozdzikowe we wszystkim podobne iest do lauru, ta kiema liście, tak wysokie, y tak grube. owoc iego rosnie na samych końcach gałązek, nayprzod się zbiera iak korona potym kwiat ma taki iak iabłon ka, potym owoc iego wydaie się czerwony, dopiero przypalony od Słońca czer nieie. w Krolestwie Bengala wszystkie prawie fruktа czy polne czy ogrodo we by naymnieysze, żadnego nasienia niemaią y kiedy kto chce siać iakie drzewa, z kądinąd nasienia przywozić potrzeba. Obywatelom mieszkaiącym nad rzeką Ganges nic bardziey nieszkodzi iak iedne mrowki czerwone wiel kości niezwyczayney. Węże na 4. albo 5. łokci są długie takiey zaś trucizny y iadowitości, że tegoż dnia umrzeć musi ktorego od nich kto zraniony będzie, nayszkodliwsze zaś są krokodyle, ktore nad rzeką Ganges swoie maią legowiska bo y ludzi y bydlęta pożeraią albo w pół przecinaią, z tąd niebezpieczno iest w tey rzece się kąpać. Poganie iednak maią niektore be zpieczne mieysca do ktorych się schraniaią, żeby w wodzie iak mowią swo ie grzechy obmyć mogli. Ludzie nad rzeką Ganges dłużey żyią niż gdzie indziey, wiele ich przeszło sto lat żyie, lecz gdy się kto tak starzeie że władnąć sobą niemoże y drugim iest do naprzykrzenia, tedy go na brzeg rzeki niosą, tam w niego tyle wody leią ile mogą, potym przywiązawszy go do drzewa, na pokarm go krokodylom rzucaią. Jeżeli zaś iest osob ba zacna, tedy go albo żywego albo umarłego palą, tym sposobem: do rzeki go prowadzą y przywięzuią do drzewa, dół głęboki drwami na pełniaią, zatym z muzyką idzie żona zmarłego stroyno ubrana, ta się trzykroc w rzece obmywa iak mowią od grzechow swoich, wyszedł szy z rzeki, trzyrazy około ~~stosu~~ stosu owego iuż rozpalonego tancu ie, a tańcuiąc, iednemu to, drugiemu to z stroiu swego daruie, po

tym się w ogien na ciało męża swoiego rzuca, przyiaciele oleiu do ognia przylewaią y bardziey go rozpalaią, muzyka zaś bębnami trąbami wydaie brzmienie wielkie tak, iż iey narzekania nieślychac. Temu zwyczaiowi w cale nieludzkiemu przyczynę daty samychże niewiast ku mężom swoim tyranskie postępki, ponieważ przedtym mężow swoich kiedy im się podobało trucizną ze swiata gładziły, teraz gdy Prawo takowe dla niewiast iest postanowione, tak skromnie ku mężom się swoim zachowuią, iż tu dłużey daleko żyią niż na innych mieyscach. Zachowuią to prawo pilno nad rzeką Ganges, na brzegach morskich Oriza y Coromandel y prawie po całym Półwyspie Indyiskim aż do Madura. w Krolestwie zaś Pegu, Siam, Malaca, inaczey się z Żonami pozostałemi obchodzą, bo po smierci męża, bierze ią brat nieboszczyka. Indyanie niczym się bardziey nie brzydzą iak człowiekiem piianym, takiego nawet kto zabiie karany nie bywa, wszyscy piianemu ustępuią y przed nim unikaią. Męszczyzny głowy golą zostawiwszy nieco włosow które z tyłu na czoło zaczesuią. Niewiasty zaś z zapuszczonemi włosami a oleiem namaszczonemi chodzą, oley ten bardzo im pachnie, ale obcym bardzo smierdzi. Szkoły dla dzieci maią na polu tam ie na piasku pisac uczą potym trzcinowym piorem na liściach figowych haraktery formuią, takim też sposobem uczą się szyc, tkac, aftowac, Jednakże w dzieciach swoich nie bardzo się kochaią, bo chłopca lat 4. maiącego za 8 graycarow chętnie przedadzą a od lat 10. 12. za 4. złote albo talarbity. Gdy sobie kto kupi niewolnika, zaraz go pod rozgi brac każe, a to iest znak że iuż iest Panem iego. Indyanie którzy z Cudzoziemcami nie przestaią, tak są zabobonni, iż gdy im się Chrześcianin albo Machometan naczynia iakiego dothnie, to go za sprofanowane maią y psuią go. Zamiast monety ci Indyanie którzy mieszkaią nad Gangesem, zażywaią małych ale czystych Konchow, które Caurij nazywaią, z nich sobie zausnice y maszele robią takich 50 Caurow czynią ieden Buny, iest to moneta srebrna wynosząca około 8 groszy Polskich. maią też monetę złotą.

Szlachta w Indyi zowią się Brachmani, Pokutnicy czyli Zakonnicy zowią się Saniassowie, którzy nietylko ze od mięsa, ryb, wstrzymac muszą się, ale y inne znosić umartwienia, któremi się człowiek ustawicznie trudzi; powinien się każdy z nich co dzień dwarazy w zadrawce kąpać, lubo y w naytęższy mroz, raz tylko iesc na dzień, y nie innego kucharza zażywac tylko Brachmana, sami bowiem tylko Szlachta są Pokutnicy y dlatego te przezwiska Tęczą: Sanias-Brachman.

U Krolow y Xiąząt Indyiskich to iest w zwyczaiu ze sobie kłamstwa y oszukania za nic nie maią.

Indyanie iako są okrutni ku Cudzym tak też y ku sobie samym, gdyż ieden drugiemu y naymnieyszey urazy nieodpuści zeby mu tego nie oddał. Maią też prawo właśnie diabelskie między sobą, że gdy się kto z przyczyny od drugiego daney rani lub zabiie, on się też podobnym sposobem ranic lub zabic powinien, które to szaleństwo mianowicie u nie

wiast iest w zwyczaiu, bo często dla iednego uszczypliwego słowa wiele ich u-
miera. Nayprzod ta się zabiia ktora iest urażona, za nią zaraz ta zabic się
musi ktora ią uraziła, potym się z obustron przyiaciele zbiegaią y ci się
zabiiaią, dla tego szczegulnie, żeby przeciwna strona tyleż co y ta zabitych
miała, iako się miedzy innemi wielu przypadkami trafił się R.P. 1074.
Niewiasta iedna niewiedziec o co z drugą się zwadziła, pierwsza będąc zła:
iana y zfukana od drugiey, przybiegłszy do drzwi iey, głowę sobie o te drzwi
rozbiła, druga też podług szalonego tego postanowienia głową się uderzyc
y rozbic powinna była, iednak że tego nie uczyniła aby przyiaciół zabitey nie
wiasty bardziey nie rozgniewała y ukryła się w kącie. Przyiaciele zabitey
niewiasty w padaią w dom tey drugi rabuią wszystko y okrutnie zabiia
ią co im się tylko nawinie; przybiega mąż y oddaie przeciwney stronie
zamiast żony swoiey ponieważ iey nie było własną swą Corkę, y zaraz ią
siekierą którą miał w ręku zabił na mieyscu. Mąż tey która się sama
zabiła iuż tym uspokoiony do domu się wracał, lecz szwagier iego które:
mu to powiadał, żałośnie mu przekładał iż zemsta wcale nierowna, y
mowił: Sąsiad twoy utracił tylko corkę, o którą mniey dbałes, tyś się
zaś tak potrzebney gospodyni pozbawił, to nieuchodzi Żona za Żonę, Corka
za Corkę isc powinna, wróćmy się a sprawę tę sprawiedliwie zakończmy.
wrócili się do domu owego y nierowność zemsty przełożyli, chcąc aby
mąż żonę swą zabił. uznano to za rzecz słuszną, ale niewprzod ow
mąż uczynic to chciał, ażby przeciwnik iego ponieważ corki sam nie
miał siostry swoiey córeczkę wprzod zabił, a gdy się to stało, tedy y
drugi żonę swoię wyciągnąwszy z kąta w oczach przeciwników swo:
ich zabił, y tak się obie strony pogodziły, y ta sprawa okrucieńska
koniec swoy wzięła.

Sami czarownicy Pogańscy wyznaią że czarta wygnac z opętanego nie
można tylko Chrztem Chrześciańskim, dlatego tym którzy są opętani
radzą aby Chrzest przyimowali.

Panowie Indyiscy za nadprzyrodzone dzieło sobie poczytuią podda:
nych swoich ze wszystkiego wyzuc, z głupiey ufności, iż kiedy się tyl:
ko w rzece wykąpią tym samym się ze wszystkich grzechow obmyią
y dlatego w cale niedbaią czyli ich kto kocha czyli w cale nie nawie:
dzi, czyli szanuie lub gardzi, aby im tylko szkatuły napełniał, prze:
to ubodzy Indyanie tak są uciemierzeni, że z krwawey swey pracy, le
dwie iaki pożytek miec mogą. bo każdy król y Xiąże nad gruntem
poddanych swoich ma moc nieograniczoną, więc Urzędnicy Obywate
low każdego Miasta przymuszaią do wyrąbania y zasiania pola,
a potym gdy żniwo nastąpi, ciż Urzędnicy zboże żąc wiązac y w kopy
układac każą, każdą zaś kopę herbem królewskim znaczą według
upodobania, gdy na Koniec zwiezie to zboże ubogi człowiek czwar
tą mu tylko część zostawuią, albo y mniey, resztę zaś komu chcą
przedaią. a na to człowiek ubogi ani ięknąc może.

Nauczycielom swoim, których Guru nazywaią wszelką uczciwość

pokazuią, przed niemi na twarz padaią ze są nauczycielami wiary, Uczniowie zaś nazywaią się Dasseńs. tenże Preceptor, moc prawie Oycowską ma nad Uczniami swemi, ktory iego Dixa albo znak noszą, y kiedy uczeń Mistrza swego opuszcza, to taki grzech popełnia iako kiedy zona męża swego odeydzie a przystaie do drugiego.

Salsete wyspe Indyiskim Raiem nazywaią. kray te ma zbyt gorące powietrze Błyskawice, pioruny, deszcze często tu panuią, naywiększe gorąca są w Marcu, Aprilu y maiu, insrych miesięcy ustawiczny deszcz prawie pada przez co się w tuteyszey rzece słona woda osładza; o zimie tu zadney nie wiedzą, węzow y gadzin taka iest moc, ze na ich wygubienie trawę wypalac trzeba lecz znayduie się tam ptak pewny wielkosci takiey iak gołąb, ten węzow szuka y y zabiia, zabitych potym mrowki w krotkim czasie ziadaią. Jest natym wyspie takze pewny rodzay węzow, ktore się na głos muzycznego instrumentu zbiegaią, żywo daią się łapac a nikomu nieszkodzą. Tygrysow iest takze wiele, doły tak na nich kopią iak u nas na wilki. małp dosyc. nietoperzow, motylow, paiąkow, mrowek, szczurow wszędzie pełno. Rosa ranna, upały słoneczne y dyszcze cudzoziemcom nader są szkodliwe. Kaffrowie są to pewni niewolnicy kupieni w Afryce, do wszelkich tu posług zażywani bywaią. Na koniu oprocz Żołnierzy nikogo tu nie widac, kiedy zaś Portugalczyk, bądź Xiądz, bądź kto inny, z iednego na drugie mieysce idzie, tedy się w lektyce nieść każe, ta zaś iest długa, w niey ma materac y poduszki, ze się y ukłasc może, kaffrowie te lektyki noszą. Indyanie oprocz tych ktorzy Europeyczykom służą:/ nago chodzą. Niewiasty zaś gdy do Miasta wychodzą, białą suknią na siebie wdziewaią. Pokarm tych ludzi iest: ryż, ryba, mięso bawole, wino sobie robią z drzewa Palmowego, ktore gdy mu obetnie gałązki, samo przez się cieczе. Lisc drzewa Palmowego iest szeroki na 3. piędzi, a długi na 10. w domach murowanych tylko Portugalczykowie mieszkaią y przedni Indyanie. wapno nie z kamieni palą, ale z konch morskich. Inni ludzie albo pod drzewem palmowym, albo w mizernych chałupach mieszkaią. Drzewo palmowe tak iest prędkie do przyięcia się w ziemi w sadziwszy chociaż obcięte gałązki, iak w Europie wierzba, ze z iednego drzewa cały las urosc może, z obu stron rzeki takich chałup niezliczona rzecz stoi, gdzie drzewo iest w srodku, gałęzie nachylone po stronach stoią iako sciany, y temi się obywatele od upałow y deszczow zachaniaią. Bydło. iako to: owce, woły, swinie, rożne są od Europeyskich, iako y ptastwo lecz niewszystko. Między owocami tylko ieden harbuz podobny do Europeyskiego, insze są wszystkie rożne. Indyanie na wyspie Iawa, wcale niemaią kraiowi swemu podobnych obyczaiow, są dzicy, nieludzcy w pot nadzy, nieprzyiaciele wszystkich Cudzoziemcow, za szeląg ieden gotowi oyca y matkę zabic, są pysznі, zuchwali, mściwi, ze y słowa iednego mszczą się często zaboystwem, tak są leniwi ze rzadko inną robotą, iak łowieniem ryb tylko się bawią, wszyscy, nawet niewiasty orężem uzbroieni chodzą.

W Trycherapoli. w Maju wiatr taką zapędza Kurzawę ze od niey przez kilka dni słońca niewidac, potym zaś wielkie deszcze spadaią, naktore nie mniey ludzie oczekuią iak w Egipcie na wylew rzeki Nilu. z tey powodzi Rzeka Koloran swoy początek bierze, ktora oblewa Krolestwa: Maissur. Madura. Tan schachur y Schoran-Madalam.

CHINA

Krolestwo bardzo obszerne, bo długości ma więcey niż 130 gradusow, co uczyni mil 1950. iest rządzone przez absolutnego Monarchę nazywaiącego się Cesarzem Chinskim, ktorem Pawa Chinskie daią władzą absolutną: bo może według woli swoiey pokoy uczynic albo wypowiedziec woynę y wszelkie traktaty czynic z pogranicznemi. Po swoiey smierci może uczynic kogo chce krolem, czyli starszego, czyli młodszego Syna, czyli też Cudzoziemca. Może zmarłym dawac tytuły y honory y za swiętych ich karac czcic, y za Bogow. może odmienic Imie Prowincyi, miast, Familij &c.

W Prowincyach y miastach stanowi Vice-krolow y Mandarynow toiest Gubernatorow, ktorych iest 13647. wszyscy ci powinni bydź Doktorami Filozofij, y 3 lata tylko na swoim urzędzie.

Graniczy to krolestwo, na Wschod y Południe z Oceanem Wschodnim, na Zachod z Indyami, na Północ z Tataryą, ktorą przedziela mur na 400 mil długości maiący, wysoki na 30 sążni, gruby na 12 sążni ktory przez gory, doły przepasciste, puste mieysca y przez rzeki nawet od wschodu do Zachodu rownie się ciągnące stawiany, tak zaś dobrze z cegły murowany że lubo iuż stoi 1800 kilkadziesiąt lat a znayduie się w całości, Bywało 100000 woyska ustawicznie na obronę tego muru od Tatarow, ktory iednak nie gwałtownym naiechaniem, lecz będąc zaproszeni dobrowolną prozbą na uskromienie rebelizantow niektorych opanowali Krolestwo Chynskie R P 1640. zniozszy bowiem rebelizantow, prac swoich inney niechcieli nadgrody tylko samego Państwa.

Zaczęło się to krolestwo przed Narodzeniem Panskim Roku 2952. Cesarz Chinski 70 innych krolow mnieyszych ma pod sobą. Poddani tego Monarchę zowią Panem Swiata y Synem Nieba. Woyska chowa. Jazdy: 940350. Piechoty 504650. toiest prezydium krolestwa. Słoniow chowa: 10000. y tylez tych co ich doglądaią. Dzieli się to Państwo na 15 Powincyi

1 PEKELI. miast ma 138. Peking miasto czworgranne wielkości 9000 krokow. Domy o iednym piętrze. Tatarzy gdy odebrali Chiny nayprzewey to miasto osiedli.

2 XANTUNG. ma miast 104. Prowincya nayrzyrnieysza na całe Państwo. W tey ziemi iest iedna iaskinia, gdzie wiele pomieszkania y kaplic tam wielu Chinow bałwochwalcow pustynią odprawuią.

3. NANKING. miast ma 124. Tu iest Stolica Cesarzow Chinskich

4 KIEKIAN. Miast ma 11. ten kray zagęszczony morwowym drzewem, naywięcey też obfituie w iedwabie, y materye nayprzednieysze.

5 JOKIEN. miast ma 56.

6 QUANTUNG. miast ma 83. Quangicheu Miasto ma dokoła

4 mile wielkie. W tey Prowincyi iest rodzay rozy, ktora dwa razy na dzie
kolor odmienia, raz fiałkowy, drugi raz biały, lecz nie ma zadnego zapa
chu. krowy tamecznе maią ogony długie iakoby fryzowane, ktorych
na woynę żołnierze zażywaią dla znaku. Zwierz także ieden zwany Ki
angejoyu ktory w lecie po gorach bydło dusi, a w zimie wchodzi w mon
7 QUANGSI. Miast ma 88. Naywięcey robią Porcelany w tey Prowincy
8 IUNNAN. Miast ma stołecznych 12.
9 SUCHUEN. Miast ma 107. w tey Prowincyi Małpy są wzrostu cie
wieczego y podobieństwa. iest tu także ptaszek zwany: Junghoa Jung-
maiący głowkę czerwoną a piorka rożnego koloru, rodzi się z kwiatu zwa
nego Junghou. y żyie tylko dotąd poki ten kwiat trwa.
10 XANSY. Miast ma 47. ta Prowincya naywięcey ma kamiennego
węgla ktorego zażywaią na opał. Znayduią się także studnie ogni:
ste czyli wybuchy ogniow podziemnych, z czego maią wygodę Chinowie do
wypalania garkow &c y iesc bardzo prędko gotuią przy tym ogniu.
11 XENSY. Miast ma 116. Fortec 19
12. HONAN. Miast ma 108 oprocz fortec. W Mieście Kaifung:
iest kosciol y Collegium Soc: Jesu. Blisko miasta Changre, w iednej
wodzie dostaią ryby osobliwey podobney krokodylowi, ktorą iak złapią
ią to krzyczy iak dziecie. tłustosc zaś w niey iak się zapali, nie łatwo
ią ugasi, tylko sposobem tamecznym wiadomym.
13 HUQUANG. Ta Prowincya ma bydź naywiększa w całym krole:
stwie, bo miast ma 123 oprocz wielu fortec y nieliczonych wsi.
14. KIANGSI. Miast ma 77.
15 QUEICHEU. Miast ma 83.
IUNQUIN y KONCYNCYNA. były Prowincye Chinskie, lecz
iuż teraz wybiły się z poddanstwa y są udzielne Krolestwa. z tą ied:
dnak kondycyą, że co 3 lata zebrawszy się idą do Cesarza Synenskie
go z podarunkami. W koncyncynie zaszczepiona Wiara S. R.P. 1614
w Tunkwinie także przyięli Wiarę S. R.P. 1626.
Te Prowincye tak są obszerne że naymnieysza z nich, w Europie mo:
głaby Monarchią z siebie formowac.
Mowa chinska iest naytrudnieysza bo naywięcey ma monosyllab
a w Alfabecie ma liter, 330.
Chinowie maią ten zwyczay że kiedy co zaczynaią wrzywaią suk:
cesu od Bałwanow, iezeli im się powiedzie, to ich czczą, iezeli zaś
nie: to ich bluźnią. Xięża ich nazywaią się Bonzowie, ktorych po:
łowa iest żonatych y maią patenta y pensye od Cesarza, a połowa
nie żonatych ałmużnikow. Lecz teraz gdy w Chinach zaszczepio:
na Wiara S. kosciołow katolickich iest około 200 Biskupow 3. w
Pekinie, Nankinie y Makaonie.
Obfituie naywięcey ten kray w iedwabie y bawełny. Do podziwie

nia zas ma 3 drzewa. Drzewo pieprzowe wielkie iak Orzech włoski, owoc iego iako groch koloru szarego ziarno zas czarne, tak tęgiego zapachu ze go długo niepodobna cierpiec. Drzewo łoiowe, wysokie iak wisnia, liscie na podobienstwo serca, kolor zywo czerwony y ia rny, owoc zas iak orzech ma łupinę na sobie, ktora się otwiera iak kasztan y wydaie z siebie 3 grona, w ktorych iest ziarno wewnątrz a z wierzchu mięsem okryte, maiący kolor y zapach podobny do łoiu topionego, zbieraią ten owoc na koncu Grudnia albo na początku Stycznia, y topią iak łoy y swiece z niego robią, ktore są białe iak woskowe. Drzewo Thee, ktore zasiawszy w 3 lata wypuszcza z sie bie listki, drzewo wysokie y grube z ego ledwie dwoch obeymie, liscie to trzeba zbierac w Marcu y Kwietniu kiedy iest zołte y sokiem napełnione, zebrawszy trzeba go długo trzymac nadparą wrzącey wody potym go na dekach żelaznych rozpalonych suszyc. Oprocz drzew China ma robaczki podobne do pszczoł ktore wosk biały robią. W gorze Tyexe zwaney są kamienie, ktore przy ogniu roztopione wypuszczaią z siebie krople w żelazo się obracaiące, z ktorego żelaza nayprzednieysze szable. W gorach Kiangnan, Junnan, y Honan: są dyamenty, rubiny, hiacynty, szafiry granaty, ametysty, szmaragdy y tutkusy. P. Trigaltus pisze ze Cesarz Chiński ma 114 krolow chodzących sobie, intraty ma 15000000. Chinowie drukowac zaczeli w 50 lat po Narodzeniu Pańskim. Gdy piszą litery stawiaią z gory od prawey ręki do lewy. Proch wynalezli od 1100. lat. Naukę chiń czną od 2000 lat umieią. Naypierwsi wynalezli robienie iedwabiu z robaczkow y materye iedwabne, przedtym funt iedwabiu kosztował funt złota, nawet Cesarze Rzymscy za naybogatszy stroy mieli iedwabiem suknię oblamowaną. Sukna tam nierobią z wełny. W Prowincyach Południowych nigdy zimy niemasz y dlatego tam zawsze w ogrodach kwiaty. Tatarowie zawoiowawszy Chinę, nic nie odmieniali Praw ktore zastali, tylko wydali Edykt aby się Chinowie po Tatarsku golili y stroili, ktory tak zmieszał całe Państwo ze sobą, iż wielu woleli głowy pozbyc iak brody.

P. Coplet opisuiąc Chińskie Państwo, rachuie wszystkich miast nalezących do chiny: 4541. Mostow naywspanialszych 331. nierachuiąc tych ktore o 1 albo 2 arkadach, bo ich moc nieliczona. Arkow trymfalnych wystawionych na pamiątkę krolow 1150. Kosciołow dawnych wystawionych na honor Familij zacnych 109. Kosciołow napełnionych Bożkami 408. Pałacow naykosztowniejszych bice krolow, Gubernatorow 23164. Mauzeolow wspaniałych 686. Domy u nich malowane po wierzchu, a do kazdego troie drzwi.

P. Martini w całey chinie rachuie Familij 5209480. nie rachuiąc Familij Cesarskiey, Magistratur. Sakryfikatorow, niewiast, y zołnierzy.

w Chinach Porcelana nayprzednieysza. ktorą tak robią: Naypierwey zie
mia iest tak twarda iak kamien, ktorą trą na proch, ten proch sypią
wiedno ieziora obmurowane, y zamknięte, ta materya iak się dobrze
zgęsnie, wydaie z siebie pianę na wierzch, tę pianę zbieraią y z niey
robią nayprzednieyszą porcellanę, a z gruntu zaś inne statki mniey
kosztowne. Chinczykowie są bardzo dowcipni y pracowici, y nic unich niemasz
gorszego iako bawić się prożnowaniem. Ryż 4. razy do roku sieią, maią po
dostatkiem wszystkiego iak zboża tak legumin, owocow, drzew morwowych
do karmienia iedwabnych robaczkow, złota, srebra, miedzi, żelaza, pereł
cukru, Rhabarbarum. Drzewa nazwanego Radix China skutecznego prze:
ciw paraliżowi y francuskiey chorobie, bydła, korow, lisow, zaięcy, krolikow,
ptastwa. bo iay kaczych y po 3000 na raz kładą w gnoy y tak się kaczęta le:
gną wlecie, w zimie zaś kładą iaia w kosz trzcinowy y wolny ogien pod kła
daią y tak przez kilka dni kaczęta się wylegaią.
Całe to krolestwo iednemu iest poddane krolowi iako Monarsze, ten nieu
stannie prawie z Tatarami woiuie. Tatarzy siłą Chinczykowie sztuką, wszyst:
kie raz miasta kończą się na fu. iakto Canton fu. co znaczy miasto, każde pra
wie miasto murami y fosami głębokiemi otoczone, do murow zaś nieraz waią
wapna tylko tey gliny z ktorey porcelan robią, mury są tak grube że 6. ludzi
około siebie poyść mogą wybornie, na murach też wieże stawiane. Miasto
Kanton rozległości swoiey ma 12000 krokow, y więcey iak 500 okrętow
przybiia pod to miasto, niedaleko od Miasta są kościoły Jezuickie. Miasto
Quinsai nietak miastem iak krolestwem nazwać się może, gdyż iego roz
ległość iest na 100 mil. ma 12000 mostow, drugie są na tak wysokich ar
kadach, że okręt z podniesionemi masztami pod nie może podchodzić. Jezio:
ro w Prowincyi Samynskiey iak zebrało w powodz R. 1551 zalało miast
siedm oprocz miasteczek wielu y wsi gdzie wielką liczbę ludzi zatopiło, o
procz iednego chłopca ktory się na iednym drzewie salwował. w Chinach
kara dla Złodziejow y zboycow. Na wieczne oddadzą go więzienie, poki albo
od kanczugow, albo od głodu albo od zimna nie umrze, bo lubo na smierć
potępieni bywaią, iednakże bardzo pozno dekret wychodzi, dlatego wie
lu ich w kaydanach umiera. Złodzieystwo nad ktore tu większego nie
masz kryminału, karzą ciężkim biciem Kanczugow. biią zaś tak: wzia
wszy człowiekowi ręce z tyłu położą go na ziemi, potym go kanczugiem
z trzciny w tyłki biią, za pierwszym uderzeniem zaraz krwią ciało pluż
szy, za drugim uderzeniem tak go zdręczy że na nogi wstać nie może
każdą tykę inny kat bije, z takim docinaniem, że za 50 albo 60 razami
umierać musi, bo mu wszystkie żyły potarga. Kanczug ten szeroki na 5
palcy, gruby na palec, ustawicznie go w wodzie maczaią aby był składniey:
szy do bicia y z większym impetem. Więzniow w każdym mieście tak
wielka iest liczba, iż w iednym kantonie 10 i 15 przebydzie. Przedtym
zaczyn Wiarę S. przyieli, wolno było mieć więcey żon, lecz tylko iedną
powinien był w domu trzymać, inne zaś na innych mieyscach. Gody

Małzenskie zawsze odprawuią na Nowiu Miesiąca, a osobliwie w Marcu, a to z wielką pompą, sciany obiiaią iedwabnemi Kobiercami, takiez scielą na ziemi kwiaty sypiąc po nich, przez wiele dni sprawuią uczty z muzyką y komedyami. Chinczykowie w wyrobieniu iakiey sztuki tak są doskonali ze gdy co zrobią, zdaie się rzecz bydz naturalna, a nie robiona. Gdy piszą nie piszą ani w lewą ani w prawą stronę, lecz ich pisma wiersze idą z gory na doł litera pod literą, niepiszą ani Vocales ani Consonantes zeby mozna z tego słowo złozyc, lecz kazda litera u nich iaką rzecz oznacza, pierwsza znaczy Boga, inne litery inne rzeczy, takich zas not maią 5000 podobne są do owych dawnych Egipskich, tylko ze tamte były malowane y podobienstwo rzeczy maiące ktorą chcieli wyrazac, Chinskie zas tylko ciągłe samemi liniami. Gliny inney w Chinach niemasz tylko porcellana, y dla tego tam nie masz innego naczynia glinianego tylko porcellanowe. Oprocz zwyz opisanego sposobu, innym takze sposobem robią porcellanę. Morskich slimakow skorupy mięszaią z skorupami iay y więcey cos przydaiąc, z tego robią massę, to zakopuią w ziemi y tak gniie przez lat 80 albo sto, sukcessorom to zostawuiąc swoim za wielki skarb. To zachowuią z dawnego ułozenia, iz ktory wybiera ugnoiąną massę nową na to mieysce powinien zakopac. Malowania u nich bardzo przednie. Sukien bogatsi zazywaią iedwabnych, ubozsi bawełnianych albo lnianych, z wełny zas sukien nie noszą. niewiasty w złoto y perły się przybieraią. Trudno wyrazic z iaką chęcią Chinczykowie chcą miec to, co u Europeyczykow widzą, y iezeli czego dostac nie mogą, to pod pretextem ze ta rzecz im iest bardzo potrzebna, albo ze się im bardzo podoba, bez wstydu biorą. Przeciwnym sposobem kiedy dac co trzeba to zadnym sposobem o tym wiedziec nie chcą. Maią pewny sposob łowienia ryb, ktorego w Europie nigdzie nie widac: Rybacy ani wędy ani sieci niezazywaią, lecz pewnych czarnych ptakow, ktore są wielkosci takiey iak kury nasze, tych umyslnie tego uczą, y po 10 albo 12 na czołnie maią, iak im tylko rybak znak daie zaraz się do wody wrzucaią y na głębią idą kazdy zas rybę złapawszy Panu ią swemu przynosi. zeby zas ptak tey ryby nie pozarł, nim go do wody puszczą w przod mu nić przez nos przeciągaią. U Chinczykow domy są podłe, sciany z trzciny plecione y gliną oblepiane, dach ze słomy po wsiach. zywnosc ich iest: ryz iarzyny ogrodowe y frukta, ryz tak iest tani ze Chinczyka przez rok za 20 Złotych Polskich sustentowac mozna, za puł grosza tyle ryzu kupi, zego osoba iedna na trzy dni miec moze do iadła. Lud pospolity na wsiach, po większey częsci zywi się łowieniem ryb, noszeniem ciężarow y rolą. w Chinach dekret ostatni zawsze od Dworu wychodzi, bo zadna zwierzchnosc bez approbacyi Dworu smiercią karac nie moze. W Prowincyi Kiamsy iako y w innych ku Południowi lezących od Marca az do Czerwca nieustannie deszcz pada, dla tego ryz z ktorego by inaczey nic nie było, dobrze wzrasta, lecz wszystkie inne rzeczy odwilgoci się prawie psuią. Gdy deszcze padaią po wszystkich ulicach nic nie widac tylko baldachimki ktore Chinczykowie nad głową noszą, gdy zas gorąco, ile ludzi tyle wachla

rzow, ktoremi się chłodzą. podczas gorąca nic tam niemożna robic, bo się od gorąca trzeba rozpływac, przyczyna tego, że Słońce bliskie, powietrze siarczyste a domy niskie, bo o iednym piętrze y to z drzewa ktore ciepło konserwuie. W Chinach iest to prawo iż kiedy się kto dla iakiey poniesioney krzywdy zabiia, ten ktory mu był do tego okazyą, z swoiemi krewnemi śmiercią karany bywa. Chinczykowie że wiele dzieci maią, bo z wielu zon nie wszystkie edukuią, lecz ich iak się urodzą wyrzucaią na ulice dla niedostatku wyżywienia ich. w samym Mieście Pekinie przynayminiey na 30000 co rok wyrzucaią ktore psy y zwierze ~~wyp~~pożeraią, albo końmi tre tuią. Czary y gwałty duchow piekielnych bardzo są zwyczayne, ale się od tego chrześcianie wodą święconą y krzyżem bronią, czarnoxięznikow iest wiele. W domu iednego chińczyka było tylko 7. osob a wszyscy od czarta opętani, tak że nieomylnie ieden drugiego był by zabił gdyby ich w osobności nie trzymano. Nędzni ci ludzie zażywali swoich Bonzow na koniec za 10 złotych u iednego Arcybonza przywilij sobie wyprawili mocą ktorego ow Bonz wszystkim czartom zakazywał żeby się owym ludziom nie naprzykrzali, wzywano nad to wszystkich Bożkow na pomoc y do rożnych Bużnic śluby czyniono, lecz wszystko darmo. gdy zaś usłyszał ten Chińczyk od Xiędza Katolickiego że do zupełnego uwolnienia od czarta, y tak natarczywych a złośliwych duchow potrzeba wziąść o wierze S. naukę, a wszystkie carodzieyskie instrumenta Bożow z domu wyrzucic, tedy na zaiutrz z worem do niego przyszedł, z ktorego nayprzod wyciągnął 5 Bałwankow y czworograniastą laskę na puł łokcia Chińskiemi literami pisaną, także kawałek drzewa na 5 calow długiego a na dwa szerokiego, na ktorym z trzech stron były charaktery czarodzieyskie, a z czwartey był obraz diabła wyrażaiący, potym wyiął xiążeczkę z 18 kartek złożoną, w ktorey znaydowała się pieczęc owego Arcybonza y podpis ręki iego z dwiema innemi Bonzami. Text tego pisma stosował się do czarta, ktoremu pod ciężką karą przykazywał żeby więcey owych osob nie trapił. owe Bałwany z tyłu na plecach miały drzwiczki, tam otworzywszy widac było w wydłubanym brzuchu kiszki y wątrobę z iedwabiu, zamiast zaś serca zwiniętą karteczkę na ktorey wszystkich domownikow spisane były imiona, oraz dzien ktorego się rodzili, z niektoremi zabobonnemi modlitwami. w Posągach zaś Bogin było dzieciątko z bawełny zrobione y w pieluszki uwinione.

Kiedy Europeyczyk idzie z podarunkami w iakiey prozbie do Mandarynow pierwszy raz, powinien przynieść 9 podarunkow Europeyskich, a drugi raz, 9 także Chińskich, Mandarynowie też osmią podarunkami wet zawet odwiedzaią, ale daleko podleyszemi, to iest: pirożkami, fruktami, kilku funtow wina, dwiema albo trzema funtami mięsa, albo parą kaczek, albo gęsią iedną. lecz Europeyczyk iak dwa albo trzy więcey przyiąc nie może, y to ieszcze Mandaryńskim sługom tyle trzeba dac co te podarunki są warte, gdyż u Mandarynow wieczny ten iest obyczay wiele brac a mało dawac, bo chcyny Mandaryn iest to kruk biały, y prędzey znaydziesz kruka białego niżeli Mandaryna chcynego.

w Miescie Pekin iest dzwon 1000 Cetnarow wazący 7. stop szerokosci, a 15 wysokosci ma. Niewiastom w Chinach do publicznego Kosciola niegodzi się chodzic.

w Chinach kiedy się z przyiacielem przyiaciel zegna, to zastawiaią stoł kadzidłem, kwiatami y potrawami.

Chinczykowie iak są pracowici, z tąd dochodzic można: Nie daleko rzeki Tuencho, są tam gory na mil 40 ciągnące się, niektore z tych gor wstopnie są ułożone, a iedna część od drugiey zawsze murem na trzy albo cztery łokcie podwyższona, tak że między temi murami zawsze nowe a osobliwe iest pole zasiewane, lubo takich stopniow będzie czasem 60 albo 80 zawsze idzie co raz to niższa kontygnacya, stopniami

kiedy kto do kogo w Chinach pisze, tedy im kto iest zacnieyszy, do którego się pisze, a ten podleyszy który pisze, tym mnieyszy harakter powinien bydz, dla tego kiedy kto pisze do Krola supplikę, powinna bydz iak naydrobnieyszym charakterem pisana.

kiedy Bonz chce kogo uzdrowic, rozkazuie nayprzod aby wody wyciągniono ze studni, potym bierze kufelek tey wody, y ofiaruie ią ſ: wyciągnąwszy ręce w Niebo ſ: nayprzod Słońcu, potym 4. częściom świata ku nim się obracaiąc adziwne łamania się y znaki rękami czyniąc na co lud Poganski patrzy z uszanowaniem iakoby na iaką Swiętą Tayemnicę potym daie choremu tę wodę wypic, lecz to bałwochwalstwo nie uliczy choroby.

kiedy kto iakie czyni dzięki Cesarzowi za wyswiadczoną sobie łaskę lubo nie przytomnemu, taki zachowuią zwyczay: Dworzanin Cesarski prowadzi tego co dzięki czyni do Pokoiu Cesarskiego, staie tedy między Mandarynami z obu stron stoiącemi, potym 3 razy na Kolana upada, potym 9. razy się kłania tak nisko że czołem bic trzeba o ziemię nie mowiąc y słowa. Takież czynią podziękowania y w obecnosci Cesarskiey. Cesarz chinski w swoim Państwie żadnych niezgod nie cierpi.

Cesarze chinscy rozumieią że wiele tracą z Majestatu swego gdy się cudzoziemcom pokazuią, gdy zaś przyimuią audyencyą to zwyczaiem Tatarskim na krzyż nogi założywszy siedzą na Tronie. Gdy przeiezdzaią przez Miasto, albo wieś iakową, to ludzie klękaiąc przed nim czołem biią: Kiedy iakowe podarunki dla Cesarza prowadzą lądem, to na każdym paku stawiaią Chorągiewkę zołtego koloru Chinskiemi charakterami zapisaną, a to dla tego żeby im należyty honor po drogach był oddawany od wszystkich. przy każdym paku idzie Żołnierz, a za niego Kapitan ręczyć musi, że wszystkiego doyzrzyc ma. Mandarynowie z ludźmi strzegą żeby kto z gościnca nie zboczył, bo w Chinach nic nie iest w takowey obserwie, iako to co Cesarzowi należy, chociażby to iedna była bagatela, przecież iey z uczciwością strzegą. Kiedy wiezą te rzeczy osobliwie znaczniejsze, wiele ludzi wychodzi przypatrywać się z taką iednak modestyą, że nikt ani się ruszy, ani co wymowi nieodważy. Takiey zaś karności od młodości zaraz się uczą.

Pałace w chinach pospolicie ku Południowi budowane bywaią, iednak

nie prosto, gdyż sam Cesarski tylko Pałac ma tę prerogatywę, że prosto na Południe stoi.
W Chinach czapkę zdeymować za wielki wstyd maią, nawet y Xięża znakrytą głową Msze SS. odprawuią.
Kiedy Chinczyk umrze to ognie wielkie palą, chcąc tym duszę iego przywabić do ciała. bo chociaż y na wsi kto umrze tomu I000 lamp palą.
Każde Miasto w Chinach ma swoie kroniki albo Xięgi, w których granice iego, handle, zwyczaie, rzemiesła ze wszystkiemi okolicznościami iako też znaczniejsze osoby, przypadki niezwyczayne, porządnie są opisane, spisuią nadewszystko towary które gdzie przedawane bywaią.
Iest w Chinach ten zwyczay że Oyciec własne swe dzieci przedaie. Gdy kto umiera powiadaią że dusza iego w rzekę się wrzuca, dla tego po śmierci każdego Bonzowie z solenną Processyą do rzeki chodzą y duszę zaklinaią żeby się do domu wróciła, na takich zaś mieyscach gdzie się dusze nie topią, mowią że się w diabłow gornych. ktorzy po gorach mieszkaią przemieniaią. kiedy tam kogo piorun zabiie, to go żaden płakać ani z przyiaciół ani z krewnych owszem się go dotknąć niemoże, aż Bonzowie wprzod około trupa tance swoie odprawiwszy dotrunny go wrzucą, dopiero krewni płakać zaczynaią. Kiedy komu Żona na suchoty choruie, albo trądem kto obsypany iest, żywego w ziemi zakopuią, aby robak zaraźliwy iak mowią drugim nie szkodził. Machometanowi umieraiącemu przyprowadzaią Krowę y ogon od niey w usta mu kładą, aby dusza wychodząca prosto w to bydlę weszła, podczas wielkiey suszy od mięsa się wstrzymuią, Bonzowie zaś o deszcz do Nieba wołaią, ieżeli zaś na to wołanie deszcz niepada, tedy Bonzow okrutnie y publicznie biią.
Kto chce w Chinach dom swoy przedać, wprzod go powinien sąsiadowi ofiarować do kupienia, bez tey zaś ostrożności domu przedać się nie godzi. W Cudzym Domu obcemu człowiekowi nocować się niegodzi, ieżeli Gospodarz za niego ręczyć nie będzie, bo sam Mandaryn często mieysca wszystkie w nocy wizytuie.
W miastach Chińskich nietylko godnieysi ale y pospolstwo wiedwabiach chodzić powinni, na wsi zaś wolno chodzić y w podłym odzieniu. Kiedy kto komu godnieyszemu w mieście wizytę oddaie, w krzesłach się nosząc każą na znak uszanowania tego któremu wizytę oddaie. Powsiach wolno każdemu pieszo chodzić, w Miastach zaś na ulicy pieszo się pokazać osobliwie Cudzoziemcowi, iest się w wielkie niebespieczeństwo podać zniewagi, bo takiemi gardzą.
Prawa Chińskie obywatelom wszelkiey społeczności z Cudzoziemcami zakazuią pod karą śmierci.
Co mowią w Europie że Porcelan dobry długo w ziemi leżeć powinien, to rzecz zmyślona z ktorey się w Chinach śmieią. Bayka ta z tąd wyszła że w Chinach podczas woyny naypięknieyszy porcellan zakopywano, po woynie zaś z ziemi go dobywano y prawie z ziemi Cudzoziemcom go przedawano, y z tąd wnosili że Porcelan w ziemi długo leżeć musi.
Materye na Porcelan, zowią się Petunze, y kaoli. Petunze iest bielsza.

W Synie ludzi iest tak wiele, iz tam ustawiczny zdaie się iarmark, taka wielosc Miast, Miasteczek Zamkow &c iz całe krolestwo iest na kształt iednego Miasta bardzo ludnego pięknego y porządnego.
Pogrzeby Chinów są bardzo ciekawe, kiedy umrze Chin to zaraz dwa stoły nagotuią napełnione licznemi Panskiemi potrawami y winem, ieden stoł blisko zmarłego rozciągnionego na łozku, ktorego krewni pozostali iak zywego z sobą zapraszaią iesc, drugi stoł w Antykamerze przygotowany dla wszystkich nawiedzaiących zmarłego, ktorzy przy modlitwie zamiast spiewania, strasznym smutkiem narzekaniem y rykiem krzyczą. potym zapraszaią Bonzow Xięży swoich ktorzyby się za zmarłego modlili, z temi krewni umawiaią się o czas pogrzebania, potym każą myc, balsamami namaszczac y w bogate suknie ubierac zmarłego y tak go kładą do trunny, nakładszy przy nim kleynotow, y kazdy z krewnych co boga tego rzuca w trunnę, przytym y straszne figury kładą dla postrachu złodzieiow, zeby nie okradli zmarłego. iednym słowem wielkie bogactwa dla trupow tracą. bo zwyczaynie zazywaią trunien srebrnych albo złotych, a wnie nayszacownieysze kleynoty kładą.
Missyonarz ieden był na pogrzebie Cesarza iednego. gdzie według zwyczaiu Tatarskiego zpalili Ciało na proch. tamzas gdzie palą ciało stus wielki robią z samego papieru. gdzie y ciało y wszystkie doczesnosci, nabyte bogactwa, obicia garderoby kamienie lub wszelkie kleynoty z ciałem palą. twierdzi ten Missyonarz zesam papier kosztował 70000 talerow na stusie, na spalenie tego ostatniego Cesarza, a bogactwa były taxowane na stusie 4000000.
Małpy w Chinie są zrostu człowieczego y podobienstwa.
Kiedy kto ma interes do Dworu Cesarskiego, to iest ten zwyczay ze trzeba z wielką ostroznoscią osobliwie Cudzoziemcowi czekac sposobnego czasu, a ieszcze bez iakiey oferty pokazac się tam prawie niepodobna. chardoscią tam y gniewem nic nie sprawi, łagodną zas rostropnoscią obywatelow tamecznych pociągnie, dla tego tam o Angielczykach sądze ze sobie y wszystkim Europeyczykom wielką czynią sławę.
W Chinach wszyscy uczeni ktorzy godnosc Doktorską maią, co lat 3. na nowe examinowani bywaią. y na tenczas w godnosci swoiey albo bywaią potwierdzeni, albo skarani kiedy się nie dobrze stawią. a iezeli znacznie pobłądzą z Urzędu złozeni bywaią, dostoynosc swą tracą y między lud pospolity idą. Troiaka tylko rzecz uczonych od examinu uwalnia, choroba ciężka, załoba po Oycu albo Matce, y starosc zgrzybiała. Kto procz tych przyczyn u examinu nie stawa, tym samym wszystkie honory traci.
Chinczykowie tak są wielkiey prezumpcyi y trzymaią o sobie, ze są naygrzecznieysi y naylepszych obyczaiow ludzie na swiecie, dla tego tam nie masz nic cięższego dla Europeyczyka iako się przyzwyczaiac do Chinskich Obyczaiow.
Nayglębsza y naywiększa Rzeka w Chinach zowie się Kiangu.

w Chinach wies ktora się zowie Totschan na 1000000. liczy Obywatelow.
Na Wyspie Sanciano iest Grob S. Franciszka Xawiera Apostoła Indyiskie
go. wysep ten ma w swym okrązeniu mil 13. wdłuz 5. wszerz 3. mile Nie
mieckie. Wysep ten był pusty az do Roku 1523. dopiero za Cesarza Kia:
zim niektore Familie Chin tu się przeniosły y puszczą uprawiac zaczeły
Nayprzod tam gdzie Ciało Swiętego pogrzebione było od Towarzysza Jego
Antoniego a S. Fide X. Rector Soc: Jesu, z Macao grobowy kamien 5
łokci chinskich wysoki na wspomnionym mieyscu kazał wystawic R.P.
1640. z napisem Chinskim y łacinskim, ze tam S. Xawier Apostoł Indyi
ski był pogrzebiony, bo przedtym mieysce kupą tylko kamieni było przywa
lone, teraz na 3. częsci podzielone mieysce, na pierwszym stoi kaplica.
potym przez 7. gradusow schodząc do Grobu Swiętego, dwa stopnie niz
sze zdaleka okrązaią kamien zdawnych czasow na Grobie stoiący. Od
Grobu przez inne 5 gradusow schodzi się na plac rowny nizey gdzie wiel:
ki krzyz stoi, ktory przeiezdzaiącym tam okrętom z Europy widziec się
daie. Fabryka cała ma wdłuz łokci 70 wserz 30 do koło obwiedziona
murem a potym wałem y fossą. w 148 lat po smierci S. Xawiera ten Grob
wystawiony, bo S. Xawier umarł R.P. 1552 Dnia 2. Grudnia o switaniu
wieku swego w lat 46 a Grob dokonczony R.P. 1700 Dnia 2. Czerwca.
Ta Wyspa ma wsi 6. Pekang. w niey iest około 70 Gospodarza. Tschuen-
Hien-su. ma Gospodarzy około 20. Sikang. w niey iest Gospodarzy około
60. Schesonn ma takze około 60 Gospodarzy. Goa-kon ma Gospodarzy
około 70. Tschavam ma Gospodarzy 50. kiedy iakiego wielkiego Goscia
maią miec u siebie osobliwie prostey kondycyi ludzie, to z sitowia robią
krzesła niby Lektyki, na ktorych by Goscia y z nim będących godnieyszych
niesli. Na tey wyspie nie masz ani Tygrysa chociaz wielkie knieie
y puszcze, y gdyby iaka drapiezna bestya z innych wysp przypłyneła, te:
dy w krotkim czasie albo zdycha albo ią ubiią. węzow zas y zmiiow bez
liczby iest, iedne chowaią się na drzewie zielone ze ich od liscia rozeznac
nie mozna. Dzikow y ieleni tu dosyc, a naywięcey gołębi.
Krolestwo Chinskie zaczęte przed narodzeniem Chrystusa R. 2952.
Chinskie okręty ktore są Cesarskie, pod iedwabnemi zaglami cho:
dzą. kiedy Chinczykowie płyną okrętem rozmaite czynią zabobony; w
tyle okrętu maią bałwana przed ktorym dzien y noc lampa goreie,
często mu przed obiadem ofiaruią potrawy ktore maią iesc, gdzie tylko
brzeg widzą, Pop ich ktory się zowie Bonz postrzygszy biały papier w
kawałki rzuca w morze głęboko mu się wprzod pokłoniwszy. Pod czas
cichosci morskiey wszyscy wespoł wielkim głosem wołaią. a podczas na:
wałnosci y wichru, pierze w ogien rzucaią chcąc tym powietrze zakląc
y diabła powietrznego odegnac z czego fetor nieznosny w okręcie czy
nią. kiedy ziemię obaczą albo skałę albo gorę oprocz ukłonow y schyla
nia się, padania na ziemię, procz strzyzonego papieru na wodę puszcza
nia. flisi model okrętu na 4. łokcie długi zrobiwszy, ładuią go wszel
ką ktora tylko na okręcie znaydowac się moze zywnoscią, towarami
nawet y Xiązką do rachunkow. Opatruią go masztami y zaglami

linami, chorągwiami, kompasem, rudlem, todziami, armatami, po wszystkich iego częściach tak wiele obrazow papierowych kliią ile się osob na wielkim okręcie znayduie. Okręcik ten z solenną processyą do kota okrętu niosą. Ktis ieden ubrawszy się tak iak Bonz processyą prowadzi, mocno się uwiia długą laską w ręku, a czasem ile ma sił wykrzykuie. Na koniec okręcik ten zwolna na morze puszczaią y takiż mu długo przypatruią aż im z oczu zniknie. potym ow Bonz przestroiony w lastszy na wierzch okrętu wielkim głosem woła.

z Francyi w Chinach morzem stanąc może za puttoku. W morzu Chinskim znayduie się skała nazwana Parazell. na 100 mil szeroka, y przez tę z wielkim niebespieczenstwem okręty przechodzic muszą: na tym że morzu iest wysep nazwany Franki-tseban toiest: kurza wyspa. ponieważ Chinczykowie ile razy ią miiaią, bałwanowi kure tam ofiaruią, żeby zato wiatr dobry miec mogli.

Czołny z ktorych Rybacy Chinscy ryby łowią w morzu, są tylko na 10 łokci długie, a na puttora łokcia szerokie.

IAPONIA.

Z wielu składa się wysp, między któremi nayznaczniey sze: Niphon. Ximo. y Xicoco. Między wszystkiemi Wyspami na trakcie Oceanu Chyn nenskiego nayszlachetnieysza, włoską ziemię poniekąd przechodzi obszer nością, od Portugalczykow odkryta około Roku 1542 to krolestwo obro cone w Cesarstwo R. P. 1548 dzieli się Prowincyi 90. Ktorych Panowie Xią zęta y krolowie iednego szanuią Cesarza, ktorego Stolica iest Miasto Meacum. Odległa iest od Chiny mil Hiszpanskich 60 od nowy zas Hiszpa nij Indyi Wschodni mil 150 Hiszpanskich. Długosc całey Japonij wyno si na mil 200 szerokosc zas iey nie iednako wydaie się, bo w iednym mie scu tylko 10 mil. gdzie zas nayszersza 30 mil blisko miec będzie. Kray iest nie bardzo zimny, nienarzekaią tam na mrozy y sniegi, w niektorych mie scach w Maju przenicę zbieraią y chleb z niey pieką, masła y oliwy nie maią. Cedry tak wysokie y grube rosną, ze znich Rzemieslnicy kolumny wielkie robią. W Mieście Koia wszyscy chowaią się Xiązęta, a iezeli się ktory Xiąze gdzie indziey chowac kaze, to tam aby ieden ząb przynaymni ey grzebiony bydź musi. Kara winowaycow w Japonij taka: Przywiązą go na krzyżu za ręce y nogi y za barki, w srodku krzyża iest drewno na ktorym winowayca siedzi, potym z prawego boku tak włocznią ugadza kat, ze przebiiaiąc prawy bok, aż do serca włocznia przechodzi, niekiedy dwoch katow obydwa boki przebiiaią, a iezeli nie zaraz umrze od pierwszego przebicia, to drugi raz włocznią w bok uderza. Narod ten iest bystre go rozumu, poiętny, pamięci dobrey. Przeklęctwem, złodzieystwem, po sądzaniem bardzo się brzydzą, na ciele z natury są koloru oliwnego. w broni bardzo się kochaią. zaraz od 12 roku pałasze przypasuią. to do nich naywiększa ze niecierpliwi, bo nawet y swoie dzieci dopiero urodzone zabiiaią niektorzy, do 60 lat w woiennym zostaią zołdzie, brody małe noszą, chłopcy golą tył głowy, chłopi puł głowy, a Szlach ta prawie całą głowę trochę na wierzchu zostawiwszy włosow, ktorych gdyby mu się kto dotknął, za naywiększą ma wzgardę, do iedzenia za miast łyżek dwoch zażywaią kotkow, ktoremi tak czysto iedzą ze nic nieupadnie, ani rąk obcirac nie trzeba, do tey izby gdzie iadaią wcho dząc obuwie zdeymuią aby podłogi nie kalali. Obrusow na stołach nie zażywaią, lecz za każdą potrawą odmieniaią stoły, albo Cedrowe albo sosnowe na pięć wysokie, bo Japonowie nie iadaią siedząc lecz tylko klęcząc siedząc na nogach. Potrawy wszystkie w Piramidy robią Cypryssowemi rozszczkami ie przystraiaiąc, niekiedy ptastwo całe na mi sach daią z wyzłoconemi dziubami y nogami, z ryżu wino wyciskaią. Znayduią się tam perły wielkie czerwonego koloru, y kamienie drogie ktore oraz z złotem bogatą czynią wyspę. Xięża ich nazywaią się Bonzo wie. Xymo Wyspa ma w sobie 9. Krolestw. Pierwszym Ewangelij S. opo wiadaczem był S. Franciszek Xawier R. 1549 gdzie tak była nawrocona

Japonia do Wiary S. iz iuz ledwie niewszyscy byli Katolicy. Ale ztosc iednego Holendra, podobno Kalwina, dla przypochlebienia się Cesarzowi Japonskiemu, czyli przez zazdrosc rozkwitłey Wiary S. wykorzenila ią ztamtąd, bo ten zdrayca, zmysliwszy sobie niby znaleziony list w okręcie Portugalskim zamyka w sobie sposob zawoiowania tey Monarchij, przez moc Chrzescian, oddał go Cesarzowi, ten bezrozumny y bezbozny batwochwalca, zaprawdę uwierzył zmysloney bayce, y wszystkich wiernych Chrzescian bez excepcyi wycięc kazał, co się miało stac na początku ostatniego wieku. Japonowie tylem się kłaniaią, tak ze ledwie niewszystek tył o ziemię uderzaią, wąsow nie noszą, na wesela y wszystkie wesołe akty koloru czarnego y czerwonego zażywaią, a na żałobne akty białego. Na Konia po prawey ręce siadaią zeby czarne za naypięknieysze maią, kiedy się zaś witaią z kim to zamiast czapki botyzdeymuią. Wizyty siedząc przyimuią, nic się z mieysca nieruszaią na przywitanie, w lecie ciepłe trunki biią, płaszczow w domu zażywaią a po mieyscie bez płaszcza chodzic mogą.

W Japonij w kosciołach czczą wiele Bogow y maią wiele Mnichow y Mniszek ofiaruiących się ich Bozkom. W Meako maią iedną statuę miedzianą wyżłacaną wysoką, y w pewne ich solenne swięta wewnątrz ią illuminuią rozpalonym ogniem y kiedy płomien zaczyna wychodzic przez paszczekę y inne dziury y kiedy iuz czerwona od ognia statua, w tenczas tam rzucaią niewinne dziecię, ktore w strasznych mękach umirac musi. Podczas każdey pełni ofiaruią naypięknieysze Panny ich Batwanom, ktore często ofiaruią swoie Panienstwo służącym Batwanom. Daley za Japonią ku południu leży krolestwo Jendo dzikich maiące obywatelow.

MALDAWY Wyspy.

Tych wysp iest wielka liczba położonych na Oceanie Indyiskim kanałami od siebie granicząych, powietrze maią gorące ale dla Cudzoziemcow nie zdrowe. Obfituią w proso, wszelakie owoce, korale czarne. Ludzie tam są oliwkowaci niewiercy Machometani, maią swego krola tytułuiącego się Krolem 12000 wysp. Intrata iego zawisła na piątym pozytku każdey rzeczy, y na Konfiskacyi okrętow zatopionych.

Figura kosciola w Meaku, w ktorym maią Bałwanow 33333

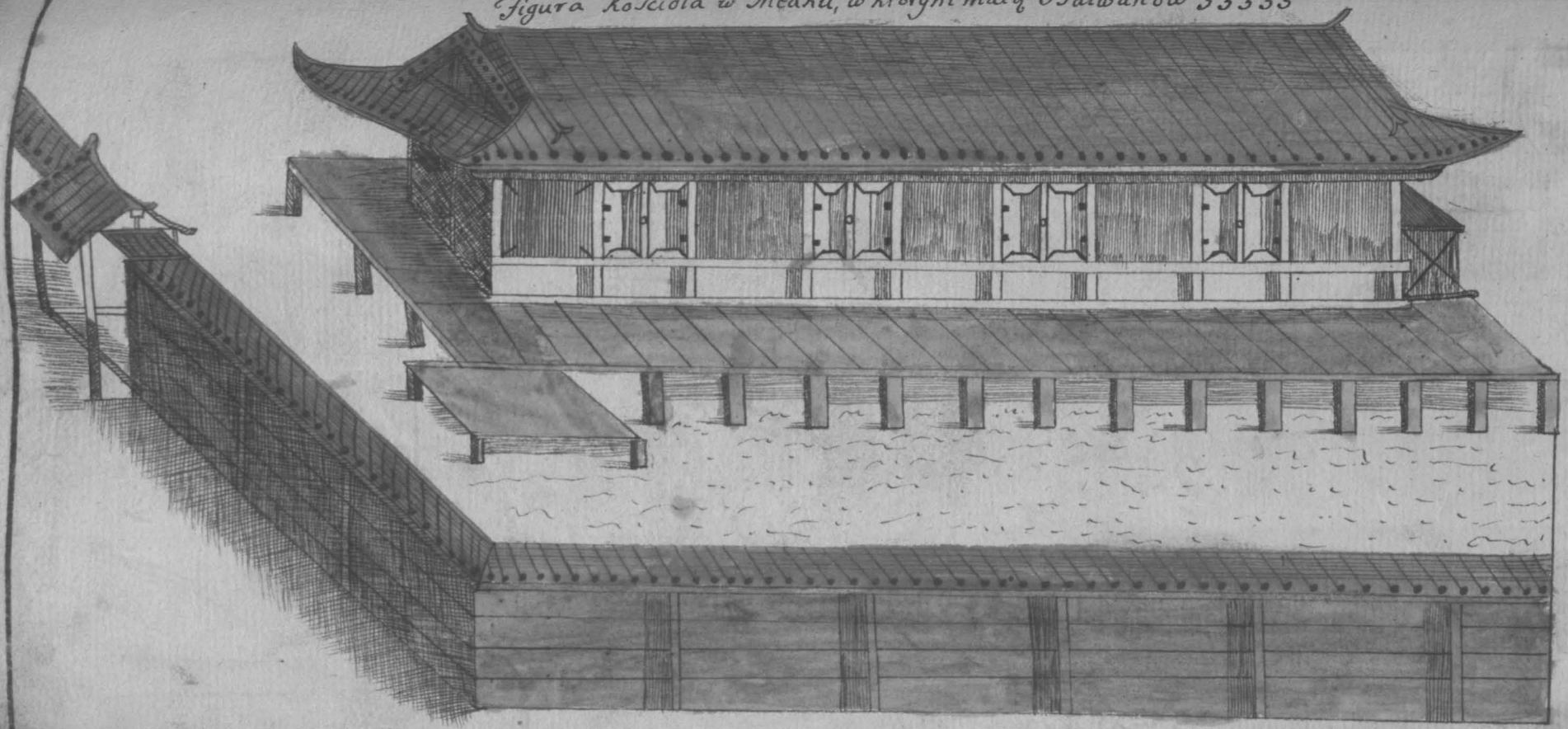

Insignia Panow Japonskich.

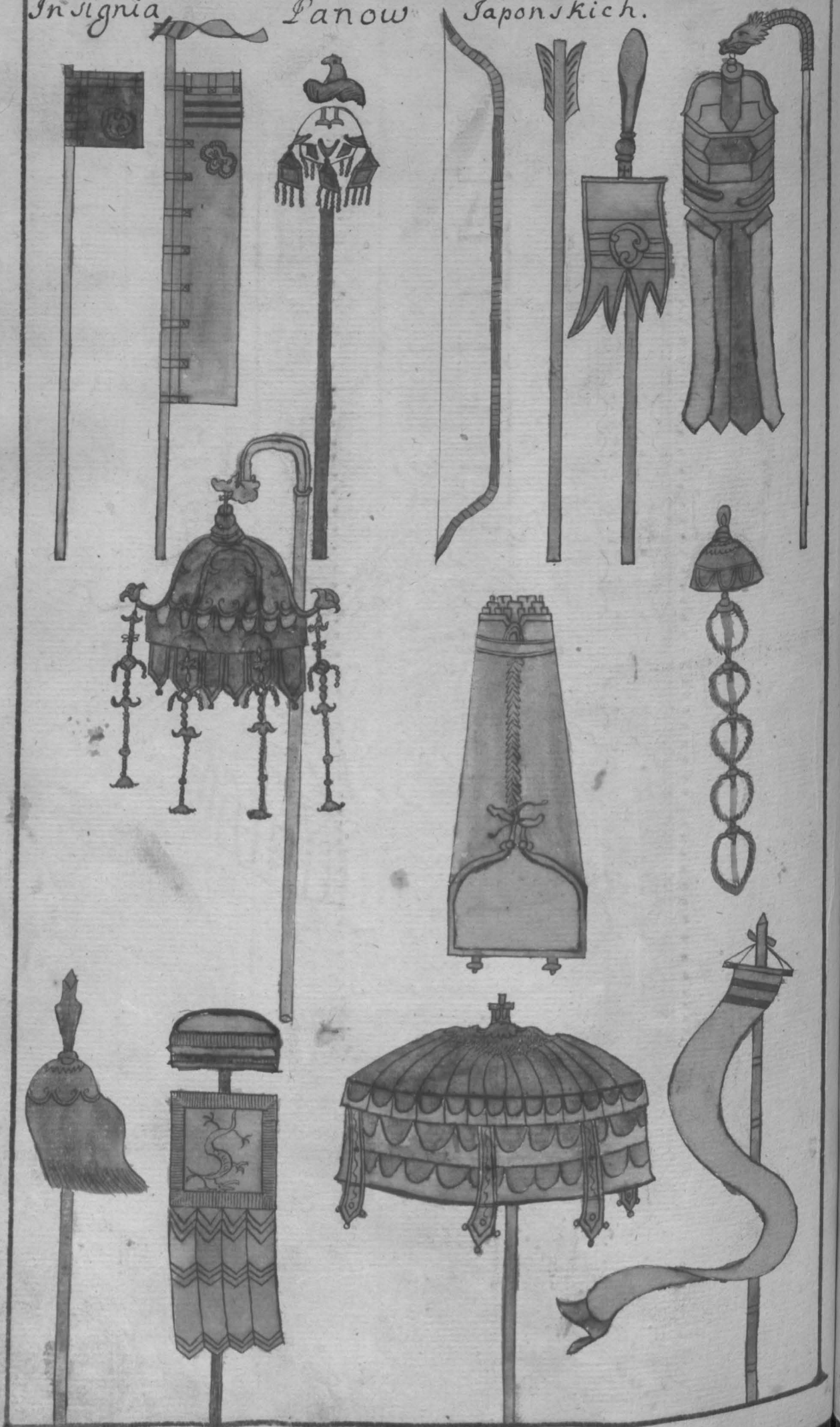

Ta iest wszystka bron woyska Japonskiego ktorey do woyny zarywaią

Nangazach Miasto Japonij, nad 7000 albo 9000 ludzi w sobie więcey niezabie
ra, leży milę od Morza nad rzeką ktora przez bardzo ciasne wyscie w morze
wpada. Tak zaś iest pilna na tey rzece warta, iż iak się tylko okręt iaki
pokaże, zaraz dla poznania łodz wysyłaią. Kiedy iest Chinski albo Holen
derski okręt, tedy mu weyscia do Portu nie bronią, bo tylko tym samym
dwiema narodom wolno iest iechac, tak iednak ze wszystkie inne Por
takze im są zawarte. Gdy by zaś obcy iaki okręt tey odwagi był, a do
ktorego Portu przybił, tedy go wnet biorą, a ludzi z niego w kaydany y
łancuchy kuią. Jak tylko okręt Chinski do portu Nangazachu wbiey
Japonscy Oficyerowie wszystko co na nim iest z pilnością zpisuią, ze nie
podobna przed niemi co ukryc, wszystkie skrzynie, kufry, paki otwieraią
y oglądaią, nawet podszewkę u sukni macaią y nogami depcą. Jezeli
Chinską Xięgę znaydą, pospolicie ią w wodę wrzucaią, potym pytaią
się każdego wiele ma lat, czym się bawi, iakiey iest wiary, potym kła
dą na ziemi miedzianą blachę maiącą długości puł łokcia, szeroko
zaś 6. calow na ktorey wyrysowany iest Obraz Ukrzyzowanego Zbawicie
la, potym obrazie każdemu deptać każą, czytaią też długie pismo stra
sznemi bluźnierstwy na wiarę katolicką napełnione z krotkim wyraze=
niem wszystkich edyktow, przez ktore ta wiara z Japonij wygnana iest.
Po tey probie Chinczykow, po osmiu ich na łodzi do domu kupieckiego
prowadzą, gdzie powtornie ich examinuią y rewidują pilnie, iezeli iakich
zakazanych towarow nie maią. Dom kupcow Chinskich na gorze stoi, z
kąd na całe Miasto Nangazach iest prospekt z dwiema bramami, dwoia
kim murem opasany, na pierwszym dziedzincu tylko Japonczykowie
Chinczykom towary przedawac mogą, ktorzy na to od Kommendanta po
zwolenie maią, y na znak tego tablicę przy boku noszą. Drugi dziedziniec
zamyka w sobie 9. domow dla kupcow Chinskich, w każdym iest 7. izb tak
wielkich ze się tyle wiedney zmieścic może ludzi, ile na okręcie. Niepoz
walaią im tam naczynia żadnego swoiego zażywac, iakoto: talerzy, misek
wachlarzow bo ani im się godzi tych dobyć ktorych na okręcie zażywali
ale ie na osobnym mieyscu chowaią aż do odiazdu, wszystko sobie muszą
nowe kupic. Po pierwszym Dziedzińcu wolno się chinczykom przechodzic
ale do Miasta y na krok im się ruszyc nie wolno. Co Kommendant zo
sobliwszego względu przedniejszym tylko kupcom pozwala, ze się mogą
przeyść do fortecy y tam sobie zgodniejsze towary wybierac. Japonczyk
wtąż żaden z pierwszego dziedzinca nie może wnisc do drugiego, iezeli
od warty ktora tam stoi nie chce bydz kijmi zbity.
Dom kupcow Holenderskich nie iest tak wielki. Japonczykowie ieszcze
surowiey się z niemi obchodzą, bo z okrętu Holenderskiego nayprzednie
szym tylko kupcom wyiśc pozwalaią, a tych w gospodzie iako więznio
strzegą, aż po trzech albo czterech miesiącach wyiaią.
Między następuiącemi herbami Japonskiemi są iedne Cesarskie dru=
gie Szlacheckie, Pierwsze 5. Herbow są Cesarza Japonskiego, inne
zaś 15. Są to Herbarz Szlachty Japonskiey.

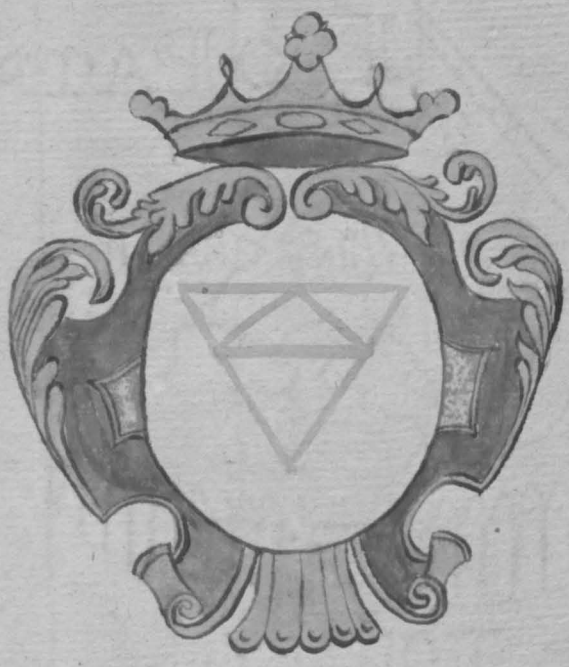

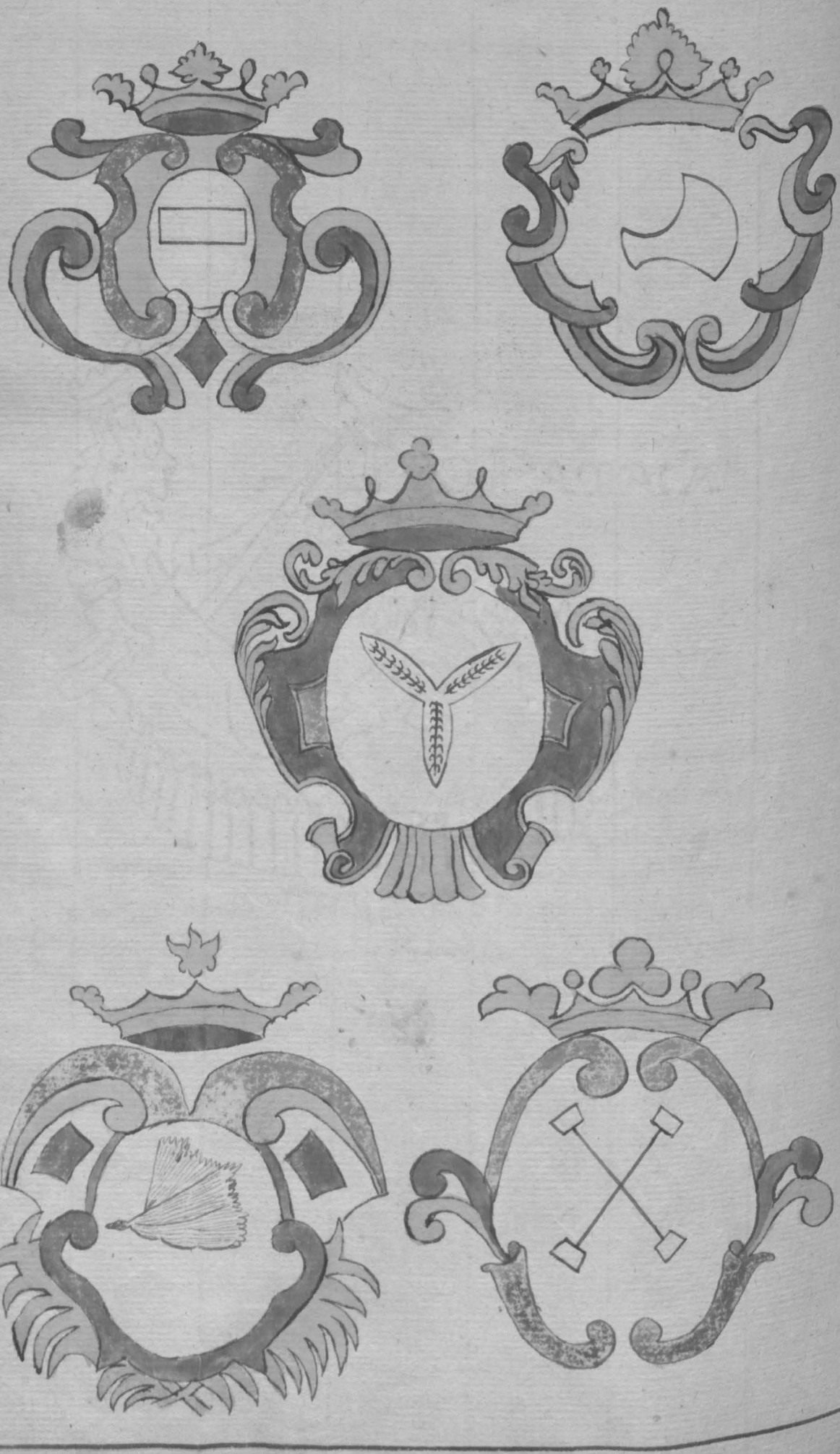

TATARYA Wielka.

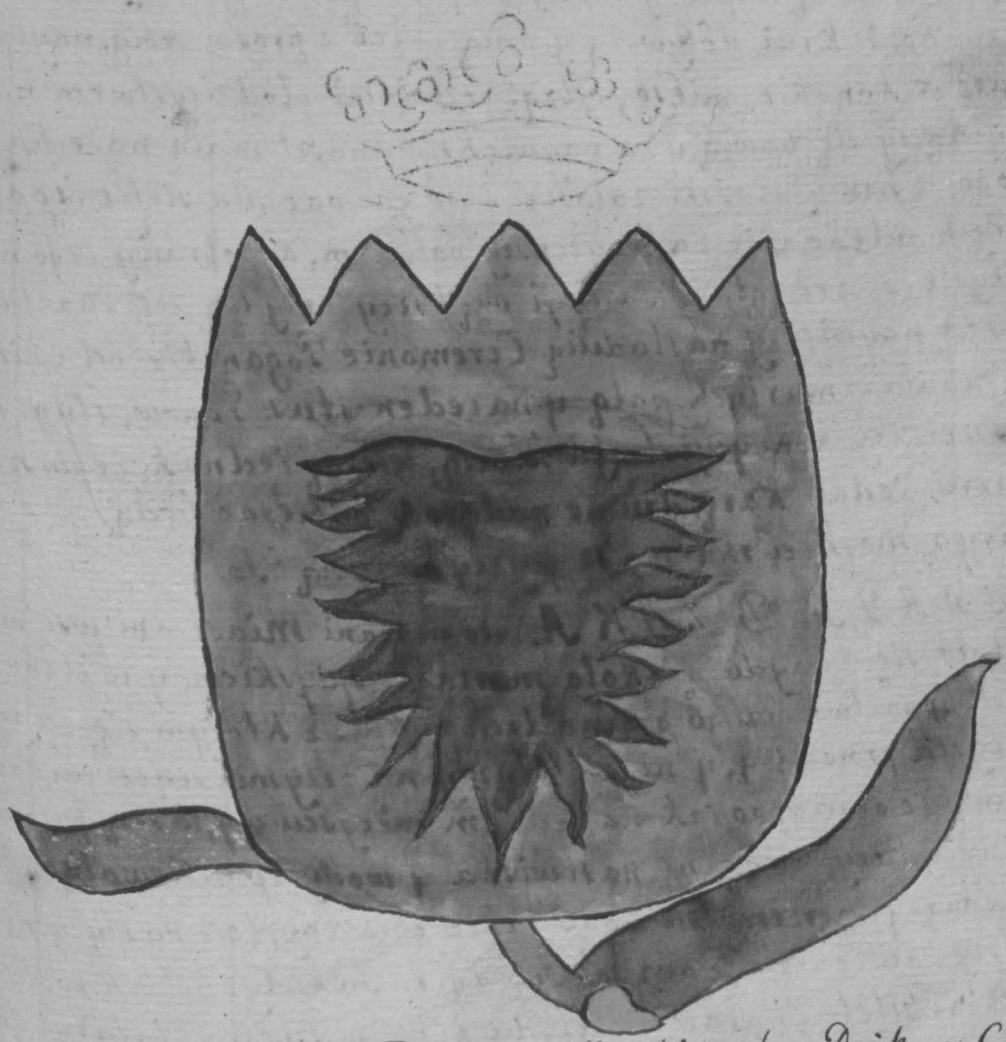

Kray ten dzieli się na Tataryą Moskiewską Dziką y Chinską. Oprocz części Europy całą Sarmacyą Azyatycką w sobie zamyka, z Seryką. Od wschodu granicy krolestwo Chinskie. Od Południa Indy a. Od Zachodu morze kaspijskie, od Północy morze lodowate, gdzie prawdziwie nie iest znana y niemieszkana. Szerokosci ma od Połu dnia do Północy gradusow prawie 30 co ucżyni mil Niemieckich 450 Od wschodu do Zachodu rozciągga się gradusow 145 co ucżyni mil Niemieckich 2175. W tych Tataryach są rożne Tatarow Ordy ma iące swoich partykularnych Xiążąt nazwanych Chanow. Naywyż si Chanowie maią więcey iak sto krolow chodzących sobie. Od Pod danstwa zaś ich kazdy chan iest miany za Syna Bozego y Duszę Bozą, y kiedy umiera chan, kogo tylko spotkaią Tatarowie, zaraz go zabiiaią mowiąc: idz assystuy Panu na innym swiecie, y ten zwy czay okrutny wiele tysięcy ludzi gubi. Tatarowie niemaią zwycza iu stawiac wiele Miast bo są przyzwyczaieni mieszkac pod namio tami przenosząc się z mieysca na mieysce. Anteceſſorowie zaś ich mieszkali na wozach y z kraiu do kraiu przewozili się. Naylepszy ich specyał konskie mieso zdechłe lub zabite. chowaią iednak sta da wielkie bydła. Miechovius pisze ze Tatarowie swiniami orzą-

dwie albo trzy zaprzągłszy tak uprawuią ziemię na ktorey sieią proso, z tego prosa robią napoy y chleb, z tym napoiem gotuią ścierw konski albo też z koni krwi dobywaią y z nią chleb z prosa robią, naywięcey zaś w pułsurowe konskie mięso iedzą. rozboiami złodzieystwem naiazdami naywięcey się bawią y za naywiększy kunszt maią naiechać y złupić kogo. Chan Tatarski zawsze kaze chować dla siebie 10000 klaczy po ktorych mleko piie za naylepszy pokarm, a potrawy iego naydelikatnieysze z źrebiąt. w Tataryi większey brzydzą się Machometańską sektą naywięcey naśladuią Ceremonie Poganskie od Chinow powzięte, Ciała zmarłych palą. y naieden stus: Panow, sług, niewiasty y wielkiey kondycyi ludzi kładą, wierzą iednak że dusze ich po smierci iedne karę, drugie nadgrodę odbierać będą.

Tataryą Moskiewską mamy wyżey opisaną Fol:

TATARYA DZIKA. nie ma ani miast ani wsi oprocz tych ktore się znayduią około morza kaspiyskiego y w Urbeku. całe ich bogactwo iest w gromadach bydła. z ktorym się od mieysca do mieysca prowadzą, y nigdy dłużey na trzymiesiące naiednym mieyscu nie bawią, bo iak na iednym mieyscu wypasą przenoszą się gdzieindziey, gdzie się pastwiska y wody spodziewaią. Między rzeką Leną y morzem iest kray takze obszerny, lecz pusty y nieporządny dobrze, gdzie iest: Daurya. Jukagir. Jakuty. Giliakow. Tuwow y Zembla-Gilet-Zkaia. Znayduią się w dzikiey Tataryi iakopisze Jodocus: Perosytowie Tatarzy blisko Samoiedzi, ktorzy tak szczupłe maią usta, że tylko samym odorem warzonego mięsa żyią: Tatarowie są średniego wzrostu, twarzy rozwlekłey, w plecach szerocy, nosy maią podobne do Małpy szpetni y czarni, lecz mocni trwali na głod y na zimno

KALMUCKA ZIEMIA. Ci Tatarzy nazywaią się Kalmucy ktorzy są obrosli y nigdy się nie golą. nie maią ani miast, ani wsiow tylko Ordami podzieleni pod namiotami mieszkaią z mieysca na mieysce przenosząc się dla żywności, każda Orda ma swego Xiążęcia, a wszyscy dependuią od iednego Chana nazywaiącego się Sukcessorem Tamerlanesa, nie zażywaią ani armat ani rzeczney strzelby; są Poganie. na zimę wszyscy przenoszą się obozować nad wolgę rzekę, gdzie im Moskwa nie broni y owszem obsyła ich podarunkami przez Gubernatorow Astrahamskich. Usebekowie y inne pogranicżne narody, corocznie im trybut płacić muszą dla ochronienia Kraiow swoich od ich naiazdow y pustoszenia.

TATARYA CHINSKA

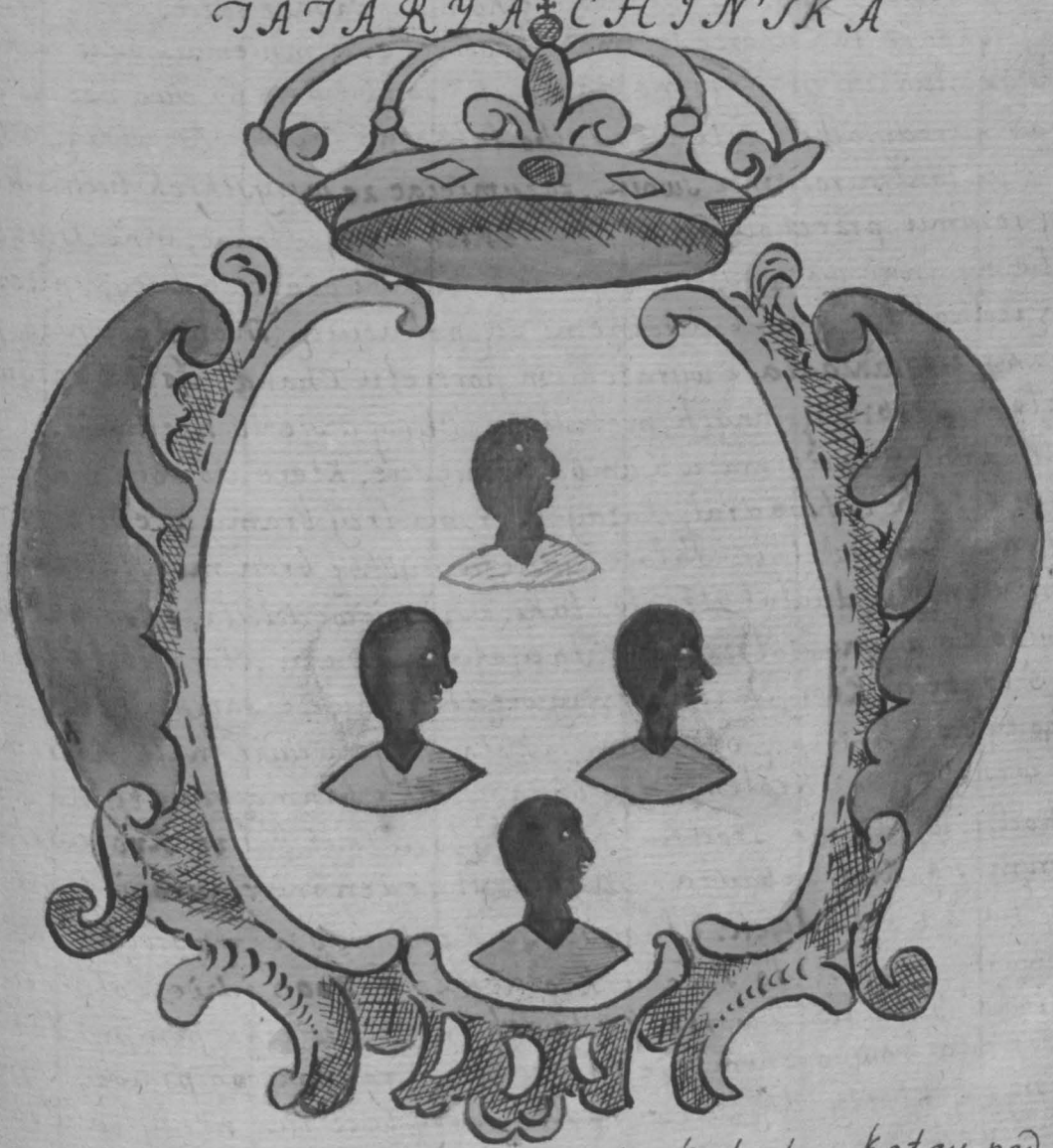

Ta Część Tataryi większey zamyka w sobie krolestwo Katay nad kto:
rym panuie Chan Wielki maiący pod sobą wiele Krolowy Prowincyi, tak
ze wysp bardzo wiele na Oceanie wschodnim. Ma w Państwie swoim
Miasta Znaczniejsze: Cambalu. Quenquinafu. Mien. Cacausu.
Canglu. Tadinfu. Tingui &c. &c. W małżeństwo ci Katayczykowie gdy
wstępuią nieuważaią ani na bogactwa ani na Szlachectwo lecz tylko
na urodę maią względ, nie zeniąc się dla roskoszy ciała lecz tylko dla
płodzenia potomstwa. wolno im zaś wiele miec zon. Gdy ktory z nich
umiera. Zony wszystkie idą do Sądu dla rozeznania y roztrząśnienia
ktora z nich życzliwsza była Mężowi y więcey go kochała. gdy tedy Sąd
przyzna to iedney z nich, ta ubrawszy się iako nayozdobniey cieszy się
ze wszystkie inne zwyciężyła, idzie na stos gdzie iey męża ciało iuż
położone iest y położywszy się przy trupie całuiąc go y obłapiaiąc, tym
czasem ogień podkładaią y tak z mężem spalona będzie, inne zaś w
wielkiey niestawie y wzgardzie dalsze życie prowadzić muszą. Gdy iuż
Panna dorosła będzie a nietrafia iey się poyść za mąż, ten zwyczay
zachowuią; wychodzą na rynek miasta z Kapelą tam wyprowadzaiąc
Panne y zwoławszy wielu ludzi, Panna przed wszystkiemi stawa, po
tym odkrywa się nayprzod z tyłu aż do barkow, potym z przodu. Gdy

się tak prezentuie, zaraz upodoba się komu y za mąż idzie.
Katayczykowie tak dobrze trzymaią o sobie że się mniemaią bydz za naybie gleyszych ludzi y dla tego mowią że oni sami tylko na dwa oczy widzą, in ne zas narody albo wcale slepi albo tylko na iedno oko widzą, a to mo wią o wysokim rozumie swoim, rozumieiąc że wszystkich ludzi w biegło sci y rozumie przechodzą. Iedni z nich czczą Słonce, inni Xiężyc inni Bałwany, inni wołu. Niemaią ani praw ani wiary zadney, smierci się boią, iednak na woynie dzielnemi się pokazuią. Moneta u nich papie rowa czterograniasta z wyrazeniem portretu Chana. Łozek zazywaią ze złota, srebra y innych metallow. Oliwy u siebie nie maią. Chan wielki stolicę swoię ma w Cambalu Miescie, ktore do koła ma 6. mil Niemieckich w kwadrat, kazdy mur ma trzy bramy wielkie w rogach zas murow są wielkie Pałace, gdzie wszystkę bron miasta chowaią toiest: armaty, działa, strzały, łuki, ostrogi, wędzidła, spisy, buławy, y co tylko do woyny potrzebne. Facyata u Zamku ktora iest od południa ma 5 bram, z ktorych iedna naywiększa zawsze zamknięta y dla sa mego tylko Chana ią otwieraią, około niey są dwie małe ktoremi wszy scy wchodzą co z krolem idą, bo tą wielką bramą sam tylko krol wchodzi, w samym srodku tego Pałacu iest Pałac krolewski w ktorym się krol zabawia. Most iest ieden marmurowy bardzo pię kny na 24 arkadach. długosci 30 krokow. szerokosci 8. krokow. Na wartę co dzien do Pałacu krolewskiego 3000 idzie żołnierzy. Kie dy iaka Gala na Dworze krolewskim to z wielką pompą. Po lewey ręce krola rowno z nim siedzi starsza krolowa, po prawey synowie y wszyscy ktorzy idą z krwi krolewskiey, lecz iuz nizey, inni zas Pa nowie siedzą ieszcze nizey. Wszyscy piią z złotego naczynia. Ci zas wszyscy ktorzy usługuią siedzącemu krolowi u stołu, chustkami ie dwabnemi zatykaią usta, aby ich oddychanie nie szło na potrawy al bo napoy krolewski, y gdy krol kielich podnosi do picia, w tenczas kapela na wszystkich instrumentach graią, a wszyscy ministrowie krolewscy na kolanach klęczą. W tym krolestwie robią z ryzu y won nych ziół taki napoy, że wino przechodzi. W niektorych mieyscach gdzie drzewa nie maią, dobywaią z gor kamieni czarnych, ktore w ogien wrzuciwszy iak węgle się rozpalaią y długo trzymaią ogien, bo zapaliwszy ie w wieczor, aż do rana ogien trwac będzie. W kam balu iest taka gora z ktorey kopią ziemię nazwaną Abessus. ktora się ciągnie iak naycienszе włukno na kształt trawy, tę przędą y płu tna albo sukna z niey robią, lub koszule, ktorą chociaż w ogien włozy to się nie spali. W Puszczy nazwaney Mux iest gora tak wysoka że iey 15 nieledwie mil Niemieckich wzwyż y nazywa się wieża kamienna.
W tym Panstwie powietrze niełaskawe, bo w lecie grzmoty y błyska wice tak straszne bywaią, że ludzie giną od strachu, dopiero gorąco wielkie iuz zimno y sniegi wielkie padaią. wiatr ustawicznie tak tęgi wieie, iż iadącego na koniu zatrzyma albo na ziemię zruci, z korzeniami drzewa wyrywa y wielkie inne szkody czyni. W zimie

tam nigdy nie pada, w lecie często lecz tak mało, że ledwie ziemia zmo
knie, iednak ziemia dla potrzeby urodzay wydaie. w Mieście Quelinfu
kury zamiast pierza sierc maią czarną na sobie, taką iak koty a iaia
bardzo dobre niosą.
Tatarzy wszyscy dzielą się na Ordy. Orda znaczy schadzkę wielu. Ismaeli
tami bydź się głoszą. Co przedtym zyli bez prawa y wiary to R.P. 1246.
przyieli Machometa Prawo, resztę zas tak zachowuią iak Zydzi obrzezu
iąc się, myią się codziennie y w uroczystą godzinę wołaią Jahi, illo, illoth
nie masz Boga tylko ieden Bog. Nayważszy ich Kapłan zowie się Seyd
Tatarzy iadaią mięsa surowe, piią mleko kobyle, ktore tak preparuią
że się wydaie iak białe wino, piią piwo ktore z prosa warzą. Wina
się unich nie rodzą, lecz iezeli go zkąd inąd dowiezą, piią go chciwie aż do
upicia się, bo piianstwo iest unich chwałą.
Winowaycow Tatarzy tak karzą, iezeliby kto ukradł małą rzecz izby na
smierc zato nie zasłużył, biią go 7. razy kiiem, bierze albo 7. plag albo 27
albo 47 podług wielkosci występku, y tak biią aż do sta przydaiąc za-
wsze 10. niekiedy inni od takiego bicia umieraią. Jezeli by zas ktoukradł
konia albo inną rzecz za ktorąby zasługował na smierc, to miecz utopiwszy
w sercu iego zabiiaią go; iezeli by zas chciał zycie odkupic, powinien 9. razy
tyleż oddac. O Cudzołostwo mąż albo zona obwiniona podług prawa swie
cią karana bywa.
Pierwszy z narodu Tatarskiego tego Państwa był Panem Cham około R
1202. bo przedtym ten naród był bez praw, bez obyczaiow, bez rządu, bez
poboru dopiero od tego Chama pierwszy początek wzieli ich Krolowie, ten
Państwo rozszerzył bardzo prędko od Krolestwa Syna aż do kaspiyskie
go morza, nastał potym Syn iego Jocucha. potym Wnuk Zaincha od
innych Bati nazwany. Ten spustoszył Ruś, Polskę, Slązk, Morawę,
y Węgry. Nastąpił Syn iego Tamerlanes Tyran wielki, bo całą A
zyą aż do Egiptu spustoszył, Cesarza Tureckiego Baiazeta zwycię
zywszy y złapawszy w złote okuł kaydany, y w klatce po całey Azyi
woził.
Rzeki w Tataryi osobliwsze: Zianfu ktorey szerokosc pułmili. Zuian
nad ktorą w całym swiecie niemasz większy, bo w niektorych mieyscach
szeroka 10 mil. w innych 8 w innych 6.
w Cyandu Mieście iest Pałac kosztowny z marmoru, złotem ozdobiony
w Kambalu iest most piękny marmurowy na 24 arkadach, długi krokow
300 szeroki krokow 8. Drugi most w Mieście Sinpinfu, milę maiący
długosci szerokosci krokow 8.
W Mieście Jachion y z okolicą gdzie wiele iest bałwochwalcow ktorzy
maią rożne klasztory wielorakim Bogom poświęcone. Kiedy im się
syn urodzi zaraz go oddaią ktoremu bałwanowi, y na honor iego przez
cały rok karmi barana, ktore w rocznicę narodzin syna ofiaruie ra
zem y z synem z wielkiemi ceremoniami owemuż bałwanowi, skończy=
wszy ofiarę, mięso ofiarowane niosą na inne mieysce, y zszedłszy się
wszyscy krewi z wielką uczciwością owo mięso iedzą kosci zas uczciwie

wiakowym naczyniu chowaią.
W Prowincyi Chinchital iest gora w ktorey znayduią się węże zwane Salamandra ktore mogą y w ogniu zyc, zarywaią ich do sukien nieiakich ktoreh mogą ogien nosic bez wszelkiey szkody, takowa sukna gdyby miała iakie plamy na sobie, wtorzyc ią w ogien to się tak czysto wypali ia kaby prana była.
Tatarzy są trwali do wszystkiego: do pracy, do woyny y do głodu, tak że przez cały miesiąc nie ie nic tylko mięso co na towach zabie y mleko Kobyle piie.
Tatarzy tak gardzą innemi że nawet mowic z innemi nie lubią. Chrześcian wszystkich nazywaią psami y bałwochwalcami, mowią że kamienie y drzewo czczą. Tak są łakomi, że aby tylko Tatar co obaczył y tego pragnął nabyc, ieżeli mu tego dac niechce, osobliwie gdy nie drugi Tatar przez gwałt bierze, twierdząc że mu z postanowienia Krolewskiego tak należy. Gdy kogo podroznego spotkaią, ieżeli niema Krolewskich listow zarar go zabieraią y za wiecznego sługę albo niewolnika sobie przywłaszczaią. Potrzebnym pożyczaią pieniędzy, lecz na wielką lichwę, na 10 miesięcy 10 od 100 biorąc a gdy mu się w lichwie zaciąży lichwę od lichwy bierze. Ubogim nigdy Tatmurzy nie daią: W tym tylko zachwalenie maią że ieżeli kto do nich przyidzie na obiad albo na wieczerzą chętnie go przyimuią y proszą y co sami iedzą tym go częstuią. Kiedy na woynie się nie bawią, to w domu będąc, bydło pasą towami się zabawiaią, y cwiczą się utarczki miewaiąc między sobą, o nic się nie staraią co do potrzeb, bo ich żony o wszystko starać się muszą, tak co do iadła, iako y co do odzienia należy, w stacyach ich nikomu niegodzi się potrzeby natury uczynic, gdyby zaś kto to umyślnie uczynił bez wszelkiego miłosierdzia go zabiiaią. gdyby go zaś potrzeba wielka przymusiła, tedy y pomieszkanie y wszystko cokolwiek w nim iest czyszczą tym sposobem: Dwa ognie napalą w ktorych wstawiaią dwie spisy między ktoremi od wierzchu przewiązany sznur, z oby dwoch stron tego ognia stoią dwie niewiasty kropiąc wodą, y wiersze iakoweś mowią, a po między ten ogien wszystko cokolwiek iest w domu przenoszą iakoby przez bramę. Żadnego Cudzoziemca przed krola nie puszczaią lubo naygodnieyszego, lub z naywiększym interessem, pokąd go wprzod nie oczyszczą. Gdyby kto przestąpił przez prog tego mieszkania gdzie się zabawia Krol albo ktory Xiąże na tym samym go mieyscu zabiiaią. Wierzą że po skończonym tym życiu życ będą na wieki y wszystkich spraw swoich odbierac nadgrodę. Kiedy kto z nich choruie y iuż bliskim iest smierci, przed domem wywieszaią czarne sukno na spisie aby tam nikt z przechodzących nie wstępował. Gdy zaś kto umiera schodzi się cała familia, y na naznaczonym mieyscu za namiotem wykopuią dol szeroki y głęboki y nad nim wystawiaią namiocik w ktorym stawiaią stol z potrawami, potym przyniosłszy bogato ustroionego trupa w dol kładą y wszyscy go zasypuią. Zakopuią z nim wołu y konia, a

ieżeli kto z mozniejszych umiera tego z nim sługę ktorego sobie obrał za
żywota, także z nim zakopuią, a to czynią dla tego aby na drugim swie
cie tak bydląt iako y sługi zażywali. Potym przyiaciele drugiego konia
zabiiaią, mięso z niego ziedzą a skorę wyphawszy sianem na czterech
palach około grobu postawionych y dwiema sznurami przewiązanych
też wyphaną skorę zawieszaią, a ten iest ich nadgrobek, kości zaś
z tego konia niewiasty palą dla wybawienia duszy.

Tatarzy gdy krola obieraią, wychodzą w pole y tam Tron złoty wysta
wiwszy, tego ktoremu albo przez sukcessyą tron należy albo ten od nich
obrany, na tym tronie sadzaią, y wszyscy zgromadzeni podniosłszy głos
mowią do niego: Proszemy, chcemy y rozkazuiemy abyś panował nad
nami. ktorym on odpowiada: Jeżeli tego odemnie chcecie, potrzeba
abyście gotowi byli, cokolwiek rozkażę czynić, czynili, gdy zawołam,
przyiść, gdziekolwiek poślę, iść, y całe krolestwo w ręce nasze oddać
Odpowiadaią mu: iestesmy gotowi. Mowi daley do nich: więc mowa
ust moich napotym mieczem moim będzie. Wtenczas wszyscy mu
winszuią. Potym Xiążęta biorą go z tronu, y na kobiercu rozłożonym
na ziemi sadzaią, tak mowiąc do niego: Weyzryi w gorę y poznaway
Boga, spoyzryi na kobierzec na ktorym siedzisz nisko, ieżeli dobrze
będziesz rządził, na rozkaz będziesz miał wszystko; ieżeli zaś źle
tak będziesz upokorzony y ogołocony, ze ci y tego szczupłego kobierca
na ktorym siedzisz nie zostawią. To wymowiwszy sadzaią przy nim
zonę y oboie z kobiercem podnosząc y iego wszystkich Tatarow Ce
sarzem y Żonę Cesarzową witaią. Na tenczas są nagotowane po-
darunki od wszystkich narodow, ktorym rozkazuie y wszystkie rze
czy ktorekolwiek zmarły Cesarz zostawił, z ktorych nowy Cesarz
każdemu Xiążęciu co daruie. resztę dla siebie schowac każe, w
iego mocy y ręku iest wszystko, wszystkie dobra y bogactwa, y nikt
nie może mowić, moie to, albo tego, nikt niemoże się zabawiać w
ktorey części ziemi, tylko ktorą naznaczoną ma. Pieczęć ktorey za
żywa Cesarz z takim napisem iest: Bog w Niebie a Chuithuth
Cham na ziemi, moc Boska y wszystkich ludzi Cesarz. Pięciora
kie ma woysko z pięciuma wodzami. Do Posłow Cudroziemskich
sam nie mowi, ani ich przypuszcza do Audyencyi, aż tak oni, iako
y podarunki od nieiakich niewiast na to wyznaczonych oczyszczo-
ni będą, Posłom odpowieda przez wyznaczonych na to Ministrow,
ktorzy gdy mowi klęczący słuchać powinni y tak uważać, żeby ani
słowa nieopuścili, gdy będą mowić do Posłow, bo nikomu się niegodzi
odmienić słow Cesarskich, ani przeciwko wydaney sentencyi spre
ciwić się: Ma wielki Cham 12 Baronow nadwornych ktorzy 32.
Prowincyami zawiaduią, tych iest Urząd aby na każdą Prowincyą 2
postanowić rządcow, dla woyska krolewskiego o wszelkie starać się
potrzeby, y co tozą Chamowi donoszą, a on to potwierdza swoią władzą.

RHINOCEROS.

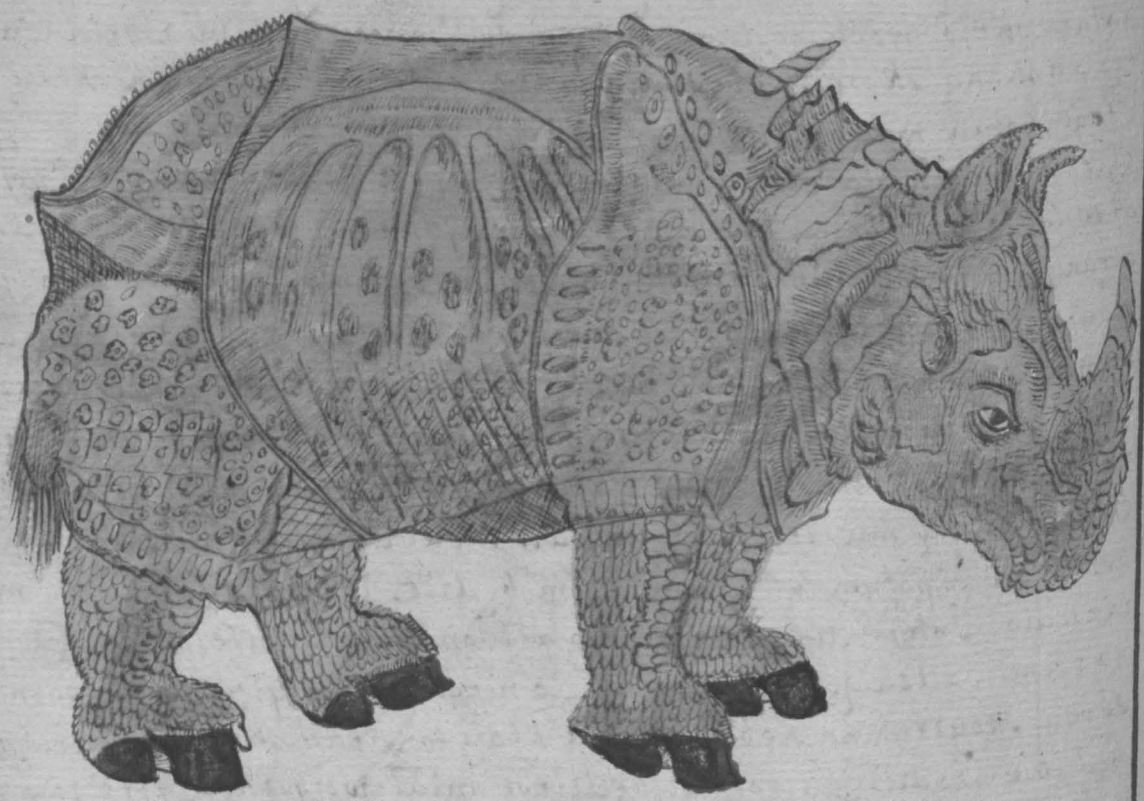

Zwierz ten tam się zwykł znaydowac gdzie się słonie rodzą, a iest urodzony nieprzyiaciel słonia, nie inaczey na niego czatuiący iak y smok. Rhinoceros ma dwa rogi, ieden od nosa pochodzący spiczasty twardy iak zelazny, drugi mu wychodzi przy karku, nie wielki ale mocny. kiedy ten zwierz na słonia ma uderzyc, rog swoy ostrzy o skałę y napadszy na niego ugadza go w brzuch rogiem, ktorym mu go tak rozrywa, iakby mieczem przeciął; piszą niektorzy ze Rhinoceros iest mnieyszy od słonia, inni zaś mowią ze na dłuż iest tyli, ale tylko nogi ma krotsze. Gdy się spotkaią Słoń z Rhinocerosem, Słon do bitwy zapoa zębow, Rhinoceros rogu od nosa. Słon Rhinocerosa tnie kłami po skorupach tak silno zemu ie przecina, y od tego zdychac musi, chociaż skorupy na Rhinocerosie tak są twarde zeich ciężko przestrzelic. Rhinoceros zaś słonia w nayslabsze mieysce rogiem płata y nie da mu się uprzedzac azby go kłami ciął, y tak dla odchodzącey z niego krwi ustaie Słon y zwyciężony bywa tym sposobem od Rhinocerosa. Nieprzyiazn ta naturalna między niemi pochodzi ztąd, ze iak ten tak ten chce używac lepszey paszy. y dlatego ieden drugiego usiłuie spędzac y zabraniac mu tam się pasc. Rhinoceros iest koloru buxpanowego cały okryty skorupami.

ZEYLAN.

Wyspa ta długosci ma mil 240 albo 250 szerokosc 140 mil. a dokoła mil 900 powietrze ma tak zdrowe ze wszystkie Indyiskie Prowincye przechodzi, nie ktorzy mowią ze na tym mieyscu był Ray, bo ani wlecie gorąco tam nie dopieka, ani w zimie mroz niedokucza, pola ma buyne zawsze zielone y roznemi kwiatami przyozdobione, drzewa zawsze albo kwiatami, albo owocami okryte bardzo dobremi. drzewa pewne odarszy z skor te skory gdy trochę przy Słoncu przypieką staie się z nich Cynamon. to cynamonowe drzewo iest we wszystkim podobne do lauru. Jedno drzewo Cocos nazwane wiele obywatelom pozytku przynosi, bo przynosi; zywnosc napoy, z drzew robią okręty, z liscia, zagle; z skor, liny. y zadnego gwozdzia nie zazywaią do zbiiania okrętow, lecz lipami lub powrozami tegoz drzewa z skor robionemi wszystko tak dobrze wiązą iakby było zbiiane. wydaie z siebie ta Wyspa: złoto, srebro, y inne metalle. Zwierząt ma wszelki rodzay, osobliwie słonie bardzo dobre. Słonia Arabowie nazywaią Fil. a ząb iego Cenafil. Murzyni nazywaią go: Itembo. iest to zwier poiętny y z natury daiący się nauczyc. ktorego Słonia następuiący wizerunek.

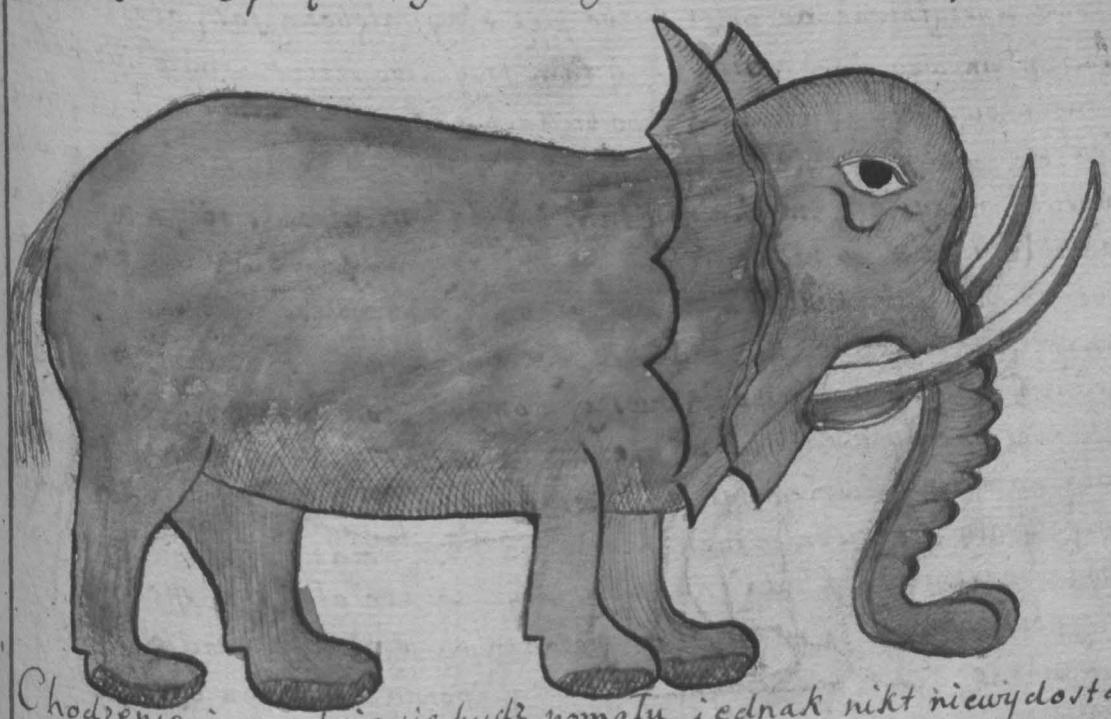

Chodzenie iego zdaie się bydz pomału iednak nikt niewydostarczy iego chodzeniu, lubo by nayprędzey szedł. Zyie lat 200. Samice zęby bardzo małe maią. Zwierz tak iest bardzo zapalczywy, ze z owey zapalczywosci iak wpadnie w złosc, to ani iesc, ani spac nie będzie. Ich poiętnosci dochodzic mozemy z następuiącey historyi: w Miescie Kochin był ieden słon chowany, ktoremu o iedney godzinie iesc zawsze dawano, gdy mu tedy o tey godzinie iesc nie przyniesiono, począł się uskarzac rycząc, ten co go doglądał począł mu się wymawiac pokazuiąc miedziane naczynie z ktorego iadał ze ciekło, iz mu nie mogł nic nalac do iadła, y kazał owemu słoniowi, iz iezeli chce iesc, aby to naczynie zaniosł do rzemieslnika aby go sporządził. Słon usłuchał zaniosł do rzemieslnika. Rzemieslnik czyli przez niedbalstwo, czyli z owego zwierza chcąc szydzic niedobrze sporządził y zwierzchu tylko

naczynie zamknuł, słon wziąwszy kocioł od niosł do Pana. Pan widziawszy, że
źle sporządzone pocznie gadac y na rzemieslnika y na słonia, y rozkazuie
mu aby ten kocioł powtornie zaniosł, aby lepiey sporządził. Odniosł słon y ni
by uskarzaiąc się rykiem przed rzemieslnikiem oddaie mu, rzemieslnik dla
oka tylko uderzaiąc młotem iakoby sporządzał, owę szparę zabił, lecz tak iak
była dziurę zostawił, słon wziąwszy kocioł od rzemieslnika nie zaniosł go
do Pana ale do rzeki y nurzał go ieżeli mu się będzie wody w niego nabie
rało, gdy widzi że kocioł ciecze, rozgniewany biegnie z kotłem do rzemie
slnika, y ryczy na niego wielkim głosem, na ktory wrzask wielu się ludzi
zeszło, nawet y bice Rex, rzemieslnik łagodnemi słowy ugłaskawszy zwie
rza, wziąwszy kocioł sporządził go dobrze, lecz słon niedowierzaiąc zno:
wu go do rzeki zaniosł y wody nabrał, a gdy widzi że nie ciecze, obrocił
się do blisko stoiących y pokazał im, na swiadectwo ich niby biorąc że
kocioł cały, y tak dopiero poszedł do domu. Indyanie słoniami orzą ro
lą, y wszystkie rzeczy do potrzeby wozą niemi do domu, Są nayprzod słonie
nieuskromione y srogie, lecz ich łatwo uskramniaią, a to w ten sposob: Miey
sce iakowe uprzątnione na cztery albo pięc stay głęboką fosą otaczaią, mo
stem szczupłym weyscie zrobiwszy, y tam trzy albo cztery samice iuż obła:
skawione wpuszczaią, a sami się po budach pokryią, przez dzien żaden le
sny słon nie wnidzie, ale wnocy po iednemu przez wchodzą, y iak powcho
dzą mysliwi mieysce zamykaią y tam ich głodem morzą, potym wpuszcza
ią chowane słonie do nich aby się z niemi biły, gdy tak zniewolone będą
woznice naysmielsi tam pokryiomu wchodzą y podpiersi chowanych sło:
niow kryią się, z pod tych zas nagle wybiegaiąc, podlesne słone wpadaią
y nogi im wiążą, tak ich powiązawszy, domowe słonie na nich roziuszaią
aby ich mordowały dotąd aż na ziemię upadną, gdy tedy lesne słonie po
upadaią na ziemię, wołowemi rzemieniami przywięzuią ich do domowych
za szyię, y aby niezrucały tych ktorzy na nich poiadą, karki im obrzyna
ią y w te oberżnięcia kładą kaydany aby tak zbolałe, były spokoyne y
dały się powodowac. Z między tych połapanych wybieraią bardzo stare y
bardzo młode, resztę do stayni prowadzą, powiązawszy im nogi y za szy
ię przywiązawszy do słupa tam ich znowu głodem morzą po trzoszcze ich
zasilaiąc ziołami albo trzciną y tak ich dopiero uczą pełnic rozkazy, ~~do~~
iedni~~ych~~ mowiąc do nich, drudzy spiewaiąc, inni na instrumentach gra:
iąc. rzadki się słon znaydzie ktory by się niedał obłaskawic, z natury
powolne są y bardzo poiętne y iako pisze Pliniusz Oyczysty ięzyk rozumie
ią, pamiętaią czego się nauczą robic, tak są kochaiące tych ktorzy niemi
zawiaduią, że: widząc iż, iako to osobliwie na woynie, trupem padł ktory
z nich to go wynoszą z tamtąd. Niektorych wziąwszy między przednie nogi
pod siebie chowaią przed niebespieczenstwem. Jeżeli by zas słonie kto:
rego zabiły rozgniewawszy się, z tych co ich doglądaią, tak go żałuią że
y iesc niechcą, niekiedy od załosci y same zdychaią. Po innych mieyscach
inaczey ie łapaią: Tam gdzie naywięcey przebywa słon albo przechodzi, wy
kopuią doł wielki y przykrywaią, gdy tedy ten zwierz w niego wpadnie

przybiega myśliwiec, y zwierza bije y kłoie, zatym czasem drugi myśliwiec przybiega, y tego pierwszego myśliwego bije pokazuiąc niby, iż chce owego zwierza bronic od śmierci, y tak pokazuiąc oż zmyślony gniew przeciw niemu odpędza go a słoniowi daie ięczmienia iesc: bo ięczmien iest nayleprzy słoniowi przysmak: a gdy mu drugi y trzeci raz ięczmienia przyniesie, to iuż słon uznaie go iakoby swego wybawiciela y dobrocynce, y zaraz mu się taskawym pokazuie; ma zwyczay ten zwierz że iak tylko z pasty powraca idzie na legowisko, nieklądzie się zaś na ziemi gdy śpi bo iednostayne ma kości w nogach, lecz stoiący opiera się o drzewo y tak śpi, gdy go zaś wyśla kuią gdzie sypia to drzewo podrzynaią tak aby tylko stac mogło, y odchodzą zaciraiąc ślady swoie aby nie poznał tego gdy na to mieysce przyidzie spac. Słon przyszedłszy w nocy y oparszysię odrzewo obala go sobą y sam znim na ziemię upada, y tak musi przez całą noc lezec bo się podnieść nie może, ludzie rano przychodzą y tak bez wielkiego niebespieczenstwa bestyą zabiiaią. Gdy maią miec bykowisko swoie w skryte dla wstydu wtenczas chowaią się mieysce, rodzą tak iak klacze, tylko że, niekiedy osmego miesiąca, niekiedy szesnastego, dzieci przez nie sięcy 6. matka karmi, a nigdy więcey nie wrodzi tylko iedno. Wymię ma między przedniemi nogami nie między zadniemi iak inne zwierzęta. Chodzą nayczęściey po nad wodami, pływac zaś niemogą dla ciężkości y wielkości ciała. Na zimno są niecierpliwe. Zęby te któremu widać zpyska na dłuż ma 9 stop. na szerz ma na trzy dłonie tak są ciężkie że z ziemi ciężko podniesc iednego, bo niektory będzie ważył 135 funtow Bazylienskich, niekiedy zażywaią ich na kołty do grodzenia płotow, na granicach afryki odrzwia robią z słoniowych zębow. Corok iako piszą niektorzy, te zędy zrucaią, a na ich mieysce inne im wyrastaią. Oczy maią podobne do swini. Ogon podobny do bawołu, natrzy piędzi długi a na nim włosy rzadkie; wielkosc iego trzech bawołow dla leko przenosi, bo będzie drugi słon y 16 piędzi wysoki. Gdy na woyną słoniami iadą tak ich wprzod uczą że cokolwiek mowi do niego woszytko rozumie y na kogo mu każe uderzac uderza, komu każe dac pokoy da. Siedm tedy osob na każdym słoniu siedzi, ieden mu sie dzi na grzbiecie blisko karku ktory do niego gada y nim powoduie ma samym zaś grzbiecie idą pasy dwa na ktorych wiszą dwie skrzyki po bokach w ktorych po trzech ludzi siedzi z łukami strzałami kopiami bo też skrzynki dwiema pasami żelaznemi pod brzuch są podpięte. y tak niemi woiuią. lecz nieprzyiaciele maią sposob na słonie, że zewszystkiemi siedzącemi na nich z placu uciekaią, słon zaś niczego się tak bardziey nie boi iako ognia, zapalaią tedy ognie przeciw słoniom ie rzucaiąc, te zaraz wstecz się obracaią do ucieczki y żadnym sposobem odwroc ie się niedadzą. Samice są sroższe niżeli samcy y mocnieysze do znoszenia ciężarow. kiedy ma kto siadac na słonia, zawoławszy na niego, tak zaraz uniża kolan że robi znich iakoby postumenta po ktorych łatwe daie wsiadanie na siebie.

Na tey wyspie przedtym ieden tylko krol panował lecz gdy zabity przez zdradę rozdzielone zostało Krolestwo między wielu Xiąząt. Teraz pod 9 Krolami zostaie, z nich naymocnieyszy iest ieden, któremu wszyscy inni pobor oddawac powinni, nazywa się Colmuchi. Inni zaś są Krolowie: Janasapitan. Triquinamale. Batecolon. Vilassem. Tananaca. Laula Galle. Cande. Na tey wyspie iest iedna gora bardzo wielka pod którą znayduią się rubiny. Jezeli tedy chce kto pomienione kamienie kopać w ziemi, nayprzod powinien poyść do krola y przez ugodę kupic od niego kawał owey ziemi, na przykład Tokiec ieden, za ten Tokiec ziemi tak wszerz iako iako y wzdłuż powinien dac 5 czerwonych złotych z dokładem tym, że z strony Krolewskiey zawsze ieden stoi nad kopiącemi iż gdyby nadzuyczayną wagę fortuna zdarzyła większego rubina to na Krola idzie, pomnieysze zaś kamienie dla tych którzy ziemię zakupuią. Obywatele są słabi do woyny, niesposobni nie zarywaią na woynę ani zelaza, ani armat lecz tylko trzcin y dla tego wielu ich ginie, lecz się też raz wyćwiczyli. Wyrabiaią piękne sztuki z złota, srebra, zelaza, słoniowey kosci, rury do sztucerow y pistoletow bardzo dobre y kształtne. Crucyfix z słoniowey kosci tak mogą wyrobic, że włosy broda y twarz tak się wydaią iak zywego człowieka. Do udawania komedyi tak są sposobni że ukazuiąc rozne sztuki, do podziwienia wszystkich wiodą. Żywność ich, mleko, masło, ser, ryz. Sukien nie zarywaią lecz tylko od pasa okrywaią się albo iedwabnemi, albo od pasa stroiami bawełnianemi, głowę cienkim suknem obwiiaią, uszy złotem y pertami ozdobią, pasow zarywaią złotych wysadzanych pertami, na ciele są białego koloru. Wyspa ta do handlow iest bardzo sposobna. Miasta na tey wyspie są te: Alepanemałos. Semapane. Nanema. Terra rasa. Lugar. Janques. Pamares. Fortaleza &c. Indyanie nazywaią tę wyspę Tenariffim. to iest: deliaye ziemskie. Ludzie tameczni są wzrostu wielkiego, brzuchaci, wszeteczni, lubiezni, nieuierni, napoy ich iest sok z drzewa.

Granice Azyi.

Na Zachod łączy się z Europą, ma morze czarne y morze wśrodziemne
Łączy się z Afryką y ma morze czerwone.
Na Południe ma morze Indijskie.
Na Wschod ma morze wielkie Południowe czyli spokoyne.
Na Północ ma morze Lodowate.
Długosc Azyi od wschodu do Zachodu mil Niemieckich 1275.
Szerokosc od Południa do Północy mil. 1125

Ja. Część Świata przed potopem rządzona była od Sukcessorow Kaima, po potopie dostała się Chamowi trzeciemu Synowi Noego. Potym Rzecz pospolita Kartaginenska rządziła Afryką. aż R. P. 641. Arabowie Machometani nazrli Afrykę postawszy tam woyska Otoman Kalif 80000. ktorzy wielkie naprzykrzenia w Afryce czynili y tak dostała się pod rząd Machometanski, ktory tam rządzili przez 9. wiekow. Teraz iuż iest poddana roznym Panom. Imię swoie zabiera od Afryka Arabskiego krola ktory rządził Afrykę, ma w sobie 4. wiary, Poganską, Machometańską, katolicką y Żydowską. Wydała z siebie wielu Godnych ludzi, bo się liczy bydź Oyczyzną S. Cypryana. S. Augustyna S. Fulgencyusza Opata Milewitanskiego. Tertuliana. Jakunda. Annibala Wodza. &c.

Afryka dzieli się na 15 Części.

Barbarya. Biledulgerid. Zara. Murzynska ziemia. Gwinea. Brzeg Kongo. Kasrerya. Brzeg Zangvebari. Brzeg Aian. Brzeg Abex. Egipt. Nubia. Abissynia. Monoemugi. Monomotapa.

BARBARYA.

Imię swoie zabiera albo od głosu niekształtnego obywatelow, ktory arabowie zowią Barbar. albo od gestych dzikich pol, ktore ich ięzykiem zowią się Bar. Państwo to u dawnych zwane Libia Citerior. Rozciąga się od Egiptu aż do Gadytanu. zamyka w sobie obie Mazurytanie Tyngitańską y Cesaryeńską, ktora się prawdziwie Afryką nazywa. na Wschod y na Południe ma gorę Atlant od ktorey morze nazywa się Atlantyckie. Na Zachod morze Atlantyckie, na Pułnoc morze wśrodźiemne. W lecie tam upały nieznosne, osobliwie w Czerwcu y Lipcu. w Limie mrozy bardzo ciężkie, osobliwie w Grudniu y w Styczniu. Koniec Jesieni, cała zima, y większa część wiosny gwałtownych pełne wiatrow, niekiedy grzmoty straszne y błyskawice, a w niektorych mieyscach obfity snieg. Żyta tam niewiele, dla tego Obywatele z ięczmienny mąki chleb pieką. Fruktow przynosi wiele; wiśni, figow, gruszek, oliwkow iabłek Perskich, Armeńskich, Cedonskich, obfituie w oley, miod, cukier bydła bardzo wiele. Są w tym kraiu, smoki, słonie, bawoły, lwy rysie łaski tak wielkie y podobne iak koty, małpow bardzo wiele. Mieszkali nayprzod ten Kray Fenicy y inni ktorzy przychodzili z Azyi albo z Egiptu, potym poddani byli Rzymianom, potym Greckim Cesarom aż potym Wandalom, Saracenom, Arabom, na koniec teraz ięczy pod niewolą Turecką.

Barbarya dzieli się na 5. Krolestw. Barka. Tripolis. Tunis. Alger. Fes y Marok.

BARKA krolestwo, zwane Libia własna. Dzieli się na właściwą Barkę y Pustą Barkę, cała należy do Turka. Pusta Barka nie ma nic tylko tak wielkie piaski, że y furmanski woz zasypac mogą podczas wiatru. Krolestwo to ma Miasta: Tolometa. Taochara: Bonandrea. Naustatmus. Alberton. Cairoan.

TRIPOLIS. krolestwo należy do Turka. ma Miasta: Tripolis, Capes. Zoara. Elkamma. Sarmana. Lubeico.

TUNIS. krolestwo. wzdłuż ma mil 40 wszerz 45. Zamyka w sobie całą mnieyszą Afrykę y wielką część Numij. Na Zachod iest kray bardzo pożyteczny. Na Wschodzie nieurodzayny nawet y wody nie ma. w tym krolestwie iest Miasto Bugia dobyte y spustoszone R.P. 1400. od Hiszpanow. Turek zaś teraz wypędziwszy Hiszpanow posiada go. iest Miasto Hippona od Rymian wystawione w ktorym S. Augustyn był Biskupem. Tunet przedtym było małe miasteczko, za ruiną potym Carthaginską rozszerzyło się. Carthago Miasto wiele lat przed Rzymem wystawione, obszerne, mocne, bogate, podobne do Rzymu, w srodku miało Zamek nazwany Birsa, wystawiony od Dydona, ktorego rozłożystość była na dwie mili, całegoż Miasta okrągłość była 22, morzem oblane, panowanie iego nietylko w afryce, lecz y w Europie doznawane było, bo część Hiszpanij podbiło. Sycylią długo woynami drężyło, nakoniec od Scypiona dobyte całe siedym dni się paliło. Odnowione potym od Konstancyusza Cesarza, lecz od Wandalow, Gotow y Saracenow znowu pustoszone często tak dalece że teraz oprocz ruderow y wody płynącey mało co swoiey okazuie wspaniałości. Miasta: Susa. Biserta. kairoan. Elmadya &c.

ALGIER. krolestwo. ma wzdłuż mil 150 wszerz mil 140. Zimy nigdy nie zna, w lecie ciepło pomierne. należy do Turka Rządzi się na formę Rzeczypospolitey. Dzieli się na 5. Krolestw: Algier. Bugia. Konstantyna. Teneza. Tremisen.

Algierowie są naysławnieysi Zbóycy y naywięcey się bogacą z rozboiu morskiego. w mieście Algier samych Żołnierzy iest na 12000. Niewolnikow Europeyskich 40000. innych ludzi rachuie się 50000.

Hippopon Miasto zruynował Odman Kalif R.P. 651. w Mieście Togasta rodził się S. Augustyn.

TARMISICN. to iest Maurytania Cesaryenska długością ma od Wschodu do Zachodu mil 300. Szerokość gdzie naywiększa, to iest od Numidyi do Morza wszrodziemnego mil 25. Tego kraiu większa część nieurodzayna osobliwie ku Południowi, blisko zaś morza nieco bogatsza. To Krolestwo nayprzod za Teleuzyna krola ustało y chodowało to krolowi Bugij, potym się poddali Ferdynandowi Krolowi Hiszpanskiemu, lecz odebrane od Barbozy y Cesarzowi Otomanskiemu oddane iest. Teraz tak iest zmocnione że ludzką siłą prawie niepodo

bna go dobyc. Tam utonuł Karol V.

FESSO Krolestwo, wzdłuż ma mil. 60. wszerz mil 40. Imię swoie zabrało od wielu występkow toiest rozwiorłosci iest krolestwo bogate y mocne, przykre mieyscami, zimnych bardzo gor pełne, puste kraie y dzikie maiące,

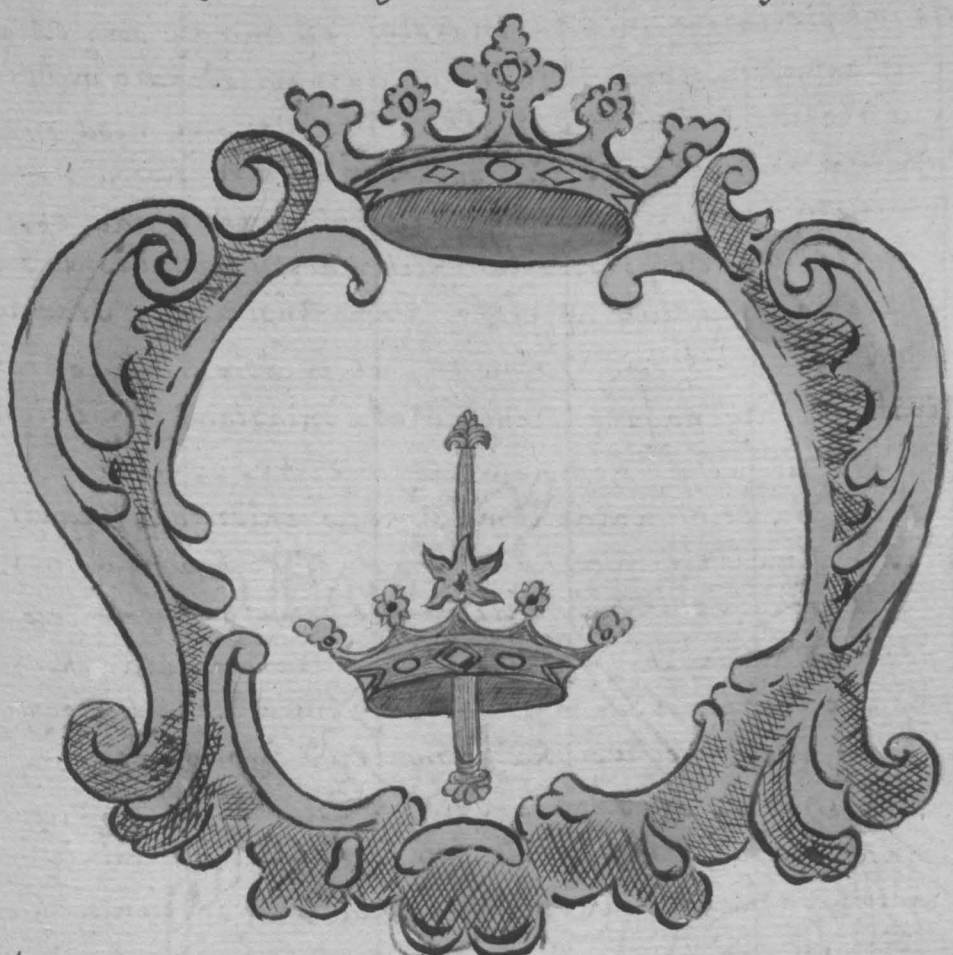

y nieurodzayne. Ma iednak pola bardzo pożyteczne, figi, migdały wino oliwki w obfitosci. Znayduie się tu drzewo Mauw nazwane przynoszące owoc bardzo słodki y do iedzenia miły, wielkosci iak cytryna. Machometanscy Rabini mowią ze to iest ten owoc ktory był zakazany pierwszym Rodzicom y z ktorego liscia porobili sobie zakrycia uznawszy nagosc swoię, ma bowiem liscie długie y szerokie, takiego drzewa tam iest bardzo wiele.

Prowincyi to Krolestwo ma 7.

Temesna. Territorium=Fessa. Asgiera. Elchabata. Errifa. Garetum Chauł. Prowincya Temesna liczyła przedtym w sobie miast około 40: Zamkow 300 lecz teraz przez woyny spustoszona. Terytorium Fessa. między innemi Miastami ma Miasto zwane Fessa. o ktorym mowią ze iest Metropolią całey Maurytanij. wystawione około R. P. 786 zabrało imię swoie od złota, z tąd: ze gdy pierwsze fundamenta zakładali, znaleźli kupę złota. ktore Arabowie zowią: Fes. Prowincya Chauł: trzecią część krolestwa zabiera, długosci ma 190 mil. w Mieście Fes kosciołow iest 700 wielkich y wspaniałych. Naywiększy kosciół ktory zowią Carauvea. ma okrągłosci pułmili. Bram do wchodzenia 31, w nim co noc swieci się lamp 900. Accydensa z tego Kosciola codziennie czynią 200 czerwonych złotych. Między innemi Kollegiami dla uczenia młodzi iest iedno wystawione od krola Habu Henon

ktory na to Collegium expensowat 400000. czerwonych złotych. W tym Krolestwie są takie knieie w ktorych się lwy y rysie lęgną.

MAROCO. Krolestwo wzdłuż ma mil 130 w szerz 80. Iesto część Barbaryi przedtym zwana Maurytania Tyngitanska. To krolestwo imię swoie wzięło od pierwszego miasta Maroco. leży między gorą Atlantem y morzem Atlantyckim, formy iest tryangularney. Bardzo miły iest kray, obfituie w zboża y leguminy wszystkie. Wydaie: oley, miod, cukier, daktyle, iagody, figi, iabłka, gruszki. Bydła ma wiele, kozow z ktorych skory Marockie nazywaią się, a sierć do robienia sukna nayleprza, y wszystkie inne rzeczy co do potrzeb ludzkich należy wydaie. w Gorze nazwaney Ilalemo znayduie się złoto. Tam Angielscy y Francuscy Kupcy zamieniaią żelazo, cynę, y ołow za cukier, doiezdzaiąc okrętami. Maroco Miasto między naywiększemi świata miastami liczyć się może, bo za Xięzęcia Hali liczyło domow więcey niż 100000. Bram do kotarna 24. lecz teraz częstemi naiazdami Arabow zniszczone, ledwie trzecią część Miasta obywatele mięszkaią. Prowincyi to krolestwa ma 4. Hea. Guzula. Hascora. Jedles. Krol rządzi despotycznie, wola iego stoi za Prawo, podatki iakie chce stanowi, z dobr Machometanskich bierze dziesiątą część corocznie. Zyd zaś każdy musi dać od głowy złot: Pol: 40. na woyną może miec woyska. Kawaleryi 50000 Piechoty 50000. Miasta ma: Marok. Haskora. Jeldes. Ducala. Hea. Guzula. Tagostat. Elmadina. Zufi. Obywatele tameczni mieyskiemi się obyczaiami rządzą. koloru są kasztanowatego, nieochludni, czarownicy, lubieznicy, zli, y niewierni. Na brzegach morskich wiele znayduie się bursztynu ktory Portugalczykowie za małą cenę kupuiąc wywożą do innych Kraiow. Stroy obywatelow z sukna iak wory robione, głowy także stroią suknami lecz wierzch głowy odkryty maią, czapek tylko starzy y uczeni ludzie zażywaią, koszul nie noszą, zamiast pościeli kocow zażywaią w ktore się obwiiaią. Mężczyzna zacżym się ożeni to brodę goli, lecz ożeniwszy się iuż icy nie goli. Zamek w Maroco obszerny, ktorego uważaiąc wielkość, mury, bramy y wieże wydaie się iak miasto, wszystko zaś z Tyburtynskiego marmoru stawiane. Kosciot ma wysoką bardzo wieżą, na ktorey iest Xięzyc, a pod nim trzy sfery złote 30000 czerwonych złotych kosztuiące.

BILEDULGERYD.

Prowincya nazwana od Daktylow w ktore naywięcey obfituie. Powietrze ma gorące, Kray suchy y ladaiaki, w niektorych tylko mieyscach ma przenicę y ięczmien, naywięcey daktylow. Żywi wiele koni, bydła, wielbłądow y innego zwierza. Ludzie są zli, bestyalscy, złodzieie y wszeteczńicy. Maią swoich Krolow chołduiących Algerowi. Tunisowi y Trypolitanom. Dzieli się ta Prowincya na 9. Części: Sus. Dara. Talifet. Selmegesse. Jegorarin. Jeb. Biledulgerid. Barka pusta. Mieszkana przez Getulow y Garamandow.

Arabowie tu tylko pod namiotami mięszkaią, Zydow iest tu wiele.
SUS Krolestwo. dependuie od Maroku. ma miasta: Agvillon. Garguessen. Tarundant. Tesset.
DARA. Prowincya ma wielkie stada Strusiow, nayważęcey się boga ci z pior strusich y daktylow. Figura Strusia.

Dwoiakie są Strusie według opisania Munstera. Strusie właściwe y wielbłądo Strusie ktore się składaią z Strusia y wielbłąda. Ptak iest bardzo wielki y nayważęcey znayduie się w Afryce. Głowę ma matemi włosami okrytą, oczy wielkie y czarne, podobne do wielbłąda. Szyia długa, dziub krotki ale zaostrzony, piora ma bardzo miękkie. Wydaie się iakoby powietrzny ptak razem y ziemski był zwierz, dla ciężkości woiey ani się unosic nie może, ani latac, lecz tylko bardzo prędko biega, a iako Pliniusz pisze ze Strus Murzynski wyższy iest wzrostem niżeli wielbłąd y z tym co na nim siedzi, ze y tak prędko biegnie iak wielbłąd albo prędzey, pazury u nog ma tak składne ze kamienie uciekaiąc zbiera y rzuca na tych co go gonią. Jada y trawi choć

naytwardiczsze rzeczy, y zelazo. Stworzenie bardzo głupie, będąc tak wielki ptak, agdy szyię y głowę schowa za iakową gałąz, to rozumie ze się iuż cały schował. Jay wiele znosi, alesię nie wszystkie zdadzą do wylęzenia, gdy ma siedziec na iaiach to wybiera ktore są zdatne, poznaie albowiem naturalnie ktore złe y te odkłada y chowa. Jaia iego są drogie dla wielkosci. Gniazdo gdy sobie ma stac wykopuie w piasku doł y tak gniaz do wystawia iak zamek w koło murem opasany aby deszczowe wody nie dostały mu się do gniazda y dzieciom nie szkodziły.
W tey Prowincyi Zydow iest wiele. Miasto ma iedno: Benisabili.

TALIFET. Krolestwo. Ludzie tu żyią mięsem wielbłądowym y daktylami, bo y konie niemi pasą y do Europy posyłaią, maią przenicę y ięczmien. Że to krolestwo przyięło Alkoran. Krol Maroku musi im za wsze przysyłac swego krewnego za Gubernatora. Znayduią się tu Drome: daryuszę, ktore taksą prędkie w chodzeniu, ze tyle ubiegnie za 24 godzin, co Kon przez 7. dni. Talifet Miasto ma miec 20000 domow, naywięcey profituie z skor bawolich, płucien, szafianow, kobiercow.
W tym kraiu wielbłądy nie piiaią tylko na Koncu zimy y na wiosnę a w lecie y ieseni bardzo rzadko.

SEGIELMESSE. Naywięcey obfituie; w daktyle, zbora, niektore owoce, kruszce ołowiane, zelazo.

Inne 4. Prowincye nie maią zadney ciekawosci, tylko ze się rządzą na formę Rzeczpospolitych.

ZARA.

Ten kray zwany od dawnych Libia dalsza, znaczy Zara pustynią po arabsku. Powietrze ma bardzo ciepłe. Dzieli się na 7. Prowincyi, ktore maią tytuł Krolestwa: Borno. Karga. Berdon. Lempta. Jarga. Luenzyga. Lanchaga. Ludzie naywięcey kupczą wielbłądami y niemi żyią. Wody tu bardzo mało, nawet podrożni muszą z sobą wozic wodę chociaż y o 100 mil Jak tu iest ciężko owodę ze pewnego czasu kupiec dał 10000 czerwonych złotych za szklenicę wody, a przecięż y on y ten co mu przedał musieli umierac dla pragnienia wielkiego. Naywięcey tu żyią strusiemi iaiami szarancą, ktorey tu są nieliczone chmury, manną ktora spada często na tegory z nieba. Ci ludzie iak błąkaiący się tylko chodzą po pustyniach, pasząc rożne stada bydeł. Żyią bez wiary y prawa. Strusiow tu iest bardzo wiele y wielkich ktore nayprędzey zabiiaią kiedy śpią bo są głuche, tych ze iay strusich zażywaią do domow y kosciołow, bo piorun w to mieysce nie bije gdzie iest iaie Strusie.
W tym kraiu rożni mięszkaią ludzie. nayprzod są: Nasamonowie Narod srogi y zboycy rozbiiaiący ładowane okręty. W lecie zostawiwszy bydło nad brzegami morskiemi idą w lasy obcinac gałęzie z niedoyzrałemi palmy owocami y suszące ich na słońcu poty ie trzymaią pokąd niedoyzrałe ią, moczą ich potym w mleku y iedzą. Żon zewszczaią ma każdy wiele.
Garamantowie. Ci mięszkaią w lasach y od wszelkiey społeczności ludzkiey uciekaią, niemaią nic woiennego naczynia, ani się bronic nie

umieią. Atlantowie. ktorzy około gory Atlas mieszkaią. Ci przeklinaią słonce od samego wschodu poki świeci, bo mu wszystkie przypadki przypisuią złe ktore im się trafiaią, mowiąc że iest bardzo nie łutosciwe boy ich y kray ich niszczy. Ci ludzie nie iedzą żadnego zwierza, ani nieznaią co to iest sen. Nasamonowie umarłych grzebią siedzący. a gdy kto iuż ma koniec tego żadaią aby nagle nie umierał. Asbestowie mieszkaiący przy wyroku Ammona. Wszyscy Libijscy ludzie podniebem mieszkaią, żyiąc pokarmem zwierzęcym nic domowego nie iedzą, żadnych nieżywaią sukien tylko się koziemi skorami okrywaią. Mozniejsi między niemi żadnych nie maią Miast ale tylko wieże wystawiaią przy wodach chowaiąc w nich reszty co im zbywa od potrzeb. Postronnym narodom nigdy wiary nie dotrzymuią.

W Libiy rodzą się Rysie, Zwierza tego następuiąca Figura.

Zwierz iest bardzo srogi, y zły. naywięcey się stroży na ielenie y małpy. Gdy ma małpy chwytać takiey zażywa chytrości. Wpadłszy między małpy przestrasza ie że wszystkie uciekaią na drzewa, tym czasem on kładzie się na ziemi zmyślaiąc iakoby zdech, zatrzymuie dech w sobie y zamyka oczy. Co widząc małpy na drzewach cieszą się iednak niesmieią żyiść, osmieliwszy się iedna z ostrożnością y po cichu idzie do Rysia y znowu ucieka, lecz znowu przyszedłszy do Rysia uważa oczy y dech iżeli nie obaczy iakiego znaku życia, gdy widzi że ma oczy zamknięte y oddechu nie puszcza rozumieiąc go bydź zdechłym, daie drugim znaki aby bespiecznie zchodziły z drzewa. Schodzą tedy owe małpy y około Rysia iakoby zdechłego biegaią y skaczą. w tym się Rys nagle porywa z ziemi, chwyta małpy, zębami y pazurami rozdziera y tak dopiero używa swego połowu. Gdy zaś ludzie rysie chcą łapać, upatrują gdzie chodzi pić, y tam na tym mieyscu stawiaią wino dobre, ktore Rysie bardzo lubią pić, y tak upiwszy się śpią. śpiących tedy bez wszelkiey

pracy łapią. Te zaś Rysie w Libij są dwoiakie. Mnieysze y większe. Mnieysze zowią się po łacinie Linx. po Polsku. Ostrowidz a te naywięcey zaiące łapią. Nierożnią się te zwierze w kształcie ciała ale tylko kolorem, bo mate maią na sobie skorę czerwoną, a dużemi - - - - -cętkami nakrapianą.

MURZYNSKA ZIEMIA.

To Państwo iest napełnione ludźmi czarnemi. Zamyka w sobie Krolestwa: Sangara. Cassena. Cano. Agades. Tombut. Genechoa &c Oblane rzeką Niger, ktora przez całe płynie Państwo. Obfituie w ryż, len, bawełnę, złoto, srebro, miedź, miod. Tamecźni Obywatele handluią naywięcey ludźmi, ktorych zaprzedaią Hiszpanom, Holendrom, Portugalom, y gdzie kogo mogą zachwycić z pogranicznych to łapaią y przedaią za niewolnikow a często własne żony y dzieci. Powietrze tam iest gorące. Od wschodu oblewa ią czerwone morze y Barbaryńskie, od Zachodu ma niższą Libią ma wiele gor przy stronie Zachodney, piaszczysta iest na południe, a na wschod pusta. Ludzie tamecźni nago chodzą tylko sobie wstydliwe mieysca baraniemi ogonami zasłaniaią. Obfitują w Heban y słonie ktore łatwo daią. lwy, rynocerosy, bazyliżki, rysie y smoki. Znayduią się tam kamienie Hyacentowe y chryzoprazowe, maią y Cynamon. Do woyny zażywaią czterołokciowych łukow drewnianych przypalanych, nawet y niewiasty sposobią do woyny. Każda zaś niewiasta woienna ma przedziurawioną wargę y kołko miedziane w niey wprawione. Umarłych niektorzy wrzekę wrzucaią, niektorzy chowaią ich w glinianych naczyniach. niektorzy w szkle zamkniętych w domu do roku chowaią, y przez ten czas wielką im uczciwość czynią.

Za krolestwem Meroe są straszliwe puszcze w ktorych dla zbytniego gorąca y szczupłości wody, bardzo mało kto mieszka, tam tylko znayduią się węże wielkie ktorych smokami nazywaią, a tam gdzie te węże są nikt mieszkać nie może. W tey ziemi znayduią się narodyi:

Ryzofagowie. od korzenia trzciny tak nazwani ktore w pobliskich mieyscach kopią y pięknie wymywszy kamieniami trą, potym z nich placki na kształt cegieł zrobiwszy na słońcu pieką y iedzą y ten u nich pokarm całe życie nayupodobanszy w pokoiu, bo z nikim nie toczą woyny tylko z lwami ktore z kniei dla chłodu wychodzą y dla złapania pomnieyszego zwierza, ale też y samych Murzynow pożeraią, przychodząc od iezior, y iażby był ten kray dawno zginął od lwow gdyby ich komory nie ratowały, bo przychodzącym ludziom do tych iezior nie szkodzą, lwy zaś kąsaniem y brzmieniem swoim odpędzaią

Ilofagowie y Spermatofagowie. ktorzy samemi tylko owocami z drzewa żyią y zbieranemi w niektore czasy ziołami. Ilofagowie zaś z Żonami y dziećmi w polach siedzą. Ci się żywią zbieraiąc z drzew młode na gałązkach wierzchołki, a tak są sposobni do tego że prawie niepodobna wierzyć iaką szypkość maią, bo z drzewa na drzewo iak ptaki przelatuią y na cienkich mogą się utrzymać gałązkach dla lekkości ciał swoich, bardzo bowiem są szczupli. y luboby mu się kiedy

przytrafito zeby się gałązka pod nim złamała y chciał spasc, to się ręka mi utrzyma uchwyciwszy się inszey gałąski, a gdyby y spadł to się nie stłucze dla lekkosci swoiey. Ci zawsze nago chodzą y żony maią pospolite y dzieci wzaiemne, naywięcey ich głodem umiera, bo iak utraci wzrok, iuż sobie niemoże pokarmu szukac, y tak musi umierac.

Cynecy tych iest bardzo mało y po lasach tylko mieszkaią gdzie się zko owodę, sypiaią na drzewach dla boiazni zwierzow, a iak tylko iutrzenka wschodzi idą do bieżącey wody y tam w chłodzie między gałęziami się ukrywaią, a gdy zwierze rożne idą do wody, iako to dzikie woły, rysie, tebiiey y temi się żywią. Młodych chłopcow tak cwiczą do zabiiania tych zwierzow, każą im ciskac do wyznaczonego mieysca, tym zaś tylko daią iesc ktorzy trafią, y dlatego aby głodu nie marli cwiczą się w tym bardzo.

Acheuszowie. mieszkaiący na Zachod. Ci ustawiczną woynę maią z słoniami, ktorych zaś zwycięzą tych zabiiaią, gotuią y iedzą. Maią na nich te sposoby: na wysokich drzewach siedzą y upatruią kiedy ieden słon około tego drzewa przechodzi: bo na wielu nigdy się nie odważaią zkakuią z drzewa, y za ogon złapawszy słonia rękami, chwyta się nogami prawego uda, wziąwszy siekierkę w prawą rękę a lewą trzyma ią ogona, przecina mu żyły w prawym boku a lewą go obala, tedy słon niemogąc znieść tego bolu, ani się obrocic, gdy upada, czasem też y murzyna przycisnie y zabiie, albo o drzewo się opieraiąc zgniecie go, niektory też na pole wybiega a tym czasem od owych siekiery ciosow ustaie y zdycha. Niektorzy z murzynow tak są sztuczni, zego bez szkody swoiey zwyciężą y zabiie.

Acrydofagowie blisko puszczy mieszkaiący, bardzo szczupli y wcale czarni, do tych na wiosnę wiele szarancy przylatuie, ktorą tym sposobem łapaią: na pewnym polu nagotuią wiele rozesłaney trawy suchy z kądinąd iey nanosiwszy, gdy szaranca na to upadaie zapalaią tę trawę, y w tym dymie szaranca niemogąc wytrzymac tak wielką gromadą zpada ze tym wzruptkim obywatelom daie podostatek żywności. Zbieraią tedy tę szarancą solą posypuią y za naywiększy smak iedzą, bo nic innego niemaiąc do porządzenia się, tym żyią przez całe życie. Bardzo krotko żyią bo żaden 40 niedożyie lat. koniec życia ich nietylko mizerny, ale y do wierzenia niepodobny, bo iak prędko kto z nich stary, rodzą się w ciele iego robaki skrzydlaste bardzo straszne, nayprzod mu wyiadaią brzuch, potym piersi, naostatek całe ciało od robakow roztoczone. Nayprzod gdy zachoruie iakoby świerzbem obsypany, ciało drapie, potym gdy się pokaruią te robaki robią się pociele iakoby wrzody ciekące, y gdy cierpi tak nieznośną w tey chorobie bolesc pazurami drze ciało swoie iczące. Tak zaś wiele robakow takowych rodzi się w nich iż kupą wychodzą z niego iakoby z dziurawego naczynia, iż ich niemożna nastarczyc zmiatac. ten zaś nieszczęśliwy koniec czyli z pokarmu czyli z powietrza pochodzi, ktoż zgadnie?

TOMBUT. krolestwo. ktorego Krol iest mocny y iemu wiele krolow chłodnie. na warcie u siebie zawsze ma 3000 konnych y wielką liczbę pie

choty maiący strzały iadem napuszczone. Obywatele tameczni są Machometani wielcy nieprzyiaciele Żydow, prostacy y głupi, niedbalcy, lecz dla Cudzoziemcow ludzcy. Krolestwo to ma Miasta: Tambut. Salla. Berissa. Quegnewa. Caragoli. Kassali. Krolestwo Melli hołduie Tombutowi. Murzyn nie łatwo wezmie białą Żonę.

Kupcy Murzynscy ktorzy drogie przedaią kamienie, maią w czoło y w obie iagody na twarzy powprawiane iakamienie swiecące. Murzyn iak sobie raz podie, wytrwa przez 5. dni, raz tylko w 24 godzin przeiadłszy daktylow.

GWINEA.

To Państwo odkryli Francuzi R.P. 1365. krolestwo iest czarnych ludzi. Powietrze ma gorące lecz tak zdrowe, acz by kto chorował niech tam przyiedzie to ozdrowieie. Dzieli się na 2 Części zwane: Strona zębowa, y strona złota. Zamyka w sobie krolestwa: Sabu. Fantyn. Fetu. Accara. Benini. W tym Państwie maią Holędrowie Fortece: S. Ignacego Minę. Nassaw. Cormentyn. Axyme. Danowie maią: Chrystyansburg y Frideryxburg. Anglowie także maią: Kap Corse y Cnicham.

Mowa u nich rożna według kraiu. Wiara także rożna. Ktory w srodku ziemi mięszkaią są katolicy. Machumetanie y Poganie.

Gwinea leży między Gwalatą, Tombutem y Mellem od czarney rzeki aż do Oceanu Murzynskiego. Owocow żadnych procz daktelow niema obfituią w ięczmien, ryż, bawełnę, złoto, słonie owce y kury. Proso y ięczmien dwa razy do roku zbieraią, bo tam są dwie zimy w ktore ustawicznie deszcz pada, podczas dwoch Equinokcyow, po ktorych następuią dwa lata. Obywatele tameczni mocni y zdrowi iednak hymeryczy. Zamku Miasta ani Miasteczka żadnego niemaią iedno tylko wieś obszerną w ktorey Xięża, Xięża, Nauczyciele y Kupcy mięszkaią, inni tuy owdzie siedzą, są długo letni, bo drudzy między niemi y do sta lat żyią przy obiedzie nie piią, po obiedzie piią albo wodę albo wino z palmy, nie z takiey Palmy ktora daktyle rodzi, lecz innego rodzaiu sok wydaiąca z siebie każdego czasu roku. nacinaią pnia, podstawiaią naczynie y ten * sok ktory ciecze piią aż do upicia się ponieważ ten likwor nad wszystkie wina nayprzezroczystszy, koloru popielatego podobieństwo serwatki wydaiący. nie wyda to drzewo na dzien więcey soku tego nad 3. mensury. narzywaią to drzewo Mignol. wydaie to drzewo troiakie oliwki, te ktore są smaku oliwy iezeli będą włożone w potrawy zołknieią iak od szafranu. Tak Męszczyzny iako y niewiasty z odkrytemi głowami chodzą niektory iednak okrywaią głowy skorami z drzewa. Są tam niektory z przebitemi wargami wierzchniemi y nosami, przez te dziury przewłoczą słoniowe kosci, rozumiejąc że przez to się wydaią bardzo grzeczni Insi w dziurach u nosa noszą kosci słoniowe y skorupki z ryb podobne do złotych. Inni spodnie wargi maią przebite, tak że przez te dziury iak przez usta ięzyk pokazać może. Suknie ktoremi się tylko od pasa okrywaią robią z drzew palmowych, a dla ozdoby skory małpie przywią

zuią na nich. iedno oko farbuią czerwonym Kolorem, drugie brunatnym. Niewiasty bogate u kolan uwieszaią y noszą pierscionki wielkie zelazne cynowe y miedziane czerwone. do Kupowania małych rzeczy zazywaią zelaznych pieniędzy. Na czerwonych złotych nie maią zadnego wybiiania ani herbu. Tygryssy tam czarnym ludziom szkodzą a białym nieszkodzą

BRZEG CONGO.

Zkłada się z 3. Krolestw: Loango, Congo. Angola.

LOANGO. krolestwo ziemię ma 3. razy do roku rodzącą proso. Naywięcey wydaie z siebie Palmow z ktorego wino wyciskaią y więcey go sobie szacuią niz Europeyskie. Naywięcey handluią mosiądzem słoniową kością cyną, ołowiem, zelazem y niewolnikami, monetę maią kawałek płotna czworgraniasty iak chustka. Loangowie są mocni y rosli, uznaią Boga ale czczą diabła. obrzezuią dzieci niewiedząc przyczyny dla czego to czynią. Woienny ich rysztunek szabla łuk y strzała. Dwa zwyczaie maią osobliwe, 1. ze niewiasty około roli robią. 2. ze dzieci po Rodzicach nie dziedziczą, tak iako y Krolewskie tylko Bracia ich edukuią sami wziąwszy dziedzictwo. w Miescie Loango Europeyczykowie niemogą handlowac az zapłacą Krolowi y Officyalistom.

CONGO Krolestwo. nad morzem ciągnie się mil 60. a na lądzie 100 Graniczy ku Zachodowi z Oceanem Murzynskim, na Południe ma gory Xiężyca y ludzi kafereyskich. na wschod Gorę z ktorey rzeki wypływaią. na Połnoc częsc Krolestwa Boni. Ma bardzo łaskawe powietrze bo ani lato upałami, ani zima mrozami nie dokucza. Dzieli się na 6. Prowincyi: Baraba. Songo. Sundi. Paugo. Batta. y Pemba. Obfituie w zboza przenicę, proso, ryz. Palmy ma wielorakiego gatunku, iedne rodzą daktyle, drugie Indyiskie orzechy, trzecie z ktorych wino, oley, ocet, y chleb robią. z wierzchołka tego drzewa wyciskaią sok podobny do mleka, ktory z początku słodki lecz potym ocet się z niego robi. z owocow wyciskaią oley podobny do naszego masła, zazywaią go do potraw, smarowania y swiecenia. Znayduie się tam drzewo nazwane Ensada ktorego gałęzie wypuszczaią nieiakie cienkie nici, ktore iak dostaną do ziemi, to się przyimuią y wyrastaią w drzewa bardzo urodzayne. Słonie tak się wielkie znayduią ze zęby z iednego ważą 200 funtow. koni ani wołow nie maią. w Pembie iest Stolica Krolewska. Obywatele naywięcey w Bambie mieszkaiący bardzo mocni, pałasze noszą do Szwaycarskich podobne Kupuią ie w Portugalij. za iednym cięciem zywego człowieka na puł przeciąc, albo odrazu wołowi głowę na puł przeciąc u nich bardzo lekko. Byli przedtym takowi ze beczkę wina 325 funtow ważącą, wziął na ramie. Halsztuki na szyie robią sobie z słoniowych ogonow, gdy potrzeba Krolowi ludzi na woynę z tey Prowincyi takich ludzi wychodzi 40000. Są mocni ale nie odwazni wyiąwszy mulatrow, urodzonych z czarnego męszczyzny a białey niewiasty, albo czarney niewiasty a białego męszczyzny małzenstw. Ci są smiałego serca, nieodziwaią się tylko koszulą albo tylko wstydliwe strony okrywaią. Dwarazy w tym Krolestwie zbieraią do roku. bo sieią w Styczniu, a

zbieraią w kwietniu, sieią w Wrzesniu a zbieraią w Grudniu. y dwie zimy maią podczas Equinoctium. w lasach znayduią wiele owocow, chowaią owce y wszelkie zwierza stadami, między temi ma dwoch osobliwych zwierzow ieden zwany Pakassa tak wielki iak bawoł uszy ma długie na puł łokcia, rogi proste siere białą z cętkami czerwonemi y czarnemi, ryczy iak lew. Drugi zwany Zebra iest iak muł, sierc ma rożnego koloru białego żołtego y czarnego. Innego iadowitego zwierza iest dosyć szczury, muchy, komary są tak liczne, że gdyby się dobyły do domu to by y ludzi y bydło zaiadły. gdyby ich stoną nie wykurzano. Niewiasty w tym kraiu zebrawszy się w iedno sieią y wraz zbieraią zniwo, ktore zebrawszy iedną część daią Gubernatorowi, drugą na nasienie, a trzecią między siebie dzielą. Wielu tam iest dzikich ludzi co wcale nago chodzą, nie maią żadney monety, lecz zamiast monety zażywaią skorup morskich, albo kawałkow płotna iak chustek, albo niewolnikow. Miasta ma: Congo. Bemba. Laonda. Domow nie maią tylko z ziemi lub błota. bo tam nie maią kamieni ani cegły.

Krolestwo to nayprzod nawrocone do Wiary S. przez OO. Dominikanow liczono tam aż do R.P. 1587. krolow chrześciańskich dziewiąciu. w Mieście Laonda są karmelici Obserwanci, kapucyni. Jezuici, ktorzy są Plebanami.

ANGOLA krolestwo. Dependowało przedtym od Kongo, ale więcey iak 180 lat wybiło się z pod władzy iego y ma własnego Krola, iednak chodzi Congowi. Angolowie są mocni ale prostacy. Portugalowie co rok tu wykupuią 20000 albo 25000 niewolnikow. iest tu wiele Chrześcian takich iak w Congo. Ten kray ma gory srebrne. Miasta ma: Dongo. Massagar. Mochima. Luicongo. Bengela. Są tu także dwa krolestwa Benguela y Matapan, w ktorych Europeyczykom tak niezdrowa aura, woda y legumina, bo iak tam ktorego złoczyncę posłali Holendrowie y Portugalowie to ledwie pułgłosem mowił y w ziemię się obrocił Domy tam wszystkie z błota y słomy. Do tego krolestwa należą: Kap czarny. Kap zielony albo dobrey nadziei. Kap Igła. U Kapu nadziei okręty wszystkie powracaiące z Indyi maią swoy spoczynek.

krolestwo Angola nawrocili do wiary S. Missyonarze Soc: Jesu AP 1558. X. Baltazar ochrzcił tam 3. krolow: Banze. Jore y Guinei.

KASRERYA.

Kray ten długości ma 500 mil. wszerz 40 mil. naywięcey obfituie w pasterska zywiące stada bydeł rożnych. Ludzie tamecznі naywięcey się zabawiaią łowieniem ryb, y biciem zwierza, tym tylko żyiąc, bo ledwie w niektorych mieyscach maią ryż y iarzynę. Owce tamecznе wełny nie maią tylko skorę iak kozy. Powietrze w tym kraiu zdrowe tylko około Kapu dobrey nadziei chłodne dla śniegow leżących na gorach. Kafrowie żyią 100 albo 120 lat mieszkaią pod ziemią w skałach albo domach chruscianych są czarni, nago chodzą, bestyalscy, prostacy, szpetni, y dzicy. Są między nie mi

mi Antropofagowie bardzo szpetni y tak iako Hotlentowie ktory iedzą surowe mięso y wnętrznosci nieoczyszczone, ięzykiem mowią tak iak berty ie nie artykułowanym. Czczą mięsiąc, dochodzą iednak iednego Boga ze iest, ale mu czci zadney nieczynią, zowią go Humma. Naywięcey tu iest: drikow, ieleni, niedzwiedziow, słoniow, Nosorozcow, Tygrysow, Lwow. Figura Lwa Afrykanskiego.

Lwy nie iednakowe wszędzie się znayduią co do formy ciała y co do mocy. Te lwy ktore się rodzą w Partyi, nie są tak mocne y srogie iak te ktore się rodzą w Tracyi, bo maią głowę wielką, brwi wydatne, włosy długie około szyi. ktore się zaś rodzą w Arabij, maią długie włosy na szyi y na przednich nogach. Te zaś ktore się rodzą w afryce dalszey maią bardzo straszliwy wzrok, na członkach rzadkie włosy, ale są nay mocnieysze nad wszystkie. Te ktore się mięszaią z rysiami iuż nie są tak bardzo kosmate, iako y samice, bo samiec bardziey kudłaty niżeli samica. Co się tycze natury Lwa: bardzo są zwierze gorące, y dlatego po między samcami częsta utarczka y złosc, na to wszystko zapatrzie się Afryka bo dla szczupłosci wody rozne się zwierzęta zchodzą w iedno do picia mieysce, gdzie roznego zwierza łączenie się bywa, albo przez gwałt albo przez gorącosc, y przeto w Afryce naywięcey dziwnego iest zwierza Lwica niech się tylko z Rysiem złączy, lew to zaraz poczuie przez ow zapach ktorym Lwicę czuć dla łączenia się z rysiem, to iak poczuie, za raz wszystkę złosc wywiera na nię. Żeby zaś się z tego lwica niewyda ła ze miała łączenie z rysiem, albo się w rzece myie, albo daleko odchodzi. Według zdania Arystotelesa Lwica kiedy pierwszy raz rodzi to wydaie pięcioro szczeniąt, kiedy drugi raz to czworo y tak aż do

iednego, gdy zaś iedno porodzi iuż odtąd nie płodna, to zaś ostatnie szczenie nad wszystkie przeszłe naydzielnieysze. Lwica do karmienia szczeniąt ma dwie piersi w środku brzucha pod piersiami lecz bardzo małe y mleka w sobie mało maiące. Lew iest cały mocny ale w bokach słaby, w karku osobliwie mocny bo tylko iedną ma kość grubą bez żadnego stawu. Między wszystkiemi zwierzami tylko ieden lew rodzi się patrząc bardzo mało sypia, y niepozna go śpiącego tylko potym że mu się ogon rusza. Uryną samcy tak wypuszczaią iak psy podniosszy nogi, ktora bardzo śmierdzi. rzadko kiedy piie, co trzeci dzień tylko iada, a ieżeli sobie dobrze podie to potym y trzy dni nie nie ię, ieżeli by zaś nadto zaszło że mu żołądek iuż przyimować niechce, to łapę włożywszy w gardło pazurami wyciąga. Żyie długo, a kiedy ktory stary to mu y zęby powypadaią. Że wszystkich zwierząt ieden tylko lew łaskawy na pokorne go, bo niechby się chciał na kogo rzucić tylko mu się położyć na ziemi zaraz mu da pokoy. kiedy się srozy na ludzi, w przod zawsze na mężczyznę ważeli na niewiastę, na dziecię tylko się wten czas srozy kiedy głodem ciężkim przymuszony. kiedy ogonem nie rusza, to poznać że wtenczas iest dobry, łaskawy, y niby łaszący się, kiedy się zaś rozgniewa nayprzod ogonem bije wziemię, a kiedy ieszcze bardziey zły to w grzbiet sam się bije ogonem. Złość trwa w nim długo tak przeciw człowiekowi iako y przeciw zwierzęciu od ktorego był obrażony, a niech tylko będzie skaliczony od kogo, to go y w naywiększey czasie pozna y gotow się rzucić na niego. kiedy ucieka nieobraca się iakoby się bał lecz pomału idzie mrucząc a ogląda się. kości iego są bardzo twarde bo iako w krzemień może w nie ognia skrzesać, gdy się rozgniewa to tak ciężką złość ma w sobie y zapalenie że niekiedy zdycha od złości. Nieporwie się na nikogo, tylko albo obrażony albo przymuszony głodem. I lubo tak srogi zwierz a małych się rzeczy boi, nayprzod boi się wozu proznego kiedy się koła obracaią, bardziey się ieszcze boi kogucego grzebienia y śpiewania. a naybardziey ognia.
Obfituie to Państwo w wiele złota osobliwie w Krolestwie Sofalla hołdu iącym Portugalij. z kąd wiele profituią w złoto, słoniowe kości, bursztyny y niewolnikow.

BRZEG LANGUCBARY.

Kray ten z imienia swego znaczy kray czarnych, bo tam ludzie czarni, wszyscy bałwochwalcy. Położony między Oceanem, Kafarrami, Monoemugią y Abissynią: powietrze ma złe, gorące, y ziemię nieurodzayną. ma wiele Krolestw a prynćypalnieysze: Lamon. Melinda. Monbaza. Quiloa. Mozambica. w Melindzie Portugalowie maią swoię Fortecę obfituie ten kray w złoto, srebro, heban, bursztyn, kość słoniową.

BRZEG AIAN.

Ten kray ma długości mil 150 szerokości 70. Obfituie w Proso ięcz:

mien, owoce, pasturiska, stada Koni y bydła, miod, wosk, pieprz, złoto, słoniową kosc, y niewolnikow. Skopy tuteysze maią ogony ważące 25 funtow, krowy są białe a bez rogow, drugie zas są tak wielkie iak wielbłądy, inne są czarne a maią rogi iak ielenie a są dzikie, inne są o iednym rogu. Aianowie są w pol czarni iakoby baiantowaci, a inni są czarni w lądzie mieszkaiący. Religij Machometa, znayduią się y przychodniowie ale bez wiary y kradzieżą tylko żyią. To Państwo dzieli się na 3 Krolestwa: Adel. Ardea. Madagoxa. y Rzeczpospolitą Brawa chołduiącą Portugalij.

BRZEG ABEX.

Ten brzeg ciągnie się nad morzem czerwonym. Dzieli się na dwa Krolestwa: Dankali. y Carnagas. Obywatele Religij Machometa.

EGIPT.

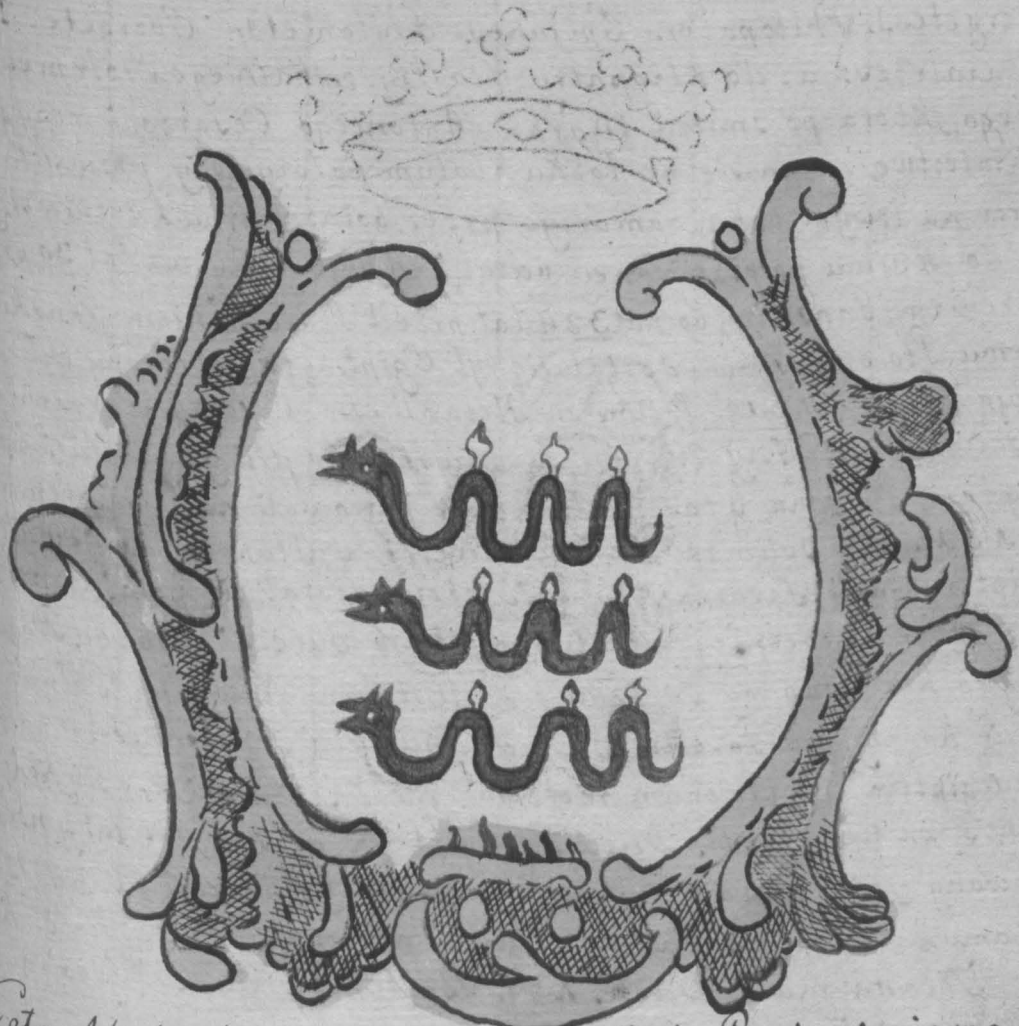

Cała Afryka ktora na tak wiele dzieli się Prowincyi nie ma Sławniey szego, dawnieyszego y pożyteczniey szego krolestwa iako Egipt, bo fundowane od Mezraima Syna chama a wnuka Noego przed Narodzeniem Chrystusa Roku Swiata 2007. było bowiem ieszcze za czasow Abraama y miało krolow swoich, Po Mezraimie panowali w Egipcie Faraonowie [: Faraonami zwali Egipcyanie swych krolow tak iak Rymskie Państwo Cesarzami swoich zowią Potentatow:] iakoto Faraon Amasis. Faraon Mefres. Faraon Henkres, za ktorego panowania ostatniego roku Moyżesz

lud wyprowadził z niewoli. Po iego zatopieniu w morzu panowali Faraonowie, iakoto: Aherres. Cherres. Armeus. Remesses. Menopes. &c aż potym za czasow Salomona panował Smerdes, y wielu innych po nim aż do Amasa, ktorego Kambizes Syn Cyrusa krol Perski podbił y Egipt pod Monarchią Perską przeniosł y tak ustali Faraonowie. Ten ostatni Farao Amasa, rządził w pokoiu y z honorem, y był krol z wszystkich nayszczęśliwszy, rozkazał był Magistratom aby doglądały, kto iakim sposobem życie prowadzi, iezeli się dobrze rządzi aby był zato czym obdarowany, iezeli źle aby był skarany. Ktore prawo potym Solon wprowadził do Ateniencrykow. Wybiło się znowu Krolestwo Egipskie z pod władzy Perskiey Roku od założenia Rzymu 340 y miało krolow swoich aż do Alexandra, po ktorego smierci Ptolomeuszowi naypierwszemu Wodzowi iego a Synowi Laguza dostał się Egipt. Cypr. y Fenicya, y tak Ptolomeuszowie Krolowali w Egipcie przez 290 lat, to iest Ptolomeusz Syn Laguza. Ptolomeusz Filadelphus. Ptolomeusz Evergetes I. Philopator. Epifanes. Philometor. Evergetes II. Phisco. Auletes. aż do Kleopatry Siostry ostatniego Ptolomeusza Dyonizego, ktora po smierci Marka Antoniego Cesarzowi rezygnowała Krolestwo, sama się na łozku złotym położywszy, pozwoliła się iaszczurce na lewym boku zamorzyć przez boiarn prowadzenia się na triumf do Rzymu po przegranej batalij Akcyackiey na lat 30 przed Narodzeniem Panskim, bo na 324 lat przed Narodzeniem Panskim pierwszemu Ptolomeuszowi dostał się był Egipt. y tak obrocony był na Prowincyą aż do R.P. 619. Potym za Heraklliusza Cesarza Saraceni do Afryki z Arabij wpadłszy Chrzescian wszystkich wybili y wypędzili, postanowiwszy tam Sułtana, y tak Sułtanowie panowali nad Egiptem aż do R.P. 1517. gdy Soliman Cesarz Turecki Sułtanow zawoiował. y tak Egipt z niewoli Saracenskiey wyszedłszy dostał się pod iarzmo Tureckie, z ktorego rocznie y intraty ma Skarb Turecki 1500000 Piastrow. Granicy to krolestwo od Zachodu z krolestwem Nubij, na Południe Nilem się koncży. na ~~Południe~~ Wschod z puszczą Arabską ktora iest między Egiptem y czerwonym morzem. na Zachod Nilem się koncży ktory idzie ku Wschodowi. Dzieli się Egipt na wyższy, średni y niższy wyższy zwany Said zamyka w sobie 4. kalifaty. Średni zwany Bechira. zamyka w sobie 3 kalifaty. Niższy narzwany Grijt. ma 3. kalifaty. Miasta ma: Asuan. Kair. Betsemes. Suez. Alexandryą Bikiery. Damieta. Pelusa. Rosetta.

BETSAMES. Miasto zwane Heliopolis. zaszczyca się Rezydencyą Nays. Maryi Panny, gdy uciekała z Betleem z Panem Jezusem z Jozefem S. przed prześladowaniem Heroda.

ALEXANDRYA. miasto zaszczyca się Stolicą Patryarchalną. W tym mieście z roskazu Ptolomeusza 70 Tłumaczow wykładali Pismo Swięte, kazdy z nich będąc w innym pomieszkaniu osobno zamurowany. Tu się rodzili. S. Paweł Pustelnik. S. Hilaryon S. Antoni Pu:

stelnicy. S. Ambrozy. S. Cyril. Filo żyd. Klemens. Orygenes. Ptolomeusz Stacyusz.

Egipt dzieli się na dwie części Wschodnią y Zachodnią. Wschodnia wszystka pusta y piaszczysta. Zachodnia iest nayobfitsza na cały świat, przypada tego Nil oblewaiący ią. tak że Egipcyanie często muszą piasek sypać dla zbytniey tłustości ziemi.

Egipt obfituie w przenicę, ięczmien, ryż. legumine wszelką, bawełnę, cukier, len, balsam, senes, daktyle, mosiądz, płótno. wina dobre. Oleiu y drew nie maią, bo się tam drzewa rzadko rodzą. Zwierzęta domowe w wielkiey liczbie paszą, iako to: bawoły wielbłądy, woły, konie, osły, baranty, kozy, ktore są rosleysze niż nasze. Dla obfitey y tłustey paszy, nie dzy wszystkiemi naytłustszeysze y naygrubsze barany, ogony maią do samey ziemi wiszące, skory tak im wiszą pod gardłami iak wołom, wszystkie czarne bo tam niemasz białych baranow. Nie tylko tam ziemia rodzi obficie lecz y bydło, bo owca dwarazy w rok rodzi po kilka iagniąt. Niewiasty nawet nietylko zwyczaynie po dwoie dzieci rodzą, lecz iako pisze Munster in Cosmographia lib. 6. fol: 1127. po troie y poczworo dzieci na raz rodzą, czas zas ich rodzenia nietak 9. miesięcy iako wszędzie, lecz w 8 miesięcy wydaią płod z siebie. co dla innych Niewiast iest niebezpieczeństwem śmierci to dla nich przyczyną zdrowia. Dla takowey bujności ziemi przypisuią sobie Egipcyanie że pierwszy sposob sianiaw polu zboża y uprawiania roli pierwszy Izys wynalazł w Egipcie, a brat iego Ozyryś do Palestyny y innych mieysc przeniosł ten sposob.

Że tam zima bardzo lekka, y bagna ktorych iest wiele niezamarzaią ptastwa przez całą zimę bardzo tam wiele, tak że się pola bielą od nich, osobliwie bocionow. Żab tam iest bardzo wiele, y gdyby ich bocionie nie wybierały było by ich wszędzie zadosyć. W całym Egipcie kury na iaiach nie siedzą y kurcząt nie wylęgaią, lecz maią takie piece sztucznie wyrobione ze 3000 albo 4000 w nie iay kładą y cieplem tak umieią dogadzac, że się wszystkie kurczęta wylęgną.

Około Manfelu takie są gorąca że od 10 godziny ranny aż do wieczora odetchnąć prawie nie można. Znayduie się tam okropna puszcza tak niebespieczna że iey ciężko przeiechać, ponieważ gdy lekki piasek od wiatru podniesiony bywa iako deszcz znowu spada y podrożnych albo zywo zasypuie, albo im drogę tamuie. W tey drodze między karawanami to iest kompaniami wielki iest porządek zachowany. Przewodnicy w małe kotły znak daią kiedy się ruszac albo stanąć trzeba ruszaią się zas na 3. albo 4. godziny przededniem. Żaden zas bez ochwistego życia niebespieczeństwa, ani się w tyle zostać, ani na bok zyjść nie może, ponieważ w puszczy ani drogi ani ścieszki nie masz Przewodnicy iednak tak są wiadomi, że w piasku bez śladu gościca się pewnego trzymaią na żadną stronę nie wybaczaiąc. W południe tylko odpoczywaią, nie zdeymuiąc rzeczy z wielbłądow, a tego dnia podrozy nie kończą aż ledwie w 4. godziny w noc, taki zas piasek gorący iest że kto idzie boso, to mu zaraz nogi puchną, przeciwnym zas sposobem nocy są bardzo chłodne, z ktorey odmiany rożne

między podroznemi powstaią choroby, w tey obszerney puszczy niewidac ani ptaka ani zwierza zadnego, ani trawy, ani muchy, tylko gory piaszczyste. Panstwo Sudan graniczy ku wschodowi z Krolestwem Sennar, gdzie Kupcy z wyzszego Egiptu iezdzą na iarmark kupowac złoto y niewolnikow. W Krolestwie Dongola nic tu za pieniądze nie kupuią, lecz wszystkie towary wzamianę idą, przeto podrozni tu sobie prowiant skupuią: pieprzem, anyzem, koprem, gwozdzikami, wełną granatową &c. Inszego zas tu chleba nie iedzą tylko z Dora pieczony. iest to małe okrągłe ziarno, z ktorego takze piwa robią ale gęste y niesmaczne, takie piwo chowac się nie da, ale zawsze trzeba swierze robic, iezeli prosty człowiek chce sobie bankiet sprawic, tedy się stara o kawał chleba z Dora y flaszę piwa ktorym się tak upiiaią iak winem, przy tak mizernym wikcie ludzie ci są czerstwieysi, zdrowsi y mocnieysi niz Europeyczykowie, Chałupy ich są z gliny lepione y słomą z Dora poszywane konie maią bardzo piękne, lecz kulbaki wysokie y bardzo ciężkie, ktoremi konia prędko zmorduie. Ludzie znacnieysi z nienakrytą głową chodzą tylko warkocze sobie zaplataią. Odzienie ich całe; suknia bez rękawow y sandały na nogach. Ludzie zas prosci nie maią takowey sukni, lecz obwiiaią się w kawał płotna albo materyi iakiey, ktorą roznym sposobem około siebie okręcac umieią. Dzieci prawie nago biegaią. Męszczyzny noszą przy sobie dzidę, między ktoremi niektore są bardzo misternie robione, kto z nich ma szablę, ten ią na lewym ramieniu nosi. Przeklęstwa y przysięgi u tego ludu bardzo są w zwyczaiu, bo u nich ani wiara, ani wstyd, ani uczciwosc mieysca niema.
W tym krolestwie nigdy deszcz nie pada, a lubo deszczu ziemia nie zna przecięz urodzayna Nil rzeka wszystko sprawuie ktory przez srodek Egiptu płynie zalewaiąc wszystkie pola. Ta rzeka w tenczas przybiera kiedy wszystkie rzeki ustaią, zaczyna przybierac kiedy słonce staie w naywyzszey sferze y przybiera az do porownania nocy zedniem, iłem z tey wody uprawia ziemię y buyną oddaie. im wyzey wyleie tym buynieyszą oddaie ziemię, bo tam gdzie nie zaleie zadney buynosci nie ma ziemia, y w tenczas większa radosc obywatelom im mniey swoiey ziemi oglądaią. Maią pewne znaki przez ktore dochodzą iak wysoko wylewa a zatym iaki będzie urodzay. Gdy wyleie wzwyz łokci szesnascie, to prawa miara do urodzaiu, iezeli wyzey, to zabiera czas do siewow, iezeli nizey to ziemia nie napoi się do sytosci. gdy nie zbierze tylko na 12 łokci albo na 13 iuz w tenczas chłopi obawiaią się głodu. Gdy iuz woda wysycha. około dnia 12 Pazdziernika, az do pierwszego Listopada zasiewaią pola, a tak w przyszłym zbieraią Maiu. Ta rzeka Nil bierze swoy początek od 12 zrzodeł z między gor Abissynskich. w Ocean wpada Atlantyczny szescioma odnogami zwanemi: Rio Grande. Rio S. Domingo. Rio Casamanca Rio dos Ostros. Rio Gambia. Rio Senega. Nil wysp ma na sobie 100 z ktorych iedna naywiększa nazwana Meroe. Ta Rzeka karmi wiele krokodylow. Hipopotamow zaiadłych zwierzow. y innych.

KROKODYL.

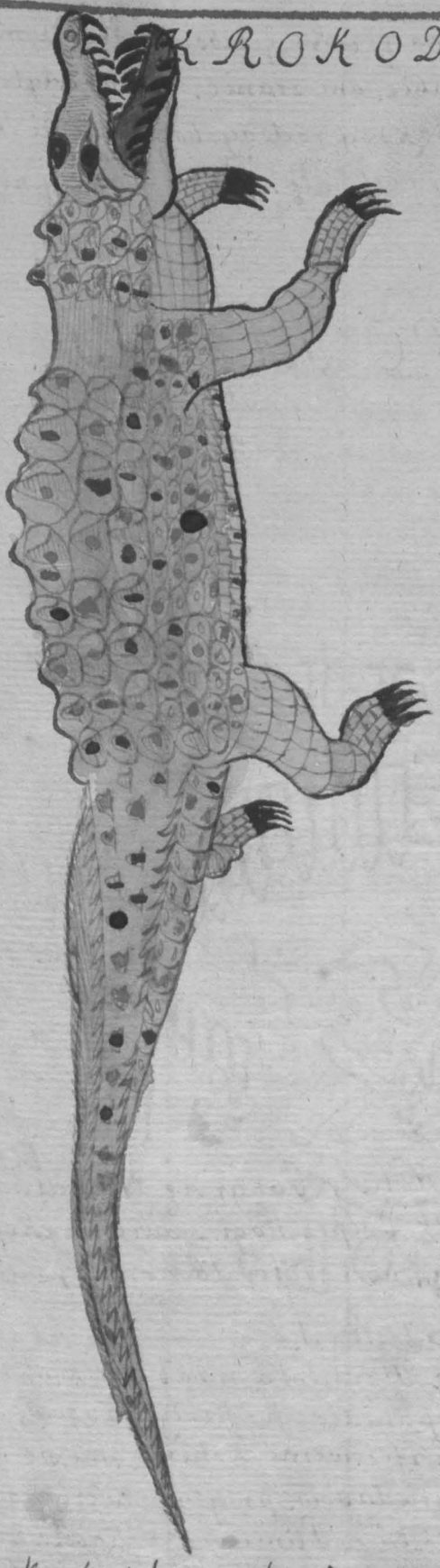

Zwierz ten tak w wodzie iako y na lądzie przebywa, rodzi się z iaia, ktore wielkością są podobne do gęsich, bo Krokodyle iaia niosą, żyie tak długo iak człowiek, ięzyka niema, na grzbiecie ma bardzo twardą łuszczkę, zęby po obydwoch stronach, dwa naywiększe, nietylko ludzi pozera ale y inne ziemskie zwierzyny, a gdy ma człowieka pozerać to płacze, gdyby kogo ugryst tylko choć go nie pozre, taki ma iad w zębach, że ta rana nigdy się nie zgoi. Jak iest srogi zwierz tak iest boiaźliwy, bo iako goni gdy kto ucieka przed nim, takżeż on sam ucieka gdy go gonią. Przez 60 dni iaia niesie codzień iedno, tak ichże przez 60 dni wysiaduie, a wiele lat żyie na swiecie tyle prawie ma zębow. W lecie zawsze chodzi w dzień po ziemi, a w nocy w wodzie siedzi. W zimie przez 60 dni, a iako inni mowią, przez 4. mieśiące na osobności siedzi nic nie iedząc w wodzie ma miec słaby wzrok, ale na lądzie bardzo bystry. Krokodyle wielkości są rożney iedne są długie na 20 stop. taki paszczekę ma na pułtory stopy długą, koloru iest popielatego, w znemi iednak cętkami nakrapiany, nie tylko na lądzie ale y na wodzie następuią na ludzi, bo gdy mały statek na rzece płynie, to krokodyle oskoczą ow statek y ludzi porywaią. Pływaią przedniemi nogami podniosłszy łba, a upatruią ieżeli gdzie czego niemasz, a gdy postrzeże iakiego zwierza na brzegu wodę piiącego, rzuca się w głębokość pod wodę y zbliżywszy się za nos łapie zwierza y do wody

zciąga, leżą częstokroć kupami na piasku, y lubo do niego z muszkietu da ognia nie można go ani zabić, ani zranić. Krokodyle które się zowią Xiamnes, tych iest naywiększy rodzay, bo długości iest na 12 sążni, y chociaż na krotkich nogach ale szypko biega, y nic mu się iuż niewybiega co napadnie.

HIPPOPOTAMUS.

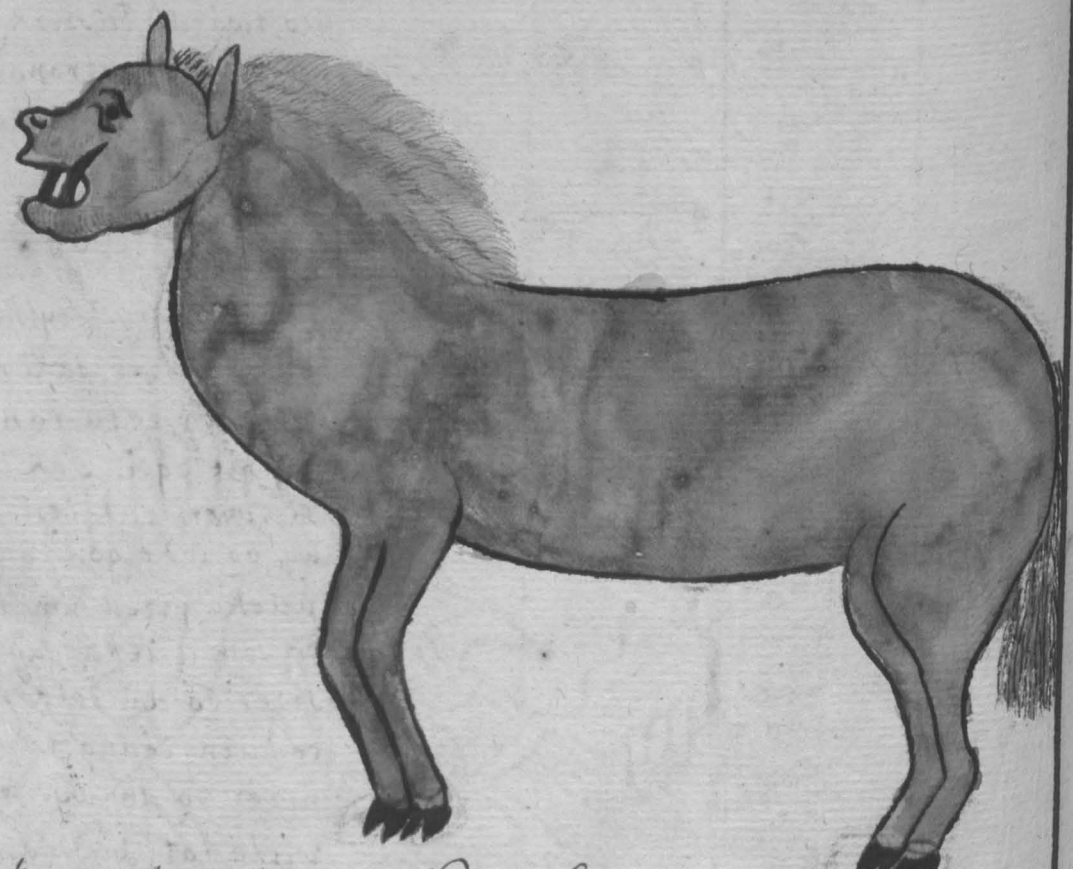

Iest to koń wodny zwierz w Nilu y Gangesie znayduiący się, ma uszy iak osioł, kły w pysku iak wieprz, nogi z dwiema kopytami, iak woł, bardzo zwierz straszny, bo resztą do Konia podobny.

LABIRYNT.

Ten Labirynt Egipski według Herodota miał 16 kwater, w każdey kwaterze były Pałace wspaniałe, kościoły Bogow, Piramidy liczne, Galerye przyozdobione porfirowemi kolumnami, po których były schody do wchodzenia po 90. gradusow, przytym nieliczona rzecz obrazow, statuow &c a iako dodaie Pliniusz, że każda brama do tego ogrodu, iak ią tylko ktokolwiek otwierał wydawała odgłos iakoby piorunowy, y dodaie że tam była statua Bożka Serapis wysoka na 9. Sążni cała Szmaragdowa.

PIRAMIDY.

Egipskie Piramidy których było cztery między cuda świata policone stały pułtory mili od Kairu, między Miastami Boulac y Sakahemesie, nazwane słowem Greckim Pyr, iakoby ogień, bo się wysoko

koncryty na płomieniu ognistym. Jedna znich była naywiększa, około ktorey 360000. ludzi robiło więcey niż 20. lat. Trzy zaś kolumny stawiane były 18 lat y miesięcy 4. Naywiększa zabierała do koła Krokow 3532. Druga miała krokow do koła 2948. Pierwsza była z marmurowych kamieni długich na 7. krokow, ktore Sułtanowie odebrawszy Egipt przenieśli do Kairu na most; w tey naywiększey z iedney strony na wschod słonca była brama z drzwiami, z ktorey zstąpiwszy niżey były groby dwa w ktorych były trunny, iedna duża, dwie małe, gdzie krolow chowano. Trzecia była naymniejsza ale naypiękniejsza z Murzyńskich kamieni. Ktorą sobie Kodope wystawiła. zabierała dokoła krokow 1452.

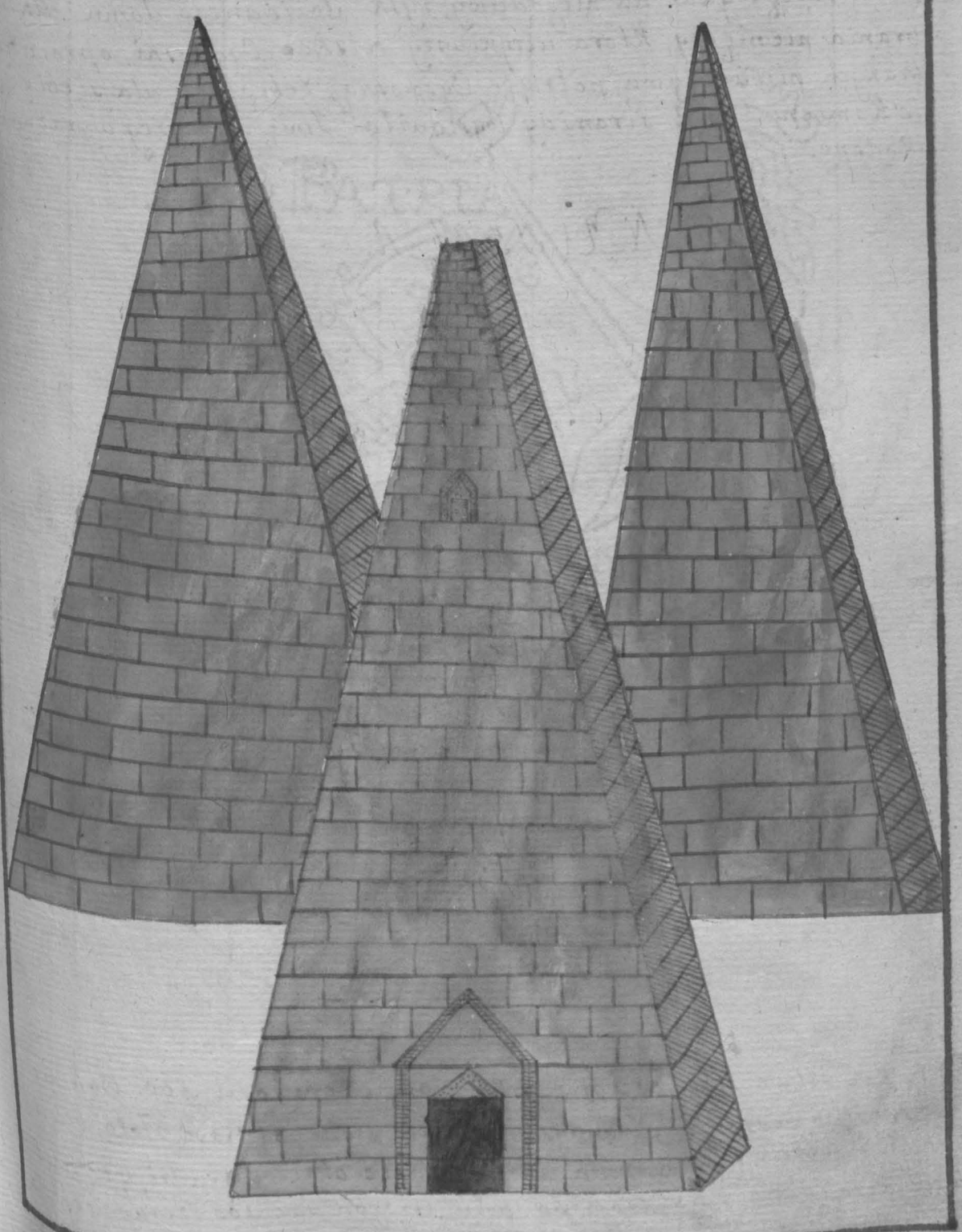

krol kleofes do wystawienia iedney Piramidy zaciągnął ludzi sto tysięcy w ktorey kamienie ciosane były długie 30 stop Geometrycznych, przewoz sam kamieni z gor Arabskich potrzebował czasu lat 10 a wystawienie tey Piramidy lat 20. iest na formę Quadratową 800 sążni tak wzwyż iako y wszerz, wszystek kamien polerowany, a w srodku był grob dla tegoż Krola naznaczony, kanał od Nilu przechodził pod tąż Piramidą, z boku były schody do weyscia na sam wierzch, oprocz zas innych inskryppcyi, Rzemieslnicy wyrazili expens, na same cybulę czosnek y rzadkiew 1600 talentow co uczyni talerowbitych Polskich 960000. Herodot pisze ze kleofes krol, nie miawszy iuż na expens pieniędzy, odważył się Corkę swoię wydac na niegodziwy zysk do iednego domu dla zebrania pieniędzy, ktora uczyniwszy rozkaz Oycowski, oprocz zebranych pieniędzy na potrzebę Oycowską, zebrała y dla siebie tyle kamieni ze pot Piramidy wystawiła. Imię iey wyrzey wyrazone Rodope.

NUBIA.

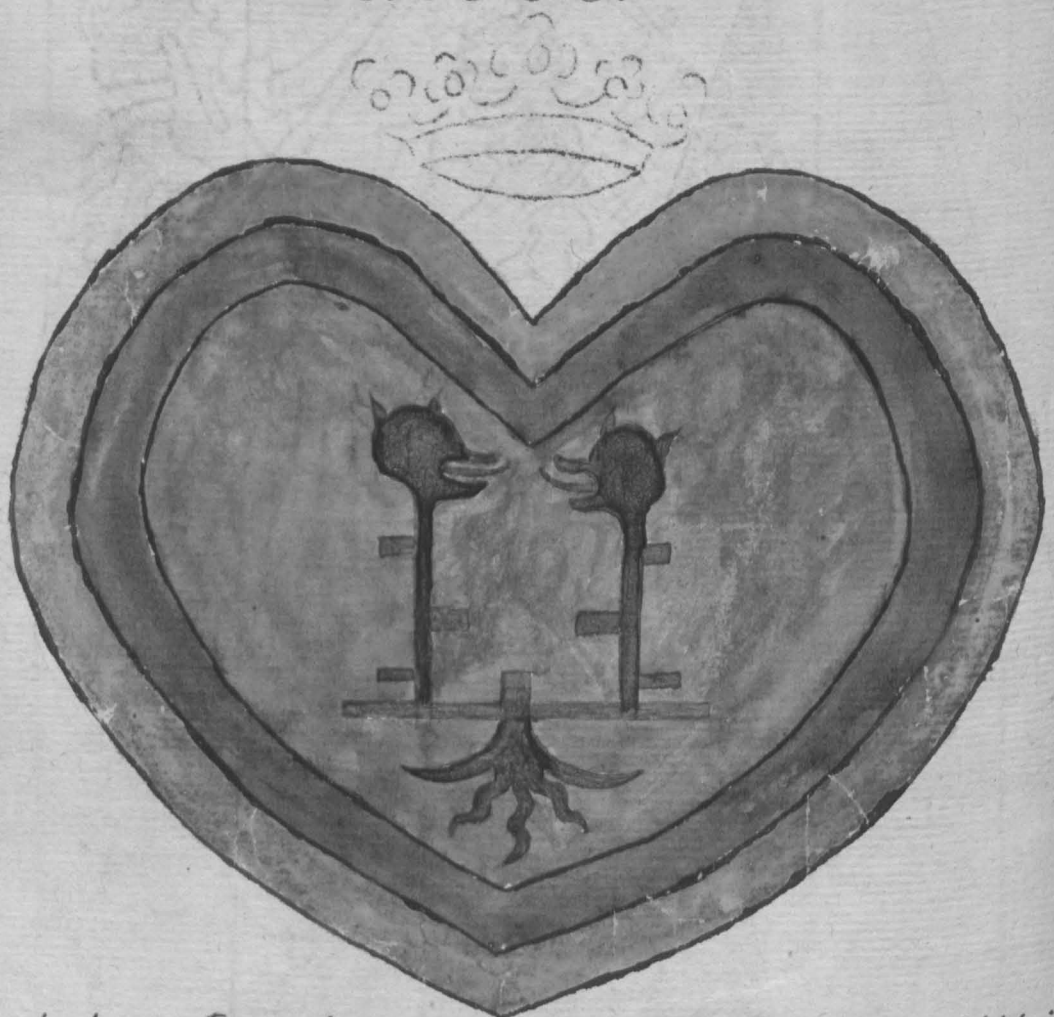

To Krolestwo długosci ma mil 200. Szerokosci 100. Obfituie to Panstwo w Bandal, wonnosci wszelkie, słoniową kosc, złoto, truciznę tak subtelną ze iednym ziarnem może otruc 10 ludzi, y tę truciznę przedaią bardzo drogo, bo za tut trzeba dac 100 czerwonych złotych.

tych, z kondycyą przyobiecaną ze iey w Kraiu swoim zarywac nie będą ani przedawac, zbieraią zaś te ziarna trucizny na końcu ziela zwanego ortya albo z podobnego do niego.
Miasta tego Krolestwa: Dunkala. Galva. Jalas. Jagva. Jumalva.
Nubijczykowie są zbytnie czarni, subtelni odwarni y pracowici. Religij są Syzmatyckiey. Maią u siebie cukier czarny smaku niedobrego, złoto nayprzednieysze, muszkaty, drzewa sandalowe, lwy, tygrysy, wielbłądy, krokodyle.

WIELBŁĄD.

Natura wielbłąda do znoszenia wielkich prac, wrodzoną zaś niena wiść maią przeciw koniom. w Nubij naywięccy wielbłądy uczą do pra cy, tym sposobem, nayprzod z młodości wiążą im nogi do klęczenia, y przez 15 albo 20 dni nakładą mu kamieni na grzbiet aby się nie ruszył, mleka mu bardzo wiele niedaią dla przyuczenia go do niecystego picia, y z tąd bywaią tak przyuczone, że kiedy chcą co pakować na niego, tylko go ruszą w kolana zaraz ukleknie, przez 5 dni może wytrzymać bez picia, co iest z wielką wygodą dla podróżnego, kiedy przez puszcze gdzie wody nie masz prowadzą cie zary, lecz kiedy też napadnie wodę to bez upamiętania pije, nigdy iednak czystey wody pić nie będzie tylko mętną, y gdzie czystą wo dę napadnie, nizeli ią pije wprzod ią nogami zmąci. Wielbłąd żyie lat 50 a czasem y sto. Samica w 11 miesięcy rodzi. Wielbłądy mnieysze to iest Dromedaryusze służą Nubijczykom za konie, bo są bardzo szypkie. Arabowie kiedy chcą przedać chudego wielbłąda to mu otworzy skorę pod ogonem y nadmie wiatrem żeby się wyda wał tłusty. Mleko wielbłądowe ma bydź bardzo skuteczne na ulez

czenie puchliny. Na wyspie Madagascar innego mięsa nie iedzą tylko wiel błądowe y to iest u nich naywiększym przysmakiem, lecz ich tez wiele maią. W Nubij gdy kto idzie do krola osobliwie Cudzoziemiec, na pierwszym dziedzincu powinien zostawic obuwie, poddani zas własni y ponczochy muszą zdeymowac, potym witac go potrzeba zwyczaiem kraiowym, trzyrazy przyklękaiąc y po trzyrazy ziemie całuiąc. Krol siedzi na pięknym paradnym łozku pod baldachinem w sukni ciasney a długiey w zawoiu białym na krzyz nogi załozywszy. wokoło niego trochę nizey siedzi 20. starych Ministrow, Gwardya zas na dziedzincu dwiema liniami stoi. Dworzanin stoi w drzwiach sali, ktory tak słowa mowiącego do krola powiada krolowi, iako tez słowa krolewskie w odpowiedzi stoiącemu oznaymuie. Odhodząc od krola po audyencyi takze trzema pokłonami czcic go nalezy. kiedy krol wyiezdza gdzie z Pałacu, nayprzod 400 konnych iedzie, za niemi następuie krol nadworną Infanteryą otoczony, ktorzy wielkim głosem iego chwałę spiewaią, między temi idzie 800 Panien z wielkiemi koszami na głowie bardzo dziwnie ze słomy uplecionemi a rozne kolory y rozmaite kwiaty reprezentuiącemi. Osobliwie gdy iedzie na obiad, wsrodku tych Panien wielkie miedziane maią misy na ktorych obiad gotowy niosą. Te potrawy nayprzod przed krolem, potym porządkiem przed całą kalwakatą zastawiaią. Naostatku za krolem 200 albo 300 konnych iedzie. Krol ktory się nigdy nie pokazuie tylko kwefem iedwabnym koloru roznego twarz zakrywszy, na rekreacyi siada do stołu z odkrytą twarzą, na radą zas gdy zasiada, to zasiada rano y w wieczor.

Sądy tam się nie odwłoczą; iak tylko złoczyncę osadzą, zaraz go Sędzia examinuie y sądzi, y dekret ferowany bez odwłoki exequowac każe, kara zas u nich na złoczyncę, położą go, y tak go długo w piersi biią az umrze. Miasto Senaar iest stolica krolewska. Położone nad Nilem 100000. ludzi w nim rachuią, budynki ma o iedney kontygnacyi, u ktorych na wierzchu iest pomost zamiast dachu, na Przedmiesciach chałupy z trzciny. Wszystko w nim bardzo tanio. Wielbłąda dostanie za 16 złot: Polskich. wołu za 4. złote. Barana za 3. grosze polskie. Chleba przennego ani zytnego tu nie iedzą pieką go iednak dla Cudzoziemcow, sami chleb iedzą z Dora. smaczny on iest kiedy swiezy, lecz w kilka godzin smak traci, robią placki tak cienkie iak talarbity. Handluią tu piaskiem złotym, a przed krolewskim Pałacem targ bywa na ludzie, z iedney strony Męszczyzny z drugiey niewiasty siedzą na krzyz nogi załozywszy. Mocnego y dobrego Męszczyzny za 10 talerow dostanie. Egipcya nie corok wielką ich liczbę wykupuią. Naydrobnieysza moneta u nich krzyzyki zelazne, potym idą pułgrosze Tureckie srebrne, ktore Fadala nazywaią. Wszystka inna moneta są pistole Hiszpanskie y talary bite, ale ich nie biorą kiedy nie są piękne okrągłe. Gorąca się zaczynaią w Styczniu, ustaią na koncu kwietnia, potym przez 3. miesiące deszcz pada, z czego powietrze zaraża, a między ludzmi y bydłem mor powstaie. Wino, gorzałka, y miod, iest im zakazana y nie piią tego tyl

ko

ko kryiomo. Napoy ich pospolity iest iakies piwo, ktore Busa nazywaią Po smierci krola Nubij, Rada się walna zbiera, ktora wszystkich Bra ci krola nowego pozabiiac każe, iednak od tego tyranstwa czasem Krolewicowie uchodzą.

Drzewa w Nubij są bardzo roskoszne y wielkie, w lasach de Acassias są drzewa wysokie cierniem kolące, ktore maią liscie zołte y grantowe. w lasach Gesinu są tak grube drzewa ze dziewięciu ludzi razem, ie dnego obiąc nie może, liscie na nich iak nasze melony, owoc zas gorz ki a podługowaty iak ogorki. Czasem będzie tak grube drzewo ze 50 ludzi w nimby wygodnie stanęło gdyby było wydrożone. Czołna nawet na przewozie Nilu tak są wielkie iak okręt. Drzewo nazwane Schesling większe niż nasze dęby, owoc ma mnieyszy od naszych melonow wo dnych, wewnątrz ma skurkę, a na kilka przegrodek podzielony iest, ziar kami zołtemi y mięsem napełniony iest, tak słodki iak Cukier y nieco ma kwasku, tak iest zimny ze ziadłszy go, nim się ochłodzi dobrze, ile w tym gorącym kraiu. Drzewo Deleb nazwane podobne do Palmy, liscie tego drzewa podobne do wachlarza, owoc podobny do winnego grona, łu skami twardemi okryty, koloru zołtego, łuski tesą twarde iak kamien więc kiedy wiatr zawieie, o siebie się obiiaiąc grzmot wielki czynią y to skot. Otworzywszy ten owoc co z wielką pracą przychodzi, widzieć się daie wełna sokiem słodkim napuszczona, tak iest przyiemna ze sma czniejszy owoc podobno się nie znayduie, w srodku iest nasienie iak so czewica twarda y gruba. toż samo drzewo daie inny owoc razem na kształt rzepy troiaką łuską okryty, ktory wewnątrz ma mięso iak w pieczonych kasztanach. Drzewo Cugle niezmierney iest wysokosci, a owocu niema tylko kwiat granatowy y to bez zapachu.

Deszcz tu tylko po Zachodzie Słonca pada, w dzień zaś pogoda y cie pło zbyteczne bywa.

W tym Państwie mieszkała krolowa Saba ktorey imie własne Ma queda ktora przychodziła do krola Salomona słuchać iego mądrości około Roku Swiata 2954.

ABISSYNIA.

Krolestwo Abissynow zowie się owa ziemia Murzynska pod Egiptem Cesarz iey ich ięzykiem zowie się Ioannes Belul. co się znaczy wy soki albo drogi. Inni go zowią Prete Jannem. Inni Xiędzem Janem, a le nieiest Xiędzem iak drudzy rozumieią. Od innych zwany iest Negus wielki. To Państwo w rozłożystosci swoiey zasięga od Morza Czerwone go aż do Oceanu Murzynskiego. Granicy od Północy z Egiptem, od Wschodu z morzem czerwonym, od Południa Gorami Xięzyca otocze ne, od Zachodu ma krolestwo Congi, czarną rzekę, krolestwo Nubią y Nilem Koncy. Cesarz Abissynski zaszczyca się bydź z Pokolenia

Dawida y zazywa nie kiedy takowego podpisu: N. N. Nayuyższy moich krolestw od Boga iedynie ukochany. Podpora Wiary. Pochodzący z Pokolenia Judy. Syn Dawida. Syn Salomona. Syn Kolumny Syonu. Syn z nasienia Jakobowego. Syn Ręki Maryi. Syn Nabu według ciała. Syn Swiętych Piotra y Pawła według Taski. Cesarz wyższego y niższego Murzyńskiego Państwa y obszernych krolestw Juryzdykcyi y Ziem. Krol Noy. Caffares. Fatigier. Angoli. Baru. Balignary. Adei. Vanguy. Goyamy, gdzie Nilu zrzodła bę.

kray iest bardzo obfity, lato tam dwarazy do roku y prawie zawsze lato ze wieden czas na iednych polach sieią a na drugich zbieraią, osobliwie nad Rzekami ziemia tak urodzayna iż trzy razy do roku zniwa. w niektorych mieyscach kazdego miesiąca zboża sieią osobliwie iarzyny. Obfituie w przenicę, ięczmien, wielogroch, proso, len, ale z niego płotna nie umieią robic, z bawełney tylko ktorey maią zadosyc sukna robią. Cukier, złoto, srebro, mosiądz, sol czerwoną, Cytryny, limonie, wino, ale wino niebywa tylko na Cesarskim Stole y na Patryarchy, miodu y wosku bardzo wiele maią, bo pszczoły nawet w pomieszkaniach swoich chowaią, dla tego w kraiu samemi tylko woskowemi zawsze swiecą swiecami. Zwierzow ma to Państwo prawie wszelkiego rodzaiu. Osobliwego zas ma zwierza iednego zwanego Wielbłądolampart, ktory tak iest rosły, ze Rycerz na koniu po między nogi y pod brzuchem może mu przeiechac. Szaranca tam często wielką czyni szkodę. W ieziorach Abissyńskich znayduie się kon morski dwarazy większy niżeli wol,

głowę ma konską, lecz mięso bardzo smaczne do iedzenia. W tych ieziorach znayduie się ryba zimno wydaiąca z siebie, bardzo pomocna na frebrę, bo ią tylko człowiekowi przyłozyc na zywot, zaraz bole straszne czyni, lecz frebra nigdy się nie wroci. Są tu ieziora wielkie, iedno zwane Zaira długie 80 mil. szerokie 40 ma na szrodku wyspę ktorey do koła 40 mil. Drugie zwane Zaflan, ma wzdłuz mil 70 w serz mil 30. Fungi iezioro ma Częsc tey obszernosci; Niger Iezioro ma tak wzdłuz mil 15 iako y w serz 15 mil.

Lwy w tym kraiu często się pokazuią, tak ze nocy całe podroznym nie są bespieczne, bo lew y wielbłąda porwie. Zeby zas podroznym nieszkodziły, ognie wielkie z pilnoscią rozkładac trzeba, bo się ognia bardzo boią.

Gdy Cesarz kogo do siebie wokuie, Gubernator pierwszy ktoremu to zleca, wszystkie rzeczy zaproszonego Goscia do siebie odbiera y do bliszszego znowu Gubernatora oddaie, y tak ie przewozą az do Zamku Cesarskiego bez naymnieyszey szkody. Gdy iuz ma przychodzic przed Cesarza, idzie przez kilkanascie pokoiow y antykamer do wielkiey Sali gdzie Cesarz siedzi na Tronie. Tron ten bardziey podobny iest do łozka wspaniałego, osadzony na odlewanych ze szczerego złota nogach karmazynowym adamaszkiem w złote kwiaty przykryty. Stoi w koncu Sali. Cesarz zas ubrany w ciasną suknią z długiemi rękawami, pasem złotym opasany, z nienakrytą głową, tylko włosy w warkocz uplecione, sam ieden na tym tronie siedzi nogi na krzyz załozywszy. Dworscy wszyscy we dwa rzędy przy nim stoią ręce na krzyz złozywszy na piersiach w wielkiey modestyi. Przystępuiąc do Tronu pokłon mu trzy razy oddac trzeba, a gdy komu rękę poda do pocałowania iuz to wielka łaska, bo wtenczas to tylko czyni Cesarz kiedy kogo chce uszanowac. bo innych do pocałowania ręki nie przypuszcza az wprod 3. razy na twarz padaiąc nogi mu całuią.

Abissynczykowie lubo liczą bydz Katolikami, lecz są Syzmatycy błędami Dioscora y Eutychiusza zarazeni, solennie iednak odprawuią nabozenstwa, Nayswiętszą Maryą Pannę gorliwie czczą. Gdy tedy Cesarz ma poysc do koscioła, nie zacłania Twarzy, dwoch Xiążąt przy bramie Pałacowey czeka go z wspaniałym baldachimem pod ktorym Cesarz idzie, trębacze, paukierowie, arfistowie y inni Muzycy idą przed Cesarzem za nim zas siedmiu Xiążąt, kazdy od Dworskiego iednego za rękę prowadzony, ieden z nich za Cesarzem idący z gołą głową, niesie koronę Cesarską, ktora z wierzchu zamknięta, na wierzchu ma krzyz z kosztownych kamieni, kazdy z Xiążąt ma dzidę w ręku. Officyalistowie Cesarscy porządkiem idą za niemi, po nich idą Muszkietyerowie w sukniach ciasnych roznego koloru, za niemi idą zbroyni saydakami, na koncu prowadzą konie Cesarskie, pod kosztownemi kulbakami, bogatemi rzędami, y złotemi dywdykami, okryte ktore az do ziemi wiszą. Patryarcha z 100 Mnichami stoi przy weysciu

kaplicy, kazdy z nich ma krzyz zelazny wręku, Patryarcha Cesarza biorze za prawą rękę y tak go wprowadza do kaplicy az do Oltarza przez długi szereg Mnichow, ktory z zapalonemi pochodniami stoią, baldachim zas nad Cesarzem az do iego Oratorium niosą, poskonczonym nabożenstwie, tak iako y przy iego zaczęciu z dwoch armat daią ognia, Cesarz zas tym porządkiem ktorym przychodzi, tym odchodzi do Zamku swego y tam usiadszy na Tronie każe przypuszczac tych ktorzy go o iaką łaskę proszą, suppliki ich czyta y bez odwłoki odpowiedzi daie. Gdy obiaduie Cesarz w Zamku, wszyscy mu ministrowie assystuią, stoł wielki przed nim stoi, a dla Panow są inne poboczne stoły, potrawy z mięsa wołowego baraniny y domowego ptastwa bo Murzyni dzikizny nie iadaią, tak zas wiele korzenia sypią do potraw że az przykre do iedzenia, iedzą też iedną potrawę z surowego mięsa ktorą tak robią: wezmą kawał mięsa surowego y drobno bardzo posiekaią, zołcią go wołową obleią y korzeniami roznemi obsypuią to maią za naywiększy specyał. Drugą potrawę iedzą z surowego mięsa; biorą z zołądka zabitego świeżo wołu trawę na poł przegniłą ktorą z pokraianym surowym mięsem mięszaią y musztardą zalewaią ta potrawa zowie się m e n t a. Miod u nich za naylepszy napoy, ktory tak robią: kiedy ięczmień rostki wypuszcza tedy go suszą y mielą potym go mięszaią z pewnym korzeniem nazwanym J a d d o, do 3. części wody iedną część miodu prawnego biorą y to razem pędzą, do dziesięci fontow tey wody miodowey ięczmienia biorą 4. łuty y tyler J a d do korzenia, wszystko to w kupę mięszaią y przez 3. dni robic musi miod iest klarowny koloru białego iak wino Hiszpanskie. iest trunek mocny po y wodkę z niego robią niepośledniejszą od Polskiey. Siostrom Cesarskim niewolno ani za krola poyść zamąż, a kiedy publicznie wyiezdza, iedzie na bardzo bogato ustroionym mule, z obustron idą niewiasty ktore nad nią baldachim niosą, otoczona iest naymniey 14. niewiastami ktore iey pochwały spiewaią. Warta Cesarska iest wynoszącą 12000 ludzi. a woysko zwyczayne: konnych 40 000 a piechoty 60000.

Patryarcha Abissynski podlega Patryarsze Alexandryiskiemu, od ktorego też poswięcenie bierze. Po wszystkich klasztorach starszych naznacza y ma moc zupełną nad wszystkiemi Mnichami, w tym kraiu iest ich wielkie mnostwo, ponieważ wszyscy oraz prawie mnichami bydź muszą, a inszego tam Biskupa oprocz Patryarchy nie cierpią. Mnichy nad Pospolstwem wielką moc maią, ale ieycz sem zazywaią na złe. Bardzo wiele ich się razem swięci, bo na raz Patryarcha swięci 10000 Xięży a Dyakonow 6000. Całe swięcenie ich na tym zawisło: że Patryarcha siedząc, początek Ewangelij S. Jana nad głowami tych przeczyta, ktorych chce swięcic, a potym

da im błogosławienstwo żelaznym krzyżem ktory w ręku nosi, Dyakonom zas samo daie błogosławienstwo bez Ewangelij. Czynią się Chrześcianami lecz są Syzmatycy, błędami Dyoscora y Eutychiusza zarażeni. Ich Religij są te nayosobliwsze Artykuły. Wierzą wiednego Boga Stworzyciela Nieba y Ziemi we trzech osobach. Boga Oyca. Boga Syna zrodzonego przed wieki z Oyca, ktory za nas przyiąwszy ciało umarł y Zmartwychwstał. Boga Ducha S. ktory od Oyca y Syna pochodzi; ten zbior iest ich caly wiary; stary Testament z nowym tak łączą, że niektorych obrządkow Żydowskich y chrześciańskich naśladuią. Dzieci wszystkie tak męskiey płci iako y niewieściey osmego dnia obrzezuią, iednak zadnego zbawienia nie przyczytuią obrzezaniu, ktore na samey tylkowie rze w Jezusa Chrystusa zasadzaią. Dnia 40 męszczyznę, a niewiastę dnia 80 chrzczą y nieuspieszaią chrztu tylko za nagłą potrzebą, kazdego roku Chrzest odnawiaią tak w dzieciach iako y w młodych, mowiąc zwyczayną formę Chrztu. Ten zwyczay od starszych swoich świątobliwie obserwuią, nie dla tego aby pierwszy Chrzest odrzucali albo onim powątpiewali, tylko zeby kazdego roku odpuszczenie grzechow odbierali. komunią pod dwiema osobami daią ludziom. Bierzmowania y Ostatniego pomazania, ani za Sakramenta przyznaią, ani przyimuią. Zarowno święcą tak robotę iako y niedzielę, utrzymuiąc się od prac ręcznych zwyczaiem dawnych Chrześcian. Prawo to za naywiększe maią ktore nam grzechy pokazuie, y te naybardziey pełnią, y twierdzą, że od smiertelnego grzechu nikt nie może bydz wolny, oprocz Jezusa Chrystusa Ktory to prawo za nas wypełnił, to iest rozgrzeszyc. Swiętych kochaią y czczą lecz ich nie wzywaią. Małzenstwa Klerykom y Xięzy, tak iak Politykom pozwalaią. Wszelki grzech cielesny uczynkowy karzą. Patryarchy powinnosc iest: stany Kościelne w iednosci utrzymowac, cwiczenia pilnowac Kościelnego, a niepostuszny wyklinac.

Abissynia nad wielą Krolestwami y Prowincyami ma Jurysdykcyą. Są albowiem poddane Cesarzowi Abissynskiemu Krolestwa do wyższey Ethiopij należące: Barnagnes. ten krol co rocznie mu poboru oddaie 150 koni z iedwabiem y innemi towarami. Basie zas Tureckiemu, złota uncyi 1000. Tigremaon. co rok daie 200 koni poboru z Arabij wyprowadzonych. temu Krolestwu iest znowu poddane Krolestwo Tigra. Angote Krolestwo pieniędzy nie ma, za miast pieniędzy kul żelaznych albo z soli zarywaią. Amara Krolestwo. imię ma od gory bardzo wysokiey, gdzie iest Zamek w ktorym Synow Cesarskich pod wielką pilną strazą chowaią, aby gdy umrze Cesarz Dziedzica z tamtąd wyprowadzili. Obywatele tego krolestwa domy swoie wystawiaią z krety y słomy. Ago krolestwo ktore przedtym było wolne y własnym się prawem rządziło, teraz podbite od Cesarza Abissynskiego. Prowincya Tigra. ktora ma Xięstw 24. y tyleż gubernatorow.

Cesarz dwoiakie ma woysko na pogotowiu zawsze, iedno na granicach krolestwa Nerea. Drugie na granicah krolestwa Goyam. gdzie nay

bogatsze są minery. Moc Cesarska ztąd iest naywiększa ze iest absolutnym Panem nad wszystkiemi dobrami Poddanych swoich, ktore im daie albo odbiera według upodobania swego. Ile razy kto znacznieyszy w iakim domu umiera, tedy wszystkie dobra iego nieruchome na Cesarza spadaią, z ktorych dwie części dzieciom umarłego się dostaią, trzecią zas komu innemu daruie, ktory się obowięzuie Cesarzowi za to, z woyskiem swoim assystowac gdy wychodzi na Woynę, y pewną liczbę Zołnierzy przy woysku swoim sumptem chowac. Ze zas takich chołdownikow iest wielka liczba, więc ten Monarcha w krotkim czasie, wielkie Woysko miec może. Gdy zas komu takowe dobra Cesarz daie, posyła mu wstęgę iedwabną, na ktorey te słowa wyrazone bywaią złotemi literami: N. Cesarz Ethiopiy de tribu Juda ktory nieprzyiacioł swych zawsze zwyciężył. Tę wstęgę Posłaniec Cesarski nowemu Wasallowi z solenną Ceremonią przypina na czoło, a przy trąbach y bębnach wyiezdza z nim na mieysce, ktore mu imieniem Cesarskim oddaie. Jak tylko deszcze ustaią w abissynij Cesarz w pole wychodzi na woynę przeciw krolowi de Galla y krolowi de Schemgalla. ktorzy iego naypotężnieysi są nieprzyiaciele, bo się wybili z pod władzy iego. Na woynie zołnierze bron swoię idem napuszczaią wycisnionym z iagod pewnych, ktore naszym porzyczkom są podobne; kto takim orężem raniony iezeli niema umyslney recepty na to, umierac musi.

Gdy ma Cesarz wyiezdzac trzema dniami wprzod publikuie y wspaniałe namioty przy miescie Gondar rozbiiac kaze ktorych będzie na 600 Namiot Cesarski iest z axamitu Czerwonego złotem aftowany. Trzeciego dnia srebrne kotły po miescie noszą, potym sam na konia siada y do Arringun iedzie gdzie woysko zbiera. Woyska iego są bardzo mocne, osobliwie to ktorym sam dysponuie a takowego woyska rachowac się może 500 000.

Nie łatwo się tak ludny y zyzny kray znaydzie iak Ethiopia w ktorym nietylko rowne pola, ale y gory ktorych tam wielka iest moc zasiewane bywaią. całe tam pola widac Kardamonem y imbirem zasiane, nad brzegami nad rzekami są lilie, tulipany, narcyzy, y tysiączne kwiaty, lasy y bory pełne drzew Pomoranczowych, Cytrynowych y rozowych, ktore daleko przyiemniey pachną nizeli nasze roze.

Statura y kolor Abissynow z innemi się Murzynami nie zgadza, bo nie są w cale czarni lecz tylko czarniawi, wargi maią małe, zęby białe, w Nubij zas Murzyni, są tępego nosa, warg grubych, twarzy czarney. Stroy ludzi znacznieyszych iest suknia iedwabna, pasem opasana. Lud zas pospolity w spodniach tylko bawełnianych pasem się opasawszy chodzi Sposob witania się maią dziwny; ieden drugiego biorze za prawą rękę y az do twarzy swoiey ią podnosi, lecz drugi w cale smieszny: bo spotkawszy się ieden drugiemu pas odpasuie, a sam się w niego opasuie przeto się trafia ze drugi gdy sukni nie nosi, całego prawie obnaza. Machometanami bardzo się brzydzą, nazywaią ich Scheberty to iest: niewolniki. y za ludzi ich bezecnych maią, Zaden Murzyn z niemi iesc

nie będzie, ani mięsa tego iesc nie będzie ktore bydlę Muzulman biie, ani z naczynia pic ktorego Machometan zazywał, iezeli nie będzie pierwey od Mniha oczyszczone. tak go zas oczyszcza: trzy razy go krzyzem przeze=gna y modlitwy niektore mowi, potym w owo naczynie trzy razy chuch nie własnie iak by z niego diabła wypędzic chciał. Gdy Abissynczyk Machumetana spotka, lewą mu rękę podaie a to iest znak ze nim gardzi, y niegodzi im się nigdzie tylko w Amfras publicznie się modlic. W tym Panstwie pieniędzy nie masz, lecz gdy kto co kupuie, to solą y złotem płaci, złoto zas iest na długie pręty rozciągnione, z ktorego tak wiele odcinaią ile potrzeba od dwoch łotow az do poł drachmy, ta zas tyle zawazy, ile puł Talara w Europie.

W miescie Aringun, korona Cesarska złozona iest ktorey 4000 lu dzi pilnuie.

Abissynczykowie cztery posty w rok maią, przed Wielkanocą dni 50. Przed S. Piotrem czasem dni 40 czasem mniey, Przed Wniebowzięciem N.M. Panny dni 14. Przed Bozym Narodzeniem Niedziel 3. W te posty nietyl ko się wstrzymuią od mięsa, masła, sera, lecz y przed Zachodem Słon ca nic nie iedzą, od Zachodu dopiero wolno im iesc y do połnocy. W sro dy y w piątki przez cały rok nie wprzod iedzą, bo ich scisle poszczą, az modlitwy swoie odprawią. Nikogo od postu nie dyspensuią, ani mło dych, ani starych, ani chorych. Dzieci pospolicie w 10 roku do komu nij przystępuią y gdy ią raz przyimą iuz do postu są obligowane. Spo wiedz ktorą czynią bardzo iest niedoskonała: powszechnie tylko się oskarzaią ze wielu grzechow winni są, ze na piekło zasłuzyli niewy mieniaiąc grzechow ani okolicznosci. Gdy tedy penitent Spowiedz skonczy, mnich ktory w prawey ręce krzyz trzyma a w lewey Ewange lią, krzyzem dotyka mu nosa, ust, oczow, uszow, y rąk, potym nad nim po niektorych modlitwach czyta Ewangelią, kilka razy go przezegna, po kutę naznaczy, y tak go odprawi. W kosciele z wielką skromnoscią się zachowuią, boso do niego wchodzą, dla tego cały kosciol kobiercami wy słany, nikt się tam nie ogląda wszyscy po cichu stoią. Ile razy komunia rozdawana bywa, wszyscy z kosciola wychodzą, sami tylko komuniku iący zostaią. W kosciele zadney statuy nie maią, przy mszy y godzinach ustawicznie zazywaią kadzidła, Mnichy dwarazy w noc wstaią na spie=wanie Psalmow. Ci oprocz kosciola tak chodzą iak ludzie swieccy, tylko ze fioletową albo zołtą czapką od nich się roznią. maią ich wszędzie w wielkim poszanowaniu. Muzyki zazywaią w kosciele.

W Prowincyi Syry iest rzeka Tekesel bystra.

W krolestwie Tygra, domy wszystkie są z Ciosowego Kamienia. Guber natorowie ktorzy tym krolestwem rządzą nazywaią się Barnagas. to iest krolowie morscy.

Gdy Syn Cesarski umrze po wszystkich miastach smierc trąbami ogła szaią, a wszyscy zaraz załobę biorą, Cesarz sam przez 3. miesiące od wszelkich by naypilnieyszych się spraw wstrzymuie. tak męszczyzny iako y niewiasty, chłopięta y dziewczęta, głowy zaraz golą, bo się nikt na pogrzebie z nieogoloną głową pokazac nie moze. Iedni nad umarłym spiewaią pie sni, inni twarzy swoie szarpią, inni stoczkami sobie skronie palą, włosy

targaią, y ile razy Abissyncyk umiera, straszliwy płacz ze wszystkich stych chac stron, bo się wszyscy sąsiedzi do domu umarłego zchodzą y tam go opłakuią. potym ciało zpewnemi Ceremoniami ~~opłakuią~~ obmywaią, y włożywszy do trunny na salę wynoszą, aż przychodzą Mnichy y z spiewaniem ciało to niesą do pochowania, po pogrzebie do domu nieboszczyka mnichy się wracaią, y ludzie, ludziom przez 3 dni daią iesc, a po trzech dniach rozchodząc się, na 8 dni, znowu osmego dnia przychodzą, płacz y lament po umarłym czynią, y tak robią co 8. dni.

MONOEMUGI.

Krol tego Panstwa tytułuie się Cesarzem y ma wielu krolow sobie chołduiących, osobliwie: Krola Mongalla y Montabana. Poganin iest y z poddanstwem. Obfituie ten kray w złoto, srebro, miedz, słoniową kosc, ktore tamecznі zamieniaią za materye iedwabne y burztyny

MONOMOTAPA.

Ten kray iest zewsząd wodami oblany. wzdłuż ma mil 150. w szer mil 70. Cesarz tego kraiu ma wielu krolow chołduiących sobie, y chowa zawsze wielkie woyska Piechoty bo koni niema w swoim kraiu. Obfituie ten kray w Ryż, cukier, złoto, srebro. Obywatele są czarni, silni y rozumni, maią wiele zon, z ktorych pierwsza rządzi, Czczą wiele Bozkow osobliwie Boginią Atuno o ktorey rozumieią że swiat stworzyła. Cesarz ten zowie się Krolem złota. Nawrocony był do Wiary S. w krotce iednak potym namowiony od czterech Mołnow Machumetanskich, tego kapłana ktory go nawrocił udusił Karał y wielu wycięc Jezuitow y Chrzescian.

WYSPY AFRYKANSKIE

ATLANTYCZNE

Madera odkryta od Portugalow R. P. 1419 tak nazwana od liczności drzewa, naywięcey się tam kminu rodzi.

Pico. Faial. Flores. Corvo. Graciosa. powietrze maią zdrowe y ziemię obfituiącą w wina y owoce.

KANARY WYSPY.

Tych wysp iest 7. Forteventura ma miast 3 Puteus niger. Taraval Janagla.

Kanarya wielka ma długosci mil 90. ma Miasto iedno tegor imienia Teneryffa. cokolwiek mnieysza. Miast ma 3. Abdeca. S. Crux. Jana-

gla. Długosci ma mil 25. ma gorę wysoką nazwaną Picus, ktora wyso
kosci będzie miała 1300 sązni, wierzchołek iey iest na formę głowy cu
krowey, wyrzuca z siebie płomienie, ktoremi okrywa poblizsze mieysca
czasem y kamienie rozpalone wyrzuca, podtym mieyscem okrytym
kamienmi, iest drugie okryte sniegiem, ponizey snigow okryta iest
roznemi drzewami zwanemi Vinatico, nizey okryta laurami, gdzie
są wielkie stada kanarkow zielonych naynizey iest ziemia obfitu:
iąca w zboza. ta gora wyzsza nad obłoki. kiedy natey wyspie robią
małwazyą sypią do niey trochę wapna niegaszonego, aby do in:
szych kraiow uzyteczna bydz mogła.
Ferro. ma wzdłuz mil 4. a wserz 3. natey wyspie iest rzecz podziwie
nia godna. Wody tam nie masz, a gorąca bardzo wielkie, ziemia su
cha tak dalece, ze dla zbytniego gorąca y bydło y ludzie smierdzą.
Gomera większa od Ferry wydaie z siebie naywięcey owocow, cukrow, wi
na. Palma nalezy do Hiszpanow, wyspa niewielka ale wesoła. ktorzy
z Hiszpanij płyną do Peruwiij y Brazylij na tey wyspie opatruią się w
wszystkie wiktuały. Miasta ma dwa: Tassa corda. S. Crux. R.P.
1677. było trzęsienie ziemi na tey wyspie przez 5 dni, zaczeło się dnia
13 Listopada, wtenczas y kozia gora otworzyła się wyrzucaiąc zsie
bie ognie po dwa razy y zasypała popiołem na 4. mile.
Wyspy te nazywaią się kanary od psow, ktorych tam wiele znalezio
no. Powietrze tych wysp bardzo gorące. Obfituią w ięczmien, miod, Cu
kier, wosc, trzciny, ser, ziele nazwane oricula ktorym farbuią sukna
fioletowe, wina bardzo dobre, palmy, orzechy, bydła y ptastwa zadosyc
Na wyspie Ferro. ze wody nie maią dał im Bog takie drzewo ktore le
karstwem iest dla ludzi y bydła. to drzewo otacza obłok, od ktorego
tak wilgotnieią liscie, ze nieustannie z nich woda ciecze, rozstawi:
wszy tedy naczynia pod drzewem, tyle wody biorą ile komu potrzeba
bo całey wyspie wystarczyc mogą.

WYSPY HESPERIDES

To iest wyspy kapu zielonego ktore odległe są od niego mil 75. zamy:
kaią w sobie wiele wysp, a nayznacznieyszych iest 10. S. Antoni. S.
Wincenty. S. Łucya. S. Mikołay. S. Jakob. Wyspa solna. Bonavista
Majo. Fuego. Brawa. Obfituią: w sol. skury kozie. wino. mięso.
Ryz. Proso. przenicę Turecką, pomorancze. cytryny. melony. figi. ogorki.
rozenki. kury Barbaryiskie. kury domowe. pawie. Synogarlice. kuro:
patwy. przepiorki. osobliwie maią ptaki zwane Flamencos te pta:
ki maią mięso białe, a piora tak czerwone iak ogien, tak są wielkie
iak Bociany. w brzegach Morskich obfituią w wiele ryb. Okręty do
Indyi przechodzące maią tu wielką wygodę spoczywaiąc. Portugalczy:
kowie wynalezli te wyspy. Wyspy: Majo. Sal. y Bonavista, maią zado
syc wszelkiego zwierza do iedzenia.

WYSPY MURZYNSKIE

Znayduią się na morzu murzynskim te wyspy. S. Tomasz. Anniboni. Ferdinand del Porto. Principe. S. Mateusz. S. Helena. Madagascar. Monfia. Zansibar. y Pemba. Te wyspy odkryte od Portugalczykow.

S. HELENY wyspa odkryta R.P. 1510. należy do Anglij.

MADAGASCAR wyspa iakoby miesięczna nazwana wyspa S. Wawrzyńca, bo ią w ten dzień odkryli Francuzi R.P. 1506. od Południa do Północy ma mil 150. od wschodu do Zachodu ma mil 45 a winnych mieyscach 30 Powietrze ma zbytnie gorące, obfituie w pomarańcze cytryny melony, leguminę, ryż, bawełnę, cukier, szafran, tyton, y iakies ziele podobne do konopi, ktore ususzone utarszy zażyć tak iak tabaki, zaraz bierze sen człowieka, a po przespaniu się wesołość sprawuie w człowieku. Obfituie w drzewa nayprzedniejsze: Hebanowe, Brezylskie. Sandalskie, roznego koloru. palmy roznego gatunku, trzciny wydaiące z siebie podobieństwo cukru. obfituie w kamienie drogie oprocz dyamentow w wszystkie. y rożne zwierze. Ludzie tamecznі chodzą nago, tylko wstydliwe zakrywaią strony, poł biali, poł czarni, częścią Machometanie, częścią Poganie. Mowią y piszą po Arabsku. Żon wiele chcą maią. Domy ich są budowane z tarcic, fosami opasane, wsie niewielkiemi budami zagęszczone, mogą ie z mieysca na mieysce przenosić.

MONFIA y ZANSIBAR. y PEMBA. są bliskie siebie przy brzegach Zanguebarskich y mniey są mieszkane.

S. TOMASZA. Dlatego tak nazwana, że w dzień S. Tomasza od Portugalczykow znaleziona, okrągłość iey mil 40. Gdy tę wyspę odkryli znaleziona iest okryta pięknemi drzewami ktorych gałęzie do gory rosną. powietrza zadnego nie zna, iednak tam mało Chrześcian do 50 lat dożyie. y cudby to był gdyby Ktorego z siwą brodą obaczyli. Obywatele iednak łatwo żyią do 100 lat. Tam dni y nocy są iednakie. w Marcu y wrześniu częste y gęste deszcze padaią, innych miesięcy tylko rosa wszystko skrapia. Zboża twardego, ani żadnego owocu z pestkami nie rodzi, tylko: ogorki, melony, figi, y cukru obfitość, że corok 40 okrętow ładownych cukru z tey wyspy wywożono y zato sprowadzano zboże, ser, wino y inne potrzeby do życia. Miod albowiem na trzcinach rosnie taki iak guma biała, ktory zbieraią y cukier z niego robią, te trzciny Cukrowe są takie iak y inne liście maiąc długie, członki gęste tylko na 2 łokcie, kwiat ma kosmaty. Cukier zaś tak robią; latorości od korzenia rąbią, y ten sok ktory z nich ciecze w naczynia zbieraią, potym w czystym kotle dystyluią nad ogniem, iak się wyklaruie wylewaią w naczynia drewniane y to tężeie w naylepszy Cukier. Rodzi też ięczmień. proso. ryż. kapustę. pietruszkę. sałatę. cwiklę. rzepę. y inne ogrodowe rzeczy. w 5. miesięcy zniwo bywa iak tylko listki zaczną schnąc. korzeń trzcinowy 4. albo 5. łazek wydaie. Rakow bardzo wiele na tey wyspie znayduie się, tak że y w ziemi iak krety siedzą y ziemię przewracaią są wo-

dnistego, Między wszystkim ptastwem co się znayduie na tey wyspie są też y wroble zielone. Obywatele są częścią biali, częścią czarni. Lecz to rzeczdziwna co powiadaią że czarnych ludzi: pchły, pluskwy be bardzo gryzą w łożkach, a białych żaden z tych robakow nie ukąsi.

ANNIBONI.

Na tey Wyspie krokodylow y iadowitych bestyi niezmierna rzecz. iako pisze o nim Solinus iest o 4. nogach, języka nie ma lecz tylko wyższą podnosi szczękę, kły tak ciężko zsina iak dwa grzebienie zęby. szuka sobie na gniazdo takiego mieysca gdzieby wody niedosiły kiedy rzeka zbiera gdy samica dzieci ma tak ich broni na przemiany z samcem ze się y pazurami srozy na człowieka y chuchaniem.

ZOKOTARA

Naywięcey obfituie w Aloes, ktorym handluie na cały swiat, na lery do Arabij.

WYSPA PERŁOWA.

Na tey Wyspie osobliwie ten iest zwyczay ze gdy Niewiasta porodzi mąż na iey mieysce połog lery, a ona wszystkie roboty domowe odprawuie.

Murzyni tak się brzydzą białemi ludźmi ze nigdy Europeyczyk nie brzydzi się tak murzynem.

O Dzikich ludziach w Afryce.

CYNAMINI. mieszkaią na granicach południowey Afryki, pobliscy Barbarzyncowie narzywaią ich leśnemi ludźmi, Ci maią brody dłu gie. wielkie stada leśnych psow pasą dla obrony życia, bo od połowy lata aż do połowy zimy Indyjskie woły nieliczoną liczbą ich kray nachodzą, lecz nie wiedzą dla czego. czyli ich tam inne zwierzą nape dzaią, czyli dla paszy, czyli naturalnym trybem. Tym gdy się nie mogą siłą swoią oprzec, psy na nie wypuszczaią ktore ich wielu łapią te woły ciż leśni ludzie surowe iedzą y aby im się na potym konserwowa ły nasalaią. wiele także innych zwierzow te psy im łapaią, ktoremi oni żyią. ktorzy zaś w ostatnich południowych stronach mieszkaią, lu bo są ludzie, żyią iednak tak, iak zwierzęta.

ICHTHIOPHAGI. ktorzy na odnodze Arabskiey mieszkaią są dzicy ludzie, przez całe życie nago chodzą. Żony y dzieci wzaiemne maią, bardziey są podobni życiem do bestyi niżeli do ludzi, bo ci tylko naturalnością zgadzą się nie wiedząc co uciecha albo boleść, ani u cziwości ani wstydu nie znaią. Mieszkania swoie maią nad mo rzem przy gorach gdzie ciasne są iaskinie, nawet do weyścia trudne w tych iaskiniach mieszkaią y dla bespieczeństwa aby nikt do nich nie doszedł, zakładaią się wielością kamieni.

MONSTRA LUDZKIE AFRYKANSKIE.

Że monstra z ludzi dziwne znayduią się w głębszey Afryce piszą o tym Pomponius Mela. Pliniusz y Solinus. I S. Augustyn pisząc: lib: 16. de Civi: cap. 8. otym ze samym mowi: Deus ipse cum sciret quarum partium similitudine vel diversitate contexeret pulchritudinem universi etiam monstrosos homines in mundum producere voluit. Znayduią się nayprzod

CYNOCEFALOWIE.

Ci ludzie są z psiemi głowami y pyski psie maią, nie mowią iak ludzie ale szczekaią iak psi. ktorym szczekaniem bardziey się bydź wydaią bestyami niżeli ludźmi.

MONOCULI.

Znayduią się tacy ludzie ktorzy iedno tylko w czole maią, y dla tego monoculi nazwani, to iest o iednym oku.

ARIMASPITOWIE. Ci ludzie nie tak chodzą iako zwyczay nie ludziom wrodzona rzecz iest, lecz na rękach y nogach chodzą. Ci ludzie nigdzie nie maią pomieszkania dla siebie, lecz tak się tylko włoczą w tamecznym Kraiu.

Znayduią się ludzie tacy w Ameryce ze ust nie maią y nie iadaią lecz tylko tym żyią, co nosem mogą powąchać.

PIGMEY CZYKOWIE. Ci ludzie są tylko wysocy na łokiec, y nieżyią tylko do osmego roku, Niewiasty ich w piątym roku życia swego dzieci rodzą, a osmego roku iuż się starzeią. Otych pisze Strabo, Jezeli to prawda, bo ich ieszcze nikt nie widział to nie można widzieć

ktorych sam widział

SCIOPADOWIE

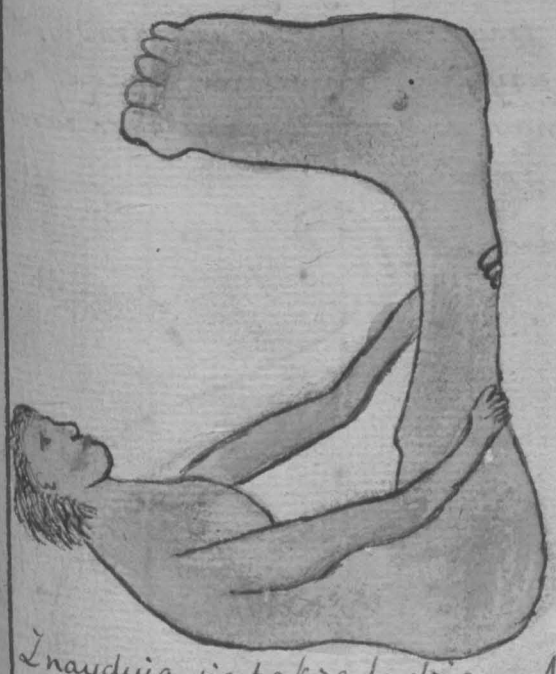

Znayduią się takze ludzie w Afryce, ktorzy bardzo wielkie stopy maią u nog, y kolana nigdy nie zginaią, a przecię bardzo prędko chodzą. O tych pisze Pliniusz że wlecie tylko na ziemi leżą, y stopami się od gorąca słonecznego zacłaniaią.

LUDZIE BEZ GŁOW

O tych ludziach mowią że ani głowy ani karku niemaią, lecz tylko twarz maią w piersiach z oczyma nosem y ustami.

Na Wyspie Meroe zwaney są wody podobne do oleiu, w ktorey wszystko by nayleksze tonie, niespłynie ani drzewo zadne, nawet y liść z drzewa ieżeli upadnie na tę wodę, zaraz do samego gruntu tonie.

WĘŻE AFRYKANSKIE.

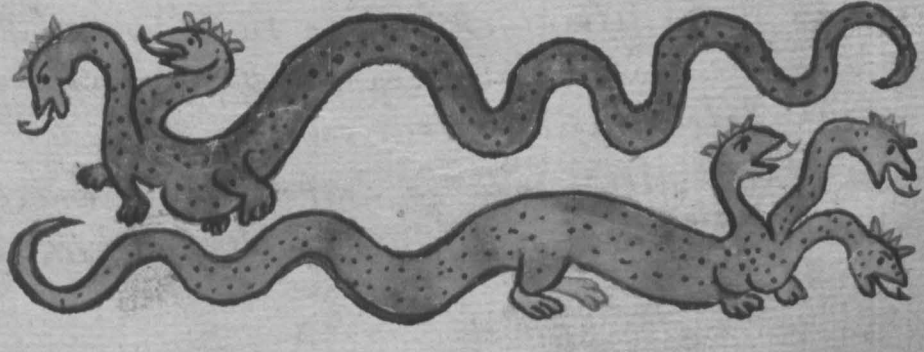

BAZYLISZEK

Jest to rodzay węzow: Na głowie ma iakoby koronę iasną, głowę ma bardzo spiczastą, dziub czerwony, ocy czarniawe, nog ma 8 syczeniem swoim wszystkie odpędza węże, niech tylko oddech swoy wypuści na małe drzewo zaraz go ususzа, wszystkie ziola y trawę wypala, skały kruszy. Powietrze tak zaraza tam gdzie się znayduie, iż y ptak tamtędy nie może przeleciec bo zaraz zdychac musi zniesc niemogąc tego zarazliwego powietrza.

Ludzi samym wzrokiem zabiia. y iako pisze Elianus o nim: że samym tchnieniem dla nieznośnego iadu ktory w sobie ma by naywiększego zabiia węża. Słowem żadnego na ziemi niemasz tak szkodliwego zwierzęcia iako Baryliszek, bo niech się tylko znayduie gdzie w iakiey iamie w mieście, całe Miasto gubi. Jest zwierzę bardzo małe, większy albowiem nie będzie iak na dobrą piędz a tak wielki iad ma w sobie y tak wiele gubi.

GŁOWACZE takze znayduią się w Afryce zwierzęta małe, te, podobnie iako y Baryliszek wzrokiem zabiiaią człowieka.

GRANICE AFRYKI.

Na Wschod Ocean Atlantycki, morze Murzynskie. Na Południe morze Kaffrow. Na Zachod Ocean Indyiski. Morze czerwone y Arya. Na Północ morze wśrodziemne.

Długosc Afryki od Wschodu do Zachodu mil Niemieckich 1050

Szerokosc od Południa do Północy mil Niemieckich 1005

Ameryka

Podług wielu Authorow Ameryka iuż dawniey miała bydź wiadoma y poznana, bo y Barbarowie Amerykanscy byli uwiadomieni o naszym świecie: o czym pisze Chevreau Historyk Francuski: bo po odkrytych krajach tamecznych Kalifornowie wyznali że mieli pewne uwiadomienie od swych Przodkow że na inszym swiecie są ludzie z brodą y odziani sukniami. Mexykanie także nauczeni od Przodkow swoich, że tam byli zaprowadzeni z inszych stron y pytali się Hiszpanow ieżeli nie przyszli ze wschodu. Uwiadomieni także ich Proroctwami im uczynionemi: że pewni ludzie z inszego świata mieli iednego dnia wnisc na ich ziemię y przydaie tenże Author Historyi Mexykanskiey, że te ziemie były poznane od dawnych, ponieważ Solon z iednym Xięzęciem Egipskim miał korrespondencyą o Wyspę Atlantyczną. Silenus piszący do Midasa w Xięgze 6 historyi Elienskiey, mowi: że Europa Azya y Afryka albo Libia są oblane Oceanem a za oceanem znayduie się Continens wielkości niewypowiedziany, gdzie ludzie y zwierzęta są daleko większe iak nasze, y ludzie dłużey żyią y zwyczaie maią przeciwne naszym y wielką obfitosc maią złota y srebra, ktore u nich mnieyszego są szacunku iak u nas żelazo. Że zaś nie mieli zwyczaiu nauczonego dawnie zażywac kompasu do nawigacyi, zacym łatwo może ich wymawiac że się niechcieli azardowac do płynienia tam y opisania nam rzetelney wiadomosci o Ameryce. Dopiero około 390 lat iako Krzysztof Kolumbus rodem Genuenczyk pierwszy odkrył ten kray w południowych stronach, wziąwszy od Ferdynanda kastyliyskiego Krola trzy okręty y ludzi 120 R P. 1492. pierwsza mu się podała do widzenia Hiszpaniola wyspa, a potym inne iedna po drugiey. Chcąc tedy Krolowi informacyą dac o szczęsliwey nawigacyi y o swierzą uprzątaiącego pomoc, powrocił się do Hiszpanij przyprowadziwszy z sobą ludzi Amerykanskich w niewoli 10 y wielką moc złota. bo przez 4. swoie nawigacye wniosł do skarbu więcey iak 60000000. funtow złota. a od R P. 1492 do Roku 1645 z tamtych Indyi Zachodnich przywiozł do skarbu Hiszpanskiego 450000000 funtow złota. Zate tak wielkie czyny Ferdynand y Izabella Kolumbowi do Herbu przyczynili herb Legionu y kastylli, Admiratem go Indow Zachodnich uczynili, y Sukcessorow iego, także y Brata Kolumbowego Bartolomego Gubernatorem Hispanioli kreowali. Tytuł Don, im y Sukcessorom iego przyznali, iakoż dotąd ieszcze Familia Kolumbow iest pod Tytułem Xiązat de Veragua y Margrabiow de Jamayca Admiratow Indyiskich. Ucieszył się tą nowiną Ferdynand, więc znowu R P. 1493. Kolumbusa wysłał z tytułem y władzą admiralską przyda-

wszy 3. wielkie okręty, a małych 14 y ludzi 1500. Zaszedł ten /: po ostrą utarczce odprawioney z woyskiem ktorym Białogłowa Poganska zą: dziła :/ za Hiszpaniolą y wynalazł Kubę y Jamaikę wyspy większe, oprocz 46 mnieyszych, y wiele innych. Samey obszerney Indyi Zachodniey do szedł A. P. 1497. Americus Vesputius /: za pomocą y sumptem Krola Hiszpanskiego :/ rodem Florenczyk, y przeto od iego Imienia cała ta część ziemi narywa się Ameryka. Pisze Ricciolus w Geografij swoiey l. 3. c. 22. ze dla tego dostały się w ręce Hiszpanom te tak obszerne kraie z woli Bożkiey, iż oni z całego Państwa swoiego wyrzucili Mau row, a potym Żydow nie maiąc żadnego względu na doczesne profity kiedy ten kray znaleziono, zastano w nim mnostwo Narodow rozmai tym kształtem rządzących się, teraz prawie cała ta Część Ziemi, po: dzielona iest na obszerne Prowincye, do rożnych Monarchow Euro: peyskich należące, ktoremi rządzą Vice-Reiowie albo Gubernatorowie imieniem y mocą swoich Pryncypałow.

Ameryka dzieli się na Południową.

Południowa Ameryka dzieli się na 6. Części: Hiszpania nowa. Mexyk nowy. Floryda. Kanada. Wirginia. Brytannia nowa.

Ta Ameryka Południowa, mianowicie Prowincya Sonora iest właśnie ieden przeciąg gor wielkich ktore się od Południa na Północ ciągną.

HISZPANIA NOWA.

Iest to Stary Mexyk, czyli Krolestwo Mexykanskie, pierwsze iest w Ameryce Południowey, do ktorego krola należało 30 innych Krolow, z ktorych kazdy naymniey 30000 Woyska mogł wyprowadzic w pole. Zawoiowany ten kray od Hiszpanow ktorych tylko było 500 przy Bodzie Ferdynandzie korteryuszu. Ci odważyli się nietylko pomyslic o obleże niu tego krolestwa, ale y do samey Metropolij właśnie bespieczną od wagą weszli, krola wzięli w niewolą y z małą złączywszy się kwotą Indy anow przeciwko 150000. nieprzyiaciół zwycięstwo otrzymali y krolest: wa Mexykanskiego y całey Południowey Ameryki uczynili zwycięzcą Karola V. Cesarza R. P. 1521. Imię swoie zabiera ten kray od Me xyku Miasta, co się tłumaczy: zrzodło albo strumien. Nayobszerniey sza w Ameryce Prowincya, bo ten wielki kray zamyka w sobie wszy stko cokolwiek Hiszpani trzymaią w Ameryce, wyiąwszy nowy me= xyk ktory potym nierychło zawoiowali. Ciągnie się ten kray w dłu gości na 300 mil. wszerz nie iednakowo bo w iednym mieyscu 70. w drugim 15. Powietrze ma gorące iednak czyste y zdrowe, obfity iest tak w pożytek ziemi iako też y ludzi y bardzo miły kray, dla te go tam między dniem y nocą ciężko rozeznać gdyż prawie wieczna wiosna. W Czerwcu. Lipcu. Sierpniu. y wrześniu ustawicznie pa: daią deszcze. y lekkie wiatry wieiące z obydwoch morzow, latowe u:

skramniaią upały.
Dzieli się to Państwo na 5. Części zwane Audyencye, dla tego że każda część ma swoie sądy czyli Trybunał.
GUADALAIARA Audyencya ma 7. Prowincyi. Xalisco. Chiametlan. Culican. Cynaloa. Biskaia nowa. Zagatecas. Guadalaxara.
Biskaia obfituie w kruszce srebrne w trzech mieyscach, przytym ma ołowie które są bardzo wygodne do przetapiania y polerowania srebra.
MEXYKANSKA Audyencya. ma 7. Prowincyi. Mexico. Iucatan. Tabasco. Guaxaca. Thascalan. Mechoakan. Panuco.
Mexico. Miał przedtym Cesarza swego.
Iucatan. Ten kray na kształt wyspy wzdłuż na 80 mil ma, a dokoła ma 180. Obfituie naywięcey w bawełnę. odebrany od Hiszpanow R. 1517
Tabasco. Tę Prowincyą naypierwey Hiszpani zawoiowali Amerykanom.
Guaxaca. tym się naywięcey szczyci, że w niey iest naywięcey klasztorow tak Męskich iako y białogłowskich.
Thascalan. Ta Prowincya z Hiszpanami się skonfederowała przeciw Mexykanom, zaco ma wielkie przywileie nadane sobie od Hiszpanow.
Mechoakan. Przedtym krolestwo wielkie tak iak Mexyco, teraz chołduie Hiszpanom.
Panuco. ma bydź bogata w złote kruszce.
POPOKatepek. gora w Prowincyi Mexykanskiey ognie z siebie wyrzucaiąca. kiedy R.P. 1540 zaczęła ognie wyrzucac y kamienie y piasek na 3. mile słychac było grzmot, a daley iak o 6 mil wyrzucała kamienie y piasek ognisty, co wiele popaliło zboża tak że. Tey gory wierzchołek zawsze sniegiem okryty, a pod gorą grunta bardzo żyzne.
GWATYMALSKA Audyencya. dzieli się na 8. Prowincyi: Guatimala. Soconusco. Vera Paz. Honduras. Nicaragua. Costarica. Veragoa. Chiapa.
Guatimala. ma gorę wyrzucaiącą ognie, które R.P. 1541 miasto zrujnowały iedno.
Honduras. Obfituie w złoto srebro y wełny delikatne. Wielogrochy tam 3. razy zbieraią do roku, a przenice y winograna dwaraży.
Nicaragua ma gorę ognie wyrzucaiącą. ma wiele klasztorow Męskich y Białogłowskich.
Chiapa. lubo obfituie w wiele rzeczy, że iednak nie ma złota, nayuboższą nazwana od Hiszpanow.
Hiszpania nowa. Obfituie: w złoto, srebro, żelazo, miedz. owoc Cacao podobny do migdałow, z tego Obywatele robią napoy bardzo upodobany toiest Cykulatę, y tego zażywaią za monetę. ma bawełnę. przenicę, ięczmien y wszystek rodzay legumin. Sałatę. kapustę. Chrzan. Cybulę pory. pietruszkę. rzepę. pasternak. groch. bob. Spinak. cwiklę. Socowicę. iagody. złote iabłka. Limonie. Cytryny. granatowe iabłka. Gruszek y śliw nie wiele ma. figow wielka obfitosc. migdałow mało. Win

nice, ale znich wina nie wyciskaią. Balsam przedni podobny do Egipskiego. Mais, podobny do grochu Włoskiego, z ktorego chleb pieką. konchy ktoremi farbuią szkarłaty. Ma zwierze rożne: Lwy, Tygrysy, Niedźwiedzie, Jelenie, Owce, bydło, kory, swinie, konie, osły psy, koty, zaiące, króliki. ma także zwierze ktore kupami chodzą po lasach nazwane Sainos iak maly dzik, te pępki maią na krzyzach. Ma ptaki: Gęsi kaczki, kury, kuropatwy, ale daleko rosleysze niżeli nasze. Jest tam ieden Ptaszek Cincon zwany bardzo pięknego koloru, nic nie iada tylko rosą zyie y zapachem kwiatow, ten wiesza się na iedney gałęzce y zasypia w Październiku a nieobudzi się aż w Kwietniu.

Cokolwiek tu Hiszpani z zwierzow y owocow Europeyskich zasadzili wszystko się pięknie udaie, tylko się wino nie dostawa z przyczyny, dy szczow w Sierpniu y Wrześniu.

Hiszpani odbieraiąc ten kray przez trzy lata go attakowali, ktory po strachem chuku armatniego y flintowego zawoiowali, ktorego ci ludzie nigdy nie słyszeli tylko się strzałami bronili. Teraz są wyćwiczeni do woyny, bron maią żelazną, przedtym zażywali tylko zamiast broni kiiow nabiianych zielonemi krzemieniami ktore są naytwardrieysze, zażywali: łukow, prcow, włoczni, u ktorych zamiast żelaza zażywali albo rogow, albo krzemieni. Wychodząc na woynę przybierali się w wiązki rożnych pior, inni rożnemi malowali się kolorami. Zastali Hiszpani ten kray bardzo ludny y dobrze rządzony maiący Krolestwa dysponowane y Rzeczypospolite. Lecz okrucieństwo Ferdynanda y Hiszpanow nad tym ludem znacznie wiely liczby Amerykanow, tak że teraz więcey pustyn. Procz Amerykanow iest tam teraz więcey Hiszpanow co dzien przybywaiących. wiele iest także kreolow, ktorzy idą od Hiszpanow y Murzynow, ktorych sprowadzaią z Afryki dla roboty około kruszcow; iest także wiele Metysow z pomieszanych małżeństw między Hiszpanami, Murzynami y Amerykanami. Te trzy Narody są Wiary katolickiey lecz bardziey przez boiazn Inkwizycyi postanowioney. Niemniey teraz w Mexyku y Prowincyach poblizkich wiara S. kwitnie, iak przedtym zabobonne nabożeństwo ku bałwanom ktorym corocznie 20 000 ludzi a naywięcey dzieci zabiiano na ofiarę. Pisze Remundus l. 1. c. 4. że tego czasu ktorego z Zakonu Apostata Luter Marcin wielkie szkody zaczął czynić kościołowi S. w Europie. Inszy Marcin de Valentia Zakonu S. Franciszka z iedenastu Towarzystwem znacznie tę szkodę nadgradzał w Mexyku y poblizkich Prowincyach, gdzie w kilka lat więcey niż dwadzieścia milionow ludzi ochrzcił. Teraz Parafie w tym Państwie administruią Mnichy, ktorzy pracuią około nawrocenia Amerykanow, ktorzy chrzczą y na Msze SS. chodzic przypuszczaią. w Mexyku. Ludzie w tym kraiu są cisi y łagodni, ale iak mężczyzni tak niewiasty są piiacy. Wszyscy chodzą boso, bez koszuli. Mężczyzni noszą fartuszek na biodrach y prześcieradło siatkowe ktorym się obwiiaią. Niewiasty zaś tak iak w Europie maią spodnice, a katankę iak

Dalmatykę, na głowie zaś ręcznik. Wszyscy są kasztanowaci y twarzą sobie podobni, w proznowaniu się kochaią, do tancow skłonni, nawet y wkoscielę y w publicznych Processyach przy muzyce y w bębny biciu wyskaku ią. Domy ich są z gliny albo chrustu, ktore wiatr zewsząd przewieie. Pieką chleb z zboża Tureckiego, rzadko kiedy z pszenicy, lubo iey maią podostatku y co rok dwa albo 3 razy z pola zbieraią, Maią rożne frukta, a naylepsze są pigwy. Zirimoyen frukt wielkosci funtowych iabłek smaku porzimkowego. Drzewo Agacuate niese frukt ktorego zamiast masła zażywaią. To Miasto Mexyco rownac się może z Wenecyą dla niezwyciężoney swoiey mocy, bo iest niedostępne dla stawow y bagnow przeto niema nic w około, ani murow ani Wałow. Ulice na Przedmieściach za Miastem na kształt mostow z arkadow są wyrobione, y ciągną się na puł mili, a tak są szerokie że się 4 wozy razem ominąć mogą. Miasto z przedmieściami iest trochę większe iak Widen bez przedmieściow. Domy tylko na dwa piętra. W tym Mieście oprocz Kościoła katedralnego y Farnych kościołow, iest klasztorow Męskich 20. a Panienskich 21 wszystkie z Kościołami. Zacym się to Miasto dostało Hiszpanom, miało 80000 domow, kościołow wiele napełnionych bogatemi bałwanami. Ferdynand Korteryusz przypuściwszy attak przez 3. miesiące dobył go, niemaiąc ludzi tylko 80 konnych kawaleryi. y 900 piechoty, Amerykanow zaś z Konfederowanych 200000. Teraz w Mieście niemasz nad 400 domow, lecz wspanialsze iak przedtym bo murowane, a na Przedmieściach bydź może 3000 gdzie mieszkaią Amerykani. Bydła tam wielka liczba, że między dobrze się maiącemi Hiszpanami nie liczą tego ktory by w dobrach swoich 40000 y więcey nie miał wołow. To Miasto było na środku ieziora wielkiego, zacym od Korteryusza wzięte R. P. 1521. ktory go przeniosł na brzeg tego ieziora, y tak go obszernie wystawił, że do koła 6 mil włoskich zabiera, było naywspanialsze w całey Indyi. Tam mieszka Arcybiskup y Vice Rey. iest tam także naywyższy Trybunał Nowy Hiszpanij. W tym Mieście był kościoł Poganski tak wielki że 8000 albo 10000 ludzi tancowac mogło, zwał się ten kościoł: Vitziliputzi lecz iuż zrunowany. Do tego Miasta rożne schodziły się narody dla kupiectwa, każdy zaś naród miał swoie mieysce wyznaczone dla siebie y godzinę w dniu w ktorych rożne towary do sprzedania wykładali y wystawiali. Na środku Miasta był dom dziesięciu Mężow, ktorzy zwary na rynku rozrywali y krzywdę albo szkodę czyniących według prawa karali.

Mexykanie w ćwiczeniu dzieci swoich tak byli rostropni że ich od rozkoszy y wolności odwodzili iako od dwoiakiego powietrza tym latom dziecinnym szkodzącego. Na ten koniec były przy kościołach domy wystawione na kształt Szkoł y Collegiow, aby w cnotach w pobożności, uczciwości y porządku ćwiczone były.

W Prowincyi Mexykanskiey iest mennica gdzie pieniądze biią.

Około iezior Mexykanskich leży 50 miast z ktorych każde 10000 mniey więcey domow w sobie zamyka.

Jezioro Mexykanskie Słone ktore tak rosnie iak morze, a gdy rosnie do drugiego ieziora ktore iest słodkie wylewa wody swoie, zadnych nie ma ryb w sobie tylko robactwo wlecie gniiące y powietrze zarażaiące. Tych dwoch iezior obszernosc okazuie się na 50 mil Hiszpanskich. Pływa po nich 50 000. Bacikow do potrzeby mexyku y innych miast. Są te ieziora między gorami sniegiem zawsze pokrytemi.
W Hiszpanij Nowey iest piasek złoty y srebrny w rzekach. takze są y krokodyle ktore tamecznі iedzą za specyał, iako y węże, Iby im uciąć wszy.
M E C H U A N. Naybogatszy y nayobfitszy nad wszystkie krolestwa Nowey Hiszpanij, gdyż tam Maiz 3 razy do roku zbieraią, iako y inne owoce. Obywatele tego kraiu są wysocy, mężni długo żyiący y dowcipni. Ma dwa Miasta osobliwsze od Hiszpanow mieszkane: Tascuar y Waladolis Stolica Biskupia, w ktorych się kupiectwem bawią. Są takze w nowey Hiszpanij. Tschitschimekes y Topokies zwani, Ci są bardziey diablu niżeli ludziom podobni, golą sobie brody, y twarzy tak szkaradnie farbuią iak tylko mogą, w iamach swoich czatuią na podroznych; napadaią na nich straszliwym wrzaskiem y każdy z nich po 6 strzał wypuszcza, tak szybko że się podrozny ani postrzeże kiedy kilką strzałami raniony będzie, potym ich zabiiaią zarowno z końmi y osłami, a wpoł upiektszy iedzą. To dziwna że mut poczuie takowego Tschitschimecha o cwiorc mile, y z swoim ciężarem przez gory y doły tak ucieka żego żaden człowiek dognac niepotrafi. Tlaxwani Thrahamures są łaskawi y ludzcy, bo za igłę dą dwie kury, za noż dwie owce, za szklaną zausnicrkę barana, za łokiec sukna da nay lepszego konia. Jednakże iak ciętam tamci zarodzieystwem bawią

M E X Y K N O W Y.

To Panstwo odkryte R P. 1598 od Antoniego Epeya Hiszpana w tym kraiu, mięszka wiele ludzi ktorych ięzyk y zwyczaie są rożne od siebie. Jedni błąkaią się z stadami swoiemi. Drudzy maią wsie, inni maią Miasta wielkie, rządzeni są przez karikow ktorych sobie obieraią. Są dobrego serca y uczeni. Do tego iest przyległy Brzeg Kalifornias. należy do Hiszpanij. czytay resztę fol:

K A L I F O R N I A. Przez lato po brzegach morskich cierpi wielkie upały, y rzadko kiedy tam deszcz pada, w srodku kraiu zaś iest dosyć pomierne powietrze. Zima iest bardzo lekka, podczas deszczu rowniny bywaią zalane, kiedy zaś deszcz nie pada, to nocą tak gęsta rosa, że ziemię bardzo urodzayną czyni. W kwietniu, maju, y Czerwcu, z rosą pewna spływa manna, ktorą zbieraią na liściach z trzciny gdy z twardnieie. nie iest ona w cale biała ale tak słodka iak cukier Powietrze tam iest bardzo zdrowe. Pola wielkie. Łąki obfite. wody żywe. Po gorach rosnie Meskalow iest to owoc. Drzewa Palo Santo oprocz owocu wydaią y kadzidło. Zboża 14 gatunkow liczą. Drzewa pewne

trzy razy na rok owoc wydaią. Pracą nie wielką maią około roli. Bydło do mowe maią dwoiakie. Pierwszy gatunek takiey iest wielkosci iak dwuletnie bydlę, głowę ma podobną Jeleniey, rogi grube iak u wołu, ogon, krotszy y sierc iak u ielenia, kopyta iak wołowe, mięso z nich bardzo smaczne. Drugi gatunek podobny do owiec, tylko że wełnę większą ma. Jakże są dwy, koty dzikie, Ptastwo prawie to wszystko co w Hiszpanij. Morze pełne ryb, sardelow, sledzi, ktore się na brzegu rękami brac dadzą. Sol w ziemi kopią przezroczystą iak krzyształ, y twardą. Na brzegach morskich są bogate perły. Ludzie w tym kraiu lubo maią tak wielkie bogactwa za nic ich iednak ważą, y samemi się tylko swemi potrzebami kontentuią. Domow nie maią, pod drzewami tylko w lecie od upałow słonecznych się ukrywaią. Na zimę zaś w lochach się kryią w ziemi na to wykopanych. Nie używaią żadnego odzienia, głowy tylko obwięzuią cienką hustką, albo siateczką delikatną, czasem na szyi y na ręku maią dla ozdoby rożne figury z perłowych konch bardzo misternie wyrobione. Wsi bardzo mało maią, a przecię często wies iedna drugiey wypowiada woynę, bron ich łuk strzała y drzida ktore zawsze przy sobie noszą częścią dla swey obrony, częścią dla łowow. Niewiasty uczciwiey chodzą: fartuszki maią z trzciny plecione, skorami się zwierzęcemi okrywaią, głowy zawięzuią tak iako y Mężczyzni. Jak mężczyzny iako y niewiasty za nayosobliwszą robotę maią prząść. Nici zaś ciągną z długiey trawy, co im zamiast konopi y lnu służy, z cienszych talek robią hustki do zakrycia głowy, z grubych zaś wory y sieci do łowienia ryb. Umieią też z pewnego Airu, iest to niby iak tatarskie ziele plesc wszelkie naczynia domowe, iakoto: talerze, przystawki, misy, kosze, kotły, rądle do gotowania, ale te żeby się nie zapaliły, ustawiczne ruszać muszą nad ogniem. Czczą Xięzyc, y sami sobie włosy ucinaią oddaią ie Popom swoim, ktorzy ich do rożnych gustow zażywaią. Każda Familia, sama sobie przepisuie Prawa według upodobania. Z kąd przychodzi że iedna Familia na drugą, do broni się porywa.

FLORYDA.

Imię tey Prowincyi nadane iest od Jana Poncyusza Leoncyka, z tąd że ią w samę Kwietnią Niedziele odkrył R.P. 1534. Dzieli się Prowincya ta na 3 Części, pierwsza ciągnie się na 220 mil. druga na 80 mil. trzecia na 180 mil. Przedtym zwana od Obywatelow Jaguasa. Powietrze ma zdrowe. Ziemia nad morzem mniey urodzayna, ale daley wląd kray bardzo miły y w wszelkie owoce obfituiący. W Marcu y w Czerwcu sieią trzeciego miesiąca zaraz z bieraią z pola wszystko wespoł, a potym według Familiy y wielosci osob się dzielą. Zwierza maią rożnego: ielenie. zrybięta. kozy. niedzwiedzie. Lamparty. wilki. Lesne psy. zaiące kroliki. Ptastwo rożne: Pawie, kuropatwy, Papugi, Gołębie, Synogarlice, kosy, iastrzębie, sokoły, żurawie, bocianie, dzikie gęsi, kaczki, kruki wodne, dzikie gołębie, wrony, czaple. krokodylow tam wielkie mnostwo, z ktoremi nieustanne woyny toczą, y iakoby

przeciw uzbroionym nieprzyiaciołom zewsząd ich otaczaiącym, nocne straże zawsze odprawiać muszą. Znayduie się tam zwierze iedno podobne do Lwa Afrykańskiego; drugie znayduie się podobne do liśa, ktore pod brzuchem ma wor, ktory się zamyka y otwiera, iż gdy drzeci iego są w iakim niebespieczeństwie, tam wchodzą w ten wor y tam ich ukrywa.

Prowincye znaczniejsze Florydy.

PANUCA. leżąca na granicah Nowey Hiszpanij, ktorey obywatele bardzo woienni, y nawoynach srodzy. Niewolnikow zabiiaią na ofiarę bałwanom y iedzą. Mężczyzni sobie włosy z brody wyrywaią aby się piękniey szemi pokazywali, uszy y nosy poprzekłowane maią, a przed 20 rokiem nie żenią się.

AVANARCS kray. y ALBARDAOSIA Prowincya, ktorey Obywatele są bardzo chytrzy y przewrotni, rożniący się obyczaiami od innych Indyanow. Albardaozowie wielką chytrością woiuią, w nocy utarczki miewaią, pola urodzayne pustoszą, iezeli pomiarkuią że nieprzyiaciel słaby uderzaią na niego, lecz zwycięzonego daley nie gonią, dla tego nie znaią co to iest zwycięzstwo. Matki dzieci swoie do 12 roku pierśiami karmią. maią też tam pewne wino ktorym się upiiaią

IAGUAZZA kray. ktorego Obywatele tak są prędcy w biegu iż Jelenia wyprzodzi, y dla tego Jelenie w biegu łapaią. może cały dzień tak bieżec a bez zstrudzenia się. Na gorach Apalchickich płyną strumienie złoty y srebrny w sobie maiące piasek. Obywatele ten piasek zbieraią y inną rzeką wożą do morza na przedaż. Co się tycze obyczaiow Florydy. Są szpetni y złośliwi. Dzieci swoich w żadnym domowym ćwiczeniu nie maią, ani ich karcą. Czczą słońce y Xiężyc, maią swoich Xięży, ale bardziey medykow co ranyle czą nie duże. każdy ma swoią Żonę y bardzo ściśle u nich małżeństwo, bo iezeli Żona znaleziona będzie na cudzołostwie, tyłem do drzewa przywiązana rozciągnionemi rękami y nogami y przez cały dzień rozgami siecżona. taka unich kara za Cudzołostwo. Niewiasta trzeciego dnia po połogu dziecię niesie do rzeki obmywać go. Młodzież ćwiczą do biegu y strzelania. Do woyny y zemsty skłonni. Bron ich łuki y strzały iadem napuszczane. w łowach się bardzo kochaią, ale często woyna bywa między niemi y iedna wieś drugą nachodzi y zabiiaią się nie zostawuiąc tylko Niewiasty y dzieci. Domy maią okrągłe na mocnych stawiane drzewach, palmowym liściem okryte, nie obawiaiąc się ani wiatrow, ani burzy. Za naydroższe, y za naypiękniejsze rzeczy maią piora ptasie rożnych kolorow. Zamiast pieniędzy maią gałki, ktore z rybich kosci robią, y kamyki nieiakie czerwone y zielone. Jedzenie ich: korzenie, owoce, ziola, ryby rożnego rodzaiu, paiąki, mrowki, węże, iaszczurki, y inne iadowite

gadziny. Tłustych bardzo ryb zazywaią, ktorą rozpłatawszy wędzą, a tłuszczu iey zamiast masła zazywaią. Krokodyle iedzą za naydelikatniey szy specyał. Nie zazywaią siekiery ani motyki tylko kamienney. Zamiast pługa deskami około roli robią. koloru są miedzianego, ktorego od słonca y pewnym namaszczeniem nabywaią, bo białego koloru są gdy się rodzą. Zgoła nago chodzą oprocz starych y niewiast ktorzy się iele niemi skorami okrywaią. Iest tam wiele Hermafrodytow, ktorych do naycięższych usług zamiast bydląt zazywaią. Wierzą że dusza iest nieśmiertelna, lecz resztą bałwochwalcy. Rządzą się pod własnemi Panami w kazdey wsi, a ieden od drugiego nie należy.

KANADA.

Kray ten nazywa się Nową Francyą. Od Obywatelow przedtym zwany był Xalisco. Rybacy odkryli ten kray będąc tam zarzuceni falami morskiemi R.P. 1504. Nunus Gusmanus w niey kilka miast znacznych wystawił, to iest: Kompostelę, gdzie iest Biskupstwo y rada krolewska. S. Ducha. Poczęcia. S. Michała y Guadalaiarę, Stolicę całego Krolestwa. kray ten iest przykry, zagęszczony lasami, ieziorami, rzekami. Obywatele srodzy bo y ludzi iedzą. Do kanady należą.

CULIACANA kray od Miasta tego imienia nazwany. Obywatele tego kraiu są ubodzy, pod Niebem sypiaią. z ktorych ci ktorzy przy morzu siedzą, rybami tylko zyią. ktorzy zas srodek ziemi trzymaią, łowami się bawią y zyią zwierzętami. Przedtym zadnego nad sobą Pana nie uznawali, teraz Krolowi Hiszpanskiemu są poddani.

IROKOWIE. Tego Narodu niektore zwyczaie są. Młodzian gdy się chce zenic, nie masz tego w zwyczaiu, aby sobie sam Oblubienicę obierał albo zeby publicznie z dziewczyną rozmawiał, lecz z obu stron Rodzice albo Opiekunowie dzieci swoie zaręczaią, kiedy się obie strony zgodzą tedy młody idzie do Oblubienicy, siada przy niey y przez to biorze ią sobie za Oblubienicę. kiedy go zas Panna nie chce, to gdy ten siada przy niey Panna odchodzi od niego y wychodzi z izby y niepowraca az on odeydzie. U tych Irokonow, nie masz nic pospolitszego, iako ieden drugiego obmawiac. Gdy maią ktorego niewolnika to mu podeszwy rozpaloną głownią pieką. To tez maią w zwyczaiu, ze zmordowanym więzniom przez srogie katownie skorę z głowy zdarłszy y gorącym ią popiołem posypawszy biegac im kazą, sami zas iak wilcy za niemi wyią y kamieniami ciskaią, a gdy upadnie na ziemię zaraz go ukaminuią. Cykulata tam iest pospolita y między podłemi ludzmi. Wroble tam uczone lepiey gadaią nizeli Papugi, te wroble iednak do Europeyskich nie są podobne.

ASINIBOELOWIE y KRYKOWIE. Wszyscy ludzie tego kraiu są piękney statury mocni y zdrowi. Obydwa te Narody mieysca stałego do pomieszkania nie maią, ale się z iednego na drugie przenoszą, zyią zwierzyną y rybami. Krykowie radzi skaczą, tancuią, y zartuią. Obydwa te narody są bitne y odwazne, Sąsiedzi ich nie mogą

z niemi bydz porownani, bo lubo się także po puszczach błąkaią zwierzętą y ryby łowią: iednak są leniwi, prozniuiący, zabobonni, złości pełni, tabakę mocno kurzą, Zon wiele maią. Słońcu kadzą y ludziom przytomnym y nieprzytomnym. Maią ofiary swoie, ale niewiedzieć iakiego Boga a doruią. Zimna wielkie zaczynaią się w tym kraiu in 7bri. a kończą się w Czerwcu. Kray ten pełen iest błota, ciernia y komorow, w lecie są nie znosne upały. Ryb, kuropatw, gęsi dzikich, kaczek y innego wodnego ptastwa maią zadosyć, także Karybunow, iest to pewny rodzay koz, ktorych tak wiele iest ze w iedney gromadzie będzie ich na 10000.

ZIEMIA NOWA. Ta wyspa iest przy weyściu na Rzekę S. Wawrzyńca, Wyspa ta ma swoich mieszkancow naturalnych dzikich iako y inni Kanadowie. Należy do Anglij. Wszystkie wyspy co są na Golfie S. Wawrzyńca, są pod imieniem ziemi nowey. iakoto: Ziemia nowa. Anticosti. S. Jan. Kap Breton. Akadya czyli nowa Szkocya.

HURONOWIE. y ALGONKINOWIE narody dzikie. z temi handluią Francuzi y w zamian biorą od nich towary. Francuzi przywożą im zboże, siekiery, suknie. a biorą od nich skory: wilkow morskich, bobrow, kuny, kasztorowe y wydry.

IKORUAJNIUKOWIE. Narod ku połnocy mieszkaiący.

ESKIMONOWIE. ALIMUSPIGI. Narod ieszcze daley ku Połnocy mieszkaią. a wszystkie należą do Kanady.

WIRGINIA.

Imię swoie wzięła: według niektorych od krola zwanego Viguino. Lecz według Franciszka Draci ktory w Wschodnich Indyach swoy wydał Dyaryusz R. P. 1584. od Elżbity krolowey Angielskiey imie wzięła, Ta wyspa od Obywatelow nazwana Vingandacoa. Ten kray odkrył Jan Verrazan. Powietrze tego kraiu srednie. Oplywa w wszystko cokolwiek do roskosznego życia potrzeba. Ma: wino. oley. Bob. groch. melony. Kasztany. orzechy. zołądz. pozimki y inne owoce wyborne. Ołowiano. miedz. iedwab. len. konopie. smołę, twardą y rzadką. Chałun, saletrę, perły. Tyton ktory Hiszpani zowią Tabaco od wyspy tak się nazywaiącey, na ktorey go iest naywięcey. Ten tyton suszą y na proch trą, paląc go dym przez rurki gliniane połykaią, doznaiąc skutku że im zbyteczna flegma y grube humory wychodzą y wszystkie się ciała pory otwieraią. W takiey cenie iest u nich, że rozumieią iż ich Bogowie takim dymem się kontentuią y dlatego niekiedy ognie wzniecaią y troszkę tego proszku sypią zamiast ofiary. a gdy ich na morzu nawałności napadną, na ubłaganie Bogow swoich ten proszek po trochu na powietrze y na wodę rzucaią. Zboża maią wielką obfitosc lubo niewiele około ziemi pracuią, bo trzy razy dorasta zboże w 5. miesiącach. w Maiu sieią, w Lipcu znowu sieią, w Sierpniu znowu. w Lipcu sieią w Wrzesniu znowu. Zwierze w Niektorych mieyscach znayduią się: Niedzwiedzie. ielenie.

zaiące. lwy. wilki, ktorych mięsa Obywatele iedzą. Króliki. Ma także ptastwo: Indyki. gołębie. Kuropatwy. Żurawie. Łabędzie. gęsi. papugi. sokoły. y iastrzębie. Ma drzewo iedno z ktorego na kształt iedwabiu wybieraią y materye robią. Lasy ma częste: Cedrowe. Cyprysowe. Ma styxowe y innych wonnieiących drzew. Obywatele są wzrostu średniego dobrzy lecz nie wstrzemięźliwi, ludzi iednak nie iedzą. Ustawicznemi bawią się łowami. Przez 4 miesiące naywięcey się tam śledzie poławiaią w Lutym, Marcu, kwietniu y Maiu. Ryb maią roznych wiele, ostrygi, żołwie &c Fortuna ich: skory. iedwabie z drzewa y zwierzęta. Ludzie w wsiach mieszkaią, bo miasta tam bardzo szczupłe, 10 lub 12 domow tylko maiąc w sobie. kościoł, Dom Xięzcy, Domy Panow, y Rynek. Każdy zaś dom osobno. Wszystkę fortunę swoię zamieniaią Anglom, za gorzałki, siekiery, noże, y inne domowe potrzeby. Wierzą w wiele Bogow ktorych nazywaią Mantoac, nad ktoremi mowią że iest naywyższy ieden osobliwy y wielki Bog, ktory był przed wieki, o ktorym twierdzą: że gdy postanowił swiat stworzyć, w przod stworzył Bogow osobliwszego porządku, ktorych by iako pomocnikow y instrumentow tak w stworzeniu iako y w rządzeniu swiata używał. Potym stworzył Słońce, Xięzyc Gwiazdy, iako niższych Narodow Bogow y instrumenta drugiego osobliwszego porządku. Mowią że naypierwey stworzone są wody, z ktorych za staraniem Bogow roznosc stworzenia widomego y niewidomego swoy początek wzięła. Co zaś do rodzaiu ludzkiego, mowią że Niewiasta nayprzod stworzona iest, ktora z pomocą iednego z Bogow poczęła y porodziła dzieci, y ztąd swoy początek wziął narod ludzki, lecz wiele by lat temu było powiadaią że niemogą wiedzieć, iż nie maią żadnego Pisma ani pamiątki zostawionej do zachowania w pamięci przeszłych czasow. tylko to co im Oycowie powiadaią. Przyznaią nieśmiertelnosc dusz, nadgrodę albo karę na tamtym wiecie. Nago chodzą skurę na ciele kłuciem, y kolorami ozdobiąc, mieysca przyrodzone zwierzęcemi skorami okrywaią. Włosy smarują y w węzeł mowiąc, wierzch zaś głowy na kształt koguciego grzebienia trzygą, ktory roznego koloru długiemi piorami ozdobią. Do Virginij należą kraie, ktore w sobie zamyka. Georgia. Karolina Maryeland. Pensylwania. Nowy Zork. Nowa Anglia. Akadya nowa Szkocya.

NOWA ANGLIA. Ten kray iest: Amuchikonow. Na Południe zaś kray będący, iest Etecheminow, ciągnie się nad morzem brzegami 16 mil. w ląd mało głębiey.

Virginia zewszystkiemi kraiami należy do krolestwa Angielskiego.

NOWA BRYTANNIA.

Ktora zawiera w sobie kray Eskimow, czyli ziemię Labrador, należy do Anglij.

MAPA. W tych kraiach w Styczniu y w Lutym ~~deszcz~~ śnieg nie pada ale deszcz. W Marcu. Kwietniu. Czerwcu y Lipcu iest susza w Sierpniu znowu deszcz, reszta miesięcy znowu sucho. Na niektorych tuteyszych gorach wiele iest Brazylij y Hebanu, co tu mało ważą, więcey też

niewidac po gorach tylko ciernie ktorey na 200 mil rozciąga się wo
koło. z Matapa do mexyku iest mil 400. Są tu dwie gory Magneso
we, lecz nie są w szacunku, tuteysi Amerykanie chleba nieiadaią ale
tylko Turecką pszenicę ktorą sobie tak przyprawiaią: Amerykanka
przystawi garnek do ognia, dwie albo trzy garsci przenice wrzuci, y tak
długo to mięsza az się uprazy, uprazywszy wysypuie zgarka, y powto:
re sypie w garnek, y tak daley az ma na potrzebę swoię dosyc. potym
to między dwiema kamieniami ręką umele, mąkę zas ktorą Pinol
nazywaią w wodzie swizey zamięsza, y to iest ich napoy y pokarm
tego rano, wpołudnie y w wieczor zazywaią, nietylko w domu ale y
w polu y w drodze.

SERIS. Narod mięszkaiący na brzegach morza kalifornij, narod
dziki, iako Cygany z iednego mieysca na drugie się przenoszą, gdzie
się spodziewaią lepszego pozywienia. Zyią iako bydlęta, bez Boga, bez
prawa, bez zwierzchnosci, bez domow, iako zas unich niemasz zadney
Religij, tak ani zadnego bałwochwalstwa, gdyz ani prawdziwego Bo:
ga, ani fałszywego Bozka nigdy nieuznawali, od nieiakiego iednak
czasu, diabła po Hiszpansku nazywaią, ktory im się raz pokazał,
w postaci młodzienca czerwono ubranego z błyszczącą się twarzą.
Seryssowie od Pragi lezą gradusow 149. co uczyni mil Niemieckich
2235. a Polskich 2793. y 3 cwierci mili. Zycie y obyczaie tego kra
iu są takie. Wielu ich zaraz po narodzeniu umiera, bo dzieciom iak
się tylko urodzą, nie tylko uszy y nos przedziurawiaią ale y twarz
cierniem sieką, zeby gdy te rany krwią zpłyną, czarne cynki zosta:
ły, co u nich iest naywiększa ozdoba. w przedziurawionych uszach y
nosie, zawieszaią albo kanak iaki, albo piękny iaki kawałek konchy
podrosli zas ludzie pod nos wtykaią sobie pioro. Chłopcy do 16 ro:
ku y starzy nago chodzą. Młodz iest umysłu wesołego y pamięci do
brey, ale niestateczna y proznuiąca, przybiera ciało swoie roznemi
kolorami, piorami y czaczkami. im się kto u nich dziwniey ustroi, to
tym pięknieyszy y większey powagi iest. Gdy młodziani do lat przy
chodzą, staią się leniwemi, oszustami. Między innemi przeciw
naturze zwyczaiami, iest y ten ze zaden Teść z swoim zięciem mo
wic nie będzie, ani blisko do niego nie przystąpi. Umarłych swo:
ich płaczą cały dzien, niewiasty zas rozne piesni spiewaią niewy
raznemi słowy. kiedy dziecię umrze albo dobry przyiaciel, tedy ko
dzice sobie głowy golą, a twarzy czarno maluią. Trupow swoich na
drzewie kładą, a cierniem do koła obkładaią, zeby ich ani słonce wy
suszyc, ani ptastwo szkodzic nie mogło. Maią niektore medykamen
ta ktoremi się kuruią od horob, mianowicie od ukąszenia iadowi
tych gadzin: skorę chorego mocno smaruiąc y przypalaiąc. Wielu
ich do zgrzybiałey starosci przychodzi, iezeli tylko od nieprzyiacioł
nie będą zabici, bo w otwartym polu ani wednie nie łatwo się biią
ale wnocy ieden na drugiego tak długo czuć będzie, az go gdzie zaskoczy

Skoro ktory z nich tak zabity będzie, wszyscy iego przyiaciele, nadewszystko zas stare baby, tak go długo opłakuią, az się kto zemsci smierci iego. Niektorzy znich maią włosy zawieszone na plecach, inni skręcone na stronie, inni skorzanym wiencem rychtuią ie w gorę, iagody na twarzy albo niebieską farbą albo krwią z zwierza iakiego maluią, z podnosa wisi granatowy kamien, albo pioro, od uszu zas albo konchy, albo wstęgi rozne go koloru, na szyi im wisi pięknie szlifowana koncha z roznemi ziarkami y innemi dziecinnemi czaczkami, nogi obwinione maią w skorę ielenią, na zimę odziewaią się zaięczemi skorkami, lecz na wierzch futro wykładaią. Zonaci okrywaią się skorami lisiemi, niewiasty zaraz zmłodu maią spodnice z roznych skor, ci zas ktorzy się uczciwie odziewaią wszystko czego tylko dostac mogą na siebie kładą, nic nieuwazaiąc na gatunek, ani iak się suknia nosic powinna. Iedni w samey tylko koszuli chodzą, drudzy nic innego nie maią iak spodnie, inni spodnie zamiast katanki, a katankę zamiast spodni kładą, kiedy to co w gorę to na doł, a co na doł bydz ma w gorę obracaią. Ieszcze uciesnieysza patrzyc, iako iedna kamizołka albo spodnie, dzis będą u iednego, iutro u drugiego, ktore tez potym y po całym zgromadzeniu chodzą. Przyczyną tego iest gra pewna w ktorą suknie stawiaią, iako tez ze suknie y wszystko co maią za mało ważą, bo kto dzis uczciwie ubrany, iutro nagutenki będzie, poniewaz ieden drugiemu wszystko darowac gotow. y to za szczodrobliwosc sobie poczytaią, y tym się radzi chlubią, staraiącego się zas gospodarza za nic maią y natrząsaią się z niego, ze o swoie rzeczy bardzo się frasuie. owszem są między niemi tacy, ktorzy ubogich swych sąsiadow zwoławszy, wszystko im rozdaią co długim czasem zbierali. Dzieci nawet kęs, od gęby odiąwszy z drugiemi się dzielą. Chorym swoim z niewypowiedzianą miłoscią usługuia ale bieda temu kto ich rozdrazni, gdyz się zadnym sposobem ukoic y ubłagac nie daią. Zimno nagie ich ciała bardzo wycięcza, ze na ten czas do niczego nie są sposobni. Latem zas po gorach się tułaią, pozywienie maiąc z iednego drzewa ktore Himmamas zowią, rosnie w gorę, lecz nie zgałęzi, ale z pnia y z skory smaczny owoc wydaie chowac go iednak y do iutra nie mozna bo się zaraz psuie. ale dla niepomiarkowanego obzarstwa wielu ich w chorobę wpada. Rzemiesła ich są te: robią kołczany, łuki, strzały, kosze, rogorze z trzciny plotą, garki niewymowney wielkosci palą, skory z dzikich zwierzow delikatnie wyprawuią.

TEPOKASSOWIE. Narod do Seryssow należą

CACOMAKAKETZANI. Narod. graniczą z Seryssami.

TARAHUMAROWIE. Narod dziki, gdy iakiey nieszczęsliwosci podpadaią, to przypisuią temu: ze Słonce y Miesiąc, piianstwem, tancami y piosnkami nie są uczczone. To tez trzymaią ze większa częsc tych od piorunow bywa zabita, ktorzy albo iako nie przyiaciele piorunu się rodzili, albo ktorych Rodzice zaniedbali

zaraz po narodzeniu w pierwsze grzmoty błyskawicom y piorunowi o=
fiarowac, na znak dobrey przyiazni, albo tez ktorzy z powstaiących
grzmotow smucą się. Dla tego skoro się błyskac y grzmiec pocznie, z
wielkim applauzem, wyskokami, tancami, smiechem się weselą, aby
pokazali ze dobremi są piorunu przyiaciołami. Wolnosci swoiey nay
mniey sobie uymowac nie daią, od nikogo zadnych roskazow nie cie
rpiąc, y owszem gdy im co będzie rozkazano, albo zaniedbywaią al=
bo na złosc przeciwnie czynią. dla tego u nich wszystkie zbrodnie zo
staią nie karane, y iezeli kto chce czego od tych ludzi, musi ich
dobremi słowami do tego nakłonic y ukazac im ze to rzecz iest u=
czciwa, potrzebna y wesoła, potym zas im na wolą zostawic iezeli to
czynic chcą albo nie.
W Nowym Mexyku. w domach okien niemasz, lecz tylko dziury wy
robione y pęchęrzami zacłaniane albo płutnem aby wiatr nie wiał.
U tych Mexykanow nie masz ani polityki, ani nauki, ani chleba, ale
ich pokarm iest przenica Turecka ktorą nad ogniem pieką y gorącą
iedzą. Fruktow ani z drzewa, ani z ziemi nie maią. W tym kraiu
Hiszpani naywiększe swe bogactwa w oborze maią, lecz zaden swe=
go dobra nie iest bespieczen, bo Indyanie niespodzianie wpadłszy
całe stada bydła, mułow, osłow, koni, nie tylko w wsiach ale y w Mia
stach zabieraią. Tak zas są sposobni do manufaktur ze co tylko
widzą bez trudnosci zrobic mogą, y z samego przypatrzenia się są
kunsztowni rzemieslnicy. Niech tylko raz albo dwa przypatrzy się na
arfie graiącemu, iuz się na to odwazy y w krotkim czasie swego prze
chodzi nauczyciela. Są czarniawi. chodzą nago, niektorzy iednak
okrywaią lędzwie, inni się kocem obwiiaią. Z liscia pewnego drze
wa robią wino, ktore Pulke nazywaią, bardzo przykre to wino; nie
omylnie w Poniedziałki nim się upiiaią, mowiąc ze to za pozwole=
niem krolewskim czynią, ktoremu zato corok daninę płacą. Z
strzałami y łukiem tak się dobrze umieią sprawic, ze w czerwo=
ny złoty trzymany między palcami trafią strzałą ręki nie obraziwszy.
Alicante Miasto. w ktorym Domy są bez okien y bez dachu, bo tu ma
ło co deszczu pada, przeto zamiast dachu maią płaski pawiment.
Guastecan kray w iedney gorze ma dwa zrzodła, iedno co wydaie smołę
czarną, drugie co wydaie smołę czerwoną wrzącą. Lasy bardzo wielkie
Cedry takiey wielkosci y grubosci ze z nich balki czworgranne długie na
120 stop robią a szerokie na 12 stop, tak ich zas iest wiele iaksosniny
albo dębiny u nas. Płoty około ogrodow grodzą cedrowe. Maią y inne
drzewa takiey grubosci, ze go 12 ludzi nie obeymie. Amerykanie są ko
loru zołtawego, oczow wielkich, czoła wysokiego, nosa rozłozystego, wło=
sow długich, czarnych, grubych. Przy robocie tak są cierpliwi ze y cały dzien
niebędzie iadł aby tylko to iak nayprędzey zrobił co zaczął, bardzo zas są
wydoskonaleni rzemieslnicy, bo cokolwiek zrobią, to, iakoby to naturalne.

AMERYKA POŁUDNIOWA

Przez ameryke południową rozumiec trzeba owę część Indyi Zachodnich a Sinu Mexicano aż do konca Terra del Fuego ku Południowi, co się zaś ciągnie od Morza Mexykanskiego aż ad Polum Arcticum to nazywamy Ameryka Północna. Ameryka Południowa inaczey Indya Zachodnia, czyli nowy swiat narwana

Dzieli się na 7. kraiow: Terra Firma. Peru. Chili. Ziemia Magielanska. Peraguaria. Brazylia. Kray Amazonek.

TERRA FIRMA.

Ten kray nie caly nalezy do Hiszpanow. Dzieli się na Wschodni y Zachodni. Wschodni kray zamyka w sobie Karybanę y Gwianę, w tey części nie Hiszpani nie maią. Zachodnia zaś część nalezy do Hiszpanow na 8. rządow podzielona, ktore są: Nowa Andalurya. Venezuela. Rio de la Haha. S. Martha. Carthagena. Terra firma. Popajan. Paria. Iednak y w tych częściach, nie wszystkich obywatelow zawoiowali, bo ci ktorzy w gorach mieszkaią dawną swoią wolnosc utrzymuią y Hiszpanom się nie dadzą, bo maią strzały iadem napuszczane a kogo złapią to go zaraz ziedzą. Ci obywatele Terry firmy są Oryginalni Indyanie, nie czczą tylko Słonce y Xiężyc. wierzą nieśmiertelnosc duszy, y karę albo nadgrodę po smierci. Maią drzewo z ktorego

masc płynie, goiąca wszystkie rany. a drugie drzewo z ktorego ciecze krew. Tam są kruszcze srebrne, szmaragdy y inne kamienie drogie.
VENEZUELA. przedtym było krolestwo.
HAHA. obfituie, w złoto, sol, y kamienie drogie.
S. MARTHA. obfituie, w Cytryny, pomorancze, granady, winogrady.
CARTHAGENA. wydaie, pieprz, balsam, krew smoczą, złoto, szmaragdy y wszelkie aromata do Aptyk służące.
TERRA FIRMA. w tey Prowincyi iest krolestwo nowe Grenadzkie obfituiące w przenicę, owoce, kruszcze srebrne y piaski złote. Owce tu są tak wielkie iak konie, lecz ogony maią krotkie, a rogi wielkie. są takze tygryssy, niedzwiedzie, kozy dzikie, Lwy, lecz nie tak zołte iak w Afryce, ale brunatne z odmienną grzywą.

PERUWIA.

To krolestwo fundowane R. P. 1125. przez Mankona kapaka y Zonę iego Koya Mamo Oelcho, ktorzy się nazywali Brat y Siostra Dzieci Słonca. Dzieli się na 3 Części, to iest na kray: Rowny, Gorny y Zagorny.
ROWNY kray przy morzu rozciąga się na mil włoskich 1500. szerokosc iego około 60 mil. iest kray piaszczysty, puszcze ma częste y powiększey części nie płodny, zwłaszcza ze niema zadnych zrzodeł ani iezior, ani tam deszcz nigdy nie pada, są iednak niektore pola przy rzekach buynosc wydaiące. Obywatele tameczni tylko rybami y mięsem surowym zyią.
GORNY kray rozciąga się od Połnocy do Południa około 1000 mil Hiszpanskich, w niektorych mieyscach mniey. Mieysce bardzo zimne, gdyz tam ustawicznie śniegi padaią, nawet y drzewa się tam nie rodzą. dla tego obywatele tameczni ogien z ziemi do tego sposobney robią. Znayduią się tam: Lwy, niedzwiedzie czarne, wilki, kozy, y nieiaki rodzay bydła do wielbłądow podobny z ktorego sierci kocowe suknie y inne potrzeby robią.
ZAGORNY. kray iako pisze Lævinus Appollonius. iest bardzo miły, bo wszędzie zielonoscią okryty, pozyteczny, wiele wydaie z siebie łąk y legumin obficie, bo oprocz wisni y ciernia: rodzi kapustę, sałatę, marchew, chrzan, maieran, pietruszkę, sałwią, nasturcium, szczaw, miętkę, tłuste ziele. y wszystko nasienie przyimuie, ktore Hiszpanowie rozsiali. Rodzi się tam ziele pewne podobne do lesney pietruszki, kwiatu zołtego, ktore przyłozone do zdrowego ciała, przezyra az do kosci, a ranę wciele chociażby nieuliczoną goi. Rodzi się tam takze choinka mała, ktora to ma do siebie, ze trzymacią w ustach, wszelki appetyt do iadła y picia oddala. Zboza tak się obficie rodzą, ze ziednego naprzykład korca, ziemia wyda 50 albo 100 a czasem 200 korcy a chociaz nie bardzo pracuią koło roli

Zwierza y ptastwa iest bardzo wiele. Znayduią się tam: Zaiące, Synogarlice, gołębie, krogulce, papugi, lisy niedźwiedzie, lwy, Króliki drozdy, koni mało, y nie takie iak nasze, ale niewidziane nigdzie, zamiast których na woyną biorą owce których iest bardzo wiele, wielkości są iak konie y oprocz cielistych piersi do wielbłądow są podobne, takiey są mocy ze człowieka na niey siedzącego y 50 kamieni wagi ciężaru unieść. Są tam Zupy złote y srebrne. są rzeki których woda płynąca, wydaie się iak naycrystsze złoto, na brzegach piasek pokazuie się złoty. To krolestwo wszystkie inne w Ameryce w bogactwach celuie, sama ziemia mieyscami piasek y kamyczki czystego wyrzuca złota y to w przeciąg mieysca, bo przez wiele mil. dla czego w Pałacach dawnych krolow sciany złotemi obite były blachami. Ogrody przy Pałacach krolewskich, drzewa, kwiaty, ziela, ptaszki, gadziny, wszystko to z złota y srebra misternie robione było, pola ziarnem złotym zasiane, Statuy męskie, niewieście, dziecinne, wszystko to z szczerego złota, nawet stodoły, spikrze, napełnione były ziarnem złotym. Nunniuszowi Walboe Hiszpańskiemu Wodzowi Xiąże pewny Peruański, tak wiele srebrnych y złotych naczynia darował, że ich 60 ludzi ledwie unieść mogło. R. P. 1595. powiadaią iż 85000000. srebra bardzo czystego do Hiszpanij zawieziono, lubo piąta część tylko prowentow tamecznych na krola Hiszpańskiego idzie. Krol Peruański Agatualpa od Franciska Pizarra w batalij zwyciężony y w niewolą wzięty, okupuiąc się tyle dał złota, ile się zmieścic mogło w tym pokoiu w którym siedział. było zaś tego pokoiu wzdłuż łokci 22 w szer 16 wysokości takiey, że ledwo naywyższy mężczyzna dobytym mieczem mogł dosięgnąc stropu, srebra też tyle drugie dał. Złotego naczynia tam y ubodzy zażywali ludzie. W kościołach Peruwiańskich, mury były złotym dachem pokryte, same mury były złotem wyrabiane y szmaragdami, lub Turkusami nasadzane, Statua Słońca, Xiężyca, Statuy Gwiazd y piorunow ze złota blask czyniące, było przy tych kościołach fontan 1. wszystkie czystym złotem y złotemi rynnami ozdobione, O grod kościoła Cusco był wszystek złoty y srebrny, to iest wszystkie drzewa y ziola y kwiaty bardzo misternie z złota y srebra wyrabiane wszystkie nawet szprzęty gospodarskie do orania y uprawiania ziemi były złote, wszystko to dla wspaniałości ich Bogow było przy kościołach. A nietylko kościoł Cusco był tak bogaty, lecz wszystkie kościoły Peruwiańskie y domy nawet ledwie nie wrowne obfitowały bogactwa, bo wszędzie, cegły, kamienie, były mieszane z złotem, srebrem y ołowiem, do stawiania domow. Przytym Inkassowie krolowie ktory pokolenie swoie głosili bydź pochodzące od piorunow, chcąc pokazac obfitosc złota w ich kraiu wszystkie zwierze y ptaki mieli misternie lane z złota.

Grunta wszystkie tego Państwa były podzielone na 3 Części. 1 partykularnych ludzi podzielona na każdą Familią. 2 Część Słońcu naznaczona. 3 Królowi. a kiedy dla partykularnych ludzi ta część niewystarczała, to udzielano z tych dwóch. Kiedy zaś czas przychodził uprawowania gruntów, naypierwsza powinność była uprawić części wydzielone dla sierot, wdow, starych, chorych, y żołnierzy woyną się bawiących potym każdy dla siebie uprawiał, nakoniec wszyscy spolnie uprawowali części y grunta Królewskie, Słońcu, y Gubernatorskie. Ten porządek wprowadził Król fundiący Królestwo. Wyprowadził Peruwianow zgor, nauczył uprawiać rolę, pasać bydło, stawiać domy, budować Miasta, przędz bawełnę, iedwab, wełnę, y sukna robić.

Trzynastu Królow rządziło tym Państwem do R P. 1533. Którego trzynasty Król był Atabalipa, tego Franciscus Pizzarius Admirał Hiszpański złapał, w kaydany okuł y stracić kazał, a to tym sposobem: Król ten będąc poymany, widział zdesperowaną moc swoię, bo w kaydany żelazne okuty, prosi Pizarra aby go nawiedził y aby go tak traktował iako godność Królewska każe, y zaraz obiecuie, aby mu tylko wolność dana była okupić się, daiąc tyle złotych y srebrnych okrętow, ile by się zmieścić mogło na Sali Pałacu Kaxamalki, Pizar zadziwiony taką offertą przyimuie ią, a Król tym czasem posłał do Cusco y Kaxamalki aby zwożono wszystkie bogactwa, których przemieniąc ledwie większą połowę zwieźli, a tym czasem Hiszpani poczęli mruczeć że to była zdrada, lecz Król dowiedziawszy się o tym upewnił że niebyło żadney zdrady, y że wolno wziąść Żonę y całą Familią w zastaw, a tym czasem przyszła obietnica złota. W tym samym czasie przybył z Flotą drugi Admirał Diego y podzielili się temi wielkiemi skarbami, tylko piątą część zostawili na Króla Hiszpańskiego na ten czas Calora V. Cesarza, wolności iednak nie dotrzymali Królowi Inkassowi y owszem Dekret śmierci ferowali na niego, y lubo się prosił z płaczem y modlił przynaymniey o przesłanie go do Hiszpanij, nie uważaiąc na to udusić go kazali. Spodziewaiąc się ieszcze więcey skarbow utaionych, wielu Peruwianow namęczyli y natracili. Lecz ich też sprawiedliwy Bog skarał, bo te dwie Familie wyginęły y wszystko złoto które prowadzili dla siebie do Hiszpanij z okrętami zatonęło w morzu, tego tylko dowieźli dla Cesarza co udzielili.

Kamieni bardzo kosztownych y pereł w morzu wielkie znayduie się mnostwo, osobliwie Szmaragdow. Tenże Pizaurus na początku wyiścia do Peruwii, tyle Szmaragdow y drogich nabierał kamieni, że ich 20000. Almagrowi przyiacielowi swemu posłał.

Prowincye należące do Peruwij.

QUITO. Prowincya wzdłuż ma mil 40 wszerz mil 18. przedtym

byto krolestwo.
PACAMORCS. Prowincya ma gory złote.
QUIXOS. Prowincya odkryta od Hiszpanow R P. 1557.
QOSCHARCAS. Prowincya, ma gorę srebrną gdzie naylepszego srebra.
Peruwia ma miasta: Cusco. Truxillo. Aregvipa. Lima.
TRUXILLO Miasto. przy ktorym iest Dolina, w tey dolinie takie się rodzą kwiaty, ze na iedney gałęzce 20 albo 30 roznego koloru y gatunku znayduie się kwiatow.
CUSCO. Miasto. Blisko tego miasta w Collegium Soc: Jesu, taka znayduie się sadzawka, ze od dnia Popielcowego aż do Wielkiey Soboty wszelkiego rodzaiu ryby wystarcza, lubo tam y iedney niewpuszczono, a innego czasu zadney tam ryby nie obacrzy.
LIMA Miasto dwie mili od morza wystawione od Franciszka Pizarra R P. 1535. w ktorym mieszkaią Arcybiskup y Vice Rex, iest to Oycrzyzna S. Rozy Panny, naybogatsze w całey Ameryce, szerokie na dwie mili a szancem tylko z ziemi iest otoczone, rzeczka mała dzieli miasto od Przedmiescia, z ktorey wielu kanałami sprowadzaią wodę na suche pola, bo na tych tu brzegach deszcz nigdy nie pada.
W Ziemi ktora się narzywa Mala rodzi się Figowe drzewo. ktorego gałęzie ku południowi frukt wydaią iest bardzo zdrowy, ktore zaś ku północy naktaniaią się frukt z nich iest bardzo szkodliwy.
W Dolinie pewney Petaguele narzwaney Sadrawce, znayduią się bardzo piękne kamyki, na ktorych są krzyże wyrazone. ktore stłukszy na każdey stronie wydaie się krzyż, z tych Chrzescianie zwykli sobie robic Rożance.
W Prowincyi Los Chareas, znayduie się drzewo bardzo wysokie, u ktorego liscie na kształt Xiązek, y na każdym lisciu wyrazona figura serca ludzkiego, a na sercu zaś krzyż wyrazony.
Magnesy dobre y wiele innych Doktorskich kamieni tamecrna ziemia rodzi.
Peruwianie czczyli Słonce, Xiężyc, gwiazdy, pioruny, błyskawice, y kościoły im wystawiali, ale tylko samemu słoncu ofiary crynili, uznawali iednak nad słonce naywyższego Boga ktory ie stworzył tak iako Niebo y ziemię narzywali go Pachakamak. wiadomi byli potopu generalnego. nieśmiertelnosci dusz, y zmartwychwstania ciał. Jako się zaś trzema rodzaiami rożnią tak rozne maią ięzyki, tak ustawicznie z sobą walczą o granice. Odzienie ich. Męszczyzny koszule nosząz tylki y płaszczami się okrywaią. Niewiasty suknie wełniane noszą do kostek na głowach zaś stroy rożnie noszą, każdy kray według swego zwyczaiu, iedni zawinięcia okrągłe, drudzy proste, inni rożnego koloru przez co się ieden rodzay od drugiego rożni. Wszyscy zaś są wielkiey prostoty, ledwie się mogą poznac na tak wielkich i kosztach złota y srebra, y lubo maią tak przednie kruszce, naypodleyszych iednak tylko zażywaią.

CHILI.

Ten kray powietrze ma zimne, gdzie mrozy tak tęgie bywaią, że ieźdźca z koniem tak umrozi, iż go prawie w twardy marmur zamienia, dla tego I mie swoie Chili zabiera od zimna. Bywaią tam niekiedy deszcze y pioru ny, ale nie tak iak w Europie, bo kiedy unas zima, tam wtenczas lato. bliskosc morza y gory Andow sniegami okryte, przyczyną są tego zimna. Kray ten iest częścią morski częścią górny, wzdłuż ciągnie się na mil 200 wszerz na mil 40 ta część ktora iest bliżey morza iest ciepleysza. Ziemia z natury urodzayna, do wszystkich potrzeb życia, obfita w wielogrod, prze nicę, wino z przyniesionych latorośli z Hiszpanij, owoce wszelakie. Bara ny tu są tak wielkie że na iednym morze ciężar 60 funtow wozic cały dzień wydaie z siebie Jaspisz, mosiądz y złoto nayczystsze na cały swiat. By dła y Strusiow iest bardzo wiele. Gory są tak wielkie że y w Indyach podobne się nie znayduią, osobliwie gora Cordillera że w całym swiecie wyższey nie znaydzie. Sukien tamecznі Obywatele zażywaią z skor zwierzęcych y wilkow morskich. Ludzie tam rosli na 10 stop, ktorzy dla pokazania swoiey mocy, strzałę przez gardło przethnie aż do żołądka. Hiszpani odkryli ten kray R. P. 1535. y rozdzielili go na 3 wielkie Pro: wincye. Chilią własną. Chilią Imperatorską y Chamito.
Miasta w tym Państwie: S. Jakob. Serena. Imperyala. Concepcya. Chiloe. W tym Krolestwie rodzi się drzewo Brazyliyiskie
Długosc tego Krolestwa mil 415. Szerokosc. mil 120.
Należy do Hiszpanskiey Korony.

ZIEMIA MAGIELANSKA.

Imię swoie zabiera od Magielana ktory około R. P. 1520. ią wynalazł, zewsząd wielkiemi skałami otoczona, długosci ma mil 76. Szerokosci w niektorych mieyscach 2 albo 3 mile, w niektorych 5. albo 10 mil. w iednym osobliwie mieyscu na wylocie milę 1. ma między skałami. Nie zawsze tam płynąć może dla nieznosnych wiatrow między wiszącemi ska łami, sniegi tam są modrego koloru. Znayduią się tam nieiakie stwo rzenia ktore Owidyusz nazywa Nurek. Pliniusz. Ciele morskie Albertus wilk albo pies morski. ryczy iak ciele, ma ięzyk rozdwoiony, zęby iak piła. poślednie nogi do ogona rybiego podobne, ogon mały skurę ma na sobie iak koza w białe y czarne cętki, nogi iak koń, oczy iak woł świecące, uszow niema lecz tylko dziury do słuchania. dzieci piersiami karmi, wiąże się iak psy, rodzi iak bydlę, a kiedy śpi na ziemi to ryczy.

Obywatele tamecni ktory mieszkaią na południe są wzrostu nizszego, ktory zas na Północ, wysokosc ich na 12 albo 13 stop, a czasem y przewyższaią, płci są białey tak iak u nas północni ludzie, głos maią straszny y bardziey podobny do wołowego albo słoniowego niżeli do ludzkiego, tak zas są prędcy, że w biegu ielenia wyprzodzi. y dla tego ciężko go z furyi zabic, tylko albo że w kupie będą siedzieć, albo że niespodzia nie napadnie na niego, moc maią bardzo wielką, bo ieden beczkę wina z mieysca na okręt zaniesie, y trzech ich albo czterech okręt zephną w głębokosc ktorego 30 naszych od ziemi rusyc nie zdołali. Wielkosc y białosc ich zimnu y wilgoci tamtego kraiu przypisuią, gdyż tam nigdy nie ginie snieg, y prawie iak ustawiczna zima. Narod iest nad zwyczay gruby zadney nie maiąc ludzkosci, duktem natury iak bydlęta się rządzące. Większey ieszcze są nieludzkosci ktorzy pod samym cyrkułem południowym mieszkaią. Jezeli kiedy pielgrzymowi ktoremu chcą ludzkosc pokazac, przy tancach y oyczystych spiewaniach prochem głowy posypuią y gdy widzą że to kto czyni, za znak wielkiey przyiazni maią. Gdy maią poysc na woynę obieraią sobie wodza, ktoremu są wszyscy posłuszni. Do łuku tak są sposobni, że aby tylko okiem czego doyzrał trafia y zabiia. tak zas tego biią strzałami, iż gdyby kiedy utkwiła w okręcie, ciężko iey wydobyc. Łuki maią wielkie ktorych cięciwy z zwierzęcych żył grube iak wielki palec, uzbraiaią się wielkiemi drewnianemi orężami, zażywaią y procy tak umieiętnie, że gdzie zamierzy tam trafi. y tym sposobem wolnosci swoiey bronią. Odzienie ich zwierzęce y wilkowe dla skor. Ci ludzie są dzicy.

IZEMIA OGNISTA. Są to wyspy magielanskie, krayobszerny y wielki, mieszkaią w nim ludzie dzicy y nago chodzący lubo w tak wielkim zimnie. Dwie wyspy na morzu magielanskim Mocha y Chilewa. Ten cały kray Kanału Magielanskiego należy do Hiszpanii. Magielanska ziemia od innych nazwana: kray Patagonow.

PARAGUARIA.

Ten kray bierze imie swoie od rzeki tegoż imienia, ktora go oblewa, Powietrze ma zdrowe, y obfituie w wszelką żywnosc. Hiszpani rozdzielili ten Kray na 7. Prowincyi: Chaco. Tukuman. Rio de la Plata. Paraguay Guaira. Parana. Vaig.

TUKUMAN. od wschodu do Zachodu ma mil 200 od Południa do Północy ma mil 150. Autorowie twierdzą że Jezuici tych dzikich ludzi w tey Prowincyi wyprowadzili z lasow y do społeczności przyuczyli zaszczepiwszy Wiarę S. unich.

PARAGUAY. w tey Prowincyi ludzie y podczas tęgich mrozow nago chodzą, gdy spytany ieden czemu by odzienia przynaymniey na zimę nie miał? odpowiedział, a ty czemu twarzy nie zakrywasz podczas mrozu? gdy mu rzeczono że twarz iest przyzwyczaiona do mrozow, odpowiedział, y moie ciało iest przyzwyczaione do zimna więc niepotrzebuie sukni.

ZAROS. Narod w Paraguarii. są to Barbarzyncy. Mężczyzni są

wzrostu Europeyskiego ale mocnieysi, twarzy okrągłey, czerniawy, a na spoyrzenie okropney, zamiast zawsnic wiszą im od uszu kosci rybie al bo pióra. Starszy między niemi którego Kazik zowią a iest aryszczarownik, nosi na sobie skorę ielenią do samey ziemi. Podrosli między niemi skorą okryci, a drudzy na lędzwiach tylko skorę maią, włosy u wszystkich rozczochrane, podobne do ogona Konskiego, w ręku zawsze noszą łuk z buntem strzał, są czarodzieystwom wcale oddani. Niektorzy chodzą po całym ciele posiekani, ale z ranami zagoionemi, bo zaraz z małości na część diablu daią się katowac. Niewiasty podobnieysze są furyom piekielnym niżeli ludziom, z kliionemi od potu włosami zakrywaią twarzy swoie y plecy spalone od Słonca, zawsnice y manele maią z kości rybiey. Starsza ich Kazikowa iest przednia czarownica, na głowie ma troistą niby Papieską słomianą koronę. Dzieci zaś wcale nago chodzą, też dzieci małe zamiast ich w kolebkę kładą, uwiiaią ie w Tygrysową skorę, prędko ie odsadzaią od piersi, y zamiast mleka daią im zrazy surowego mięsa, z ktorych krew wyssyaią. Mężczyzni ten katowski zwyczay zachowuią, że kiedy im Rodzice, bracia, siostry bez umieraią, to sobie za każdym razem palec od lewey ręki urzynaią, ieżeli zaś komu umrze Corka naypięknieysza, sprawuią stypę, na ktorey głowę iey uciętą stawiaią y iedzą tak iak unas głowiznę swinią. nakoniec z czaszki ieypią. Naczynia ich kuchenne, tykwa prozna ktorą sobie wody z rzeki noszą y dwa kiie zamiast rożnow, garnek ieden y drugi. Zaś unich łyżka, ręka. noż, zęby w gębie. widelce 5 palcow. gdy mięso zathną na rożen a z iedney strony się piecze, oni z drugiey strony targaią y iedzą, y tak, y ten co piecze y ten co ie, razem swoię robotę kończą. Znayduią się też tacy, ktorzy wziąwszy kawał mięsa razgo y drugi przeciągnąwszy przez ogień y prosto do gęby kładzie. Łożko unich Tygrysowa albo wołowa skora, na ziemi rozpostarta, bez kołdry y żadnego przykrycia, zamiast poduszki służy im kamien albo kłoda drewniana. Kazik iednak tym się dystyngwuie że w sieci na dwoch drzewach rozpiętey sypia, ato dla tego żeby był wolny y bespieczny od węzow y Tygrysow. Żelazo unich w wielkiey iest cenie, że za szpilki, igły, wędki, gotowi wiele dac, bo gdy przyprowadzą naprzykład konie na przedaż, to zakonia ten chce, igły ten szpilki, ow wątki, inny noża, inny takaki, inny kawałek chleba, tak że co rzeczy iakie będą talarbity kosztowac to 20 koni za nie może dostac pięknych. Przedaiących szałasy są z rogoży y to tylko z tey strony, ktorą wiatr zawiewa y to bez dachu.

Domy ich mizernie budowane, bardzo niskie y bez pawimentu, dachy z słomy, izby bez okien y komina, dlatego są zawsze iakby opalone, izba iest komorą, piwnicą, kuchnią, bo to wszystko iest unich iedno, zamiast drzwi maią wołowe skury, iakoż im innych drzwi nie trzeba nie maią się o co obawiac żeby ich okradziono bo w izbie nic nie masz. W iedney izbie mieszka Oyciec y Matka, dzieci y wnuczęta, y Brat y Siostra, czworo prow, tyleż kotow, więcey ieszcze szczurow, swierczow, cała iego substancya wiadro prozne. Nie dręczą go długi nie kłopoci go testament ani żadna nieprzyiazn, bo unich nie ma

mieysca: moie y twoie. w chorobie zadnego znaku niecierpliwosci niepokazuią, zadnego wzdychania, ieczenia ani wołania y narzekania w bolesciach wielkich, y chorobach długich, nie skarżą się na pragnienie, na gorąco na zimno. tylko to do nich ze do nieczystosci bardzo są skłonni. Ponieważ teraz niektorzy Wiarę S. przyieli Paweł III. Papież przez Bullę pozwolił ze się w trzecim y czwartym gradusie zenic mogą ztąd gdy Dziewczyna ma lat 14. chłopiec lat 16 pospieszaią w małzenstwo dla niebespieczenstwa cielesney ich ułomnosci. Stroy weselny dla nich 5 łokci flonelli. Wesele samo y bankiet: dwie krowy. 2 botki chleba trochę soli y miodu. Posag iest wiadro, ktore Panna młoda Panu młodemu przynosi, obiecuiąc w nim ile potrzeba będzie wody z rzeki przyniesc. Wzaiemnie Pan młody obiecuie przyniesc drewna kuchnią Pannie młodey ile będzie potrzeba. Nigdy zaś kawaler nie stara się o Pannę, lecz Panna idzie do Xiędza y mowi, ze tego albo tego młodziana chce miec za męża. Xiądz go woła y od niego pospolicie konsens otrzymuie bez zadney wymowki.

BRAZYLIA

Kray ten odkryt Alvares Cabral Portugalczyk w dzien S. Krzyża R. P. 1501. Ciągnie się nad morzem wzdłuż mil 500. Imie swoie zabiera od Szarłatowego drzewa ktorego się tam wiele rodzi, bo nawet lasy tam są z takowego drzewa. Powietrze ma ciepłe ale zdrowe. Obfituie naywięcey w pomarancze, cytryny, limonie, cukry, bawełnę, pastwiska. Zwierza tam bardzo wiele nam znaiomego y nieznaiomego. Znayduie się tam taki ptaszek nie większy od muchy zimowey zwany Gonambuch a spiewa tak wdzięcznie iak słowik.

Brezylia dzieli się na dwie części: Brezylią lądową y Nadmorską. Lądowa Brezylia iest mieszkana od ludzi ani rządu ani Religij nie ma iących. kapitanow tylko maią ktorzy niemi kommenderuią na woynę. chodzą nago. y tylko niektorzy odziewaią się piorami roznych kolorow około wszystkich stron, na opasaniu, na łokciach, na lędzwiach na kolanach, ciała swoie farbuią roznemi kolorami, wargi y uszy sobie przebiiaią y dla stroiu zawieszaią drogie kamienie. Niewiasty włosy rozwleczone noszą na plecach, a mężczyzny włosy golą tylko na około głowy trochę zostawuią. Nieprzyiaciol zabranych na woynie zenią, tuczą y iedzą wraz z żoną y dziecmi, ale sami muszą wprzod własne dzieci ieść nizeli ich zabiiaią. Diabła się boią ktory ich często bie[illegible]: iako o tym pisze Joannes de Leri[illegible] Mężczyzn wszystka zabawa y chęć do łowienia ryb, do polowania y do woyny, niewiasty zaś pracuią około uprawy gruntow.

Brezylianie, za Boga czczą słonce wschodzące, duszy nieśmiertelnosc przyznaią. Są wzrostu wielkiego y piękni, lecz tylko w lochach się dzą y nago chodzą tak mężczyzni iako y niewiasty. Żywnosc ich naywyczay nieysza Mandyoka korzeń ogrodowy, ktory się szeroko rozrasta, z tego chleb pieką y trunki robią przytym wiele im się rodzi legumin y fruktow nie pracuiąc na nie, iedzą węże y żaby, bo te tam iadu

nie maią. mieszkaią w domach chruscianych Ktore mogą z mieysca na mieysce przenosic, Ludzie tamecznj zowią się: Tobinambowie. Margaiazowie. Paraibassowie. Tapusowie. To Panstwo należy do Portugalij.

KRAJ AMAZONCK

Kray ten iest bardzo obszerny bo Długosci ma mil Niemieckich 400 szerokosci 250. Imie swoie bierze od rzeki Amazony ktora od innych nazwana Maragnon. od innych Orellana początek swoy bierze ta rzeka z ieziora Lauricotsche niedaleko Peruanskiego Miasta. Grunta ma zyzne, obfituie w Cukier, tyton, bawełnę farbę szkarłatną. Obywatele są koloru bazantowatego, nie tak spaleni iak Brezylianie, bałwochwalcy, Kosciołow nie maią Kazdy u siebie w domu na bozny. O kraiu ciągnącym się nad rzeką Amazoną piszą Geografowie ze nie iest poznany, iednakze znayduią na Połnoc kraie zwane. Aparia. Caribana. Apanta. Coropa. Na Południe zas: Cayena. Tapayza. Mataya. Paranayba. Co zas wewnątrz to ani kray, ani ludzie niepoznani. Twierdzą iednak wielu ze ludzie są dzicy y tyrańscy. tak iako y Brezylianie.

Miasta tego kraiu: Aiaverisama. Stirmos. Vratambape. Carcatoes. Itapoan. Hanne. Majaco. Picora. Gurrumatos. Talabora. Osteco. Mepenes. Camochinganes. Mingates. S. Anna. S. Spiritu.

Gdy początek o Amazonkach opisuiąc Historycy. Mowią: ze gdy w Tatarskiey ziemi dwoch Krolewskich Synow powzili na wygnanie za naleganiem Panow wielkich, zebrawszy znaczną liczbę młodzi nayprzod przyszli do Kapadocyi y na Themiscirczyskich osiedli polach, tam gdy zaczęli grasowac y pobliskie naiezdzac kraie, od pogranicznych wszyscy zniesieni. Żony ich widząc się bydź na wygnaniu, nietylko aby własnosci broniły, lecz aby y rozprzestrzeniły granice swoie wzięły się do broni. Wzgardziwszy zamęściem, posiłkiem y pomocą mężow, zaczęły rozprzestrzeniac swoy kray. y aby wszystkie iedney rownosci były, mężow ktorzy pozostali w domu pozabiiały, potym srogosc swoią pogranicznym dały widziec. Gdy tedy pokoy z niemi zawarli pogranicznj obywatele, ułożywszy pakta między sobą y kondycyą, aby corocznie trybut od nich odbieraly w łozku, ktore rodziły mężczyznow zaraz ich zabiiały, niewiasty zas ktore wodzone z nich były nie do kobiecych robot, ale do koni, do łowow y z łuku strzelania przyuczały, aby zas sposobnieysze były do strzelania z łukow prawą piers im przypalały. Były między niemi dwie krolowe Lampeda y Martezya, ktore na przemiany rządziły Panstwem, iedna w domu, druga w polu wszystkiemi rządząc. Dokazały tego potym ze podbiły sobie część Europy y wiele miast Azyatyckich. y aby tym lepiey Panstwa swego bronic mogły, zabawiały się w Azyi z wielkim woyskiem: gdzie wystawiły Miasta. Efez. Smirnę. Ku

mę y Magnezyą. Po Marteryi nastąpiła na Państwo Corka imie-
niem Orytia. ktora na woynie wszystkim woyskiem rządziła, a An-
typa siostra iey w domu dysponowała Państwem. Po śmierci Ory-
thij nastąpiła na Państwo Pentezylea, tak niewiasta woienna że-
z naylepszym Rycerzem rownac mogła. bo dawszy sukkurs woysk
swoich Troianom przeciw Grekom, nie zawstydziła się w tak wiel-
kiey Troiańskiey woynie potęgę swoię okazywac y między naymo-
cnieyszemi Mężami. Okazywały dzielnosc swoię Amazonki aż do
czasow Alexandra Wielkiego, bo gdy na tenczas panuiąca Tale-
trys namowiła Alexandra do społecznosci z sobą, w krotkim czasie
dla takowego spotykania zginęła y z wszystkiemi Amazonkami
woiennemi. Amazonki nazwane od przypalania piersi, ktore czy-
niły Corkom swoim.

WYSPY AMERYKAŃSKIE.

Te wyspy odkryte od Kolumbusa R.P. 1493. zwane Antylle, iest
ich dziesięc. wszystkie należą do Francyi. Żadna z tych wyspow nie
zna mrozu, a ciepła maią srednie.

DOMINIKA. Tę wyspę Kolumbus naypierwey wynalazł
powtornie żegluiąc

GUADELUPA. Obfituie w Cukry y bawełny.

MARTYNIKA. dokoła ma 200 mil. Obfituie, w tyton, Cukier be
AYAY przedtym zwana od dzikich ludzi, teraz nazwana Wyspa S.
Krzyża. wzdłuż ma na 10. mil. wszerz na 4. mile.

S. BARTŁOMIEIA. ma dokoła mil 6.

S. KRZYSZTOFA. ma na około mil 15.

GRENADA. MARIGALANTA. S. ŁUCYI.

S. MARCINA.

BARBADA. ma na 15 mil wokoło. Obfituie. w Cukier, imbier,
tyton, bawełnę. Miasta ma: S. Michał. Carestuw. Bristol. Jam.
Estaw. ANTYGOA Wyspa.

BERMUDY WYSPY. wynalezione od Jana Bermuda Hi-
szpana. Między niemi naywiększa Wyspa S. Trzego. długa na mil 3.
Na tych wyspach są paiąki wielkosci niezwyczayney iadu nie maią
ce, ktorych paięczyna tak iest mocna że y ptaka zatrzyma.

IAMAYKA. Teraz wyspa S. Iakoba nazwana, leży od Hispanio
li mil Hiszpańskich 25 od Północy zas ma blisko wyspę Kubą. Po
wietrze ma zdrowe y tak urodzayna że inne zda się przewyższac.
Wielki prowent ma z metallu złotego, Cukru. Lnu &c. Ma roznego
zwierza obfitosc. Tę wyspę Kolumbus za drugim żeglowaniem od
kryt R.P. 1494. ktora wokoło ma mil 80. Gdy zas w ostatnim żeglo
waniu tu zapędzony był, pierwszą woynę y wielkie woyska na nich

zrozące się Obywatele pokarali. Az Roku 1519 Didacus Syn Kolumbusa, Obywatelow tey wyspy rebelizuiących podbity y hołdowniczych koronie Hiszpanskiey uczynił. Przedtym ta wyspa była ludna, teraz 2 Miasta tylko w sobie zawiera: Hispalis y Oristan. Narod ten niczym się w obyczaiach od Hispaniolczykow nie rozni, y owszem bylieszcze srozsi. Te wszystkie wyspy zacząwszy od Barbady należą do Anglij.

TABACCO. Ta wyspa naywięcey ma tytoniow. Takze 3. wyspy BONAYRGS. CARASVO y ORUBA. należą do Holedrow.

MARGARITA. Inszym imieniem Cubagua nazwana. cała niepłodna y drzewa nawet nierodzi. Wody tam niemasz, y gdyz z Cumany dla przeciwnych wiatrow dowiesc icy niemogą, częstokroc za beczkę wody, beczkę wina daią. Obfituie w Króliki, sol, ryby raki, a naywięcey w perły, ze w całym okręgu ziemi wyspa iak mała, tak naywiększy czyni profit, y zadnego mieysca niemasz aby tak bogaciło pobliskich mieszkancow iak ta wyspa, bo przez kilka lat tylko zbierane perły, więcey uczyniły nizeli 11000000 złota. Obywatele tam są czarni, włosa rzadkiego, srodzy, iedzenie ich naywięcey raki morskie ktore od Pełni az do Nowiu są chude, od Nowiu az do pełni tłuste.

S. TROYCY Wyspa. ma wzdłuz na 200 mil. obfituie takze w perły. Te dwie wyspy należą do Hiszpanij.

HISPANIOLA. Na morzu Mexykanskim, niegdys od Obywatelow była nazwana Haity y Luisqueia. od Hiszpanow potym, iz wzięta Hispaniola y Domingo od S. Dominika, na ktorego honor wystawili Miasto ze wszystkich naycelnieysze. Tey wyspy obszernosc w około 1400 mil. Długosc 500 mil. Szerokosc rozna Tam Słonce prawie nigdy nie zachodzi, dla czego drzewa zawsze zielenieią. Powietrze ma zdrowe, grunta zyzne. Są tu takie ptaszki ktore w nocy tak swiecą, ze przy ich swietle mozesz iechac, pisac czytac, zowią się Cucuyes. Hiszpani na tey wyspie wygubili Amerykanow na 3000000. dla tego teraz wielka na niey pustynia iednak nie prozna, bo iest wiele wieprzow y bydła zdziczałego ktore strzelaią dla skor bo mięsa ich nie iedzą maiąc swoyskiego dosyc. Z soli ma wielki prowent. Obfituie w cukier, bursztyn szary, imbier, wosk, złoto, srebro, farbę modrą, Zacrym tę wyspę Hiszpani odebrali, troisty tylko tam był rodzay zwierząt, lecz teraz z innych stron sprowadzone tak się rozmnożyły ze corok bardzo wiele skor do Hiszpanij przewożą. W tenczas kiedy ią Columbus wynalazł, pięciu było Krolow ktorym mnieysi inni podlegli byli, teraz tey wyspy połowa należy do Hiszpanij połowa do Francyi. Między inszemi do podziwienia rzeczami tey wyspy od Wschodu iest iaskinia na 500 krokow od morza, do ktoz

rey wchod Bramę wielkiego Pałacu okazuie. W tey iaskini przez 4000 stay słyszec się daią rzeki wielkim szelestem płynące, tak dalece że gdyby kto blizey przystępował z czasem by ogłuch. Obywatele tego mieysca iednego rządzcę niewidomego wszystkich rzeczy wierzyli, wszystko zaś inne błędom przypisowali, z natury byli próżniacy, bez pracy pozywienia szukaiąc, łowami ryb tylko się bawili. Zawsze nago chodzili.

CUBA. na morzu Mexykańskim, od Hiszpanow nazwana Ferdynanda y Ioanna, imię swoie zabrała od Obywatelow, Hiszpanom podbita od Korteziusza. Długości ma na 180 mil. wszerz na 25 mil bardziey mieysce zimne niżeli ciepłe, powietrze iednak zdrowe. Wydaie wiele złota lecz nieczystego, miedz naylepszą, ziele którym farbuią czerwono wełnę y skory, cukier, zboże, owoce rożne, drzewo Aloes, Cynamon, kadzidło Mastyx. Cedry w lasach ma tak grube, że z iednego zrobiwszy bacik 50 ludzi w niego może wziąść. Są tam tak wielkie żołwie, że na iednym może 5 ludzi usiesc, którzy nieuważaiąc ciężaru idzie pod niemi. Między Miastami S. Iakoba y S. Salwatora iest rownina napełniona skorupami rybiemi, które są tak okrągłe że mogą służyc za kule do Armat. Przedtym Obywatele tey wyspy Taską natury się rządzili: ani moie, ani twoie nieznali żadnego kupna za pieniądze, ale wszystko wspolito: bowiem pierwszey nocy nie spotkował z oblubienicą, lecz ieżeli był ogrody u nich były otwarte, y bezprawnie samą tylko rządzili się Pan, Panowie go wyręczali, ieżeli kupiec, to kupcy, ieżeli zaś chłop to Panowie y kupcy. O naymnieysze przewinienie mąż mogł Żonę odpędzic od siebie, lecz żona dla żadney przyczyny nie mogła opuszczac męża. był to bardzo lubieżny narod. Teraz od samych Hiszpanow ta wyspa mieszkana, bo Obywatele częścią od głodu, częścią od prac y lubieżności wyginęli że ich y znaku nie masz. Teraz tam iuż iest Wiara S. Katolicka. Tu się rodzi tabaka Hiszpańska y ztąd ią do Europy prowadzą.

PORTO RICO. wyspa wzdłuż na mil 15 wszerz na 8. mil odkryta od Kolumbusa R. P. 1493. w rzekach ma piasek złoty, ma drzewo iedno wydaiące z siebie gumę z ktorey świece robią y rany nią lecą. tam przez 9. miesięcy codzien po południu deszcz pada.

WOŁOW Wyspa, dla tego tak nazwana, że tu wołow naywiększe stada. są tu y Jelenie, Sarny, konie, skwaty. ten zwierz iest tyli iak kot, a ma głowę lisią, y przyuczaią go tak przy domu iak kota, ale kiedy się rozgniewa gorszy ma bydz od małpy y ordynca,

a tego zwierza iedzą. Znayduią się tu y zubry, ktorych łowią Anglowie
PERLOWA Wyspa, na ktorey iest ten zwyczay, ze gdy Niewiasta
urodzi dziecię, mąż na iey mieyscu połog leży, a ona wszystkie robo
ty domowe odprawuie.
S. IANA Wyspa. od Portu dla bogactw tak nazwana przed
tym zwana Boryka. Długości ma na 50 mil Niemieckich. Szero
kości 12 albo 11 a naywięcey 10 mil. Obfituie w zboża, owoce zwie:
rze, złoto, a osobliwie w drzewo Gwaiak naydoskonalsze; Dzieli
się ta wyspa na dwie części, na Południową y Północną. Północ:
na obfituie w wiele złota y zwierze. Południowa obfituie w zboża
owoce, ptastwo, zwierza zaś y złota nie ma. Kolumbus za drugim
żeglowaniem tę wyspę odkrył, a Legionensis Ioannes Pontius oby
watelow podbił y Miasto Carappę w części północney wystawił,
lecz tam dla niezdrowego powietrza nie mogąc mieszkać w Gwa
nice na Wschodzie mieszkał R. 1510. lecz Borykinowie R. 1511
bunt podnieśli werwawszy na pomoc Carybibow, y wielu Hiszpanow
pozabiiali, ale wnet zwyciężoni, uspokoieni y do porządku przypro:
wadzeni. od tego buntu to tylko do pamięci podane, ze pięć Hiszpa
ński Bereził nazwany ktory wiele Obywatelow pozarpał, zato so
bie stipendium naznaczone miał. Rzeki tam piaskiem złotym y
kamykami złotemi płyną w północney stronie. Obywatele tam są
czarni, włosa rzadkiego y iakoby nieobrastaiący, okrutni, źli, ma
ią bron strzały iadem napuszczane, bo brodzenia po morzu zazy
waią bączkow z iednego drzewa wyrobionych, ktore nazywaią: Ca
noa. Iak tylko Hiszpani tę wyspę odebrali, tameczni Obywatele
mieli ich za ludzi niesmiertelnych. Powazył się raz ieden z pier:
wszych krolow tey wyspy y rozkazał sługom aby Hiszpana ie=
dnego ktory był gosciem u niego zanieśli do rzeki y tak długo za
nurzonego w wodzie trzymali za iedną nogę aż by mógł umrzeć, do
chodząc czyli iest smiertelny, tak tedy zalanego przynieśli na bar
kach do Pana swego, ten gdy widział umarłego, od tego czasu iuż
wszystkich smiertelnemi bydź sądził.

W Ameryce znayduią się rozne narody Rzeki y stworzenia spra
wuiące wielką ciekawosc.
Nayprzod wiedzieć potrzeba ze to słowo Narod nie o Państwie iako
wym rozumieć potrzeba, ale o gromadzie ludzi, ktorzy iedną kupę czy
nią, a zewszystkiemi Sąsiadami wieczną woynę toczą. Narod ieden
nie więcey liczy iak 6. a naywięcey 12 Familij albo domow, każda zaś
familia 50 albo 100 lub więcey gospodarzow. Każdy Narod ma oso
bliwszą mowę ktorey żaden inny nie rozumie. Każda Familia ma
swego przełożonego ktory przy drzwiach z gołą bronią sypia a tę
y drudzy zawsze na pogotowiu maią. Takowego zaś Xięcia z
po między siebie obieraią, ktory by był naywiększy zboyca y naywię

cey ludzi zabił. Nawet w iednym Narodzie walczy iedno Gospodarstwo z drugim, iedna Familia z drugą ze u tych dzikich Amerykanow zaboystwu konca nie masz. Jeden Narod od drugiego iest bardzo odległy, bo tu puszcze na 1000 mil y daley odległe. SCHIRYTOWIE. Narod od Hiszpanow tak nazwany, rozciąga się ku Wschodowi na 140 mil. Od Południa ku Pułnocy ma szerokosci mil 100. lezy między gorami. Obfituie w miod, Jelenie, Bawoły, Tygrysy, Lwy, Niedźwiedzie y inne zwierzęta. Tygrysy tak są mocne że dwoch mułow wezmie y poniesie na polach zaś wielkich w Ameryce, gdzie po kilkakroć 100000. bydła chodzi wolno. znayduią się stada całe srogich Tygrysow ktore naybardziey cielętom szkodzą, z ktoremi ta bestya tak się obchodzi, iż gdy te w trawie lezą, ona się po cichu skrada y prędko przyskoczywszy głowę im rozdziera y krew wszystkę przez szyię wyssa, a gdy wołu chce pokonac porywa mu się na grzbiet, y tak go rozdziera pazurami. Ludzie kiedy się chcą obronic od Tygrysow osobliwie w nocy, tedy czynią z siebie okrąg, daley zaś okrąg wielki z drzew robią, ktore wokoło zapaliwszy bestye odstraszaią, ktora niczego bardziey się nie lęka iak ognia. Jeżeli zaś ludzie dadzą ogniowi wygasnąć, tedy Tygrys y przez gorący pioł przeskakuie do nich y porywa kogo, małym iednak dzieciom tak nieszkodzą, ale się to bardziey z rządzenia Boskiego dzieie y Cudem, iako się raz trafiło: Tygrys iednego czasu wszedł do chałupy iednego człowieka, ktorego y żony na ten czas niebyło w domu, y dzieci tylko same zastał między sobą igraiące, ale wszedł między te niewinniątka tak był łaskawy y skromny, iakoby zapomniał. Dzieci to widząc niebardzo się okrucieństwa swego głowie go głaskały, bestya zaś bez naymnieyszey szkody iak wszedł tak wyszedł zaczym Oyciec tych dzieci powrociwszy, ktoryby był tego gościa zapewne inaczey przywitał, gdyż wymowić trudno iak szybko y zręcznie ci ludzie by z naysrozszym bestyą umieią się obeyść, ieżeli tylko niespodzianie na nich nie wpada. bo chy tryger zwierz nie inaczey iak z tyłu rzuca się na człowieka, a takowe przypadki nietylko z tygrysami ale y z wężami trafiaią się Tygrysy nie tylko ognia ale y bębenkow bardzo się boią. Rzeki y deszcze czynią brody y topieliska. Od Listopada aż do Maia wszystkie rowniny deszcz zatapia, przeto pozywienia po gorach szukac muszą, na ktorych nie źle im się udaie zboże Tureckie, y korzeń Yuccai z ktorego chleb pieką. Suchosc y mokrosc, wielkie zimna y gorąca niezmosne do chorob rożnych są przyczyną ktore w ludziach wielką szkodę czynią, zwłaszcza ze sposobu przeciwko nim nie maią. We wszystkich chorobach dwie im rzeczy za lekarstwo służą: Pierwsza. ze im karik z chorey części ciała

krew wyssa, oraz pyta chorego, co go boli? kędy przed swoią chorobą by
wał? czy nie wylał Tschicha to iest napoiu ktorym się upiiaią,
czy niewyrzucił mięsa Jeleniego? ieżeli chory przyzna, mowi ow Do:
ktor: toc to iest początkiem twego złego, gdyż dusza ielenia albozwi
wia weszła w twoie ciało, aby się krzywdy swoiey zemściła: Druga.
że ci Amerykanie dla przebłagania śmierci żeby Mężczyznom nie
szkodziła, Żony swoie zabiiaią. Piękney są urody prawie nago chodzą
z ramienia im tylko bunt małpich ogonow wisi y piora od ptakow
chcąc tym pokazać że są dobrzy strzelcy. Nos sobie y wargi niższe
dziurawią. Czapki z piór noszą, ktore dla rozmaitości kolorow wdzię
czny widok daią. kaftanow nikt nie nosi oprocz karikow. Niewia:
sty w fartuchach chodzą ktore nazywaią Typoy Rządu u nich za
dnego nie masz, tylko swoich karikow maią na ktorych radzie prze
staią. Ci karikowie obierani od nich bywaią dla męstwa swego y
dzielności. Woyny z sobą miewaią częste choćby dla kawałka żela
za, y do tego z dzikiey swoiey natury wielką maią skłonność. Lubo
innym miec się nie godzi tylko iedną żonę, atoli karikowie miewaią
po dwie y po trzy, bo kiedy uczty dla drugich sprawuią, tedy napoy
niewiasty same robią, a iedna by nie wystarczyła. O dzieci swoie za
dnego starania nie maią, bo iako Rodzice o dzieciach, tak dzie
ci o Rodzicach nic wcale nie dbaią. Chatupy ich są tak niskie
że dziurą do nich lesc potrzeba y stanąc tam na nogach niemo
żna, iednak maią niektore wielkie domy z chrostu w ktorych mie
szkaią chłopięta od lat 15. w tychże chruścianych domach przyj
muią gości y częstuią, takie zaś ochoty pospolicie przez trzy dni
trwaią. kto się tam naybardziey upiie, ten u nich kawaler nay
lepszy, popiwszy się zaś zaczynaią się wadzic, bic, aż się ochota za
kończy krwawym zaboystwem. Dzienny czas tak rozłożony ma
ią: Rowno z Wschodem słońca śniadanie iedzą, potym graią so
bie na fletach w ktorych tylko iedna iest dziurka, y dwa tylko ma
tony, ta zaś muzyka trwa dotąd, aż mgła ustąpi, bo ią za szko
dliwą maią. Robią potym w polu łopatami drewnianemi, a w
południe do domu się wracaią. Wieczorem zaś przechadzaią
się, sąsiad sąsiada nawiedza y tam się traktuią. Niewiasty
zaś iako się w robocie nie kochaią, tak cały dzień na gadaniu
y wizytach trawią. cała ich zabawka iest: wodę czerpac, drwa no
sic, pszenicę y inne frukta gotowac, przędą też y fartuszki dla
siebie y kaftany dla mężow robią iako y sieci do spania, bo same
na gołey ziemi legaią, rogożą sobie postawszy. O zachodzie słoń
ca wieczerzą iedzą y wnet do spania się kładą. Młodzi zaś nie
żonaci wkupę się zebrawszy pod iakim drzewem, od domu do
domu idą y tancuią, taniec zaś ich iest osobliwszy, stanąwszy
wszyscy w koło, w pośrodek siebie tego co im gra na flecie stawiaią
a sami nogami tylko po ziemi depcą, ten taniec do drugiey a cza

sem-y do trzeciey godziny w noc się przeciągnie. Jak żniwa skoń
czą na Towy wychodzą w gory y lasy, a tam się przez dwa y trzy mie
siące bawią. w Auguscie powracaią y pola sieią. Ci Schitryłowie
żadnego Boga nieuznaią, nawet diablu, ktorego się niezmiernie
lękaią, ani czci żadney ani zniewagi nie czynią, żyią przeto iak zwie
rzęta bez sumnienia, bez wiary, bez Boga, bez żadney na wieczną ka
rę lub zapłatę uwagi, w samey tylko roskoszy y cielesnosciach uto
pieni. z tąd wszystkich u siebie czarownikow wygubili, maiąc ich
za nieprzyiaciół ludzkiego żywota, tak dalece, że gdy by się teraz
komu śniło że ten albo ow czarow zażywa, to bymu dosyć było do
wodow żeby go zabił. iednakże gustami się bawią, osobliwie z
śpiewania ptaszął, z ktorego o wszystkich swoich utrapieniach wro
żą. Owszem było y to że z głosu ptaszego prorokowali sobie iezli
Hiszpani myślą na nich nastąpić, z ktorey imaginacyi często w la
sy y gory uciekaią. a za tą okazyą dzieci Rodzicow odbiegaią,
a Rodzice też mało o nie stoią, bo Oiciec Syna, za nożyk albo sie
kierkę, przedac nie długo się namysla.

MOXOS. Prowincya Amerykańska, ktora wiele Narodow w
sobie zawiera, rachuie ich się 39. z ktorych każdy ma swoy osobli
wszy ięzyk. kray ten iest bardzo rozległy, położony sub Zona torrida
między 10 y 15 gradusem. Widzi się że iest rowny y suchy, ale tak
często bywa wodami zalany, że lubo rzek y kanałow niema zawsze
pod wodą stoi, z tąd obywatele przez 4. miesiące żadney z sobą
kommunikacyi nie maią, bo uciekaiąc przed wodą po gorach się
chowac muszą, nieznosne tam są upały, lubo deszcze, wody y wia
try połnocne ktore tam prawie cały rok trwaią, ten Kray chłodzą.
ten wiatr z gor śnieżystych spadaiąc, mrozem bardzo doymuie
na pół nagim Amerykanom, że pospolicie z tąd głod y powietrze
powstaie. Zimna pewnych czasow tak są przerażaiące, że z tąd
y ryby w wodzie zdychaią, ktore gdy woda na ląd wyrzuca, po
wietrze tym zaraza. Z tych zdechłych y na pół zgniłych ryb, do
iedzenia zażywaią, ktore im iest zapewne szkodliwe, lecz oni
przeciwnie mowią; że: Ogien co iest niezdrowe wytrawi wszystko.
Pokarm tych Moschos pospolity iest: ryby y korzonki. Z powie-
trza rozpalonego y z wilgotney zawsze niemal ziemi, rodzą się tu
węże, żmiie, mrowki, mucky, komary y inne żyiące plugastwa
dla ktorych człowiek ani momentu spocząć nie może, ziemiatez
dla ustawiczney wody, ani zboża, ani wina, ani owocu żadnego
nie daie, Owce się tu niechowaią, ale tylko bydło rogate. Gdy
znaczną część Roku na gorach się bawią, w tenczas z łowow tyl-
ko żyią, gdyż maią tam nieliczoną liczbę rożnego zwierza. Małpy
mięso, delikatna dla nich potrawa. Dziwną rzecz powiadaią o pe

wnym tam zwierzu Ocorome nazwanym, ten wielkosci iest iak pies sierci czerwoney, z głowy podobien do swini, zęby prawie ma człowie cze. Ten zwierz gdy na człowieka trafi, rzuca go o ziemię, nic mu ie dnak nie czyni gdy się za nieżywego uda, tylko go przewraca, potym go obwącha całego chcąc doznac iezeli żyie albo nie, a kiedy go iuż ma za umarłego, tedy go trawą, chrustem y liściem narzuci y spies no w las odbiega, człek tym czasem prędko na drzewo ucieka, a ten zwierz z tygrysem w krotce przychodzi, lecz gdy zdobyczy swoiey nie znayduie, obrociwszy się do Tygrysa żałosnym wyciem, nieszczęście swoie mu pokazuie, ze go uwiodł.

Ci Moschos, ani prawa, ani przełożeństwa, ani sprawiedliwosci, ani za dnego porządku nie maią, iako zaś dla nieurodzayności kraiu od siebie daleko mieszkaią, tak Kazda Familia według upodoba nia swego, gdzie chce chatupę sobie stawia, a tam się wszyscy na leżący schodzą, sypiaią na ziemi na rogożach zwici, albo w siatce na dwoch słupach zawieszoney, tam od zimna, wiatru, zwierza, y komorow wiele cierpią, inaczey, iezeli całą noc palą ogien, ktory ich grzeie y komorow niedopuszcza, a insze swiatło zwierza od straszа. Nie maią pewnych godzin do iedzenia, ale iedzą gdy im się co trafi, w iedzeniu zaś ponieważ to iest grube y niesmaczne, miary nie przebiorą, ale to piciem nadgradzaią. Osobliwszy ich napoy iest z pewnego zgniłego korzenia, a tak iest tęgi ze się nim bardzo upi iaią, osobliwie w dni Bożkom swoim poświęcone, w ten dni przy niewdzięcznym instrumentow swoich dźwięku, pod cieniem iakie go drzewa, ktorego gałęzie sztucznie splatac umieią, wszyscy się zbieraią, tam cały dzień tancuią, y trunkiem swoim tak się racza, ze często między niemi przychodzi do zaboystwa. Lubo rożnym ho robom podlegaią, tak są iednak głupi, ze im przez żadne lekar stwa zabiec nie umieią, znaią się zaś dobrze na truciznach y ia dowitych rzecach, bo niemi nieprzyiaciół swoich truią, a strzały swe takowym iadem napuszczaią, ze y naymnieysza z nich rana człowieka zabiia. Na tym ich wszystkie lekarstwa zawisły ze w chorobie czarownikow zażywaią, ktorzy nad chorym conieco pomru kuią, y obiecuią mu ze pościc y kilka razy w dzień kurzyc za niego tabakę będą, komu zaś szczerze usłużyc chcą, temu krew z cho rey części ciała wyssyuaią, y tak go odchodzą dobrą wprzod zapła tę wziąwszy. Stroią się bardzo pocieszznie. Jedni pół twarzy ma luią czarno, resztę zaś czerwono. Inni wargi sobie y uszy dziu rawią, y kładą w nie rożne cacka, niektorzy na piersiach ka wał blachy noszą, drudzy po biodrach się sznurami okręcaią, na ktorych wieszaią kulki szklane, zęby, y kawałki skory zwierza albo człowieka ktorego zabili. im więcey zaś ma kto tego okru cieństwa znakow, tym w większym iest u wszystkich poszanowa niu. inni sobie pióra ptasze rozmaitego koloru przypinaią

Bawią się zaś iedynie łowami po gorach y robieniem strzał y łu
kow. Niewiasty napoy warzą dla mężow swoich y dzieci swych pil
nuią. Kiedy Matka umiera, tedy dziecię przy piersiach będące
razem z nią grzebią, podobnież postępuią z bliźniętami, z e dziec
ko iedno żywo zakopuią, bo mowią: z e dwoie dzieci u iednych pie
si wygody miec nie mogą.

Moschos czyli Moxos na rożne dzielą się narody, ktore woynę z so
bą ustawiczną maią, w polu się biią bez wodza, bez porządku y po
tyczka we dwoch się godzinach kończy. Kogo w potyczce złapią
tego iako niewolnika drugim narodom przedaią. Kiedy z nich
ktory umiera, tedy go w dol wrzuciwszy, iezeli co miał rozrywa
ią między siebie. Przy ślubach żadnych ceromonij nie maią. Przy
iaciele z obuch stron kontrakt czynią, niepytaiąc się czyli ten y
ta zezwala na to. Po ślubie nie żona za mężem, ale mąż za żo
ną idzie dokąd ta chce. Cudzołostwo u nich wielką ma chan
bę y często go śmiercią karzą. Wszystkie te narody o Bogu nic
nie wiedzą, iedni adorują słońce, mieśiąc y gwiazdy, drudzy
rzeki, inni kłaniaią się Tygrysom. niektorzy noszą przy sobie
wiele bałwanków w dziwnych y śmiesznych figurach, pewneyże
dnak wiary ani nauki nie maią. Kiedy zaś ofiary czynią to ie
czynią z boiazni, bo mowią: iż w każdey rzeczy iest duch, ten
się czasem gniewa y utrapienia na nich dopuszcza. Dwa tylko
są narody ktore pewnych ofiar zażywaią, popow iednakże maią
a ci są czarownicy, drudzy zaś do ktorych błagac Bożkow nale
ży. tamci cały rok poscic muszą do tego się urzędu gotuiąc, to
iest powinni ani ryb ani mięsa nie iesc. a ten czarownik musi
bydź od Tygrysa ukąszony, inaczeyby go we czci nie miano.
Kiedy takowy Pop przez długi czas o chorych miał staranie, tedy
go na naywyższe kapłaństwo święcą, ale godności nie dostąpi,
aż powtornie rok cały poscic będzie. dopieromu sok iak nay
gryzliwszy z pewnego ziela w obie oczy leią, co mu nieznośny bol
sprawuie, ale mu wielki honor czyni. powiedaią że tym się oczy
klaryfikuią, y dla tego takowych Popow nazywaią: Tiarauguy.
to iest iasne oczy. Pewnych czasow zwłaszcza na nowiu, ci Popi lud
zwołuiwaią na iedne gorę. iak świt wszyscy się po cichu schodzą, a
iak się wszyscy zeydą, tak zaraz straszny wrzask czynią, ato chcąc
Bożkow swoich do miłosierdzia pobudzic, dzień cały tak wrzeszczą
oraz y poszcząc trwaią, gdy zaś mrok nadchodzi, nabożeństwo swo
ie tak kończą: Popi włosy sobie ustrzygaią, co unich iest zna
kiem wielkiey radości, stroią się zaś w czerwone y granatowe pio
ra, potym wielkie naczynie, owym mocnym trunkiem, na to świę
to umyślnie zrobionym, nalewaią, to naczynie iako pierwszą ofia
rę swym Bożkom uczynioną Popi przyimuią y piią poki tylko
mogą, resztę zaś ludowi zostawuią, ktory w net dobrego ich przy

kładu nasladuie, a tym piciem całą noc się bawią. Nadto spiewaią pieśni, a w okrąg stanąwszy nogami podskakuią, głowę y ramiona wykręcaią. Im się kto większym głupcem y błaznem w tym tańcu pokaże, tym go za pobożnieyszego y świątobliwszego maią. Wszystkie zaś takowe uroczystości pospolicie się morderstwem y zaboystwem kończą. Wiedzą coś wprawdzie o nieśmiertelności dusz, ale to bardzo niedoskonale. Wszystkie te Narody ięzykami się swemi różnią, a ieden z drugim w niczym się nie zgadza.

SCHIRIGNANCI. Narod co do mieszkania y obyczaiow Moxosom są rowni, tylko tym się rożnią że iakikolwiek między sobą rząd maią.

CYRYONI. Narod gruby, iak kogo obcego obaczą, zaraz się do strzał y łukow porywaią.

GUARAY. Narod dziki y srogi ktorego się wszyscy sąsiedzibo ią bo są ludoiedowie, za człowiekiem iak za zwierzem biegaią a by go złapac, a złapawszy zieść.

ORYKONOWIC. Ludzie bardzo srodzy, nad rzeką Orynoko mieszkaiący. ktorym nic więcey nie smakuie iako ludzkie mięso surowe, albo wpoł upieczone. Jeden ma wiele Zon razem, drudzy bez małzenstwa y dystynkcyi płci sprosny zywot wiodą y nagość swoię nad wstyd wszelki przekładaią, nawet diabła ktory z nie mi w postaci ludzkiey rozmawia adorują. tak zaś są mściwi, że y w 50 lat mscic się są gotowi.

CARIBCI albo Ludoiedowie nazwani ponieważ ludzkie mięso iedzą y zwierzęce surowe, znayduią się w kraiu Potobello nazwanym, mieszkaią po gorach y tam się tak dobrze opatrzuią że ich nikt dobyc nie może, bo kiedy widzą woysko Hiszpanow do siebie idące, zaraz iadowite strzały tak gęsto iako grad puszczaią, od ktorych albo uciekac trzeba albo umierac. Caribowie koloru są kasztanowatego, włosy maią czarne, na głowie noszą wieniec z pior rożnych ptaszkow, na szyi wiązkę konch, na biodrach fartuszek z liścia, w rescie są nadzy. Łapaią ludzi y karmią iak woły, na pewny zaś dzień ich zabiiaią y iedzą. Naywię ksze maią upodobanie w czaszce z głowy ludzkiey, ktora u nich iest kosztownym naczyniem do picia.

BRAVOS. Narod dziki, ktorzy na ofiarę diabłu ludzi zabiiaią y pozeraią, ten lud nie ma pomieszkania stałecznego, ale się błąka z mieysca na mieysce. Ludzi ktorych wszystkich za swoich nieprzyiaciół maią, nie iawnie ale zdradą łapaią, w krzaku albo w dole iakim się zasadziwszy, iezeli zaś widzą większą moc na się idącą, to w gęste lasy y puszcze uciekaią że nikt się za nimi uganiac nie może.

BARCI. Narod lepszych obyczaiow, bo mieszkaią we wsiach w ktorych woyska swoie exercytuią, każda taka wieś mocnemi

Palisadami otoczona, w potyczkach zazywaią pewnych tarcrow z trzciny Indyiskiey uplecionych, a powierzchu bawełną y piorami rożnego koloru powlecronych, ta zaś tarcza tak iest twarda że iey żadna strzała nie przeszyie.

CiA N I S I I. Narod przy krolestwie Peru w sprawach swoich wcale nie ludzki, bo od dzikiego zwierza mało co rożny. Mężczyzny y Niewiasty w cale nago chodzą, bez mieszkania, bez prawa, bez zwierzchności, bez rządu, nie maią unich ani Religij, ani bałwochwalstwa, ani wiary, ani zabobonow. Są czarniawi, twarzy ponurey y postaci strasliwey, nigdy pospołu widziec się nie daią, z swemi sąsiadami ustawiczną woyną toczą, więzniow ktorych na woynie dostaią, pieką y iedzą, y z czaszek ich zamiast puharow piią. Do piianstwa są bardzo skłonni, a gdy im się głowa zagrzeie, zaczynaią się wadzic, bic y zabiiac. Oręże ich są Łuki, strzały, y pewne groty z trzciny robione, ktorych tak zręcznie na nieprzyiaciot swych zazywaią że o 100 krokow y daley nigdy nie chybią. Tyle Żon każdy biorze ile mu się podoba, a tych ustawiczna zabawka iest, z rożnych fruktow mężowi napoy gotowac, kiedy R P. 1690 widzieli ludzi na koniach iadących w sukniach y kapeluszach, rozumieli że iakis cudowny zwierz, mniemaią że kon, y kulbaka y człowiek, y suknia, y kapelusz, razem się to zrosło, dziwuiąc się zkąd iako y ktoredy takie monstra przyszły do nich, y tak się bali, że się z przelęknienia ani z mieysca ruszyc nie mogli.

Amerykanie ci ktorzy za naywiększy specyał maią ludzkie mięso, tedy Europeyczyka iesc nie chcą, bo im białosc ciała Europeyskiego obrzydliwosc czyni.

VIAIABES. ICHIIHIPOS. IISCHCIUS. IIBILOS. IISCHAMICURAS. AGUUANOS. GUALLAGEN. MAPARINAS. MAIURUNAS. OSONAUUIS. Narody leżące nad rzeką Guallala. Iest to lud głupi y bydlęcy, bez prawa y porządku, bo od żadnego Pana nie są rządzeni. Wszystko unich wspak idzie: Dzieci rozkazuią Rodzicom swoim, trapią, biią, ranią ich według woli swoiey. Rodzicy w zaiem dusza dzieci swoie ze złosci y swawolnych przyczyn: iako to kiedy im się dziewczyna albo chłopiec albo niepiękne dziecię urodzi. Mąż często zabiia Żonę swoią zato, że albo nie ma albo mało ma od niey potomstua. Dzieci swoie dziwnie grzebią: Matka wykopie dot w ziemi, y zyiące dziecko głową w ow dot wrzuci y popiołem zasypie. Albo odda że dziecko do Sąsiadki, ktora go żywo w wodę bieżącą wrzuca y nad nim pieni niektore śmiertelne spiewa. Umiera kto z choroby albo od starości, to zaraz czarom przypisuią, bo nie wierzą aby człowiek naturalnie umierał, ale że śmierc iest szczegulnym przypadkiem. Drudzy są tego zdania, iż byłaby to krzywda gdyby ziemia miała ciała ich trawić, a nie oni sami, dla tego zebrawszy przyiaciot, poty trupa iedzą aż się nic nie zostanie, kosci zaś na proch tłuką y zmieszawszy

go z pewnym winem z wielkim narzekaniem y żałością piią. Osim dni trwa takowa stypa. Podten czas twarzy swoie czarno maluią, niby to umarłych swoich opłakuiąc.
W Państwie PANAMA. Dzieci chociaż ieszcze przy piersiach Macierzyńskich, to iuż granatowo malowane.
COSERCMONI. Narod iest także dziki w Ameryce.
ROAMAYNAS. GAYCS. AZUATOWIC. CUTINA TOW. SCHONSZOW. SZAIAWICOW. MUNI TOW. Są w Ameryce Narody nad Rzeką Maranon.
Znayduie się także krolestwo INGA.
Są także w Ameryce Narody zwane: CAMBAS. RAMAS. UNIBUCSSAS. MANAMABOBAS PIRAS.
GUANANO Rzeka rożne ma wykręty y wyspy, ubiegłszy od zrzodeł swoich 1800 mil przez uyścia 84 w morze północne wpada, w morzu iednak na mil 30 wzdłuż słodkości swoiey nie traci, sama zaś bardzo wielką liczbę rzek w siebie bioże, bardzo iest rybna, po swych brzegach bardzo wiele ma zwierza rożnego. Wyspy na niey są takie że na 5. 10. albo 20 mil się rozciągaią. Ludzie na tych wyspach chleb pieką z korzenia Iuca który nayprzod suszą, potym go w wodzie odmaczaią y tak iedzą. z tego chleba robią znowu napoy wolno go przy ogniu gotuiąc, a tym napoiem tak się upiiaią iak winem. Ta rzeka głęboka w niektorych mieyscach na 10 sążni w niektorych na 30. Między wszystkiemi rybami które ma w sobie, osobliwsza iest nazwana krowa ſ: po Hiszpansku: Petsche Buey która na brzeg wyszedłszy, trawą się pasie y cielęta swoie karmi wiele tu także iest krokodylow, żołwiow, węzow tak wielkich, że y człowieka połknąc może, y zwierzę, bo iadowitym oddechem swoim ludziom y zwierzętom tak wielki czynią zawrot głowy, że uciekać nie mogą, a tymczasem ich pożeraią. Żołwie także są wielkie bo na 3 stopy długie, pospolicie w Lipcu y Grudniu iaia swoie niosą, te iaia są wielkie maią podobieństwo do kurzych, każdy zaś żołw nie więcey iay zniesie iak 20. Zagrzebuią ie w piasku, y tak przez kooperacyą słońca młode żołwięta wychodzą skorupy maią tak twarde na sobie że ich ciężko siekierami rozwalic, Tygrysy iednak zębami otwieraią te skorupy.
Wiele iest osobliwosci w Ameryce ktorych Europa nie ma. Między dzie tak wiele gatunkow ryb y ptastwa nie masz iako tu, które się między sobą od Europeyskich w cale rożni oprocz Synogarlic Iako to: Kaczki dzikie liczą się pięciorakie. Czapli 20 gatunkow, między ktoremi białe prym trzymaią. Znayduią się y inne białe ptaki z czarnemi głowami tak wielkie iak Struś. Inne trochy są większe iak nasze gęsi bardzo piękne dla błyszczącey się farby cielistey. Są także ptaki błękitnego koloru nayp[illegible]

knieysze nad wszystkie, trochę są mnieysze niż Króliki w Europie, te
się tylko rano y w wieczor widziec daią. Papugi są wielorakie w ozdo
bnych bardzo piorach. Małpy w kilkoraki postaci, kolorze y wielko
ści, lecz te są naypięknieysze które maią głowy białe y brody duże, a
spiewaniem ptaszki naśladuią, takiey są wielkosci iak nasze wie:
wiorki. Żadnego drzewa nie masz oprocz wierzby ktoreby podobne
było do Europeyskiego, kwiaty także, trawa, które się kolorem, li:
ściem y kłączem roznią od Europeyskich. Kuropatwy tak są
tu łaskawe, że się bardzo łatwo daią łapac. Gołębie także też ta:
skawe, które się nie po domach ale na polu stadami mnożą.
Jeleni, dzikow, sarn, koz dzikich Amerykanie nie iedzą, skor tylko
ich zażywaią.
W Ameryce więcey liczą Biskupow niżeli w całych Niemczek choc
tylko dwoch iest Arcybiskupow, w Limie ieden, drugi w Mexyku.
Żelazo tu iest drozsze niżeli srebro, gdyż nożyk kilkogroszowy tu
kosztuie talarbity, flinta zaś ktorey w Niemczek dostanie za 3
rynskie, tu trzeba dac 30. kapelusz co gotam za 10 złotakow, tu go
ledwie za 12 talerow wezmie. Przeciwnym sposobem rzeczy do iedze
nia są bardzo tanie: krowa tłusta /: bo tu mięsa wołowego nie iadaią:/ nie kosztuie więcey iak 32 grosze Polskie. Kon 5 złotakow, y
to ieszcze drogi, gdyż za mały nożyk parę koni dostanie, a zaspi
kę albo igłę wołu dużego. bo naymnieysza wioska 3000 albo 4000
koni ma. Pod Miastem Buenos Ayres. pełne lasy są kasztа:
now, migdałow, fig, które są wszystkim wolne, nie tylko zaś te owo
ce ale y same drzewa ktorych tu do palenia y budowania zażywaią. Nie sadzą ich ale sieią iak zboże y tak zasiane ziarna
wychodzą y na drugi rok iuż owoc daią. Początek Mali Persici
iest dziwny; kiedy Murzyni Saraceni opanowali Hiszpanią z Afry
ki go do Hiszpanij przenieśli y gęsto zasadzili, chcąc wszystkich
Hiszpanow Chrześcian wytruc, bo ten owoc w Afryce iest iedzą
cemu trucizną, lecz to Malum Persicum iad wszystek w Euro
pie utraca, Na rzece Paraną y Urugwai czołnami przewożą ta:
kowey roboty: Biorą dwa wielkie drzewa na 35 albo 40 łokci dłu
gie a dwa łokcie ~~drugie~~ grube, te drzewa na krok ieden od siebie
związuią, na nie kładą na środku kilka balek 6 łokci długich, a
dwie piędzi grubych, a te balki są z trzciny. Na tym budzą bud
kę z trzciny y słomy, ktorą skorami wołowemi nakrywaią z drzwia
mi y małym okienkiem, w tey izdebce wygodnie wszystko może robic
bo rzeka cichutenko płynie y przewoznicy ani wiosłami kołaczą ani
ich z wody wyimuią, ale niemi w wodzie cicho robią, tak że człowiek
nie może zmiarkowac czy płynie, czy stoi. Rzeka srebrna w A:
meryce zowie się Płata tak iest wielka że 60 wysp na niey się
znayduie, lecz daley płynąc w kray utraca imię swoie, bo gdy inne
rzeki w nię wpadaią, iako to Paraquai odtąd iuż nazywa się Paraqua

rya. daiąc także onemu Państwu imię. Ta rzeka Plata ma wielkie raritates, na brzegach są kamienie rożnego koloru, które gdyby wy szlifował rownały by się drogim kamieniom, tam widziec się daią z szczerego złota od Słonca stopnie a w środku zaś gładkie iakoby wylewane naczynia, w których podczas ciężkich upałow wodę do pi cia przez noc na powietrze wystawiaią, a ta na zaiutrz przez cały dzień tak będzie zimna, iakby ią w lodzie trzymał. w tey rzece są kłody w pół drewniane, w pół kamienne, skorki zaś cytrynowe y ka watki mięsa w kamień się obracaią.

Amerykanie tak są dowcipni, że cokolwiek tylko obaczą by naymi sterniejszey roboty, zaraz potrafią, lecz żeby sami mieli co wymyślic umysłem swoim, to nie maią do tego głowy, y wzięsc im tylko wzo runek z którego robią, iuż na pamięc nic niepotrafią, do roboty iednak są leniwi, czego dochodzic możemy z iednego ucieszonego bardzo przypadku. Karał iednego czasu Xiądz człowieka oraz ow sobie zrobił pług y zaprzągł parę wołow, y z orawszy trzy za gony, gdy mu się ieść zachciało zabił iednego wołu, żona zaś po rąbała pług, nanicieła ogień, mięso na rożen zathnęła, a gdy się na iedney stronie opiekło, oni z drugiey strony urzynali y iedli, dzie ci wtęż które z niemi w polu były, na małe rożenki kilka szrotow mięsa zathnąwszy w przod ie ziadły niż się grzac zacynało.

Granice Ameryki.

Na Zachod oblana iest morzem Południowym, czyli spokoynym.
Na Południe ma Ocean Południowy, czyli morze Magielanskie
Na Wschod Ocean Atlantycki. Na Północ kraie niewiado me. odnogę morską Hudson y Ciasninę Davis.

Długosc Ameryki od Wschodu do Zachodu nie wszędzie iest ie dnakowa. w Północnych stronach naywiększa bydź może na 800 mil Niemieckich. w Południowych na 715 mil w pośrodku 45.
Szerokosc zaś Ameryki od Południa do Północy mil. 1800.

SUPPLEMENT
Rzeczy Ciekawych.

ZIEMIA AUSTRALNA.

Piotr Ferdynand będąc ciekawy tych kraiow południowych tak ich opisuie: że długość ich rowna się długości Europy wraz z Azyą mnieyszą, morzem kaspiyskim, Persyą, y Wyspami na Oceanie, wśrodziemnym morzem, Anglią y Irlandyą. Mogł by się ten kray nazwac piątą Częścią Swiata. Powietrze ma rożniące się y zbyt zimne y zbyt wolne. Ludzie tam długo żyią, nie masz tam ani bagnisk, ani sniegow, ani krokodylow, ani komorow, ani zadnego robactwa. Ziemia ma grunta czarne, tłuste y żyzne. w niektorych mieyscach gliniaté z ktorych cegły robią do murow. Ma Cukier, Bobry troiste, iarzyny wszelakie, owoce smaku bardzo przedniego, migdały, orzechy, cytryny, melony, iabłka, palmy, z ktorych robią oliwę, muszkatołowe gałki, pieprz, imbier, cynamon, gory złote srebrne y marmurowe. Kray iest ludny, ludzie iedni kasztanowaci z czarnemi włosami długiemi fryzowanemi, drudzy biali y piękni, żyią długo, bo iest wiele starych. Zwierze, ryby, y ptastwo wszelakie Europeyskie. Ludzie co mieszkaią przy stronie Magielanskiego kanału są wzrostu wielkiego, źli, prostacy dla zimna odzieważaią się skorami zwierząt. Ci zaś co mieszkaią w kraiu Quir są weseli, grzeczni, nie myślą o niczym, tylko aby iaknayslodsze prowadzic żywie, nie znaią zadney turbacyi, zabawiaią się w ogrodach, rąbią marmury, robią flety, trąby, tyszki. Perłowych skorup zażywaią zamiast nożyczek do wszelkiey roboty, domy maią drewniane, nakryte palmowym liściem, mięsa w garkach warzą. Maią Cmętarze gdzie chowaią umarłych lubo są Poganie maią kaplice gdzie nabożeństwa swoie odprawuią, nie maią żadnych Fortec, ani Miasta ich murami opasane, żyią bez krola, bez Prawa, zawsze rodzieleni na partye, Instrumenta ich woienne, iako to łuki y strzały drewniane.

Pod Imieniem Ziemi Australney zamyka się
HOLANDYA NOWA. odkryta przez Holendrow R.P. 1644.
MUITS kray, odkryty przez Piotra Muits Holędra R.P. 1620.
CONCORDIA. na koncu Indyi odkryta przez Holędrow R.P. 1610
DIEMENS kray, odkryty przez Abela Jermana Holędra R.P. 1642. dnia 24. Listopada.

NOWA ZELANDYA. kray wielki na Południe morza spokoy nego, odkryta przez Holendrow około R.P. 1654.
ZUIR Ziemia odkryta od Ferdynanda Zuira Hiszpana R.P. 1606.

O rożnych w Morzu y na Morzu ciekawościach.

Częstokroć daią się widzieć rożne Phanomena y Meteora. Naypro wielki dot ktory bierzący okręt za sobą czyni, iasność iakowąś sie bie wydaie, raz nibi ogniem goreiącą, to zołtawą iak Xiężyc, to bia łą iak mleko. Brzegi nad morzem Brazylijskim, zdaią się iako by wszystkie ogniem pałały. Na wodzie morskiey pokazuią się czerwone albo zołte nieiakie pręgi, ktore na wszystkich mieyscach świecą, y to ma bydź tłustość wielorybia. Wyskakuią czasem z morza iskry iakies, świecące się pręty y inne takowe ognie. W morzu znayduią się takie ryby, ktorych paszczeka w nocy tak świe ci iak by była w ogniu, nawet włożyć iey w paszczekę drewno, to y drewno takie wydaie światło że może przy nim czytać. Płotno karde w wodzie morskiey zmoczone, gdy wodę z niego wykręca: ią, iasne iskry z siebie daie, ktore gdy na co twardego padną przez dwie godziny świecą. Tęcza morska rożna iest od tey kto ra bywa na ziemi, bo morska ciemniejsza iest, y wywrocona, się gaiąca wierzchem morza a rogami do gory się wznosi. Woda morska im grubsza iest y więcey ma tłustości w sobie, tym bar dziey iest łgnąca, y dla tego światła więcey y ognia wyrzuca.
Gdy morze igra tak tego wały biią, że płynący okręt y na brzeg wyrzuci ieden bałwan, drugi iak przypadnie pod ow okręt, to go znowu unieśie na morze.
Psy morskie są z wielkiemi zębami y głowami, u ktorych podłuszczka wiele ryb znayduie się aby od nich niebyły pozarte.
Tuberon ryba morska iest bardzo łakoma na mięso, to kiedy okręt płyn nie długo idzie za nim, spodziewaiąc się dla siebie co zyskać, tę rybę iesc może bo ma mięso smaczne ale niestrawne bo y ludzi połyka, wa zyta ryba 4 Cetnary. Za temi rybami chodzą inne małe ryby aby od nich pozarte niebyły, albo od innych, y dla tego gdy ich albo inna ryba albo tenże Tuberon chce pozrzyć, pod iego łuszczkę chowaią się. Złota ryba. po Portugalsku zowie się Dorado iest to naypięknieysza ryba z morskich, długości na sążen, koloru zołtawego, iednak niby zielono lazurowana, u skrzelow y u ogona iasno czerwona.
Tonon y Delfin ryby morskie wielkie, gdy igraią to połkniona wodę na 3 sążnie wysoko, a iak człowiek grubo przez nozdrza na kształt fon tanny albo sprycow prosto w gorę wyrzucaią.
Rekiem ryba morska, ktora się chętnie karmi mięsem ludzkim, dłu ga na 10 łokci, te ryby w wielkim mnostwie płyną za okrętami, w nadzieię takiego pozywienia. Iest także ryba ktora ma serce wgłowie

latające Ryby są wielkosci iak orzeł. Drugie są podobne do wilkow bo maią Tby uszy y sierc iak wilk, reszta ryba.
Ptaki morskie są rozne, ieden ptak iest ogonem podobny smokowi, z nosa bekasowi, z głowy Indykowi, z skrzydeł kurowi.
Gołębie wodne są w wszystkim podobne ziemskim.
Damiery ptaszki ktore się w wodę nurzaią dla porywienia Maydkowie wędami łapaią.
Znayduią się na morzu ptaki wielkie z niebieskiemi nosami, ktore latające ryby po powietrzu łapaią y połykaią, te ptaki tak są łaskawe, że y na okrętach siadaią y ręką brać się daią.
Przy wyspie Sanit Moritz znayduie się piękna pachnąca piiana morska ktorą przysięgli ludzie zbieraią dla Holędrow do ktorych ten wyspę należy. Swiń morskich tam iest wielkie stado, ktore też piianę ziadaią. Jezeli na okręcie czerwone wywieszone chorągwie, a drugi okręt obaczy go zaraz ucieka, bo myśli że to nieprzyiacielski.
Kiedy wielka burza napadnie, to y wszystkie maszty połamie.
Romero ryba wielka, gdy iedną złapano, taxowano ią tam zaraz na morzu 1 Pataconow, co uczyni złotych Polskich 40.
Okręty czasem bywaią budowane z drzewa Brazyliyskiego.
Na morzu częstokroc panuie horoba Holenderska, iest to pewny gatunek szkorbutu, z ktorego głowa y nogi puchną, geba w środku gnije y zęby z dziąseł wypadaią. Kiedy iakie święto uroczyste odprawiaią na Okręcie to z armat biią y chorągwie wywieszaią.
Niedaleko Madagascar wyspy iest bardzo wiele skopułow ktorych by się ciężko ustrzedz, lecz dla ustrzeżenia się ich Bog dobrotliwy dziwny opatrzył sposob, iest tam pewny rodzay ptastwa, ktore na skałach gromadami siadaią, a przeraźliwym swym wrzaskiem przeiezdzaiących o niebespieczenstwie przestrzegaią.
Blisko wyspow Maryanskich straszne bywaią nawałnosci, tak dalece że wałem iednym cały okręt okryty będzie, iako się trafiło Vice Reio wi de Mexico R P 1708. D 30 Martij. ktory płynąwszy na okręcie burza iak powstała, to ieden wał morski cały okręt okrył y siedmiu ludzi do morza z okrętu zephnął, lecz przeciwny wał z drugiey strony z tych siedmiu dwoch na okręt wrzucił, kiedy wiatr pomyślny na morzu, to przez 15 dni upłynąc może mil 2115 iako upłynął wspomniony Vice Rex, ale też zato iedną ciasninę morską ledwie za 15 dni przebył o trochę okrętu niezgubiwszy, bo gdy przedniego masztu drąg poprzeczny od żagla ktory daleko przed okręt wychodzi mocno o skałę uderzył, okręt się aż o drugi wysep obił y ledwie się nie rozbił.
Gdy cichosc będzie na morzu, Tiisi Poganie maią swoie zabobony: chcąc wiatry przywołac, nayprzod okręcik mały do morza wrzucaią wszyscy wrzeszcząc, potym kadzidło palą, sny swoie wykładaią, okręt cały wodą oblewaią y obmywaią, obraz konski w processyi noszą, iednak im to nic nie pomoże, a gdy im podczas takiey spokoyności morza, prowiantu nie stanie, muszą się trochą suchego prażonego ryżu y szklanką iedną wody kontentowac iezeli deszcz nie pada, a kiedy w ten czas deszcz upadnie, to tę wodę do picia łapaią y zbieraią iak mogą

podstawiaiąc naczynia, zagle, kobierce, husty y co tylko mogą a za
sperczat wodą deszczową piią. Czasami pokazuią się ogniste obłoczki
osobliwie na wierzchu masztu, to ieżeli Murzyni płyną a obaczą go
to rozumieią że diabeł. wyrazic trudno iakiemi go lżą słowami pory
waią się na niego do kiiow, po linach do niego chcą poysc, zaden
iednak z nich do owego mniemanego diabła nie zbliży się, a gdy im
ow obłoczek z oczu zniknie, winszuią sobie y cieszą się że go zwycię
zyli. Kiedy nawałnosc na morzu to daią wielkie baczenie na rudel
aby waty iako gory iakie o tył okrętu się obiiały, a nie o przod albo
o boki, boby zaraz okręt pogrązyły.
Po wszystkich wielkich morzach które leżą ku Zodyakowi sub Tropi:
cis, nigdy zachodnie wiatry nie wieią ale zawsze południe. Na in
nych zaś morzach iako to Chinskim, Cocyncyńskim, Filipinskim
wiatry się te odmieniaią. Gdy nawałnosc na morzu powstaie, za
wsze powstaią trzy nieiako waty ieden się nad drugi podnoszący y
lubo cokolwiek napadną nic z sobą nie niosą. Na morzu widac o
40 albo 50 mil iako stare kawały masztow pływaią, tych zaś lubo
naygwałtowniey sze wiatry niewyrzucaią. Pod Equatorem nie
tak są nieznosne gorąca iak udaią. Gdy wiatr wielki czyli nawał
nosc na morzu powstaie, niech będzie okręt na małey wodzie, tak
go nagle porywa, że go na wysokie wynosi morze, a kiedy iakie
niebespieczeństwo z okrętem maią, że się uderzy o skałę y zrwan
kuie blisko iakiego portu, wypalaią zaraz armatę iedną za drugą
aby na ratunek inne okręty y baty przybywały. Na naywyższym
masztowym koszu na okręcie stoi warta która daleko obaczyc
może, ten szylwach gdy iuż postrzeże to Państwo do którego ia
dą zaraz woła Ziemia: Ziemia, wtenczas na okręcie wielka ra
dosc, zaraz wszystkie flagi y chorągwie wywieszaią y wszystko spo
rządzaią do przyłądowania, a ieżeli ieszcze okręt musi na wo:
dzie nocowac, tedy takie chasto daią pobliższym szańcom o so
bie, co półgodziny wystrzelaią armatę, z szańcow wzaiemnie od
powiadac im powinni. Kiedy zaś dochodzi do Państwa okręt kro
lewski to z dwoch wielkich armat na okręcie daią ognia.
Ludzie często umieraią na okręcie, bo prędko od wody y od gorąca
w pasc może w chorobę, kto zaś umiera na okręcie bez testamen
tu, wszystkie rzeczy iego co miał oddaią na kościoł przyplynąw
szy do mieysca.
Z Portugalij do Indyi do Indyi będzie na 5000 mil morzem gdzie
półroka mniey albo więcey płynąc potrzeba. W Indyach nie tak iak
w Europie każdego miesiąca można iechac morzem, bo żegluga od
natury ma postanowione czasy, gdyż wiatry w każdym roku maią
czas rozmierzony. y tym zawsze wieią torem nigdy go nie chybiaiąc
Wiatr północny wieie przez półroka, drugie tyle wieie południowy.
Tak zaś statecznie że iak tylko pamięcią zasięgaią ludzie ten po
rządek nigdy się nie pomięszał. Wiatr północny trwa od początku
Oktobra aż do Kwietnia. Południowy od Kwietnia aż do końca Wrześ
nia

Morze południowe czyli spokoyne tak iest ciężkie do przebycia ze wzgl
scy ktory nim iadą albo smierci dostaią albo choroby, czasem tak
ludzie powymieraią ze ledwie ieden albo dwoch zostanie, bo tam na
okrętach znayduią się myszy, szczury, niedźwiadki, krety, muchy,
ktorym się ciężko obronic.
Rozłozenie dnia iako się na okręcie woiennym zachowuie. Naypro
skoro swit Żołnierz ieden budzi Kapitana y prosi o złozowanie war
ty ktora stała przez noc, na co w bębny reiver biią y z dwoch flint
ognia daią. Maydkowie y Żołnierze wstaią, sternik zas zagle y
należące rzeczy do nich ordynuie. O dziewiątey na sniadanie dzw
onią. Po południu o godzinie czwartey obiad tym sposobem ktory
y sniadanie bywa, na sniadanie daią 3 potrawy, na obiad 5 potraw
Gdy się napadną okręty woienne a niewiedzą czy przyiacielskie
czy nieprzyiacielskie, nayprzod ieden do drugiego wydaie ognia
z armaty kulą dowiaduiąc się czy iest nieprzyiacielski okręt.
ten drugi rozumieiąc bydź nieprzyiacielski tak ze wydaie ognia
z armaty kulą, y tym sposobem maią się za nieprzyiacielskie, y
gdy ieden drugiego chce wyzywac, to znowu wyzywaiący drugi
raz daie ognia z armaty kulą, iezeli mu takze kulą drugi odpo
wie to się spotykaią, iezeli nie, to się ogłasza bydź przyiacielem
y iuz się więcey nie attakuią.
Kiedy Flota z Cudroziemskich okrętow ma się puszczac na mo
rze dla obrony biorą dwa okręty woienne, z ktorych ieden idzie
nayprzod drugi na ostatku, znak tedy wychodzenia daią wypa
leniem z iedney armaty, gdy się zas zegnaią, tedy nizszych Poten
cyi Okręty więcey razy daią ognia z armat, wyzszych zas mniey,
tak kiedy y salwę daią, nay wyzsza zas salwa z 13 armat, napr
kład niech płyną Genueńskie y Hiszpańskie okręty, tedy Gen
eńska Flota Hiszpańskiey daie z 13 armat ognia, Hiszpańska
zas iuz mniey odpowiada. lecz gdy będzie na okręcie Damawie
le dystyngwowana lubo nizszey Potencyi, tę ostroznosc zachowuią
ze takowy Okręt prym bierze okrętowi wyzszey Potencyi. Gdy
się zas ruszaią od portu a niedostatek wiatru maią, tedy tego
zazywaią sposobu, sprzęgaią dwie łodzie y na nich kotwice pro
wadzą, puszczaiąc linę tak długo poki icy stanie y kotwice pusz
czaią do wody, w tym na okręcie będący ludzie linę do siebie cią
gną, a tak okręt się pomyka az na mieysce kotwic; gdy na to
mieysce przyidą gdzie są kotwice, znowu ie winduią y na łodziach
daley prowadzą y tak okręt pomykaią. Jezeli się ktory okręt opo
zni ze w tyle drugich okrętow zostanie, musi sztrafu zapłacic:
900 Talerow albo 1000 dukatow Hiszpańskich. Względem dawa
nia obiadu konwiktorom na Okręcie wiedziec potrzeba, ze kie:
dy nie wszystkie zagle są napięte, swoim konwiktorom według

okrętowego zwyczaiu w tenczas obiadu nie iest obligowany dawac ka
pitan. Płynąc na okręcie czasem przez 25 dni nic niewidac tylko
Niebo y wodę.
Gdy razem wieią wiatry od Południa y od Wschodu, to bałwany tak
kołyszą okręt na tę y na ową stronę iż ani stac, ani siedziec, ani le
zec niemożna, y kiedy przyidzie iesc, to się iedną ręką trzymac
potrzeba, a drugą do geby nosic.
Gdy okręt ktory wystrzeli bez wywieszenia flagi, tedy daie znac
ze albo cudzy okręt widzi, albo go nieszczęscie iakie spotyka.
Czasami morze tak igra iak wrzącа woda, a rzucaiąc wały, ogien
prawie wybucha, a taka burza będzie trwac y przez 8. dni.
Daią się widziec na morzu niekiedy kule z piany wodney, ktore
się od wody słoney zrastaią, y bardzo są iadowite, bo się wszędzie
wgryzą y wszystko pozeraią.
W nocy rożne nad morzem latаiące pokazuią się ognie.
Płynąc okrętem, kiedy Maidkowie postrzegą iaką poczwarę morską
puszczaią wędę sześciofuntową na łancuchu, bo czasem się widzie
da tak wielka iak woł, ktorą ieżeli złapią, to osmiu ludzi ma
co do czynienia, nizeli ią wciągną na okręt.
Znayduią się ryby w morzu zielone, ważące 90. funtow, są nakształt pstrągow, maią iednak złote cynki nakrapiaiące.
Na morzu połnocnym gory lodowate tak wielkie pływaią iak skały, ktore gdzie się znayduią, ciężkie przeyscie okrętom czynią, y
kra gdy napadnie na okręt, wiele go nadrwnuie y ledwie nie
rozbiie go.
Pod Equatorem zawsze dzien y noc rowne, od gorąca iednak wszystko się prawie pali, ludzie choruią albo umieraią, nawet samo
bactwo zdycha, żywnosc się psuie, y dla żegluiących wiatr usta
ie, tak że czasem 60 albo 70 dni okręty na mieyscu leżec muszą.
Niektorym z bawiących się pod Equatorem robak zalęga się w
żołądku y gdy rosnie życia ukruca, ieżeli sokiem limoniowym
zamorzony nie będzie; albo cierpią smiertelny ból żołądka y o
brzydzenie wszystkich potraw, a po wytrzymanym wszystkim obrzy
dzeniu żegluiących na morzu ciężki głod trapi, co nieomylnie
od słonego powietrza morskiego pochodzi ktore do strawienia
wiele pomaga. Kiedy kto na szkorbut zachoruie osobliwie od
wiatrow sub Zona torrida, naydowodnieysze ma lekarstwo do
połowy się zagrzebac w piasku na lądzie.
Kiedy szyper umrze na okręcie, to mu kulę żelazną uwiązą do
szyi y w morzu pogrzeb sprawuią, a zatym na kazdym okręcie
z iedney armaty ognia wydadzą.
S. Elm, Zakonu S. Dominika, Patron żegluiących często im się
pokazuie, y gdy Maidkowie iakie ogniste dziwowisko obaczą
to zaraz krzyczą St. Elmus. upadaią zatym na kolana, pioen
ki rybackie spiewaią, wierząc że się im ten Swięty ukazuie, al
bo znacząc nawałnosc, albo smierc ktorego z żegluiących.

Gdy się żeglugący dostaną z pod Equatora in Zonam temperatam, u
wierzyć nie można iak zaraz chorzy przychodzą do zdrowia słabi wzma
chiaią, y wszyscy lepiey się miec poczynaią.
Kula ta którą gruntu szukaią z okrętu, iest to kawał ołowiu, Toiem al
bo woskiem oblepiony grubo na palec, który na sznurze grubym go są
zni w puszczaią w morze probuiąc czy mogą puszczac kotwice albo
nie, y dla tego ią woskiem albo Toiem oblepiaią, bo piasek prędzey się
na tym zostaie, który nayspособnieyszy iest do chwytania kotwicami
w glinie iednak nietak się dobrze trzymaią kotwice iak w piasku
Gdy się na morzu Niebo zachmurzy, to y w posrpd dnia nic przed sobą
obaczyć nie można, dokąd płyną y iak, iezeli na iaką niewpadaią
skałę ręce tylko w tenczas maią za oczy, gdy ustawicznie głębo-
kosc wody mierzą dla wiadomosci iezeli wody ubywa albo przybywa
iezeli nie na piaski albo na wysep okręt idzie, iuż tam na ten czas
nic albo mało pomoże rzucenie kotwic, bo nawet niewiedzą gdzie
są albo dokąd idą dla rozlitszonego morza y gwałtownych wiatrow
to tylko wiedzą ze są w naywiększym niebespieczeństwie, a kiedy
ieszcze rzucaiąc okrętem waty tam y sam, kordel urwą od kotwicy
iuż w tenczas ostatnie niebespieczeństwo. W takowym razie toiest
podczas ciemney nawałności szukaią wody zeby na 12 sążni była
głęboka, bo inaczey na głębszą kotwicy puscic niemogą. kiedy są
przecie niedaleko brzegu, szukaią sposobu aby iako przylądowac
lecz kiedy są na wysokim morzu, iuż tylko na wolą Boską zdaią się
do Nieba o ratunek wołaiąc. Niekiedy wiatr gwałtowny na mo-
rzu y wszystkie razem maszty połamie, a wały tak mocno okrętem
rzucaią, ze ciężkie armaty wierzchniey bateryi wody sięgaią, a kie
dy wezmie pędzic okręt, to go y za 100 mil zapędzi, ze się utrzymac
w tym pędzeniu nie można.
Jak są biegli Maidkowie na morzu, ze poznaią zawczasu, kiedy y
za wiele dni ma bydz nawałnosc
Gdy iuż okręt ma przybiiac do lądu, gdy iuż są niedaleko ziemi
iak naylepiey go stroią, bandery wszystkie wywieszaią, galerya
czerwonym obiciaią suknem, lufty wszystkie otwieraią y wysuwa
ią armaty, żołnierze wszyscy w barwę się przybieraią.
Kiedy okręt Cudzoziemski nieznaiomy napada na drugi okręt, ia
ko nieprzyiacielski, to okręt ten który napada zwiia bandery, a
ludzie chociaż chorzy nog dobywaią na okręt uciekaiąc z boiarni,
a ze ten drugi niewywiesza bander, to znac ze przyiacielski.
Sarazel skała na 100 mil się rozciągaiąca, tak iest niebespieczna, ze
który by okręt wpadł na nię, iuż bez omyłki rozbiia się bez wszelkie
go ratunku, y przykładu nie masz zeby się kto salwował oprocz
siedmiu czyli ośmiu flisow Chińskich R. P. 1701. który po rozbi
tym okręcie na tamte przypłynęli skały, y tamby byli zapewne po
umierali od głodu gdy by ich był sam Bog nie salwował, gdyż
mnostwo ptastwa które tam na te skały dla spoczynku przy la

tywato, rękami brac się dało y tym się żywili, nalezli takze niżey
ostrzygi, raki morskie y ryby rożne, deszcz zaś ktory tam na te ska
ły padał, był im za napoy, potrzeba naucżyła ich dowcipu zażyc, że
z pior ptasich suknie sobie robili, y tam przez całe 8 lat siedzieli
aż kawałki drzewa z rozbitego tam okrętu na Parazelu fale na
nich napędziły, z ktorych zrobiwszy iak prom salwowali się do po
bliskiego wyspu.

Na morzu Chinskim y Japonskim, taki wicher nawałny doznawa
ny bywa że przez całe 4. miesiące trwa, tak iest tęgi że y nay
większe maszty łamie z drągami swoiemi, balki nayprzednieysze
kruszy, y w wielkie niebespieczeństwo y strach wprawia okręty,
czasem y przednią część okrętu ze wszystkiemi rzeczami do ko
twic należącemi obnarza y odziera, żagle na okręcie wszystkie
rozdziera, zgoła że nieżwyciężonej mocy tak strasżliwego wichru
nic się oprzec nie może. Na okręcie około maszłu wielkiego są 4.
pompy ktore aż do dna samego okrętu idą, ieżeli maszt złomawszy
się na ktorą z nich upadnie, tedy inaczey bydź nie może iako że
wielką dziurę na dnie wybiie, ktorą się tak wielka woda do okrę
tu wcisnie że iuż sposobu niemasz ratowania. Jak zaś pod
czas fali bieg burzącej wody rzuca okrętem nikt tego poiąć nie
może, y iak w mieyscu, bo przez 10 dni ledwie się milę pomknie
okręt, y kiedy wiatr wielki to się okręt y na kotwicach rzuconych
utrzymać nie może. kiedy zaś zatopionej kotwicy dobyć nie
mogą, to muszą y linę ucinac ratuiąc się w niebespieczeństwie.
Okręty Chinskie nie są innym rowne bo są płaskie, y naywiększy
z nich nie uniesie iak 6000 cetnarow. na 40 albo 50 łokci są dłu
gie. 7 albo 8 łokci szerokie. żagle u nich są z Bambas. albo z trzci
ny na kształt naszych rogoży, lubo te okręty nie są tak prędkie iak
nasze, żaglow iednak unich wiatr nie rozedrze, bo są daleko
trwalsze niżeli nasze, nie oblewaią ich smołą iako czynią innym
okrętom, ale na to zażywaią pewnej gumy ktora nigdy wody nie
puści przez siebie, o pompach w okręcie nie wiedzą, lecz iednym
albo dwiema wiadrami wodę wylewaią, kotwice u nich nie są że
lazne ale z drzewa iakiegoś twardego, y daleko są lepsze niż
żelazne bo się te krzywią, ani tak wiele tam officyalistow na
okręcie iak na innych, dla tego też sztuką okrętu dyrygo:
wac nie umieią. To Chinach iest ten zwyczay, że kiedy iakie pre
zenta prowadzą na okręcie dla Cesarza, niechżeby te prezenta
miały poginąć w iego Prowincyi, lubo bez winy Gubernatora, gło:
wą przypłacać musi, Z tym słysząc wystrzelenie armat spieszy
prędko na ratunek z okrętami, chociaż niewie co za okręt idzie

ZWIERZ DZIWNY.

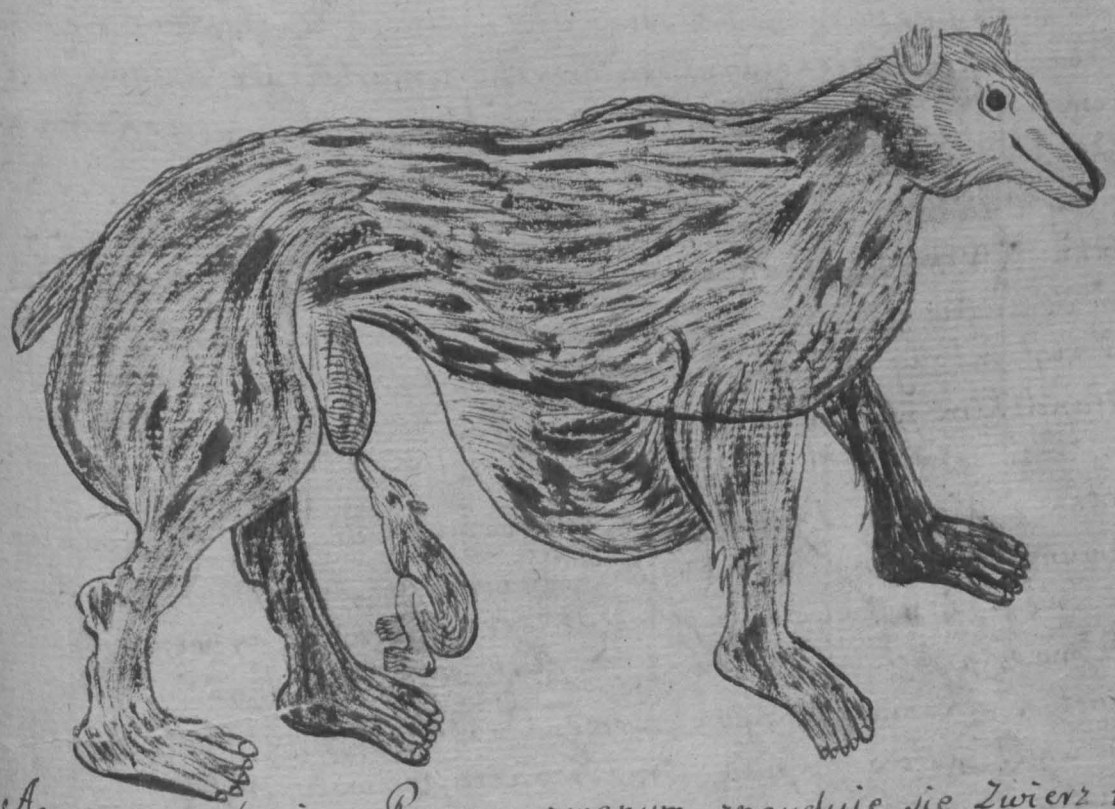

w Ameryce w kraiu Payra nazwanym znayduie się Zwierz tego podobienstwa iakoto widzisz wyrysowanego. ktorego przednia część podobna nieco do Lisa, uszy sowie, tylem podobny domat pyy nogi podobne do ludzkich, a oprocz zwyczaynego brzucha ma drugi na kształt kalety w ktorym ukrywa swoie dzieci dotąd aż bespiecznie wynisc mogą szukac sobie paszy gdy iuż mleko ssać przestaną, nigdy nie wychodzą z tey kalety tylko do ssania.

ROZRYWKI UCIESZNE.

W Francyi pierwszy Prezydent pytał się Patrona, za co on czę sto przegrywał sprawy niesprawiedliwe? odpowiedział mu Patron coż mam czynic, kiedy tyle sprawiedliwych przegrałem w Sądzie W Mciem Pana.

2.

Pewny kawaler ktory przemarnował substancyą, chąc iednego ko kaia w cale uczciwego przyiąc do siebie na służbę rzekł: Chciałbym Bracie zeby się kto ręczył za ciebie. Na co mu Lokay: iak to mos Panie? owszem ia chciałbym zeby się kto za W Mciem Pana ręczył.

3

Przed pewną Damą chwalono kawalera iednego iż miał wiele rozu mu: na co owa Dama odpowie, nie wątpię iż musi miec wiele bogc nigdy nie wydaie.

4

Pewny Minister z nieprzyiaznym sobie Panem rozmawiaiąc rzekł do niego: Wiedz W Mć Pan o tym ze to ia honory rozdaię. Jak

iest odpowie ow Pan: WMc Pan honory rozdaiesz y co większa tak choynie ze sobie nic niezostawiles.

5.

Dwie damy rozmawiały z sobą. Jedna mowi Wielkanoc się zbliza trzebaby nam iakiekolwiek za grzechy umartwienie uczynic, ale nie wiem iakie: na co druga rzecze: zalecmy naszym Lokaiom aby przez te dni posili.

6.

Pewny Officier z Regimentu Orlandzkiego, posłany z Obozu do Ludwika XIV krola Francuskiego z pocieszną nowiną, prosił go o Order S. Ludwika dla siebie, naco gdy mu krol rzekł, ze iesszcze był zbyt młody do tego, od powiedział: Krolu w Regimencie twoim Orlandzkim nie zwyklismy zyc długo.

7.

Jeden z Xiąząt Francuskich przybył do Miasteczka pewnego w ktorym sławne na ostow bywaią iarmarki. Magistrat chcąc przywitac owego Pana, wybrał z pomiędzy siebie Oratora, ktory gdy długo swą mowę przeciągał, ieden z Dworskich chcąc Pana uwolnic od tej schnoty słuchania przerywa mowę Oratorowi y pyta go: po czemu teraz u nich ostow kupuią. Orator zatrzymawszy się z mową y oglądawszy go od nog aż do głowy, odpowie: kiedy takie iak WC Pan płacą po talerow 10. to rzekłszy koncrył zaczętą mowę.

8.

Pewny Wdowiec maiący drugą Zonę, miał zwyczay często wychwalac piękność y przymioty swoiey nieboszczki. Jednego razu gdy przy gosciach zaczął ten panegieryk, postrzegł iż iego zona nie była z tego kontenta: rzekł do niey: wybacz mi WC Pani, ten żal ktory mie przymusza chwalic nieboszczkę, warta iest ona tego. na co mu Zona rzecze: upewniam ze nikt iey smierci bardziey żałować niemoże, iakia.

9.

Pewny Officier straciwszy oko na batalij, wstawiał sobie szklane na dzien, a na noc wyimował. Zdarzyło się iż maiąc w iedney Austeryi nocowac, wyiąwszy to oko oddał służebney, aby ie na stole potorzyła, czego ze nie uczyniła zaraz, ow Officer niecierpliwością zdięty rzecze: czegoż u kata czekasz? odpowie, czekam drugiego abym ie razem potorzyła.

10.

Pewny chciał swego konia przyzwyczaic aby nic nie iadał, przeto nie dawał mu ani siana, ani obroku. W krotce kon zdechł. Na co ow rzecze: ach wielka szkoda, właśnie w tenczas mi kon zdechł, gdym go iuż dobrze przyuczył nic nie iadac.

11.

Pewny Pan czynił testament, y zapisał kazdemu pewną su

mę, procz Kommissarza, przydaiąc te słowa; Kommissarzowi moie mu nic nie zapisuię, bo służył u mnie blisko 20 lat.

12.

Pewny Normanczyk powiadał iakowąs nowinę, ktorey gdy zaden nie wierzył, począł przysięgą potwierdzac. w tym ieden z przytomnych rzecze do niego: czy założyłbys się WC Pan ze to prawda? odpowie; nie założyłbym się ale bym przysiągł na to.

13.

Pewny Minister ktory był trudny wczynieniu tych łask, o ktore go proszono. darował swoy portret pewnemu Opatowi. Ten w kilka dni potym spytany od Ministra iezeli by mu się ten Portret podobał? odpowiedział iż go sobie wielce szacuie y codzien mu się kłania: na co rzecze mu Minister: a otrzymałzes iaką łaskę za to od mego portretu? odpowie Opat: bynaymniey. bo bardzo iest do WC Pana podobny.

14.

Pewny Biskup nawiedzaiąc wioskę swoiey Dyecezyi, postrzegł w kosciele nowo wymalowany Obraz S. Marcina na koniu siedzącego, y obrociwszy się do ludu przytomnego rzekł, iż lepiey by to karac tego Swiętego odmalowac po Biskupiu, ponieważ dłużey był Biskupem niż Żołnierzem. Na co ieden z chłopow nayssarszy odpowie: Panie gdy by ten Swięty był po Biskupiu odmalowany, toby należało przynim odmalowac przynayminiey szescu koni, a nam ledwie na iednego koszt wystarczył.

15.

Pytał się pewny Sokratesa, na co Bog dopuscił ludziom głupstwa? odpowie Sokrates: na to aby poznano iaki szacunek mądrosc miec powinna. Rzecze na to Sokratesowi: mylisz się gdyż głupstwo iest nato, aby się miał człowiek z czego smiac. Odpowieda mu Sokrates: źle mowisz człowiecze, bo głupstwo godnieysze iest płaczu naszego, niż smiechu.

16

Officer przeworził się na łodzi z Zakonnikiem przez Rzekę, ktory miał osła przy sobie, ten osieł cały drżał na łodzi. Officer chcąc zażartować z Zakonnika; spytał go: czemuby osieł iego tak się lękał? na co mu Zakonnik odpowie: Moy Panie gdybys ty sam miał powroz na szyi, iak moy Osieł, y Zakonnika przy sobie przyboku, nierownie bys się bardziey lękał.

17

Hiszpani y Francuzi iak są przeciwnego sobie przyrodzenia, tak ich zwyczaie y użynki są sobie wcale przeciwne, dla tego mowią iż Hiszpan iest Francuzem do gory nogami przewroconym, y

przeciwnie. Hiszpan woli pięknie się stroic, niz dobrze iadac. Francuz woli miec dobry obiad niz dobrą suknią. Francuzi są prędcy, a Hiszpani w każdey rzeczy powolni. Francuzi weseli, Hiszpani melancholicy. W Francyi pierwey zupę daią, a potym pieczyste, a w Hiszpanij pieczyste przed Zupą. Francuz lubi rozmawiac u stołu, a Hiszpan wielkie milczenie zachowuie. Francuz po obiedzie przechadza się, a Hiszpan siedzi albo śpi. Francuz chodzi prędko, a Hiszpan z wolna. Francuz ma za sobą Lokaiow, a Hiszpan przed sobą gdy idzie, Francuz przyszedłszy do ubostwa wszystko przedaie procz koszuli, a Hiszpan naypierwey koszulę przedaie. &c &c.

18.

Ieden Gaskończyk wpadłszy do wody, mało był nie utonął, wyszedłszy z wody rzecze; wszyscy mnie odstąpili, gdybym ia tam był nie był zapewne bym był utonął.

19.

Inszy wyratowany z wody y będąc tonieniem swoim mocno przestraszony, uczynił ślub, iż nigdy nie miał do wody przystępowac, azby się pierwey nauczył dokonale pływac.

20.

Inny Gaskończyk miał iedną nogę dłuższą niz drugą, tak dalece iż gdy chodził zdawało się że się za każdym stąpieniem kłaniał. Szedł razu iednego przez ogrod, w którym z obu stron ulicy wiele ludzi siedziało, między któremi był też ieden iego przyiaciel, który siedział z tey strony ulicy z którey ow Gaskończyk nie kulawiał, przeto rzecze do niego: MCi Panie WC Pan się tylko tamtey stronie kłaniasz, a nami gardzisz. Na co mu Gaskończyk rzecze: poczekay WC Pan trochę iak będę tędy powracał, będziesz WC Pan miał podobne ukłony dla siebie.

21.

Pewnego czasu gadano o dwoch wielkich ludziach y znaczne im pochwały dawano, co słysząc ieden z Gaskończykow rzecze co za dziw że oni są tak zacni ludzie, ponieważ ieden z nich iest Gaskończyk, a drugi godzien bydz Gaskończykiem.

22.

Mowią o Jeleniu, że gdy się postarzeie znowu się odmładza. Ludwik gruby nazwany król Francuski który umarł R P. 1307. złapał w lesie niedaleko Senlis Jelenia, na którym poznano z pewnych znakow że się wiele razy odmładzał. Znaleziono na iego szyi obrożę, na której był napis takiemi literami wyrażony, iakich ieszcze za czasow Rzeczypospolitey Rzymskiey zażywano. Napis ten był w te słowa: Cym mnie Cesarz udaro

wat. Cesarz żył 40 lat przed Narodzeniem Pańskim, więc ten Jelen miał więcey niż 1300 lat.

23.

Roku P. 1497. gdy łowiono ryby w ierzerze blisko Huilprymu w Niemczech, złapano szczupaka dziwney wielkości, u którego na pysku był zawieszony pierscien miedziany z napisem Łacińskim który to znaczył: Ja iestem naypierwsza ryba puszczona dotego stawu ręką Fryderyka II. Rządcy świata. Ztąd się pokazuie iż ten szczupak miał lat 209.

24.

Pikus Mirandula zacnego urodzenia kawaler ieszcze w dziecinstwie miał wielkie dowody dziwnego swego dowcipu. Co widząc ieden Starzec rzekł obrociwszy się do drugiego Starca: iż ci, którzy nazbyt bystry z młodu miewaią rozum, pospolicie na starość głupieią. Usłyszał to Pikus y wnet owemu Starcowi zapłacił mowiąc: Musiałeś WC Pan z młodu miec bardzo bystry dowcip.

25.

Podrożny kawaler będąc w Mieście Cudroziemskim, wypytywał się o rożnych ciekawościach tegoż Miasta, y chcąc się pokazać biegłym y mądrym, każdey rzeczy przyganę dawał, na koniec zpytał, a iestże tu Szpital na Maniakow? odpowiedzą mu że niemasz znowu poczyna przyganiac temu miastu, alic ieden z przytomnych mu rzecze: wybacz WC Pan że tego porządku w naszym mieście niemamy, bośmy nie wiedzieli że się tu kiedy WC Pan będziesz znaydował.

26.

W iedney wiosce po długiey chorobie niewiasta wpadła w letarg, Mąż y krewni rozumieli, że iuż była umarła, uwineli ią w prześcieradło podług zwyczaiu y nieśli do grobu, lecz gdy koło krzaku przechodzili, głog od ciernia tak ią mocno uktut iż się z letargu ocuciła y potym powoli do dawnego zdrowia przyszła. W 14 lat potym taż sama niewiasta umarła prawdziwie, gdyż tedy tak iak przedtym do grobu niesiono y do tegoż samego zbliżano się krzaka, mąż zaczął wołac mocno: nie zbliżaycie się do tego krzaku, z daleka ią od niego nieście.

27.

Cycero pisze, iż iednemu śniło się iakoby ziadł iayko świeże, ten nie wiedząc coby takowy sen miał znaczyc, poszedł do tłumacza snow, który mu oznaymił że w krotce dla siebie dostanie srebra y złota. Ucieszony uiszczeniem się snu poszedł zaraz do tłumacza y podziękowawszy mu za iego prawdziwe przepowiedzenie dał mu sztukę srebra. Tłumacz wziąwszy od niego srebro rzecze: coż? a z żołtka nic?

28.

Gdy się Missya w pewney Parafij odprawowała, Missyonarz miał

tak gorliwe kazanie ze caly lud płakał procz iednego chłopa. Ten spytany czemuby sam ieden nie płakał? odpowiedział: ia nie iestem z tey Parofij.

29.

Gdy pewnego kaznodziei kazanie mocno chwalono, dziadek kosciel ny to słysząc rzecze: Ja to Mli Panowie ia na to kazanie dzwoniłem.

30.

Iest pytanie, co to są za ludzie ktory nam złorzeczą wten czas gdy im dobrze życzemy? Ja to ubodzy żebracy, ktorzy się gniewaią y złorzeczą gdy im dobrze mowiemy niech cie Pan Bog wspomoże.

31.

Włoch pewny ktory wielkie miał przywiązanie do grania w karty gdy przegrywał na borg, zwykł mawiać: O zdradliwa fortuno, ty możesz tego dokazać zebym przegrał, ale tego nigdy niedokażesz zebym przegrane pieniądze wypłacił.

32.

Kilku Szlachy podrożney gdy przyiechali na popas do wioski pewney, a nie mieli co ieść poszli do Plebana chcąc u niego y prozbą y natrętnie wymoc obiad. Pleban zrozumiawszy co to za ludzie byli, pokazał wszelką ludzkosc y ochotę w ich przyięciu. Rozkazawszy tedy kucharce swey w ich przytomnosci aby się postarała o Kurczęta, sam bierze komżę, stułę y Brewiarz chcąc z domu wychodzić, postrzegłszy to goscie pytaią go: A dokąd Mli Xięże Plebanie? Pleban im na to: Wnet powrocę, proszę zaczekać, muszę do domu iednego chłopa zapowietrzonego ktoregom dziś rano Spowiedzi słuchał, trzeba go y drugi raz wysłuchać, boiest bardzo w niebespiecznym życia stanie. To rzekłszy wyszedł z domu. Goscie poyzrawszy po sobie, obawiaiąc się żeby się w tym domu nie zapowietrzyli, wyszli czymprędzy z plebanij aby się niezapowietrzyli.

33.

Vice-Rey Neapolitanski wchodząc do Kosciota, podług zwyczaiu Włoskiego, podał wodę święconą pewney Damie, a widząc ułaty Damy bardzo bogaty pierscien na palcu, rękę zaś zbyt suchą y szpetną, rzekł: wolałbym ten pierscien niż tę rękę. Co usłyszawszy owa Dama bierze go za łancuch złoty, na ktorym ow Pan Order złotego Runa nosił y rzecze: y iabym wolała taką urzędnicę niż osła.

34.

Pewny Włoch niosł butelkę wina pod płaszczem. Francuz spotkawszy go spyta, co niesiesz? Włoch odpowiedział: niosę szpadę. Francuz postrzegłszy to że butelka wina, wyrwał mu ią z ręku y wypiwszy wino rzecze: wey schoway sobie te pochwy.

35.

Pewna znaczna Dama w Francyi zachorowawszy ciężko, krewni zaczęli ią namawiać do Spowiedzi, zbraniaiąc się rzecze, niech ze tu do mnie sprowadzą mego zwyczaynego spowiednika Xiędza Felixa Kapucyna, y gdy u Forty proszą o niego, z podziwieniem rzekli Kapucyni, wżak to iuż lat 14 iak X. Felix umarł.

36.

W Polszcze ieden Officier Cudroziemiec Staruszek znaydował się na obiedzie u pewnego Pana, gdzie wypiwszy kilka kielichow dobrego wina zaczął drzymac, potym przerwawszy snu nieco nabrał na talerz roznych owocow przed sobą stoiących y oddaiąc ie Lokaiowi rzecze: wez, schoway to dla moiey Lonki. Lokay zadziwiony rzecze. A Mci Panie iuż cito lat kilkanascie iak Lonka WC Pana umarła. Officer ow postrzegłszy się odpowie: Ach prawdę mowisz ia zapomniałem o tym.

37

Pewny Pan w Hiszpanij był bardzo szpetny, miał dwie małpy duże które stroił iak ludzi, y chował ie w pierwszym swoim pokoiu. Zdarzyło się że chłop iego własny maiąc iakąs sprawę przyniosł mu pełen kosz owocow pięknych. ten skoro wszedł do pierwszego pokoiu, małpy postrzegły te owoce, y przypadłszy do kosza pochwytały zniego co nayleprze. chłop ktory nigdy małpy nie widział pokłonił im się pięknie, y dopuścił chętnie wybierac z tych owocow, nakoniec Pan wyszedł do niego, y przyiąwszy owoce sobie ofiarowane, spyta chłopa uśmiechaiąc się czemu nie pełny kosz przyniosł? na co mu chłop Mci Panie ten kosz był pełny owocow, ale Synaczkowie WC Pana zniego nadebrali. y skazuiąc na małpy. oto Mci Panie y teraz te owoce iedzą.

38.

Xiądz de Harrovis ktory był w Rotomagu Kaznodzieią po owym sławnym Kaznodziei Xiędzu Bourdaloue, mawiał do swoich przyiaciół że w tenczas kiedy Xiądz Bourdoloue miewał swoie kazania: Rzemieślnicy rzucali swoie rzemiesła, kupcy zysku swego odstępowali, Patronowie odbiegali spraw swoich, y Lekarze chorych aby się mogli na iego znaydować kazaniu. Na przyszły rok zostawszy po nim kaznodzieią wszystko do dawnego porządku przywrociłem: zaden niechciał swey roboty porzucac dla mego kazania.

39

Chłop pewny ktorego Oyciec umierał pobiegł do Plebana rano, y prawie przez 3. godziny pukał do Plebanij ale pomalenku. Pleban zawołał na chłopa czemu mocniey nie pukacie? na co chłop: obawiałem się Mci Panie abym waszs nieprzebudził, Pleban. czegoż tam chce cie? chłop: Oyciec mi umierał kiedym szedł do Wasmosci. Pleban to pewnie iuż musiał umrzec do tych czas. Chłop. Ach nie Mci Panie bo Wawrzek moy Sąsiad obiecał mi go zabawic nim Wasmosc przyidzie.

40.

Ludwik XII krol Francuski poki był Xięzciem d'Orleans, nie ktorych Panow miał sobie wielce nieprzyiaznych, gdy potym na Tron postąpił, radzili mu iego przyiaciele aby się nad niemi pomscił krzywd swoich dawnieyszych, na co im odpowiedział: Nieiest rzecz przystoyna aby się Krol Francuski mscił za krzywdy Xięciu d'Orleans uczynione.

41.

Człek pewny cisnął kamien na psa a wrone trafił, Zona zacyna wrzeszczec, a ow człowiek rzecze: dobrze się stało, lepiey trafiłem nizelim chciał.

42

Pewny Generał w Woysku Francuskim bardziey przez pieniądze niż przez zasługi przyszedł do tego stopnia. Męstwo iego było wpodey zreniu u wszystkich. Zdarzyło się iż się zpornił czasu iednego na komedyą, przetoż nie maiąc na czym usiesc, począł iednego Xiędza gwałtem rugowac z iego mieysca; Xiądz mu się z razu opierał ale na koniec ustąpił mu mieysca mowiąc: Ustępuię placu, Zwyciężyłes WC Pan, ale musisz mi to przyznac iż to pierwszy iest plac ktorys WC Pan przez całe swe zycie odebrał.

43

Pewny Prałat gdy miewał kazania, pospolicie ludzie na iego kazaniach drzymali, ten iednego razu przyszedłszy do sławnego Poety Francuskiego, a znalazłszy go ieszcze w łozku, budził go y na swoie kazanie zapraszał. Pan Poeta rzecze do niego: Mili Xięże day mi WC Pan pokoy ia y bez kazania WC Pana spię dobrze.

44

Pewny młodzian spotkawszy niejaką Panienkę rzekł do niey: witay moia piękna. na co mu zgniewem Panna odpowiedziała: witay moy szpetny. Młodzian chcąc niby ią przeprosic mowi doniey: niegnieway się moia Panno: oboiesmy skłamali.

45

Dyonizyusz Sycylij Tyran iako był na ludzi okropny taky na Bogi swoie bezbożny. ten gdy w Kosciele Iowisza postrzegł na nim płaszcz złoty, kazał go zedrzyc, a wełniany nan włozyc: mowiąc: ten płaszcz złoty nie iest wygodny Iowiszowi, bo latem mu w nim gorąco, a w zimie zimno; wełniany dla niego lepszy będzie y na lato y na zimę.

46

Dwoch kawalerow na Dworze Krolewskim było sobie przeciwnych, z ktorych pierwszy zawsze dobrze y z pochwałą mowił o swoim nieprzyiacielu, a tamten zawsze źle o nim; czasu iednego spyta krol pierwszego Co to iest moy bracie że ty zawsze chwalisz twego przeciwnika, a on zawsze cie gani; na co Dworzanin krolowi odpowie: Nie dziwuy się temu krolu a wiedz że my obydwa kłamiemy.

47.

Gdy człek slepy szedł w nocy przez ulicę maiąc w ręku pochodnią zapaloną, ieden z tych ludzi co się po nocy włuczą potkawszy go rzecze: Na co ci się zda moy bracie to swiatło kiedy ty y wednie y w nocy nic nie widzisz? Slepy usmiechaiąc się odpowiada mu: Kozumiesz że ia to dla siebie to swiatło noszę! bynaymniey. Noszę ie dla takich iakty biegunow nocnych, że by mnie przytym swiatłe

postrzegłszy, niewpadli na mnie y nieobalili.

48.

Rzymianin ieden żałował bardzo swego pieska ktory mu był zdech. Patron ktory stawał przeciw niemu w Sądzie chcąc go zawstydzic rzekł do niego: Czyż nieprawda żes ty płakał po swoim pieśku? Odpowie mu na to Rzymianin. Prawda, ale y to prawda, żeś ty straciwszy przez smierc dwie Żony po żadney z nich nie płakałeś.

49.

Pewny człowiek bardzo łakomy wiele obiecywał ale nic nikomu nie dawał, rozgniewawszy się raz na rzemieślnika rzekł do niego Upewniam cie że ci każę dać 100 kiiow. Na co rzemieślnik rosmiawszy się rzecze: Ba y bardzo nie będzie z tego nic, bo tu chodzi o danie.

50.

Człowiek ieden niebardzo dobrych obyczaiow natrętnie pytał się drugiego, ktory by w całym Mieście naypodrzewszy był człowiek? na co mu tamten odpowie: ten tu iest naypodrzewszy ktory nic wcale do ciebie nie iest podobny.

51.

Pewny młodzian wystuchawszy Logiki w Szkołach, powrocił do domu Rodzicow swoich. Oyciec owego młodziana, podczas kolacyi na ktorey dano 4. iaia, spytał iaki pożytek odniosł z słuchania Logiki? odpowie mu młodzian: oto między innemi y ten mam pożytek że z tych czterech iay uczynię siedm. Ociec ciekawy nalega aby Syn pokazał tę sztukę. mowi Syn: Oycze wszak to prawda że tu są 4. iaia, gdzie zaś są 4. tam są y 3. a że 3 a 4. są 7. więc tu iest 7. iaiec. Na co Oyciec rzecze do Syna: dobrze moy Synu mowisz że tu iest siedm iaiec, z tych siedmiu ia biorę dla siebie cztery, a tamte trzy dla ciebie zostawuię.

52.

Jest przysłowie Francuzom pamiętne Vesperæ Siculæ to iest Nieszpor Sycylijski, ktore z tąd urosło iż podczas Nieszporow wycieli Francuzow w Sycylii. Henryk IV urażony na Hiszpanow rzekł czasu pewnego do Posła Hiszpańskiego że ma isc z Woyskiem do Włoch, na śniadanie ma stanąc w Medyolanie, na Mszą w Rzymie, a na obiad w Neapolu. Na co Poseł odpowie Krolowi: Jeżeli Wasza Krolewska Mosc tak spieszno poydzie, to może stanąc na Nieszpor w Sycylij.

53

Tenże Krol Henryk dowiedziawszy się iż ieden Doktor wielce sławny porzuciwszy błędy kalwińskie został katolikiem, rzekł do Xięcia de Sully kalwina: Przyiacielu twoia wiara musi bydź bardzo słaba, gdyż iey y Doktorowie iuż odstępuią.

54

Gdy okręt Hiszpański dla gwałtownego wiatru iuż blisko był zatopienia; Rządca okrętu rozkazał co naycięższe rzeczy do morza rzu

cac dla ulzenia okrętowi. Hiszpan ieden porwawszy swą Zonę chciał ią wrzucic w morze, gdy go inni oto strofowali, rzecze; o co mnie strofuie cie, ia rozkaz ten wypełniam ktory zalica naycięższe rzeczy z okrętu wyrzucac, ia nic niemam dla siebie cięższego nad Zonę.

55.

Gdy ieden miał bardzo długą mowę do Henryka IV Krola Francuskie go, w poł mowy zaczął te słowa: Alexander Wielki gotuiąc się na podbicie Azyi. krol sprzykrzywszy sobie tak długą mowę rzekł: Co mi tam do Alexandra? u Alexandra na ten czas iuż było po obiedzie, a iam ieszcze nie iadł, to rzekłszy poszedł y zostawił Oratora zawstydzonego.

56.

Ten ze krol gdy mu krawiec iego nadworny pokazywał swą xiązkę o rządach Państwa napisaną, rzekł do iednego z swoich Dworzan: Niech tu przyidzie moy Kanclerz, każę mu aby suknie dla mnie zrobił, ponieważ moy krawiec poczyna iuż myslic o rządach Krolestwa.

57.

Franciszek I. krol Francuski był w niewoli Hiszpanskiey w Madrycie. Henryk zas IV rozgniewany na Posła Hiszpanskiego, rzek: Słuchay, iezeli mnie twoy krol urazi, upewniam ze mnie uyrzy w Madrycie w stołecznym swym Miescie. Na co Poseł odpowiedział: może to bydz, wszakże mielismy tam iuż iednego z Przodkow Waszey krol. Mci

58.

Dama iedna po smierci swego męża w nieutulonym zostawała smutku, krewni, przyiaciele, domowi ze wszelkich zazywali sposobow aby ten smutek pomiarkowała y przestała płakac, ale prozno. Az na koniec ieden z Lokaiow rzecze do niey: WMć Pani tym smutkiem y płaczem zdrowie swe skrocisz y zycie. Poydę ia do wszystkich klasztorow prosząc ich imieniem WM Pani aby się oni modlili do Boga o przywrocenie do zycia iey męża, ktowże iezeli za ich modlitwami Bog nie przywroci go WM Pani. Dama to usłyszawszy, boiąc się zeby mąż nie ożył rzecze. Ach nieczyn tego moy bracie, kiedy Bog go zebrał z tego swiata, ia się woli Jego niechcę przeciwic, iuż więcey nie będę płakała.

59.

Ieden Patron nad ktorym Zona przewodziła powadziwszy się z pewnym Panem u Sądu, wyrzucał mu na oczy ze się ożenił z swoią służebnicą, na co mu Pan odpowie; Prawda ze moia Zona była moią służebnicą, ale twoia teraz iest twoią Panią.

60.

U Pewnego Pana ktory niemogł znieść tego gdy się co na obrus wylało, pewny Towarzysz z nieostrożności cos wylał podczas obiadu, Pan rozgniewany za to począł się mocno marszczyc y przymawiac owemu Towarzyszowi. Towarzysz nic nieodpowiedziawszy dobył szostaka z kieszeni y daiąc go kredencerzowi rzekł publicznie. Masz bracie na Praczkę, ta przyczyna gniewu Panskiego więcey nie warta iak szostak

61

U drugiego Pana Marszałek rozdaiąc potrawę u stołu wylał iey nie co na obrus. Pan to widząc rzecze: y ia tak potrafię, na co mu Marszałek: Nie wątpię o tym iam się sam tego od W.M.P. nauczył.

62

Pewna Dama nawiedziwszy w chorobie swą przyiaciołkę zachęcała ią do śmierci mowiąc: ach moia Pani ty się iuż wybierasz do Nieba dla obięcia wieczney chwały, o iak szczęśliwa iestes. Chora iey na to odpowiada; skoro wnidę do Nieba będę Boga prosiła, aby y ciebie U czestniczką teyże chwały iak nayprędzey uczynił. na co iey Dama Proszę nie wdawac się w moie sprawy a Boskiego rozrządzenia nie przyspieszac.

63.

Gdy Dyogenes siedząc na ulicy iadł, pospolstwo zbiegło się do niego y chcąc żartowac mowili że iako pies ie, na co im odpowiedział wyśmi zgromadzacie się iak psi do iedzącego.

64.

Xiąże Lesdiguieres, wyiezdżaiąc z Paryża dla lekkości przebrał się na kształt kuryera z iednym tylko Marszałerzem, gdy przeie zdżał przez Lugdun Arcybiskup tameczny rozumieiąc że kuryer ka zał go wołac do siebie, y pyta go; co tam nowego macie w Paryżu Odpowiada Xiąże: Mamy groch nowy zielony. Biskup mniemaiąc iż nierozumiał iego pytania rzecze; ale ia się pytam co teraz mo wią w Paryżu. Xiąże znowu odpowiada: Nieszpory; rozgniewany Arcybiskup podnieśie głos z powagą y rzecze: Moy Kochany iak się ty zowiesz Na co mu Xiąże: Ci którzy mnie nieznaią nazywa ią mnie, moy Kochany, ci zaś którzy się znaią na ludziach nazy waią mnie Jasnie Wielmożny, a Król nazywa mnie Bratem.

65

Pewny Rzemieślnik bił swą Żonę. Sąsiad iego obroniwszy iąspy ta, za co by ią bił. Odpowie Rzemieślnik iż zato ią bie że nie chce bydź Panią. Zdziwiony Sąsiad pytago coby to znaczyło. Odpo wie Rzemieślnik: to znaczy że ona chce bydź Panem nie Panią to iest chce tym bydź czym ia iestem, a tym bydź niechce czym iest.

66

W pewnym posiedzeniu w którym znaydował się niejaki Porucz nik woyskowy, rzekł ieden skarząc na Porucznika: oto ten Żoł nierz pił do mnie. Porucznik oto rozgniewany rzecze: Naucz się W.M.Pan iak mnie nazywac, iestem Porucznik, odpowie mu na to Przepraszam W.M.Pana zem go nie tak iak należało nazwał. Mi Panowie wracam honor Jegomci y wyznaię że Jmć iest Po ruczník ale nie Żołnierz.

67.

Jeden człowiek takowy y skąpy lubił wiele gadac. worek iego był

zawsze zamknięty, a gęba zawsze otwarta. Z tey przyczyny powiedział mu ie den: Wtor WC Pan swoy ięzyk do worka a pieniądze do gęby.

68

Młody kawaler ktory wiele gadał a rzadko dobrze, utrzymował mocno swoie zdanie przed Kardynałem iż czartow niemasz, daiąc tego przyczy nę iż ich nigdy nie widział, co słysząc Kardynał rzecze do owego Młodzi na: MC Panie gdy by to niewidzenie czartow było dobrym dowodem zda nia WC Pana, tobym y ia mogł utrzymac tę prawdę, że WC Pan niemasz ani rozumu, ani rozsądku ponieważ go nie widzę u WC Pana.

69

Pewny człowiek głupi żartował z mądrego iż miał zbyt wielkie uszy, na co mu mądry odpowiedział: przyznaię że mam nieco większe uszy niż na człeka przystoi, ale y ty przyznac musisz że masz mnieysze niż osieł miec powinien.

70.

Ieden Lokay głupi gdy widział że Pan iego chciał iakiś list wrzucic w ogień na kominku, prosił Pana aby mu ten list darował, gdy go Pan spytał na co? rzekł iż obiecał Oycu swoiemu, iak skoro przyiedzie do Paryża, zaraz z tamtąd list iaki do niego prześle. Pan na to rze cze do Lokaia: Oyciec twoy ciężko chorował gdys od niego wyiezdzał może iuż dotąd y umarł. na co mu Lokay, nie musiał umrzec bo by mi oznaymił o smierci swoiey.

71.

Ieden Rzemieślnik umieraiąc mowił do swey Żony, iż ieżeliby po iego smierci chciała poyść za mąż, żeby za innego nieszła tylko za czela dnika iego Iakoba. na co mu Żona odpowie: Dobrze radzisz, iuzem y ia sama o tym myślała.

72.

Pewen umieraiąc zalecał swey Żonie żeby po iego smierci nie cho: dziła za mąż za pewnego Officyera ktory w domu iego często bywał na co mu Żona: Bądź pewen moy mężu że za niego nie poydę, bom iuż innemu dała w tym słowo.

73

Maiący Mistrz wieszac iednego winowayca, do-magał się do Talerow za fatygę. Sędzia mu przekładał, iż zbyt wiele wyciągał: na co mu Mistrz rzecze: MC Panie y dla samego WC Pana nie mogłbym taniey tego uczynic.

74

Krolowi pewnemu Astrolog przepowiedział rzecz iakąś niepomyślną Krol rozgniewany chcąc go zato smiercią ukarac, spytał go iżeliby on zgadł dzień smierci swoiey. Astrolog zrozumiawszy że zycie iego było w niebespieczeństwie odpowieda Krolowi: Krolu ia z rożnych Planet obrotu nauczyłem się tego, iż mam umrzec dniem iednym pierwey niż Wasza krolewska Mość. Krol to posłyszawszy zląkł się y kazał miec pilne staranie o zycie owego Astrologa.

75

Cudzoziemiec pewny przyiechawszy do iednego Miasta, gdzie miał u

iednego Gospodarza stancyą, ktory mu się nie zdawał bydz człekiem poczciwym, gdy z nim rozmawiał o roznych rzeczach, spytał go tez: Ml Panie; wiele tez tu w tym miescie moze bydz ultaiow nie licząc WC Pana. Na co Gospodarz urazony rzecze z gniewem: Jak to nie licząc mnie? co to za pytanie. Cudzoziemiec mu nato: Jezeli się WC Panu to pytanie nie podoba, oto się pytam powiedz mi WCP. wiele tu iest hultaiow licząc y z WC Panem.

76.

Marszałek Woyska pewnego złapawszy w swym obozie spiega ktory się wymawiał ze nie był spiegiem y prosił aby mu zycie darowano. Marszałek chcąc mu wszelką nadzieię zycia odiąc rzekł: Słuchay bracie darmo mi się naprzykrzasz, albo mnie albo ciebie szubienica dzis nie minie. Szpieg nagotowawszy się na smierc gdy iuz był prowadzony na szubienicę prosił aby ieszcze mogł kilka słow powiedziec Marszałkowi nim umrze. Marszałek o tym uwiadomiony spyta, coby chciał mowic? na co mu szpieg tak rzecze: Pamiętasz WMC Pan cos powiedział, iz mnie albo WM Pana szubienica nie minie: chcę się teraz dowiedziec iezeli WM Pan nie masz do niey ochoty, bo iezeli WM Pan nie ze chcesz to ia będę musiał poysc na szubienicę.

77.

Gdy pewnego człowieka spiącego obudzono y oznaymiono ze iego Oyciec umarł, zasypiaiąc znowu rzekł: oy będęz ia bę iutro płakał iak odechnę.

78.

Gdy iednemu z kieszeni wyięto pieniądze y dziwowano się iak on tego nie poczuł, odpowiedział: nie poczułem bom w tenczas miał Katar.

79

Oyciec maiąc wydawac Corkę za mąz, mowili mu przyiaciele iz ieszcze była bardzo młoda, na co on rzecze: nie iest ona tak młoda iak wy mniemacie, iuz ona miała iednego syna.

80.

Czasu pewnego Sąsiad Sąsiada nie prosił na bankiet ktory sprawił, za co Sąsiad rozgniewany sprawił tez u siebie bankiet y nikogo nie zaprosiwszy sam tylko był na nim, y ziadłszy rzekł: zrobiłem figla memu Sąsiadowi musi go to mocno bolec.

81.

Gdy ieden Baron wyiechał na łowy krolikow ostrzegano go aby się cicho sprawował, tym czasem wypadło kilka krolikow, on postrzekszy zawołał mocno Ecce Cuniculi. Kroliki chałas usłyszawszy uciekły gdy go oto wołanie strofowano rzekł: wszakzem ia po łacinie mowił, rozumiałem iz kroliki tego nie rozumieią.

82.

Gaskonczyk ktory więcey miał chełpliwości niż odwagi uraził iednego Officiera. Ow Officier przyszedł rano do niego y znalazszy go ieszcze w łożku wyzywał na poiedynek. Gaskonczyk zmieszany, rzecze: Czy masz WC Pan tyle serca żebyś miał ze mną stanąć na placu? Odpowie Officier. mam więcey niż trzeba na WC Pana. Gaskonczyk: Mość Panie kiedy WC Pan masz tak piękne serce, nie zechcesz iak mniemam poiedynkować z ludźmi w łożku leżącemi, ia też przyznam się WC Panu nie mam dziś ochoty z łożka wstaiać.

83.

Pleban Stary wziąwszy ostatnie pomazanie od drugiego Plebana młodego, rzekł: Dziękuię WC Panu za tę Chrześciańską usługę day Boże żebym mógł wzaiemnie w tym służyć WC Panu.

84.

Mąż ieden mowił przed swą Żoną że się wielce w Xiążkach kochał, Żona chcąc mu się przypochlebić rzecze: y ia chciałabym bydź Xiążką żebym ci się bardziey podobała; na co iey mąż odpowie: w tym razie rzekłbym żebyś mogła bydź Kalendarzem, a to dla tego że Kalendarz co rok to inny się odmienia.

85.

Dama iedna podstarzawszy się, gdy postrzegła w zwierciedle twarz swą pomarszczoną, oczy wpadłe, iagody zsiniałe, rzekła: co się to stało z temi zwierciadłami że nie pokazuią teraz mey twarzy tak dobrze iak przedtym.

86.

Pewny Pan szpetny kazał swoy portret malować, malarz mu nic nie podchlebiaiąc od malował go żywo. Pan niekontent z portretu niechciał płacić malarzowi ile należało. Malarz mu rzecze: mnieyszra oto; ten portret będzie mi potrzebny. Pan spyta na co? Odpowie malarz: kazano mi małpę iak człowiek ustroioną odmalować, ia do tego portretu tylko ogon domaluię y wydrze mi za małpę ustroioną

87.

Drugi Malarz podobnie odmalował portret pewnego Pana, Pan nie chciał mu zapłacić tyle ile Malarz wyciągał, udaiąc iż ten portret wcale niebył do niego podobny, malarz wziąwszy ow portret do siebie, przymalował do głowy czapkę z dzwonkiem y liśim ogonem iakich przedtym błaznowie używali y wywiesił ow obraz przed swym domem do przedania. Dowiedziawszy się Pan o tym y rozgniewawszy uskarżał się przed Sądem o tak wielką chanbę iemu uczynioną. Malarz w Sądzie stanąwszy odpowie Panu MI Panie co WC Pan masz za krzywdę w tym? Pan na to: iak to nie krzywda, kiedy każdy przechodzący mowi że to ia iestem w tey czapce odmalowany. Malarz znowu do niego rzecze: MI Panie albo ten portret iest podobny do WC Pana albo nie iezeli nie iest podobny to żaden tego mowić nie może że to WC Pan

iestes w tey crapce odmalowany, iezeli zas iest podobny, czemuz WC Pan niechciałeś mi podług ugody zapłacic za niego twierdząc ze ten portret niebyt nic do WC Pana podobny. Pan zawstydzony musiał zapłacic.

88.

Arlekin chwali iednego komedyanta z iestow ze pięknie udawał, ze pięknie ma iesta, a tym czasem kradnie mu tabakierkę. komedyant zta pawszy iego rękę w swoiey kieszeni, pyta go: a ten iest co znaczy. Na co mu Arlekin. Prawda ze ten iest niestury na teatrum, stury iednak niektorym na sali słuchaiącym naszey komedyi.

89.

W pewnym kraiu iest zwyczay, iz kto sobie kupi urząd Sekretarza Krolewskiego, przez to samo zostaie Szlachcicem. Arlekin o tym się dowiedziawszy rzecze: Ach zeby Adam nasz pierwszy Oyciec był kupił sobie Sekretaryą Krolewską, tobysmy wszyscy byli Szlachcicami.

90.

Lichwiarz ieden prosił Kaznodzieiei aby miał kazanie iak naymocnieysze przeciwko lichwie. Kaznodzieia rozumieiąc iz on chciał porzestac lichwy y winszował mu tak swiętego przedsięwzięcia, na co mu Lichwiarz rzecze: Nie o tym ia myslę. w tym miescie tak wielu iest Lichwiarzow, ze ia przez nich nic prawie zarobic nie mogę. Jezeli ich WC Pan swym kazaniem od lichwy odprowadzik, tedy wszyscy potrzebuiący pieniędzy do mnie się udadzą.

91.

Arlekin złapany na złodzieystwie, gdy go spytano czy umiał iakie rzemiesło, y z czego by żył? odpowiedział: ia żyię z pracy rąk moich czego y teraz dałem dowod.

92.

Chłop spowiadał się iz kradł siano u Sąsiada, spyta go Xiądz wiele wiązek mogł ukrasc? rzecze chłop: Zaraz powiem... oto tak mi xięże, ieszcze teraz pomiarkowac nie mogę, ale iak resztę tego stogu ukradnę; to wtenczas pomiarkuię wiele może bydz wiązek.

93.

Drugi chłop ukradszy 50 snopow zboża Sąsiadowi, powiedział na spowiedzi ze ukradł 100. Po spowiedzi przyszedłszy do Żony, mowi: idźmy prędzey po zboże Sąsiedzkie, ieszcze możemy dobrym sumnieniem wziąc drugie 50 snopow, ponieważ ia rozgrzeszenie wziołem na 100 snopow, a niewzielismy iak 50 tylko.

94.

Pan ieden miał wielki y piękny Pałac, a kuchnią bardzo małą przy nim, gdy się dziwiono ze Pałac wielki a kuchnia mała, odpowiedział: ta mała Kuchnia powiększyła mi Pałac.

95

Młodzian ieden chcąc uczynic żart, powiedział ze dusza iego przedtym była w cielcu złotym. Odpowiedziała mu nato pewna Dama: WC Pan y teraz nic więcey nie straciłes iak tylko pozłotę.

96

Chrabia maiąc zołtą brodę zartował z chłopa iednego ze brody nie miał, chłop długo milczał, a gdy go chrabia nie przestawał pytać, odpowiedział: MC Panie w tenczas gdy P. Bog brody rozdawał, iam przyszedł iuż na sam koniec, kiedy iuż innych niebyło oprocz zołtych, co widząc wolałem zadney niebrać brody niżeli zołtą;

97

kiedy Francus Gaskonczyka chciał wyzywać na poiedynek ze się tak wołową głową pieczętował iako y on. Odpowiedział Gaskonczyk: Mć Panie; moy herb iest inszy, ia się pieczętuie głową krową nie wołową.

98

Doktor w Lekarskiey sztuce biegły, miał woznicę z ktorym czasem iako z dawnym swym sługą zwykł poufale zartować. Woznica widząc że Pan miał wielki zysk od horych, często mu się naprzykrzał prosząc aby go lekarskiey sztuki nauczył, ponieważ umiał konie doskonale leczyć, y przydał iż daleko łatwiey ludzi leczyć niż konie bo kon swoiey choroby nie powie. Doktor mu się oswiadczył ze na to przystaie; dał mu swoie stare suknie Doktorskie y obiecał brać go z sobą do chorych zeby się przynim przyuczał. Tym czasem Doktor opowiedział to wszystko przed iednym z swoich pacyentow, namowił się z ludźmi iego iak maią postąpić, gdy z tym woznicą przyidzie do nich. Nazaiutrz bierze woznicę do owego chorego, zaleca go iako swego ucznia, potym rozmowiwszy się z chorym każe pokazać stolec, w ktorym podług umowy wczorayszy były konfitury prawdziwe w czystym naczyniu. wezmie tedy Doktor łyżkę iedną y drugą owych konfitur y z iadłszy zacznie sądzić o zdrowiu owego chorego, nakoniec przepisawszy lekarstwa mowi: iż po obiedzie sam bydź nie może ale przyszle ucznia swego dla obaczenia stolca. Woznica po obiedzie idzie tam z radością pyta chorego naśladuiąc swego nauczyciela, nakoniec każe dać stolec gdzie iuż nie konfitury były ale to co bydź powinno. Zaczerpnie łyżką z owego stolca y śmiało włoży do gęby. Tu moy nowy Doktor sam niewie co czynić, trzeba potknąć chcący naśladować nauczyciela, ale obrzydliwosc niepozwala, zwycięzywszy iednak w tym sobie, gdy widział iż tam wytrzymać niemogł, przybiegł do Pana swego y z gniewem rzucaiąc suknie Doktorskie rzecze: proszę o moię fereyzyą, niech kat weźmie ten urząd lekarski, wolę miec sprawę z końmi, niż z ludźmi choremi.

99

Hiszpan ieden chwaląc się z dawnosci Familij swoiey mowił że iest tak dawna, iż dotąd płaci kwotę od summy ktorą iego Przodkowie pożyczyli od Trzech krolow iadących do Betleem.

100.

Pewny człowiek iedno tylko oko maiący, spotkał bardzo rano garbatego y chcąc z niego zażartować, rzecze: Coż to bracie tak rano ciężar twoy

dzwigasz? Odpowiedział mu garbaty: Prawda ze rano, bo u ciebie widzę iedno dopiero oko iest otworzone.

101.

Gaskonczyk powadził się z Paryzaniniem gdy ich pogodzili przyiaciele, Gaskonczyk rzekł do Paryzanina: masz szczęscie moy bracie ze ci IchMc mnie uspokoili, przyznam ci się zem cie iuz miał porwac y rzucic tak wysoko, ze nimbys upad na ziemię to bycie muchy ziadły na powietrzu.

102

Pewny Pan kilka razy był Posłem od Krola swego do innych Narodow czasu iednego Krol z niego zartuiąc przyrownał go do wołu, naco ow Pan rzekł Krolowi; ia niewiem do kogo iestem podobny, to tylko ia wiem zem kilka razy Osobę Waszey Krolewskiey Mci miał na sobie

103

Podrozny bardzo otyły iadąc pozno przed wieczorem do Miasta bał się aby bramy nie zamknięto, gdy iuz był blisko Miasta spotyka chłopa z tamtąd idącego y spyta go mowiąc; Bracie czy przeiadę ia przez tę bramę? naco mu chłop: Ach moy Panie w tym Miescie Bramy bardzo wielkie, fura z sianem przeiedzie a WC Pan nie miałbys przeiechac?

104.

Niemiec z Włocha zartował, iż włochy osle mięso iadaią, włoch go spytał, a ty byłes w Włoszech? odpiewie: kilkam lat tam strawił. rzekł włoch do niego: Dziwno mi bracie ze cie włochy nie ziadły.

105.

Sławny ieden Patron zostawszy Zakonnikiem, miał sobie zlecone klasztoru sprawy ktorych kilka przegrał, spytany od swego przyiaciela czemu teraz przegraie, a na swiecie będąc zawsze wygrawał? odpowiedział: bo teraz nie smiem kłamac.

106.

Dysponuiąc Xiądz chorego na smierc gdy mowi nad nim modlitwy Wychodz duszo Chrzescianska wychodz: a chory niechcąc się spieszyc na tamten swiat rzecze: powoli duszo moia powoli.

107

Drugi chory widząc się bliskim smierci prosił Pisarza aby testament iego tak dobrze ułozył y tak iasnie, zeby po smierci iego zadney kłutni dziedzice wszczynac niemogli, na co Pisarz choremu odpowie. Mc Panie trudną mi WC Pan rzecz zadaiesz ktorey ia wypełnic nie potrafię: Chrystus Pan był samą mądrością, a przecię blisko od 2000 lat o iego Testament ludzie zgodzic się nie mogą

108

Xiążę de Orleans miał Dworzanina bez ktorego rady nic nieczynił, lecz dworzanił biorąc pieniądze od nieprzyiacioł Xiążęcych złe mu dawał rady y zdradzał go. Gdy Xiążę umarł ow Dworzanił, zaczął go chwalic mowiąc: iz to był Pan pobozny, mądry y wart naywyzszych honorow. Xiężniczka to słysząc rzecze mu: Mc Pan naylepiey musisz wiedziec wiele on był wart poniewazes go nieraz przedawał.

109.

Człowiek pewny kupiwszy sobie kruka, niosł go do domu, spyta go ie go przyiaciel na co by mu ten kruk był potrzebny. Ow odpowie: Powiadaią ze kruk żyie 300 lat, będę go chował abym doświadczył czyto iest prawda.

110.

Gdy Marszałek Francuski przyiechał do Miasta Metz, przy innych chcieli go też y żydzi witać, gdy mu to oznaymiono nie chciał ich przypuscic do siebie mowiąc: iż ci haltaie zamęczyli mego Pana, niechcę miec z niemi sprawy. gdy to oznaymiono żydom powiedzieli ze na przywitanie mieli kilka tysięcy czerwonych złotych. gdy to reportowano Marszałkowi, nieco pomysliwszy rzecze: niech wnidą ci biedni, ~~ale~~ wszak oni nieznali tego kogo krzyżowali.

111.

Predykantowi przyniesiono dziecię do Chrztu lecz na tenczas dobrze był piiany, y wszedłszy do krypla a wziąwszy kiążkę szukał wniey przepisu Chrztu S. gdy mu wino znalesc nie przeszkadzało rzekł: Dey go katu iak to dziecię iest trudne do ochrzczenia.

112

Gdy Henryk IV był w stołecznym mieście Normandyi. Prezydent witaiąc go miał mowę ale się wpołowie mowy zapomniał. co widząc ieden od Dworu Krolewskiego rzecze: niedziwuy się temu krolu, gdyż wiadomo ci iest ze Normandczykowie nie umieią dotrzymowac słow.

113

O Nordmanczykach pospolicie iest zdanie ze są szalbirze, filuci, y złodzieie, przeto gdy ktorego z nich spytaią z iakiego W. Pana kraiu iestes? odpowiadaią: wszędzie są poczciwi y źli ludzie, iestem Normandczyk.

114.

Pleban w Normandyi wyciągał z Parafianow więcey od Chrztu niż Biskupi przepisali na swym zgromadzeniu, zaporwawszy go oto do Biskupa, odpowiedział: muszę brac więcey niż w innych Prowincyach Francuskich od Chrztu, ponieważ w innych Plebaniach maią dochody od Chrztu y od pogrzebu, w moiey za Parafij żaden pogrzeb nie bywa, ponieważ tu ludzie przyszedłszy do lat idą do Paryża y innych Prowincyj, gdzie ich za filuterstwa y złodzieystwa wieszaią, muszę tedy od Chrztu to nadgradzac cobym miał brac od pogrzebu.

115.

Lichwiarz iuż ciężko choruiąc, od spowiednika namawiany do spowiedzi, co żeby spowiednik lepiey wykonał wziął krucyfix srebrny dał mu w ręce zachęcaiąc go do Pokuty. Chory wlepiwszy oczy w ten krucyfix zdał się nakłaniac do tego, a gdy spowiednik bardziey go zapalac poczyna, chory oddaie krucyfix

Spowiednikowi mowiąc: Ja na ten Krucyfix nie wiele mogł bym pożyczyc, bo srebro nie iest wysmienite.

116

W Wenecyi w Miescie łodkami zawsze iezdzą, dla tego rzadko ktory z Wenetow umie na koniu iechac; Gdy zas ieden wsiadł pierwszy raz na konia, ale zego zdzierał, kon się w tył pod nim cofał y tam isc nie chciał gdzie go kierowano. Ow Wenet nie mogąc poiąc co się koniowi dzieie, dobywa hustki, y wywiesiwszy ią dla poznania zkąd wiatr wieie, zawoła: Teraz wiem czemu moy kon tam isc niechce, bo ma wiatr przeciwny.

117

Pewny chłop bardzo szpetny ktory się nigdy w zwierciedle nie widział, znalazł zwierciadło, w ktorym gdy się przeyzrał, postrzegłszy swą szpetnosc przelągł się y zwierciadło rzucił o ziemię mowiąc: Nie darmo cie porzucono, gdybys było co dobrego nie leżało bys na drodze.

118

Jeden miał Corkę tak szpetną że iey nikt niechciał za Żonę, chociaż iey posag dawał znaczny, przeto wydał ią za iednego kawalera ślepego. Zdarzyło się wkrotce że iakis okulista wielu licząc przywrocił wzrok, Sąsiedzi poczęli mowic zeby on Zięcia swego zalecił temu okuliscie, na co im odpowiada; Ach daycie pokoy Panowie, nie wspominaycie tego przed moim Zięciem, bo ieżeli mu okulista wzrok przywroci, będzie się zapewne starał o rozwod z moią Corką.

119

Złodziey podczas komedyi postrzegłszy u iednego kupca przy suknii zwierzchniey piękne guziki, zbliżył się do niego y zaczął ie obrzynac. Kupiec to postrzegł, ale nic nie mowiąc dobył cicho nożyca y niespodzianie urznął ucho owemu złodzieiowi; krzyknie złodziey: Ach ucho moie, ucho. Kupiec wzaiemnie odezwie się: ach guziki moie, guziki. Złodzyi na to: Otoz masz twoie guziki, wez ie sobie. Kupiec mu znowu: Oto masz twoie ucho, wez ie sobie.

120.

Jeden człowiek bardzo szpetny szedł ulicą, ktorego spotkawszy Dama bierze zarękę y prowadzi. Ow rozumieiąc ze się owey Damie podobał idzie chętnie. Tym czasem Dama wprowadza go do malarza, y do niego wymowiwszy te słowa: Oto tak Mos Panie, wychodzi. Ow człek zadziwiony spyta Malarza, co było za mowa była, y czego od niego ta Dama chciała? Malarz mu na to odpowie: ta Dama kazała mi diabła malowac iak nayszpetnieyszego, iam prosił aby mi pokazała na wzor iaką szpetną postac, ona tedy w C Pana dla tego przyprowadziła zebym z iego twarzy diabła wymalował.

121.

Włoch przybywszy do Polski wzimie, wewsi na popasie naprzykrzył się niewieście, ktora go wyphnąwszy z domu psami poszczuła, Włoch

chcąc się psom obronic, porwał za kamien na ziemi przymarzły, y nie mogąc go poruszyc rzecze: Co tu za lud niepodczciwy, y psami szczuią y kamienie do ziemi przybiiaią.

122.

W Francyi był Biskup podłego urodzenia ale wysokich przymiotow Xiążę wyrzucał mu na oczy dawnieyszy stan iego. Biskup długo milcząc, na rescie rzekł do niego: To iest moy zaszczyt ze ia nie przez wysokosc urodzenia ale przez zasługi przyszedłem do tego honoru, gdybys WC Pan z tak podłych był Rodzicow iak ia, upewniam ze do tych czas pilnowałbys bydła.

123

W Madrycie dwie znaczne Damy ziechawszy się razem w ciasney ulicy iedna drugiey umknąc się niechciała, zkąd między niemi sprzyczka y zwada, ktorey widząc ze konca niebędzie, wysłały obie swych ludzi do Cesarza aby rozsądził ktora ktorey ma ustąpic Cesarz Karol V. rzekł: moie zdanie takie iest, niech mądra głupiey ustąpi. Zaledwie im oznaymiono wolą Cesarską, zaraz obie sobie iak nayprędzy ustępowac poczeły.

124.

Gdy na podagrę chorował Pan ieden y smaczno iadł szynkę, Przyiaciel iego widząc to rzecze: Co WC Pan czynisz albo WC Pan nie wiesz ze szynka iest niedobra na podagrę? Pan ow odpowiada, Prawda ze szynka nie iest dobra na podagrę; ale dobra dla Podagryka

125.

Chłopu iednemu nayprzod zdechła krowa a potym w krotce umarła mu Zona, po ktorey gdy w wielkim zostawał smutku, sąsiedzi cieszyli go iak mogli, ieden mowił do niego: o co się frasuiesz albo nie mozesz miec inney Zony na mieysce zmarłey, mam trzy Corki wybierz z nich iedną ktora ci się podoba za Zonę. Drugi mowi: mam dwie siostry poymiy ktorą z nich. Trzeci mowi, ia mam dwie Siostrzenice chętnie ci ktorą ofiaruię. Ow wdowiec słysząc to mowi: Bardzo wam dziękuie moi Panowie. Iako widzę: lepiey iest w tey wsi stracic Zonę nizeli krowę. Po smierci moiey Zony daią mi puł tuzina innych a kiedy mi krowa zdechła, zaden mi y iedney na to mieysce nie offiarował.

126

Spotkawszy Pan chłopa idącego, spyta go dzie idziesz? Chłop odpowieda: niewiem Ml Panie. Pan rozgniewany kazał chłopa do więzienia prowadzic. Az chłop mowi do Pana: Tam dobrze mowił ze niewiem gdzie idę, bo przysięgam zem niewiedział iz idę do więzienia.

127.

Będąc przyiaciel u przyiaciela ochoczego na obiedzie, więcey zażył wina nizeli głowa iego zniesc mogła. Po obiedzie poszedł na kazanie, podczas ktorego tak chrapaniem swoim y kaznodziei y słuchaczowi naprzykrzał się, ze ieden podle niego siedzący, zaczął go budzic

Ow rozumieiąc ze ieszcze u stołu siedzi, rzecze na post spiący: Jakem podeszwy nie będę pił więcey, piy WC Pan do kogo innego.

120

Chłop na ulicy bił kiiem mocno swoiego osła, przeierdzaiący około nie go Dworzanin począł chłopa oto strofować iż tak okrutnie tego osła mordował. Słysząc to chłop, zdeymuie kapelusz y pokłoniwszy się swemu osłowi rzecze: Przepraszam Mć Panie osle, nie wiedziałem że WC Pan y u Dworu masz swoich przyiaciół.

129

Krolowi Alfonsowi Żyd przedawał Statuę srebrną S. Jana Ewang: gelisty y chciał za nią 500 liwrow. Krol widząc że nadto wiele zaczynił rzecze do niego: Czyś zapomniał że twoi Przodkowie przedali Chrystusa za 30 tylko srebrnikow, a ty za statuę sługi iego chcesz 500 wziąść?

130.

Ubogi nie maiąc na czym spać, vkładł się na ławie twardey y nierownej, z tey przyczyny całą noc na niey się przewracał. Nazaiutrz gdy go boki bolały zaczął szukać co by tak twardego na tey ławie było, y znalazł iedno piorko. rozumieiąc że go to piorko uciskało, rzecze: Ach iak to mogą Panowie sypiać w swych łożkach, w ktorych tyle tysięcy pior się znayduie.

131

Syn Kaczmarski cupił się Szlachcicem y chwalił się przed drugiemi z swego urodzenia. Był w tym posiedzeniu ieden ktory znał iego Oyca, odezwie się tedy y rzecze: Prawdę mowi Jegomć, Oyciec iego był bardzo ludzki, wszystkich z radością przyimował tak dalece, że dom iego dla każdego był otwarty.

132

Pewna Dama poprzedawała wiele wiosek swoich dla zbytkow ktore czyniła w strojach. Zdarzyło się iż iednego czasu będąc w klenoty ubrana, uskarżała się że iey było bardzo gorąco. Co słyszący ieden rzecze do niey: Co za dziw że WC Pani iest tak gorąco, kiedy kilka wiosek dźwigasz na sobie.

133.

W Konstantynopolu Żydzi z Turkami rozmawiaiąc o Raiu utrzymywali iż tam żaden bydź niemoże procz nich samych. Turcyim na to rzekli: To y z nas tam żaden bydź nie może? odpowiedzieli Żydzi: Wy będziecie za murami Raiu, y z tamtąd na nas będziecie poglądali. Ta rozmowa doniosła się aż do Wezyra, ktory to usłyszawszy rzekł: Ponieważ nam Żydzi daią mieysce w Raiu za murami, słuszna rzecz iest aby nam y namiotow dodali w ktorych bysmy się kryć mogli przed niepogodą. I zaraz natoczył na nich podatek nowy na namioty, ktory aż do tych czas muszą płacić.

134.

Poseł Francuski przyiechawszy do Londynu na pierwszey rozmowie z Krolem Jakobem I. bardzo żywo postępował, po odeyściu iego pyta się Krol kanclerza co by rozumiał o tym Pośle? kanclerz mu odpowie, iż to iest człek wysoki y dosyć przystoyny, lecz Krol pyta co rozumiesz

o iego głowie? Kanclerz odpowie: krolu ludzie wysokiego zrostu, podobni są do Pałacu o kilku piętrach, z ktorych naywyższe pospolicie niedobrze bywa memblowane.

135

Dama ktora swą twarz farbowała, świadczyła przeciw Sąsiadowi swemu. Przyiaciel owego Sąsiada rzecze: Czyż może kto rozumny tey osobie wierzyć, ktora na twarzy kłamstwo nosi.

136

Sędzia chełpił się z tego że miał piękną y gładką rękę, na co ieden z przytomnych rzecze do niego: Co za dziw że WC Pan masz tak piękną rękę, ponieważ ią często drudzy smarują.

137

Pewny ktory do Skarbu Królewskiego należał wystawił sobie Pałac wspaniały. Czasu iednego prowadząc do wszystkich Pokoiow Gości, pokazał schody taiemne y rzecze: oto tu są schody kradzione, na co mu ieden z gości odpowiedział: Tak iaky reszta Pałacu.

138.

Zwadliwy człowiek natrafił na takiego ktory mu kazał dać kiyma zdarzyło się potym że napadł na iakiegoś Szlachcica y groził iż mu da 100 kiiow. Ow Szlachcic opowie: nie wątpię że mi WC Pan może dać 100 kiiow, ponieważeś ie niedawno wziął.

139

Rzymianin czynił się młodszym niż był w samey rzeczy y uymował sobie 10 lat wieku swego. Cycero to słysząc rzecze: Przyiacielu ia ztąd wnoszę że wtenczas kiedyśmy z sobą do Szkoł chodzili, musiałeś ieszcze nie bydź na swiecie.

140.

Kiedy Kaniniusza obrano konsulem na kilka godzin ktore do obrania nowego zbywały, po śmierci przeszłego. Cycero rzekł: Kaniniusz tak był czuynym Konsulem że przez całą swego Konsulstwa czas, ani oka nie zmrużył, mieliśmy zaś tak zbyt surowego Konsula, iż za iego rządow żaden znaw ani obiadu, ani wieczerzy nie iadł, ani też spał. y dalszy żart ciągnąc Cycero rzekł: przez całe iego Konsulstwo wielki się okazał cud, bośmy nie mieli ani lata, ani ieseni, ani zimy.

141

Metellus Nepos: ktorego Matka sądzona była o niedotrzymanie wierności Małżeńskiey: przymawiaiąc Cyceronowi o iego niskie urodzenie rzekł radbym wiedział kto był twoim Oycem? Cycero mu zaraz zapłacił mowiąc tobie trudniey powiedzieć kto twoim był.

142

Predykantowi naznaczono pensyą 50 czerwonych złotych aby miewał kazania, czynił on to gorliwie, ale inaczey żył iak nauczał, gdy mu o to mowiono że iego uczynki nie zgadzaią się z nauką, odpowie: WC Panowie płacicie mi 50 za moie nauki, ale gdybyście mi dali y 500 żebym ia żył tak iak naucza tedy upewniam że bym się niepodiął na to.

143.

Niemcy pospolicie maią przezwiska od rożnych rzeczy wzięte iakoto od kwiatow, drzew, ptakow, bydła, zwierząt &c gdy ich się czasu ie dnego kilku przewoziło przez rzekę, z ktorych ieden nazywał się wilk drugi liszka, inny niedźwiedź czwarty lew, baron, woł &c przewoźnik usłyszawszy takie imiona począł się śmiać. spytany o przyczynę śmie chu. odpowie przyszła mi śmieszna myśl do głowy, usłyszawszy imiona WC Panow, y mnie się zda że moia łodź iest teraz Korabiem Noego, w ktorym wszelkiego rodzaiu bestye znaydowały się.

144.

Wielki miłośnik wina tak sobie argumentował: Dobre wino sprawu ie krew dobrą, dobra krew rodzi dobre humory, dobre humory są przyczyną dobrych myśli, z dobrych myśli pochodzą dobre uczyn ki, dobre zaś uczynki prowadzą człeka do Nieba. więc wino pro wadzi człeka do Nieba.

145

Po zakończony potyczce wyliczali żołnierze swe dzieła, ieden się ter oderwał młody mowiąc: y iam też iednemu nieprzyiacielowi nogi poucinał: gdy mu mowili: lepiey mu było głowę uciąć iak nogi odpowiedział, ale, bo on iuż miał głowę uciętą.

146.

Damy z Mężczyznami odprawuiąc sprzeczkę przeciwnie utrzymywali Mężczyźni utrzymywali, że Mąż ma władzą nad Żoną, y że iest iey głową. na co iedna z Dam rzecze: mnie wolno z moiey głowy włosy targać y owcianę ią tłuc, ieżeli tedy mąż iest moią głową więc mi wolno y z nim toż samo czynić.

147.

Żartuiąc Francuz z Posła Holenderskiego że był bardzo otyły, y z iego grubych obyczaiow, ow Poseł uderzywszy się ręką po brzuchu rzecze: Ten brzuch wiele kosztuie Rzeczypospolitey naszey, co słysząc Dama rzekła: Lepiey by było gdyby Rzeczpospolita łożyła ten koszt na głowę WC Pana.

148.

Krolowa Babilonska Nitocris imieniem kazała sobie nad naypię knieyszą bramą miasta grob wystawić y taki dać napis: Jeżeli kto ry z moich następcow krolow Babilonskich będzie potrzebował prawdziwie pieniędzy, niech grob moy otworzy y wezmie, ile mu dzie potrzeba. Ten grob stał aż do Daryusza Syna Histaspa, kto ry łakomstwem zdięty kazał grob otworzyć, ale tam nic nie nalazł oprocz trupa y tego napisu: gdybyś niebył łakomym nie warył byś się grobow umarłych gwałcić.

149

W Florencyi Pan ktory ludzi obciążał podatkami, kazał wystawić bardzo wielki szpital, gdy o iego wielkości rozmawiał z drugiemi, ie den z przytomnych rzecze: Trzeba było daleko większy szpital wysta

wic, aby się wszyscy pomieścili ktorych W C Pan do ostatniego ubostwa przyprowadził.

A 50.

Plato widząc iż Agrygentynowie w obiadach y Pałacach bardzo zbytkowali, rzekł: tak się budują iak by mieli zyc zawsze, a tak iedzą iakby ostatni raz iesc mieli.

A 51.

Sokrates miał miec gosci u siebie na obiedzie. Żona dużo się frasowała że na wielu zbywało rzeczach do godnego ich przyięcia: Sokrates to widząc mowi: Nie frasuy się moia Pani; ieżeli ci goscie są ludzie rozumni y podrzciwi, na małym przestaną. ieżeli zaś są źli y niepowściągliwi, o takich nam dbac niepotrzeba.

A 52.

Gdy pytano kawalera Rzymskiego dla czego ma tak chudego konia, a sam bardzo otyły; odpowiedział: bo ia sam o sobie mam starannie, a o koniu moy masztalerz.

A 53

Wiednym Miasteczku małym wystawili Obywatele Bramę bardzo wielką y wspaniałą. Dyogenes tam wszedłszy zacznie wołac: Zamknijcie bramę Panowie, żeby Miasto nie wyszło.

A 54

Jeden maiąc wytarte suknie na sobie zaiechał w drodze do Szlachcica. ktory spytawszy go zkądby iechał, y czyby miał co nowego z tamtych kraiow? odpowiedział: Nic w cale nie mam nowego, nawet ani sukni.

A 55.

Złoczyńca będąc na smierc osądzony, gdy przednim czytano dekret y wyliczano zbrodnie iego, on westchnąwszy rzecze: Wszystko to prawda, ale ia nierownie gorszy występek nad te wszystkie popełniłem ktory chcę wyznac przed całym swiatem. Spytaią go, co za występek? odpowie: O to ten, zem się dał złapac.

A 56

Oyciech chciał swą Corkę namowic aby została Zakonnicą, przytaczaiąc iey dla lepszego zachęcenia słowa Pawła S. y kto w małzenstwo wstępuie dobrze czyni, y kto nie wstępuie lepiey czyni. Corka na to Oycu odpowiedziała: Moy Oycze ia podług nauki S. Pawła chcę dobrze czynic, a lepiey niech kto chce czyni.

A 57

Sędzia na fundamencie tylko podeyrzenia na karę osądziwszy iednego człowieka, aliż w tym momencie okazała się iego niewinnosc, co widząc Sędzia mowi do niego: Słuchay moy kochany. teraz chcę tobie publicznie wrocic twoy honor ktorym ci wziął. na co ow człek odpowie: Niechcę, niechcę: bo kiedy W C Pan Każdemu będziesz wracał to wszystko co s wziął, upewniam że samemu W C Panu nic nie zostanie.

158.

Alexander spytany co za pozytek czyni kłamstwo kłamiącemu Odpowiedział: Ten pozytek ze mu ludzie y wtenczas nawet nie chcą wierzyc kiedy prawdę mowi.

159.

Scypio chcąc nawiedzic Enniusza idzie do domu iego, a gdy chciał wnisc, wyszła służebnica y powiedziała ze niebyło Pana w domu Scypio wiedział dobrze zebyt Pan w domu ale się utaił przednim w kilka dni przychodzi Enniusz do Scypiona y puka do iego domu. Scypio weyzrawszy oknem zawołał: nie masz Pana w domu, Enniusz to usłyszawszy rzecze: Jakto nie ma, iagłos iego słyszę. naco odpowiada mu Scypio: Dziwny człowiek iestes, iam służebnicy twoiey mowiącey iż cie nie ma w domu, uwierzył, a ty mnie samemu niechcesz wierzyc.

160.

Gdy ieden nieumieiętny z łuku do celu strzelał, Dyogenes poszedł y usiadł na samym celu, krzykną na niego co czynisz? czemus na samym celu usiadł? Odpowiedział: temu zeby domnie nie trafił.

Przytaczam tu pewne wiersze które czytelnika rozweselic mogą.

Niechay nadstawi ucha ziemia cała,
Zacznam głosic pochwały Michała
Którego imię y poszanowanie
Poty trwac będzie poki nie ustanie
Ten człowiek dziwny choc ieszcze nie stary
Wziąwszy nayrzadsze od natury dary
We wszystkie piękne przymioty opływa
Oprocz tych tylko na których mu zbywa.
W zartach on skromny w uczynkach łaskawy
Wszystkie ludzkie rzecz trącą iego sprawy
Nigdy nie wyda gniewu na swey twarzy
Poki cholera złości mu nie sparzy.
W ręku ma biegłosc, w nogach cudną dzielnosc
W oczach pobożnosc, a w piersiach rzetelnosc
Kłamstwo z ust iego nigdy nie wypłynie
Chyba podten czas gdy się z prawdą minie.
Drugi skoro się napha przy obiedzie
Zaraz do swego łozka drzymiąc iedzie
Nasz michał śladem nie idzie tych ludzi
Wnet spac przestaie skoro się obudzi.
Iztąd niezmierna rosnie iemu chwała
Ze wielkie czyni umartwienie ciała
Co dzien u niego post niepospolity

Pochwały Michała wierszem opisane.

Nie dba o iadło kiedy dobrze syty.
Grzecznosc swą w kazdey pokazuie sprawie
Z kazdym rozmawia slicznie y łaskawie
Częsc winną daie y starym y młodzi
Przed zadnym w tenczas nie siedzi gdy chodzi.
Drudzy przy trunkach wdzien y wnocy siedzą
A zbutelkami pełnemi się biedzą
U niego insze wcale obyczaie
Nie piia wina gdy mu go nie staie.
Niech przed nim stoią wyborne pasztety
kapłon, gęs, indyk, y rozliczne wety
On przecię na swe nic niewezmie zęby
Poki swey wdzięczney nie otworzy gęby.
Przyznac to musi kazdy nieobłudny
Ze ten człek w swoich postępkach tak cudny
Niemiał by sobie rownego w zalecie
Gdyby sam ieden tylko był na swiecie.
Iezli się wzdaniach naszych nie mylemy
Słusznie rokowac z takich cnot mozemy
Ze ten człek pewnie az do Nieba zaydzie
Iezli się w Czyscu po swey smierci znaydzie.

Gdzie chowac pieniądze.

Często ludziom troskliwosc pieniądze sprawuią
Iednych w rospacz a drugich w grob czasem wprawuią
Ten mowi ukradziono, ow zgubiwszy płacze,
Lecz kto ie w gardle chowa, zdrow y wesoł skacze.

Gdy piie za zdrowie

Prymusiłes bym z tobą pił za twoie zdrowie
Zły skutek, y tys chory y ia mam bol w głowie

O złey Zonie.

Sputano czemu niemiał, psow, pewnego człeka
Na co mi psy odpowie, mam zonę ta szczeka.
Tenze ilekroc chciał się swych grzechow spowiadac
Miał zwyczay Zonę swoię pięsciami okładac
Spytany o przyczynę od przyiacioł swoich
Mam, rzecze, słabą pamięc y przypomniec moich
Grzechow sobie nie mogę, ta zaś gdy pięsc czuie
Iak z regestru me wszystkie występki rachuie.

O Łotrze

Pewny Łotr gdy był na smierc skazany okrutną
Drugi go cieszył mowiąc: wypogodz twarz smutną
Dzis będziesz iadł wieczerzą w Niebie z Aniołami
Łotr mu na to: ziedz zamnie ia dzis suchotami

O Miodzie

Nie dobrze tacy ludzie powiadaią
Ktorzy, że krwi miod przymnaza, mawiaią
Temu umnieyszył krwi dzis miod nie mało
Gdy mu się z miodu w łeb szabla dostało.

SAMSON. SALOMON. ORYGENES.

O zbawieniu tych wyliczonych osob, ze powątpiewamy, bo tego nikt nie doydzie na iakiey zostaią drodze: Salomon to prawda o sobie powiedział: Post hæc ego egi pœnitentiam. Bog zaś obiawił S. Melthildzie, lib: 5. revel: pod wątpliwością: Quid egerim de anima Samsonis volo occultum esse ut homines timeant, nec de inimicis vindictam expectant. Quid egerim de anima Salomonis volo occultum esse ut homines fugiant peccata carnalia. De Origenis pariter statu quis sit latere homines volo, ne scientia inflati superbia elati pereant.

PLATO.

Że może bydz zbawiony z tey niektorzy wnoszą historyi. Piszą Boecyusz żyiący około roku 526 że w trunnie Platona znaleziona blacha złota znapisem takowym: Credo in Filium Dei nascituru de Virgine, passurum pro humano genere et die tertia resurrecturum.

ARYSTOTELES.

Ta iest tradycya o nim: że po smierci iednemu z Uczniow swoich pokazawszy się powiedzia o swoim potępieniu temi słowy: Ex omnibus quorum habui notitiam, hujus solius recordor quod in æternu patiar. Caraffa in Thel: myst: tom: 1. exer: Lochner in Bibliot:

IAN KALWIN.

W Francyi był Nowodyeńskim Kanonikiem, ktory porzuciwszy czystosc, poiął za Żonę Idelettę Burcę, nową sektę budował R. 1520. w chorobie przeklinał dzien początkowy herezyi swoiey, czartom się oddaiąc. W tey chorobie wszy go ziadły, y tak bezbożnik życie swoie zakończył.

PILAT.

Był nieiaki krol imieniem Tyrus ktory Mtynarza iednego imieniem Atus, Corkę cielesnie poznawszy zpłodził znią Syna, tey Corce było imię Pila. Ta niewiedząc iako nazwac dziecię, z Oycowego y swego imienia złożyła imię y nazwała go Pilatus. Gdy Piłat miał trzy lata odesłała go Pila do krola. Miał też krol Syna z płodzonego z Żoną ktory wydawał się bydz rowiennikiem Piłatowym. Ci gdy lat młodzieńskich doszli, ustawiczne bitwy y utarczki odprawiali z sobą, lecz prawdziwy Syn Krolewski, iako urodzeniem szlachetniejszy, tak na kazdym mieyscu dzielnieyszym nad Piłata pokazywał się y w kazdey utarczce sposobnieyszym. z kąd Piłat nienawiścią zdiety potaiemnie Brata swego zabił. O czym usłyszawszy Krol bardzo ubolewał, y zwoławszy rady pytał coby z występnym y bratoborcą robic? wszyscy iednym krzyknęli głosem, iż winien iest smierci. Krol rozmysliwszy się niechcąc złości do złości przydawac, posłał go związanego Krzymianom za pobor, ktory powinien był corok oddawac, aby się niepomazał zaboystwem syna y od poboru uwolnionym był. w tenczas też w Rzymie był Syn krola Francuzskiego, ktory podobnież był za pobor przysłany; przydali mu za Towarzysza Piłata, a gdy widział Piłat że go Syn krola Fran:

uskiego we wszystkim przechodzi tak w obyczaiach iako y wrostro:
prosci, zazdrością rozżarzony zabił go. Rzymianie dowiedziawszy się
o tym zaboystwie, myslili co by z nim czynic, y mowili między sobą
iezeli ten daley zyc będzie Ktory brata swego zabił, y z Towarzy
szem podobnież ucrynił, bardzo pożyteczny będzie Rzeczypospolitey
bo iako okrutnik nieprzyiacielskie karki łamac będzie. I tak umo
wili się między sobą: ponieważ winien iest smierci, na Wyspę Pontos
niech będzie odesłany, y nad tym Narodem Sędzią postanowiony
Ktory Narod żadnego znieść nie może Sędziego, iezeli albo iegoztoc
ich zuchwałości nie przełamie, albo co zasłużył od nich ucierpi. Po
słany więc Piłat do Narodu okrutnego y do zaboycow Sędziow swo
ich, a uważaiąc do kogo posłany iż w niebezpieczeństwie życia zo
staie, myślał iakoby obronił życia swego, y tak ow Narod okrutny
częścią prozbami, częścią grozbami, częścią surowością częścią poda:
runkami zgoła zniewolił y podbił. A że tak twardego Narodu zwy
cięzcą pokazał się, od Wyspy Pontu Pontski Piłat Imię otrzymał.
Herod zaś iak usłyszał o rostropności owego człowieka, ciesząc się
z iego przewrotności iako y sam przewrotny był, podarunkami przez
posłow namowił go do siebie, y zlecił mu moc nad Krolestwem swo
im pokiżył. Po smierci Heroda wielkiego Archelaus iako miał
testamentem zlecone Krolestwo, rządził nim zatym czasem, lecz gdy
Archelaus na wygnanie pozwan będąc od Żydow obżałowany, a na
cztery części Krolestwo rozdzielone zostało, Piłat Starostą ucżyniony
ziemi Ierozolimskiey y Żydowskiey, ktory bardzo był ciężki Żydom
trwał na tym Urzędzie lat 10. Pod czas urzędu iego gdy chrystusa
Pana przywiedziono do niego aby go na smierc skazał, odesłał Go
do Heroda Antypy Syna Heroda wielkiego, dla tego że Galilea do
Heroda należała, a Xtus Pan wychował się w Galilei, aby tedy nie
rządził się cudzym człowiekiem na smierc go potępiaiąc, przeto ode
słał Go do tegoż Heroda na ten czas się znayduiącego w Ieruzalem
Ktory przyiechał aby odprawił Paschę, y odtąd dopiero przyszli do
przyiaźni, bo przedtym w nienawiści z sobą zostawali. Gdy zaś Pi:
łat wydał Zbawiciela żydom aby go ukrzyżowali, obawiaiąc się
aby o zły sąd swoy karania nie odniosł, dla tego się wymawiał y
uprzedzał powieści ludzkie, a na żydy winę składał, iako pi:
sze Tertulian przeto pisał list do Cesarza, o ktorym wspomi:
na Orosius, a w swoim pisaniu położył go Egesippus y Baroni
us. List ten iest taki:

Nie dawno się przydało czegom sam swiadom, iż się żydowie
sami y potomki swoie okrutnym potępieniem dla zazdrości po
karali. Mieli obietnicę Oycow swoich, iż im Bog posłac miał
z Nieba Swiętego, ktoryby Krolem ich słusznie zwany był y o:
biecał im Go posłac przez Pannę albo Dziewicę na ziemię. O Jego
za mego w Judzkiey ziemi urzędu Bog Żydowski gdy posłał, wi

drieli iz slepe oswiecał, trędowate oczyszczał, zarazone paralizem
leczył, diabły z ludzi wyganiał, umarłe wskrzeszał, wiatrom roz
kazywał, po wodzie suchemi nogami chodził y wiele innych rze
czy czynił, a gdy go lud wszystek Żydowski zwał Synem Bozym
Przełożeni zdięci zazdrością ku niemu, poymali go y mnie podali,
y wiele takiego, a takiego nań kłamstwa mowili; iakoby był cza
rownikiem y przeciw Zakonowi ich czynił, iam im wierzył że
to tak było, y ubiczowanego podałem na wolą ich, a oni go ukrzy
zowali, y u grobu Jego straż postawili, a on przy straży żołnierzow
moich trzeiego dnia zmartwychwstał, y tak się daleko wznieciła
złość żydowska, iż y pieniądze dali stłorzom onym, aby powiada
li iż uczniowie ciało iego porwali, ale żołnierze wziąwszy pienią
dze zamilczeć tego nie mogli co się stało, swiadczyli iż go widzie
li Zmartwychwstałego, a iż pieniądze od zydow pobrali, to dla
tego daię znać aby kto inaczey nie kłamał ani kłamstwom żydo
wskim wiary nie dawał. Działo się Roku &c.

Nie mogł Piłat zaniechać tey powinnosci swey, aby Panem nie
miał oznaymić, co się w Jego starostwie działo, zwłaszcza rzeczy
takie dziwne y niesłychane.

Tym czasem zachorowawszy bardzo Tyberyusz, powiadaią mu że
w Jeruzalem iest taki Lekarz, ktory samym słowem leczy wszyst
kie choroby, niewiedząc ieszcze że iuż zamęczony był. Cesarz do
siebie przywotawszy Woluzyana rozkazał mu, idz za morze do Je
ruzalem y mow Piłatowi aby mi tego Lekarza przysłał ktoryby
mnie do pierwszego przyprowadził zdrowia. Woluzyanus przeto
rzywszy rozkaz Cesarski Piłatowi, ktory się zatrwożył y 14 dni
przeciągu prosił. Między temi dniami Woluzyanus pytawszy się
S. Weroniki gdzieby się Jezus znaydować mogł? odpowiedzia
ła Weronika S. Ach Pan moy y Bog moy był, ktorego Piłat przez
zazdrość podanego na smierc potępił. na co żałosny Woluzya-
nus rzekł; ubolewam bardzo że nie mogę tego wypełnić co mi
moy Pan rozkazał. Mowi mu Weronika S. Pan moy wyraził mi
postać Twarzy swoiey, aby gdy przytomności Jego mieć nie bę
dę przynaymniey tę pociechę miała. Jeżeli tedy twoy Pan nabo
znie weyzrawszy na ten Obraz przypatrywać się będzie, zaraz
uzdrowionym zostanie. z tobą więc poiadę y Cesarzowi do wi-
dzenia zanioszę y powrocę. Przyiechawszy Woluzyanus z S. We
ronika do Rzymu, powiedział Cesarzowi: Jezusa od Ciebie
długo upragnionego, Piłat y zydzi niesprawiedliwie na smierc
podali, y przez zazdrość na krzyżu zawiesili. Przysła tu więc
iedna Matrona ze mną Obraz tegoż Jezusa nosząca, na ktory
ieżeli nabożnie spoyzrysz, zaraz uzdrowionym będziesz. Roskazał
Cesarz aby iedwabnemi materyami drogę wystano y ten Obraz iemu
pokazano, y iak prędko weyzrał na niego zaraz ozdrowiał. Roskazał
tedy Cesarz aby Piłata do Rzymu przywiedziono, o ktorym usłysza

wszy Cesarz, zaraz gniewem zapalony kazał go do siebie przyprowadzic. Pilat zas wziął sukienkę Pana Jezusa ktorą wdziawszy na siebie przed Cesarza stanął, y iak go prędko obaczył Cesarz gniew go wszystek opuscił, wstał przed nim y nic mu przykrego nie mowił, co w niebytnosci Pilata tak surowym y ostrym pokazywał się, w obecnosci cichym widziec się dał, y iak go prędko uwolnił, zaraz znowu gniewem rozzarzony ~~gniewał~~ wołał, ach mnie nędznemu zem ia surowosci moiey nad nim nie pokazał. Kazał go powtore zawołac przysięgaiąc y swiadczą się że iest synem smierci, y nie pozwoli mu dłuzey zyc na swiecie. Ktorego iak prędko obaczył przywitał go wszystek gniew odrzuciwszy od siebie. Dziwili się wszyscy y sam Cesarz dziwował się że gdy Pilata nie było, tak się gniewał na niego, iak go obaczył nic mu mowic nie mogł. Gdy za Boskim natchnieniem kazał go rozebrac y tęż sukienkę z niego zdiąc, zaraz do pierwszey złosci przeciw niemu przyszedł, gdy się temu począł dziwowac Cesarz, powiedziano mu że ta sukienka była P. Jezusa. Rozkazał go Cesarz wziąsc do więzienia aż się naradzi z mądremi coby z nim czynic miał, wyszła tedy sentencya na Pilata aby chaniebną umarł smiercią. Czym dowiedziawszy się Pilat nozem się przebił, y taką smiercią zakończył zycie swoie. Dowiedziawszy się Cesarz o smierci Pilata rzekł prawdziwie chaniebną smiercią umarł, ktoremu własna nie przepuściła ręka. O tey iego smierci pszą Eusebius y Ven. Beda w kronikach swoich, że Pilat w wielką wpadłszy nędzę własną się ręką zabił. Ciało iego do wielkiego kamienia przywiązane y w Tyber rzekę wrzucone, z ktorym cieszą się czartowstwo, raz go na powietrze, drugi raz w wodę wrzucali, tak że wielkie nawałnosci nad owey rzece powstawały, na powietrzu błyskawice, grady, grzmoty z postrachem wszystkich były, dla czego Rzymianie wyciągnąwszy go z rzeki Tyber, zawiezli go na posmiech do Wiednia y w Rodan rzekę utopili, lecz ani tam czartostwo swoich sztuk y uciech nieprzestali czynic, czego nie mogąc znieść owi ludzie rozkazali go za Miastem Lozaną pogrzesc, gdy y tam naprzykrzeniem czartowskim obciążeni byli, daleko między gorami w studnią wrzucili ciało iego, y iako swiadczą niektorzy, że y teraz tam figle czartowskie widziane bywaią.

Historia Scholastica pisze, że Pilat bardzo uciemierzał Zydow gwałcił, niewinnych zabijał, poganskie obrazy w kosciele wieszał, z skarbony koscielney pieniądze brał y na potrzebę swoie obracał, z tych pieniędzy koscielnych wodę przeprowadził do swego Pałacu. Zakończył zycie swoie nieszczęsliwie R. P. 38.

Zydzi kozugales za to teraz płacą. kiedy przyniewolili Cyrenenusza aby krzyża pomagał dzwigac Zbawicielowi Panu, co niosł iaia w kosyku z miasta te sobie potłukł y nie zapłacili mu ani za iaia, a niza pomaganie krzyża chociaż mu obiecali zapłacic.

BŁĘDY ŻYDOWSKIE

1. Rabin Wida mowi ze P. Bog na dwoch krzesłach sądzi swiat, co raz wstaiąc z kresła Sprawiedliwosci na krzesło miłosierdzia.
2. Ze P. Bog igra z rybą Lewiatan otaczaiącą cały swiat y trzymaiącą się za ogon.
3. Rabin Saul: ze Bog od zburzenia Jerozolimy nie smieie się y owszem płacze trzy razy na dzien, widząc mizeryą Żydow.
4. w Księdze keser Moschem. ze Pan Bog w tenczas na głowę boleie kiedy zyd choruie.
5. Mowią ze Chrystus zbluznił talmud, w piekle zato cierpi męki.
6. Wszystkie u Żydow słowa są grzechem, oprocz tych ktore są przeciw katolickim Sakramentom. przeciw Nays. Pannie, y to bluznierstwo iest u nich cnotą.
7. Rabin Eleazar mowi: ze Adam bestijs abusus carnaliter.
8. Rabin Awelim mowi. ze Adam miał utrumq; sexum, dlatego z Raiu wypędzony.
9. Rabin Ozyasz. ze Ewa z zwodzicielem wężem iak z Mężem concubuit.
10. Rabin Sloma albo Salomon. Ze przed uformowaniem Ewy Adam miał Zonę Lilis, ktorą teraz Żydzi maią za nocną ćmę, straszydło, niby upierzycę straszącą y szkodzącą Położnicom y dzieciom, z tąd piszą w domu Położnicy na scianach w cyrkule te słowa. Adam chawa chye lilis mayszayfe Toy sechaie. toiest. Adamie z Ewą przybądz a Lilis upierzyca niech ustąpi.
11. Inni Rabini: Ze Adam 120 lat zyiąc w wstrzemiezliwosci Małzenskiey z Ewą, potym od diabłow zwiedziony z niemi procravit lamias, alias nocnice, straszydła, iędze, Synom Adama y Ewy zpłodzonym szkodzące w nocy. Inni twierdzą ze Adam z pomienioną Lilis zpłodził diabłow szkodzących dzieciom więc ich zachowuiąc przez osim dni pilno strzegą od czartow pisząc owe namienione słowa.
12. Rabi Eliasz. Ze po generalnym Zmartwychwstaniu ciał Bog przyprawi Swiętym skrzydła zeby latali iak iaskołki ponad wodami.
13. Rabin Chenina. Ze w tenczas na swiat przyidzie Messyasz kiedy w głodzie wielkim rybki dla chorego nie dostanie y kiedy nastanie Krol oppressor Żydow.
14 Rabin Awelim. Ze Olbrzym Og krol Bazanu woysko Izraelskie chciał kamieniem przywalic, ktory gdy nosił na głowie, Dudek ptak w nim przekował dziurę y spadł mu na szyię, w tym Ogowi Olbrzymowi ząb urosł wielki, niedopuszczaiący zdięcia kamienia z szyi, a tak od Moyzesza zabity Olbrzym, tak wielki ze po kosci uschłey iako mysliwiec po ziemi cały dzien gonił za ieleniem. Ten Og według Rabinow, Noego szukaiąc po

wodach potopowych 15 łokci nad gory wyzszych, tey wody miał tylko po kolana. Moyzesz zaś wspomina w Pismie S. ze ten olbrzy tore miał na 10 łokci.

15 Wierzą prosciey si Żydri, ze dusze są razem od Boga stworzo ne zostaiąc w Xiężycu, ze aż po urznięciu pępka do ciał wchodzą przezen, y zaraz zapominaią wszystkiego, wiedząc wszystko co się na Niebie y na ziemi dzieie.

16 Że Dusza Ablowa wstąpiła w Seta, a Setowa w Moyzesza.

17. Że Dusze nieucronych niestaną w ciałach swoich.

18 Że Bog dnia pierwszego nowego Miesiąca Września cały są dri swiat.

19 Że na Nowiu kazdym przykazał Bog ofiarę pokory zato iz ujął Xiężycowi swiatła.

20. Rabin ieden od czarta do Raiu zaniesiony, przysiągł w tym momencie iz z tamtąd nie wynidzie. Bog go też tam przytrzy= mał aby przysięgi nie złamał.

21. Że P. Bog Anioła iednego biczem szmagał za niecystosc po pełnioną.

22. Że Dawid nie zgrzeszył cudzołoctwem y zabiciem Uryasza.

23. Że Żydri powinni trzykroc na dzień przeklinac Chrześcian.

24. Że Żydri maią od Boga pozwolenie zeby dobra Chrześci anskie obracali na swoią potrzebę, czyli zdradą, czyli gwałtem czyli lichwą, czyli złodrieystwem.

25. Że dusza z iednego ciała przechodzi do drugiego, a ieżeli w pierwszym, w drugim, y w trzecim zgrzeszy, idzie do piekła.

26 Że ci Żydri będą mieli żywot wieczny, którzy trzy razy przynay mniey na dzień iedzą.

27. Że modlący się na południe dostąpi mądrosci, a modlący się na północ dostąpi bogactwa.

28. Że Bog stworzył tak wielkiego Adama że się Nieba dotykał.

29. Że Bog iezdzi na Cherubinach dla zlustrowania 10000 Żydow.

30 Że Aniołowie dobrzy spotkuiąc z Corkami ludzkiemi, byli Oycami Olbrzymow.

31 Że Messyasz iuż iest zapewne na swiecie w Rzymie, y siedzi tam między ubogiemi poranionemi, którzy co dnia rany opatru iąc, wszystkie razem oddzieraią plastry, a Messyasz z ran swo: ich po iednemu, zeby na zawołanie Boskie był gotow y na wyj ście na Swiat.

32. Cztery rzeczy chowa P. Bog dla Żydow po smierci: Lewiatan rybę aby nią żyli. Szorobora wołu. Soloch czaplą skrzydłami wszy stkie morza zaćmiaiącą. Kufę wina ieszcze w szesc dni stworze nia swiata w Pałacu Rayskim zachowaną.

33. Maią za prawo scisłe obligiące cztery rzeczy z Talmudu. Na wschod słonca modlic się dla bogactw. w południe długo się modlic dla nabycia mądrosci. Na stolcu długo siedzieć dla długiego ży

cia. Na południe głową sypiac dla mnozenia się Synow.
34. Trzymaią za rzecz pewną, ze dziewiąciu ludzi do Raiu wzię
tych. 1 Kalef Syn Dawidow. 2 Serach Corka Assera. 3 Batya Cor
ka Aaronowa Moyzesza salwuiąca. 4 Elizer sługa Abraamow. 5
sługa Krola Has. 6. Messyasz. 7. Eliasz. 8. Rabin Iozue. 9. E:
noch.
35. Maią za rzecz pewną ze Messyasz iest w Raiu do ktorego Szym
sze Haurusz Rabin odprawił legacyą umieiący ięzykow 72. wzią
wszy Zydow mądrych kilku wassystencyi Paszportem y informa:
cyą od Iozue Ben-Lewi. Pobrali na siebie szaty Arbakanfes na
zwane, to iest o czterech grani, w ktorych czart Kusic ich nie moze
Wprzod w Damaszku ten poseł zakował się poszyię w piasku. Tal:
mud pisał lat 13. co Szabasz barana sobie stworzył, ogniem z Nie
ba puszczonym pieczonego pozywał. Drugę potym przedsię wziętą
Kontynuował. Anioła Hamowes. strażnika Raiu zdybał, o mie:
cza pokazanie prosił, y po nim pokazanym do Raiu wskoczył y tak
go opisał, iakoby miał 7. gmachow. Pierwszego gmachu złotego
gdzie mieszkaią Prorocy iest mil 11000. Drugiego srebrnego gdzie
mieszkaią krolowie Zydowscy iest mil 10000. Trzeciego z kamie
ni drogich gdzie Zydzi mięszkaią pobici w Ieruzalem iest mil 9000.
Czwartego z Porfiru zielonego w ktorym nowo obrzezani Zydzi
iest mil 8000. Piątego gmachu z Halabastru, gdzie iest beczka
wina ktore Noe wstawił iest potężne spacyum. Szosty gmach
z cegły pusto stoi. Siodmy gmach z Cyprysowego drzewa w kto
rym Messyasz mięszka, ktory siedzi z głową zawiązaną, wsparł:
szy się łokciami na kolanach, ktorego Eliasz cieszy prędszym
wyiściem na swiat. Poseł ten oddał tez prezenta Messyaszowi
1. koronę złotą Aswerusa krola. 2 Zegar po Hamanie osobliwy
z historyą wyrysowaną: iako ieden krol rozgniewawszy się Słon
ce zamknął w wierzy ktorey było 200 stay, y nieswieciło dni 15.
Swiatu, na wierzy tey była czapla skrzydłami morza okrywaią
ca; w tym Planet 12 uiąwszy się za słoncem, młot większy od
wiezy sporządziły, nim dziurę w wierzy wybiły słonce wypusciły.
3. prezent oddał tenze Poseł siodło Absalonowe, ktorym wież
dzac miał na krolestwo Oyca detronizowawszy. 4. upominek
przyniosł perłę iak strusie iaie, ktorą w morzu zgubił Farao
goniący za Zydami z Egiptu wychodzącemi. 5. prezent ofiaro
wał trąbkę z rogu barana owego ktorego Abraam ofiarował za
Syna swoiego na gorze Morin. Oddał przytym supplikę z re
gestrem Zydow wygnanych z Panstw Chrzescianskich. Pre=
tendował przy tey audyencyi Poseł z Socyuszami oglądac Mes
syasza, choc przez rogowe okulary, ale nie otrzymał tego, bo im
miec kazano wzrok ostrowidzow. Podane mu przez Eliasza

proporycye y kwestye następuiące. 1. Jeżeli się urodził osioł pstry 100 maści maiący, bo na nim ma przyiechać Messyasz. 2. jeżeli nastał król iaki oppressor Żydow. 3. jeżeli poczęły pieniądze ludziom z worków ginąć, 4. Jeżeli drogość nastała wielka. 5. Jeżeli w morzu y rzekach poczęła się woda w proch obracać. 6 Jeżeli iest gorące lato aż do bluźnierstwa Boga przyprowadzaiące. 7. Jeżeli się ktory Izmaelczyk to iest Saracen albo Turczyn, iedząc wieżyk ukąsił. 8 jeżeli rzeka Sabbaticus od wschodu poczęła schnąć, bo tą wysuszoną pokolenie Dan w kaspijskich gorach zatarasowana ma wyniść na świat z Gogiem y Magogiem Olbrzymami. 9. Jeżeliby się ktory znalazł żeby dziurę w Niebie na północ zaprawił umyślnie od Boga zostawioną, aby kto chce bydź Bogiem nią wszedł do Nieba. 10. Jeżeli iuż są wszystkie dusze od Boga stworzone ktore od Boga przeczyszczone. Powiadaią Żydzi że tego w Talmudach nie masz, ale tak muszą mowić żeby się nie wstydzili, bo wschodnich Państwach gdzie ieszcze owe Jerozolimskie y Babilonskie są Exemplarze, to się wszystko w nich znayduie.

Podroż Sabasu zamykała w sobie krokow 2000. bo się godzi to tyle w Sabas chodzić Żydom w podroży. * Tirinus.

W Egipcie Żydzi mieszkali lat 430. Pismo S. to rachuie z wszystką peregrynacyą.

PISARZE XIĄG.

Salomon napisał xiąg o przypowieściach 3000. O pieniach 500 oprocz xiąg de natura rerum, ktore Nabiozardan Haldeyczyk spalił.

Origenes napisał xiąg 6000. teste Rufino. Żył lat 96.

Arystoteles napisał xiąg 50. Urodził się roku świata 3565.

Trismegistus napisał xiąg 36525.

Teophrastus napisał xiąg 300.

Chrisippus napisał xiąg. 700.

Bartholdus de Saxo Ferrato napisał Saxon ktoryn się teraz niektore Miasta rządzą. Umarł w Perusium. R.P. 1355.

WYNALAZCY ROZNYCH RZECZY.

Miast wynalazca budowania Enoch. Zatorywszy pierwsze Miasto Enochią.

Woyny wynalazcy Potomkowie kaima, y Ninus Monarcha assyryiskich.

Namioty wynalazł Abel.

Muzyki wynalazca Jubal ktorą przez noty wydoskonalił Guido Aretinus Zakonnik S. Benedykta R.P. 1204.

Kowalstwa wynalazca Tubalkaim, y Cyklopowie w Sycylij.

Astrologij wynalazcy Synowie Seta.

Pług wynalazł Noe po Potopie.

Włuczkowey roboty wynalazcy Frygowie.
Chleba robienia naucryła Ceres.
Liter łacinskich wynalazca Evander Syn karmenty.
Miodu zbierania od pszczoł sposob wynalazł. Arysteusz.
Medycynę wymyslił Apollo.
Przędz naucryła Arachne. Egipcyanie y Atenczykowie.
Pitę Tracką wymyslił z Talus młodzian.
Zegar słoneczny wymyslił Anaxymander, potym Niemcy R.P. 1530.
Zegar idący wynalazł Gerbert Arcybiskup Rawenski.
Klepsydrę wodną potym w piaseczną zamienioną wynalazł Scy
pio Nasyca. Roku przed Narodzeniem Panskim 159.
Perpendykuły wynalezione do Zegarow R.P. 1651.
Mury około Miast wymyslił Tarson.
Cieśielstwo wynalazł, Dedal.
Wołu miedzianego do palenia w nim ludzi wymyslił Perillus dla
Falaryda Tyrana, ktory zawsze nowe wymyslał tortury spodziewa
iąc się od niego wielkiey nadgrody, bo tak był sztuczny że iak w
sadzili w niego winowayce a ogien podłożono ryk taki wydawał iak
żywy woł; tam zamknięty, pierwszy swoiey sztuki pokazał dowod
Rzeźbę y wybiianie na marmurze wymyslił Dypellus.
Na monecie znaki rozkazał wybiiać pierwszy Serwius krol Rzymski.
Szyszaku, Kopij, miecza wynalazcy Lacedemonczykowie.
Fortec dobywania przez Machinę Żołwia woiennego wymyslił arte
mon Clazomenius. a Taranem woiennym Cpeus.
Wozy, kolaski, wynalezli Belgowie
Malarska sztuka wynaleziona po Potopie w lat 200.
Wagi y miary wynalazł Fidon Argius.
Xięg drukowania Chinczykowie R.P. 1000. Naypierwsze Xiązki
wyszły z druku S. Augustyna de Civit: Dei. y Lachtancyusz.
Papier wymyslił, Fanniusz w Rzymie.
Pargamin wymyslił, Eumenes.
Dzwony wymyslił S. Paulin Biskup Nolanski R.P. 400.
Perspektywę wymyslił: Lipperscin Zelandczyk w Holenderskiey
Rzeczypospolitey R.P. 1609.
Proch y strzelbę wymyślił Bertholdus Szwartz R.P. 1370.
Sposob do celu strzelania wynalazł Bartholomag Coleonus.
Dryakiew. Andromachus Medyk kretenski R.P. 50.
Arythmetykę wynalazł Narod Azyatycki.
Kawę. wymyslili Arabowie y Turcy z Bobu Arabskiego.
Konie kowac wymyslił Leszek Xiązę Polski R.P. 991.
Miny woienne wymyslił Franciszek Jeorzy.
Łuk do strzelania strzałami wymyslił Kadmus.

Pierscien wymyslił Promoteusz.
Brodę golic zaczął, Korses. a w Rzymie R.P. 454.
Zęby wyrywac nauczył. Eskulapiusz
Kosę wynalezli. Trakowie.
Siekierę wynalazły Amazonki.
Sita. Rzeszota. wynalezli Francuzi
Organy wynalezione R.P. 757.
Okulary wynalazł Alexander Spina Dominikan Wieku XIII.
Sztychowania Obrazow na blasze y wybiiania na papierze lub materyi wynalazł Thomas Finiguera wieku XIV.
Anno Dni 1493. sub oppositione duorum ponderosorum Saturni & Iovis in partibus medijs inter meridiem & occidentem, scilicet in Mauritania, Cesarea, Hispania morbus Gallicus apparuit et anno sequenti in Italiam et Galliam venit.

PLANCTY

Saturnus iest naywyrszy Planeta od ziemi większy 70 razy, odległy od ziemi 106724 00. mil, nizey od firmamentu Niebieskiego: 60324600. 27 lat potrzebuie do obrotu, aby znowu na swoim stanął mieyscu.
Iowisz większy od ziemi 60 razy do obrotu iego potrzeba lat 12 w tenczas wschodzi gdy Słonce zachodzi.
Mars iest tyli iak ziemia y czwarta część ziemi.
Słonce iest większe od ziemi 166. razy obrot swoy ma co 24 godzin y minut 4. przez ktory czas ubiezy mil 40000000 10½ iako pisze Majolus. przez godzinę upadnie mil Niemieckich 273511. odległe od ziemi mil 860620. nizey firmamentu Niebieskiego mil 70130300. według opisania Tychona.
Wenus mnieyszy od ziemi 40 razy, krązy około Słonca, dla obrotu swego cały rok potrzebuie.
Merkuryusz mnieyszy od ziemi 62 razy. bieg swoy odprawuie w rok od punktu do punktu.
Xiężyc mnieyszy od ziemi 43 razy odległy od ziemi mil Niemieckich 49400. nizey firmamentu Niebieskiego 70050520. mil. ubiega przez godzinę mil 12000.
Gwiazdy maią wielkosc szescioraką. Te gwiazdy ktore są wielkosci pierwszey, są większe od ziemi 60. razy. ktore są ostatniey wielkosci, to iest szostey, są większe od ziemi trzy razy.
Odległosc gwiazd od ziemi mil 1110000. nizey firmamentu Niebieskiego gwiazdy ustalone na mil 10002000.
Do Centrum ziemi gdyby wykowana była studnia y człowiek wnię wpadł toby co minuta uleciał mil Niemieckich 5. włoskich 20. y oparby się na centrum y dnie za minut 112 to iest za godzin 2. y minut 52. Ziemia więc iest głęboka na mil 860 Nie

mieckich. a Włoskich 3440.
Według zdania Oycow Świętych w centrum ziemi iest piekło. Gdyby od dziewiątey Sfery z gury ku ziemi prostą linią szedł kto co dzien mil 20 uchodząc, tedyby od Stworzenia świata ie szcze nie przyszedł na ziemię do tych czas, świadczy Krzysztof Klawiusz, gdyby kto zyt lat 1000 y co dnia prostey linij drogą do Nieba wstępował uchodząc po 100 mil na dzien, za 2000 lat nie przeszedłby ad Concavum firmamenti, bo przez 2000 lat uszedłby tylko 75000000 mil, a między ziemią y firmamentem Niebieskim iest mil 90000000. Mtyński Kazmien gdyby z Empireyskiego Nieba leciał na ziemię za lat 400 ledwie by do ziemi doleciał. pisze tak otym Salmeron y Dreseliusz.

Początek y nazwiska Miesiącow.

Ianuarius. od Ianusa Bożka pokoiu nazwany, iż temu Boszkowi ten Miesiąc był poświęcony. Rzymianie od tego Rok poźledniejszy swoy zaczynali
Februarius. Od starozytnego słowa Łacinskiego Februo czyszczę: że z rozkazu Nummy Pompeliusza krola Rzymskiego, w tym miesiącu roznemi ofiarami Bogom y Ceremoniami Februa nazwanemi Miasto czyszczono. toiest u Pogan było to Święto Oczyszczenia.
Martius. Był to miesiąc od Romulusa Marsowi Bożkowi poświęcony, Strzelarz woien nazwany, ze w ten miesiąc ruszał się nawoynę Narod Romulidanow.
Aprilis. wziął imię swoie od Bogini Aphros toiest Wenery, ktorey ten miesiąc był poświęcony.
Majus. imię swoie bierze a majoribus. toiest ze Romulus czyniąc Senatu Rzymskiego porządek, iedne osoby nazwał majores, ktorych powinnosc była dawac rady na utrzymanie dobra pospolitego. drugie Osoby nazwał Iuniores od ktorych
Iunius. nazwany. do tych należało bronic Oyczyzny.
Iulius nazywał się przedtym Quintilis ze był piąty od Marca potym od Marka Antoniusza nazwany Iulius na pamiątkę Iuliusza Cesarza.
Augustus zwał się przedtym Sextilis zebył szosty od Marca, potym na honor Augusta Cesarza Augustus nazwany.
September ze siodmy od Marca. October ze osmy. November ze dziewiąty. December ze dziesiąty od Marca, od ktorego stary Rok zaczynali Rzymianie y nie rachowali tylko miesięcy 10.
Tygodni w Roku mamy 52. Dni w Roku 365 Godzin. wroku 8742. Minut 699360. z przybyszowym dniem, ktory przez 4. lata zbiera po 6. godzin.

Na starym piiaku iak się cały rok wydaie.
Na siwey głowie patrzay iak zima w czuprynie.
Z oczu zwina gorących lato zyzne płynie.
Jesien mu winnorodna, nos usta farbuie
Gdy pie w kwiatach wiosnę na gębie skazuie
A tak masz w tey Osobie zupełnie rok cały
Wyrazony przez części gdy złopa zuchwały.

SYBILLE.

Były to niektore niewiasty pełne Ducha Prorockiego ktore przyszłe opowiadały rzeczy, a naywięcey o maiącym przyść Chrystusie o iego Zyciu, o smierci, o chwale. Dawnych wiekow w wielkiey były powadze, dla przepowiedania rzeczy przyszłych. w dawnych xięgach piszą o nich, ze roznych czasow kwitnęły. Pliniusz świadczy ze za iego czasow w Rzymie były 3. Statuy Sibil, z tych iedna była Cumana, druga Delphica, trzecia Erithrea, o ktorych świadczą ze żyły za czasow Rzeczypospolitey Trojanskiey. S. Hieronim. lib. 1. cont. Jovinia: pisze: ze Sybille były to Panny Pogańskie ktorym Pan Bog dla czystosci Panienskiey dał Ducha Prorockiego, iż wiele o przyszłych y dalekich Taiemnicach opowiadały Wiary S. Sybilla Cumana włoska zyła za czasow Tarquiniusza, o tey pisze Solinus hist: cap. 4. ze daley niż przed 600 lat zacrym Chrystus przyszedł, żyła, a inne przed nią daleko starsze były w Azyi, w Grecyi, w Afryce. ktorych Oyczyzna y imiona są te:

1. Persica. a iako ią inni zowią Chaldea.
2. Libica. iako ią nazywa Euripides.
3. Delphica. o ktorey pisze Diodorus.
4. Samia. ktorą zowią Phitonissa.
5. Cumana. a iako ią inni nazywaią Chimica.
6. Helespontica. ktorą zowią Marmissa.
7. Phrigia. ktorą zowią Ancywana.
8. Tiburtina. ktorą zowią Albunea.
9. Erithrea. o ktorey pisze Apollodorus.
10. Europea. ktorą zowią Cymmeria.
11. Egiptiaca, tey iest niewiadome imie.
12. Italica. ktorą zowią Cumana.

Na dowod prawdy tych Sybil pisze S. Aug. lib. 18 de Civi: Dei. cap. 23. Esse probabile quod ha Sibillæ s: in ips rebus quas de Christo Jesu prædixerunt et in alijs quæ ad salutem animarum spectant, fuerint a Deo instructæ et inspiratæ, sive bonæ vitæ sive malæ fuerint, nam bonum Prophetiæ est commune bonis et malis, de quo dono habemus in Scripturis Sacris multa exempla.

SYBILLA 1.

Pisze powazny Author Warro ze pierwsza Sybilla Perska ktorey by to imię Sambeta. Nicanor Pisarz dzieiow Alexandra Wielkiego pisze ze urodzona w Miescie nazwanym Noe położonym nad czer wonym morzem, z Oyca imieniem Boros y matki imieniem Cry: manta. Ta Sybilla prorokowała Chrystusa nauczanie, Chrzest, na puszczy Cud uczyniony. gdzie pięciorgiem chleba y dwiema rybami nakarmił 5000 ludzi, o wiezdzie iego do Jeruzalem na osiołku y o narodzeniu.

PROROCTWO 1.

Tunc quoq; vox quædam venit per deserta locorum
Nuncia mortales miseros quæ clamet ad omnes.
Ut rectos faciant colles animosq; purgent
A vitijs, et aquis perlustrentur corpora mundis.
Virgine Matre satus pando resedebat asello
Jucundus Princeps unus qui ferre salutem
Lite queat lapsis, tamen illis forte diebus
Multi multa ferrent immensi fata laboris.
Solo sed satis est oracula pandere verbo
Ille Deus casta nascetur Virgine magnus.

PROROCTWO 2.

Pięciorgiem razem chleba y dwiema rybami ludzi 5000 na puszczy nasyci, y resztę zbieraiąc 12 koszow napełni dla nadziei wielu.

Proroctwo 3.

Oto bestya podeptana będziesz y urodzi się Pan naziemi, y Plemię Panienskie będzie Zbawieniem Narodow, y Nogi Jego na podparz cie wielu, y niewidziane słowo da się dotykac.
Ta Sybilla napisała xięg 84. w ktorych wiele o Chrystusie prorokowała

SYBILLA 2.

O tey wspomina Euripides in prol: ad suam lamiã: ze urodzona w Libij, lecz ktorych Oycow albo na ktorym mieyscu nie oznaymuie Ta Sybilla prorokowała o Cudach Chrystusa, o Narodzeniu, o wzgardzie od Narodu Zydowskiego, o Ubiczowaniu &c.

Proroctwo 1.

Ille quidem morbis pressos sanabit & omnes
Lesos quot quot ei fidem cecię videbunt
Incedent claudi, surdis audire licebit
Insolitas multis dabitur formare loquellas.
Expellet furias oppressi morte resurgent.

Proroctwo 2.

Ecce dies veniet quo æternus tempore Princeps
Irradians fata læta: viris sua crimina tollet
Lumine clarescet cujus Sinagoga recenti

Sordida qui solus reserabit labia reorum.
Æq̃ erit cunctis: gremio Rex membra reclinet
Reginæ mundi Sanctus per sæcula vivus.

Proroctwo 3.

Ecce veniet dies et illuminabit Dominus condensa tenebrarum et nexus Sinogogæ solvetur, & desinent labia hominum, cum viderint Regem viventium, et tenebit illum in gremio virgo Domina Gentium, et regnabit in misericordia, & uterus Matris Ejus erit statura cunctorum, inde in manus iniquas veniet, et dabunt Deo alapas manibus incæstis, miserabilis et ignominiosus erit, miserabilibusq̃ spem præbebit.

SYBILLA 3

Imieniem athemis. ztąd ze była urodzona w Delfie, Delficka nazwana, o ktorey pisze Diodorus Sicilianus 16 suæ Biblioth: mowiący: ze na gorze Parnasie blisko Delfu, znayduie się iedna iama, przez ktorą była droga y przeyscie do iedney głębokiey iaskini, około ktorey zazwyczay pasano bydło y kozy, a kto się tam przybliżył zdawało się iakoby od rozumu odchodził, tak dalece ze niezwyczayne ruszania się, skakania y wrzeszczenia wydawał, co widziawszy Pasterze dziwuiąc się blizey przystąpili, y toz samo czynili, co y inni opowiadaiąc przyszłe rzeczy, co iak się rozgłosiło, wielu na to mieysce schodziło się, podobniesz czynili y wielu ich poumierało niemogąc zniesc owego Ducha gwałtownego. Poznawszy Obywatele tameczni ze to mieysce wyrokow, uczynili radę y osadzili tam iedną Pannę urodną z rodzaiu Prorokinią, ktora wynalazła sposob bespiecznie prorokowania, toiest stoiąc iedną nogą na troistey kolce, lecz się tam niedługo zabawiała, bo od Euchrata młodzienca kochaniem zwiedziona, potym zgwałcona y z proroctwem zycie zgubiła. Obywatele radzący o mieyscu, wybrali inną niewiastę iuz nie młodą bo lat 50 maiącą ale Pannę y na mieyscu oney Sybilli osadzili, ktora zaraz poczęła prorokowac. O tey Sybilli piszę Chrysyppus: lib. divinat: ze wiele powiedziała o Męce Xtusa

Proroctwo 1.

Impinget illi colaphos et sputa scelestis
Israel labijs necnon et fellis amari
Apponet escam potumq̃ immitis aceti

Proroctwo 2.

Ipsum tuum cognosce Dominum qui vere Dei Filius est.

Proroctwo 3.

Nascetur Propheta absq̃ maris cogitu ex Virgine ejus &c.

Proroctwo 4.

Non tarde veniet: tacita sed mente tenendum
Hoc opus hoc memori semper qui corde reponet
Hujus pertentant Cor gaudia magna Prophetæ

Eximij qui Virginea conceptus ab alvo
Prodibit sine contactu Maris omnia vincit
Hos naturæ opera ac fecit qui cuncta gubernat

SIBILLA 4.

Nazwana Kumenska ze w Kumie urodzona w Mieście Jonia nazwanym, imię iey Amaltea, o niey piszą Dionisius Carnisius, Solinus, Aulo Gellius et Servius. ze niosła g. Xięgek do przedania Tarkwiniuszowi pysznemu y od niego za wszystkie Xięgki chciała 300 grzywien, ktorą cenę usłyszawszy krol rozsmiał się za nic poczytuiąc Xięgki, czym rozgniewana Sybilla zaraz trzy w ogien rzuciła. Spytana wiele chce zaszesc? odpowiedziała tę samę cenę, ieszcze bardziey smiał się krol, y znowu trzy wrzuciła w ogien, na co krol zdumiawszy się za ostatnie trzy rozkazał dac co chciała, ktore czytawszy bardzo ubolewał nad spaleniem tamtych, bo w nich było wiele rożnych sekretow. Powiada Solinus ze grob tey Sybilli znayduie się w Sycylij.

Proroctwo.

Tunc ad mortales veniet mortalibus ipsis
Interris similis Natus Patris Omnipotentis. Corpore vestitus
Magnus ab integro sæculorum nascitur ordo
Iam redit & Virgo redeunt Saturnina regna
Iam nova progenies Cælo dimittitur alto
Tu modo nascenti puero: quo ferrea primum
Desinet: et toto surget gens aurea mundo
Casta fave Lucina, tuus iam regna Apollo.

SIBILLA 5

ktorą zowią Grytrea iako Apollodorius swiadczy, ze w Grytrei urodzona, bo była iego ziemianka, z golym mieczem ią maluią, ze spustoszenie Troi prorokowała. Cuzebius pisze ze była przy założeniu Rzymu.

Proroctwo 1.

In ultima autem ætate humiliabitur Deus et humiliabitur proles Divina. Jungetur humanitati Divinitas. Jacebit in feno agnus et officio Puellari educabitur Deus et homo. Signa præcedent apud Apollas, mulier vetustissima puerum prævium concipiet, Boates Orbis mirabitur et ducatum præstabit ad ortum.

Proroctwo 2.

Cerno Dei natum: qui dimisit ab alto
Ultima felices ferrent cum tempore soles
Hebræa quem Virgo feret de stirpe decora
In terris, multum teneris pæsurus ab annis
Magnus erit tamen hic Divino carmine vates
Virgine Matre satus, prudenti pectore verax.

SYBILLA 6.

Ta Sybilla urodzona na Wyspie nazwaney Samo przy czarnym

Morzu, nie daleko od Tracyi, imię iey Fitonissta, iako o niey swiadczą Kroniki Samiow tamecznych Obywatelow. pisze Erastrotenes.

Proroctwo 1.

Salve casta Sion permultaq; passa puella
Ipse tibi infesso Rex en tuus intrat asello
Erga omnes mitis, juga tibi quo juga demat
Intolleranda tibi, quæ fer cervice subacta
Ecce dies nigras quæ tollet læta tenebras.
Mox veniet, solvens nodosa volumina Vatum
Genti Judææ, referent et carmina plebis
Hunc poterunt clerum vivorum tangere Regem
Humano quem Virgo sinu inviolata ferebat.
Annuit hoc Cælum rutilantia Sydera monstrant.

Proroctwo 2.

Ecce veniet Dives et nascetur de paupercula, et bestiæ terrarum adorabunt eum, et dicent laudate eum in atrijs Cælorum.

SYBILLA 7.

Ta Sybilla Helespontska Marmissa nazwana, urodzona przy Miescie Troi z podłych Rodzicow, zaczeła prorokowac iuz w dozrałym wieku, zyła za czasow Krola Perskiego Cyrusa y Filozofa Solona.

Proroctwo.

Ille Dei legem complebit in via latebit.
Persimilem formam referens, et cuncta docebit
Cum meditor quondam: vidi decorare Puellam
Eximio /: castam quæ se servaret :/ honore
Munere digne tuo & Divino Numine visa
Quæ Sobolem multo pareret splendore micantem
Progenies Summi, speciosa & vera tonantis
Pacifica mundum qui sub ditione gubernet.

SYBILLA 8.

O tey Sybilli lubo niema początku urodzenia, to iest iednak swiadectwo, ze swoie proroctwa pisała w Miescie Aneyrze Azyi mnieyszey

Proroctwo 1.

Scindetur templi velum, mediumq; diei
Nox tenebrosa tribus præmet admirabilis horis
Et triduu somno peraget mortalia fata.

Proroctwo 2.

Flagellabit Deus potentes terræ, et Olimpo excelsus veniet & firmabitur consilium in Cælo & anunciabitur Virga in vallibus desertorum.

SYBILLA 9.

Ta Sybilla imieniem własnym nazwana Albanea, ktorą czczono przedtym za Boginią, nazywano ią Dea Tibuli. To Miasto nazywa się teraz Tiwoli wielkosci 16 mil włoskich, stoiące od Rzymu 3 mile Polskie. Ta Sybilla trzymała Xięgę ktora potym

znaleziona byta w Rzyce Anienie. wtey xiędze Proroctwo byto takie

Proroctwo 1.

Nascetur Christus in Bethleem et anunciabitur in Nazareth regnante Tauro Pacifico fundatore quietis. O felix illa Mater cujus ubera illum lactabunt.

Proroctwo 2.

Sed postquam lucem repetiverit, atq; monstrarit somnum mortalibus, atq; docendo cuncta illustrarit, Celestia tecta subibit nubibq; invectus &c.

SYBILLA 10.

Urodzona w Włoszech nazwana Cumana, o niey wiele swiadectwa iest, zyła lat 100. Stratonicus [: innych opuściwszy:] Biskup Kumański, in Collectaneis kładzie wiersze tey Sybilli.

Proroctwo 1.

Cum Deus ab alto Regem demittet Olympo
Tunc terra omniparens fruges mortalibus egris
Reddet inexhaustas frumenti, vini, oleiq;
Dulcia tunc mellis diffundentur pocula Coli
Et niveo latices erumpent lacte suaves.

Proroctwo 2.

In teneris annis, facie prasignis honore
Militia aterno Regem Sacra Virgo cibabit
Lacte suo, per quem gaudebunt pectore summo
Omnia & Coa lucebit sydus ab orbe
Mirificum, sua dona Magi cum laude ferentes
Objicitur Puero, Mirha, aurum, thura Sabea.

Proroctwo 3.

In prima facie Virginis ascendit Puella pulchra facie, prolixa capitis sedens supra sedem stratum nutrit Puerum dans ei adco medendum jus proprium. Idest Lac de Colo missum.

SYBILLA 11.

Oprocz tych 10 Sybil ktore inni naznaczaią y rachuią, dwoch iescze Sybil wynalezione Proroctwa. Pierwsza Sybilla Europeyska ktorey

Proroctwo

Veniet ille et transibit montes & colles et latices Sylvarum olim pi. regnabit in paupertate, et dominabitur in silentio, et egredietur de Utero Virginis. &c

SYBILLA 12.

Ta Sybilla iest Egipska ktorey nie wiele się teraz proroctwa znayduie, bo xięgi poniszczały dla dawnosci, to iednak o Chrystusie

Proroctwo.

Invisibile Verbum palpabitur, & germinabit ut radix et siccabitur ut folium, et non apparebit venustas Ejus, et circumdabitur alous materna, et flebit Deus lætitia sempiterna et ab hominibus concul cabitur. Et nascetur ex Matre ut Deus, et conversabit ut peccator.

B. V. MARIA.

W czternastym roku zycia swego N. P. Marya S. Jozefowi zaslubiona. kiedy iey Rodzice odumarli miała lat 11.
Nie zaraz odszedł Archaniol Gabryel od N. P. Marya kiedy Iey zwiastował Syna Bozego Wcielenie, lecz przez 9. godzin rozmawiał z nią, az zezwoliwszy na wolą Boską Syna Boskiego poczęła, któremu cześc y honor oddawszy odszedł. Cornel: alap: in Luc: cap. 1.
Zaraz wybrawszy się z Nazaretu w gorne kraie do S. Elzbiety po: krewney swoiey 12 mil spieszno szła, tam około 3 miesięcy bawiła. Chronicon Alexandrinū. pag: 160.
N. P. Marya była u S. Elzbiety podczas Narodzenia S. Jana. Beda in cap. 1. Luc:
w Pietnastym roku N. M. P. porodziła P. Jezusa.
46 lat miała, kiedy P. Jezus cierpiał za naród ludzki.
11. lat żyła po Zmartwychwstaniu Panskim.
Żyła na swiecie lat 63. Pogrzebiona w Gecemanie.
15 dni przed czasem wiedziała oczywiu swoim z tego swiata
Przed trzema dniami rozstania się z tym swiatem był u Niey Archaniol Gabryel z palmą o smierci opowiadaiąc. Cedrin: in compend: hist: pag. 149.
Zeszła z tego swiata w Jeruzalem. Damasc: hom: 2. S. 8 in Dorm: Mar.
Z rożnych stron SS. Apostołowie zeszli się na pogrzeb N. M. Panny.
Baronius ad annum. 40. S. 14.
Z ciałem y duszą wzięta iest do Nieba.
Swięto Niepokalanego Poczęcia, nayprzod w Anglij swięcic poczęli, to iest Wieku XII.
Swięto Zwiastowania N. M. P. nakazano swięcic R. P. 326.
Oczyszczenia y Narodzenia N. M. P. nakazano swięcic R. P. 420.
Wniebowzięcia Wieku VIII. Rożanca Wieku XVI.
Nawiedzenia R. P. 1389.
Koronkę Szkaplerza skomponował Petrus Cremicola na pamiątkę 63 lat zycia na swiecie N. M. Panny. Joan: Bonifac: S. I. lib. 2. de hist: Orgń: cap. 15.
Salve Regina skomponowane R. P. 959.
Regina Cali Aniol spiewał na powietrzu w Dzien Wielkanocny, a Grzegor Papież dodał ostatnie słowa Ora pro nobis Deū. Sigon. lib. 1. hist: de Regn. Ital:

SS. APOSTOŁOWIE.

S. Piotr urodzony w Betsaidzie, ukrzyżowany do gory Nogami R. P. 51
S. Paweł. o milę za Damaszkiem, z konia spadłszy leżał na głos Chrystusa wołaiącego: Sawle Sawle czemu mnie prześladuiesz. w Damaszku ochrzczony, we dwa roki po smierci Chrystusa w Rzymie ścięty.
S. Jan Ewangelista rodził się w Damaszku. Już się miał żenić, a Chrystus Pan odwiodł go od Godow Małżeńskich na Apostolstwo iako iako pisze S. Hieron: Od Domicyana R. P. 14. po Wniebowstą

pieniu Pańskim w kocioł oleiu wrzucony, z ktorego ze wyszedł zdrowo na gorę Patmos wygnany był. R. P. Męce Pańskiey 69 wstąpiwszy w grob zasnął w Panu w Efezie. Żył lat 92.

S. Jędrzyi rodził się w Betsaidzie, ukrzyżowany w Achaij R. P. 62.

S. Filip urodzony w Betsaidzie, ukrzyżowany w Hierapulu R. P. 52.

S. Tomasz urodzony w Galilei włocznią przebity w Kalaminie R. P. 73. w Indyi w Państwie W. Mogola na Wyspie S. Tomasza iest kościoł S. ~~Tom~~ katedralny, gdzie S. Tomasz przez nieiaki czas mieszkał, w tey katedrze są rożne iego relikwie, między innemi iest koniec od żelaznej włoczni ktorą był przebity y nieco z kości Jego Swiętych. O dwie mili od rzeczonego wyspu iest skała z iędney strony tylko dostępna, na ktorey są dwa kościoły ieden Matki Boskiey ktory stoi ku pułnocy, pod wielkim Ołtarzem iest loch nieiaki 4. łokci szeroki, pułosma łokcia długi, o ktorym powiadaią że się tam S. Tomasz, Apostoł Indyi schraniał, wąskie y trudne ma weyscie bo przez rozpadlinę wciskać się do niey potrzeba, iest tam okienko ciemne, przez ktore iako iest tradycyja S. Tomasz dzidą od Brach mana phnięty, z tamtąd na gorę wielką o połmili leżącą szedł y tam dokonał. Drudzy iednak dowodzic chcą, że na wielkiey gore y to w tenczas przebity był dzidą, kiedy przed krzyżem ktory sam w skale wyrył modlitwę czynił. Drugi kościoł iest Zmartwywstania w ktorym z boku ołtarza daie się widziec studnia na 3 łokcie głęboka, a na 3. cwierci szeroka, y pospolicie zowią ią studnią S. Tomasza, tak zaś o niey mowią; iż tam S. Apostoł z politowania nad upragnionemi ktorzy się z wszelkich stron zbierali słuchaczami na wierzchu tey gory uklęknąwszy laską uderzył w skałę, a z niey zaraz zdroy żywy wody wyniknął, ktora wszystkie niemocy leczyła, y kiedy Heretycy dla odrazenia pobożnych co plugawego w nię wrzucili zaraz woda ustała, a potym znowu wynikneła. Ten krzyż ktory wyrobił S. Apostoł będąc koloru ciemnoszarego, raz w mgnieniu oka się odmienił stawszy się czerwonawym, potym żołtym, potym wcale białym, w krotce potym gęsty go obłoczek okrył, ktory powoli ustępował, po tey odmianie zaczął się pocic iż w hustki krople zbierano, bo woda aż na Ołtarz spadała, y to cudowie ze Ołtarz cały z teyże skamey skały co y krzyż nigdy się nie poci wtenczas y sucky lubo się krzyż poci. Podobny cud dzieie się z drugim krzyżem ktory także S. Tomasz wyrobił ze skały na drugiey gorze.

S. Maciy. zcięty w Judzkiey ziemi R. P. 62.

S. Mateusz. w Kafarnaum na cle siedział. Ewangelią napisał Roku 41 y tego roku Głowę mu ucięto siekierą w Murzynskiey ziemi.

S. Szymon. Przerznięty piłą w Persyi. R. P. 63.

S. Bartłomiey. rodem z Galilei. odarty ze skory od Astyaxa R. P. 73.

S. Jakob mnieyszy Brat Chrystusa Pana, w Jeruzalem kamienowany, z ganku Kościelnego zrucony, potym kiiem w głowę uderzony zabity. żył lat 96.

S. Tadeusz. Farbirskim kiiem zabity R P. 59.
S. Jakob większy urodzony w Galilei, zcięty w Jeruzalem od Heroda A.40
Julius Silcherus Augustyanim w 2 wierszach opisał 12 Apostołow.

Clavis, Crux major, Baculus, Sciphus, Hasta, Sudigz
Piotr. Jędrzyi Jakob większy. Jan. Tomasz. Jakob mnieyszy.

Crux, Culterqz. Bipennis, Serra, & Clava, Securis.
Filip. Bartłomij. Mateusz. Szymon. Tadeusz. Macij.

Na Polskie tak się wykłada.
klucze, krzyż, Laska, Kielich. Włocznia y kiy szczery.
Krzyż, Noż, Halabard, Piła, Pałka y siekiery.

S. IOZEF.

Gdy Pan Jezus lat miał 20 S. Józef umarł w Nazarecie. wieku zycia swego nie doszedł lat 70. Baronius.
Między 40 y 50 rokiem zaślubiony był N. P. Maryi. Gierson ser: in Concil: Constanc

S. IOACHIM

Żył lat 80.

S. ANNA.

Żyła lat 81. umarła w 9. dni po Narodzeniu chrystusa Pana.

S. IAN Chrzciciel.

Zaczął nauczać Roku od Stworzenia świata 4030. Od założenia Rzymu. 778. Roku Pańskiego 30.
R P. 31. zcięty w Granicy Galileyskiey w Zamku Macheront Heroda Antypaty, niedaleko Gory Tabor. Głowę iego owa Cudzołornica Herodyana wziąwszy do siebie y zatrzymawszy, ięzyk igłami kłuła mszcząc się nad mową iego. Ciało wyrzucone uczniowie Jego w Samaryi /: która nie pod Herodem ale pod Starostą Rzymskim była :/ pochowali, które Julianus Apostata Cesarz kazał z grobu dobyć y spalić. Pobożność Chrześciańska cząstki z ognia wychwyciła, y do Alexandryi /: według opisania Szentywańskiego :/ przeniosła. Głowa przeniesiona do Hebdomon, kościoł dla niey wspaniały wystawiony, to przenie sienie uczynił Teodozyusz z Wsi kostai, bo tam była znaleziona za Walensa. Krew Świętego zebrana od prawowiernych, dostała się potym Miastu Neapolitańskiemu, gdzie po dziś dzień w kościele Donna Komita Panien Benedyktynek podczas Ewangelij gdy czytaią o ścięciu S. Jana rozpływa się, innych zaś czasow skrzepła. Ręce w rożnych znayduią się mieyscach: w Włoszech, w Genuj, w konstantynopolu &c.
O palcu S. Jana: pisze kwiatkiewicz AD. 1399 Gdy się w Antyochij smok straszny wylągł, ludzie go za Boga maiąc, dziecmi go swemi za ofiarę karmili. gdy padł los na Corkę iednego Chrześcianina, uciekł się do Opieki S. Jana, y rękę Jego w Antyochij złożoną całuiąc palec ugryzł, y dał Corce aby smokowi wpysk wrzuciła otwarty, iak prędko wrzuciła, zaraz smok zdechł. Ten Palec w Florencyi złożony.

MARIA MAGDALENA.

Magdalena Marta y Lazarz Oyca mieli na Imię Syrus, Matkę Imieniem Eucharya. Maiętnosci ich były: Betania część Miasta Jeruzalem y Zamek Magdal. Gdy podział między niemi stanął, Lazarzowi dostała się część Jeruzalem, Marcie Betania, Magdalenie Zamek Magdal od ktorego Magdalena nazwana iest. Lazarz Żołnierską traktował, Magdalena roskosy tylko pilnowała, a Marta w wszystkich trzech częściach gospodarowała y wszystkim zawiadywała. Po Wniebowstąpieniu Pańskim wszystkie maiętnosci przedawszy, pieniądze złożyli u Nog Apostolskich.

R. P. 14. po Wniebowstąpieniu Pańskim wszystkich Chrześcian Żydzi z Ziemie swoiey wypędzili, w tymże samym wypędzeniu: Martę Magdalenę, służebnicę ich Martyllę, Lazarza, Maxymina ktory był z 72 Uczniow Chrystusowych, Cedoniusza ktory był niewidomym od Narodzenia swego, potym od Zbawiciela uzdrowiony, y innych wielu wsadziwszy w okręt, na morze puścili bez żadnego rządcy okrętu aby tak w morzu utonęli, lecz za zrządzeniem Boskim szczęśliwie przypłynęli do Marsylij y tam słowo Boże opowiadali. Z Marsylij Magdalena poszła na puszczą y tam 30. lat przemieszkała, w takiey puszczy, gdzie ani wody, ani ziół do ieżdzenia, ani drzewa żadnego z owocem nie było. od Boga tylko posiloną była.

S. SZCZEPAN.

R. 14. po Wniebowstąpieniu Pańskim od Żydow ukamienowany

S. STANISŁAW

Gdy rozkazał krol Bolesław smiały Żołnierzom swoim zabić Swiętego Stanisława, po trzy razy zapędzali się y uciekaiąc padali, krol sam wpadłszy do kościoła, pod czas Mszy S. Szablą ciął w głowę S. Stanisława R. P. 1079 d. 8 Maia. w Czwartek. Ciało Jego przeniesione z Skałki gdzie był zabity, do kościoła katedralnego na Zamek w Krakowie R. P. 1089 w 10 lat po zabiciu.

Dni uważane od S. Hieronima.

Nieszczęśliwe dni są w całym roku, trzy osobliwie.

Ostatni dzień Kwietnia, w ktorym się Judasz zdrayca urodził.

Pierwszy dzień Sierpnia, w ktorym Kain Abla zabił.

Szosty dzień Grudnia w ktorym Sodomitowie ogniem siarczystym od Boga są skarani.

Dni uważane od S. Adelfonsa.

Dzień pierwszy Lutego y trzydziesty pierwszy Marca. Do wszelkich spraw są nieprawe do dobrego skutku y owszem nieszczęśliwe. Zaczym wystrzegać się w nich co zaczynać, traktować, stanowić, budować y cokolwiek sporządzać.

Opisanie Imionami Miesiącow podług rożnych narodow. Zaczym żydzi byli wzięci w niewolą, Miesiące temi nazywali Imio

nami: Primus. Secundus. Tertius. Quartus. Quintus. Sextus. Septimus. Octavus. Nonus. &c.

Po wyprowadzeniu z niewoli Zydzi narywali Miesiące temi Imionami

Nisan. Iiar. Sivan. Tamuz. Abnon. Abib. Elul. Thisri. Marchesuan. Casleu. Thebeth. Sebeth. Adar.

Dawni Syrijczykowie narywali Miesiące temi Imionami. Nisan. Iiar. Haziran. Thamus. Ilul. Tisrin primus. Thisrin secundus. Conun primus. Conun secundus. Aschbat. Adar.

Chaldeyczykowie y Egipcyanie Miesiące temi narywaią Imionami. Thanemoth Pharmuti. Pachan. Payni. Epiphi. Mesori. Thoth. Paophi. Athyr. Choiac. Tybi. Mechir.

Arabowie y Turcy terazniejsi Miesiące temi narywaią Imionami. Mucharram. Sephar. Rabie pierwszy. Rabie drugi. Regab. Schaben. Ramadhan. Schevval. Dulkaida. Dulchagia.

TABLICA.

Ktorą sławny w całey Europie Astronom Tycho Brade R.P. 1600 Łacińskim ięzykiem ułożył, a w Danij na Morskiey kopie, czyliż spie zwaney Ween: w Klasztorze Etenum R.P. 1660 znaleziono.

Dni krytyczne są te.	Według innych. są te.
Januarius. 1. 2. 4. 6. 11. 12. 20.	Januarius. 1. 2. 4. 6. 8. 25.
Februarius. 2. 17. 18.	Februarius. 1, 16. 17. 18.
Martius. 1. 4. 14. 16.	Martius. 1. 15. 16. 17. 31.
Aprilis. 3. 17. 18. 30.	Aprilis. 6. 7. 8. 15. 18. 30.
Majus. [illegible] 7. 8.	Majus. 7. 8. 15. 17.
Junius. 7.	Junius 6. 8.
Julius. 17. 20.	Julius 17. 20.
Augustus. 20. 21.	Augustus. 1. 10. 20. 21.
September. 10. 18.	September. 10 15. 18. 30.
October. 6.	October. 6.
November. 6. 8.	November. 6. 16. 17.
December. 6. 11. 18.	December. 1. 6. 7. 15. 18.

Te dni tak maią bydz uważane iak w kalendarzach feralne, w ktorych strzedz się rozpoczynac handle, interessa, krew puszczac lekarstwa brać, bo są bardzo nieszczęśliwe y krytyczne.

Dowodnieysze dni Krytyczne dla krwi puszczania y brania lekarstw. Podług Homerusa y Padwana.

Januar: 1. 2. 5. 7. 8. 25.	Julius. 12. 13. 20. 22.
Februar. 4. 11. 12. 13. 16. 20.	Augustus. 3. 10. 18. 31.
Martius. 1. 12. 15. 16. 18. 28.	September. 3. 10. 20.
Aprilis. 6. 7. 10. 15. 20.	October. 3. 6. 22.
Majus. 1. 3. 12. 15. 25.	November. 5. 6. 10. 28.
Junius. 6. 10. 16.	December. 6. 7. 15 22.

COGNATIO NATURALIS

Arbor Consanguinitatis inventa est ab Imperatore Iustiniano propter ostensionem ad oculum ut melius gradus cognationis intelligat. et definit sic: Est dilucida quædam demonstratio qua personarum gradus, Cognationis proximitas & distantia ob oculos ponuntur.

Circa computationem graduum Consanguinitatis observandæ sunt duæ differentiæ inter Ius Civile & Ius Canonicum. Una est quod de Iure Civili spurij filij non censent Consanguinei. l. 4. § ex his autem. & ideo tales filij non faciunt gradum. At Iure Canonico filij spurij censentur Consanguinei nam naturali Iure inspecto etiam illegitimi ex eodem sanguine procedunt, & ideo ubi agitur de impedimento Matrimonij computantur et ipsi, faciuntq; gradum, prout faciunt etiam legitimi, nullumq; est discrimen inter legitimos et illegitimos.

Altera differentia est: quod de Iure Civili in computandis gradibus Lineæ Collateralis, incipiendum est a persona de cujus propinquitate quæritur, et ascendendum usq; ad alterum Collateralem de cujus propinquitate sive distantia pariter disceptatur, et quælibet persona in ipsis Collateralibus facit unum gradum. Et sic frater et Soror 2dum Leges Civiles inter se sunt in 2do gradu, patrueles autem, nempe duorum fratrum filij, sunt in quarto gradu. Nam vero juxta Ius Canonicum: quoto gradu remotior persona Collateralis distat a communi stipite, eodem gradu distat ab altera, quamvis hæc in æquali vel in proximiori gradu distet a Stipite. Igitur pro recta computatione graduum Consanguinitatis 2dum Canones, et in materia Matrimonij observandæ sunt tres Regulæ quas assignant Theologi et Canonistæ

Regula 1ma. in Linea recta: Tot sunt gradus quot sūt personæ, una dempta. vel prout alij Doctores ajunt: Quot sunt generationes tot sunt gradus. Itaq; si scire velim quoto gradu distent Adam et Cainam filius Enos, nepotis Adam, numerant personæ et inveniunt quatuor. Adā Seth, Enos & Cainam dempta una supersunt tres ergo Adam et Cainam in tertio gradu.

Cur vero in computatione graduum Consanguinitatis Lineæ Rectæ demenda est una persona, assignat: Mathæus Sibilia Neapolitanus Interpres utriusq; Iuris Tract: de gradibus Cognationum. p. 3. c. 6. rationem hanc: quia gradus est generatio personæ, ad generationem autem requirunt duæ personæ nempe persona generans et persona generata, quæ duæ personæ unam generationem faciunt; et ideo quando numerant plures personæ pro cognoscendo gradu inter illas, a tali numero tollenda est una persona, ne dicat quamlibet personam de per se gradum et generationē facere.

Ut res ista fiat luculentior hæc figura ostendet quoto gradu ego distem ab Abavo meo.

Adverte quinq; Personas.

Abavus.
Proavus.
Avus.
Pater meus.
Ego.

En quinq; Personæ prodeunt, deme stipitem sive unam personam, et remanebunt 4. ac proinde ego disto ab abavo meo quatuor gradibus, quia tot sunt gradus, quot sunt personæ, unâ dempta.
Aliud sit exemplum quo patebit quoto gradu distem a Patre meo.

Pater
Ego

Ecce sunt duæ personæ, demptâ unâ, remanet una, ergo uno gradu disto a Patre meo.
Aliud exemplum quoto gradu distem ab Atavo meo.

Atavus.
Abavus.
Proavus.
Avus.
Pater meus.
Ego.

Ecce prodeunt 6. personæ, dempta una remanent 5. ergo in 5to gradu disto ab Atavo meo.
Q. Quoto gradu distet a me abnepos? Pono figuram descendentiũ

Ego
Filius meus
Nepos
Pronepos
Abnepos

En 5. Personæ, una dempta, remanent 4. ergo Abnepos meus distat à me quarto gradu.
Q. Quoto gradu distet Pronepos meus ab Avo meo?
Ecce sistunt 6 Personæ, dempta una remanent 5.

Avus meus.
Pater meus.
Ego.
Filius meus.
Nepos.
Pronepos.

Ergo Pronepos meus distat ab Avo meo quinq; gradibus.
Regula 2da pro Linea Collaterali æquali: Quoto gradu distat uterq; a communi Stipite eodem gradu distant interse. hinc:
Q. Quoto gradu distant duo fratres? Ut hoc intelligas, oportet ab illis personis, de quarum cognatione quæritur numerando ascendere usq; ad illam Personam in qua conveniunt, idest usq; ad Stipitem. Claritatis gratia pono figuram:

Pater.
Frater unus Frater alter.

Ecce Stipes sive Persona in qua Fratres conveniunt, est Pater,

ascende ergo a Fratre ad Stipitem & reperies quod uterq; Frater uno gradu a Stipite distet. Ergo etiam uno gradu ipsi Fratres invicem distant nam juxta Regulam: Quoto gradu distat uterq; a Communi Stipite, eodē gradu distant inter se.

Q. Quoto gradu distet filius meus a Filia Sororis meæ?

Pater.

Ego.	Soror.
Filius meq.	Filia Sororis.

Ecce Stipes in qua Ego et Soror mea convenimus, est Pater, ascende ergo a Filia Sororis meæ, & reperies, quod illa duobus gradibus sicut & Filius meus distet a Patre meo, ergo distant invicem duobus gradibus.

Q. An duorum Fratrum Nepotes possint contrahere Matrimoniū?

Pater.

Frater unus.	Frater alter.
Filius ejus.	Filius ejus.
Nepos.	Neptis.

Hic ambo Fratres conveniunt in Patre: qui respectu Nepotis est Proavus: Hoc habito: ascendo a viro de cujus Nuptijs agitur scilicet Nepote usq; ad Stipitem Fratris, seu Patrem, inde descendo deorsum usq; ad mulierem de cujus Conjugio quæritur, apparebit utrum æqualiter a communi stipite distent, an inæqualiter, adverto æqualiter a communi stipite distent, an inæqualiter, adverto æqualiter a communi stipite distent in 3tio gradu, etiam distant inter eos distare a communi stipite in 3tio gradu, etiam distant invicem 3bg gradibus, consequenter non possunt contrahere Matrimonium.

Q. Potest ne aliquis ducere Filiam Amitæ suæ?

Avus

Pater ejus.	Amita seu Soror Patris ejus
Ille.	Filia ejus.

R. Negativè. Quia sunt juncti in 2do gradu.

Q. Utrum Neptis mea potest nubere Nepoti Patruelis mei?

Avus

Pater.	Patruus.
Ego.	Patruelis.
Filius meus.	Filius ejus.
Neptis mea	Nepos.

R. Negativè: Quia sunt sibi invicem in 4to gradu juncti.

Q. An Matertera Magna Abneptis possit nubere Nepoti meo?

Proavus. ~~Avia~~

Avia mea.	Soror ejus seu Matertera magna
Mater mea.	Filius Matertera.
Ego.	Nepos.
Filius meus.	Pronepos.
Nepos meus.	Abneptis.

R. affirmative, quia quinto gradu invicem distant.

Regula 3tia, in Linea Collaterali inæquali, est ista: Quoto gradu distat remotior a communi Stipite, eodem gradu distant inter se.

Si scire velim quoto gradu fratris mei filia distet a me, videre debeo quoto gradu distet a Stipite sive a illa Persona in qua ego & beo quoto gradu distet a Stipite sive a illa Persona in qua ego &

Frater meus convenimus Pater

Ego Frater meus
Filia ejus

Dum Filia Fris mei distet 2do gradu a Stipite communi, ergo & a me.

Q. An possem nubere Nepti Sororis meæ?

Pater.

Ego. Soror mea.
Filius ejus.
Neptis.

R. Negativè, quia Neptis Sororis meæ sicut a communi Stipite distat tribus gradibus, ergo pariter & a me.

Q. An possem ducere filiam Patruelis mei?

Avus
Pater. Patruus.
Ego. Patruelis seu Filius
Filia Patruelis.

R. Negativè, quia Filia Patruelis distat a me tertio gradu.

Q. An possim Promateteram ducere.

Abavus.
Proavia. Promatertera.
Avia.
Mater mea.
Ego.

R. Negativè illa enim est mihi juncta in 4to gradu, conveniunt enim in Abavo tam Proavia mea quam et Promatertera, et quia ego disto a Stipite 4to gradu & sum remotior 4to gradu à Promatertera

Q. An ego possim ducere filiam Abamitæ meæ, sc Filiam Sororis Abavi mei? Hic quærendum est in quo conveniant Abamita et Abavus meus, patet quod in Atavo.

Atavus.
Abavus. Abamita.
Proavus. Filia ejus.
Avus.
Pater
Ego.

R. Affirmativè, quia disto quinq; gradibus a Filia Abamitæ meæ.

Ut autem citius devenire possis in quo gradu Titius cum aliquo consanguine sive ex Patre sive ex Matre sit, sive in linea recta, sive in linea Collaterali æquali vel inæquali adverte numerum Ecclesiasticum in qualibet Celula superius scriptum juxta Jus Canonicum facile devenies in quo gradu est Consanguinitatis, quia numerus arabicè scriptus inferius in qualibet Celula designat gradum consanguinitatis juxta Jus Civile.

In 1mo Gradu consanguinitatis cum Titio.
Pater, Mater. Filius & Filia ejus. Frater & Soror.

In 2do Gradu Consanguinitatis.
Avus Dziad. Avia Baba. Nepos Wnuk. Neptis Wnuczka. Patruus idest Frater Patris. Stryi. Amita idest Soror Patris. Ciotka po Oycu. Avunculus idest Frater Matris Wuy. Matertera idest Soror Matris Ciotka po Matce. Patruelis Brat Stryieczny. Amitina vel Wuienka.

Brat Cioteczny. Soror Patruelis. Siostra Stryieczna. Soror Amitina Siostra Stryteczna. Consobrinus idest filig Avunculi Brat Wuieczny Consobrina idest filia Matertera Siostra Cioteczna. Fratris Filig Synowiec. Fratris Filia Synowica. Sororis Filig Siostrzeniec. Sororis Filia Siostrzenica.

In 3tio Gradu Consanguinitatis.

Proavus Pradziad. Proavia Prababa. Pronepos Prawnuk. Proneptis Prawnuczka. Patruus Magng idest Avi Frater Stary Stryi. Amita magna idest Avi Soror. Stara ciotka po Dziadu. Avunculg magng idest Avia Frater Stary Wuy. Matertera magna idest Avia Soror. Stara Ciotka po Babie. Proprior Sobrinus. Brat Stryieczny starszy. Proprior Sobrina Amita Magna Filia Siostra Cioteczna Starsza. Siostra Stryieczna starsza. Brat Cioteczny Starszy. et horum omnium filij et filia. Patrui Stryia. Amitæ Ciotki. Avunculi Wuia. Materteræ Ciotky Nepos & Neptis Wnuk y Wnuczka. Dnig Fratris & Sororis Nepotes & Neptæ.

In 4to Gradu Consanguinitatis.

Abavus Prapradziad. Abavia Praprababa. Abnepos Praprawnuk. Abneptis Praprawnuczka. Propatruus Starszy Stryi. Proamita Starsza Ciotka. Proavunculus starszy Wuy. Promatertera Starsza Ciotka. Horum filij. Nepotes et Pronepotes. Avunculi magni. Patrui magni. Avorcadi. Patrui. Nepotes. Avunculi. Patrui. Fratris & Sororis Pronepotes.

Nomina Affinitatis.

Maritus - - - - - - - - - - - - - - - Maz
Uxor - - - - - - - - - - - - - - Zona
Socer Uxoris meæ - - - - - - - - Swiekier
Socrus Uxoris meæ - - - - - - - - Swiekra
Gener, Filiæ meæ Maritus - - - - - - Zięć
Nurus, Filij mei Uxor - - - - - Niewieśtka. v. Cieść
Vitricus, Matris meæ Maritus 2dy v. 3tig. - - Oyczym
Noverca, Patris mei Uxor 2da - - - - - - Macocha
Privignus - - - - - - - - - - - Pasierb.
Levir. Frater Maritorum - - - - - - - Dziewierz
Glos. Mariti Soror. - - - - - Zołwica. vel. Bratowa
Materes. duorum Fratrum Uxores. - - - - Jątrewki
Patrinus. Pater in Baptismo. vel. Confirmatione. Kmotr
Patrina. Mater in Baptismo. vel. Confirmatione. Kmoszka.

I
Abav
Aba
4

IV
Propatruus
Proamita
5

II
Proa
Proa
3

IV
Horum
Filius
Filia
6

III
Patruus Ma
gnus
Amita magna
4

I
Av
Avi
2

IV
Horum
Nepos
Neptis
7

III
Propior
Sobrinus
Propior
Sobrina
5

II
Patruus
Amita
3

I
Pa
Ma
1

IV
Horum
Pronepos
Proneptis
8

III
Horum
Filius
Filia
6

II
Horum
Filius
Filia
4

I.
Frater
2

I
Fili
Fili
1

IV
Horum
Nepos
Neptis
7.

III
Horum
Nepos
Neptis
5

II
Fratris
Filius
Filia
3

I
Ne
Ne
2

IV
Horum
Pronepos
Proneptis.
6

III
Fratris
Nepos
Neptis
4

II
Pron
Prone
3

IV
Fratris
Pronepos
Proneptis
5

I
Abn
Abno
4

V
us
via

I
vus
via

I
us
a

ter
ter

I
pos
ptis

I
epos
ptis

V
epos
ptis

IV
Proavunculg
Promatertera
5

III
Avunculus
magnus
Matertera
magna
4

IV
Horum
Filius
Filia
6

II
Avunculg
Matertera
3

III
Proprior
Sobrinus
Proprior
Sobrina
5.

IV
Horum
Nepos
Neptis
7

I
Soror
2.

II
Horum
Filius
Filia
4

III
Horum
Filius
Filia
6

IV
Horum
Pronepos
Proneptis
8

II
Sororis
Filius
Filia
3

III
Horum
Nepos
Neptis
5

IV
Horum
Nepos
Neptis
7

III
Sororis
Nepos
Neptis
4

IV
Horum
Pronepos
Proneptis
6

IV
Sororis
Pronepos
Proneptis
5

AFFINITAS

Antea extendebatur ad tertium gradum sed Innocentius III Papa in Concilio Generali Lateranen. A.D. 1215 abrogavit 2dum et 3tium gradum Affinitatis.

Affinitas ex S. Concilio Triden. sess. 24 de Refor. Matrim. c. 4. dividitur in Legitimam & illegitimam. Legitima quæ oriſ ex copula licita Matrimonij. Illegitima quæ provenit ex copula fornicaria. In utraq; ergo specie hujus Affinitatis, sicut Vir non potest contrahere Matrimonium cum femina Consanguinea illius mulieris, quam carnaliter cognovit, ita e converso mulier. Affinitas adinstar Consanguinitatis dividitur in lineas et gradus.
Ad lineam rectam ascendentium pertinent, ut Vitricus Oyczym. & Noverca Macocha. Socer Swiekier & Socrus Swiekra, Socer magnus et Socrus magna &c. Ad lineam descendentium pertinent. Privignus Pasierb. et Privigna Pasierbica. Gener. Zięc. et Nurus Niewiestka vel Cieśc. toiest Syna moiego Zona. &c. Ad Lineam collateralem referunt: Levir. Dziewierz. toiest Brat Mezowski. Glos Zołwica vel Bratowa: toiest Siostra Mezowska. Sororius, idest Maritus Sororis. Uxorius idest Frater Sororis. Fratria, idest Fratris Uxor
Ad melius cognoscendos gradus Affinitatis, proponitur
Regula 1ma. Solus Maritus fit affinis Consanguineis Uxoris, & sola Uxor fit affinis Consanguineis Mariti. Ideo neq; Pater Mariti neq; Mater, aut Frater contrahit affinitatem.
Regula 2da. Inter Consanguineos tam Mariti quam Uxoris, non inducitur Affinitas, ideo Matrimonium contrahere possunt:
Duo Fratres cum duabus Sororibus alterius Familiæ.
Pater et Filius, cum Matre & Filia diversæ Cognationis
Filius Titij ex 1ma Uxore cum Privigna ejusdem Titij
Frater Vitrici ducere potest ejus Privignam
Cajus Vitrici sui Matrem.
Sempronius Viduam, quam reliquit Frater Uxoris.
Mævius successive Cajam et Titiam quarum Mariti erant duo Fratres Superstites Conjuges Fratris et Sororis mortuorum possunt inter se contrahere Matrimonium valide et licite.
Potest quis ducere Privignam vel Novercam suæ Uxoris Defunctæ, quia est tantum affinitas 2di generis.
Regula 3tia. Quoto gradu quispiam conjunctus est Marito in linea Consanguinitatis, eodem gradu Uxori conjunctus est in linea affinitatis & è converso. Unde frater meus est mihi junctus in 1mo gradu Consanguinitatis, Uxor ejus est mihi juncta in 1mo gradu affinitatis.

COGNATIO SPIRITUALIS

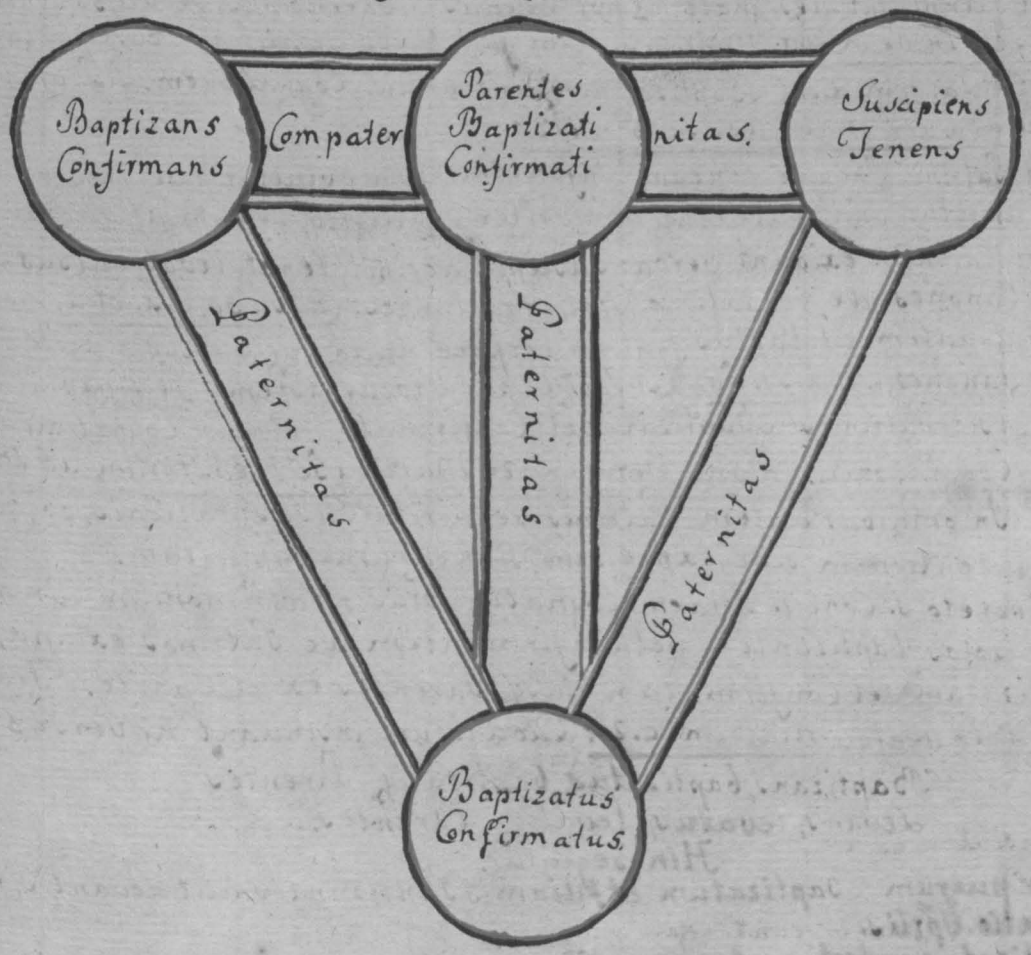

Ad contrahendam Cognationem Spiritualem requiruntur hæ conditiones.
1 Ut Baptismus sit validus, quia invalidus non regenerat, consequenter nec contrahitur cognatio Spiritualis. Contrahitur vero quamvis ex privato Baptismo, excepto Patre naturali qui ob necessitatem baptizat proprium infantem, qui nec privatur jure petendi vel reddendi debitum Conjugale. Ita decrevit Joannes VIII Papa in Can. ad limina: 7. caus: 30. q: 1. Et hæc Cognatio est tantum inter Baptizantem & Baptizatum. Nam requiritur.
2 Ut Baptismus solemniter administretur. quia, si infans domi Baptizaretur privatim ob periculum mortis et aliquis tunc eum susciperet nullam contraheret Cognationem, nam Ecclesia non instituit Susceptores pro Baptismo privato. Ita Diana Coordinatus Tom: 1. Tract: 1. resol: 96. 97. 98. et sic declaravit Sacra Congr: Concil: in c. 2. Sess: 24. Trid. n. 6. et 8. Et si deinceps supleantur Ceremoniæ in Ecclesia solemniter, Suscipientes non contrahunt Cognationem Spiritualem quia hæc sunt Sacramentalia non Sacramentum. Ita Sanchez. l. 7. disp. 62. n. 14. Pontius de Matrim. l. 6. c. 11. n. 1. et 2. Si autem sit dubium de bona prolatione formæ Baptismi et sub conditione in Ecclesia Infans iterum Baptizaret, tunc Suscipientes contrahunt Cognationem Spirlem. Idem Sanchez loco cit: n. 6. et alij D.D. quos citat Clericatus de Sacr. Matrim. decis. 23. n. 17.
3. Ut Baptizans et suscipiens sit ipse Baptizatus. Can. in Bapti: 102. dist: 4. de Consecr. Ideo si Infidelis aut Catehumenus Baptizaret vel susciperet non contrahunt Cognationem quia sunt extra Ecclesiam. D.D. quos Clericatg loc: cit: n. 11. Sic et in Confirmatione ad contrahendam Cognationem Spirlem

requiritur ut Patrinus prius sit Confirmatus. Can. in Baptismate dist: 4. de consecr. & S. Congr. Concil. declaravit in una Licien 13 Junij 1654.

4 Ut Patrini sint designati ad hoc munus a Parentibus vel alijs. Concil. Trident. Sess: 24 de Refor. Matr. c. 2. Nam obstetrices ac alij qui ob sequi causa tenent Infantem dum Baptizat non contrahunt Cognationem. D.D. apud Clericatu de Sacr. Matr. decis. 23. n. 13.

5. Ut Patrini Physice teneant Infantem dum abluitur s: vel in Confirmatione ungitur Chrismate: idq; non obiter v.g. digito, sed ita ut tactus possit vocari, id enim exigunt verba: suscipit, accipit, tenet, levat, quibus utuntur Sacri Canones de cognatione Spli tractantes: Causa 30. q. 1. et 2. non requiritur autem ut tactus fiat in corpore nudo, sufficit super vestes. DD apud Sanchez l. 7. disp. 56. Et si quis per Procuratorem s: ut fit apud Magnates: sit Patrinus Baptizati vel Confirmati, contrahit Cognatione Spli ita S. Congr. Concil. in una Veronen 29 Martij 1502. et iterum 15 Martij 1631. In omnibus autem Patrinis requiritur usus rationis, ob faciendam intentionem sive expressam, sive saltim implicitam.

Ex Decreto S. Concil. Triden. Cognatio Spls Matrimonium dirimens afficit solos baptizantem vel Confirmantem ac Patrinos ex una, et Baptizatum vel Confirmatum ejusq; Parentes ex alia parte. Trident Sess. 24 de Refor. Matrim. c. 2. Quod totum insinuant hi versus

Baptizans, baptizatus, baptizatiq; Parentes
Levans, levatus, levatiq; Parentes.

Hin sequitur.

Inter puerum Baptizatum et filiam Baptizantis aut Levantis, nulla Cognatio Spls.

Baptizatus potest contrahere Matrimonium cum Uxore Baptizantis vel Levantis relicta.

Vir & femina Levantes non contrahunt inter se Cognatione Spm Conjuges ambo Levantes nullum habent impedimentu usus Matrimonij

Inter Baptizantem et levantem nulla oritur Cognatio Spls.

Nulla consurgit Cognatio Spiritualis inter filium et filiam Spirituales ejusdem Patris Spiritualis.

COGNATIO LEGALIS

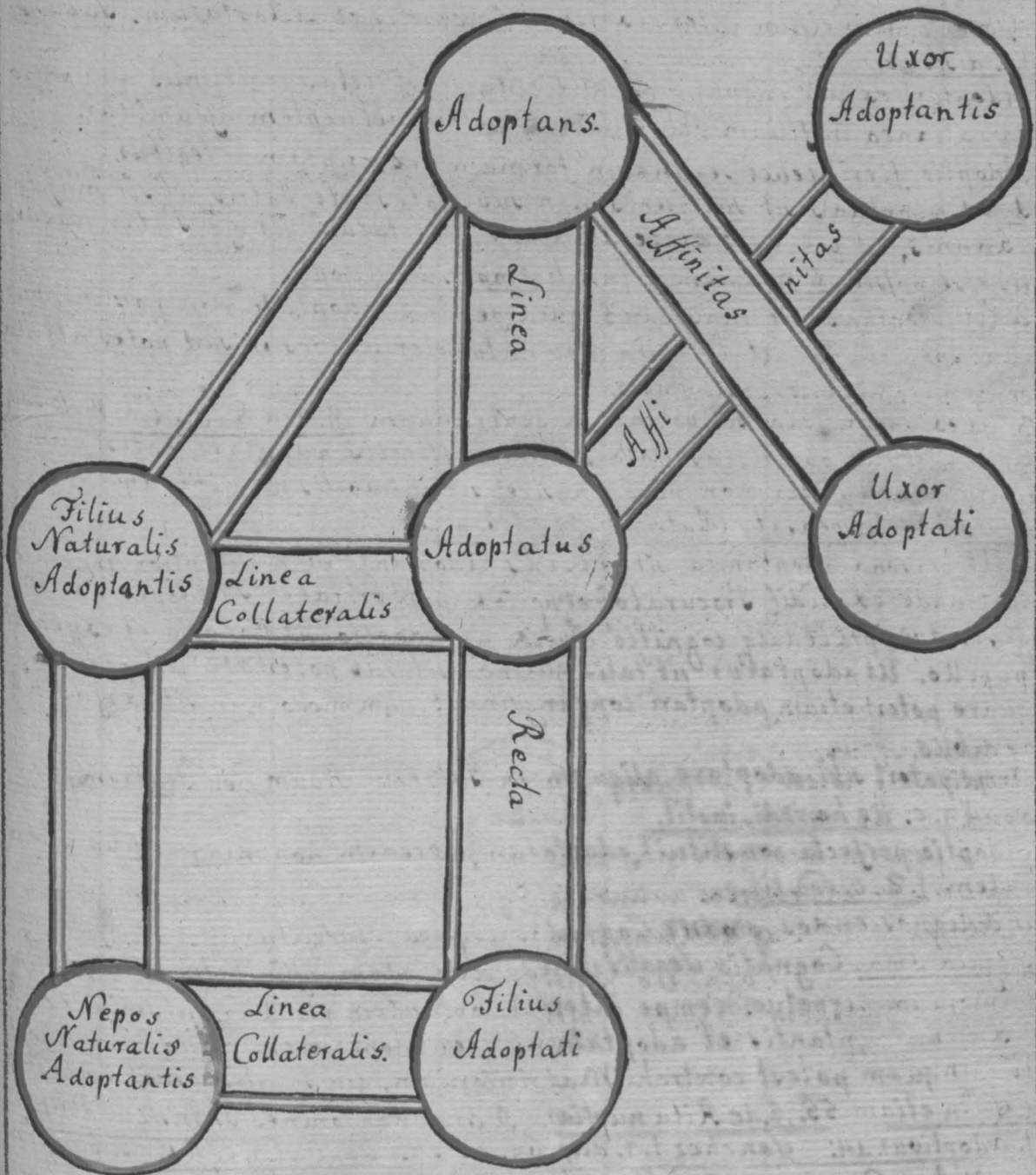

Cognatio Legalis a Lege Civili inventa est, tanquam quadam generationis imitatio. l. cum eum. § de Adoptione. Recepta est et approbata a Iure Canonico, deinde statuta pro impedimento Matrimonium dirimente. Can: ita diligere 30. q. 3. Definitur sic: Est propinquitas quarundam personarum ex legitima adoptione Matrimonium dirimens tit: Decretal: de Cogn. Legal. Dicitur ex legitima adoptione; nam si pauper alimentetur per hoc non adoptat. Dicitur; dirimens Matrimonium. quia Nicolaus I Papa approbans Leges Civiles prohibentes fieri Matrimonia inter adoptantes et adoptatos, declaravit non posse inter eosdem validum esse Matrimonium. ut legitur in Decreto Gratiani. Can: ita diligere 30. q. 3.
Cognatio Legalis est triplex Paternitatis, Fraternitatis, Affinitatis. Paternitatis. inter adoptantem et Adoptatum tanquam inter Patre

et filium ejusq descendentes in linea recta. §1. Inst: Imper. de Nupt: l. 55. § de ritu Nuptiar. Can. ita diligere. 30. q. 3. Fraternitatis. in linea obliqua, inter liberos naturales adoptantis, et adoptatum tanquam fratres et sorores legales. ibidem Affinitatis. inter adoptantem et uxorem adoptati, ac vicissim inter uxorem adoptantis et Adoptatum. Sanchez l. 7. disp. 63. n. 6.

Adoptio: ex qua Cognatio Legalis oritur: Est actus legitimus quo persona extranea in filium vel filiam, nepotem vel neptem assumitur.

Adoptio fieri debet secundum formam prescriptam a legibus.

1 Ut adoptans sit sui juris, non sub potestate Patris, ut sit major 25 annis, ut precedat etate 18 annis adoptatum ut ejg Pater naturalis esse possit. §. Minorem 4. Instit: Imper. de Adopt:

2 Ut adoptans sit masculus, quia femina adoptare non possunt, nisi cum speciali facultate, quia nec naturales liberos in sua potestate habent. § Femina. 10. Inst. Imper.

3. Ut ex natura sua sit potens ad generandum. §. sed & illud. 9. Inst: eod. Unde Clericus obstrictus voto solenni castitatis adoptare potest, cum is tantum moraliter non vero Physice sit inhabilis ad generandum. Justus de dispensat: Matrim. l. 2. c. 6. n. 11.

4 Ut persona adoptanda sit presens Adoptanti et in adoptionem consentiat, unde excludit Procurator, et hoc ex Authoritate Principis vel Magistratus, precedatq cognitio causa, an adoptio sit honesta et expediat pupillo. Ut adoptatus sit talis, qui non sit, sub potestate adoptantis, quare potest etiam adoptari consanguineus dum modo non sit ex ejus haredibus.

Nemo potest sibi adoptare aliquem in Patrem, Avum, vel Fratrem. l. nec apud 7. c. de haredi. instit.

Adoptio perfecta constituit, adoptatum, haredem, non minq ac filiu naturalem. l. 2. c. eod. tit.

Ad dignoscendos ~~proxi~~ Cognatos Legales statuitur

Regula 1ma. Cognatio Legalis linea recta, item affinitatis dirimit Matrimonium perpetuo. nempe inter Adoptantem et Adoptatam, inter uxorem adoptantis et adoptatum, inter adoptantem et uxorem adoptati, nunquam potest contrahi Matrimonium. qui sic disposuit Jus Civile l. Quin etiam 55. §. de Ritu nuptiar. §. Ergo non omnes. 1. Inst: de Nupti: l. adoptivus. 14. Sanchez l. 7. disp. 64. n. 34. Pontig l. 7. c. 41. Quod approbavit Jus Canonicum. Can. Ita diligere. Can. per Adoptionē 30. q. 3. et hoc ob exhibendam perpetuam reverentiam adoptanti et uxori ejus.

Regula 2da. Cognatio Legalis linea obliqua dirimit Matrimonium quam diu durat adoptio. Cessante enim adoptione, filius adoptivus potest nubere filia naturali adoptantis.

Regula 3tia. Nulla consurgit Cognatio Legalis inter plures adoptatos ab uno adoptante. Can. Ita diligere. 30. q. 3.

Adoptare sibi potest etiam qui uxorem non habet. l. 30. § eod

Cecus sibi adoptare potest. l. 9. § eod

Infans potest a Patre dari in adoptionem alteri. l. 24 § eod

Mutus tamen adoptare non potest, licet possit filium suum alteri in adoptionem dare. l. 38. § eod

Obserwacye o krwi Puszczaniu na kazdy dzien Miesiąca.

Od Nowiu Miesiąca.

1. Szkodliwy. traci przyrodzoną cere.
2. Szkodliwy. Febrę sprawuie.
3. Szkodliwy. przyczyną ciężkich chorob.
4. Szkodliwy. następuią apoplexye y nagłe smierci
5. Szkodliwy. krew się ruszy, zkąd suchoty
6. Dobry. dla krwi z wodą odchodzącey.
7. Szkodliwy. traci apetyt, do iedzenia y picia.
8. Szkodliwy. oczom y żołądkowi.
9. Szkodliwy. trąd y lisaie sprawuie.
10. Szkodliwy. Bolu głowy bywa przyczyną.
11. Dobry. naprawia apetyt.
12. Dobry. Siły umacnia.
13. Szkodliwy. niestrawnosc żołądka sprawuie.
14. Szkodliwy. mdłosci y ciężkie choroby przynosi.
15. Podobny czternastemu. Według innych naprawia apetyt.
16. Naygorszy w całym Miesiącu.
17. Naylepszy.
18. Dobry. służy zdrowia utwierdzeniu.
19. Wielce niebespieczny.
20. Według innych obojętny. Według innych szkodliwy.
21. Dobry y pożyteczny w szelkich okolicznosciach.
22. Dobry. uwalnia od roznych chorob.
23. Dobry. zachowuie od choroby, przymnaza sił, utwierdza członki ciała.
24. Dobry. oddala sledzionową chorobę, y burzenie krwi.
25. Dobry. Zmacnia mozg, y złączone z nim części.
26. Dobry. zachowuie od chorob ostrych y nagłych.
27. Szkodliwy. apoplexyą y paraliż sprowadza.
28. Dobry y zdrowiu pożyteczny.
29. y 30. Wielce niebespieczny.

NB.

Jezeli Now przypada przed Południem, od tego dnia rachuy dni, y od tey godziny
Jezeli po Południu, rachuy od drugiego dnia, od tey godziny o ktorey był Now.

Kiedy Krew puszczac.

Przed Nowiem Starym, po Nowiu zaś, młodzi.
Po Pełni srednim, krwi puscic się godzi.

Zkąd krew puszczac.

Z prawych Rąk albo też Nog, na wiosnę y w lecie
Z lewych w Jesieni, w Zimie, Krew puszczac będziecie.

Jak się po puszczeniu krwi sprawowac.

Zyi wolno po krwi, szanuiący ciała.
Pierwszego ma bydz dnia wieczerza mała.
W drugim wesołym bądz, w trzecim spoczyway
W czwartym zwyczayną pracą sił nabyway
Piąty iuż siły zbiera, zes zdrow trocha.
Szosty dzien Łaznie, siodmy spacer Kocha.

Piwo aby w lecie nie kwasniało.

Popiołu upalic z belicy y bukowego drzewa. Wziąwszy kazdego popiołu po garsci, wsypac w polną beczkę piwa, niebędzie kwasniec.

Ptaki iak łatwo łapac.

Namocz ziarna w lagrze winnym przez 9. dni, potym ie ususz, weś iaskołczego ziela y santy, razem utłucz, z mieszay to ziarno w tym soku, przesusz y posyp ptastwu, ktore wywracac się będzie iak piiane, tym sposobem łatwo zywe połapiesz. Ten skutek y samo ziele iaskołcze czyni.

Ryby łatwo łapac.

Weź ziela kozłkę, włoz ie w więcierz, do zapachu tego ziela same ryby poydą.

Takze.

Wziąsc ziele skoczek, albo wilczy mlecz, albo mak lesny, albo kołowrot ziele, utłuc, y zrobiwszy gałki ciskąc na wodę tym zielem upoione wypłyną na wierzch, tak iż łatwo łapać mozesz. Gdy zas siecią łowic będziesz, włoz nogi od czapli w matnią, do ktorych ryby zbiegac się będą.

Aby Ręce y Nogi w zimie nie ziębły.

Sadłem z lisa albo z liszki nasmarowac ręce y nogi, nie ziębną.

Aby trunki nie szkodziły.

Sok, z Betoniki albo z Bukwice utłukszy ią zrobic, y na czczo zazywac iakim trunku. Takze nasienie kapusty gotowac y tę wodę pic.

Jak zastanowic krew z nosa płynącą.

Wziąsc u kowala z pod brusa gdzie siekiery toczą, bruzyny scypte zmięszac z winnym octem, nasam kark przyłozyc, krew ustanie.

Sera aby mole y myszy nie psuły

W Chmiel pokłasc sery, mole y myszy psuc ich nie będą.

Ryby aby nie zdychały

Ziela opichu wrzucic w staw albo w sadzawkę, tym ryby zdrowic się będą.

Zielony inkaust iak robic.

Z Ruty sok wycisnąc, wziąsc do tego werderame y saframe, utłuc y zaprawic gumową wodą. Takze: wziąsc Bergrinu z gumą będzie iasno zielony, a przydawszy szafranu, będzie trawisty kolor.

Złotem pisac lub rysowac.

Wziąsc auripigmentu uncyą iedną krzyształu przedniego uncyą iedną utłuc to miałko kazde osobno y zmieszac z swiezym białkiem iaia.

Sposob robienia zwierciadła.

Wziąsc łot ieden cyny, łot ieden ołowiu, ztopic to nazelaznej łyszce, wlac do niego osim łutow zywego srebra, wprzod przestudziwszy stopiony metal, umieszay wespol na masse. Potym szkło wytrzyc suchym popiołem, aby niebyło wilgotne y tłuste, przy ogniu zwolna y ostrozie ogrzac, dopiero tą masą szkło potrzyc cienko, y w cieple przez kilka godzin wysuszyc, zeby się ustało.

Jak kosci miękczyc.

Nakray korzenia Przestępowego, y gotuy w nim kosc, będzie miętka.

Namoczyc w octcie tęgim, lub w wodzie z korzeniem mandragory, toiest pokrzyku, przez szesc godzin, tym sposobem zmięknie. Także: Nalac ługu z wierzbowego drzewa w garnek, kosc włozyc, gotowac az zmięknie

Sekret dla nabycia pamięci.

Kadzidła wybrac bardzo białego, utrzyc go miałko, iezli w zimie, zmieszay z winem, iezeli w lecie, z wodą, w ktorym trunku Rozenki gotowane, pic rano, w południe y na wieczor, w tenczas gdy mieśiąc na Niebie przybywa. Także: zołcią z Kuropatwy skronie smarować choc raz na mieśiąc. Item Mozg z kury albo z dutka ptaka iesc, dodaie pamięci.

Ocet prędko zrobic.

Utłucz burak, włoz w wino, za dwie godziny ocet będzie dobry.

Pisanie iakie iak zatracic.

Wziąsc mięsa zaięczego, ususz, zetrzyi na proch, wsyp trochę wapna niegaszonego, wymieszay razem, posyp litery, za trzy dni nic niebędzie znac.

Aby zboża bydło nie iadło.

Od drogi, kosci wilcze, albo mięso, albo wnętrznosci, zakopac, każde bydlę poczuwszy wiatrem to scierwo, przez antypatyą uciekac będzie.

Szkło iak chędozyc.

Wziąsc pokrzyw swierzych, y trzyc niemi z wodą szkło, będzie iak nowe.

Lampa aby się długo paliła.

Wrzuc soli miałkiey w Oliwę, czyli lampę nalaną, doznasz skutku.

Złoto iak prędko ztopic.

Posmaruy naczynie iak naylepiey Boraxem, złoto się prędko rostopi.

Ochrona Obrazow y Koperszłychow od much.

Posmaruy Koperszłych albo Obraz sokiem od cybuli, niepadnie mucha.

Pokost Turecki iak robić.

Wziąsc Gumi Lacca łutow 6, Gumi Sandaraca łutow 3. Mastyxu łutaw dwa, utłuc wszystko, przesiey, przyday Terpetyny Weneckiey iak laskowy orzech, naley Spiritum Vini na dwa palce wyzey nad ingredyancyami zawiąż dobrze, postaw w cieple przez tydzien, codzien mieszaiąc, potym przecedz y schoway.

Pokost Chinski.

Wziąsc Gumi Lacca pułfunta, toiest łutow 16, Gumi Sandaraca łutow 4. utłuc, przesiey, włoz do naczynia szklanego, naley Spiritum vini kwaterkę zawiąż, postaw w cieple przez tydzien, codzien mieszaiąc, potym przecedz y schoway, iest taki Pokost wyborny do wszelkich robot.

Pokost do złocenia.

Do pomienionego pokostu przydey szafranu a tak pozłocisz Cynę, mosiądze

Pokost biały.

Wziąsc Sandaraki nayprzednieyszey, Mastyxu, oboyga po cwierci łuta utłuc y przesiey subtelno, włoz do szklanego naczynia z długą szyią wley oleyku Terpetynowego białego łut 1. Spiritum vini łutow 10. zmieszay zeby się złączyło, zawiązawszy dobrze, postaw w cieple przez 24 godzin coraz chybaiąc naczyniem, potym wstaw w gorący popioł albo piasek, zeby się z pułgodziny smarzyło, przytym wes Gumi Copal: utłuczonego łutow 2

wley do niego troszkę oleyku Spikanardowego, postaw w cieple zeby się rozpuscił, potym wley do pierwszey mixtury, postaw w cieple przez kilka dni, iak się ustoi przecedz y schoway. Sposob drugi.

Takze: Wezmyi Terpetyny Weneckiey Tutow 2. wloz do szklanego naczynia wley Spiritum vini Kwaterkę, zmieszay, y zdaleka nad ogniem trzymaiąc mięszay zeby się terpetyna rozpuscita, potym przyday Sandaraki utartey Tutow 3. mięszay przez kwandrans, postaw w cieple przez kilka dni, potym wloz do panwi nalaney wodą; podpal zeby woda wrzała, iak powre godzinę, nie wyimuy z wody az ostygnie, potym wyiąwszy przecedz y schoway.

Pokost Indyiski

Wieczna Niebieska

Gdzie ka będzie Obron

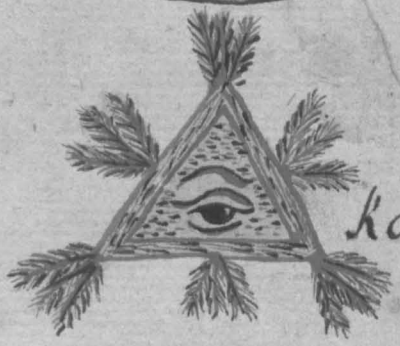

Z mym w społeczno

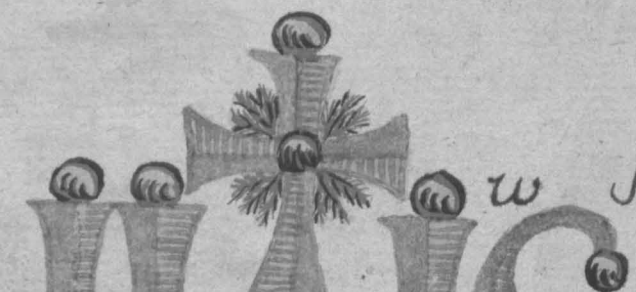

em

Pragne bydź w wieczno

Nagle me

zamruży

Gdy

przez ostatnie gr

Ktor Zło Cerber Przekle Zabi
ych ść usa stwem
To t Miło Chryst Meczen Zbawi

Wraz z mi Posadzi

Nas do A doprowadzi

W ten czas RA z Litości

Szkodząc ney Szczęsliwości

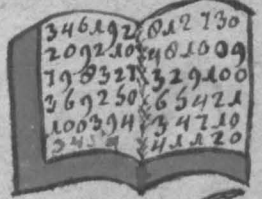

Grzechow gę nam pokaże

Gdy ku naszey karze

Qu An Tri Di Di Sor Per

os quis sti rus ra te emit

H San Chri Mi Du Mor Red

Opisanie tego dziwnego Ptaka

Przyleciał ten Ptak do Miasta stołecznego Paryza, Dnia 5go Kwietnia R. P. 1776. o godzinie czwartey z Południa, y padł u Okna Rządcy Miasta Paryza, a za otwarciem okna wszedł do Pokoiu, z kąd powszechne iest zdanie, iz to zesłanie Boskie. Iak tylko o takowym Ptaku rozeszła się wiadomosc, chcieli go rozni Panowie widzieć, ale zaraz samemu Krolowi IMCi iest odesłany.

Ten Ptak iest wielkosci Bazanta, Dziub ma iak włoski kogut, Głowa y uszy są podobne wielkiey myszy, na ktorey iest pięknam

ozdobna Korona, Oczy czarne wielkosci iak wielogroch, Szyi grubey, ale krotkiey, Nosa ogromnego wielkosci y grubosci obszerney, Skrzydeł ma cztery, któremi siebie okrywa, te skrzydła są osobne, ale się schodzą w raz, y onego okrywaią, tak iak inszego Ptaka, ale zaś między wyższemi skrzydłami na Grzbiecie iest piękna y ozdobna Monstrancya, a na mieyscu gdzie ma bydz Hostya iest trupia głowa y dwie kosci pod nią, cały zaś w sobie iest iak axamit, nie maiący ani na szyi ani na grzbiecie żadnych pior, tylko w skrzydłach y w ogonie ma piora iako Paw, a zamiast świecących się piór w koncach iak Paw miewa, ma trupie głowy. Nog ma sześć, które u dołu są iak u kaczki, czarne iak u dołu tak u wierzchu, rowne, świecące się iak axamit, pierwsze grubsze, drugie niższe, trzecie ieszcze niższe, cały rozlicznemi kolorami iakie tylko bydz mogą ozdobiony, Pokarmu takiego zażywa, iaki człowiek wiest zwyczayny, Mowę ma podobną do Papugi, ani z Francuska, ani z Niemiecka mowi, bardziey do Tureckiey y to mięszaney z innemi, podobne ma wyrażenia. z kąd dochodzą że z Turek pochodzi. Spiewanie iego z którym się razy kilka daie na dzień słyszec, tak przednie, iakiego rzadko albo nigdy nie słyszano, a takiemi głosami dobranemi, iak Ptak uczony na Organkach. Wyraża on zawsze swym spiewaniem iak przecież można było dochodzic y z rozumiec te słowa: że iuż czas żeby się do woyny zabierali y gotowemi byli. ~~~~~

LABIRYNTY.

Kto chce wnisc y wynisc z Labiryntu pierwszego kwadratowego aby nie błądził po między scianami, iezeli chce wnisc w srodek Labiryntu niechay się trzyma szpaleru lewą ręką, a tak łatwo trafi do środka Jezeli zaś chce wynisc prędko z tegoż Labiryntu, niechay się trzyma prawą ręką szpaleru wychodzący, a tak łatwo wynidzie.

W drugim zaś Labiryncie okrągłym przeciwnie uważac potrzeba, ponieważ wchodzący prawą ręką potrzeba trzymac się szpaleru, a wychodzący lewą ręką.

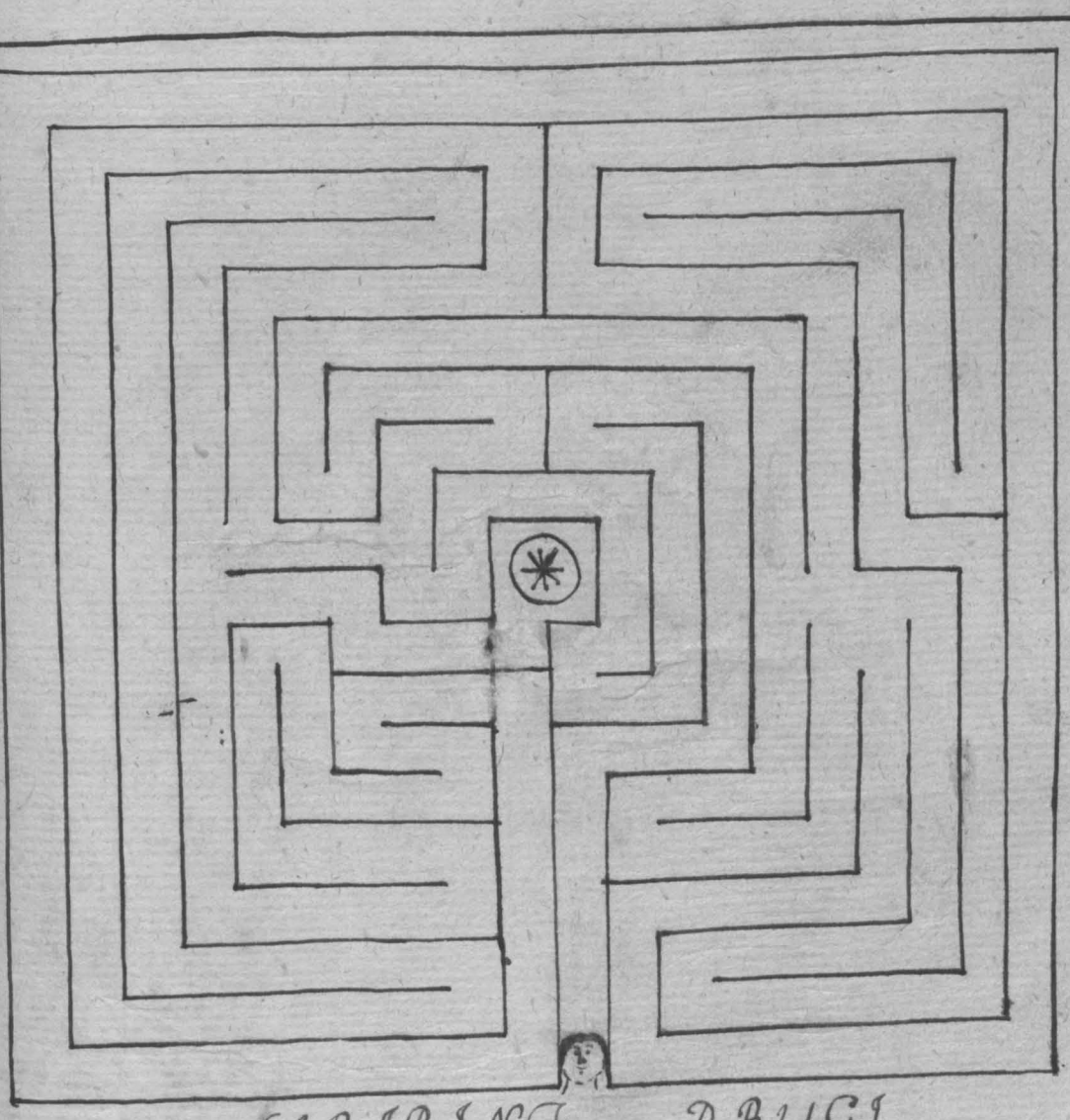

LABIRINT DRUGI.

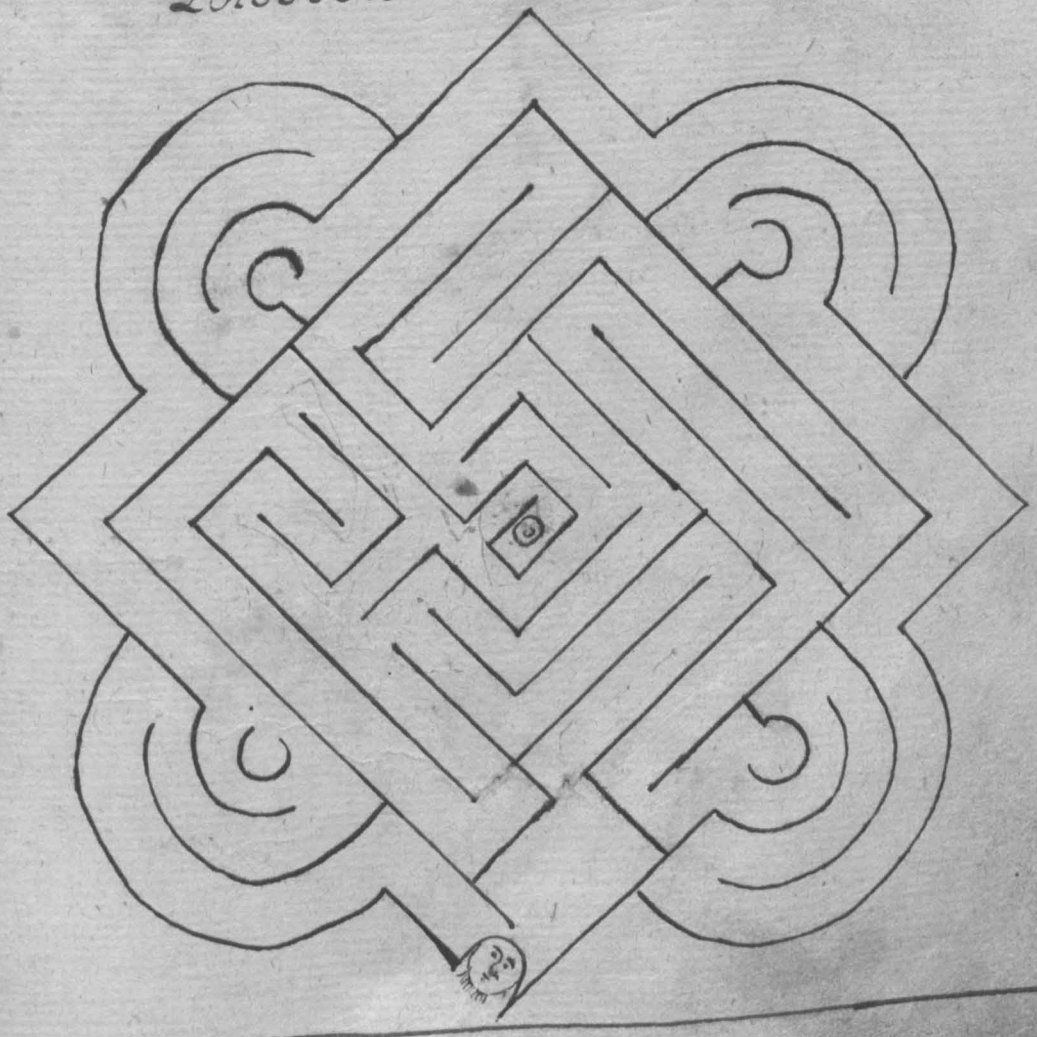

N° 36

OBSERWACYE EKONOMICZNE.

w Styczniu dobrze gnoie na rolą wywozic, lecz nie na pierwszey kwadrze
Ziemię karczowac na rolą podczas Nowiu iest bardzo zle.
Chwasty aby się nie korzeniły w roli, Dnia 26 Maia wykorzeniac ie.
Na wschodzie Xiężyca orac rolą, z tego bardzo pulchnieie.
Siac naylepiey Groch trzydni po pełni lub na wschodzie. Przenicę dwa
albo trzydni po pełni. Owies podczas pełni. Len na tłustey ziemi, siac
między 9. y 14 dniem Maia, popełni, a na niepłodney ziemi 20. 20y 27. Maij
Żyto siać podczas wiatru południowego wiele czczych kłosow wydaie.
Owies się udaie podczas wiatrow północnych siany, także y żyto
Nasienia które rosną w ziemi, siac ie potrzeba na wschodzie, które zas w
gore rosną to na pierwszey kwadrze.

OBSERWACYE O OGRODACH.

Wszelkie nasiona których korzenia do kuchni nie używamy siac należy
przed Pełnią, których zas do kuchni używamy, siac po ostatniey kwadrze
Pożyteczna iest zasiewac ogrody, gdy Xiężyc iest w Znakach Barana, Ko
ziorosca, a bardziey Byka, Panny, Strzelca, y Ryb.
Gdy chcesz miec z nasion obfity urodzay, uprawiay ogrody na wschodzie
Xiężyca, gdy zas z ziol y latorosli uprawiay ogrody na 1. kwadrze.
Lepiey siac na zimę niż na wiosnę: Pasternak. Spinak. Pory. Pietruszkę
Gorczycę. Rzadkiew. Cybulę Siedmiolatkę. koper włoski.
Jezeli z Sałaty pierwsze pozrywasz listeczki, smaczniejsza do używania
Żeby zas była przez cały rok świeża, siac ią pod iesień albo około S. Bar
tłomieia, gdy w głąb poczne wyrastac zeżnego udołu, a na wierzchu
bryłkę ziemi, albo skorupę nową albo kamyk położyc, nie poydzie w słup
lecz rozłożysto rość będzie. Gdy iey nasienie w iakiey wodce pachnią
cey moczyć będziesz przez try dni, pachnąca będzie.
Rozmaryn. naylepsza ziemia dla niego, ta na ktorey pokrzywy rosną
trzeba ią wyczyscic, przesiac y przymieszac do niey pruchna z starey
wierzby dopiero rozmaryn siac albo flancowac. Słonce mu zbyteczne
szkodzi, naylepiey go w cieniu trzymac na rosie. Winnym łagrem podle
wac go y wodą w ktorey swieże mięso mokło iest bardzo dobrze, w nacy
niu w ktorym sadzony trzeba zeby były dziurki spodem dla odciekа
nia zbytniey wody. Gdy go kto chce szczepic, urznąc latorosl u spo
du, onę rozszczypic przez sam drzeń y tam ziarko owsa lub ięczmie
nia moczonego, ktore iuż kiełek wypuściło wtę rozszczepinę włoży
wszy nitką iedwabną obwiązac, oblepic garcarską gliną y w ziemię
tłustą, pulchną y czarną włożyć. Szczepiony w drzewo iałowcowe
mrozu się nie boi. Żeby ziemia około rozmarynu nie zstwardniała
tedy ią ostrożnie, aby korzenia nie naruszyc poruszac należy.
Szałwia. Doiey przesadzania nie zażywaią gnoiu lecz popiołu z
pod ługu. Potrzeba przy niey sadzic rutę ktora niedopuszcza bydz
przy sobie truciznie, a Szałwia niektora ma w maciey truciznę pod
ktorą się leże żaba Bufo, y częstokroc szpecą ią węże y żaby.
Ruta. Bardzo się kocha w ziemi ceglastey y w rumie, przeto do
przesadzania iey potrzeba ziemię tłustą y nagnoioną z prochem
cegłey tłuczoney dobrze zmieszac. Trzeba ią siac w iey łupinach

Na zimę ma bydz popiołem obsypana y okryta. Żadnym żelazem nie powinna bydz zrzynana ani tykana, lecz tylko szczykana bo prędko niszczeie. Niepozwalac iey żadnego roku kwitnąc, y dwarazy do roku podkrzesywac ią, a tak w piękne wyrosnie drzewo za lat kilka.

Buxpan. Sadzic trzeba na Nowiu Lutego. Marca. Września y Października.

Bozedrzewko. ułamawszy gałąskę dobrą wziemię wsadzic chociaż y bez korzenia, przyimie się tylko go podlewac. Zachowuie od Apoplexyi y naruszenia powietrzem sok iego piiąc.

Maieran w cieniistych kocha się mieyscach.

Melony. Nasienie ich siedm lat chowane naydoskonalsze iest nad wszystkie, Ziema na melony naylepsza z pod darni kopana. Delikatnieysze będą, gdy ich niewiele na krzaku inne oberwawszy zostawi. Idźto melonowe zdeptawszy większe rosc niebędą iak są.

Pory. Nasienie ich trwa przez dwa roki. kto chce mieć duże Pory, po trzeba wziąsc szczyptę dobrą nasienia, włożywszyto w wietką chusteczkę wodą poley z wierzchu y wsadz, a tak one ziarnka zrozszy się w wielką głowę rozrosną się. Czego y w innych ziołach doswiadczyc mozesz.

Ogorki. nasienie ich moczyc w mleku Owczym lub w miodzie, tak będą białe y słodkie. zasiac ie podczas Pełni większe bywaią niż inne.

Cgber. większy ma zapach y buyniey rosnie gdy go sieią między cybulą

Pietruszka. Nasienie iey naylepsze trzyletnie. kto ią chce miec na wiosnę wczas, siac ią trzeba albo na S. Bartłomiy albo w Grudniu nasienie iey w kozie bobki zalepiwszy w zimię wsadzic miałko, buynie rosnie. Gdy będzie nad wodą siana, większe y pieknieysze będzie miec korzenie.

Cybula siana na Nowiu Xiężyca bywa drobna. Żeby niegniła schowana trzeba ią włożyc w ciepłą wodę ale słoną, potym na słońcu wysuszywszy w plewach ięczmiennych ułożyc żeby się iedna drugiey nie tykała. Żeby się w stodołach myszy nie mnożyły Cybulę posiekac w wodzie zimney studzienney przez noc moczyc y tą wodą kilka razy ziemię kropic niżeli do stodoły zboże składac będą. Cybula lepiey rosnie gdy nasienie iey dzień y drugi w wodzie mocz ne będzie, albo gdy gnoiowką będzie podlewana. Bywa osobliwey wielkosci gdy w głowkę iey przed sadzeniem włożone będzie ziarno rzepy.

Kapusty nasienie trwac niemoże tylko do lat sześciu, inaczey obrociłoby się w rzepę albo rzadkiew.

OBSERWACYE o KWIATACH

Kwiaty siać albo przesadzac wystrzegac się potrzeba w tenczas nay bardziey gdy wiatry pułnocne wieią.

Cybulki kwiatow okrągłe, co trzeci rok naymniey przesadzane bydz maią, co się udaie ieżeli kto chce same cybulki zagęscic, ieżeli raz zyczy sobie kwiatu miec podostatku co rok albo dwa ma ie przesadzac

Lilie białe. Narcyzy. Hiacynty nie co rok maią bydz przesadzane.

Lilie białe ktoby chciał miec przez cały Rok swieże, tedy papie z nich zerwawszy ma ułożyc w garnek niepolewany nowy, a iako nay lepiey nakryc y w chłodzie schowac lub do studni wpuscic, ale zeby ich woda nie dosła, a gdy będzie chciał miec kwiat rozkwitły, niechay ie wyłozy na słonce lub w ciepłym pokoiu zaraz się kwiat rozwinie.

Tulipany naylepiey się udaią na takiey ziemi, na ktorey przeszłego roku były iarzyny głębie maiące.

Narcyzy y Hiacynty w donicach niż Jesien nastanie przesadzone y w ciepłym mieyscu chowane, a często pokrapiane wpuł zimy kwitnąc będą.

Gwozdziki, rożlicznego będą koloru, tym sposobem: nasienia ich roznego nakłasc w cyfkę y w ziemię w sadzic, tedy z niego wyrosnie kwiat ieden roznego koloru. Trwa to ziele przez wiele lat zachowuiąc go od mrozu. Azeby zas w zimie kwitły, trzeba ich Dnia 1. Października y z korzonkami zagrzebac w koński gnoy, albo przesadziwszy w donicę w dobrą ziemię w stancyi trzymac. Dla wdzięczniey szego zapachu szczepic ie w godziki Kramne. Nasienie Gwozdzikow albo Tulipanow w winie młodym mocnone wiele wydaią kolorow.

Roza aby wczesnie kwiat miała potrzeba iey okopac korzenie a co dzien rano y w wieczor wodą letnią polewac.

Żeby kwitneła w Styczniu, potrzeba ią od puł lata dwa razy na dzien w iakim naczyniu podlewac, iezeli zas chcesz zeby była biała, to ią gdy się ma rozwiiac, kilka razy siarką podkurzyc. żeby miała rożne kolory odkopac ią rowno z ziemią, a dobywszy korzenia rozłupac go przez sam srodek drzenia y napuscic farbami roznego koloru, iakoto: Gryszpanem, Szafranem, Lazurem bo wprzod wszystkie razem w wodzie gęsto ugotowac /: tylko ostrożnie aby farby niebyły mocne:/ dopiero ią przesadzic na trzydni przed Pełnią y tyleż po pełni w Lutym, w Marcu, w Kwietniu Październiku y Listopadzie, bo naylepiey przed Zimą. Inkaustem podlewana będzie czarna.

Dla większego zapachu, czosnek trzeba sadzic około korzenia iey. Będzie także roznego koloru, gdy ią inszą farbowaną wodą rano, inszą w południe, inszą w wieczor podlewac będziesz.

Aby kwitła w Maiu, sadzic Rutę między korzenie, bo ią zagrzewa y zapachu iey dodaie, a często rożą poruszac aby prędzey kwitła.

Ziemia do przesadzania wszelkich kwiatow, z wiorzyska albo z ziół zgniłych z gnoiem zmieszana iest dobra.

Ani siać, ani przesadzac potrzeba w samo południe, w wieczor zas lepiey niż rano.

Nasienie kwiatow wiele liscia maiących, siac potrzeba podczas samey Pełni, albo blisko Pełni, mało zas liscia maiących na samey kwadrze, ktore zas procz kwiatu owoc wydaią na schodzie Xiężyca

OBSERWACYE o DRZEWACH

O Latorosłach.

Latorosli aby niebyły brane z drzewa ktore iuż zakwitło, ale z takiego ktore ma dopiero pączki na kwiat. Żeby były o iedney gałęzi, a naywięcey o dwoch, ktore łamać potrzeba od Wschodu słońca, lub od Południa, na pułtora członka od kolanka, a uważać żeby były proste y grube, może ie też łamać z wierzchu lub z średnich gałęzi. Aby wiele na sobie ok czyli pączkow miały. Dwuletnie latorosle naylepsze są do sadzenia, lub też iednego roku co łatwo poznać z kolanka, wiele albowiem latorosl ma kolanek tyle też lat. Łamać ie w Marcu pod pełnią albo podczas samey Pełni, lub zaraz po Pełni. Nie zaraz ie szczepić, bo gdyby latorosły pniak był świeży, toby się nie łatwo przyięło, ale potrzeba aby latorosl była upragniona, ktoraby mogła rigor wyciągać z pienka sobie na posilenie, lecz ie potrzymać dni 10. lub 15. w wilgotnym mieyscu glinq ie u spodu oblepiwszy w ziemię w sadzić tą stronq iak były na drzewie.

O Szczepieniu.

Płonki do szczepienia w Jesieni maią bydź sadzone, ktore też może sadzić od Wiosny aż do SS. Troycy. Płonka im ią niżey urznie tym prędzey owoc wydawać będzie z siebie. Do szczepienia macicę gdy iest długa u Płonki na dwie lub trzy piędzi uciąć, gdyż dla iey długości drzewo czasem niewydaie owocu.

Szczepić naylepiey w znakach Byka, Koziorożca y Wodnika; szczepienie zaś latorosli naylepsze bywa przy sęczku.

Szczepiąc, uważać mocno potrzeba, aby kolanko do pienka w ktory się szczepi, iak naylepiey przystało y na nim osiadło.

Gdy się latorosl do szczepienia zarzyna, przestrzegać, aby ley drzenia naymniey nienaruszyć, y żeby skorka latorosli rownała się z skorką pienka. Jeżeli się zaś iaka przy szczepieniu pokaże skaza lub czarność w drzeniu latorosli, lub w pienku na nic się nie zda Ktoby chciał mieć drzewa przed czasem owoc wydaiące, ma brać latorosle do szczepienia z drzew wcześnie owoc wydaiących; na przykład ieżeli latorosl będzie szczepiona w pieniek wiśniowy, tedy wyda owoc w tenczas kiedy wiśnie.

Jeżeli korzenie wiśni (: ieżeli zakwitnie :) obłożysz wapnem niegaszonym, albo kilka razy wodą ciepłą one podlejesz, wyda owoc przed czasem zwyczaynym, ale takie drzewo długo trwać nie może. Tym sposobem y Winna macica wyda grona swoie, gdy korzenie iey tak będą podlewane lub wapnem obsypane.

Wcześniey także wydawać będą drzewa owoc, gdy będziesz szczepić tegoż rodzaiu latorosle co y Płonki, to iest Gruszka w Gruszkę &c

Przydasz koloru owocowi iezeli latorosle do szczepienia będziesz moczyc w iakiey farbie, a będzie tego koloru owoc ktorego była farba. Albotez szczepiąc latorosle z drzew iednego koloru owoc wydaiących, w pienki innego koloru owoc maiących.
Odmieniac się może y smak owocu iezeli latorosl z drzewa słodki frukt wydaiącego szczepic będziesz w pieniek kwaśny owoc wydaiącego, y przeciwnie.
Jabłoni zraz szczypiony w pieniek Pigwy, bardzo przedniego smaku wyda owoc. Gdy zaś zraz z Brzoskwini będzie szczepiony w Pigwę, a wzaiemnie Pigwy w Brzeskwinię, tedy Brzoskwiniowy owoc będzie.
Latorost Migdałowa szczepiona w śliwę, y przeciwnie śliwy, wydadzą owoc bardzo słodkie iagody maiący.
Szczepiąc latorosl iakiegokolwiek drzewa w Pigwę, będzie rodzic owoc naturę Pigwy maiący y postac, a tak będą iabłka Pigwowe &c
Szczepiąc śliwę w pieniek Orzecha Włoskiego, owoc będzie skurę miec nakształt Orzecha, wewnątrz zaś będzie śliwa.
Pachniący będzie wszelkiego rodzaiu owoc, mocząc do szczepienia latorosle, w iakiey wodce pachniącey lub soku.
Latorosle szczepione w pienki drzew sadzonych lub przesadzonych, wieksze daleko za ieden rok porosną, niż w Płonki leśne szczepione za trzy lata.
Nad insze daleko więcey przekłada się szczepienie w pienki iednego rodzaiu, to iest: Gruszka w gruszkę, śliwa w śliwę &c
Jezeli latorosl wisni będzie szczepiona w pieniek Bobkowego drzewa, bardzo przedniego smaku wyda iagody y będzie wolna od robactwa.
Jezeli szczepienie nasmaruiesz gnoiem krowim z żołcią albo sokiem piołunowym zmieszanym, takich szczepow, zaiąc, koza, y inny zwierz nie niszczy. (kraiano.
Uważaią to Ogrodnicy aby tym nożem nie szczepic ktorym chleb
Gdy szczepienie podrastac zaczyna, tedy tylko iedną latorosl ktora w gorę prosto wyrasta zostawic potrzeba, drugie zaś delikatnie pozrywac.
Swieżo szczepione szczepy, nie maią bydz przed trzecim rokiem żelazem dotykane, ale tylko palcami kiedy trzeba, wilki obrywac
Gdy postrzeżesz że młode szczepki słabieią, odkryi ich korzenie, a nową ie obsyp ziemią, iezeli zaś ich słabosc z wielkiego pochodzi gorąca, często ie podleway y ziemią okryway.

O Przesadzaniu drzewa.

Kiedy przesadzisz drzewa, uważac maszs, abys ie tak bokiem obrocił na Południe lub na Wschod iak przedtym stały, dla

czego pilnie ie znaczyc potrzeba, iako y Plonki.
Przesadzac naylepiey drzewo w Marcu Pazdzierniku y Listopadzie.
Gume z drzewa pilno zbierac, bo bardzo suszy y gubi drzewo.
Naylepiey wtenczas przesadzac drzewo, gdy ma dwa albo trzy lata
Kto chce zeby predzey rosły ma ie przesadzac na wschodzie xię
zyca, iezeli zas chce zeby się lepiey korzenity, z mocnity y wyzsze
rosły, niech ie przesadza na pierwszey Kwadrze. Wilgotnieysze
dni do przesadzania lepsze są niż suszsze, a mierne lepsze niż
bardzo gorące, albo zbyt zimne. Podczas zimnych wiatrow, iakie są
Pułnocne nie ruszaią z mieysca drzewek, bo takie wiatry gdy ie
owieią, tedy ie suszą.
Jezeli drzewo co drugi rok tylko owoc wydaie, albo starzec pocz
na, tedy mu poobcinac zbytnie suche gałęzie y wilki, lecz nie w
tenczas kiedy kwitnie.
Kiedy mało y to robaczywych fruktow rodzi, odkryc korzenie,
wiednym y drugim mieyscu go przewierciec y kołkiem debowym
lub Jasionowym zabic, y znowu iak naylepszą ziemią obsypac.
Wielkich drzew korzenie często gnoiem okładac, y niekiedy skor
ke na korzeniu poprzeżynac, w które mieysca malenkich ponasypo
wac kamyczkow, aby lepiey wilgotnego czasu wigor w się brały.
Czas okrzesywania drzew iest gdy iuż są dobrze gnoiem opa=
trzone, na początku Wiosny lub Jesieni.
Swieże szczepki, osim dni przed Wielkanocą krowiencem smaruią
y tylez dni po Zielonych Swiątkach, z niemałym pożytkiem.
W znakach Niedźwiadka y Raka około drzew naymniey nierobić

Aby był owoc bez Pestek.

Gdy drzewo młodociane iest swieże, rozłup ie u spodu na wylot
choc na piądz lub na pułtorey, ale nie do samego Konca y wyrz=
miy drzeń z tego drzewka, potym go dobrze zawiązawszy oblep,
zeby nic naniego nie zaciekało, aż się z rosnie, które gdy potym
latorosle z siebie należycie wypuści, utam latorosl z tego same
go mieysca gdzie było rozłupane, a ta będzie iuż bez drzenia, w
inne drzewo ią wszczep, będzie bez pestek owoc wydawało.
Każdemu drzewu tak możesz uczynic, gdy doznasz prawdy.
Urznąwszy pniaczek na dwie piędzi od ziemi, rozłup go na cto=
nek y latorosl dwuletnią wierzchem do pienka wszczep.
Szczepic potrzeba w dzień pogodny, cichy y ciepły, y kiedy iest
wiatr Południowy, przed dyszczem y po deszczu, bardzo pożyteczna
Gdy się latorosle Jabłek Gruszek Sliwek w pienki Figowego
drzewa szczepią, bez kwitnienia owoc wydaią.

O Okulizowaniu.

Do okulizowania zrzynac z samego wierzchu y okulizować
naylepiey pod Jamą Pełnią Lipca albo Sierpnia tym sposobem

Nozem miazgi nie tykac, bo od zelaza czernieie, y nie chce się przyimowac, lecz taką kostką ktoraby była sposobna do odłupowania skorki z miazgi.

Z iednego owocu dwoiaki bydź może ieżeli z rożnego rodzaiu y gatunku drzew zebrane pączki przez środek przekroisz, y tako bie części znowu razem złożywszy, w iakąkolwiek gałązkę inszego drzewa będziesz okulizować.

Brzoskwinia. Pestki tego owocu sadzą w ziemię tłustą na trzy dłonie iedna od drugiey w Listopadzie y Marcu, w przodzie przez trzy dni w wodzie moczywszy.

Ogrodnicy doszli tego sekretu, iż gdyby Pestki morel, brzoskwini, wiśni, y śliw w ziemię zakopał, a potym dnia siodmego wyiąwszy ią z ziemi one roztłupał y napisał na iey ziarnku iakąkolwiek farbą Imie Jezus, y włożyć znowu ziarnko w pestkę w papier ią obwinąwszy, y w sadzić w ziemię, tedy się swego czasu na owocu wyrazi to, co było na ziarnku napisane, Brzoskwinie naylepiey przesadzac w lat dwa w Pazdzierniku, Listopadzie, Lutym y Marcu, na schodzie w ziemię piaszczystą, iako y inne drzewa w tymże czasie sadzić dobrze. Owoc tym sposobem przechowasz Pestkę z owocu wyiąwszy, włoż na to mieysce smoły ciepłey y potoż w garnku przestawszy lnem, zaszpontuy dobrze y schoway. Gdy u tego drzewa, iakoteż Morel schnie która gałązka, tedy wiercmy gliny, błota y plew, zmieszay to razem y oblep, a potym hustą obwin. Brzoskwinie. Morele. Kapłany y Migdały.

Te drzewa szczepią w pniach śliwy y wiśni tedy większy wydaią owoc. Brzoskwinię także samę w sadziwszy w ziemię tłustą, da teko będzie buynieysza y owoc okazalszy.

Iakiego koloru chcesz mieć brzoskwinie, przy szczepieniu iey napuść latorosl taką farbą, albo krwią kozłową albo z karpia, takiego koloru wyda owoc.

Orzechy włoskie. Sadzić ie potrzeba w Pazdzierniku y Listopadzie, w przodzie na słońcu przesuszywszy aby z nich wilgoc wyszła boby w ziemi pognity. Jeżeli ich chcesz sadzić w Lutym, Marcu y Kwietniu, tedy ich przez trzy dni w wodzie moczyć potrzeba, a potym w ziemię wilgotną na bok cienki koniec ku południu obrociwszy w sadzić. Przesadzac ie Roku trzeciego w Oktobrze, kiedy liście z drzewa opada w piaszczystym y suchym mieyscu, krowiem około korzenia obłożyć dobrze, a pod macicę cegłę lub dachowkę włożyć, bo by były bardzo twarde y ziarnka by małe w sobie miały. Niesadzić ich blisko drzewa inszego, bo ie rosa z niego spadaiąca swoią zarazą gorzkością. A tak lepiey by tego wilka ogrodnego z ogrodu wypędziwszy gdzieindziey na ustroniu przesadzić.

Orzechy Tureckie y Laskowe. Sadzić ie w Pazdzierniku y Listopadzie, a kiedy w Marcu, tedy ie koniecznie trzeba przez trzy dni moczyć.

Jabłka y Gruszki. Aby były duże, wsadzic w ziemię zgniłe iabłko lub w Gruszkę w Jesieni, lub na wiosnę, potym gdy z siebie wydadzą latorosle, szczepic ie w gruszkę, sliwę, iarzębinę y iawor, Brzoskwinie zas takie w Topolą, ato w Marcu kwietniu y maiu. Aby zas były wewnątrz czerwone, dostac krwi z karku karpia y nią zarznięte latorosle nasmarowac, albo w niey latorosl dobrze umoczywszy, dopiero w godzinę ią szczepic, czerwony będzie owoc. Aby wonnieiący wydawały owoc, wley w pniaczek roznych perfumow, albo nasmaruy zarznięcie latorosli Balsamem.

Chmiel sadzic go na krzyz w ziemi tłustey y gnoyney, a iak wypusci na wiosnę latorosle, tedy ich zostawic naywięcey cztery albo pięć a inne pozrzynac aby drugim zywnosci nieodbierały. Do sadzienia ziemię trzeba uprawiac na schodzie Xiężyca w Wrzesniu Pazdzierniku Lutym y Marcu. Zbierac w Wrzesniu na schodzie y zasypowac ziemią.

Wino sadzic naylepiey w Wrzesniu, Pazdzierniku, Listopadzie, Styczniu, Lutym, y Marcu. w kwietniu y Maiu przed S. Krzyzem, poki pąpowia nie pusci, gnoiem swiezym obłozywszy. Latorosle winne do sadzenia, łamac a nie nozem rznąc należy.

Lekarstwa drzewu służące.

Gruszka aby kazdy rok rodziła, drzewo iey trochę nad ziemią przewierciawszy, w tę dziurę wbic klin dębowy albo Jasionowy albo Bukowy y oblepic dobrze: ktore drzewo do czasu owocu dotrzymac niemoze narwac kąkolu z między pszenicy z korzenie iak przewiędnie powiesło z niego zrobic y pien drzewa nim opasac.

Robactwo iak wyniszczyc z Ogrodu.

Przeciwko gąsienicom Ogrody Ługiem z popiołu winnych gałązek zrobionym kropic. Gąsienice y mszyce na drzewach y ziołach morzy pol na dryakiew okurzaiąc ie dymem iey. Gąsienice z drzewa precz oddalisz gdy ich nazbierawszy podkurzac drzewo będziesz. Takze wodą w ktorey była Ruta moczona onez kropiąc. Takze podkurzaiąc dymem grzybow ktore rosną pod Orzechem Włoskim. Takze podkurzaiąc pierzem czosnku. Ochronisz takze grządki od Gąsienic sokiem piołunowym one kropiąc, albo około nich ziele Cieciorkę sadząc. Aby gąsienice nie psuły kapusty, mrowek z pod Brzozy iak naywięcey między nie nasypac. Takze dowodna rzecz, nazbierac gąsienic na kapuscie w nowy garnek y wrzącą wodą ie nalac, rozmieszawszy ie dobrze tą wodą ciepło kropic kropidłem wszystkie wyginą.

Przeciwko Mrowkom. Odpędzisz ie gdy im gnoy wieprzowy z uryną człowieczą zmieszany na drodze ktorą chodzą czynic szkodę położysz Nie wnidą na drzewo, gdy im drogę zołcią Byka nasmaruiesz. Takze wziąsc Ruty, Bobu, y Pieprzu zarowno y iako naymieley utłuc y to winem dobrym rozczyniwszy przewierciec do drzenia swiderkiem drzewo, y to w nie wlac, a potym zabic kołkiem z głogu zrobionym Robactwo drzewu nie będzie szkodziło. Takze podkurzac dymem Rogu ieleniego albo kopytem kozim, korzeniem liliowym, lub Piwoniowym, lub gnoiem Bawolim. Toz czyni czosnek tłuczony, nim drzewo od dołu posmarowawszy.

Mrowki nieszkodzą szczepkom, ktorych korzenie iest nasmarowane # Chmielem z Jusem utartym oleiu lub warzonym, Takze pień drzewa nasmarować sokiem Chmielu.
Zadna bestya zasianiu szkodzic niebędzie, gdy Rakow zdechłych przez dziesięc dni w wodzie namoczywszy tą wodą ogrod skropisz.
Przeciwko kretom. krety pouciekaią, nakładszy w ich kreciznę Czosnku, Cybuli, Porow, albo gdy kyi Orzecha Włoskiego w stonę uwinione y w oczcie umaczany przydawszy siarki w kreciznę włożysz. Ież zdechłych Rakow poktasc w ich uliczki, kopiec odkopawszy, ktore gdy się tam zasmierdzą, od tego fetoru zdychac y uciekac będą krety.
Baranka Wielkonocnego kosci w kretowiny nakłasc

OBSERWACYE o KONIACH.

Kon ma zębow 40. z tych cztery, trzydziestego Miesiąca odmieniaią się, to iest dwa wierzchnie y dwa spodnie.
Kon gdy zaczyna Rok czwarty zrzuca dwa z wierzchu zęby, y z podu dwa. Zacząwszy Rok piąty zrzuca resztę spodnich y zwierzchnich, te zaś ktore się na to mieysce rodzą z dołkami. Zacząwszy Rok szosty, w przednich zębach zarastaią dołki. Roku siodmego iuż zarosłe są, od ktorego czasu, ciężko lata z zębow rozeznac koniowi.
Potym w starszych latach, znowu zrucaią zęby, ktore tym bielsze są im starszy kon, wytrawiwszy w nich makuły czyli dołki czarne, ktore pospolicie Bobem końskim narywaią.
Gdy klacz legaiąc kładzie się na lewy Bok, nadzieia ze ma mieć zrebca, gdy zaś na prawy, łosicę.
Ktore się zrybięta rodzą w Lipcu, takie są słabe.
Zrebcow naylepsza nadzieia iest ta gdy się da głaskac, dotykac, ludzi kochaiący, posłuszny, powolny, do biegania iednak prędki.
Ieżeli niesmiało stąpa, miętkich y słabych nog iest.
Gdy się kon nieda kowac, wtuz mu w obie uszy kamyki y za ucho przytrzymay, zaraz się kon ułagodzi.
Gdy się kon w wodzie kładzie, wezmiy garczek z sobą, iak prędko chce się w wodzie kłasc uderz o łeb zeby się potężnie rozdziawił, od narowu swego przestanie.

OBSERWACYE o OWCACH.

Owcom zimno szkodzi mokrey pluskotliwe.
Owce wiele daią nabiału pokrzywami karmione, takze kiedy się pasą około zachodu Słońca. Żeby od wszelkich chorob były wolne, niewyganiac ich na rosę, aze obschnie. Gdy zaś gorąco, ku zachodowi Słońca pasc ich trzeba, gdy z pastwy idą proch im kurzący się szkodzi, zacrym lepiey ie polem gnac do domu.
Gdzie mokro albo owies rosnie, strzedz się ich tam na pastwą gnac.
Między 100 owiec osmiu lub dziewiąciu tylko Baranow mięszaią y to nie dłużey iak przez dni 15. Owce zaś z płodem chodzą przez pięc miesięcy.
Ieżeli chcesz poznac ktore owce maią chorowac, dawaj im w

Styczniu liscie Olszowe w Jesieni zbierane, ktora go iesc nie chce chorowac ma, ktoiesc będzie zdrowa iest. Zrewiduy oczy, u ktorey żyły, czerwone na nich zdrowa będzie, u ktorey blade, niezdrowa. Uchwyć za wełnę owcę na grzbiecie, iezeli się mocno tryma skura zdrowa będzie, iezeli się odciąga chorowac będzie, więc z takiemi lepiey zawczasu na rzeź.

Gdzieby owce zdychać poczęły, tedy kazdy poranek na switaniu y w wieczor przy zachodzie Słonca Owczarną suchą Rutą podkurzać Pasza tłusta Owcom szkodzi, Jałowe zas miesca wełnę miękką czynią. Gdy sniegi zeydą po odłogach y suchych łąkach kędy nie mokro pasc owce, Gdzie trawa żołta y gdzie myszy dużo między zbożem, strzedz się takiey paszy dla owiec.

Gałęzie Topolowe y Wiązowe w Jesieni zbierane, wiele pomagaią owcom. W Zimie. Rano słoma Jęczmienna, w południe trochę siana, w wieczor grochowianka albo słoma przeniczna bardzo im wdzięczna, to iednak nie ordynaryinie, ale odmieniać trzeba aby sobie nie obrzydziły. Owsianey słomy owcom nie daway bo wełna opada. Pod czas zimy dwa razy na dzień poić ich trzeba. Matkom płodnym y starym naylepsze dawac rzeczy. Soli do lizania dawac im trzeba przynaymniey raz w miesiąc.

Lekarstwo dla owiec doskonałe, ktore nawet parchy oddala. Wezmiy: Piołunu, Debowego liscia, Jałowcowego grona, makuchu wapna niegaszonego trochę, soli dużo, to wszystko na proch utłuc kszy dawac owcom.

Baranki oporządzaią na Wiosnę ku Nowiu Xiężyca iezeli ciepło. Owce strzydz potrzeba około Nowiu.

Jagnięta w Czerwcu ku Nowiu strzydz potrzeba abynie schły.

OBSERWACYE o SWINIACH.

Swinie aby od powietrza były wolne, w tę wodę albo cokolwiek piią ktasc złotogłowy korzeń w przod go utłuksy y uwarywszy.

Gdy poczynaią zdychać, dawac im Opich z karmią, wolne będą.

Wszelkiemu bydłu na kaszel: Boze drzewko. Izop. Gorczyca y Sol, mieszac y dawac lizac.

OBSERWACYE o PSZCZOŁACH.

Mieysce na Pasiekę ma bydz ku Wschodowi Słonca, gdzie y w zimie Pszczoły rozgrzewać się mogą y Aura zdrowsza.

Woda naylepsza dla Pszczoł ktora przez kamyki bieży, y zrzodłowa.

Ziele: Matecznik. Dzięcielinę. Jałwią. Cząber. Szczodruniec lubią bardzo, to siac blisko Pasieki, tym się y pasą, y wiele miodu przynoszą, y Roie daią. Osobliwie na Szczodrzeniec y na Matecznik Roie padaią. Miętą Ptaszą y Matecznikiem Ule nacierać.

Ule między innemi naylepsze bukowe, głębokie na łokiec, dłu gie na dwa, w ktorych oka maią bydz przewierciane na ukos żeby się niemi wiatry nie naprzykszały, bo spracowana cały

dzien Pszczołka spokoyności potrzebuie. Też ule po wierzchu gliną z wapnem y gnoiem wołowym oblepic potrzeba y opatrzyc zeby z nikąd nie zaciekało.

Gdy Pszczoły osadzasz, Ul powinien bydz natarty temi ziołami które lubią. Roie się nie wykradną z swych ulow, gdy nać ziela Tatarskiego w ulach między niemi zawiesisz: przeto go zowią Piper Apum. Także gdy ich komorki y dziurki świeżym łaynem cielęcym wodą rozmąconym skropisz.

Roiowi młodemu osobliwie gdy słaby potrzeba stawiac na mieysce wina z miodem wtorzywszy weń cąbru y dobrze kwitnącey Dzięcieliny tak zeby nie zatonęła. Albo z Trzesni maść zrobic przydawszy trochę cąbru, czym Roie wychowuią się bardzo dobrze Między Pasieką zeby żadnego chwastu nie było.

Przy podbieraniu zeby ich nieuboższyc na Zimę albo na Wiosnę pooko tylko podbierac należy.

Gdy się znaydują nieżywe znak iest choroby, przeto dawac im miodu z prochem Galasowym. Także Rożą czerwoną suchą, niezwietrzałą w wodzie uwarzoną z miodem im dawac, Także dac im Chleba z miodem przymięszawszy do tego Gałki Muszkatołowey dobrze utłuczoney.

Jeżeli chcesz mieysce dobre upatrzyc na stawianie Ulow. Wezmiy nowy garnek y włoż w niego trochę wełny, y postaw go na tym mieyscu gdzie chcesz ule stawiac, niech tam stoi do dnia trzeciego, gdzie gdy wełnę wilgotną znaydziesz, tedyć dobre mieysce na Pszczoły obiecuie, jeżeli zaś suchą masz szukac innego mieysca. Ule zaś masz stawiac każdy na trzech kamieniach, a Ruty na Krzyż y Roiowniku, tak żeby krzyż ieden był z Roiowniku, a drugi z Ruty na kształt Gwiazdy.

Pszczoły przeprowadzac naylepiey w nocy po Miesiącu albo przed dniem niżeli się ruszą, oka w ulach pozatykawszy.

Naylepszy czas iest podbierania miodu na Wiosnę gdy Pleiady wschodzą, to iest Dnia 27. 28. 29. 30. kwietnia, a jeżeli ieszcze zimno, to Dnia: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Maia. Drugi czas około S. Bartłomieia. Potrzeba zaś miod brac podług pomiarkowania Plastrow, bo jeżeli ieszcze nie zarobione są zupełnie a podbierasz ie, Pszczoły ustaią od pracy.

Abassya. Naywiększy maią handel na ludzi y na dzieci - 239
Abissynia. czyli ziemia Murzynska - - - - - - - - - 445
Abissynskiego Cesarza powaga - - - - - - - - - - 446
Abissynczykow obyczaie - - - - - - - - - - - 450
Abex brzeg gdzie położony - - - - - - - - - - - 435
Aboryenow Krolestwa początek - - - - - - - - - 31
Abruza Prowincya - - - - - - - - - - - - - 150
Acheusowie z Słoniami woiuią - - - - - - - - 429
Acrydofagowie wszyscy mizernie umieraią - - - - 429
Adryana V. Oyczyzna - - - - - - - - - - - - 150
Afryka. y Jey podział - - - - - - - - - - 421
Afrykanskie wyspy - - - - - - - - - - - - 452
Afryki granice, długosc y szerokosc - - - - - - 458
Amazonek kray, ich początek y zguba - - - - - 482
Amazya Monarchia Trzebizondzka - - - - - - - 327
S. Ambrozego Oyczyzna - - - - - - - - - - 198
Ambon wyspa na ktorey ludzie własnych Oycow daią innym do ziedzenia. - - - - - - - - - - 371
Ameryka. Jey początek, od kogo odkryta - - - - - 459
Ameryka południowa - - - - - - - - - - - 473
Amerykanskie Wyspy - - - - - - - - - - - 483
Ameryki granice, długosc, szerokosc - - - - - - 496
S. Agaty Oyczyzna y Grob - - - - - - - - - 161
Agatualpa krol wiele dał złota okupuiąc się - - - - 475
Aian Brzeg. Ten kray iaki iest y iego Obywatele - - - 434
Aichstad Biskupstwo - - - - - - - - - - - 68
Akadya czyli nowa Szkocya - - - - - - - - - 468
Aladulia. przedtym Krolestwo - - - - - - - - 320
Albania Kray ludny y żyzny - - - - - - - - - 250
Algonkinowie narod dziki - - - - - - - - - - 468
Alexander Wielki. wyrok o nim - - - - - - - - 325
Alexandrya Miasto - - - - - - - - - - - -
Alexandryiski Patryarchat - - - - - - - - - 22
Alexandra II Papiesa Oyczyzna - - - - - - - - 145
Alexandra III. VIII. Papiesa Oyczyzna - - - - - - 151
Alexandra IV Papiesa Oyczyzna - - - - - - - - 154

Alexandra VI Oyczyzna	224
Alfabetu Chinskiego wiele liter	398
Algarbia. Dlugosc. Szerokosc	212
Alicante Miasta domy bez dachu y okien	472
Alkoranu Machometa Regestr	260
Alpes Gory	165
Alimuspigi Narod	460
Alzacya. Jey granice. Podział, lasy ma z kasztanow	73
Andaluzya. inaczey Wandalicya. kray bogaty	225
Anglia. Jey podział.	166
Anglia Nowa	469
Anglia niema wilkow ani osłow	168
Anglij krolowie	167
Angola krolestwo przedaie wiele niewolnikow	432
Anabaptystow krol wisi w klatce	97
S. Anna wiele lat zyła	56
Anniboni wyspa	455
Anticosti wyspa, gdzie ludzie dzicy	468
Antygoa Wyspa	483
S. Antoniego Oyczyzna	214
S. Antoniego Grob	147
S. Antoni zaby zaklął wieziorze	197
S. Antoni ogien spuscił	148
S. Antoniego Pustelnika Oyczyzna	436
Antyochenski Patryarchat	22
SS 12 Apostołow Oyczyzna y Męczenstwo	548
Arabia trzecia część Turcyi Azyatyckiey. Arabia szczęśliwa w wiele obfitnie. Arabia skalista. Arabia pusta nazwana w Pismie S. Cedar. w Arabij ludu Izraelskiego Puszcza.	331
Arabowie z kąd pochodzą. Ich obyczaie	332
Aragonia. Jey początek	221
Aragonij krolowie	222
Aracan. Araconu krol iak sobie Zonę wybierał	375
Arcybiskupstwa y Biskupstwa całego Swiata	14
Areopagita iest iedno co Sędzia	252
Arka Starego Testamentu.	154
Arka Starego Testamentu z iakiego drzewa	313
Arka Noego z iakiego była drzewa	328
Armenia czyli Turkomania	328
Artapatytowie na rękach y na nogach chodzą	456
Arterya Prowincya	104

Arystotelesa Oyczyzna	249
Arystotelesa koniec zycia	255
Arystoteles co o sobie powiedział	531
Arythmetykę kto wymyślił	539
Aryusz potępiony z swoią hereryą	325
Asiniboelowie. Ich obyczaie	467
Assyrya pierwsza Monarchia Swiata	328
Assyryiska Monarchia iak się zakończyła. Assyryi czyli wie Corki urodziwe przedawali	329
Astrachan krolestwo. Iego Granice	235
Astrologią kto wynalazł	538
Asturya krolestwo nieludne dla gor y lasow	226
Aswerus krol gdzie mieszkał	345
Altabalipa krol wielce nieludzko stracony	476
Ateny. miały własnych krolow	252
Atlantyczne Wyspy	452
Audytor Papieski	13
Audytor Kamery Apostolskiey	13
S. Augustyna Oyczyzna	422
S. Augustyn gdzie ochrzczony. słyszał słowa tolle. lege	145
Augustyanski Zakon iak dawno	22
Augustus Cesarz II. zaniego Narodził się Chrystus Pan	32
Aurelianum Xięstwo. Iego długosc. szerokosc.	192
Austrya. z kąd imię bierze. Przyozdobiona tytułem Arcyxięstwa. od Maxymiliana I. Cesarza. Tenże nadał iey przywileie. Z kim graniczy. Iey podział. Iey rzeki.	55
Austryi Miasta znaczniejsze	56
Auszpurg Miasto. z kąd imie bierze, iest iedno co Augusta Vindelicorum. Auszpurskie Biskupstwo gdzie.	63
Awercya szczupakow niema.	196
Azya. Iey podział. Początek. Rządy	305
Azya mnieysza czyli Natolia	324
Azyi mnieyszey granice	328
Azyi granice. Długosc. Szerokosc	420
Babilonij Miasta wspaniałosc	329
Babilonska wiera	330
Badenskie Xięstwo dzieli się na dwie linie	65
Banden Wyspa	378
Bąk morski	103
Bamberg Biskupstwo. Iego przywileie	67
S. Bartłomieia Wyspa	483
Barbada Wyspa	483
Barbaria iedno co Libia citerior	421

Barka krolestwo. toiest Libia własna - - - - - - - - 422
Baroniusza kardynała Oycyzna - - - - - - - - - - - 159
Bawaryi Cyrkuł. zkąd ma imię. z kim graniczy. iak sie
roka y długa. ktore Państwa w sobie zamyka. - - - - 59
Bawaryi podział. Miasta. - - - - - - - - - - - - 60
Barylianow Zakon iak dawno - - - - - - - - - - - 22
Baryliszek y iego natura. - - - - - - - - - - - - 458
Belgard Miasto z S. Kapistranem woiowało przeciw Turkom 137
S. Benedykta Oycyzna y Grob - - - - - - - - - - - 155
Benedyktynski Zakon iak dawny - - - - - - - - - - 22
Benedyktynek Zakon iak dawny. - - - - - - - - - - 23
Benewent Xięstwo - - - - - - - - - - - - - - - 156
Bengala krolestwo - - - - - - - - - - - - - - - 370
Beniamow iakie bałwochwalstwo - - - - - - - - - - 373
Bermudy Wyspy - - - - - - - - - - - - - - - - 483
Bernardynow Zakon iak dawny - - - - - - - - - - - 23
S. Bernard gdzie założył fundamenta Zakonu - - - - 200
Berg Xięstwo - - - - - - - - - - - - - - - - - 95
Bertholsgaden Probostwo ktorego Probosc ma tytuł Xiązecia 61
Bessarabia należała do Polski - - - - - - - - - - 247
Betsames czyli Heliopolis Miasto - - - - - - - - - 436
Biledulgeríd Prowincya - - - - - - - - - - - - - 424
Biskaia Prowincya między wielkiemi gorami. - - - - - - 227
Bisnagar krolestwo - - - - - - - - - - - - - - - 371
Bitynia Prowincya. - - - - - - - - - - - - - - - 326
Blekingia - - - - - - - - - - - - - - - - - - - 206
Błędy Żydowskie - - - - - - - - - - - - - - - - 535
Boares Narod - - - - - - - - - - - - - - - - - 492
Bolesława krzywoustego grob - - - - - - - - - - - 276
Bolesław zabayca S. Stanisława gdzie pochowany - - - 57
Bonayres Wyspa - - - - - - - - - - - - - - - - 484
Bonacyny Oycyzna - - - - - - - - - - - - - - - 145
S. Bonawentury Oycyzna - - - - - - - - - - - - - 154
Bonifacyusza Papiera Oycyzna - - - - - - - - - - 154
Bonifacyusza V. Papiera Oycyzna - - - - - - - - - 159
Bonifacyusza IX Oycyzna - - - - - - - - - - - - 159
Bonifratrow Zakon iak dawno - - - - - - - - - - 23
Bononia Prowincya - - - - - - - - - - - - - - - 153
Bononczykow w Miescie Prawo - - - - - - - - - - 153
Bonzowie iak chorych uzdrawiaią - - - - - - - - - 393
Borneo Wyspa - - - - - - - - - - - - - - - - -
Bosnia. Iey granice. Podział - - - - - - - - - - 138
Bozego Ciała Święto dla czego postanowione - - - - - 153

Brabancya. Iey długosc. szerokosc	203
Brandeburgski Elektorat iakiey długosci	77
Brandeburgski Elektor Podkomorzy Cesarski	78
Bravos Narod dziki co z ludzmi czynią	492
Brem Xięstwo	
Breton kap gdzie ludzie dzicy	460
Brezylia kray. Imię zkąd ma. Brezylianow obyczaie.	401
Brigitanow Zakon iak dawno. Brigitek Zakon iak dawno	23
Brodę kto zaczął golic	540
Bron woienna Japonska	403
S. Brunona Oyczyzna	199
S. Bruno gdzie umarł	70
Brunswickiego Domu Panstwa	88
Brunswick Xięstwo zkąd ma Imię	89
Brytania Wielka. Imię zkąd ma. Brytanow dawnych oso bliwsze obyczaie	165
Brytania ktorego Roku fundowana	166
Brytania mnieysza	195
Brytanij mnieyszey podział. Ptaki tam dziwne	196
Brytannia Nowa	469
Bucefał kon Alexandra	250
Bulgaria Krolestwo	236
Burbonia Xięstwo	193
Burgundya. Iey podział	200
Bydlęta zołci w sobie nie maią	255
Cacomakaketzani Narod	471
Calabrya Prowincya. Iey podział	158
Camba Wyspa	380
Camboya Krolestwo	376
Camboia Wyspa	379
Canara Prowincya	370
Canisij Narod dziki ludzi pieką y iedzą	493
Capadocya	327
Caramania Prowincya	328
Car potwierdza Patryarche Moskiewskiego	237
Caravo Wyspa	484
Carpea Wyspa iak wielka	161
Cartagena Miasto dawnieysze nad Rzym	422
Carybes Narod ludzi iedzą karmiąc ich	492
Castor zwierz. iego kiszka pachnąca	348
Cedrowe drzewo iakie. iego rodzay	307
Cedry wielkosci niezwyczayney	472
Cefalonia wyspa	161
Cegiel z. zrastaiące się pokazuią wstyd niewiesci	197

Celebes wyspa. gdzie ludzie ludzi iedzą - - - - - - - - - 377
Celestyni kiedy fundowani - - - - - - - - - - - - - 23
do Celu strzelanie kto wymyślił - - - - - - - - - - 539
Ceremonie Religij Machometanskiey - - - - - - - - - 262
Ceremonia nad trupem w Chinach - - - - - - - - - 394
Ceremonie bałwochwalskie z baranem - - - - - - - - 413
Cerygo Wyspa naypierwsza na Archypelagu - - - - - - 161
Cerygo Wyspa na morzu Egieyskim obfituiąca w Porfir - 257
Cesarzow Elekcya w Frankforcie - - - - - - - - - - 72
Cesarz zkąd imię swoie bierze. Cesarze Rzymscy. - - - - 32
Cesarze Wschodni kiedy zaczęli panowac - - - - - - - 37
Cesarstwo Wschodnie iakim sposobem dostało się Turkom - 48
Cesarstwo Rzymskie kiedy się dostało Niemcom - - - - - 49
Cesarza Chinskiego iak szanuią - - - - - - - - - - 393
China krolestwo iak obszerne - - - - - - - - - - - 387
Chinow niektore obyczaie - - - - - - - - - - - - 389
Chili Krolestwo. Jego długosc. Szerokosc - - - - - - 478
Chios Wyspa wydaiąca kadzidło mastyx - - - - - - - 257
Chleb chowaią lat 30 albo 40. - - - - - - - - - - 185
Chleb y wino z owocu drzewa robią - - - - - - - - 377
Chleba robic kto nauczył - - - - - - - - - - - - 539
Chrystus Pan ktorego roku ochrzczony y kiedy co czynił - - 319
S. Chryzostoma Oyczyzna - - - - - - - - - - - - 326
Chrzescian Tatarzy psami nazywaią - - - - - - - - 414
Ciała ozdobią kłuciem skory y kolorami - - - - - - - 469
Ciekawy przypadek w Nawarze - - - - - - - - - - 221
Ciernie z korony Pana Jezusa - - - - - - - - - - 154
Cieśielstwo kto wymyślił - - - - - - - - - - - - 539
Concilium Halcedonskie - - - - - - - - - - - - - 325
Concilium Generalne Efeskie - - - - - - - - - - - 325
Concilia dwa Nicenskie - - - - - - - - - - - - - 325
Concilia trzy Antyochenskie - - - - - - - - - - - 324
Concilia cztery Konstantynopolitanskie - - - - - - - 246
Concilia dwa Lionskie - - - - - - - - - - - - - 192
Concilium Wiennenskie - - - - - - - - - - - - - 199
Concilium Constantienskie - - - - - - - - - - - - 63
Concilium Clermontskie - - - - - - - - - - - - - 193
Concilium Florenckie - - - - - - - - - - - - - - 161
Concilium Fridenskie - - - - - - - - - - - - - - 59
Concilium Sophijskie - - - - - - - - - - - - - - 246
Concordia na koncu Indyi - - - - - - - - - - - - 497
Congo krolestwo. Ludzie w Kongo iakiey mocy wielkiey - - 431
Corfu Wyspa. Jey wielkosc y ciekawosc - - - - - - - 161
Corint dawnieysze Miasto od Rzymu - - - - - - - - 253
Coromandel Brzeg Morski - - - - - - - - - - - - 371

Corvo Wyspa	452
Coseremoni narod dziki	494
Credo in unum Deum Patrem promulgowane	325
Cuba wyspa	485
Cudzołostwo smiercią karzą	413
Cudzołoznice z rosciągnionemi rękami y nogami biią przywią zawszy do drzewa	466
Culiacana Kray	
Cycerona Oyczyzna	159
Cyklady wyspy ktorych iest 53	256
Cykulata pospolita y między podłemi	767
Cyna naylepsza	168
Cyneci Narod. Ich obyczaie	429
Cynocefalowie, to iest ludzie z psiemi głowami	456
Cyprysowe drzewa bardzo wielkie	253
Cyprus Wyspa	334
Cyrkassya. Obyczaie y stroy Cyrkassow	239
Cyrkułow 9. Panstwa Niemieckiego	54
S. Cyrylla Oyczyzna	437
Cyryoni Narod gruby	492
Cystersi kiedy fundowani	23
Cytryny wielkie iak człecza głowa: fol: 256. takze	375
Czarnoxięstwa kto wymyslił	326
Czechy krolestwo. zkąd maią początek	97
Czeskich Niewiast iaka była wolnosc. Czescy krolowie. Czeskiey krolowey Lubusy zamęscie. krolowie Czescy. Podział Czech	98
Częsc srednia Panstw Włoskich	150
Czerniechow odebrany Polszcze	231
Dachtylami konie paszą	426
Dalmacya na 3. Częsci chołduie	137
Dania. Iey początek. Podział. granice	172
Danowie zkąd Imię maią. Wyspy Danij	173
Dania nowa y wyspy kuberlandzkie	185
Decyusz Cesarz wielki okrutnik	34
Dekan krolestwo	
Dekret na P. Iezusa	321
Delfinat Prowincya	198
Delfin chowany Pana wyratował z morza	157
Delfin, kazdy Syn pierworodny Krola Francuskiego	198
Definatowi przypisane 7. Cudow ktore ma	199
Delos wyspa gdzie oraculum prorokowało	256
Deszcz ledwie dwarazy do roku pada w Kartaginie	224
Deszcz krwawy padał przez dwie godziny	371

Deszcz nigdy nie pada - - - - - - - - - - - - - 472
Deszcz przez 9. miesięcy pada po południu - - - - - - - 485
Dezyderada wyspa - - - - - - - - - - - - - - 483
Dni nieszczęśliwe w roku które - - - - - - - - - 551
Domek Loretański N. M. P. - - - - - - - - - - - 152
S. Dominika Oyczyzna - - - - - - - - - - - - 219
Dominikański Zakon kiedy fundowany - - - - - - - 23
Domicyan Cesarz wielki tyran - - - - - - - - - 33
Domy z wielorybich kości, y skorup ostrzygow - - - - 346
Domy z rybich kości - - - - - - - - - - - - - 175
Dromedaryusze. Ich natura - - - - - - - - - - 347
Dromedaryusze iak prędkie - - - - - - - - - - 426
Dryakiew kto wymyślił - - - - - - - - - - - 539
Drzewo w nocy tylko kwitnące - - - - - - - - - 375
Drzewo tak ciężkie iak żelazo - - - - - - - - 376
Drzewo wydaiące z siebie: oley, ocet, wino, cukier - - - 382
Drzewo wydaiące kadzidło - - - - - - - - - 382
Drzewo dziesięcioraki owoc rodzące - - - - - - - 382
Drzewo gwoździkowe iakie - - - - - - - - - - 383
Drzewo Toiowe. Drzewo The. - - - - - - - - - 389
Drzewo skuteczne przeciw paralizowi y Francuskiey chorobie 390
Drzewo krwią płynące - - - - - - - - - - - 472
Drzewo maścią goiącą płynące - - - - - - - - - 471
Drzewo maiące liście z sercem ludzkim a na sercu krzyż - - 471
Drzewo z siebie gumę wydaiące - - - - - - - - - 485
Dyemens kray - - - - - - - - - - - - - - 497
Dym wszystko w kamień obraca - - - - - - - - - 475
Dyoklecyana Oyczyzna - - - - - - - - - - - 136
Dziecię od Heroda zabite - - - - - - - - - - 70
Dziecię niewinniątko od Heroda zabite - - - - - - 224
Dzieci iak ćwiczą Persowie - - - - - - - - - 336
Dzieci swoie przedaią tanio - - - - - - - - - 384
Dzieci po Rodzicach nie dziedziczą - - - - - - - 431
Dzieci karmią Matki aż do dwunastego roku piersiami. 466
Dzieciom urodzonym twarz ciernieм sieką, nos y uszy przedziurawiaią - - - - - - - - - - - 470
Dziecię kiedy umrze, Rodzicy twarzy czarno maluią y głowy sobie golą - - - - - - - - - - - - 470
Dzieci granatowo maluią - - - - - - - - - - - 494
Dzwon sam dzwoniący znak śmierci daie. - - - - - - 159
Dzwon bardzo wielki w Moskwie y kiedy w niego dzwonią 231
Dzwony kto wynalazł - - - - - - - - - - - - 539
Edykt Augusta Cesarza na popis Świata podczas Narodzenia Chrystusa Pana - - - - - - - - - 223

Egipt. Początek y opisanie tego Państwa	435
Egiptu podział y żyznosc	437
w Egipcie Cuda za przyniesieniem Pana Jezusa	318
z Egiptu ktorego dnia Chrystus Pan przyprowadzony do Palestyny	318
Elekcya Papieża iaka	7
Elektor Saski iest wielkim Marszałkiem Cesarza	74
Emeryl kamien do szkła rznięcia	195
Epir. to iest Abania niższa	250
Eskimonowie Narod	468
Eunomianow herezya potępiona, także y Eudoxyanow	246
S. Eucharyusz Uczen Chrystusa Pana, pierwszy Trewirski Biskup	70
Europy granice. Długosc. Szerokosc.	303
Europejczyk wiele podarunkow musi dac w Chinach	392
Ewangelie pisane od S. Mateusza y Marka gdzie są	143
Eutyches bluźnierca potępiony	325
Ezop kiedy się wstawił, gdzie śmiercią skarany.	252
Faial wyspa	452
Fartuszki niewiasty noszą z trzciny plecione	465
Feldryk miasto iakie ma przywileie	62
Felixa IV. Papieża Oyczyzna	156
Ferdenskie Biskupstwo przemienione na Xięstwo	92
S. Ferdynanda Grob	226
Ferro wyspa gdzie ludzie y bydło śmierdzą	453
Fesso Krolestwo	423
Figi w Indyi iakie	302
Filipiny Wyspy	378
Filipinow Zakon iak dawny	23
Filipowcow mieszkanie w Litwie	296
Finlandya własna. Finlandya Północna	207
Finlandya Południowa	208
Flandrya iedna fol: 203. Flandrya druga	203
Flety kto wymyślił	326
Florencya Xięstwo czy część Hetrurij	150
Florencya. inaczey Toskania	150
Floryda z kąd ma początek	465
Flores wyspa	452
Focyusza Herezya potępiona	246
Foresi Powiat	192
Forlischeri Ciasnina. Imię z kąd ma	186
Formanski Owoz. piaski mogą zasypac	422
Fortec dobywanie kto wymyślił	539

SS. Fortunata y Felixa Oyczyzna - - - - - - - - 147
Fotynianow herezya potępiona - - - - - - - - 246
Francya. Imię z kąd ma. Jey podział. Krolowie Francuscy. 189
Francuskich Krolow prerogatywy - - - - - - - - 203
Francyi granice. Długosc. Szerokosc - - - - - - - 204
S. Franciszka Xawiera Grob - - - - - - - - 396
S. Franciszka Oyczyzna y Grob - - - - - - - - 155
Franciszkanie y Franciszkanki kiedy fundowani - 23
S. Franciszka de Paula Oyczyzna - - - - - - - - 160
Frankonij Cyrkuł. z kim graniczy. ktorzy Dyrektorowie - 67
Freyzyngenskie Biskupstwo - - - - - - - - 61
Frygia Prowincya - - - - - - - - - - 326
Frystandya Wyspa. Zycie obywatelow iey - - - - - 186
Fryzya zkąd imię zabrała - - - - - - - - 133
Fuldenskie Opactwo - - - - - - - - - 71
Furstemberg Xięstwo - - - - - - - - - 66
Gallacya. Gallowie wiele kraiow spustoszyli - - - - 326
Gallicus morbus iak dawno się zaczął - - - - - - 540
Galilea y iey podział - - - - - - - - - 306
Gallicya - - - - - - - - - - - - 220
Ganges rzeka iedno co Fison - - - - - - - - 382
Garamandowie gdzie mieszkaią - - - - - - - - 424
Garamantowie uciekaią od ludzi - - - - - - 426
Gaskonia Prowincya - - - - - - - - - -
Genewskie iezioro ma trzy ciekawosci - - - - - - 143
Genua. rządzi się. Rzeczpltą. Niewiast Genuensk: stroy - 149
Genuy Miasta wspaniałosc. Długosc. Szerokosc. - - - 150
Georgia. Obyczaie obywatelow tamecznych - - - - - 347
Geldrya - - - - - - - - - - - - 106
Gillolo wyspa na 200 mil. tam nago chodzą. ludzi iedzą. 377
Gingi Xięstwo - - - - - - - - - - - 372
Glina porcellanowa w Chinach - - - - - - - - 391
Glowacze natury Baryliszka - - - - - - - - 458
Godzin y minut wiele w roku - - - - - - - - 541
Golkonda krolestwo - - - - - - - - - 371
Gomera wyspa - - - - - - - - - - - 453
Gomer wnuk Noego rządził po podziale swiata - - - 31
Gora Cordillera nayuyższa na całym swiecie - - - - 478
Gory Alpeyskie co maią wrzekach - - - - - - - 466
Gory dwie maiące dyamenty - - - - - - - - 371
Gora cała magnesowa - - - - - - - - - 331
Gora Aracat na ktorey stanęła Arca Noego po potopie - 328
Gora Liban - - - - - - - - - - - 307
Gory Egiptu bardzo straszne są Zeglarzom - - - 250

Gora Gargano	159
Gora przy Miescie Terni ciekawa	155
Gora ognista Wezuwiusz	158
Gora ognista Ethna	160
Gora ognista Helka	172
Gora ognista Hekla	172
Gora ognista Ethna	184
Gory 3. węgle wyrzacaiące	193
Gora ognista Chimera	251
Gora ognista na Wyspie Ternate	376
Gora wysoka na kilka mil	412
Gora ognista Picus	453
Gora ognista Kozia	453
Gora ognista Popokatepek	461
Gora ognista w Prowincyi Gwatymala	461
Gora ognista w Prowincyi Nicaragua	461
Gotlandÿa	205
Granata Krolestwo	225
Granatowe robaki bardzo wielkie y mocne	382
Gratiosa Wyspa	452
Grecya. Imię zkąd biorze. Iey granice	248
Grenada Wyspa	483
Grob SS. Apostołow wiele kosztuie	15[illegible]
Grob Mauzoleusza Cud swiata	326
Groch trzyrazy zbieraią do roku	461
Groenlandya Wyspa obyczaiey zywnosc	184
Grota N M P zwana Balme	199
Grubenhaguen Xięstwo	90
Grzechy w rzece obmywaią	385
Grzegorza VII Papieza Oyczyzna	150
Grzegorza VIII. Papieza Oyczyzna	153
Grzegorza XIV. Papieza Oczyzna	145
S. Grzegorza Nazyanskiego Oyczyzna	327
Guaray Narod dziki. ludzi iedzą	492
Guanano rzeka wielka	494
Gwadelupa wyspa	483
Gwienna Prowincya	196
Gwinea Krolestwo. Obywatelow obyczaie.	430
Gwozdz P. Iezusa w Medyolanie	145
Gwozdz P. Iezusa w Wenecyi.	147
Gwozdz P. Iezusa na Lateranie	154
Gwozdz P. Iezusa u S. Marcina w Rzymie	154
Hallandya	205
Halberstadskie Xięstwo	
Hannonia. Iey długosc y szerokosc	104

Hassya. z kim granicży. Podział.	71
Heban gdzie się rodzi	382
S. Heleny Ciało iak żywe	201
Henryk VIII. Wiarę Świętą w Anglij wykorzenił.	169
Herby Cesarza Japońskiego y Szlachty Japońskiey	405
Herezya Lutra y Kalwina kiedy się naywięcey rozszerzyła	42
Hermafrodytow do usług iak bydląt używaią	467
Heroda linia iak długo trwała	314
Hesperides wyspy od Portugalczykow wynalezione	453
Hetrurya Krolestwo. Iey początek	31
Hibernia albo Irlandya	169
Hibernia zwana Oyczyzna Świętych. Żadnych niema bestyi	169
Hibernij okrągłosc. długosc. Szerokosc.	196
Hiena toiest wieprz morski	179
Hieronomitanie kiedy fundowani	23
S. Hilaryona Pustelnika Oyczyzna	436
Hildescheim Biskupstwo	90
Hipona Miasto. gdzie S. Augustyn był Biskupem	422
Hipopotamus. toiest kon ~~morski~~ wodny	440
Hispaniola wyspa. nazwana S. Dominika	494
Historia nadgrobku w Alincourt ciekawa.	191
Hiszpania. Krolowie Hiszpanscy	215
Hiszpania żadnych Heretykow nie cierpi. Iey podział	217
Hiszpania ma I. szczegulnych pochwał. Iey granice.	228
Hiszpania nowa	460
Hiszpanow niesmiertelności probowali	486
Hohenzollern Grafstwo. tytułuie się Xięstwem	66
Hoinka oddala appetyt do iadła y picia.	472
Holandya. Iey podział	130
Holandyi granice. Długosc. Szerokosc	134
Holandya nowa.	497
Holsztynskie Xięstwo	91
Honoryusza II Papiera Oyczyzna	153
z Hostyi S. krew płyneła	153
Hostya S. pokłuta y zkrwawiona	200
Huronowie narod dziki	468
Hus potępiony z Dyscypułem na Concilium	63
Iaguazanow obyczaie. Żywosc. ktorzy nago chodzą	467
Iad mieli ludzie w oczach, y wzrokiem zabiiali	246
S. Iakoba Apostoła Grob	220
Iamayka wyspa	483
Iama Beaume pokutuiącey S. Maryi Magdaleny	198
Ian Kalwin kto był y koniec życia iego	531

Jana III Sobieskiego Oyczyzna	191
S. Jana de Matha Oyczyzna	198
S. Jana Gwalberta Oyczyzna	155
S. Jana Chrzcyciela Kamię gdzie	151
S. Jana z Dukli Grob	287
S. Jana Wyspa	486
S. Jan Chrzciciel kiedy zaczął nauczać	550
Jana IX Papieza Oyczyzna	154
Jana XVI Papieza oyczyzna	152
Jana XVIII Papieza Oyczyzna	145
Jana XXI. Papieza Oyczyzna	214
Jana XXII Papieza Oyczyzna	196
S. Januaryusz gdzie dany lwom na pozarcie. krew Jego	159
S. Januaryusza Grob	150
Japonia. Jey długosc. Ich obyczaie. Jakiego ią koloru	399
Jaskinia gdzie sypiał S. Paweł	253
Jaros Narod dziki z obyczaiami	480
S. Jędrzeia Apostoła Ciało	154
S. Jędrzeia de Avelino Oyczyzna y Grob	159
Jedwabiu funt kosztował funt złota	389
Jeleńnie zaprzęgaią do wożenia	235
Jerozolimski Patryarchat	22
Jeruzalem Miasta opisanie y o iego zburzeniu	310
Jesso Wyspa. Obywatele wcale obrosli	185
Jezioro w kampanij ciekawe	157
Jezuitow Zakon kiedy fundowany y kiedy zniesiony	23
S. Joachim wiele lat zył	550
Jonasz gdzie połkniety od Wieloryba	323
Jonia Prowincya zawoiowana od Amazonek	326
S. Jozef wiele lat zył	550
S. Jozefata Arcybiskupa Płockiego Grob	299
Ilofagowie czym zyią. Ich obyczaie	420
Ikonoklaste potępieni	325
S. Ignacego Oyczyzna	227
Indya. Wieloraką tam wiarę maią	349
Indyanow niektore obyczaie	359
Indyanie iaki maią układ w rządach	362
Indyjskie lekarstwa na rozne choroby.	365
Indya Zachodnia z tę stronę Gangesu	370
Indya Zachodnia z tamtę stronę Gangesu	374
Inflanty Prowincya należała do Polski	234

Inga krolestwo	494
Innocentego III Papiera Oycrzyzna	154
Innocentego V. Papiera Oycrzyzna	150
Innocentego VIII. Papiera Oycrzyzna	150
Innocentego XI. Papiera Oycrzyzna	145
Innocentego XII Papiera Oycrzyzna	159
Insignia Panow Japonskich	402
Irokow sluby ciekawe. Zwięzniami tyransko sie obchodzą	467
Islandya wyspa. Jey długosc. zboze gdzie sięłam rodzi.	175
Islandczykowie lud prosty. posłanie ich z bydlęty	184
Iudasza zycie	300
Julianus Apostata Cesarz. Jego koniec zycia iaki	36
Juliusz pierwszy Cesarz Rzymski	32
Juliusza II Papiera Oycrzyzna	150
Jutty, Corki Ottona II Cesarza, historia	100
S. Kaietana Oycrzyzna	147
S. Kaietana Grob	159
Kalemberg Xięstwo	90
Kalifornia Państwo	464
Kalixta III Papiera Oycrzyzna	224
Kalwin potępiony na Concilium	59
Kałmucka ziemia	410
Kamien wieprzowy przeciw truciznie	375
Kamien płomienie z siebie wydaie	193
Kamien uderzony fetor z siebie wydaie	253
Kamien na ktorym ferowano dekret na S. Jedrzeia	253
Kamyki z krzyzykami w sadzawce	477
Kamienie daią za ialmużnę	171
Kameduski Zakon iak dawno	23
Kampania Rzymska Prowincya	154
Kampania Neapolitanska Prowincya	156
Kanada czyli nowa Francya	
Kanary Wyspy od czego się nazywaią	453
Kanarya Wyspa	452
Kandya Wyspa. Jey ciekawosci	254
Kanonikow Regularnych Zakon iak dawno	23
Kanonicy S. Laurentij kiedy fundowani	23
Kanonicżki w Warszawie od kogo fundowane	24
Kanoniczek wolnosc. fol: 24. Item	70
Kapucynow Zakon iak dawno	23
Karawakę miał przynieść Anioł	224
Kardynał. początek imienia. kiedy pozwolony czerwony kapel	10

Kardynałom tytuł Eminentissimi nadany	11
Kardynali Officyalistowie	13
Karmelici Antiquista. Discalceati. Karmelitki kiedy fundowani	23
Karniola Xięstwo	58
Karola Wielkiego Cesarza Grob	95
S. Karola Boromeusza Oycyzna	145
S. Karola Boromeusza Grob	144
Karturyanski Zakon kiedy fundowany	23
Karturya Klasztor fundowany od S. Brunona	199
Karya Krolestwo	326
Karyntya Xięstwo. Jeziora iego	57
Kasrerya Kray gdzie obywatele dzicy	432
Kastylia nowa zwana Krolestwo Toletanskie	217
Kastylia stara iak dawne Krolestwo	218
S. Katarzyny Senenskiey Oycyzna	151
S. Katarzyny Bononskiey Grob	153
Katalonia Xięstwo	223
Kawalerowie Jerozolimscy kiedy fundowani	23
Kawe kto wymyslił	539
Kazan. Tatary tam handluią	235
S. Kazmiera Krolewica Polskiego Grob	296
Kempten Opactwo ma tytuł Xiązęcia Imperij.	63
Kielich przy ostatniey wieczerzy P. Jezusa iaki był	320
Kiumpa Krolestwo	376
Klarawalenski Zakon kiedy fundowany	23
Klasztor w Madrycie bardzo wiele Kosztuiący	218
Klasztor Panienski uprzywileiowany	201
Klasztory w Polszcze fundowane. gdzie?	24
Klasztor 100 Panien z iakiey przyczyny	218
Klemensa VII Papieza Oycyzna	151
Klemensa XI Papieza Oycyzna	152
Klepsydrę kto wymyslił	539
Kliwia Xięstwo	23
Kluniacenski Zakon iak dawno	376
Kochinchina krolestwo	70
Kolonski Elektorat.	70
w Kolonij rodziła się Matka Nerona bo wiele ciekawości	23
Komunistowie kiedy fundowani	384
Konchy zamiast pieniędzy	183
Kon morski	539
Konię Kowac kto wymyslił	

Kongregacye Krymskie: S. Officij: konsystorz ordynaryjny.	xii
Kongregacya. Iudicis liborum. S. Concilij. Episcoporium & Regularium. Rituum. Iurisdictionis. De propaganda Fide	12
Kongregacya. Reformationis Regularium. Ceremoniar & Status	13
Konstantynopol. po Tureku: Stambuł	245
Konstantyn Wielki Cesarz	35
Konstancyenskie Biskupstwo wiele ma Parafij &c	62
Koronacya Papieza	
Korporał z krwią z S. Hostyi	153
Korsyka wyspa iak się dostała Francuzom	164
Kościoł Lateranski kto wystawił	154
Kościoł S. Piotra iak długi y szeroki	154
Kościoł na Watykanie iak wiele kosztuie	13
Kościołow Parafialnych wiele w Polszcze	21
Kościoł od S. Bartłomieia wystawiony	160
Kościoł bardzo wielki w Carduy	226
Kościoł ma tyle okien ile dni w roku	251
Kościoł Salomonow z całą strukturą opisany	311
Kościoł Dyanny Cud Swiata	325
Kościoł wystawiony od S. Pawła Apost:	334
Kościoła w Meaku figura	401
Kościołow 700 w Mieście	423
Kosę kto wynalazł	540
Koszulka malenkiego P. Jezusa	224
Kowalstwo kto wymyslił	538
Kozacy z kąd nazwani. Ukrainscy. Siccy. Zaporowscy &c	239
Kraie sprzymierzone dla czego z konfederowane	134
Krew Nayś. y woda z Boku P. Jezusa w ampułce	190
Kroacyi podział. z kim graniczy	130
Krokodyle y węże iedzą za specyał	464
Krokodyl y iego opisanie natury	439
Krokodyl iak dzieci broni	455
Krol kalekut pozwala Zony Braminom	370
Krolnieżyt nicżym tylko trucizną	376
Krol kiedy pije wszyscy na kolana klękaią	412
Krowa mleka nieda pokąd cielęcia nie widzi	170
Krowy białe bez rogow, Czarne z ielenimi rogami	437
Krymea to iest Tatary krymskie	259.
S. Krystyny Oyczyzna	153
Krucyata do Ziemi Swiętey	193
Krucyfix rozmawiał z S. Brygitta	154
Krucyfix przemowił do S. Tomasza	159

Kruki białe nieprzyiazne prosiętom y iagnięt̨om	175
Krykowie Narod. y ich obyczaie	467
S. Krzysztofa wyspa	403
Krzyża Zbawicielowego wielkosc	321
S. krzyża wyspa zwana Ayay	403
Ksiąg drukowanie kto wymyslił	539
Kurczęta bez kur, same się wylęgaią	437
Kury zamiast pierza sierc maią czarną	413
Kwakrowie ktorzy	160
Kwiaty bardzo dziwne	477
Labirynt Egipski	440
Lampadoza wyspa ma Kaplicę ciekawą	162
Lamparta natura	344
Laponia Południowa	206
Laponia Północna kray nayzimnieyszy, ich obyczaie	232
Latrones wyspy	381
Lawemburg Xięstwo	92
Legion krolestwo. Jego Początek	219
Lektyki kto wynalazł	326
Leodyński Biskup Xiąże Imperij	96
Leona X. Papieża Oyczyzna	151
Leona XI. Papieża Oyczyzna	151
Lew Afrykański, Natura lwow opisana	433
Lidya Prowincya	326
Lima Miasto	477
Limburg Prowincya	105
Lion Prowincya	192
Lipary wyspy, z ktorych dwie ogien wydaią	164
Liście na drzewie pułt zielone, pułt czerwone	256
Listy do Tesalonikow y Filipensow pisał Paweł S.	249
Listy dwa pisał Paweł S. do Koryntow	253
List do Galatow pisał Paweł S.	327
Litery Łacińskie kto wynalazł	539
Litewskie Xięstwo	295
Liwadya czyli Achaia	251
Loango krolestwo. Obywatelow obyczaie	431
Lod wydaie z siebie sol lodowatą	259
Loret ma w kosciele Statuę z L. perły zrobioną	153
Loret ma lampę robioną ręką Zygmunta Krola Polskiego	153
Lotaryngia. Imię z kąd bioże. Jey długosc. Szerokosc	202
Lucyusza II. Papieża Oyczyzna	153
Ludzie dzicy co ludzi iedzą, a Europeyczyka nie iedzą	493

Ludzie na 13 stop wysocy	479
Ludzie na 10 stop wysocy	479
Ludzi 20000 zabiiano na ofiarę	462
Ludzie co surowe mięsa iadaią, napoy ich krew z bydląt	186
Ludzie co nieiadaią	456
Ludzie bez głow	457
Ludźmi handluią Tatarzy	259
Ludzi wiele było? ktory Chrystusa P. imali	320
Ludzi iak tanio przedaią	341
Ludzie dla gorąca w wodzie sypiaią	346
Ludzie koloru oliwkowatego	376
Ludzie nieprzyiaciol iedzą, czarni, dzicy, nago chodzą	380
Ludzie wzrostu wielkiego, brzuchaci, wszeteczni	420
Ludzie Koloru Kasztanowatego	424
Ludzie szaranczą zyiący	426
Ludzie co nigdy nie sypiaią	427
Ludzie iadaiący tak iak zwierzęta	427
Ludzie czarni	428
Ludzie szaranczą zyiący iak się znią obchodzą	429
Ludzie dzicy nago chodzący	432
Ludzie dzicy Cynamini, ich zwyczaie	455
Ludzie dzicy Ichthiophagi. ich obyczaie	
Ludzie monstra Afrykanskie	456
Luneburg Xięstwo	69
Lutra urodzenie, powołanie do Zakonu. Grob	74
Luter potępiony na Concilium Trydentskim	59
Luterska Sekta Confessyą czyniła w Auszpurgu	63
Lutrzy muszą spiewac w Wrocławiu Salve Regina	99
Lutrzy muszą spiewac Kurs. y Mszą	68
Luxemburg Xięstwo	106
Luzacya Prowincya, z kim graniczy	76
Lwy brunatne	472
Lotrow wiszących około Zbawiciela Imiona	321
S. Lucyi Oyczyzna	161
S. Lucyi Wyspa	483
Luk do strzelania kto wymyślił	539
Macedonia. Granice. Podział	249
Macedonianow herezya potępiona	246
Machometani z kąd się zowią	240
Machometa zycie	241
Machometa następcy y Cesarze	242

Machometa Oyczyzna. y Grob	331
Madera wyspa	452
Madagascar wyspa. iakie tam obycraie y ludzie	454
Magdeburg Xięstwo	
Magielanska ziemia	478
Magielanus zabity na Wyspach	186
Magister Sacri Palatij	13
Maiorka. Minorka. Iwika. wyspy. obycraie tamecznych	228
Malabar Panstwo	370
Malaka Kray	375
Malarska sztuka iak dawna	539
Maldawy wyspy	400
Malta wyspa. Jey wielkosc. darowanie. Maltanscy kawalerowie zkąd wygnani	161.
Malta niema: ziemi do siania zboza. zadney szkodliwy gadziny, bo nawet przyniesiona zdycka	162
Malta ma kamienice z ciosanego kamienia	163
S. Małgorzaty Kortonskiey Oyczyzna	158
S. Małgorzaty Meczennicki Oyczyzna	328
Małpa bardzo ciekawą rzecz uczyniła	371
Mandura Xięstwo	372
Mantua. Miasto dawnieysze niz Rzym	148
Manna z rosą spływa	464
Marcellianow sekta potępiona	246
S. Marcina Papieza Oyczyzna	155
Marcin de Valencya szczepił Wiarę S. w Ameryce	462
S. Marcina Wyspa	483
Margarita Wyspa naywięcey w perły obfituie	484
Martinika Wyspa	483
N. P. MARIA w ktorym roku zaslubiona &c &c	548
S. Marya Magdalena zkąd imię wzięła	551
S. Maryi Magdaleny mieysce smierci	198
Marygalanta wyspa	483
Matapa Kray	469
Matka iedna urodziła dzieci 365. a druga, 9.	190
Medya Prowincya fol: 341. item	343
Medycyne kto wymyslił	539
Medyolan Xięstwo. Medyolanu Miasta wspaniałosc	144
Mechlin	107
Mekelburg Xięstwo	92
Męka Panska iak długo trwała	320
Mexyku Miasta opisanie	463

Mexyk nowy	464
Miasta kto wymyslił	530
Miasto od gradu wielkiego zruynowane	195
Miasto wystawione na pamiątkę Konia Bucefała	249
Miast 5 Sodomskim ogniem spalonych	322
Miasto 100 mil maiące	390
Miesiącow nazwiska zkąd maią początek	541
Miesiące iak zowią Zydzi. Turcy &c	552
Mikołaia IV. Papieza Oyczyzna	152
Milo wyspa ma srebrną zupę	256
Mingrelia kray, tych ludzi złe obyczaie	333
Minimorum Zakon kiedy fundowany	23
Minister Datarius Officyalista Papieski	13
Miny woienne kto wymyslił	539
Miodu naywięcey na liściach	344
Miod zbierac od pszczoł kto wymyslił	539
Misia Prowincya	326
Misnia Margrabstwo	75
Missyonarzow Zakon iak dawny	23
Mitleno Wyspa	256
Modena Xięstwo	145
Mogacki Elektorat	70
Moluki wyspy	376
Monoemugi krolestwo	452
Monomotapa Cesarstwo, tameczne obyczaie	452
Monetę srebrną y złotą kto wymyslił	251
Moneta papierowa czterograniasta	412
Monarchia Cesarzow Zachodnich iak długo wakuie	30
Monferat Xięstwo	144
Monsia wyspa	454
Monoculi, toiest ludzie o iednym oku	456
Monotelitow sekta potępiona	246
Monstrum morskie, co okręt z ludźmi połknie	379
Monstrum morskie ziadaiące ryby Kokien	179
Monstra morskie dwa wielkie	180
Monstrum morskie o II rogach	182
Morawa Xięstwo dla tytułu	100
Morea półwysep należał do Wenetow	252
po Morzu ieździć kto nauczył y naypierwszy ieździł	251
w Morzu y na morzu ciekawości	498
Morze czerwone iak wielkie	332
Morza opisane znayduiące się na Turecie	304

Morze umarłe iak zarazliwe - - - - - - - - - 322
Morze Tyberyadzkie iak wielkie - - - - - - - - 323
w Morzu umarłym nic nie utonie - - - - - - - - 323
Moschos Narodu obyczaie - - - - - - - - - - 490
Moskwa. Jey początek. Carowie Moskiewscy - - - - 229
Moskwy Granice. Długosc. Szerokosc. - - - - - - 238
Mostow w Mieście 12000 - - - - - - - - - - 390
Mosty pod ktore okręty podchodzą - - - - - - - 390
Moxos Prowincya sub Zona torrida - - - - - - -
Multanska ziemia, należała do Polski - - - - - 247
Munsterskie Biskupstwo - - - - - - - - - - 94
Mury około miast kto wymyślił - - - - - - - - 539
Mur 40 mil długosci - - - - - - - - - - - 387
Murcya krolestwo - - - - - - - - - - - 224
Murzynska Ziemia - - - - - - - - - - 428
Murzyn iak długo trwa bez iedzenia - - - - - - 430
Murzynskie wyspy - - - - - - - - - - - 454
Mutis kray - - - - - - - - - - - - 497
Muzyka y Towy kto wynalazł - - - - - - - 255
Nahudy ryba morska z rogiem długim - - - - - 183
Namioty kto wynalazł - - - - - - - - - 538
Namur Prowincya - - - - - - - - - - - 105
Napoy z ryzu, wino przechodzi - - - - - - - 412
Narod. Kompania 2 boycow zwana - - - - - - - 351
Narodzenie Chrystusa Pana - - - - - - - - 315
Nasamonowie rozboynicy morski - - - - - - - 426
Natolia własna - - - - - - - - - - - 325
Nauczycielow w Indyi iak szanuią - - - - - - 385
Nawarra. Jey podział - - - - - - - - - - 220
Nawarry krolestwo iak długo trwało - - - - - 221
Naxa wyspa, gdzie ludzie rzadko chorują - - - - 256
Neapolitanskie krolestwo - - - - - - - - - 156
Nero Cesarz. Za tego Chrystus Pan umęczony - - - 32
Neron Cesarz okrutnik - - - - - - - - - - 32
Neron Cesarz okrutnik wnętrznosci dobyć kazał - - - 159
Neron Matce swoiey wnętrznosci dobyć kazał - - - 377
Nici przędą z skory drzewa na materye - - - - - 465
Nici przędą z trawy - - - - - - - - - - 96
Niemieckiego. Państwa, Akademie, mosty bo sławne - - - 101
w Niemczech ktorego wieku zaszczepiona Wiara S. - - - 102
Niemcy nizsze to iest Belgium albo Niderland - - - - 23
Niepokalanego Poczęcia Zakonnice iak dawno fundowane

Niewiasta dla siebie potrzebowała na kolacyą 20000 tyrfow	253
Niewiasty zwyciężyły w batalij - - - - - - - - -	214
Niewiast kara wielka - - - - - - - - - - - - -	170
Niewiasty umieiętnieysze niż męszczyzny - - - - - - -	347
Niewiasty dla czego zęby sobie czernią - - - - - - -	376
Niewiasty orężem uzbroione chodzą - - - - - - - - -	386
Niewiasty murzynskie woienne - - - - - - - -	420
Niewiasty około roli robią - - - - - - - - -	431
Niewiasty w 9 miesięcy rodzą, po troie albo czworo dzieci -	437
Niewiasta gdy porodzi mąż zanię połog leży - - - -	455
Niewinniątek wyciętych od Heroda wiele - - - - -	310
Niewinniątko wrzucaią w rozpaloną statuę - - - -	400
Niewolnika kupionego biią rozgami - - - - - - - -	384
Nigrepont wyspa - - - - - - - - - - - - -	255
Nil rzeka kiedy wylewa - - - - - - - - - -	430
Nilandya - - - - - - - - - - - -	200
Ninden Biskupstwo zamienione w Xięstwo - - - -	94
Niniwe Miasto było w Assyrij - - - - - - - -	330
Niscya wyspa wydaie marmur z cętkami - - - - -	256
Noc przez 3. miesiące, y dzień przez 3. miesiące - - -	174
Norbertanie kiedy fundowani - - - - - - - -	23
Normandya imię z kąd ma - - - - - - - -	194
Norwegia. Jey granice, długosc, szerokosc - - - -	173
w Norwegij mrozy tęgie, zwierza dzikiego dosyc - - -	174
Nosinowogrod gdzie puszcze wielkie - - - - - -	231
Nowazembla wyspa, natura y obyczaie tamtych ludzi	185
Nowogrod należał do Litwy - - - - - - - - -	231
Nubia. Jey wielkosc, y obfitosc - - - - - - -	442
Nubij. Sądy, kara, moneta, iarmarki na ludzi, gorąca	444
Obraz N. M. Panny ieszcze przed Narodzeniem Xtusa Jey poswiecony - - - - - - - - - - - -	203
Obraz N. M. P. od S. Łukasza malowany. - - - - -	163
Obraz N M P. przemowił do S. Bernarda - - - -	72
Obraz N M P. krwią zbroczony - - - - - - - -	145
Obraz P. Jezusa od S. Łukasza malowany - - -	154
Obrazy 4. niemalowane ręką ludzką - - - - -	321
Obrona od tygrysow - - - - - - - - - -	487
Obrzezanie Chrystusa Pana - - - - - - - -	316
Obyczaie Persow dawnych y teraznieysrych - - -	336
Ocean w srodku ziemi pułnocney - - - - - -	186
Oczy farbuią w Gwinei - - - - - - - - -	431
Oficyalistowie dworu Papieskiego - - - - - -	13

Ogien widziany nad Konstantynopolem	40
Ogien z kamieni czarnych	412
Ogrod ktory ma kamienne wszystkie drzewa, liscie, kwiaty	193
Ogrod Secemanski iak byl wielki	320
Okien gdzie niemasz w domach	472
Okręty Chinskie y ceremonie na nich	396
Okrętow rewizya y ostroznosc w Japonij.	404
Okulary kto wynalazł	540
Olimp gora nayuyzsza ze wszystkich	334
Oliwne lasy w Andaluzyi	226
Organy iak dawno	540
Orka monstrum morskie bardzo szypkie	181
Orły nadzwyczayney wielkosci	256
Orokome zwierz co z człowiekiem czyni	490
Ortnaf połnocny kray Bryzgawu	66
Oruba wyspa	484
Orygenesa Oyczyzna	437
Orygenes y błędy iego potępione	246
O Orygenesie co powiedział Zbawiciel	531
Oryxonowie narod srogi, ludzi iedzą	492
Oryxa krolestwo	371
Osły leśne w Laponij	233
Osobliwosci w Ameryce	494
Osy zgdłem zabiiaiące człowieka	256
Ostrowidza figura	344
Otomanska Porta z kąd się zowie	240
Owce z rogami a barany maią po 8 rogow	175
Owce tak wielkie iak konie	472
Owoc ktory iedli pierwsi Rodzice	306
Owoce trzy razy do roku zbieraią	464
Owoc z iednego drzewa, ieden zdrowy, drugi szkodliwy.	477
Paflagonia Prowincya	326
Paiąki Taranto wielce szkodzące	159
Paiąkow wielkich paięczyna ptaka utrzyma	403
Palestyna to iest Ziemia Swięta	12
Pannymłodey wesele, bankiet y posag smieszny	481
Panna po Żołniersku wiele dokazuie nad Anglikami	204
Panny same tylko mieszkaią w Kentery, które bardzo prędko pływaią	227
Panna młoda co czyni podczas wesela	220
Panna w Roku 14. zbroyno wypędziła Turkow z wyspy	255
Panny nieczyste iak karzą w Persyi	337
Panienska cnota gdzie niema honoru	370

Panny naypiękniejsze ofiaruią bałwanom	400
Panna co czyni gdy nie może poyść za mąż	411
Państwo wielkiego Mogola	369
Panuca Prowincya y zwyczaie tameczne	466
Parma Xięstwo. Sery Parmezany naypredniejsze	140
Parnassus Gora	252
w Partyi ludzie iak Olbrzymi, a iak mocni	339
Partya czyli Irak-Agiemi	346
Pargamin kto wymyślił	539
Paryża Miasta wspaniałosc	191
Passawskie Biskupstwo	61
Pastorał Aarona gdzie	154
Pastuszkow idących do Betleem wielu było	315
Patmos wyspa, gdzie Jan S. pisał Apocalipsim	256
Patryarchaty Kościoła Rzymskiego	21
Patrimonium S. Piotra	153
S. Paulina Oyczyzna	159
Paulitow Zakonu początek	22
Pawła IV. Papieża Oyczyzna	159
S. Pawła Apostoła Oyczyzna	320
S. Pawła Pustelnika Oyczyzna	436
Pedemontium Xięstwo. Podział	143
Pegu krolestwo	374
Penba Wyspa	454
Peragwarya, kray dziki y ludzie	479
Perłowa wyspa	455
Perła kleopatry wiele kosztowała	332
Perły iak łowią	361
Perły tak wielkie iak iaia gęsie, kurze, y synogarlicy	377
Perły czerwonego koloru	399
Perpendykuły kiedy wynalezione	539
Persya. Jey początek	335
Perspektywę kto wymyślił	539
Peruwia krolestwo. Jey bogactwa. Obywatelow odzienie	474
Piarow Zakon iak dawny	23
Piasek złoty y srebrny w rzekach	464
Piasek złoty y kamyki złote w rzekach	406
Pico wyspa	452
Picus gora wyższa nad obłoki	453
Pieniądze dwa Judaszowe	224
Pieniędzy żelaznych gdzie zażywaią	431
Pierścień kto wymyślił	540

Pies morski iak wielki	157
Pigmeyczykow obyczaie	456
Pigmeyczykowie iak wysocy y gdzie mieszkaią	106
Pianym bardzo się brzydzą Indyanie	384
Pikardya. Imię z kąd ma	194
Piłata zycie	531
Piłę trącką kto wymyślił	539
S. Piotra z Alkantary Oyczyzna	218
Piorun tam nie bije gdzie iaie Strusie	426
Piramidow Egipskich opisanie	440
Piramidę wystawiła krolewna ziakiego zysku czytay	442
Pisac na piasku uczą	384
Pisarze xięg wiele ktory napisał	530
Piusa I. Papieza Oyczyzna	147
Piusa II y III. Papiezow Oyczyzna	151
Placencya Xięstwo	140
Placki pieką na słoncu z korzenia trzciny	420
Plata rzeka ma w sobie osobliwe rzeki	496
Plato czy zbawiony	531
Planet opisanie	540
Pług kto wynalazł	530
Płutno z kamienia robią y nigdy się nie spali	334
Podskarbi generalny Papieski	13
Podział świata kiedy był	320
Pogrzeby Chinow ciekawe	395
Polska. krolowie Polscy	265
Polus Arcticus. toiest środek ziemi puńnocny	186
Polisie iest iedno co Brzescie Litewskie	300
Pont. przedtym krolestwo	327
Pomerania kray nadmorski	70
Pomerania krolewska	79
Pomerania Brandeburgska	80
Porcelanę nayprzedniejszą iak robią	389
Portico wyspa w rzekach ma złoty piasek	405
Portugalia. Zadnych nie cierpi Dyssydentow	211
Portugalskich krolow powaga iak wielka	213
Portugalia komu zabrania szpady nosic. lasy ma po morancżowe. Stanow tameczných wolnosc	214
Potu krwawego wiele kropel Chrystus Pan wytoczył	320
Potwarz na katolikow o Papieża Niewiastę	169
Prawo Boskie gdzie odebrał Moyzesz	332
Prezburg Miasto chowa koronę od Anioła przyniesioną	136
Proch od kogo wynaleziony	66

Prowancya Prowincya	198
Prowincye Perskie	343
Prowincya ktora naypierwey zawoiowana w Ameryce	465
Pruskie krolestwo	107
Przysc kto nauczył	539
Prześcieradło P. Jezusa gdzie chowaią	143
Przyiaciele piorunow co robią gdy grzmi	472
Psami w iarzmach wozą rzeczy potrzebne	106
Psie pole pod Wrocławiem z kąd się zowie	99
Psy Indiiskie na smoka się rzucaią	305
Ptaki dziwne krabany nazwane	196
Ptak rosą tylko żyiący y zapachem kwiatow	462
Ptaki w nocy świecące że może przy nich iechać	404
Ptolomeusza Oyczyzna	437
Puilla Prowincya	156
Puszcza okropna w Egipcie	437
Raguska Rzeczpospolita. y Miasto z osobliwosciami	137
Ratysbonskie Biskupstwo	61
Ratzburg Biskupstwo przemienione na Xięstwo	92
Ray czyli się znayduie na ziemi	307
Reformacki Zakon iak dawno	23
Religia w Moskwie z wszystą Ceremonią	237
Remski Powiat	201
Remus y Romulus rozszerzyli mury Rzymu	31
Renu niższego Cyrkuł	69
Renu wyższego Cyrkuł	71
Rezan granicży z Ukrainą	231
Rhinoceros y iego natura	416
Rodus wyspa na ktorey był Posąg nadzwyczayny	257
Roli uprawianie kto wymyślił	437
Romania. przedtym Tracya	245
Romania przedtym Flaminia	152
Romulus brata swego zabiwszy co czynił	31
Rossya Zachodnia	232
Rouen Miasto co rok uwalnia więźnia	195
Royder ryba morska iak długa	183
Rozga Moyzeszowa gdzie	154
S. Rozy Witerbskiey Oyczyzna	153
S. Rozy Limanskiey Oyczyzna	477
Rozrywki uciesżne	505
Rubiny znayduią się w gorze	420
Rusiny z kąd nazwani	79
Ryba zwana Krowa	494

Ryba z długim rogiem	172
Ryby skrzeli nie maią	171
Ryby wielkie z brodami	254
Ryby w wodzie od zimna zdychaią	409
Ryga Wyspa na Baltyckim morzu	79
Ryby ptakami toczą w Chinach	391
Ryś y natura iego	427
Ryż czarny gdzie się rodzi	371
Ryż 4. razy do roku sieią	390
Rysofagowie z lwami woynę toczą	420
Rządy Monarchyi Europeyskich	303
Rzeki w Polszcze płynące	267
Rzeka stanęła gdy S. Etmunda wieszano	160
Rzeka ognista Lawa	159
Rzeka ognista w Sycylij	160
Rzeka złote kamyki w piasku maiąca	193
Rzeka maiąca złoty piasek	326
Rzeka szeroka na 10 mil	413
Rzeka srebrna gdzie	495
Rzeczy osobliwych w Awenionie siedm	203
Rzeźbę kto wymyślił	539
Rzymsko Niemieckiego Państwa początek	31
Rzymu fundamenta kto założył	31
Rzymu Miasta wspaniałość	154
Saby Krolowey Imię własne	445
Saba krolowa gdzie krolowała	331
Sabaitow Zakon iak dawno	23
Sabaudya. Nie cierpi Heretykow	142
Sabelianow herezya potępiona	246
Sabina Prowincya przez Niewiasty pogodzona z Rzymem	155
Sadzawka tylko w poście ryby ma.	477
Sakramentki kiedy fundowane	24
Sacra Rota Trybunał	xx
Salamandry gdzie się znayduią	414
Salomon co o sobie powiedział	531
Salsete wyspa, gdzie zimy nigdy nie masz	306
Salisburgski Arcybiskup czym się tytułuie	60
Samarya	305
Samos Wyspa. Oyczyzna Sibilli Samienskiey	256
Samson co o nim powiedział Xtus Pan	531
Samoieda Prowincya. Tatarowie Samoiedzcy	236
Sancyano Wyspa	396
Saraceni z kąd się zowią	240
Sardanapalus kądziel prządł między kobietami	329

Sardonika ziele zyty Kurczy	163
Sardynia. Imię zkąd zabiera	163
Saturnus krol pierwszy Rzymianow	31
Sawa rzeka gdzie	58
Saxonia. miała swoich Krolow	73
Saxonij wyższey Cyrkuł	74
Saxonij niższey Cyrkuł	88
Scania	205
Scarpanto wyspa. od ktorey morze zowiesię karpatyckie	256
Schirignanes Narod	492
Schitritowie Narod. ich obyczaie y obrządki	487
Scilla y Charibdes	160
Scio wyspa obfituie w Terpetynę	335
Sciopadowie. toiest ludzie z wielką nogą	457
S. Sebastyana Oyczyzna	179
Semiramis Monarchini wielkiey odwagi	320
Seris. Narod dziki y bydlęcy	470
Serwia. Z kim graniczy	136
Sewilia Miasto. przedtym zwane Hispalis	226
Siedmdziesiąt tłumaczow Pisma S.	436
Siekierę kto wymyslił	540
Signatura Gratia	11
Signatura Justitia	11
Simbola de futuris Romanis Pontificibus	7
Sita. Rzeszota kto wymyslił	540
Skała w srodku ziemi pułnocney	106
Sklawonia krolestwo. Długosc. Granice	136
Slązk tak dawny iak Polska	98
Slązk kiedy odpadł od Polski y przez co	99
Slub iak biorą Persowie	340
Slon. Jego natura y poietnosc	417
Słoniami orzą y ciężary wożą	381
Słonce maią za męszczyznę, a Xiężyc za niewiastę	377
Słowacy ktorzy to byli	70
Smoki Indyiskie iak wielkie	381
Smolensko należało do Polski	232
Sniegi ustawicznie padaią	472
Sobolow naywiększy połow	235
Soleure Miasto przed Narodzeniem Pańskim stawiane	114
Spermatojagowie czym zyią	428
Spirskie Biskupstwo	72
Spitzberg wyspa. gdzie naylepszy połow wielorybow	105

Spoleto Xięstwo — — — — — — — — — — — 155
Sporady wyspy na Archypelagu. Ich obyczaie. — — — 257
Stalimine wyspa. Iey ciekawosci — — — — — — — — 255
Stantusvalur ryba Skrzydlasta — — — — — — — — 183
Stephana III Papiera Oyczyzna — — — — — — — — 161
Stokwisru kiedy naywiększy połow — — — — — — — 172
S. Stanisława Biskupa smierc — — — — — — — — 551
Stoł z ostatniey Wieczerzy — — — — — — — — 154
Struś. Iego natura. Są głuche — — — — — — — — 425
Styrya. na Xięstwo wyniesiona od Fryderyka — — — — 56
Sumatra. Iey obywatele iak Olbrzymi. z oczyma błękitnemi 379
Sundy wyspy. — — — — — — — — — — — — — 380
Suplement rzeczy ciekawych — — — — — — — — 497
Sybille y ich Proroctwa — — — — — — — — — 542
Sybilli Kumei Oyczyzna y grob — — — — — — — 159
Syam Krolestwo — — — — — — — — — — 375
Syberya. Kray bardzo zimny. Ich żywnosc, zabawy &c — 235
Sycylia. tam bywa trzęsienie ziemi. — — — — — — 160
Symplicyusza Papiera Oyczyzna — — — — — — — 154
Synai Gora w Arabij. — — — — — — — — — — 331
Syrya własna Krolestwo — — — — — — — — — 323
Sykstusa IV. Oyczyzna — — — — — — — — — 150
Sykstusa V. Papiera Oyczyzna — — — — — — — 152
Szampania. Iey podział. — — — — — — — — — 201
Szafranu korzeń bardziey pali niżeli pieprz — — — 370
S. Szczepan kiedy ukamienowany. — — — — — — 551
Szkarłaty czym farbuią — — — — — — — — — 462
Szkocya. kiedy fundowana. Podział. Granice — — — 171
Sztychowanie obrazow kto wynalazł. — — — — — — 540
Szyszak. kopią. miecz. kto wymyślił — — — — — — 539
Szabli nie noszą przy boku, lecz na lewym ramieniu — — 430
Szwabia. Iey podział. Granice. — — — — — — — 62
Szwaycary. dzielą się na 13 kantonow — — — — — — 108
Szwecya. Iey podział. Granice — — — — — — — 204
Tabaco wyspa naywięcey ma tytoniu — — — — — — 484
Talerz z wieczerzy Xtusa Pana Smaragdowy — — — — 149
Tarachumarowie. Narod dziki — — — — — — — — 471
Taranto. Tarantowie skory z siebie zdzieraią z delicyi — — — 160
Taraska bestya ludzi pożeraiąca — — — — — — — 190
Tatarya wielka. tam ludzi zabiiaią po smierci Chana — — — 409
Tatarya Chinska — — — — — — — — — — — 411
Tatarya Moskiewska. Tatarzy Nogayscy — — — — — — 235
Tatary Machometanscy w Czeremissy — — — — — — 236
Tatarya mnieysza. toiest Perekopska — — — — — — 259
Tatarya dzika. Tatarzy zszczuplemi ustami. Perossytowie. — 410
Tatarzy surowe mięsa iadaią. winowaycow iak biią — — — 413

Tatarow zwyczaie y obyczaie rozne	114
Teatynow Zakon iak dawno	23
Teatyni gdzie naypierwey fundowani	159
Teneryffa wyspa. Jey ciekawosc	453
Tepokasowie Narod.	471
Terra firma. Kray nowego Swiata.	473
Timora wyspa.	377.
S. Tomasz Apostol gdzie umęczony	372
S. Tomasza Anielskiego Doktora Oyczyzna	159
S. Tomasza wyspa wiakie rzeczy obfituie	454
Toskania iedno co Florencya	150
Trachamures Narod. zelazo bardzo szacuią	464
Transilwania	139
Tripolis Krolestwo	422
Troycy SS. Wyspa	404
Trynitarze kiedy fundowani	23
Trzebnica Miasto. dlaczego tak nazwane	100
Trzey Krolow Imiona. podroz do Betleem	317
Trzey Krolow Oyczyzna. fol: 331. Grob.	70
Trzęsienie ziemi wielkie	159
Trunna S. Marty złota.	198
Trup się zdaie gniewac po smierci od wody	176
Trupy nie gniią na Cmętarzu u Franciszkanow	203
Trupa Tamią podczas pogrzebu	220
Tschitschimekes y Topokies ludzie srodzy	464
Tschitschimeka mat poczuie o cwiercmili	464.
Tunis Krolestwo	422
Tunking Krolestwo	376
Tureckie Panstwo. Turcy z kąd się zowią	240.
Turek co znaczy. Turcya właściwa. Rządy. Podział	245
Turcy krewnym nic nie swiadczą	333
Tygrysa natura.	345
Tygrysy iak wilki łapią	306
Tygrysy czarnym tylko ludziom szkodzą	431
Tyrol Grafstwo. Granice. Podział	50
Tyne wyspa	161
Ucieczka do Egyptu	310
Ukraina. toiest ziemia kozacka	239
Umarłemi iak postępuią Persowie	340
Umarłych Tatarzy palą	410
Umarłych grzebią siedzący	427
Umarłych w naczyniach szklanych albo glinianych chowaią	420
Urbana IV Papieża Oyczyzna	201
Urbana V. Papieża Oyczyzna. 145. Urb. VI. 159 Urb. VIII.	150
Ur Miasto było w Chaldei	330
Ut. Re. Mi. Fa. Sol. La. Kto wymyślił	151
Utrecht Miasto Oyczyzna S. Adryana VI Papieża	131
S. Ursuli z 11000 Panien. Grob.	70

Wagi y miary kto wymyslił	539
Walencya Krolestwo	224
Walentyn Cesarsz rozdzielił Cesarstwo na wschodnie y zachod.	37
Wandalowie ktory kray posiadali	78
Wapno z konch morskich palą	386
S. Wawrzynca Oyczyzna	222
Wąz morski iak wielki	182
Węgierskie Krolestwo. Jak się dostało Domowi Austryi	134
Węże pieką y iedzą	381
Węże zielone	396
Wenecya. Dozy przywileie y ceremonia.	145
Wenetowie naypierwey zazywali prochu przeciw Genuencz:	66
Weronika Twarzy Pana Jezusa	154
S. Wernera Biskupa Grob	276
Wesela dziwny ale nie piękny zwyczay	485
Westales Panien kosciol. Ich kara	154
Westfalski Cyrkuł Granice	93
Wężow nie masz na Wyspach Baleares	228
Węże Afrykanskie o dwoch albo trzech głowach	457
Wcielenie Syna Bozego gdzie było	315
Wdowa po mężu załobę odprawuie długo zamknięta	259
Wiazd Papieza na Biskupstwo Rzymskie	9
Wiaiabes Narod u ktorych opak wszysto czynią	493
Wiatru zwanego Pontias skutki	199
Wiatry przedaią Marynarzom	232
Wiatr gwałtowny iadącego zatrzyma	412
Wiele czego ucierpiał Xtus Pan przy Męce	219
Wielkanoc na Niedzielę przeniesiona.	325
Wieloryby wielorakie. iak płodzą. iak ryby łapią	177
Wieloryby na wędę łapią	185
Wielorybow połow y tłustosc.	174
Wielbłąd y iego natura	443
Wielbłądy kiedy piiaią	426
Wieza się ukłoniła S. Felixowi	199
Wiklef kiedy nauczał. potępiony na Concilium	63
Wiktora III Papieza Oyczyzna.	156
Wilk albo pies morski.	470
Winogran dwarazy zbieraią do roku	461
Wino gdzie naypierwey Noe zaszczepił	344
Wino robią z liscia	472
Wiosna prawie zawsze	460
Wirginia wyspa. Obywatelow obyczaie	469
Wirgiliusza grob	159
Wirtemberg Xięstwo	63
Wirtzburg Biskupstwo	68
S. Witalisa Papieża Oyczyzna	154
Wizytek Zakon iak dawny	23
Włochy z kąd Imię wzieły Italia	140

Włoskie Miasta wierszem Łacińskim opisane	141
Włocznia ktorą był Bok przebity P. Jezusa	154
Włosy P. Jezusa w Troi	201
Włosy N. M. P. mleko y grzebien	224
Włuczkową robotę kto wymyslił	539
Woda iak oley w ktorey y nayleksze rzeczy tonq	457
Woda się w Sol obraca	334
Wodę gdzie Moyzesz wyprowadził dla ludu	332
Wody na bydlętach sierc odmieniaiq	255
Wody wszystkie defekta ludzkie uzdrawiaiqce	157
Woda palqca się, że iesc przy niey gotuiq	104
Wodą polawszy kamienie mocno się zkliiaiq	104
Woda zimna wra y w dym się obraca	192
Woda wszystko w kamien obraca	193
Woda z Fontanny rozne figury kamienne czyni	196
Woda płomienie z siebie wydaie	199
Woda kazdą rzecz pozera	214
Woda zęby gubi	346
Wodę y o 100 mil trzeba wozic	426
Woda wydaie się iak nayczystsze złoto	473
Woiewodztwa Polskie	269
Wolinusedom wyspa Szwecka	79
Wół y osieł w stayni Betleemskiey z kąd się wzieli	315
Wołowa tłustosc iak oliwa	171
Woły y krowy bez rogow	175
Wołow wyspa	405
Wołu miedzianego do palenia ludzi kto wymyslił	539
Wołoszczyzna należała do Polski	246
Wormskie Biskupstwo	72
Wortyn Xięstwo puste dla Tatarow	231
Woyna naypierwsza Turecka z katolikami	246
Woyna Władysława z Turkami nieszczęśliwa	246
Woynę kto wymyslił	530
Wozy koła, y zaprzęganie koni kto wymyslił	326
Wroble uczone lepiey gadaiq niż papugi	467
Wyiście Xięży od Tatarow	285
Wynalazcy rożnych rzeczy	530
Wyspy znaczniejsze w Włoszech	160
Wyspa na ktorey ludzie umierac nie mogą	170
Wysp wiele należy do Turcyi Europeyskiey	258
Zabobony Chińczykow	392
Zakonnice od Zwiastowania kiedy fundowane	24
Zakon Trzeci S. Franciszka kiedy fundowany	24
Zakonnicy Moskiewscy maią Archimandrytow	230
Zakonnice w Moskwie Panien niemaią miedzy sobą	230
Zakonnicy w Indyi iak się zowią	304
Zangoebari Brzeg. iaki kray y w co obfituie	434
Zanzibar Wyspa	454

Zante Wyspa. Jey wielkosc	161
Zara. to iest Libia dalsza	426
Zawziętosc niewiescia w Indyi iak wielka	384
Zgb S. Amabila leczący.	193
Zgb S. Piotra	201
Zboycy nayslawnieysi morscy	422
Zboże trzeciego miesiąca zbieraią po zasianiu	465
Zegar słoneczny kto wymyslił	539
Zegar idący kto wymyslił	539
Zeenaut. Wol morski	170
Zelandya Nowa	497
Zelandya Prowincya	130
Zelazo szacowniejsze niz złoto	184
Zelazem piszą na palmowym liściu	302
Zelazo z Kamiennych kropli nayprzednieysze	309
Zelazo w wielkiey cenie.	409
Zeylan Wyspa	417
Zęby rwać kto nauczył	540
Ziele co ciało zdrowe przezyra, a rany goi	474
Ziemi centrum iak głęboko	540
Ziemia ognista y ludzie w niey dzicy	479
Ziemia Swięta. Jey długosc. szerokosc. granice	322
Ziemia krew ustanawia	255
Ziemia z ktorey płutno y sukno robią	412
Ziemia trzy razy rodzi do roku	431
Ziemia nowa gdzie naturalnie dzicy ludzie	460
Ziemia australna	497
Ziphius. Pies morski	181
Zimy nigdy nie masz w Prowincyach południowych	309
Zimy nigdy nie masz w Algier.	422
Złodzieiow kara ciężka w Chinach	390
Złotem tkac materye kto nauczył	326
Zniwo dwa razy do roku	381
Zokotara wyspa obfituie w Aloes	455
Zony wiarołomne iak karzą Persowie	337
Zony u Rodzicow Kupuią Persowie	338
Zone w Indyi za parę wołow Kupuią	382
Zony się palą na studze z mężami.	383
Zony Tatarskie o wszystko się starają	414
Zony zabiiaią Mężowie na ofiarę smierci	400
Zrzodło siwerki czyni ludzi	170
Zrzodło kolor wełny odmienia	176
Zrzodło winem płynące	256
Zrzodło oley wydaie z siebie	343
Zrodło smołę czarną wydaie	472
Zrzodło smołę czerwoną wydaie	472
Zrzebię naydelikatnieysza potrawa Tatarom	259
Zwierciadło przeciwnie pokazuiące	151
Zwierzęta w Indyi większe niz gdzieindziey	381

Zwierz w sobie dzieci chowa przed niebespieczenstwem - - - 466
Zwierz dziwny w Ameryce - - - - - - - - - - 505
Zwingliusz potępiony na Concilium - - - - - - - - - 59
Zwyczaie ciekawe Indyanow Wschodnich - - - - - - 382
Życie ludzi dzikich podobnieysze do bestyi - - - - - 380
Żydowska ziemia co zamyka w sobie - - - - - - - 305
Żydzi za co płacą kozugales ℔ - - - - - - - - 534
Zygmunt Cesarz służąc na Dyakony spiewał Ewangelią 63
Żywe srebro y prezmentale w Andaluzyi - - - - - - 226.

REGIESTR KROLESTW SWIATA

	Folio
Abissynia	445
Aborygenow	
Accara	430
Achen	379
Adel	435
Agades	428
Ago	449
Aladulia	328
Albania	250
Algarbia	212
Algier	422
Amara	449
Andaluzya	225
Anglia	166
Angola	431
Angote	449
Aracan	375
Ardea	435
Aragonia	221
Armenia	328
Asem	374
Astrahan	235
Asturya	226
Assyrya	328
Ateny	251
Ava	374
Banze	432
Barka	422
Barnagnes	449
Batan	379
Batykala	372
Batecolon	420
Bengala	370
Benini	430
Berdon	426
Bisnagar	370
Bitynia	326
Borneo	378
Borno	426
Bosnia	138
Brytania wielka	165
Brytania mniejsza	195
Buzia	422
Bulgarya	236
Burgundya	200
Cambaia	369
Camboia	376
Cande	420
Cano	428
Canola	378
Capadocya	327
Carnagas	435
Cassena	428
Chili	478
China	387
Colmuchi	420
Congo	431
Coryat	235
Czechy	97
Dalmacya	137
Dangola	430
Dania	173
Dankali	435
Dekan	370
Delfinat	198
Egipt	435
Falambuam	380
Fantym	430
Fesso	423
Fetu	430
Francya	189
Frigia	326
Galle	420
Gallicya	220
Gangara	428
Gaskonia	197
Genehoa	428
Georgia	347
Golkonda	370
Gorpoka	372
Goyam	449
Granada	225
Grecya	240
Grenadz	472
Gwinea	430
Hetrurya	
Hibernia	169
Hiszpania	215
Hiszpania Nowa	460
Jacatra	379
S. Jan.	378
Janasapitan	420
Japara	380
Jarga	246
Ichor	375
Ilirya	325
Immeryta	328
Inflanty	235
Inga	492
Jortam	379
Kalekut	370
Kamper	379
Kandya	254
Karga	426
Karya	326
Kastylia Nowa	217
Kastylia Stara	218
Katay	411
Kazan	235
Kent	166
Kiumpa	376
Kochin	370
Kochinchina	376
Konnacyen	169
Konstantyna	422
Korsyka	164
Kroacya	138
Lacedemonia	253
Lagienien	169
Laula	420
Legion	219
Lempta	426
Loango	431

Soloda - - - - - 377
Solaryngia - - - - 202
Sydya - - - - - - - 326
Macedonia - - - 249
Madagoxa - - - 435
Madura - - - 386
Maisur - - - 386
Malaka - - - 375
Maroko - - - - 424
Materam - - - 379
Mechoakan - - 461
Mechuan - - - 464
Medya - - - - 343
Melli - - - - 430
Menancabo - - 379
Merci - - - - - 166
Meroe - - - - 428
Mongalla - - - 452
Monoemugi - - 452
Monomotapa - 452
Montabana - - 452
Morawa - - - 100
Moskwa - - - 229
Mumonien - - 169
Murcya - - - 224
Narsynga - - - 372
Nawarra - - - 220
Neapol - - - - 165
Nerea - - - - 449
Nortumberland - 166
Norwegia - - - - 174
Nubia - - - - 442
Onor - - - - - 372
Ormus - - - - 346
Pacem - - - - 379
Pakiban - - - - 379
Palmira - - - - 324
Panarukan - - - 379
Paragoia - - - 378
Partya - - - - 346
Paserwan - - - 380
Patan - - - - - 375
Pedyr - - - - - 379
Pega - - - - 374
Pegu - - - - 374
Persya - - - - - 335
Peruwia - - - - 474
Polska - - - - - 265
Pont - - - - - 325
Portugalia - - - 211
Prusy - - - - - 107
Sabu - - - - - 430
Sardynia - - - -
Saxonia - - - - - 73
Schoran Madalam 386
Sennar - - - - 438
Serwia - - - - 136
Sofalla - - - - 434
Sumatra - - - - 379
Sus. - - - - - 425
Sussex - - - - 166
Syam - - - - 375
Syberya - - - 235
Sycylia - - - - 160
Syrya - - - - 323
Szkocya - - - 171
Szwecya - - - 204
Talifet - - - - 426
Tananaca - - - 420
Tanschachur - 386
Tenesa - - - 422
Ternate z - - 376
Tidory - - - - 376
Tigra - - - - 449
Tigremaon - - 449
Tombut - - - 428
Tore - - - - - 432
Transilwania - 139
Trebisond - - - 327
Tremissen - - - 422
Tripolis - - - 422
Triquinamale - 420
Trypa - - - - 374
Tuban - - - - 380
Tunking - - - 376
Tunis - - - - 422
Turyngia - - - 75
Ulton - - - - 169
Walencya - - - 224
Wegry - - - - 134
Westsex - - - - 166
Venezuela - - - 472
Vilassem - - - 420
Zanchaga - - - 426
Ziemia Swięta - 322
Zuenziga - - - 246

LANDGRAFSTWA

Hassya - - - -
Leuchtemberg - -
Nelemburg - - 65

MARGRABSTWA

Anspach - - - - 67
Brandeburgia - - 77
Burgaw - - - - 62
HochBerg - - - 62
Kutenbach - - - 67
Luzacya - - - - 77
Misnia - - - - 75
Windimar - - -

GRAFSTWA

Andegawen - - - - 61
Awelen - - - - 56
Baden - - - - - 126
Bigora - - - - 221
Blanburg - - - - 88
Blakenburg - - 88
Castel - - - - - 67
Cilli - - - - - 57
Cleve - - - - 129
Cham - - - - 59
Cylley - - - - 57
Diez - - - - - 69
Dilingen - - - - 63
Dyefolt - - - - 88
Erpach - - - - - 67
Felkirk - - - - - 58
Francheconf - - 200
Furstemberg - - 64
Goryce - - - - - 58
Gutzkow - - - - 79
Haug - - - - - 59
Hockenzollern - - 65

Hollandia ---- 131
Hollach ---- 64
Honneberg ---- 67
Hoys ---- 88
Idenstein ---- 69
Karniola sucha 58
Karstya ---- 50
Maurien ---- 143
Montbelier ---- 64
Mueertztal --- 56
Nassaw ---- 69
Nicea ---- 144
Oldemburg ---- 94
Ortemburg ---- 59
Pluten ---- 58
Reineck ---- 67
Reinstein ---- 88
Sarburg ---- 71
Sonneberg ---- 58
Spanheim --- 71
Sternsteyn ---- 59
Swerin ---- 92
Tarentai ---- 143
Toggenburg ---- 122
Tyrol ---- 58
Wallis ---- 126
Weilburg ---- 69
Wertheim ---- 67
Wisbaden ---- 69
Bregent ---- 58
Gruningien --- 64

MIASTA
catey
EUROPY

Abdera ---- 246
Abensberg ---- 60
Abrazzia ---- 251
Abscon ---- 345
Actium ---- 251
Adama ---- 322
Aden ---- 331
Aderbil ---- 343
Adrianopolis --- 246
Agra ---- 369
Agreda ---- 219
Aiamonta ---- 226
Ajomana ---- 249
Akwileia ---- 147
Akwisgran ---- 95
Alabanda ---- 326
Albanopoli ---- 250
Alcantara ---- 218
Alep ---- 323
Allesio Drin --- 250
Alexandreta --- 323
Algarbia ---- 212
Alexandrya --- 291
Alincourt ---- 191
Alkarya ---- 220
Altbulach ---- 64
Amalfi ---- 159
Amisa ---- 326
Amphiclea ---- 251
Ana ---- 331
Ananagnia --- 154
Ancona ---- 152
Andefort --- 186
Andro ---- 255
Anduxar --- 226
Angouri ---- 325
Annopol ---- 291
Antigonia ---- 251
Antiochia ---- 323
Antropoli ---- 255
Antivari ---- 250
Antyochia --- 328
Aperiopoli --- 255
Apolonia --- 246
Aqua ---- 186
Aquila ---- 159
Aquino ---- 159
Arbon ---- 63
Arcatina ---- 255
Ardachat --- 344
Aresso ---- 151
Argos ---- 253
Arkona ---- 81
Armadabat --- 369
Arona ---- 145
Arpino ---- 159
Arta ---- 251
Arta ---- 228
Ascoli ---- 152
Asora ---- 251
Assyss ---- 155
Astracham ---- 235
Atalanto ---- 255
Ateny ---- 252
Auffemburg --- 66
Augustow ---- 286
Aulida ---- 251
Aurach ---- 64
Aurstal ---- 56
Aurspurg ---- 63
Avelino ---- 159
Avenion ---- 203
Avercia ---- 196
Axiopoli ---- 246
Azera ---- 251
Bacco ---- 343
Bachaseray --- 259
Bachoera --- 343
Baden ---- 65
Bądzyn ---- 282
Banares --- 370
Bander abassy 346
Bander Congo 346
Baldenburg --- 281
Balsora ---- 331
Balnheim ---- 65
Baluklawa --- 259
Bar ---- 292
Baranow --- 285
Barcelona --- 223
Barocha --- 369
Bastia ---- 251
Batica --- 226
Batow ---- 292
Batury ---- 292
Beaune ---- 200
Beaute ---- 191
Beavais --- 191
Belem ---- 214
Belgard --- 137
Belz ---- 290
Bender ---- 247
Benewent --- 156
Bengala --- 370
Berdyczow --- 294
Beresteczko --- 291
Bermasir --- 346
Bermeo ---- 227
Betsaida --- 323
Beyern ---- 66
Biała ---- 282
Biała Cyrkiew. 294
Biała ---- 300

Białogrod - - - - 247
Białykamien - - 287
Biecz - - - - - 282
Bielsk - - 276 - 286
Bielsk - - - - - 278
Bilbao - - - - - 227
Biligan - - - - 344
Billigratz - - - - 58
Bilgury - - - - 346
Bischofzel - - - - 63
Błonsk - - - - 276
Bobrow - - - - - 301
Bobrowniki - - - 275
Bobruy - - - - 301
Bochnia - - - - 282
Bochustaw - - - 294
Bolestawiec - - 271
Bolestaw - - - - - 98
Bolemow - - - - 278
Bolsena - - - - 153
Bona - - - - - 70
Bondita - - - - 251
Bonifacio - - - - 255
Bononia - - - - - 141
Borg - - - - - 208
Borownica - - - 293
Borysow - - - - 299
Borzęcin - - - - 285
Borzechow - - - 281
Bourde aux - - - 196
Bractaw - - - - 292
Braga - - - - - 214
Brahin - - - - - 301
Bracla - - - - 246
Branao - - - - - 60
Brankon - - - - 199
Bransk - - - - 286
Braskowa - - - 246
Briankon - - - - 199
Bryzag - - - - - 66
Bryzgaw - - - - 66
Brodnica - - - - 279
Brody - - - - - 291
Brughausen - - - 60
Brzescie - - - - 274
Brzescie Litewsk: 300
Brzeziny - - - - 273
Bucherest - - - 246
Buczac - - - - 292
Buczniow - - - 289
Buczyn - - - - 293
Bulach - - - - - 64
Burgos - - - - - 219
Burkrain - - - - - 61
Bursa - - - - - 325
Busk - - - - - - 290
Busseret - - - - 331
Butrota - - - - - 251
Byellin - - - - - 282
Bygdoszcz - - - - 275
Cabaru - - - - - 186
Cadix - - - - - - 226
Calahora - - - - 219
Calami - - - - - - 235
Calidon - - - - 251
Cambaia - - - - 369
Cambiel - - - - 346
Cavalla - - - - - 249
Cardua - - - - - 226
Cassandria - - - - 249
Castelnaudary - - 197
Castelrampo - - 249
Castel torneze - - 253
Castin - - - - - 347
Castri - - - - - 326
Catapina - - - - 255
Caristo - - - - 255
Cehoim - - - - - 322
Cell. - - - - - - - 56
Cerasus - - - - 327
Ceratom - - - - 255
Chaors - - - - - 196
Chatignan - - - - 370
Chelles - - - - - 191
Chełm - - - - - - 289
Chełmno - - - - - 279
Chełmza - - - - 279
Chelles - - - - - 191
Cheronea - - - - 251
Cheres - - - - - 251
Chetina - - - - 255
Chęciny - - - - 285
Chiety - - - - - 159
Chioutaie - - - - 325
Chiustango - - - 246
Chmielnik - - - 292
Chocim - - - - - 247
Chrepteiow - - - 292
Christianopel - 206
Chum - - - - - 345
Citadella - - - - 228
Chupuleti - - - - 348
Cilli - - - - - - 57
Citro - - - - - - 249
Chinkar - - - 344
Clasomena - - - - 325
Clermont - - - - 193
Comane - - - - - 327
Come - - - - - - 145
Comenisa - - - - 251
Conimbri - - - - 214
Corint - - - - - - 253
Coron - - - - - - 253
Coronea - - - - 251
Corosaim - - - - 323
Contessa - - - - 249
Cortonese - - - - 255
Cotatis - - - - - 348
Creuza - - - - - - 251
Cresonela - - - - 255
Crossona - - - - 246
Cypsella - - - - 246
Cylley - - - - - - 57
Cysteaux - - - - 200
Czarnowce - - - 247
Czarydka - - - 235
Czaslaw - - - - - 98
Czechow - - - - 285
Czehryn - - - - 293
Czeczersk - - - 301
Czerkasy - - - 293
Czerniechow - - - 294
Czerno iar - - - - 235
Czersko - - - - 277
Czerwinsk - - - 277
Czerwonogrod - - 292
Częstochowa - - 282
Człuchow - - - 281
Czorstkow - - - 292
Daca - - - - - - 370
Daman - - - - 369
Damaszek - - - 306
Darcy - - - - - 346
Dąbrowica - - - 300
Delfy - - - - - - 252
S. Denis - - - - 191
Derbent - - - - 343
Dictamo - - - - 255
Dobrzyn - - - - 275
Domianow - - - 292
S. Dominik - - - 221
Donawert - - - - - 60
Drezno - - - - - 75

Drochice - - - - 286
Drochobyce - - - 287
Druzbaki - - - 282
Drzewica - - - - 285
Dubno - - - - 291
Dukla - - - - 285
Duklinge - - - - 64
Duneburg - - - - 302
Duninow - - - - 274
Durango - - - - 227
Durazo - - - - - 250
Durlach - - - - 65
Dyarberk - - - - 330
Dybow - - - - - 275
Dyion - - - - 200
Dymidz - - - - 292
Dzieszna - - - - 299
Dzwinogrod - - - 292
Ebenfurt - - - - - 56
Edelo - - - - - 255
Efes - - - - - 325
Egra - - - - - - 90
Elabas - - - - - 370
Elbląk - - - - - 280
Elinero - - - - - 255
Emboli - - - - - 249
Emona - - - - - 246
Engen - - - - - 66
Epidaure - - - - 253
Eisenach - - - - 76
Eretrea - - - - - 255
Erfort - - - - - 76
Erisso - - - - - 249
Eriwan - - - - 344
Escalone - - - - 226
Escia - - - - - 226
Estingen - - - - 64
Fanaro - - - - - 251
Faucon - - - - 198
Fausal - - - - 251
Feldkirk - - - - 62
Ferraria - - - - 141
Fillippopolis - - 246
Filippi - - - - - 249
Firk - - - - - 346
Florencya - - - 150
Folia - - - - - 326
Frankfort - - - - 72
Freisingen - - - - 61
Friburg - - - - 66
Fridberg - - - - 60
Furstemberg - - - 66
Fustenfeld - - - 60
Garspach - - - - 65
Garwolin - - - 277
Gąbin - - - - - 278
Gdansk - - - - 281
Gegenbach - - - - 66
Genua - - - - 141
S. Germain en laye. 191
Ghori - - - - - 348
Gibraltar - - - 226
Girapetra - - - 255
Glatz - - - - - - 98
Gliniany - - - - 287
Głogow - - - - - 285
Gniazdy - - - - 282
Gniewkow - - - 275
Gniezno - - - - 270
Gniew - - - - 281
Golub - - - - 279
Gomora - - - - 322
Gora - - - - - 277
Gorlice - - - - 282
Gostyn - - - - 278
Gota - - - - - - 76
Goura - - - - 370
Grabow - - - - 217
Grabowiec - - - 290
Granda - - - - 225
Gratz - - - - - - 57
Grezivodan - - - 199
Grimi - - - - 340
Grodek - - - - 287
Gros Cuczis - - - 56
Grotina - - - - 255
Grudziądz - - - 279
Grustyna - - - - 235
Grybow - - - - 282
Gurk - - - - - - 57
Gwadel - - - - 346
Gwadueldulceindu 346
Gwernika - - - 227
Hadziacz - - - 293
Halbron - - - - 64
Halicarnas - - - 326
Halicz - - - - - 289
Hama - - - - - 323
Hamersztyn - - - 281
Harran - - - - 330
Haslag - - - - - 66
Hehingen - - - - 66
Helsingfort - - - 208
Herat - - - - - 331
Herat - - - - - 345
Heradea - - - - 246
Herheloch - - - - 66
Hierapolis - - - 325
Hierapolis - - - - 326
Hingva - - - - - 228
Hirocum - - - - 251
Hoff - - - - - - 61
Homel - - - - - 301
Hondarroa - - - 227
Horodeslk - - - 290
Huesca - - - - 222
Human - - - - 292
Jaen - - - - - 226
Jalonik - - - - 246
Jankabon - - - - 345
Janna - - - - 251
Janow - - - - - 287
Japanin - - - - 235
Jarabath - - - - 345
Jaroslaw - - - - 287
Jassy - - - - - 247
Jazlowiec - - - - 292
Iconium - - - - 328
Jelsko - - - - 301
Jenisaskoi - - - 235
Jest - - - - - 347
Igg - - - - - - - 58
Ilza - - - - - - 285
Ingolstad - - - - 60
Inowodz - - - 237
Inowroclaw - - 275
Iolcos - - - - 251
Iotimon - - - 246
Ismaning - - - - 61
Izabelin - - - 300
Kaffa - - - - 297
Kalianowa - - - 244
Kalisz - - - - 270
Kamien - - - - 80

Kamienczyk - - - - 277
Kamieniec Podolski. 292
Kamieniec Brzeski Lite: 300
Kaniow - - - - - - 293
Karazban - - - - 344
Karazu - - - - 259
Karawaka - - - - 224
Kartagena - - - 224
Katana - - - - 160
Kaufburen - - - - 63
Kazelow - - - - 259
Kazmierz - - - 286
Kcynia - - - - 270
Kempten - - - - 63
Keniggratz - - - 90
Kercy - - - - 259
Kerman - - - 346
Kielce - - - - 285
Kiiow - - - - 239
Kiiow - - - - - 293
Kiszpork - - - 280
Klagenfurt - - - 57
Klecko - - - - 270
Kleszczelow - - - 286
Klewan - - - - 291
Klodawa - - - - 273
Knyszyn - - - - 286
Koden - - - - 300
Koffin - - - - - - 88
Kolberg - - - - - 88
Kolbuszowa - - - 285
Kolin - - - - - 277
Kolonia - - - - 70
Kock - - - - 286
Kolo - - - - - 270
Kolomyisk - - - 289
Kompostela - - 270
Konin - - - - 270
Koniecpole - - - 292
Konkolownica - 286
Konigsek - - - - 66
Konstancya - - - 63
Konstantynow - - 291
Konstat - - - - 64
Kopaygrod - - - 292
Kopperchagven - 173
Kornewburg - - - - 56
Korszan - - - - - 301
Kortona - - - - 158
Korytniki - - - 277
Korytnica - - - 290
Korzec - - - - - 291
Kowalowo - - - 274
Kowalowo - - - 279
Kozienice - - - 285
Krakow - - - - 282
Krasiczyn - - - 287
Krapnosiel - - - 301
Krasnostaw - - 289
Krasnopol - - - 289
Krosnin - - - - 287
Kruswica - - - 274
Krylow - - - - 293
Krym - - - - - 259
Krystyampol - - 290
Krzeczkow - - - 287
Krzeczow - - - 282
Krzepice - - - - 282
Krzeminiec
Krzyczew - - - 300
S. Krzyz - - - 285
Kufstein - - - - 61
Kuma - - - - - 326
Kumca - - - - 159
Kunow - - - - 285
Kuppenheim - - 65
Kurow - - - - 286
Kutno - - - - 273
Lacedemonia - - 253
Laces - - - - - 58
Lachowce - - - 291
Lagny - - - - - 191
Landaw - - - - 60
Landsberg - - - 60
Landshut - - - 60
Lar - - - - - - 346
Laredo - - - - 227
Laryssa - - - - 251
Laodycya - - - 323
Laodycya - - - 326
Lassa - - - - - 255
Latyczow - - - 292
Laubach - - - - 58
Lauffen - - - - - 61
Lauffen - - - - 64
Lawand-mynd - - 57
Lebryxa - - - - 226
Legueicio - - - 227
Lelow - - - - - 282
Lepin - - - - - 235
Lerma - - - - - 219
Letendyna - - - 255
Leuben - - - - 57
Leucretes - - - 251
Lewartow - - - 286
Leytomeryc - - - 90
Lezaysk - - - 287
Lepanto - - - - 251
Lintz - - - - - 56
Limissa - - - - 255
Lion - - - - - 192
Lipin - - - - 279
Lipno - - - - 275
Lisbona - - - - 214
Lisiatyn - - - - 287
Lityn - - - - - 292
Livadia - - - - 251
Liwa - - - - - 277
Lody - - - - - 145
Loiola - - - - - 227
Lonkor - - - - 279
Lorch - - - - - 56
Loret - - - - - 152
Loreo - - - - - 255
Lubaczow - - - 290
Lubawa - - - - 279
Lublin - - - - 286
Lubny - - - - - 293
Lubomla - - - - 289
Lubownia - - - 282
Ludsen - - - - 302
Lwow - - - - - 287
Labiszyn - - - - 275
Lancut - - - - 287
Leczna - - - - 286
Leczyca - - - - 273
Lomza - - - - 277
Lowicz - - - - 278
Luck - - - - - 291
Lukow - - - - 286
Madryt - - - - 218
Magierow - - - 290
Magnezya - - - 325

Mathon - - - - 228
Maiorka - - - - 228
Makieran - - - - 346
Makow - - - - 277
Malborg - - - - 279
Malczyce - - - - 292
Malta - - - - - 163
Malwoisya - - - - 253
Manacor - - - - 226
Mandro - - - - 255
Mankup - - - - 259
Marchdorf - - - - 63
Marbak - - - - 64
Margburg - - - - 57
Marienhaus - - - 302
Marsilia - - - - 198
Matalia - - - - 255
Mantine - - - - 253
S. Maxym - - - - 198
Meaux - - - - 191
Mechla - - - - 331
Medawun - - - - 331
Medyna - - - - 226
Medyna - - - - 331
Medyolan - - - 141
Mekka - - - - 331
Melasso - - - - 325
Melun - - - - 191
Merdyn - - - - 330
Merin - - - - - 66
Mersburg - - - - - 63
Merspurg - - - - - 58
Mesburg - - - - - 60
Meskirk - - - - 66
Messena - - - - - 253
Messembria - - - 246
Messyna - - - - 160
Metelin - - - - 256
Metis - - - - - 203
Metona - - - - 353
Miastkow - - - - 277
Mielniki - - - - 286
Miedzyrzyc - - - 269
Miedzyrzyc - - - 291
Milet - - - - - 325
Minda - - - - - 326
Minolo - - - - 255
Minsko - - - - 301
Mirachow - - - - 281
Mirogrod - - - - 293
Mistelbach - - - 56
Mława - - - - - 276
Modon - - - - 253
Mogilno - - - - 270
Mohylow - - - - 301
Montalto - - - - 152
Montemajor - - - 226
Monte S. Angelo. 159
Montfort - - - - 66
Montmorency - - 191
Montpellier - - - 197
Moskow - - - - 231
Mosoul - - - - 330
Mostow - - - - 290
Mozyn - - - - 301
Moszczyce - - - 287
Moszna - - - - 293
Mscistaw - - - 301
Mszczonow - - - 270
Mrzygłod - - - 287
Mukarow - - - - 292
Mulcheim - - - 66
Muldawa - - - 90
Munich - - - - - 60
Murek - - - - - 57
Murzynow - - - 275
Nakło - - - - - 270
Narew - - - - 286
Navarin - - - 253
Nazareth - - - 323
Nazians - - - 327
Neapol - - - - 158
Nesibin - - - - 330
Nessia - - - - 255
Neocesarea - - 327
Neustad - - - - 56
Neustad - - - - 60
Neustad - - - 64
Nicea - - - - - 325
Nicomedya - - 325
Niechorow - - - 292
Niemirow - - - 292
Niemiec - - - 247
Niebla - - - 226
Nieszawa - - - 274
Nicopolis - - - 246
Nigrepont - - - 255
Nions - - - - 199
Nizyn - - - - 293
Nola - - - - - 159
Norcya - - - - 155
Noremberg - - - - 96
Nortlinga - - - 64
Now - - - - - 281
Novo - - - - 255
Nowogrod - - - 269
Nowogrod - - - 294
Nowemiasto - - 277
Nowemiasto - - 279
Nytych - - - - 280
Oborniki - - - 269
Oczakow - - - - 247
Odolanow - - - 270
Oeting - - - - - 64
Okopy S. Troycy - 292
Olesko - - - - 291
Olerno - - - - 255
Oliwa - - - - 281
Olpa - - - - 251
Olsztyn - - - 282
Opatow - - - 285
Opocno - - - 285
Opole - - - - 286
Olyka - - - - 291
Orchomen - - - 251
Orduna - - - 227
Orpha - - - - 330
Ortomena - - 251
Orsza - - - - 299
Orwieto - - - 154
Osiek - - - - 277
Osiek - - - 281
Osmiana - - - 296
Oster Howen - - - 60
Ostrog - - - - 291
Ostrow - - - - 277
Ostrolek - - - 277
Ostrz - - - - - 293
Ossuna - - - 226
Ostrzeszow - - 271
Oswiecim - - - 282
Owrocz - - - 294
Padwa - - - - 147
Paleocastro - - 255
Palma - - - 226

Palmira - - - - - 323
Palerno - - - - - 161
Palos - - - - - - 226
Paniowice - - - - 292
Panorm - - - - - 160
Panorma - - - - - 251
Panonia - - - - - 255
Pantico - - - - - 259
Parchow - - - - 281
Partenope - - - - 141
Paryż - - - - - 191
Parczow - - - - - 286
Pagaza - - - - - 251
Passigniano - - - 155
Patana - - - - 370
Patras - - - - 253
Pawia - - - - - 145
Paula - - - - 160
Pella - - - - - 249
Penico - - - - - 255
Peplin - - - - 281
Perekop - - - - 259
Pergam - - - - 326
Perewołoczna - 293
Perintha - - - 246
Periasław - - - 293
Pessyn - - - - - 325
Petlaw - - - - - 57
Piasecno - - - 277
Piaski - - - - 286
Pieczary - - - - 293
Piekuszow - - - 285
Pilcza - - - - 282
Pilzno - - - - 285
Pinczow - - - - 282
Pinsk - - - - 300
Piotrkow - - - 271
Piotrowin - - - 285
Pfortzheim - - - 65
Platea - - - - 251
Płock - - - - - 276
Płonsk - - - 276
Płonne - - - - 291
Płoskirow - - - 292
Pobiedziska - - 270
Podhorce - - - - 287
Podkamienie - - 291
Podoleniec - - - 282
Poissy - - - - - 191
Pokrzywnica - - 279
Pollencya - - - 228
Połaniec - - - 285
Połock - - - - - 299
Połonne - - - - 291
Pontoise - - - 191
Porto - - - - - 214
Portogalette - - 227
Port S. Maria - 226
Port Real - - - 226
Powiedz - - - - 270
Poznan - - - - 269
Praga - - - - 96
Praga - - - - - 251
Prasnysz - - - - 277
Pratulin - - - - 300
Premonstrat - - 191
Preveza - - - - 251
Priena - - - - 326
Propoysk - - - 301
Pruk - - - - - 57
Pruk - - - - 60
Przedborz - - - 285
Przedek - - - - 274
Przemysl - - - 287
Przytusk - - - 293
Przysucha - - - 285
Puck - - - - - 281
Puicerda - - - - 223
Puławy - - - - 285
Pułtawa - - - 293
Pułtusk - - - - 277
Putywel - - - 293
Puzolo - - - - 159
Pyzdry - - - - 270
Racigz - - - - 276
Radom - - - - 271
Radom - - - - 285
Radomsk - - - 285
Radomysl - - - 301
Radosirkow - - 301
Radoszyce - - - 285
Radziecow - - - 274
Radziwiłow - - 299
Radzyn - - - - 279
Radzyn - - - - 286
Ragmehela - - - 370
Rakow - - - - 285
Ratisbona - - - 59
Ratnensk - - - 289
Rauris - - - - - 61
Rawa - - - - 278
Rawenna - - - - 152
Raygrodzk - - 286
Rein - - - - - 60
Rekelsburg - - - 57
Remini - - - - 152
Reshet - - - - 344
Reyhental - - - 61
Riom - - - - 193
Robczyca - - - 285
Rochaczow - - - 301
Rodolverde - - - 58
Rogozno - - - 269
Rogozno - - - 279
Rotenburg - - - 61
Rotweil - - - - 66
Rouen - - - - 195
Rozan - - - - 277
Rozano - - - - - 160
Rubieszow - - - 289
Ryczywoł - - - 285
Ryka - - - - - 330
Ryki - - - - 285
Rypin - - - - - 275
Rysiczow - - - 293
Rzeczycza - - - 301
Rzeszow - - - 287
Rzym - - - - 141
Saind Cloud - - 191
Salerno - - - - 159
Salisburg - - - 61
Saloniki - - - 249
Sambor - - - - 287
Samsonow - - - 285
Sandomierz - - 285
Sanok - - - - 287
Saratow - - - - 235
Sarriack - - - 345
Sarzana - - - 150
Sawatopoli - - 384

Sądecz Nowy - - 282
Sądecz Stary - - 282
Scirò - - - - - 255
Scamahia - - - 343
Schiras - - - - 346
Schondorf - - - - 64
Schongauf - - - 60
Scutari - - - - 325
Sebaudia - - - 251
Seboim - - - - 322
Segni - - - - 154
Sebasta - - - 327
Sekaw - - - - 57
Seifsemburg - - 50
Selivrea - - - 246
Seres - - - - 249
Serock - - - - 277
Serwan - - - - 343
Sewilia - - - - 226
Sibion - - - - 58
Siderocabso - - - 240
Sieciechow - - - 285
Siedlce - - - - 285
Sielun - - - - 276
Sienna - - - - 151
Sieradz - - - 271
Sierpsk - - - 276
Siewierz - - - 283
Sigmaringen - - 66
Silistria - - - 240
Sinada - - - - 326
Sinope - - - - 326
Sirmisch - - - 136
Skała - - - - - 282
Skarszew - - - 281
Stawatycze - - - 300
Stawkow - - - - 282
Ston - - - - - 275
Smirno - - - - 325
Smolensk - - - 297
Sniatyn - - - - 289
Sochaczow - - - 270
Soczawa - - - - 247
Sobowidz - - - - 281
Sodoma - - - - 322
Sokal - - - - - 290
Sokol - - - - - 299
Sokolnica - - - 293
Solsona - - - - 223
Solec - - - - - 285
Soleure - - - - - 114
Soller - - - - - 228
Soltania - - - - 347
Solotwinsk - - - 289
Sora - - - - - 159
Spalatrum - - - 136
Sperchia - - - 251
Spir - - - - - 72
Sroda - - - - 269
Srzensk - - - 270
Stagira - - - - 249
Stalimene - - - 255
Stambul - - - 246
Stanslawow - - 277
Stargard - - - - 88
Stargard - - - 281
Starodub - - - 297
Starogrod - - - 279
Staszow - - - 285
Stayki - - - - 293
S. Stefan - - - 193
Stein - - - - - 58
Steszyca - - - 285
Stida - - - - - 90
Stobnica - - - 285
Stohoffen - - - 65
Stolpe - - - - - 88
Stratonica - - 326
Straubing - - 60
Stromeck - - - 277
Strzelno - - - 275
Stugard - - - 64
Suleiow - - - 271
Sultz - - - - 66
Surata - - - 369
Surazow - - - 286
Suzan - - - - 345
Swiecie - - - 281
Sydonia - - - 226
Syrakusy - - - 160
Szadek - - - 271
Szczurowiec - - 290
Szklow - - - - 299
Szrem - - - - 269
Sztum - - - - 280
Szydłowiec - - 285
Tanda - - - - 370
Tawa - - - - 235
Tawona - - - 150
Tarczyn - - - 277
Targorod - - - 247
Targowica - - 292
Targowisko - - - 248
Tarnopol - - - - 292
Tarnowiec - - - 287
Tarnogorsk - - - 290
Tarascon - - - 190
Tarragona - - 223
Tarsus - - - - 328
Tartakow - - - 290
Taryata - - - - 247
Tauris - - - - 343
Tczewo - - - - 281
Teby - - - - - 251
Temisvar - - - 246
Terki - - - - - 239
Terespol - - - - 300
Terni - - - - - 155
Ternowa - - - - 246
Tlumack - - - 289
Tobolsko - - - - 235
Todi - - - - - 155
Toledo - - - - 210
Tolmicko - - - 280
Tolossa - - - - 203
Tom - - - - - - 235
Tomi - - - - - 246
Torgaw - - - - 74
Torun - - - - 279
Traianopolis - - 246
Trechtymirow - 293
Trembowla - - 289
Trewir - - - - 96
Tripolis - - - 326
Troia - - - - 201
Trydent - - - 59
Trypol - - - - 293
Trzebnica - - - 99
Trzemesno - - 270
Tubingve - - - 64
Tuchola - - - 281
Tumen - - - - 235
Turschis - - - 345
Tuszyn - - - - 271
Tyflis - - - 348
Tykocin - - - 286
Tyszowiec - - 290
Ubeda - - - - 226
Ugeli - - - - 370
Ulazd - - - - 271

Ula - - - - - - - 299
Ulanow - - - - - 292
Ulm - - - - - - - 66
Uniejow - - - - - 271
Urbin - - - - - - 152
Urzędow - - - - - 285
Usiatyn - - - - - 294
Uyscie - - - - - - 270
Uyscie - - - - - 282
Waldeburg - - - - 66
Walencya - - - - 224
Walencya - - - 227
Walpo - - - - - 136
Warez - - - - - 290
Warka - - - - - 277
Warna - - - - 246
Warszawa - - - 276
Warta - - - - 271
Wasiłkow - - - 293
Wawrzynczyce - 282
Wąchocko - - - - 285
Wągrowiec - - - 270
Wąjosz - - - - 277
Wąwolnica - - - 286
Weilheim - - - - 60
Weimar - - - - 76
Wenecya - - - 141
Wergatorya - - - 235
Weringen - - - - 66
Wersen - - - - - 61
Węgrow - - - - 277
Verapolo - - - - 255
Veria - - - - - 249
Versal - - - - 191
Wesling - - - - 66
Widawa - - - - 271
Widen - - - - 56
Wieliczka - - - 282
Wielun - - - - 271
Wienna - - - - 199
Wieruszow - - - 271
Willak - - - - - 67
Willach - - - - 57
Wils-Howen - - 60
Wilno - - - - 297
Wincennes - - - 191
Wincentia - - - 147
Windin - - - - 246
Winnica - - - - 292
Wislica - - - - 285
Wisniowiec - - - 291
Wiszogrod - - - 277
Wit - - - - - - - 57
Witebsk - - - - 299
Witemberg - - - 74
Witerbo - - - - 153
Witow - - - - 271
Włodzimierz - - 291
Wolborz - - - - 271
Wolbrom - - - - 282
Wolfach - - - - 66
Wolkmark - - - 57
Wołczyn - - - - 300
Wrocław - - - - 99
Wrocławek - - - 274
Wysokie - - - - 300
Xeres - - - - 226
Zachalow - - - 301
Zakluczyn - - - 282
Zakroczym - - - 277
Zaleszczyki - - 292
Zambrow - - - 277
Zamosc - - - - 287
Zarki - - - - 282
Zasław - - - - 291
Zator - - - - 282
Zawichost - - - 285
Zawskrzyn - - - 276
Zbaraz - - - - 291
Zborow - - - 287
Zbuczyn
Zell - - - - - 61
Zell - - - - - 66
Zgierz - - - - 273
Zibith - - - - 331
Złoczow - - - 287
Zmigrod - - - 285
Zułkiew - - - 287
Zwaniec - - - 292
Zwinogrod - - 292
Zwolen - - - 285
Zydaczow - - 287
Zytomierz - - 294

HERBY całego SWIATA

Abissynia - - - - 446
Abt S. Galen - - 122
Ahnen - - - - - 84
Alzacya - - - - 72
Ameryka Południowa 473
Andaluzya - - - 225
Anglia - - - - 166
Antwerpia - - - 107
Apenzel - - - - 115
Aragonia - - - 222
Arteżya - - - - 104
Assyrya - - - 329
Austrya - - - - 54
Azya - - - - - 324
Baden - - - - 126
Badenski - - - 65
Bamberg - - - 60
Bancker - - - 87
Bart - - - - 87
Basel - - - - 113
Bawarya - - - - 60
Bawarski Elektor 51
Bazyliszek - - - 456
Bąk morski - - 103
Belenz - - - - 124
Belskie Woiewodz: 290
Berg - - - - - 96
Bergelazen - - - 86
Bernekoven - - 84
Bern - - - - 109
Biel - - - - 116
Blekingia - - - 206
Bohlen - - - - 85
Bononia - - - 153
Bonowen - - - 85
Bosnia - - - 130
Brabancya - - 103
Bractawskie Woiewodztwo - - - 292
Brandeburgski Elektor - - -
Brandeburgia - - 77
Brunswick - - - - 89

Brzeskie kuiawskie woiewodztwo - - 274
Brzeskie Litewskie woiewodztwo - - 300
Bucefał - - - - 250
Burbonia - - - 193
Burgondia - - 200
Calabria - - - 150
Campania - - - 157
Capadocya - - 327
Castor - - - - 340
Cesarstwo - - - 49
Chełminskie Woie: wodztwo - - 279
Chełmska Ziemia. 289
Cleve - - - - 129
Cynocefalowie - - 456
Czerniechowskie Wo iewodztwo - - 294
Czechy - - - - - 97
Czeskiego Elektora. 52
Dalmacya - - - - 137
Dania - - - - -
D. Putbus - - - - 83
Dobrzynska Ziemia. 275
Egipt - - - - - - 435
Ehden - - - - - - 85
Esso - - - - - - 423
Finlandia - - - - 207
Finlandia Pułno: 207
Finlandia Połu = dniowa - - - - 200
Flandria - - - - 103
Flandria - - - - 203
Florencya. - - - 150
Fraienamter - - - 127
Francya - - - - - 189
Freyburg - - - - 116
Friburg - - - - - 113
Fryzya - - - - - 133.
Gagiern - - - - - 82
Gallicya - - - - 220
Gaskonia - - - - 197
Gaster - - - - - 123
Gieldrya - - - - 106
Gieldria - - - - 132
Genefe - - - - - 128
Genua - - - - - 149
Glaris - - - - - 112
Gnieznienskie Wo: iewodztwo - - 272
Gottshaus - - - 127
Granata - - - - 225
Granson - - - - 125
Grichtten Fund.. 120
Gronigi - - - - - 133
Gutzkow - - - - 87
Gwienna - - - 196
Halicka Ziemia - 289
Hallandia - - - 205
Hannonia - - - - 104
Hannowerski Ele = ktor - - -
Hassya - - - - - 71
Hibernia - - - - 169
Hiena - - - - - 179
Hippopotamus - - 440
Hiszpania - - - 215
Hohenzollern - - 66
Holandia - - - 131
Jasmunde - - - - 82
Indya Wschodnia
Inflanckie Woiewo: drtwo - - 302
Ingrya - - - - - 234
Kalden - - - - - 85
Kaliskie Woiewodz two - - - 270
Kandya - - - - 254
Karyntya - - - - 57
Kastylia Nowa - 217
Kastylia Stara - 219
Kassubskie Xięstwo. 88
Katalonia - - - 223
Ketel - - - - - 82
Kiiowskie Woie: wodztwo - - 293
Kliwia - - - - - 95
Kolonskiego Ele: ktora - - - 50
Korsyka - - - - 164
Krackievilz - - - 84
Krakowskie Woie: wodztwo - - 282
Krassoven - - - 85
Kroacya - - - - 130
Krokodyl - - - - 439
Lancken - - - - 84
Legion - - - - 219
Lew afrykanski. 433
Leczyckie Woiewo: drtwo - - 273
Limburg - - - 105
Lion - - - - - 192
Lotaryngia - - 202
Lubelskie Woie: wodztwo - - 286
Lucern - - - - 110
Ludzie bez głow. 457
Lugarus - - - - 118
Luneburg - - - - 89
Luxemburg - - 106
Luzacya - - - - 76
Magdeburg - - - 90
Malborskie Woie: wodztwo - - 280
Malta - - - - 162
Mazowieckie Woie: iewodztwo - - 277
Mechlin - - - 107
Medya - - - 343
Medyolan - - - 144
Meintal - - - 124
Mekelburg - - 92
Milchausen - - 120
Minskie Woie = wodztwo - - 301
Mogunckiego Ele ktora - - - 50
Monstrum Morskie. 178
Monstrum Morskie. 180
Monstrum Morskie. 182
Monstrum Morskie. 179.
Monstrum Morskie. 180.
Monoculi - - - 456
Morawa - - - 100
Moskwa - - - 229
Mscisławskie Wo iewodztwo - - 300
Munsterskie Bi: skupstwo - - 94
Murte - - - - 120

Namur - - - - - 105
Nawarra - - - - 220
Neapol - - - - - 156
Neuburg - - - - 125
Nilandia - - - 209
Normandia - - 194
Normane - - - - 84
Norwegia - - - 174
Nowogrodzkie Wo:
iewodztwo - 298
Nubia - - - - 442
Ober Lundt. - - 119
Ohe - - - - - - 82
Orbe. Echalens - 115
Orka. - - - - - 181
Osły Laponskie. 233.
Osten - - - - - 86
Ostrowidz - - - 344
Oswiecimskie Xie
stwo - - - 284
Ozrocna - - - - 330
Palatini Reni Ele
ktora - -
Palenthal - - - 118
Papieski herb - - - 1
Parma - - - - 148
Parthia - - - - 346
Paselich - - - - 87
Państwa Papieskie. 152
Persya - - - - 335
Physether - - 176
Pedemontium. - - 143
Pies Indyiski - - 381
Pikardya - - - - 194
Piramidy Egipskie 441
Płockie Woiewodz: 276
Podlaskie Woiewo:
dztwo - - 286
Podolskie Woiewo:
dztwo - - 291
Polska
Portugalia - - 211
Poznanskie Woie:
wodztwo. - 269
Pomeranij - - - 70
Pomorskie Woie:
wodztwo. - 281
Placencya - - 148
Platen - - - - 86
Przemyslka Ziemia. 288
Quatren - - - - 81
Rade - - - - - 86
Ralechen - - - 81
Ralechen - - - 86
Rawskie Woiewodz:
two - - 270
Reinthal - - - 121
Rem - - - - 202
Ren - - - - - 69
Rhinoceros - - 416
Riga - - - - - 80
Rotermund - - - 81
Ruskie Woiewodz:
two - - 287
Ryś - - - - - 427
Sabaudia - - - 142
Sabea - - - - 331
Sandomierskie Wo
iewodztwo - 285
Sanocka Ziemia. 288
Sardynia - - - - 163
Sargans - - - - 117
Saskiego Elektora. 53
Saxonia - - - - 73
Sądecki Powiat - 283
Scania - - - - - 205
Schat - - - - 114
Schelen - - - - 83
Sciopadowie - - 457
Sclulten - - - 83
Schwiz - - - - 111
Segebaden - - - 82
Serwia - - - - 136
Sieradzkie Woie:
wodztwo - 271
Sklawonia - - - 136
Slask - - - - - 99
Slon - - - - - 417
Smok Indyiski. 381
Smolenskie Woie:
wodztwo - 298
Soloturn - - - - 114
Stanusvalur - 183
Stevenoven - - 83
Stormaria - - - 91
Struś - - - - 425
Styria - - - - 56
Sycylia - - - - 160
Szaffhausen - 121
Szczecin - - - 87
Szkocya - - - - 171
Szwabia - - - - - 61
Szwarcburg - - 129
Szwecya - - - - 204
Tatarya Wielka - 409
Tatarya Chinska. 411
Toggenburg - - 122
Trasisalania - - 132
Transilwania - - 139
Trewirski Elektor - 51
Trockie Woiewodz: 297
Turgou - - - - - 123
Turyngia - - - - 76
Tygrys - - - - 345
Tyrol - - - - - 58
Untelwald - - - 111
Uri - - - - - - 110
Utrecht - - - - 131
Wagria - - - - 91
Walencya - - - 224
Wallis - - - - 126
Wąż morski - - - 182
Wenecya - - - - 146
Werdenberg - - 117
Westfalia - - - 93
Wetlin. Worms - - 119
Wielbłąd - - - - 443
Wieluńska Ziemia. 272
Wielkie Xięstwo Lit: 295
Wieloryb - - - 177
Wilk albo pies morski. 478
Wirtemberg - - 63
Witebskie Woiewodz
two - - 299
Włochy - - - - 140
Wolgast - - - - 87
Wolinusedom - - 79
Wołoszczyzna - - 247
Wołynskie Woiewo
dztwo - - 291
Zatorskie Xięstwo. 284
Zeenaut - - - - 178
Zelandia - - - 130
Ziemia Swięta - 322
Ziphius - - - - 181
Zmudzkie Xięstwo. 302
Zug - - - - - 112
Zuhmen - - - - 83
Zurch - - - - - 109
Zydaczewski Powiat 290.

MIASTA KRAKOWA

Założone to Miasto od Kroka Monarchy ieszcze za Pogan R. P. 100

MIASTA SANDOMIRZA PIERWSZY

Założone to Miasto od Leszka Białego R. P. 1236. po zburzeniu Poganskim y te dwa kleynoty nadał im, oraz y wolnosci wielkie dla statecznosci, cnoty y prawdy Mieszczan.

MIASTA PŁOCKA.

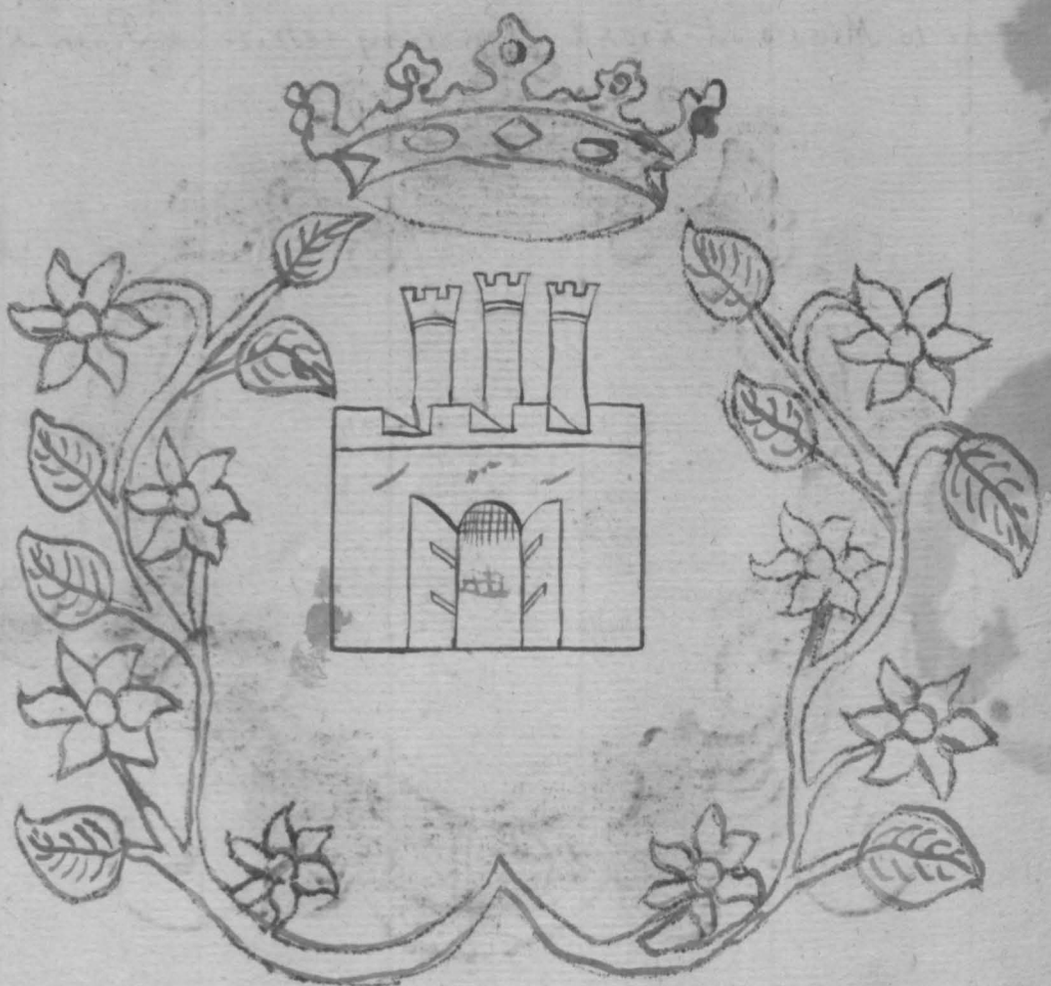

MIASTA IANDOMIRZA DRUGI.

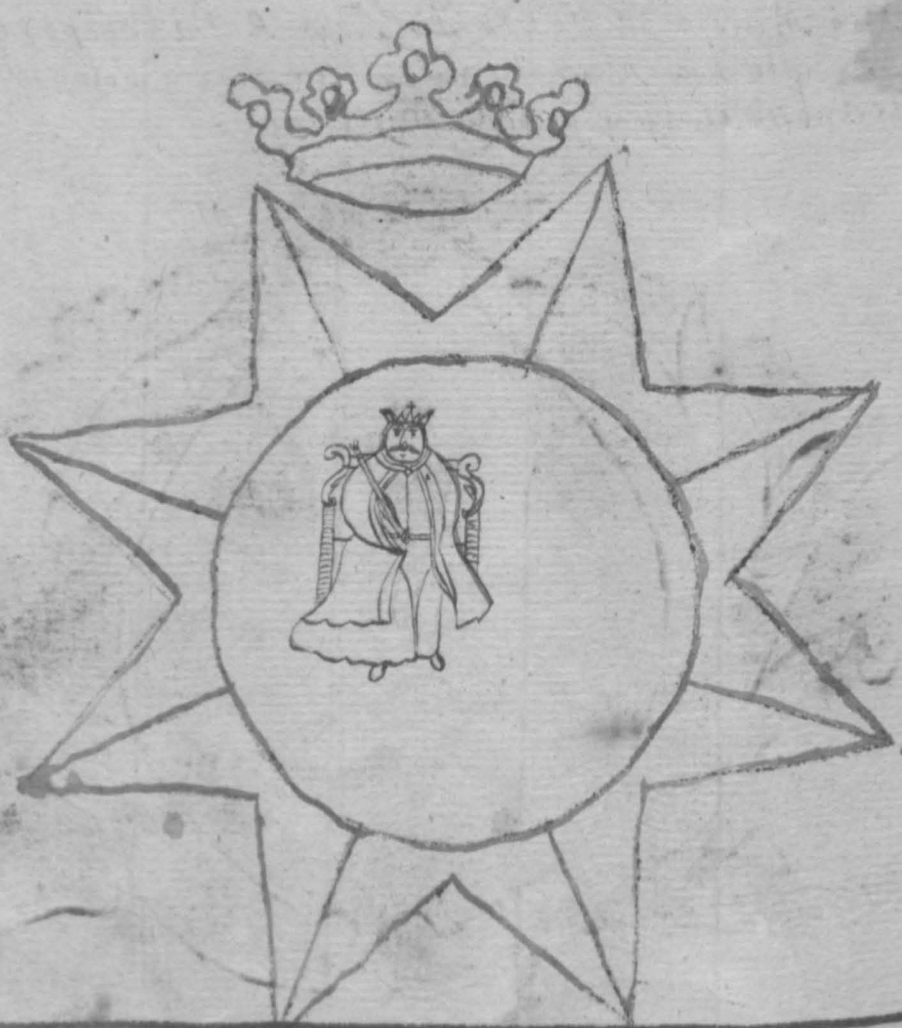

MIASTA SIERADZA.

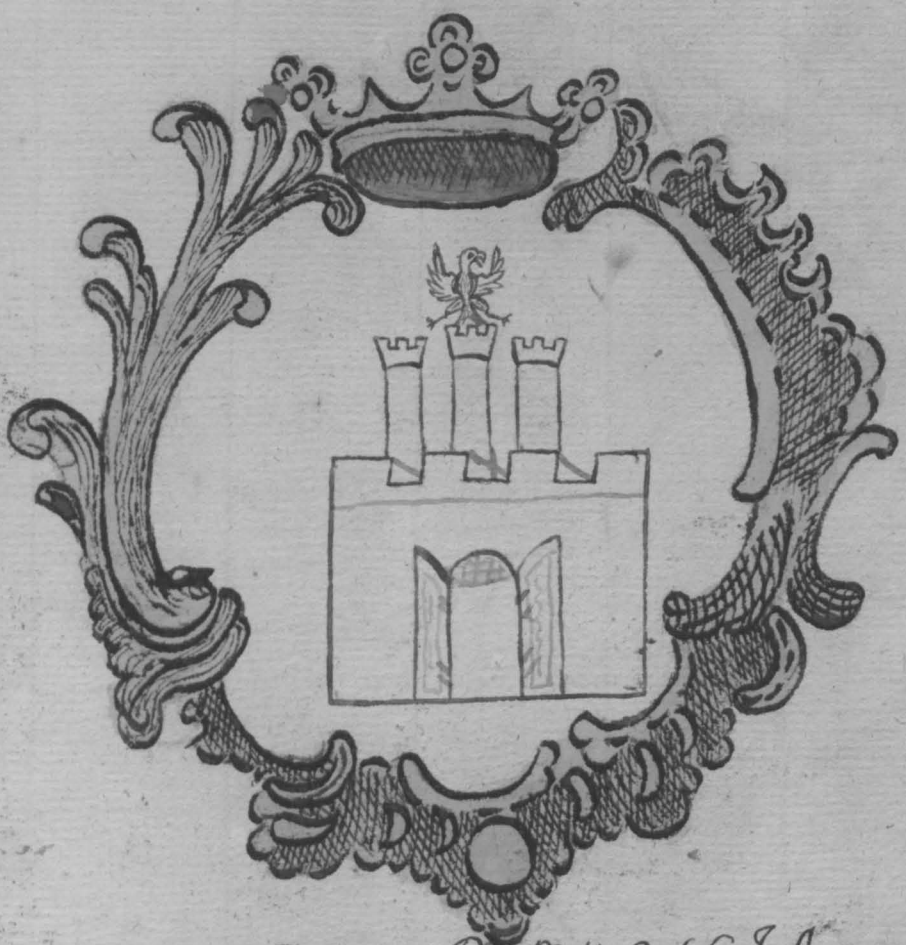

MIASTA BRZESCIA

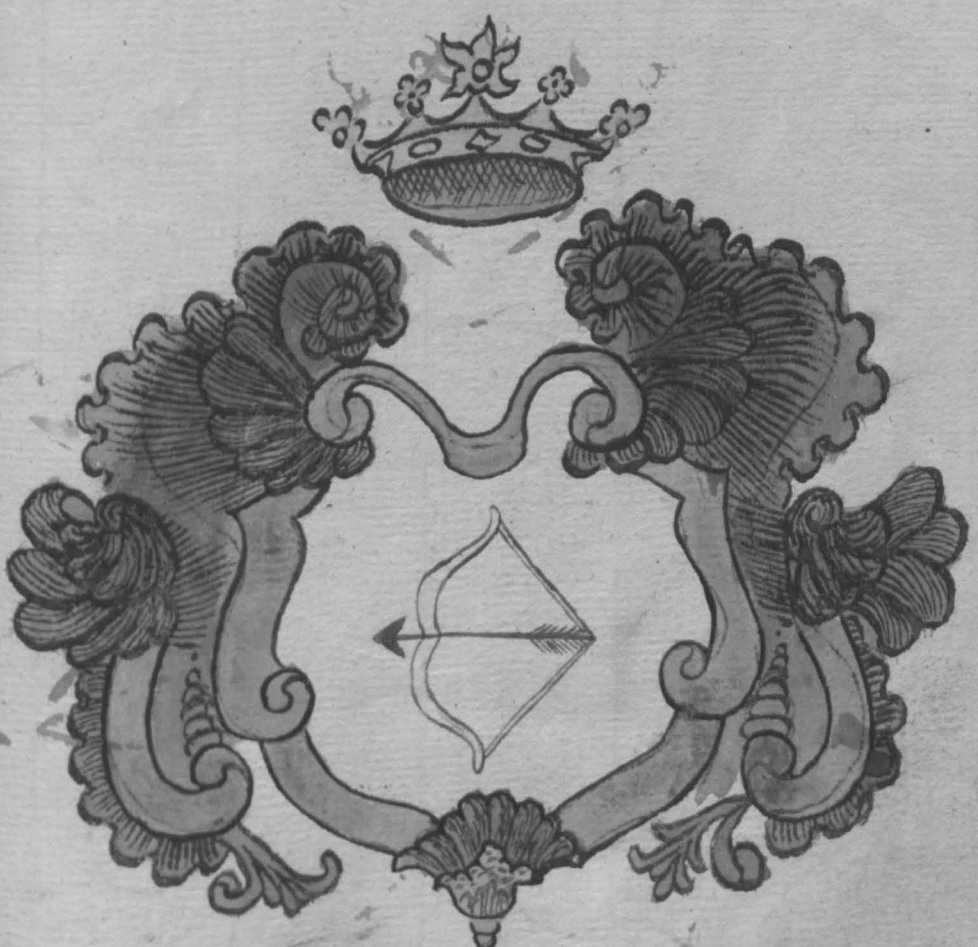

MIASTA KALISZA

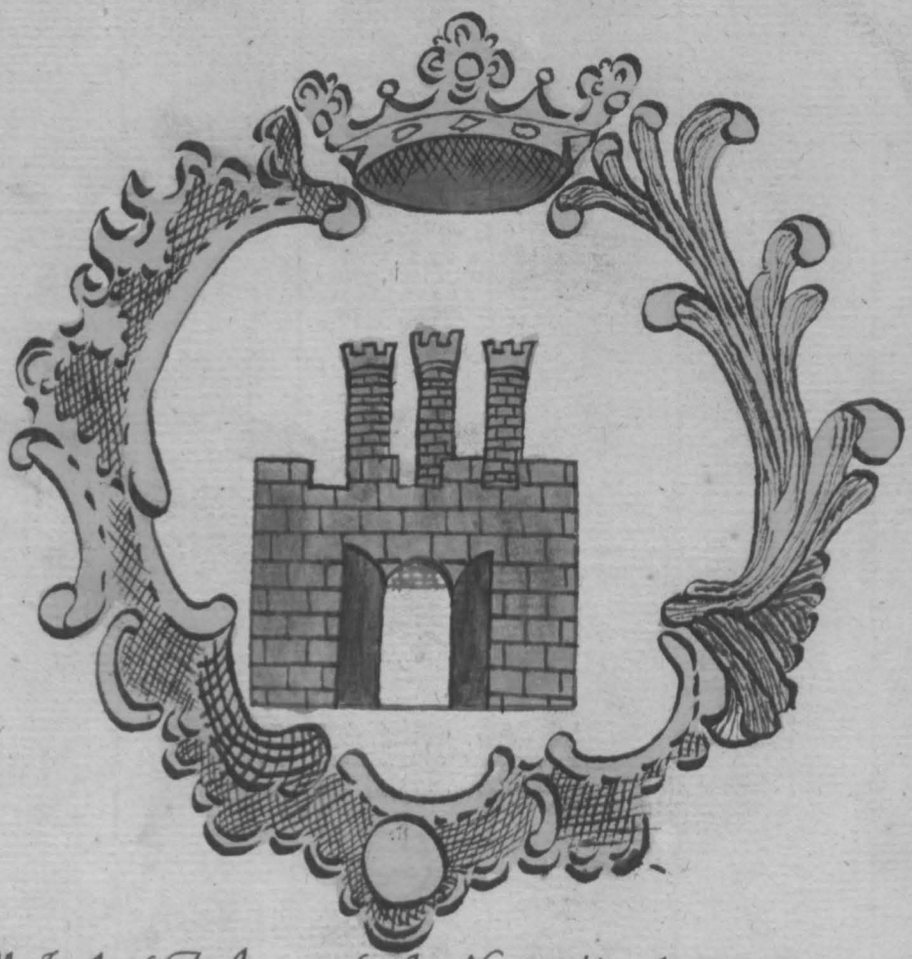

MIASTA SANOKA

MIASTA LWOWA.

Założone to Miasto od Xiążęcia Lwa, a dla porządku dobrego y stałe
czności mieszczan od krolow Polskich nobilitowane y wielkiemi wol
nosciami udarowane. O czym czytay w ich Przywileiach.

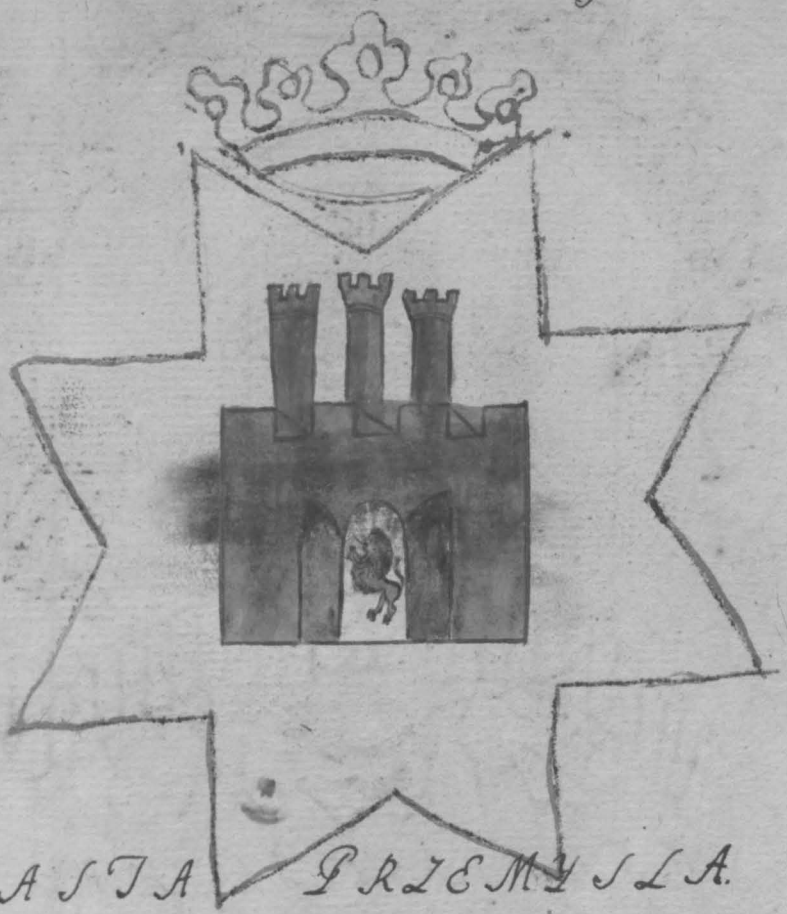

MIASTA PRZEMYSLA.

MIASTA ŁUCKA.

MIASTA KIJOWA.

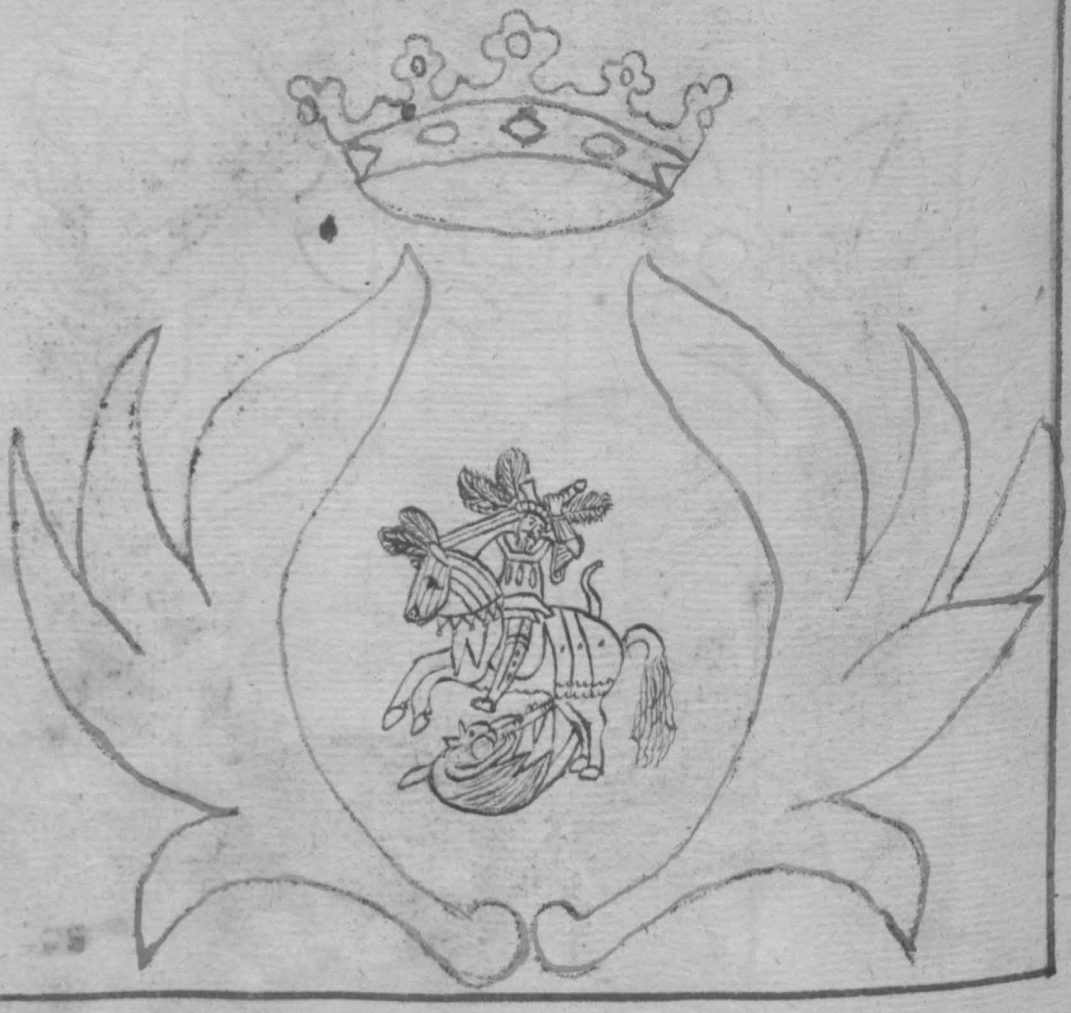

MIASTA KAMIENCA

MIASTA WARSZAWY.

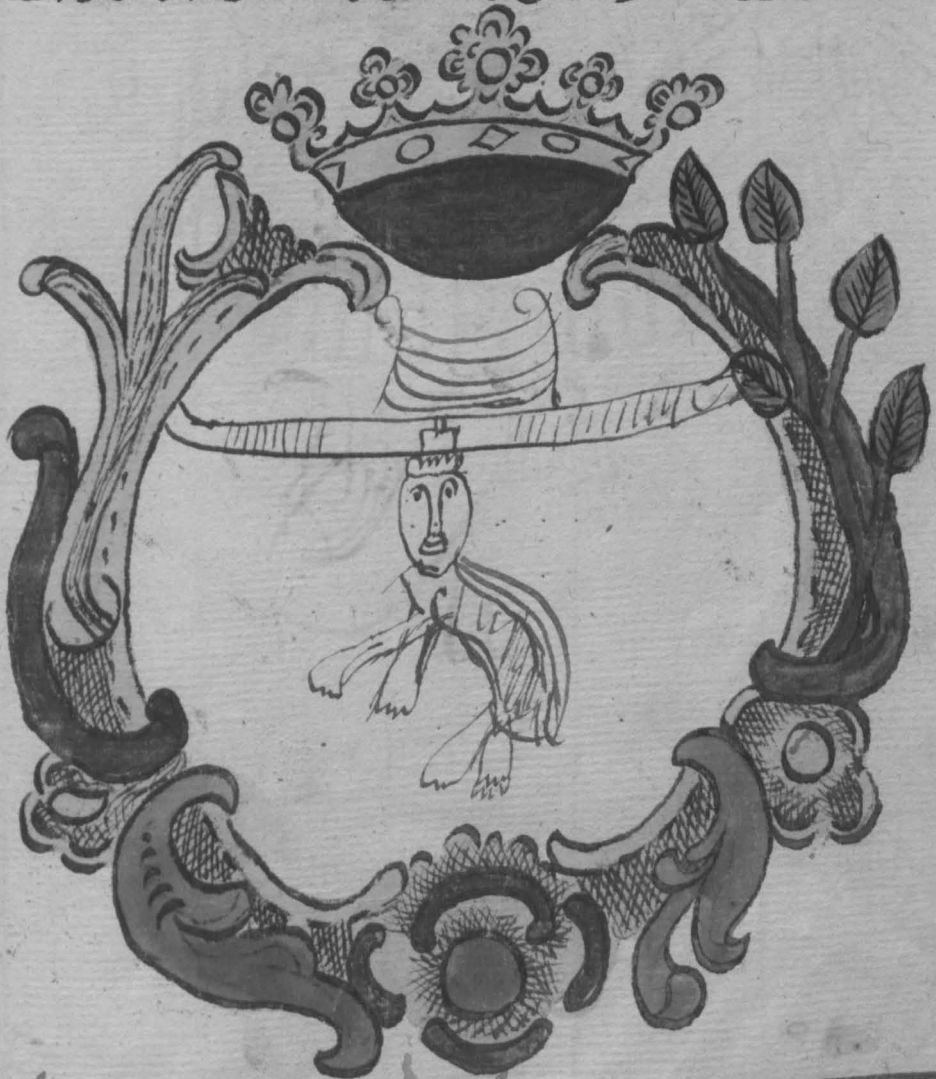

MIASTA BRACLAWIA

MIASTA ŁĘCZYCY.

MIASTA POZNANIA

MIASTA WILNA.

MIASTA BELZU.

Zalozone to Miasto od Xiązęcia Wielunskiego y Opolinskiego przez Helbienga.

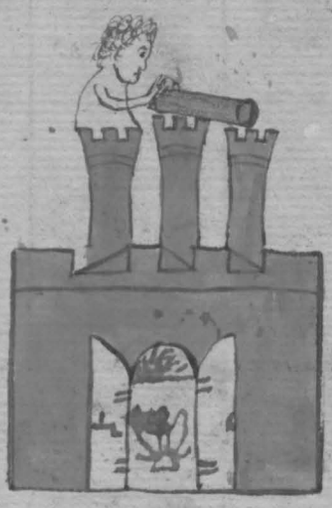

MIASTA LUBLINA.

Zalozone to Miasto od Juliana Xiązęcia R P 1322. Herb zas mu nadany iest od Jagietta Krola.

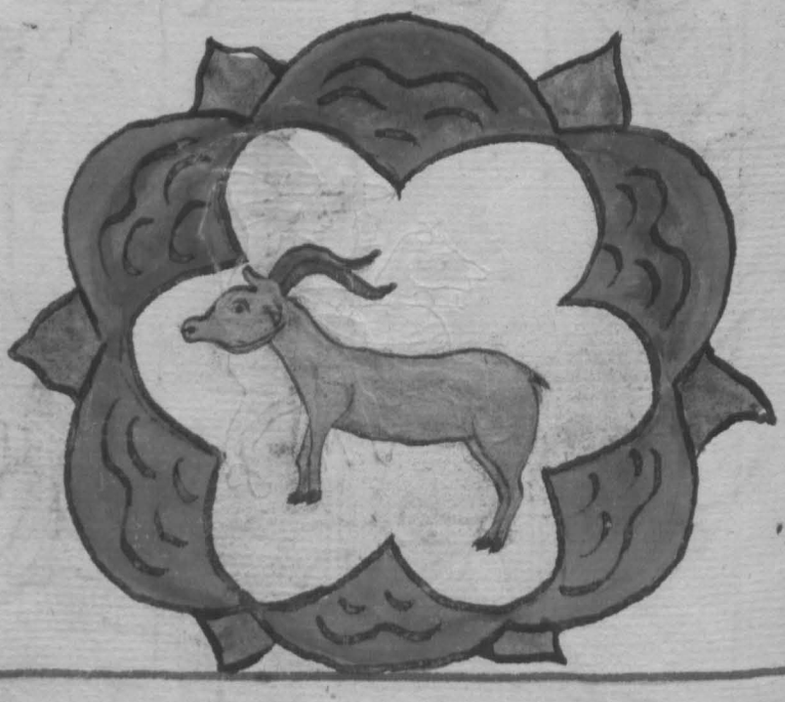

MIASTA TORUNIA

MIASTA GDANSKA.

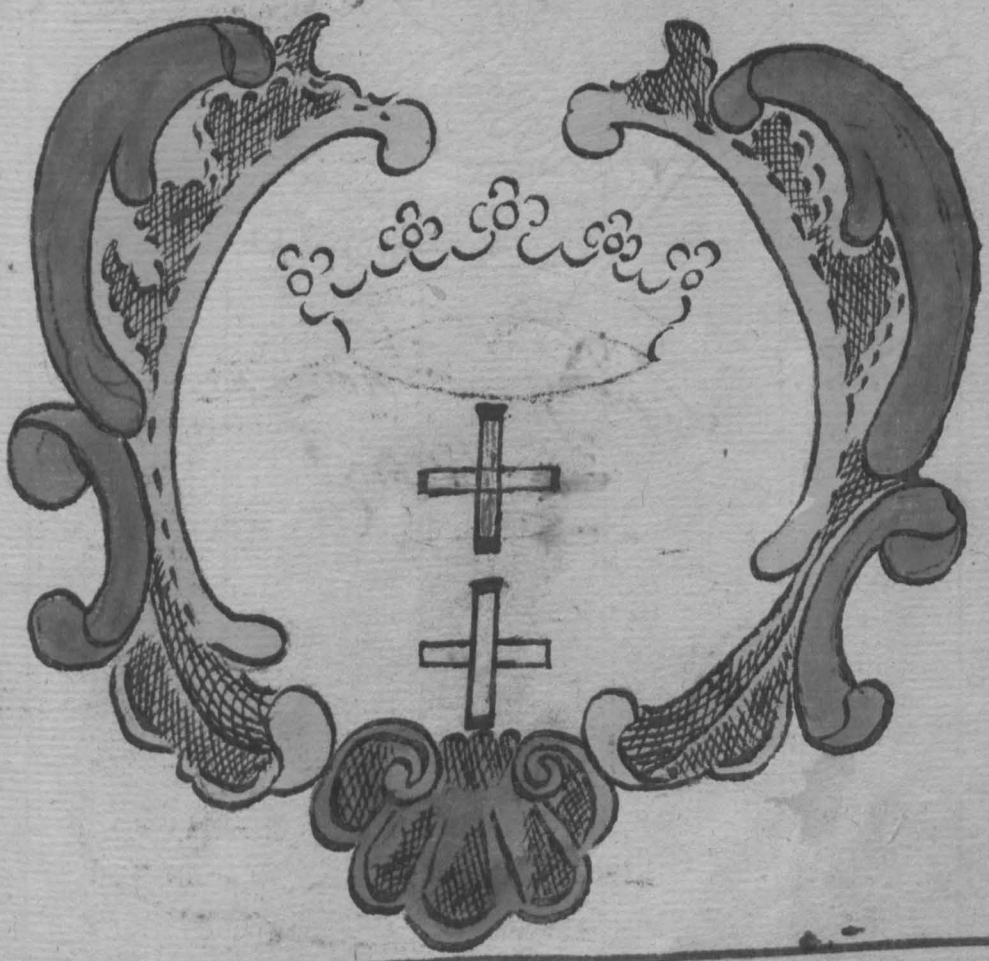

MIASTA WIELUNIA

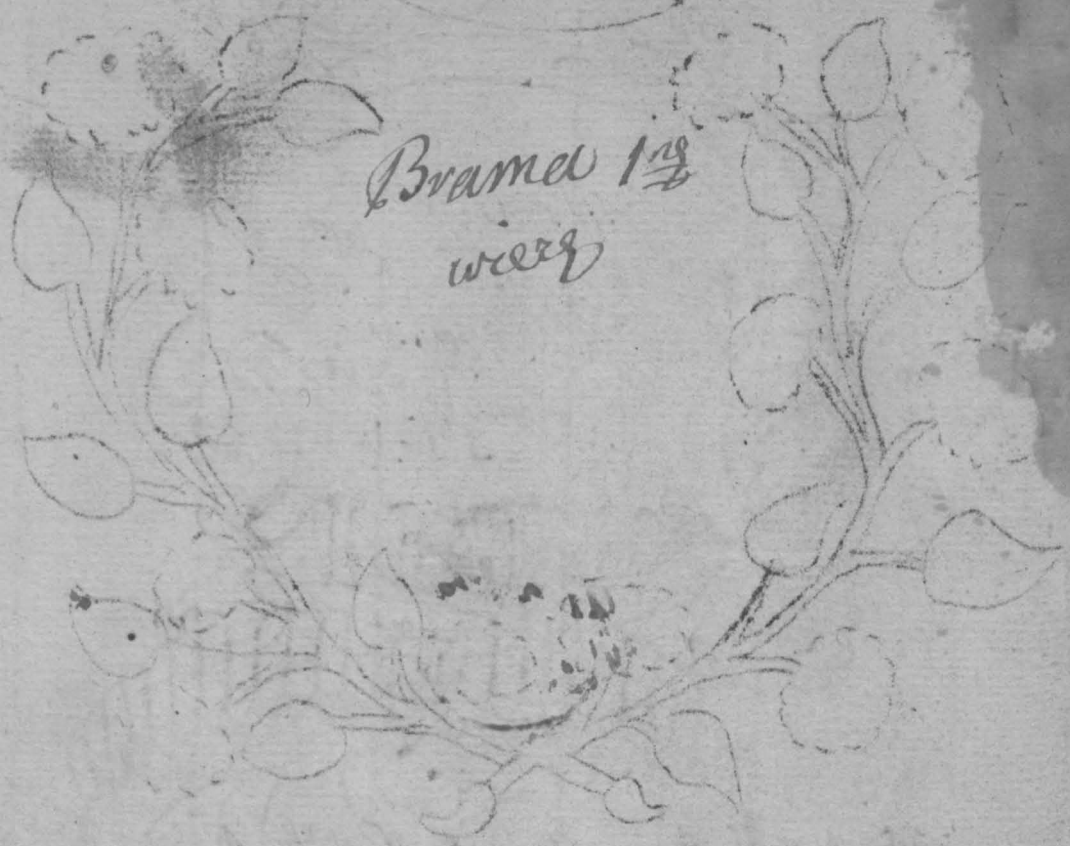

Brama 1ną
wieżę

MIASTA OSTRZESZOWA

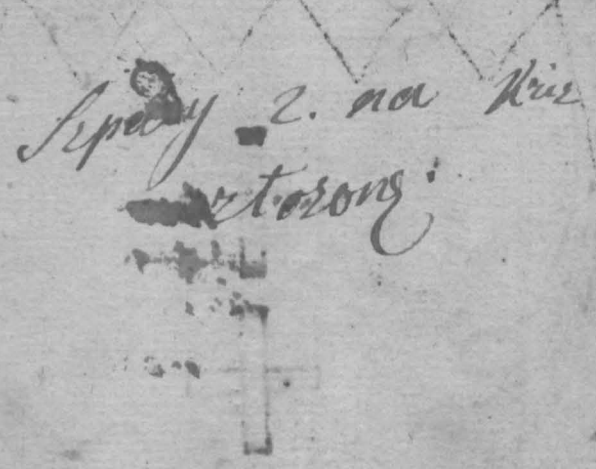

Szpady 2. na Krzyż
złożone

MIASTA WIERUSZOWA

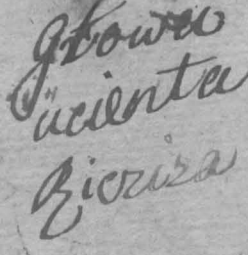

MIASTA BOLESŁAWCA

MIASTA KCYNI

MIASTA KONINA

MIASTA TUSZYNA

MIASTA WARTY

MIASTA PIOTRKOWA

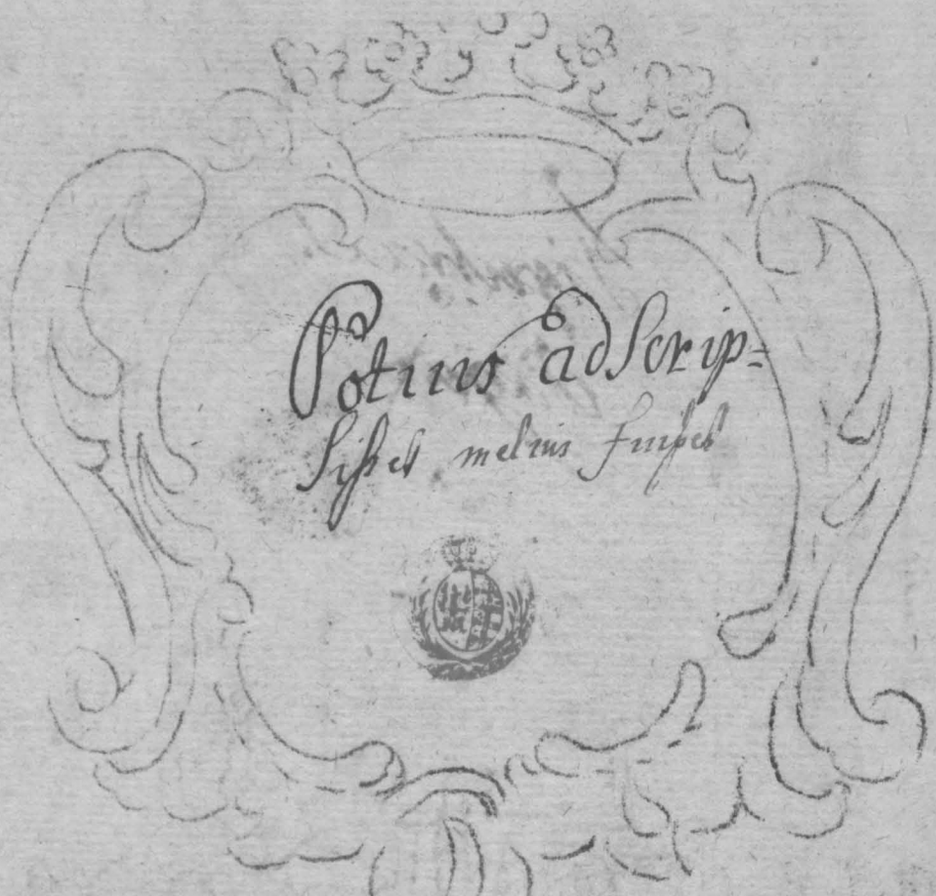

MIASTA SZADKU

MIASTA RADOMIA.

Quia non potuit
ergo non adscripsit.

Ista correctio ideo est quia erravit in
scribendo.

MIASTA SZRODY.

MIASTA PYZDR

Quare non po=
tuit adscribere.

Quare erravit in Scribendo

MIASTA KOSCIANY

MIASTA UIAZDU.

MIASTA UNIGIOWA

MIASTA ŁOWICZA.

MIASTA WAŁCZA

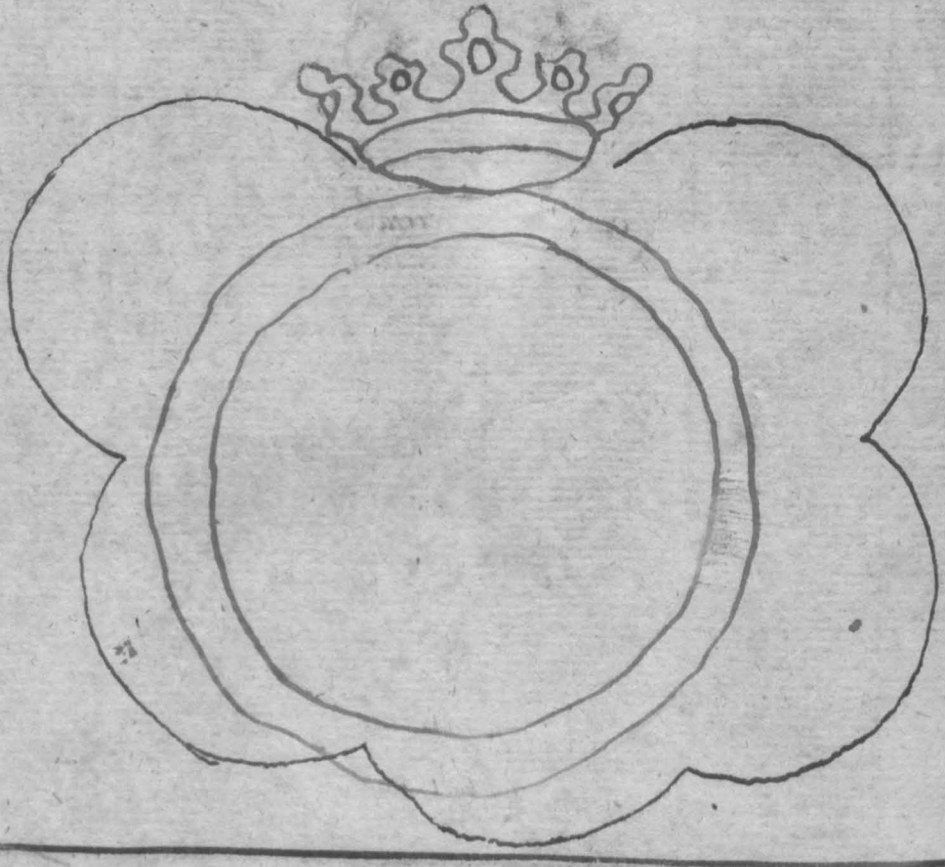

MIASTA SREMU

MIASTA OBORNIK

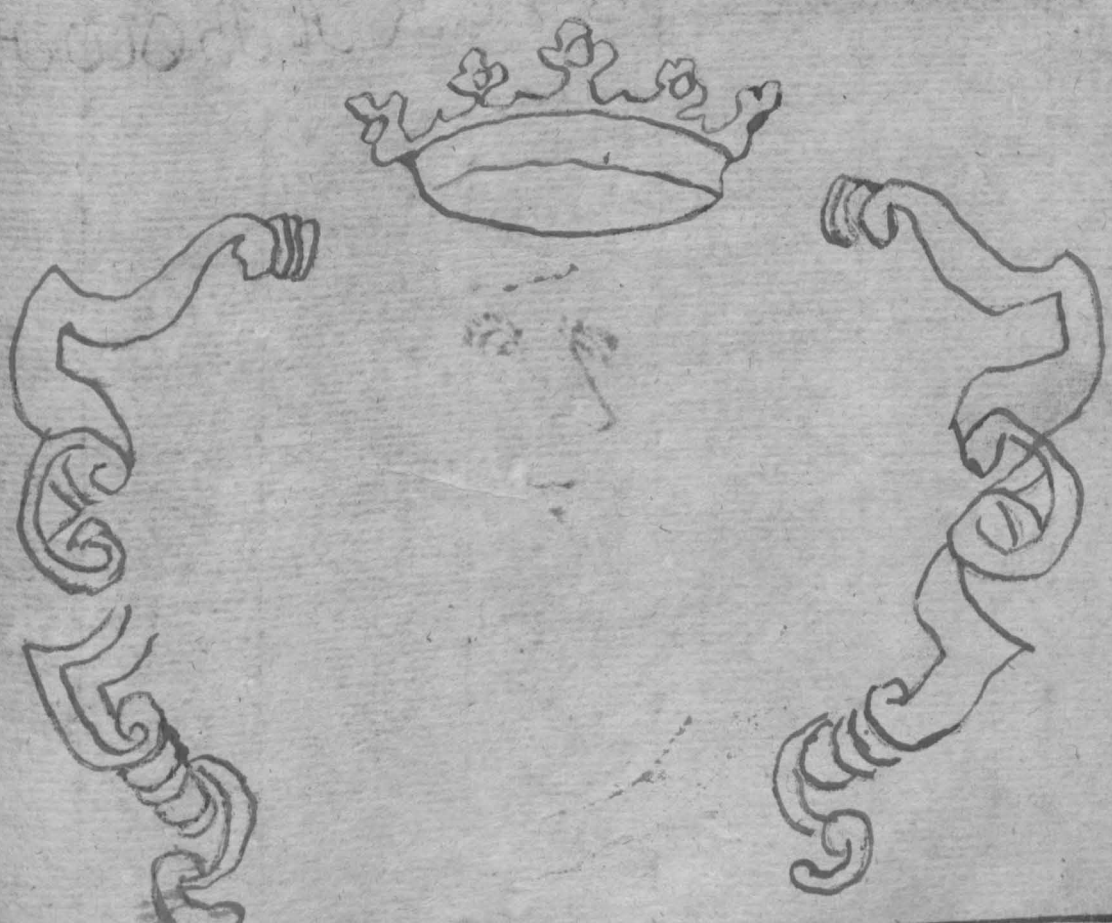

MIASTA WIDAWY

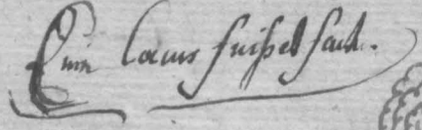

MIASTA GRABOWA

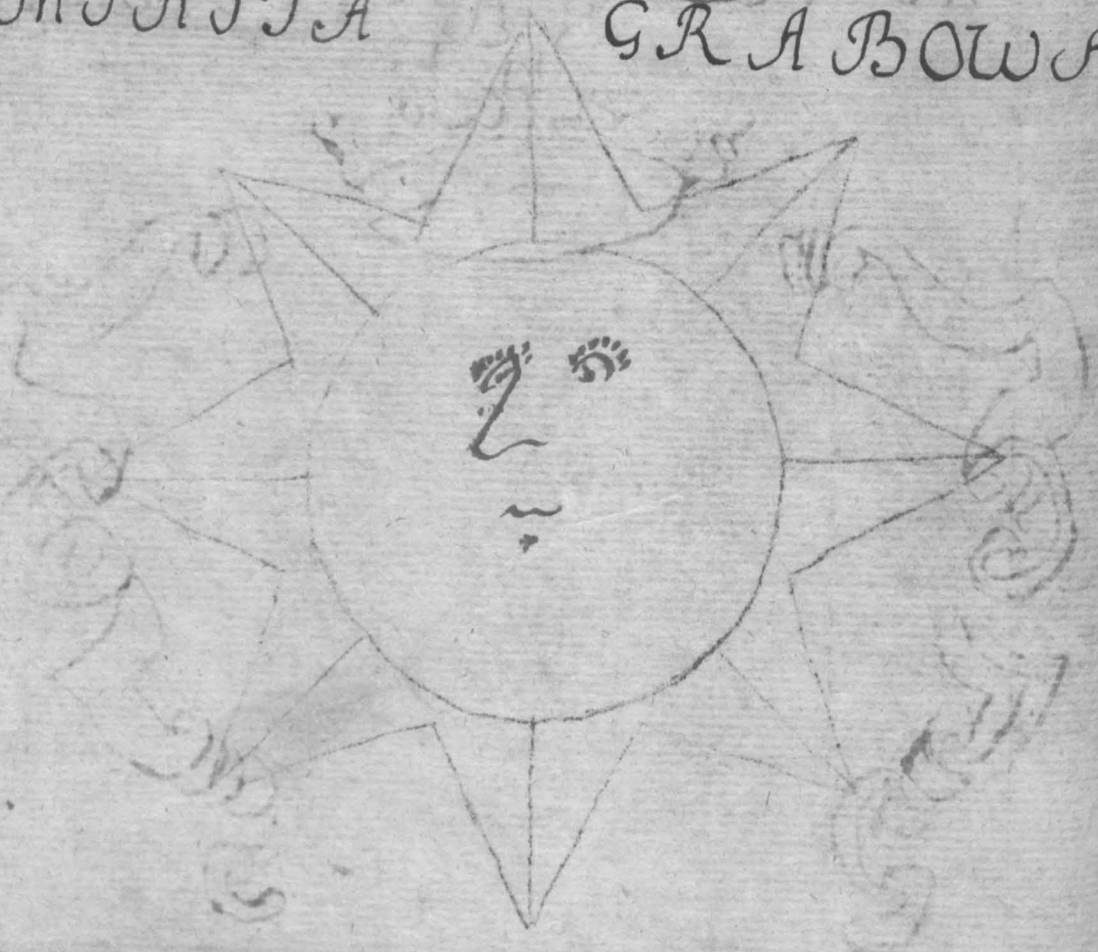

MIASTA ODOLANOWA

MIASTA INOWŁODZA

MIASTA SADCLA

MIASTA BICLA

MIASTA PROSZOWIC

MIASTA XIĄŻA

MIASTA LELOWA

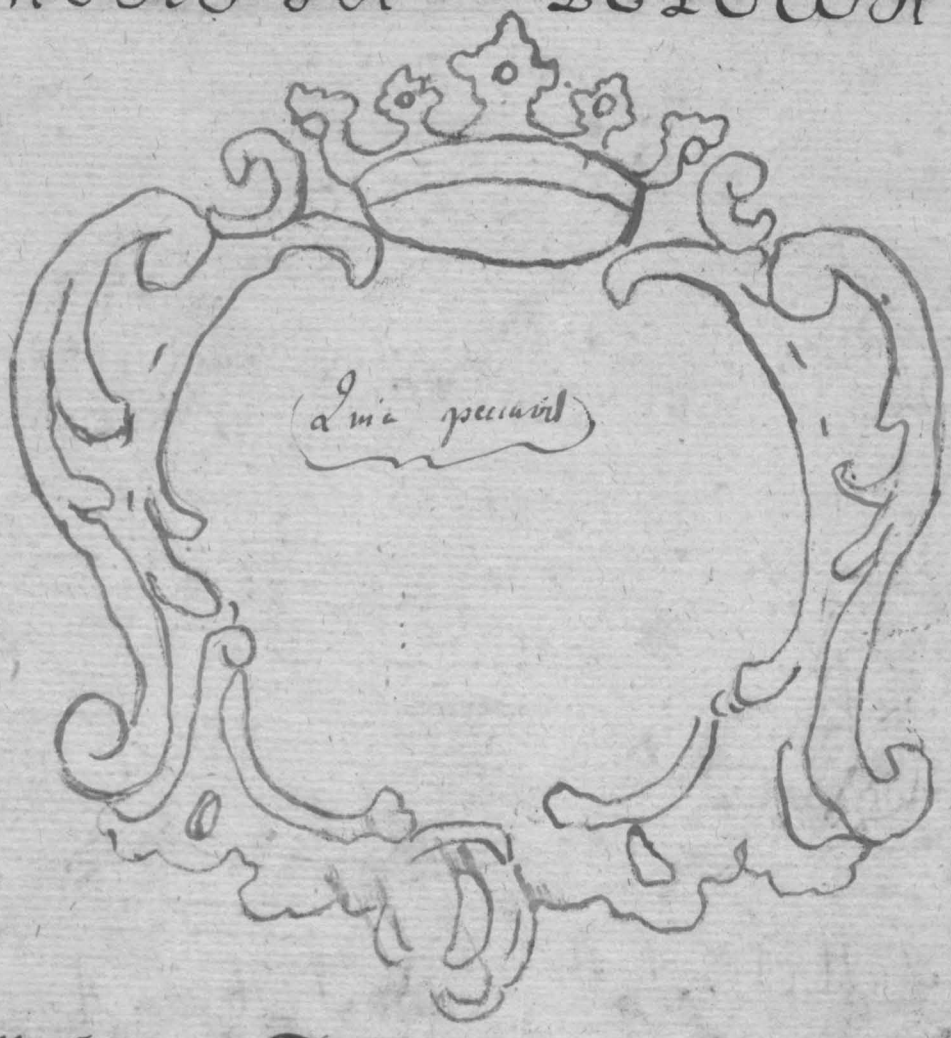

MIASTA CZCHOWA

MIASTA PISCZY

MIASTA PINCZOWA

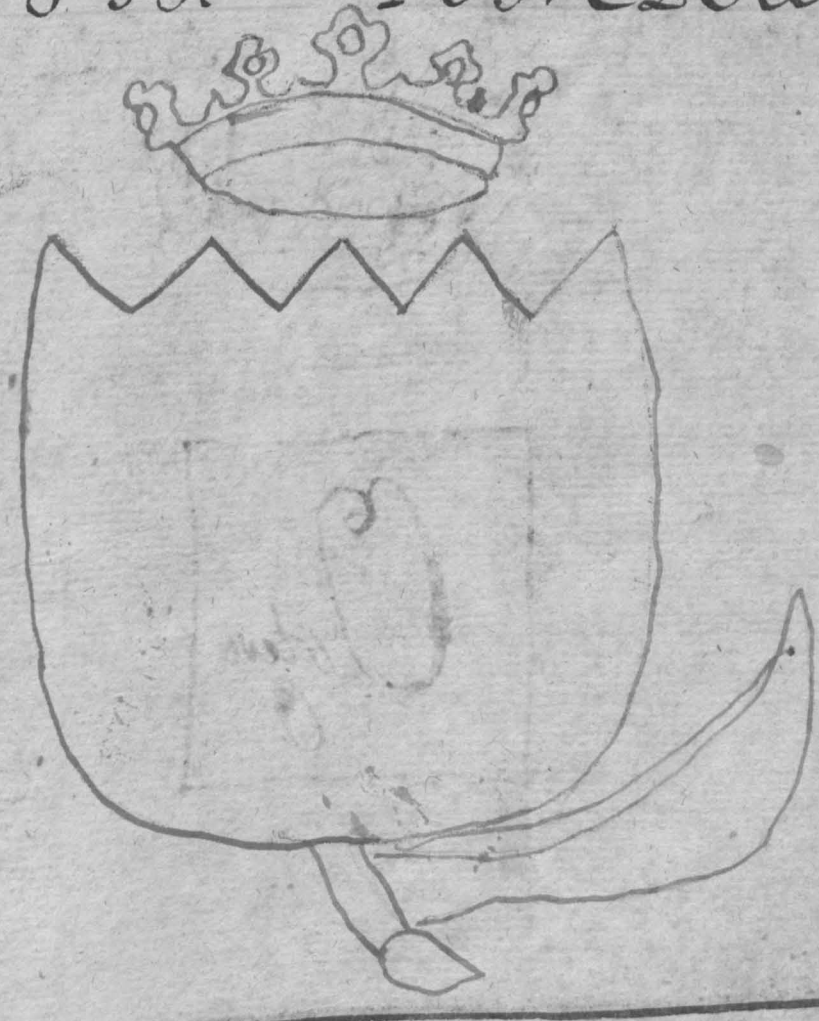

MIASTA SIEWIERZA

MIASTA OSWIECIMA

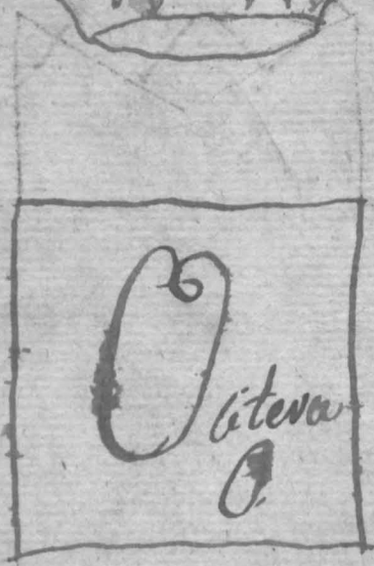

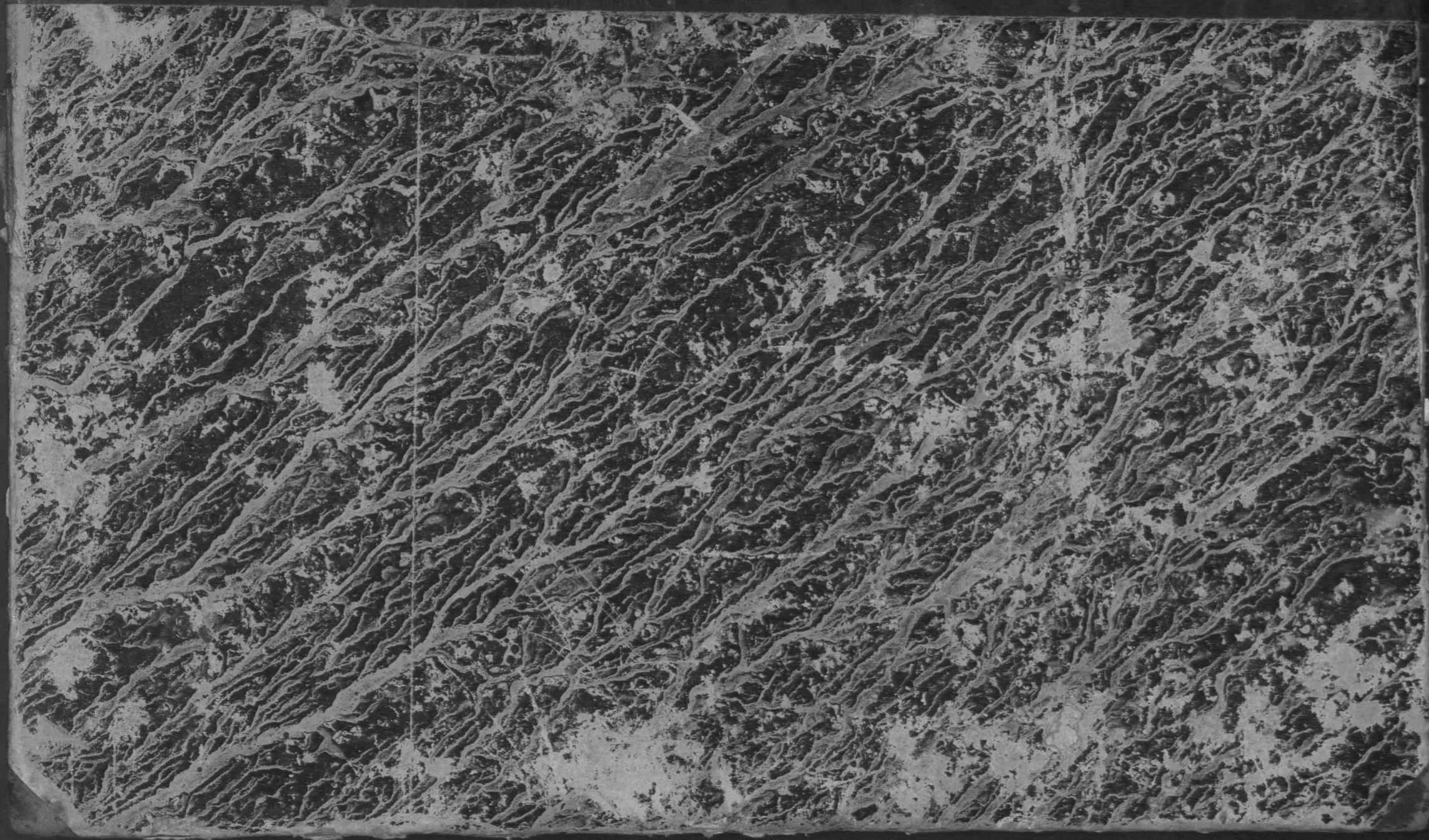

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1
62-002 Suchy Las
www.digital-center.pl
biuro@digital-center.pl
tel./fax (0-61) 665 82 72
tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.
Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.